

Cesta do svaté země,

již vykonal a sepsal

Josef Chmelíček,

kněz diocésy Brněnské, doktor filosofie a svobodných umění, rada knížete biskupa Sekovského č. rada Brněnské bisk. konsistoře, člen výboru Dědictví ss. Cyrilla a Methodie, Vídeňského spolku pro zvelebení a rozšíření přesné hudby kostelní, cis. král. mor. sl. společnosti pro zvelebení hospodářství a rozmnožení znalosti přírody a vlasti, hist. stát. sekce, hrab. Dietrich. zámecký kaplan v Pegavě atd.

Díl I.

Nákladem Dědictví sw. Cyrilla a Methodie na rok 1865.

Cena 1 zl. 50 fr. raf. čísla.

W Brně 1865.

W komisi u Ant. Nitsche w Brně, Bedřicha Grofse
w Olomouci a Karla Křivnáče w Praze.

Tiskem Josefa Šnaidra.

Bibliotéka poučná

vydávaná

Dědictvím sv. Cyrilla a Methodia.

Číslo VI. na rok 1865.

Cesta do swaté země.

Sepsal

Dr. Josef Chmelíček.

Brně 1865.

U Komise u Ant. Ritsche v Brně, Bedřicha Grofa
v Olomouci a Karla Škwnoče v Praze.

Tiskem Josefa Šnaidra.

Cesta do svaté země,

již vykonal a sepsal

Josef Chmelíček,

kněz diecézy Brněnské, doktor filozofie a svobodných umění, rada
knížete biskupa Sekovského, ř. rada Brněnské bisk. konsistoře, člen
výboru Dědictví ss. Cyrilla a Methodia, Vídeňského spolku pro zvele-
bení a rozšíření přesné budby kostelné, cis. král. mor. sl. společností
pro zvelebení hospodářství a rozumnožení znalostí přírody a vlasti, hist.
stat. sekce, hrab. Dietrichst. zámecký kaplan v Pegurě atd.

Díl I.

Stantes erant pedes nostri in atriis tuis,
Jerusalem (Ps. 121.)
Stály nohy naše v síních tvých, Jeru-
saléme (Zalm 121.)

Nákladem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia na rok 1865.

Cena 1 zl. 50 kr. rač. čísla.

W Brně, 1865.

W konifi u Ant. Ritzche w Brně, Bedřicha Groše
w Olomouci a Karla Nivnáče w Praze.

Tiskem Josefa Šnoidra.

V y s o k o r o d é

paní hraběnce

Marii z Dietrichsteina-
Proskau-a

S nejhlubší úctou a vděčností

věnuje

spisovatel.

Předmluva.

Neníť snad pravého křesťana, kterýžby netoužil spatřiti onu zemi, jižto Ježíš Kristus, Syn Boží a Spasitel světa, životem, působením a utrpením svým, jakož i přehořkou smrtí svou posvětil, a v nížto nejblahoslavenější Panna Maria, ss. apo-
stolové a mnohé jiné svaté osoby starého i nového zákona živý byly a působily. Kdo takovou toužebností nadchnut jest, obrací na ty, jimžto se dostalo navštívití svatá místa v Palestině, s jakousi posvátnou zá-
vistí slova Božského Spasitele: „Blahosla-
vené oči, kteréž vidí, co vy vidíte; nebo
mnozí chtěli viděti, co vy vidíte a nevi-
děli“ (Luk. 10, 23—24). Ovšem za šťastné
pokládati lze ty, jenž mohou říci: „Stály
nohy naše v síních tvých, Jerusaleme“
(Žalm 121). Ješto však za rozličnými pří-
činami není každému možno, podniknouti

dalekou cestu do sv. země, bude jistě všem horlivým křesťanům vítáno, poskytnou-li se jim příležitost, aby aspoň popsání sv. země čísti mohli; neboť během tím octnou se v duchu na ona památná místa, kde Ježíš Kristus spásu lidského pokolení působil.

Poskytnouti křesťanským čtenářům tuto příležitost a okázati jim aspoň nejvzácnější místa a památnosti sv. země, jest účelem přítomného spisu. Prostředkem spisu tohoto zavedu je na ona památná místa, kde početí Božského Vykupitele archandelem Gabrielem zvěstováno bylo, kde se týž Vykupitel narodil z panenské matky, kde prospívaje moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí (Luk. 2, 52), ztrávil léta mladistvého věku svého; kde od sv. Jana pokřtěn byl, kde si apostoly zvolil, kde učil a divy konal, kde pro spásu lidského pokolení strádal, kde podstoupil smrt kříže, a odkud, vykonav veliké dílo lidského vykoupení, na nebesa vstoupil. — Spisem tímto povedu čtenáře i na ona památná místa, kde Abraham, Lot, Isák, Jakob, Josef, David, Šalomoun, Eliáš, Eliseus a mnohé jiné zbožné osoby starého zákona žily a působily.

Spis tento bude laskavým čtenářům, jak doufám, tím vítanějším, poněvadž podobného popsání sv. země ve slovanské řeči (co práce původní) nevyšlo již od r. 1608, kteréhožto roku český rytíř Kristof Harant popsání cesty své, r. 1598 do sv. země konané tiskem vydal. Záměr, ježž jsem měl při popisování cesty své na zřeteli, byl, svatá místa věrně tak líčiti, jak jsem je viděl, a zároveň vypravovati, co se na místech těchto dle svědectví písma starého i nového zákona pamětihodného zběhlo.

Milostivou přízní vysoce rozené paní hraběnky Marie z Dietrichsteina-Proskau-a bylo spisovateli přítomného díla umožněno, procestovati netoliko větší část krajin evropských, nýbrž i sv. zemi. Konáť tedy toliko dílo povinné vděčnosti, věnuje-li přítomný popis cesty své do sv. země této osvícené a bohabojné paní, poslední to potomkyni věhlasného rodu Dietrichsteinův, jenžto přes 800 let slynul a jak říši tak církvi rovně výtečné služby prokázal.

Zároveň vzdávám také díky milovanému strýci svému, důst. p. Janu Bartlovi, děkanu, kons. rádcí a faráři v Krhově, v brněnské diocési, jehožto laskavou pečli-

IV

vostí jsem v mladém věku svém nabyl příležitosti, přiučiti se hudbě a cizím řečem; neboť pomocí těchto vědomostí jsem byl s to, abych s větším prospěchem cestoval.

Díky vzdány buďtež také všem, jenž ku vydání spisu tohoto jakýmkoli způsobem přispěli! Kéžby laskaví čtenářové za ně, jakož i za spisovatele, Otče náš a Zdrávas Maria pobožně pomodliti se neopominuli!

V Pegavě ve Štyrsku

na den sv. Tomáše Akvinského 1865.

Opráva

značnějších omylek v tisku.

Str.	8 řád.	5 řh.	nápis	o dvě	čti a dvě
"	62	" 20	"	to	" do
"	115	" 8 řh.	"	ložito	" vložit
"	140	" 5	"	† 1829	" † 1853
"	156	" 10 řh.	"	Ježusalema,	" Ježusalema, a
"	179	" 7 řh.	"	pob	" po
"	199	" 7 řh.	"	loptiti	" loptičti
"	240	" 11	"	o 18	" o 18
"	283	" 2 řh.	"	osse	" osse
"	295	" 10 řh.	"	cum sp. tros	" cum sp. taus
"	355	" 3	"	nábožné	" nábožní
"	359	" 4 řh.	"	P. Meiners	" P (an) Meiners
"	431	" 4	"	jeho a službu	" jeho službu
"	464	" 14 řh.	"	nestvorn	" nestvornu
"	537	" 7	"	druhý	" druhdy
"	541	" 22	"	Ježi kátné koučem,	" Ježi kátné, koučem
"	580	" 3	"	naznačujci	" naznačují

Vímno tyto voloubily je do několika místů nedopatčením ještě dva hrubší omylek a jice:

a) Poznámění na str. 21. není nové poznámění, nýbrž toliko pokračování onoho, kteréž na str. 20. započato jest; blůž-
nos tedy na začátku položenou hvězdičku, jakož i onu na řádku
22. řh. v textu umístěnou smazati, a nad to v předposledním
řádku téhož poznámění čísti: během tím nezboudí s cestu
pravé.

b) Na str. 82. na řád. 7. čti takto: t. j. krajina okolo Je-
rusaléma. Zemí israelitou jmenovala se zase krajina okolo Sa-
maří atd.

Kapitola první.

Terst. Rytíř Napolí. Mladý drátař. Pod Plutem. Spolučestovatelé. Poplání moře a plavba na něm. Západ slunce. Weiser.

Bylo to dne 3. listopadu r. 1861 24. neděli po sv. Duchu, když jsem v záměstě kaple v Beggarech ve Štyrsku četl ewangelium, jenž vypravuje o bouři, jakon přestál Spasitel s učeníky svými na moři geněfaretském. „I po-
lynul Bůh mlnám — a stalo se uti-
šeni moří.“ (Mat. 8) Ewangelium toto utkvělo mi tím pevněji v paměti, že jsem sám přiššího na to dne podniknouti chtěl dalekou cestu přes širá moře do své země. Spatřiti tu zem, kdež se narodil Spasitel náš Ježíš Kristus, po němž kráčela posvátná noha Jeho, kde strádal za hříchů naše umřel na kříži, získati půdu onu, kterou zasvětil životem svým — toťhle bylo prouet touhou mojí. Dnu zem jsem si žádal wi-
děti, kterou — jak dč papež Urban II. — proto švaton nazýváme, poněwadž w ní na troš místa uení, kterého by Spasitel buď tělem aneb stínem svým byl ucpoštěl.*)

*) Quam terram merito diximus sanctam, in qua non est passus pedis, quem non sanctificaverit vel corpus vel umbra Salvatoris.

Urbanus II. ad Conc. Claremontanum.

se sw. Teronym, z něhož by lidé neputovali k místům posvátným?" Já pak Morawan, chtěl jsem co poutník namořiti svatá místa tato, abych tam také modlitbou onomu národu posloužil, ku kterému náležím; neboť nechťiti vlasti posloužiti, jest se jí odepřiti.*) Neobávaje se mnohého nebezpečství, které mne na tak daleké cestě potkati mohlo: „nebezpečství na cestách, nebezpečství na řekách, nebezpečství od lotrů . . nebezpečství od pohanů, nebezpečství v městech, nebezpečství na poušti, nebezpečství na moři“ (2. Kor.) — nastoupil jsem se silnou důvěrou v Boha a všemohcnou ochranu Jeho pouť svoji a dojel jsem 4. novemb. ráno do Terstu.

Město Terst (v místním nářečí Trst, ital. Trieste, starožitné Tergestum) stálo gubernia Přímorského a katolického biskupa, počítajíc přes 60,000 obyvatelův, dílem itolianův, dílem němcův a slowanův, skládá se z nového a ze starého města. V nížině vůkol krásného přístavu rozprostírá se nové město, krásné, prostranné a pravidelné s novými pyšnými domy, mezi nimiž předewším nádherná kupceřská burza vyniká.**) V pozadí hloub v kraji zvedá se amfiteatrálně staré město, nepravidelné a zcela neúhledné, nejvyšše nad ním pak strmí na vrchu stará twrz, na jejížto temeni ražoucí praporek povstává. Prostranný přístav císárem Karlem VI. r. 1717 za swobodný prohlášený a nákladnými hrázi se-

*) *Deregar so ala patria es padecer destierro.* Španělské přísloví.

**) Burza jest stavení, v němž se lahodenně kupci scházejí a o obchodu rozmlouvají.

rovený, poskytuje obraz nesmírně pohyblivého, rozmanitého života. Veliký průplav unáší z něho hluboko do města až ke kupeckým skladům. Z rozmanitých ústavů památen jest především r. 1833 zřízený ústav společnosti račouského Lloydu, který zvláště parnou plavbu z Terstu do Benátek, do Zakhna čili Ankonu, do Řecka, Catihradu, Smyrny a Alexandrie zvelebil.*) Terst má také mnohé vyučovací ústavy jako: reálnou akademii, plaveckou školu a zvláště muzeum pod jménem: *Tergesteum*.***) Nejbližší hornaté okolí města poseto jest rozkositými letohrádky, mezi nimiž především letohrad *Miramare* (pohled na moře), arcivévodovi Ferdinandu Maxmilianovi patřící, nad jiné vyniká. Blíže města Burgosu, ve Španělsku, viděl jsem kartuziánský klášter, který pro hojnost tam rostoucích krásných květin „*Miraflores* (pohled na květy) se nazývá. Nápodobně nazval arcivévoda svůj letohrádek „*Miramare*“ — a to vším právem, neboť se z něho překrásná vyhlídka na moře, na celé položení Terstu, jeho přístav, celý Terstský záliv a na pobřeží Istrijské až k světlárně u Pirana přehledně otevírá.***)

Za času svého přebývání v Terstu seznámil

*) Společnost tato, tak nazvaná od podobného ústavu Londýnského, již založil jižší bohatý kupec jménem Lloyd z počátku předchozího století, má 64 parních lodí a ve svém arsenálu, kde se lodě staví, 2000 pracovníků všelikého řemesla, rovněž tolik v rozličných městech úředníků, agentů atd.

**) Viz: *Wissenschaftliche* zeměpis od Karla Wladislawa Zapa.

***) Světlárna (*Leuchthurm*) jest můž, ve které nočního času přerušo hoří, aby plavci dle něho se řídili a do přístavu přijeti mohli.

jsm se s p. rytířem Napolim jenž za mnohé služby, prokázané pontifikům do sw. země cestujícím, ozdoben byl od Jeho Svatosti papeže Pia IX. řádem Piomým, a od jeho apoštolského Bělicenstva, císaře rakouského, rytířským křížem řádu Františka Josefa. Každý pontifik najde w něm ochotného rádce, jenž o všem, čehož ku konání cesty do sw. země potřebí jest, důkladně uděluje zprávy, a každý Františkán do sw. země cestující obdrží w přibytí jeho úplné pohostinství. S t námi se proukázal p. rytíř Napolí velmi úslužným a laskavým, začej jemu zde srdečné díky vzdáváme. Obžtaral nám místa na lodi a přišel ještě w posledním okamžení, když loď již odplouti měla, aby nám na cestu šťastně přál.^{*)}

Na večer téhož dne povstala w Terstu strážlivá bouře, zmítající vysoké vlnami, a lozebajíc velikými lodmi ve přístavu zakotvenými jakoby byly malé čluny. Přímot a rachocení větrů bylo hrůzoplné. Přesná to náděje pro zejtřel! — tak myslil jsem u sebe — neboť ztřejsšího dne chtěl jsem wstoupiti na moře. Vída před sebou rozbouřené moře, bysbych zvolal jako kdysi prorok Habakuk: „Zdali na řeky rozhněwal jsi se Hospodine? neb proti řekám prchli wost twá aueb proti moři rozhněwal twé?“ (K. 3. w. 8.) Nemožu zapřítí, že jsem w té chvíli totéž myslil, co marnotratný syn, když k sobě pravil: „wstanu a půjdu k otci swému,“ (Luk. 15, 18) ale přitauula mi na mysl také

*) Místo na parné lodi za plavbu z Terstu až do Alexandrie stojí první třída 160 zl., druhá třída 110 zl. a třetí třída 70 zl. přibíra. Za tento plat obdrží pocytný také úplnou potravu a lážto ku spaní.

sledním ještě ošamženi došel na loď, aby odpro-
dal něco ze svých — pastí. Smáli se cestovanci
brátašovi tomuto, zapomínající, že právě na lodi,
kde se mnoho myší nalezá, pastí nejvíce potřebí
ještě. Bylbych se rád s mladíkem tímto do řeči
pusťil, kdyby bylo pochvilu zbývalo, avšak mla-
díček ten neodprodat ani jednoho ze svých myš-
píček vřetovství se smutnou tváří opustil loď,
připomenutí mi známou vlasteneckou píseň:

Já jsem dobrý řemeslník
 Od Trenčanské stolice,
 Já znám dobře drátovati
 Hruce, míšty, randlice.*)

D 10. hodině zdvižený bhlý kotvů a loď vyplula na vysoké moře. Strázně to divadlo! Mocně sahala velká kola do vody, loď poslušná veslaře obrátila se činic při tom veliké kolo a jela z přístavu pomalu, pať ale vždy rychleji ven do moře jako ryba. Nemohu zapřít, že jsem v tom okamžik ctil, co pravi žalůista Páně: „Bázeň a třesení přišlo na mne“ (Žalm 54). Avšak pravil jsem k sobě: „Hospodin ochrance života mého, kohož se budu bát? Šťastnou cestu učint nám Bůh spasení našeho“ (Žalm 67).

Voš, jenž nás doméstí měla do Alexandrie, byla Pluto. Byla sto mužských kroků dlouhá a 15 kroků široká; měla parostroj se silou 400 koňů, a jelikož na pár koňů, mají-li při tom i běžeti, počítá se 20 centův, lze obtud domy-

*) Památne jest, že skoro všickni brátaši město Trenčín za svou otčinu vyznávají. Poslalo jednou brátaše, ptal jsem se ho: Odkud jste? On odpověděl: Od Trenčína. I za mou otázku: Šel máte bálelo do Trenčína? odpověděl: Deset mil.

pliti se sily téhož parostroje. Loď ta byla w Anglicku wystavena za 600,000 žl. štitbra; lze s ní ujeti za jednu hodinu 11 i 12 mořských mil, totiž něco více než 2 zeměpisné míle. Ona uweše 1100 tun t. j. 19,800 centůw, a její parostroj, w jehož 12 pecích dnem i nocí ustawičně hoří, potřebuje každou hodinu 36 centůw uhlí. (18 centůw aneb jedna tuna stojí 15 žl. ve štitbre.*) Loď měla ke službě své mimo prvního a druhého kapitána a poručíka — tři masinisty, 12 topičů, 2 mladé učentky při masině, 4 marináře, 2 loďkáře, 1 tesáře, 6 nakladačůw uhlí, 2 kucháře, 5 komorných služebníkůw a 1 služebnici. Uvnitř byla wřborně pořádkána, neboť mimo velký sál, w němž cestující sedávali a obědovávali, a mimo mnoho kabin čili komítek, w nichžto w noci na ložích spávali, měla kancelář kapitánowu, kuchyň a jiné světnice; i čtyřmi děly a jinou zbraní byla proti mořským loupežníkům ozbrojena. Wšecku potravu: chléb, slepice atd. si wezla sebou. S touto loďí, která jako druhá archa Noe-owa wšim zaopatřena byla, měli jsme dokonati cestu z Terstu do Alexandrie přes 1300 mořských t. j. 260 zeměpisných mil. První kapitán Dusslowič, Dalmatinec, který tehdaž již 24 let, a co kapitán 12 let na moři sloužil, konal s loďí Plutonem 42krát cestu z Terstu do Cařihradu a 14krát do Alexandrie. On mi sdělil mnohé zajímavé wědomosti z nautiky (pla-

*) W Anglicku se stavěla před několika lety melifánská loď Lewiathan, jejíž parostroj má sílu 4000 koňů. Ona má 6 uhlíkových kotlůw, 400 loží pro cestující I. třídy a uweze 10,000 vojákůw. Cestu z Liverpoolu do Neworku, tu které jiná paroloď nejméně 14 dní potřebuje, uběhla za 10 dní.

wectwi) o kompasu a mapách mořských. Zajímavou osobností na též lodi byl první kuchař, Francesco Suencontrera, rozený z Palerma. Jeho otec byl kuchařem, on sám jest kuchařem, sestra jeho bratrů jsou kuchaři o dvoře jeho sestry prodávaly se za kuchaře. Tou měrou zdá se, že má pokolení Suencontrerowo zaslíbení, že kuchařské žezlo nebude vzato od něho.*)

Pluto plynul w jare radosti po vysokém moři. Powětrnost byla jasná a ku plavbě velmi příznivá. Srdce mé plesalo radostí. Nic není s to, srdce člověka tak radostí naplniti a je k Bohu pozdvihnouti, jako plavba na tichém moři. Má sice křesťan w celé přírodě příležitost, oddiwowati se skutkům wšemohoucnosti Božské; a wšak na moři tím více. Pohled na krásné moře, rychlý běh veliké lodi, která měděnými prsy jako welryba wodu před sebou běží, „jako obr cestou běžeti mající (sicut gigas ad currendam viam Žalm 18), ta myslí, že člověk každou chvíli cíti swému se blíží a že i pánem nad nesmírným mořem jest, na které se pyšně s lodi dívá — wšechno toto pozdvihuje srdce jeho k Bohu, tak že zvolá: „Pane! což jest člověk, že jsi na ů pamětliv? ... ustanovil jsi jej nad dílem rukou swých. Wšeccko jsi položil pod nohy jeho ... i ryby mořské, jenž procházejí stezky mořské.“ (Žalm 8.)

Omezen bym jenom na prostřanstwí lodi a na obyvatele její, snadno jsem se se wšemi seznámil; chtěl s nimi i laskawé čtenáče seznámiti.

*) Biskup ze Splitu w Dalmácii má sestra bratrů, jenž, jako i on sám, k řádu Františkánskému patří.

Uvádím předemššího w. p. Heriberta Witte, kněze z řádu Františkánského a ředitele tiskárny w Jerusalemě; tentěž byl již dříve konal cestu do sw. země. Čině tutěž pouť ponejprw l. P. 1855, měl za spolucestovníka P. Engelberta Kollanda, swého řeholného bratra, jenž později podstoupiti bylo mučenícou smrti za Christa, Pána swého. Tentěž P. Engelbert narodil se r. 1827 w Stamse w Tyrolsku, stal se r. 1847 františkánem a r. 1855 misionárem ve sw. zemi. Mluvil šesti řečmi: německy, latinsky, italsky, francouzsky, anglicky a arabsky. R. 1860 šel ve klášteře w Damasku a dne 9. julia, když krutí Druhowé pronásledovali křesťany, byl umučen. Wzal útočiště s jedním maronitem, jmenem Dietri do domu, jenž ležel na blízku kláštera. Dietri usšel smrti a vyprávěl, že P. Engelberta pokoušeli Turci všemožnými prostředky, aby ho přivekli ku své vůli. Wšak sluha Páně odpovídal neohroženě: „Nelze mi! jsem křesťan a sluha Christa Pána.“ „Tedy tě usmrtíme — odvětili Turci a rohneme tě psům, jimž bez toho rowen jsi.“ (Turci totiž všem křesťanům přezdíwají psů.) „Činite se mnou, co chcete — odpověděl P. Engelbert — ale vězte, že wiry swé, že Pána swého se newzdám. Po slovech těch dali ho do hlavy mečem. Že pak maronit útekem se spasil, nemohl věděti, jaký konec wzal strážný tento wýjev. Wnozí pak wyprawowali, že katané ti ufali nur ruce a ramena. Zistý František Madin, jenž mučeníka po několika dnech pochował, mohl již toliko ránu na hlavě rozeznati; neboť ostatní

tělo bylo už při velicím tam panujícím parnu zhnílo.*)

Zinš spolucestovník na lodi Pluto byl mladý německý kupec, jenž jel do města Batavia na ostrovu Jawě (Džawě) východně od Sumatry v Afii. Od Suezu (na červeném moři) musel mladík ten ještě 5 neděl býti na moři, než dosáhne cíle svého. Prozil se — jak mi pravil — daleké té cesty; ale čeho nepodniká kupec pro zisk časný? Přestíhá se žádných nebezpečí, cestuje přes daleké moře, aby jen dosáhl cíle svého; což teprve má činiti a podnikati křesťan, aby dospěl ku věčnému blahu!? —

Tu spatřuji dále na palubě několik Angličanův a Angličanek. Proč pak ti jedou s námi? Synům těmto a dcerám Albionu jest otčina jejich času zimního příliš mlhavá, hledají tedy jasného nebe a mírnějšího podnebí v Skaitě (v Africe), nenepodobní jsouce vlastnůvickým zaletujícím přes moře a roztouženým po teplém jihu, kdykoliv je v Evropě přetvápuje posmutněná jeseň. Když již byla zima pomínula, odeštrají se tito angličtí přeletaví ptáci z jihu na sever a trápí a mučí svými

*) Za času mého přebývání v Nazaretě, který jen 4 dni cesty od Damasku vzdálen jest, vypravovali mi hodnověrní mužové že Turci v Damasku tehdáž tak ukrutně zuřili, že nejen ony křesťany zabíjeli, kteří se vtrh své obřeci neděli, nýbrž i mnohé z těch, jenž byli v skutku od vtrh křesťanské odpadli; neboť vědouce, že Turky vždy nezůstanou, díteli tímto ukrutným způsobem tomu přeběhiti, aby se opět ku křesťanské víře navrátiti nemohli. Když jakýs křesťan v městě Skaitu od vtrh své odpadnuv Turkem se stal a brzy na to umřel, pravili Turci: Ten nižádným způsobem do nebe nepřijde; neboť se obřekl Christa, a Muhamed ho ještě neznal.

wrtolchy wšechny hospodské w úwalech a horách
šwýcarských, tyrolských a štyrských.*)

Mezi cestovateli byl také jeden lékař, po-
divný to člověk co se týče náhledů náboženských.
„Mluvil jsem s ním o bibli. „Bible — pravil —
jeť kniha, kteréž by žádný člověk čítati neměl.“
„Proč?“ — ptám se ho. „Proto — odpověděl —
poněmadž w ní jenom o samých vraždách a zabíjení
teď jeť. Šáin zabil bratra svého Abela, židé
se také zabíjeli mezi sebou, a konečně i Pána
Ježíše tak ukrutným způsobem usmrtili, že ho na
kříž přibili. Mění knihy na světě, která by tak
hrozné a ukrutné věci wyprawovala, jako bible.
„Mňh mne chraň, abych se do bible podíval;
wšak bych sobě tu srdce své pokazil.“ — Musím
tci, že mne muž tento více ke smíchu, než k
litošti pohнул. Myslí jsem sobě: katolíkem se
bývá neprávě ta předhůžka, že bible čítati nesmí,
tento katolický lékař ji čítati může a smí, ale —
nedce, pro ukrutné věci, které se w ní wypra-
wují. Neměl tedy lékař tento welkého umění w
bohostoru, ale i lékařskému umění jeho nebylych
důwětoval; napadly mi tu wersše jisté směšice:

W zahradě se wčely rojí —
Sedlák není hrabětem;
Šoho doktor Burclík hojí,
Ať se žehná se světem.

*) Wyprawoval mi jeden hospodský w Tyrolch že mu byla
jalás anglická rodina po celý měsíc na krku, chtíc widět
wodopád nedaleko za hospodou se nalézající. Wodopád tento
lze wšak jen tenkrát widět, kdž pán Bůh dá hojného
deště. „Já — dohládal hospodský — deště udělati neumím;
mláje-li se wšak kdý nějaké mračénko na nebi, jž m-
m poslati pacholka s prkenem, po němž by ty an-
glické dámy přes potok k wodopádu dostati se mohly.

Také jeden mounken byl na lodi, jenž pro svůj afrikánský obřel podivně všech spolucestujících vzbudil. Pocházel ze střední Afriky, měl z Alexandrie ještě 3 měsíce cesty do otčiny své a byl sluhou u jednoho bohatého Řeka. —

Mimo jiné cestovatele, jichž bylo vesměs 40, vzbuzovala zvláště jedna paní mou nejhlubší soustrast. S ona ubírala se do Saira, ale nikoliv za tím úmyslem, aby tam jako oni melancholičtí angličané a angličanky ve hlučných radovánkách peníze promarnila, alebrž aby tam ve svém skleslém zdravotí oživila. Bledé její lce, draplawý káfel, zarmoucený vzhled — zdály se býti zvěšty brzkého konce, na něž se připravena býti nezdála. Řekby — myslil jsem sobě — v Saire pobosáhla, čehož sobě tak vroucně přeje! a však ubohá tam — zemřela.

Čím dále jsme pluli, tím více mizeš před našima očima hory ošolo Terstu, tak že konečně jako dlouhá posmourná čára prohmítaly. Po 12 hodině viděli jsme na levo krásně položené město Bul (Bola), město to za časů císařů Římských velké a znamenité, s krásným přístavem a množstvím skvostných starožitnin římských, z nichž zvláště dosti zachovalý amfiteater vyniká.

Šťastně jsme konali plavbu na moři dále. Tyš, milý čtenáři, může snad ještě neviděl, protož ti jistě nemilé nebude, když ti je poněkud popíši.

Může jest ona ohromná, po zemi rozlita vodní zpusť, která největší perouny neb díly světa oblévá a na potvrchu země daleko více prostory zaujímá, nežli suchá půda. Povrch moře,

jejích mořskou hladinou nazýváme, jest nejvyšší plochou na kouli zemské, po jejíchžto krajích (březích) všude suchá země nad ní se zvedá. Z moře daleko více páry vystupuje nežli ze země, tak že ono vyvinovánním hojnější vláhy ke zúrodnění země nemálo přispívá. A předece ho níhdy neubývá, protože zdroje na dně mořském a nečíslné z perrin a ostrovů do něho se vrhající řeky vždy jinou vodu mu doplňují. Tak dalece mořské dno známo, podobá se povrchuosti země. Jest tam rovněž taková rozmanitost rovin, pahorkův, dolin, hor a skal; pokryto jest šlemem, píškem, kamením a skalinami, mořskými rostlinami, lasturami a hvězdejší. Nad hladinou mořskou vystávající ostrovy jsou vrcholky neb hřebety pohoří na dně mořském stojících. Následovně jest tedy hloubka moře velmi rozdílná. Na mnohých místech jest mělké, tak že kamenité neb písčité dno s hokejšíka viděti můžeme.

Widěl jsem pacholka, který, maje focáčku nedaleko sebe, v moři se procházel a ryby chytil. Před takovými mělkými místy musejí lodí míti se na pozoru, aby newrazily na písky, mělčiny aneb ústalt (útesy). Na jiných místech jest moře zase tak hluboké, že žádná jávazí vodní (olovníce) ke dnu nedosahuje. Ukázal mi kapitán Duskowicz mořské mapy, na nichž hory, skály, hlubčiny, prohlubně, jakož i všedny cesty mořské úplně naznačeny jsou, a tu jsem četl: 100, 200, 500, 1000 štekviců hloubky, ba na některých místech stojí i 2800 štekviců hloubky, a při tom dodatek: non toca il fondo t. j. při měření mnělo se při naznačených těchto místech na hloub 2800

stěmícům, ale na dno se ještě nepřistlo. S, když člověk pluje na tom nepřehledném moři, nevidí ničeho leč nebe a vodu; a když nad to rozvažuje, jak přehluboké a nedostižné jest moře to a jaké množství živočichův nejružnějších ukrývá ve hlubinách svých, tu zajisté každému padnouti jest na kolena a zvolati: „To moře veliké, prostranné, tamť jsou hmyzové, jichžto není počtu, živočichové malí a velcí“ (Žalm 103). „Dobrořečte moře Pánu!“ (Dan. 3, 78). Tu porozumí člověk řeči Spasitelově, svatou hrůzou naplněný: „Řebobý pohoršil jednoho z malíčkůch těchto věřících ve mne, lépe by jemu bylo, aby zavěšen byl žerem ošlácí na hrdlo jeho a pohřben byl do hlubokosti mořské.“ (Mat. 18, 6) Tu porozumí člověk, co míní sv. církev, když bol, který panna Maria při ukřižování Syna svého trpěla, k moři přitomnávajíc praví: „Veliké jest jako moře potření tvé!“ (*magna est velut mare contritio tua. Lament. Jerem. 2, 13*).

Stráší jest moře, když jest tiché; neboť podobá se velikánskému zrcadlu. Voda jeho jest blíže břehu jasnější, dále od břehu barvy temnozelené do modra padající; jest-li nebe zamračené, přijímá moře barvu šedou. Při tichu v povětří odráží se na něm obraz modré oblohy a různobarevných oblakův, v noci pak noční nebe s tisícerymi jasnými hvězdami. To však nebývá vždycky tak. Vlny a bouře do moře se zahřívají, rozhněvají je, tak že dělá vlny, které se někdy na 24 stěmícův výšky, ano na břehách skalnatých, kde se někdy až osm vln najednou odráží, až do 50 stěmícův vysoko se spínají. Takové vlny vy-

hazuje moře — jať mi kapitán Duskowič pravil — obyčejně při bouřkách zimních. Besměs nemilují plavci oněch měsíců, jejichž jména (v latinšce řeči) mají v sobě r, poněvadž v nich moře obyčejně toce aneb méně bouřlivé bývá. Tytož měsíce jsou také v nenávisti milovníkům rakův, dle známého přísloví: *In mensibus erratis caneros ne comedatis* t. j. v měsících, jenž v sobě mají R., raků nejezte.

Alle i tehdaž, když moře rozhněvané v nitru svém volny co domy vysole vyhazuje, a když celé povrchí jeho rozčeteno jest a volny hlukotem hrůzoplobným hučí — i tu poslední človek modle se volá: „*O zárační jsou skutkové tvoje Hospodine (Žalm 136, 14), kterýchžto dotýkáš se hor a loučí se z nich (Žalm 103, 32), kynes rozbouřeným vlnám — a štane se utišení.*“

Mimo nepravidelné hnutí, které větrem povstává, má moře jiné pravidelné, střídavé hnutí, způsobené přitažlivostí těles nebeských, zvláště pak luny a slunce. Smutí toto nezáleží ve velkých vlnách, nýbrž v tom, že moře roste, že se vody jeho dmou. V částech moře dmutí tomu podrobených poskytuje každý den dvojí pravidelné větší nebo menší pohyby, jejichž trvání nestojné bývá. Na mnohém pomoci činí ono prvotní hnutí, že moře asi 6 hodin se zdvihá. Dosáhší nejvyššího povýšení svého, postojí asi čtvrt hodiny, kdežto vysokým aneb plným mořem, pohnutí pak, ježto se domedlo, přílivem (*fluxus* *Fluth*) se zove. Pak spadává opět 6 hodin, načež nehloub spadáší, as půl hodiny nejnižěji setrvá. Proudění, způsobené padáním tímto, jmenuje se odlivem

(refluxus, Ebbe), může ale samo, tímto způsobem snižené, nízkým mořem. Po několika dobách odpočinku počíná se moře opět dmouti, jeví se znova tytéž úkazy, tak že za 24 hodin a 48 minut dvoje dmutí se dokonává. Tak se zdvihá moře u Bassy na Atlantickém pomoří asi na 14h. *)

Poběhl pobřeží dalmatského pluli jsme šťastně dále — tuhle klonilo se slunce už k západu a tmavé večerní počasy rozestřati se nad vlnami. Z paluby pohlížel jsem k zapadajícímu slunci — jak velebné to divadlo! Žádné pero není s to, aby dostatečně popsal záračnou téměř krásu velikolepého tohoto zjevu. Jako obrovská ohnivá koule padá slunce ve hloub mořskou a paprsky jeho pozlacují různobarevnými nádechmi vůkolní vlny, v nichž paprskové ti jako v milionu jisker potleskují se — a hle v okamžiku vymizela ta koule slunečná a už nastoupila čirá noc, neboť na moři není červánkův, kterých v našich krajinách tak bolestnou touhou rozedívámeji utrobu naši; paprskové sluneční nemohou totiž na moři se odrážeti o žádné hory. Už hluboko do noci procházel jsem se na palubě lyžaje do sebe měkké větříček, a obdivoval jsem se nebi, jenž miliony třpyticích se hvězd poseto bylo. Při pohledu na krásné nebe, které jako velkánská opona nade mnou rozprostřeno a ze všech stran vodami obmezeno bylo, porozuměl jsem teprve slovům žalmisty žloutého: „Pane, který rozestíráš nebe jako oponu, kterých kryješ vodami výsosti jeho“ (Žalm 103). Jak převelbné to divadlo! Bylo mi,

*) Toto popsaní moře vyňato jest z větší části ze všeobecného zeměpisu sepsaného od Karla Wladislawa Bapa.

K této utěšené písni složil jsem i počtě této hvězdy mořské čtvero zpěv s provázením varhan, kterých snad tím nejatě nabyl zajímavosti, že složen byl na moři. Pomodliv se při večerní modlitbě za ochranu této nebeské hvězdy, odebral jsem se k odpočinku. Noc přivedla tichost a spánek na loď a obyvatele její. Odpočívaje na loži, slyším jen tlučení kol, libé hučení větru a šumění vln. Všude odpočívá v hlubokém spánku; jen kapitán a veslař loď hledí pilně na nebe a na moře, aby loď neštěstí uchránili a bezpečně k cíli přivedli. O já řídím a vedu loď svou přes moře tohoto života, též bych ji tak šťastně do přístavu života věčného přivedl! S touto myšlenkou jsem usnul.

Kapitola druhá.

Další plavba na moři. Věňawa a jiní ptáci. Ostrom a město Korfu. Angličtí vojáci. Tělo sv. Spiridiona. Ruský světec. Pliskawice a rakové. Ostrom Leofadia, Ithaka a Cefalonia. Města Modon a Sapienza. Ostrom Kreta. Mořská nemoc. Připlutí do Alexandrie.

Probudiv se ráno — dne 6. listopadu — a vykonav modlitbu, wstoupil jsem na palubu. Ó! jak melebné divadlo rozwtjelo se zase před očima mýma. Slunce právě wycházelo jako obrowská ohniwá koule z moře a rozprostíralo paprsky svoje. Zwolal jsem: „Bane twájs jest den a twá jest noc; Ty jsi způsobil dennici a slunce.“ (Žalm 73, 16) Pluto plul wesele, neboť moře bylo jako hladina, a wezl nás právě okolo ostrowů sw. Ondřeje, Wřtu (Rissa) a Busa. Pohled na ostrowy tyto, z nichžto Rissa největší jest, byl welmi krásný. Ze wšech stran wodou obkličené a jako z moře wprostající skvěly se ostrowy tyto w blesku wycházejícího slunce a radovaly se w Pánu, stwořiteli swém (Žalm 69). Zcela okouzlen krásou moře a ostrowůw těchto bylých w té chvíli wolal ku wšem na petoné zemi přebýwajícím: „Pojďte a wizte skutky Hospodiniwny, jaké diwny učinil na zemi!“ (Žalm 45).

Okolo desáté hodiny uwiděli jsme k západu pobřeží italské a sice krajinu u Manfredonie,

která na způsob púlostrowu daleko do moře sáhá, k východu ostrow Surzolu a za tímto ostrowem ve velké dáli vysoké skalnaté hory Wlangaskarské.

Tkliwo soustrast zbudil ve mně nbohý jeden ptáček — pěnkawa — jenž se přidružil k naší lodi, když jsme byli okolo jednoho ostrowu plouli, a jenž nás dlouho neopouštěl. Ubohý tvor! kamby měl útočiště vzíti? Neboť jsme už velmi byli vzdáleni od země, bylby musel, stálým poletowáním již unaven, nevyhnutelně na moři zahynouti; ale mocný pud, zachowati sebe, wstřípený i w útrobu toho nerozumného twora wěští mi, aby stále dlel při lodi. Poletowala milá ta pěnkawa buď w lodních plachtách neb na stožárech; bywši někdy nemilosrdnými cestowníky zaplášena přiletěla opět. Zpomněl jsem si na slowa písma sw.: „Spravedlivý má útrpnost i se zvířetem,“ a hodil jsem opouštěnému ptáčkowi, když se spustil na palubu, několik drobtů chleba; neboje se mne, uklonil — jakoby díky čině, něžnou svou hlavičku a sezobal je. — Zestřil to něco obvyčejného, že ptáci rozličného druhu k lodi na moři plawet se přidružují. Když wlaššlowky z jara a na podzim cestu svou z Afriky do Evropy aueb naopať přes moře konají, jsou obvyčejně lodi wádcové jejich. Widěl jsem mnoho ubohých těch zotřátel, jak si na stožárech aueb plachtách lodi naší po dlouhém letu odpočínaly. Nápodobně táhnou také škrivánci, krepelky a jiní ptáci přes moře. Velká částka jich šťastně přes moře přeletí, awššak mnohý také zahyne*).

*) Mení-liť let těchto ptákůw obrazem žiwobytí člověka, leťtého též přes moře tohoto žiwota ku přístawu wěčnosti?

Sednou se k nám přidružilo pět hrdliček. Milé tyto holubičky opustily dosti vzdálený ostrov, přiletěly k nám, ale brzo se zase vrátily. Zdálo se, jakoby — nechtíce o samotě na pouští ostrova žít — po jiném přibytí toužily. Zpomněl jsem si na podobnost, které David od těchto zvířátek vzal, an, mluvě o toužebnosti po stanech nebeských, volal: „Kdo mi dá křídla jako holubici a poletím a někde odpočinu? Až vzdálil jsem se utíkaje a zůstal jsem na poušti“ (Žalm 54, 7—8).

Od 12. hodiny v poledne newiděli jsme ničehož leč nebe a vodu; neboť i pobřeží dalmatské vymizelo nám z obzoru. Rozvětráno bylo stále příznivé a hladina mořská klidná. Okolo 6. hodiny ráno — dne 7. listopadu plouli jsme zcela blízko u pobřeží albaňského. Horny albaňské jsou vysoké, zcela pusté, skalnaté a sluncem vyprahlé; pohled to velmi smutný. S nebezpečně jest pobřeží albaňské pro loď. Dne 12. ledna 1857 stroskotala se tam parolod Afrika, takže cestující jenom život zachovali.*)

Velmi malebný obraz poskytuje ostrov Korfu, kamž jsme dospěli k 9. hodině. Ostrov tento jest díl republiky Ionských ostrovů, která se skládá ze 7 větších a některých menších ostrovů, položených blízko břehův Epirských a Řeckých. Ostrovy tyto náležely dříve k řeckému císařství, později Benátčanům. V. 1815 dostaly se pod ochranu anglickou. Ostrov Korfu několik hodin

*) Bláze tomu, jenž se přidružuje loď, jakouž jest cirkem žvatlá neboť všem tímto nebudí s cestou pravé a boje šťastné; ale svého.

dlouhý táhne se od severu k jihu téměř v podobě podkovy; má mimo město Korfu četné vědiny a letohrádky ve velmi lužném položení. Ostrov tento jest tak krásný, že by o sobě říci mohl, co říkají pyšné město Tyrus o sobě pravilo: „Dokonalé krásy já jsem a v srdci moře položený“ (Ezechiel 27, 3). Horny ostrova jsou vysoké a lesy porostlé, podnebí jest libezné a půda zvláště v rozkositých dolinách velmi úrodná a na jihoevropejské plodiny (ovoce, vlno, olej, hedbávot, hrozinky) hojná.

Hlavní město Korfu asi 16,000 obyvatelův počítající má silné hradby a tvrze, katolického a řeckého arcibiskupa, sídlo vlády a vysoké školy r. 1824 založené. Obyvatelstvo skládá se z Řeků, Albanců, Maďarů a Angličanů; panující náboženství jest řecké. Přístav jest se všech stran vysokými horami jako obrouben a proto poskytuje také lodím dostatečnou bezpečnost. U prostřed něho nalézá se malý ostrov a na něm silná pevnost. Když jsme do přístavu připluli, stálo tam několik válečných lodí anglických, z nichž jedna o třech patrech vysoká byla, jsouc ozbrojena 80 děly. Při přistání našeho Plutona začala anglická hudba hráti jako nám na pozdrav; námořníci jakoby chtěli před námi provozovati nějaké tělocvičné představení, ležli po promazích na sjezdech s podivuhodnou zručností, tak že se muze zmáhala závorat, když jsem na ně pohlížel. Loď naše měla v Korfu prodletí 3 hodiny; i rozavšše sobě bářku (kocábku) odpluli jsme na pevnou zem, abychom památku města tohoto prohlédli.

Město jako má s vrchu do vrchu běžící ulice a nese na sobě i s obyvatelem, kterážto nemilý dojem na mne učinila, ráž více italský. Nejpečnějši náměstí jest Espanada, obsazené se všech stran stinným stromoradím tu procházejícím pro obywatelstvo a tu cvičením vojenským pro tamějši vojsko anglické. Viděl jsem anglické ty vojáky oblečené v červené kabáty a temnomodré kalhoty, cvičiti se ve zbraní, a slyšel jsem hudbu jejich, která nepatří mezi nejdokonalejši. Buben a píšťalky jsou nejhlavnějši nástroje jejich; pochody (marše) hráli v taktu tříčtvrtečním. Vojáci šli pochodem při hudbě té velmi zdůřavým, berouce ty tři stopy za jednu, aby jen v jistém řádném tempu setrvati mohli.

V řeckém chrámě sv. Spiridiona ukazovali nám tělo sv. biskupa Spiridiona dobře ještě zachovalé! Tento světec Boží, jehož obě církve, latinská i řecká uznávají, narodil se na ostrově Cypru, byl pak pastýřem, weda při tom s dcerou svou Irenou život patriarchálního, obdařen jsa od Boha velikými milostmi.*) Pověst o svatosti života jeho roznesla se brzo po okolních krajinách; i bytost, ač ve vědách méně zběhlá, povolán za biskupa v městě Trimythoute, ležícím na pobřeží nedaleko Salaminu v Řecku. Diecésa jeho byla malá a většic nejvíce chudobní pastýřové. Své jmění rozdělil sv. biskup na dvě části; jednu obětoval chudým, druhou chrámu a školovníku

*) V prvních stoletích křesťanstva, kdež ještě málo kněží bylo, světili se za kněze a biskupy i ti, jenž již oženeni byli; museli však ženy své opustiti a neb jim aspoň nebylo dovoleno, po druhé se oženiti, jakž praví sv. apoštol Pavel: „Musí pak biskup bezúhoný býti, jedné manželky muž.“ (1. Timoth: 3, 2).

potřebám svým. Za času císaře Maximiliana Galeria bylo mu podstoupiti strašti mučenícké. Wypíchnutí mu katané pravé oko a uťznutí levé stehno, odsoudili ho k těžkým pracem v báni. Bylťe tolikéž mezi 318 biskupy, jenžto se shromáždili na prvním walném sněmu církevním v Nicei (r. 325). Medlonho po skončení sněmu v Sardice (347), kdež mužně hájil stranu sw. Athanasia, klidně usnul v Pánu.

Neopomineme zde uvéstí veliký zázrak, který Swětec tento byl učinil. W tom čase, když sw. Spiridion na sněmě v Nicei se zdržoval, žeměla v městě Trimythoute dcera jeho Irena. Sotwa se byl sw. biskup domu nawrátil, přišel k němu jeden muž, žádaje po něm, aby mu nawrátil jistou drahocnou věc, kterou prý byl Ireně swěřil. Spiridion prohlédal celý dům, ale věci té nenalezl. Muž ten plakal hořce nad ztrátou této věci, rval sobě vlasy s hlavy a byl již na tom, w zoufanlivosti životu swému konec učiniti. Sokrates a Sozomenus wyprávují, že sw. Spiridion, pohnut k úctpnosti nad mužem tímto, že hrobu dcery své Ireny se odebral, a pomodliv se tam, wolal ji jmenem a tázal se, kamby byla onu sobě swěřenou věc položila. Otče! — odpověděla Irena — hledej na onom místě pod zemí — tu mu udala jisté místo — tam tu věc nalezneš. Sw. Spiridion našel skutečně na udaném místě drahocný onen předmět, jejž pak muži tomu nawrátil.^{*)}

Dva řeční popové s dlouhými bradami

^{*)} Památka tohoto sw. biskupa loná je w katoické církvi dne 11. prosince.

oteklí nám zcela stříbrnou rakou sv. Spiridiona a rozžehnuvše mostové svíce ukazovali nám posvátné ostatky těla jeho, neustále při tom zpívalice: Kyrie eleison! Christe eleison! (Pane smiluj se nad námi!) a křtálice ještě jiné modlitby ve způsobu litaní se opakuje. Učinivše počtu těm ostatkům a při nich se pomodlivše, položili jsme za obět 2 zl. ve stříbře, s čímž nezdáli se popové spokojeni býti. Předě dvěma lapky, kde sv. Spiridion odpočívá, stáli opět dva řekové s talíři, očekávající že i jim nějaké dary na ně vložíme. Já pak znaje dobře penězochytnost řekých popů, řekl jsem u sebe: Peněz a stříbra nemáš k tomu! pročej: vstaň a jdi dále! (surge et ambula).

Z vstávše odebrali jsme se na procházku okolo města. Viděli jsme katolický, řecký, protestantský a židovský hřbitov, jenž jsou nedaleko od sebe. Pohled na tyto hřbitovy, v nichž zemětělí rozličného náboženského vyznání odpočívají, naplnil mne vážnými myšlenkami. Ptál jsem všem věčného odpočívání, ale pamatoval jsem v modlitbě předě vším na zemětělé katolického vyznání, a na ně jsem vztahoval slova Ježíše Christa kroucho: „Já jsem vztklšeni a život, kdo věří ve mne, byt i umřel, žit bude“ (Jan 8. 11.)

Z dva velmi krásné pomníky, jež město Korfu zasloužilým generalům Adamovi a Skolimburgovi dalo vzdělati, vzbudily ve mně smutné myšlenky. Svět, tak jsem sobě pomyslíl, mívá v uctivosti znamenité muže, jenž v tom aneb onom vynikli a zásluby sobě získali; vzdáváť jim úctu ještě

i po smrti, stave jim na památku krásné poučení. A vsak k čemu jim prospívá tato čest a chvála zde na zemi, kdež více nejsou? Dejž Bůh, aby i tam oslaveni byli, kdež nyní se nalezají!

Olovo půl jedné hodiny poposední odplul náš Pluto dále a už s úmí. V Skofu jsme byli oblaženi novým spolucestovníkem a to veleznamenitým. A kým to? — Ruským světcem. Starý jeden Rus s dlouhými vlasy a s dlouhou dlouhou spustěnou bradou vstoupil tu na loď, a osvědčoval každému, s úsměvem mluvil, že jest svatým! Tak byl Pluto, jenž jak známo, byl u starých pohanů bohem pekla, oběšlasměn, že choval v prostřanství svém — světece. Konal Rus tento pouť k hoře Sinai; nebyl ale tak zblouznilý, jak se stával; nemohl otvorem rozumnějších klamů, jenž dobře nahlízejí, že základem pravé svatosti jest pokora, a že žádný pravý světec Boží nehonost se tím, že jest svatým. Tak n. p. dokazoval sv. Bernard písemně, jak velkým hříšníkem jest, vida že jej kardinál Petr za svatého drží. (Epist. 18.)

Zajímavým nám to bylo divadlem, pozorovati plískavice (delfiny), jak stále sledovaly loď naši. Velrybotvé tito, jichžto jest asi sedmého druhů, mají tu zvláštnost do sebe, že došedše na blízko k nějaké lodi po dlouhou dobu za ní plují; častěji pozvedají se nad hladinu mořskou, jako by seznati chtěli, kde se loď nachází. Povídá se, že někteří jich druhové jsou nebezpeční a ukrutní; jiní ale chovají se ke člověku s takovou přitulností, že vyhoště od něho volání, přicházejí a z rukou jeho potravu berou. Již

staří pohané drželi mnoho na plískavice; tak i. př. Myses, jehožto syna Telemacha do moře padeného plískavice zachránila. Z podobných věcí, kteréž Aristof Sarant o plískavicích vypravuje, dci jenom následující uvéstí.^{*)}

„Za času císaře Augusta, tak píše Sarant v I. dílu popisování cest svých, vsadili do jezera Aukrina (proti městu Buzzuolu v království Neapolitanském) jednoho delfina, kteráž nějakého chudého člověka pacholátko do Puteolos (tj. vlastně Buzzuola) z Bajas města přes všecko jezero na hřbetě svém do školy i zase domů zpátek bez škody nosil, tím samým i tomu přiveden jsa, že jej to pachole u břehu hravajíc Simeonem nazýválo, přibližujícímu chléb jísti dávalo, jeho se dotýkalo, až i na jeho hřbet sedaje, kam chtělo s ním jezdilo. Ten skutek toho času netoliko v Itálii, ale i v jiných zemích se roznesl, tak že často množství lidí na divadlo přicházelo. A to pachole, jak Simon volati počalo, toho delfina i sobě přivolati i na něm jezditi vsadili, a to několik let pořád trvalo, až když pachole umřelo, i delfina u břehu mrtvého našli.“ — Plinius vypravuje, (lib. 9. c. 8) že delfin jest velmi rychlý, jazyk a pyšl že má nápodobný svini, za kterouž příčinou v jiných řečích také „mořská svine“ řouve. Hřbet má široký a když se sježdí, bodlavý; rád naslouchá hudbě a na volání člověka se blíží. Chytají se však plískavice jenom pro sádlo a tuň, jestto maso jejich dobré není.

Sledovali nás i ptáci račkové (Möven)

*) Viz Aristofa Saranta „cesta do sv. země“ díl první str. 62.

s bílýmá křídla, zvláště když jsme nebyli přes ptků od břehtu vzdáleni. Byloť mi to libou zábahou, pohlížeti na štelhbité pohybování, jaké ptáci tito činí w letu swém, buďť w vodě se snižujíce, aby si odpočinuli aneb rybu polapili, aneb wzhůru se vznášejíce. Častokrát se pustí až na vodu, plují jako kačny sbracíce buď drobtý chleba aneb co se jim s lodě hodilo; ptáci tito nejsou nikdy w klidu.

K wýchodu za ostrovem Korfu widěli jsme vysoké hornaté turecké pobřeží, které jsouc pusté, medrem slunečním wyprahlé, zarmucující nám poskytovalo pohled. Pomocí dalekohledu byl jsem s to, dobře rozeznati turecké vesnice, jenž w tamějších úvalech se rozprostírají. O 7. hodině večer pluli jsme okolo ostrova Leofadie, na němž žila 600 let před Christem znamenitá řecká básníkyně Sapho. Tam psala wěborné básně své, z nichž jenom dvě ody až na nás se dostaly; ale tam se také wrhla se stáky do moře, poněwadž jistý Phaon láskou, kterou k němu měla, pohrdal.

O 8. hodině nalezali jsme se mezi ostrovy Ithakou a Cefalonis, jenž prošluly nehodami Ulyssorými a Telemachovými, jak jich we plastické kráse a na věčitou památku nakreslil genius Homerůw. Zvláště Ithaka jest proslulá, neboť na ní přebýwal Ulyses, král z Ithaky, manžel Penelopy. Ulyses odebral se se mnohými jinými muži k obléhání města Troady, kdež se zdržel 10 let. Po wydobytí města toho bloudil prý 10 let na moři a přestál mnohá nebezpečísw. Konečně se nawrátil do otčiny, pomocí syna svého Telemacha, který ho dlouho byl hledal.

Uvážal bohozvěstem mu řečeno bylo, že od syna svého usmrcen bude. Aby tomuto smutnému úsudku ušel, umínil si odebrati se na místo soukromné. V tom však samém čase připlul syn jeho Telegon na Ithaku; poněvadž mu ale tu břežu přistáti nedali, zabil Ulysa, jehož neznal.*) Ithaka jest ostrov velmi hornatý a má hluboká údolí, která nízkými stromy a křovím obrostlá jsou; jenom přes kanál viděti jest ostrov mnoho větší, Cefalonii, mající některé dědiny. Oba ostrovy tyto jsou velmi úrodné na hrozinky (uva passolina), s nimiž obyvatelé znamenitý obchod vedou. Ovoce toto roste na úzkém křoví, podobném našim ostružinám.

V pátek dne 8. listopadu jeli jsme odtolo ostrova Morey a viděli jsme dvě třeťá města, Modon a Sapienzu. Modon jest upravené město, má zoubkaté zdi a leží u paty vysokých hor; zdá se však co pernost tak slabé býti, žeby je několik válečných lodí brzo zbořiti dovedlo. Zeli jsme tak blízko něho, že jsme na hrabbách vojáky se procházeti viděli. Naproti městu jest malý ostrov, tak že mezi oběma kanál se táhne, který — jak mi kapitán pravil — pro loď nebezpečným bývá. Povětrí bylo krásné a tak teplé, že teploměr ukazoval ve stínu 19 stupňů dle Reannura. Otdo hodiny 10. spatřili jsme podřezí řečé, oměněné horami vyprahlými, posstárunými. Opět ulázali se na lodi dva ubožá ptáčkové, konopky, jichž nemilosrdný lodník tak stále pronásledoval, že ho z toho druhý kapitán

*) Příběhy Telemacha otce hledajícího velmi krásně popsal Fenelon v knize: „Aventures de Télémaque“.

káral. Všdy řídčeji potkávali jsme se s nějakou lodí, jelikož vždy více a více jsme se vzdalovali od pevné země, blíže se vysokému středomořnímu moři. Pozdě k večeru — asi okolo 8. hodiny — setkali jsme se s parolodí Archiduchezza (arciměwodčyně) Karolina, kteráž plula z Alexandrie do Korfu a do Terstu. Viděl jsem, s jak napnutou pozorností sledoval kapitán Duskowič dráhu, po které plula loď Karolina, a jak veslařové voláním: dritto, a via (zrovna, z cesty) dráhu udával, kterou jeti měl.

Uby se vysvětlému sražení obou lodí předslo, byly na stožárech vyvěšeny návěstné svítilny a vyštěleny rakety, kterozto střelbu i na lodi Karolině odvětili. Velmi nebezpečné jest potkání se dvou lodí, zvláště tehdyž, když jest veliký hřmot a rachocení větrů a když může vysoké vlny vyhazuje; tenkráte i střelbou z děl znamenitě dáti se musí, aby sražentm neštěstí se nestalo.*) Kapitán lodní musí skutečně nadán býti zvláštním důmyslem a neoblomenou vytrvalostí; neboť jemu svěřeno jest všechno: život cestujících, zboží a jiné věci; po Bohu jest on pánem a ředitelem lodí. Sedm se zdvihá divoká bouře a rozbouřené vlny pozvedají se co hory okolo tonouc lodí — ó jak musí tu sklčena býti hrud jeho! Byť i všichni na lodi ztráceli ducha a důvěru v Boha, onť jí nemátratiti, alebrž

*) Zatoňinu nešťastným sražentm s anglickou lodí Zafonit zahynula v březnu r. 1862 ruská parolod „Kalejte“ u ostrova Wlarmarh — na čtyry hodiny od místa Galipolis vzdáleného. Z osob, kteréž je na lodi té nacházely, utopilo se jich 113, mezi nimiž i biskup z Tiflisu, a toliko 62 z nich život zachránil.

wolati jako druhdy učenci Chriřtowi: „Pane, zachovej nás, hynueme!“ (Mat. 8, 25).

Okolo 10. hodin jeli jsme nedaleko ostrowů Seriga a Randie. Randia, za starých časů Kréta (od Itidy, creta, již se tam mnoho nalezá,) zwaná jest jeden z největších ostrowů we středozemním moři; jeho největší délka obnáší 30 a šířka 3—11 německých mil. Byl zvláště pohanřlému Bohu Perunowi (Somissowi) zasvěcen; za tou příčinou pronesl se také o něm pohanřský básník Wirgil, mluvě o krásném položení jeho, takto:

Creta Jovis magni medio jacet insula Ponto (lib. 3. Aeneid.) t. j. Kréta, ostrow velikého Somisse, leží u prostřed moře.

Za starých časů měl prý ostrow tento 100 měst, a protož jej také nazýwali Centapolis t. j. ostrow sta měst. Uprostřed wystupuje we starobylosti slavný vrch Ida, nyní Psiloriti zwaný, až do 7200 štemiců nadmořské výšky; vyhlídka z něho náleží mezi nejslavnější na zemi a dosahuje přes moře na vše strany na břehy Morejské a nešťlné ostrůvky řeckého Archipelagu*). Usměš jest w tom ostrowě — jak wypravuje Kristof Harant**) — více vrchů nežli rowin, a z té příčiny byli obywatele jeho welice náchylí a oddáni myřlivosti, tak že na větřím vše lid obecný i sedící luh a šípky w toulcích a jinak nosili; měli tu chwałn, že jsou dobří štelci. Starý jeden spisowatel (Apollonides in epigram. I.) wypravuje, že jeden štelec w Krétě

*) Archipelagus se nazývá ono moře, jež se táhne dolu podle řeckého pobřeží a w němž mnoho malých ostrowů se nalezá.

**) Viz jeho cesty do řv. země díl I. str. 65.

orla v letu šípem dostřelil a trefil, kterž s my-
sola prudce dolů spadšši na hlavu střelce upadl
a jej tímž šípem na smrt zranil, tať že oba
zhynuli. Z tu chválu měli Kréteuští, že jsou
dobří plavci na moři, a obtud pocházelo staré
latinské přisloví: „Cretensis mare nescit“ t.
j. Kréteuští neznají moře, neboť se žádného ne-
bezpečení na moři.*)

Co se vssal mravopověstnosti týče, byli
Kréteuští vždy ve zlé pověsti. Již za starých
časův známé bylo přisloví: *Tria kappa kakista*
tři národové, jichž jména od K začínají, jsou zlí: t. j.
Cappadoces, Cilices et Cretenses (Kappadočtí
Kiliceuští a Kréteuští. Jiné přisloví o nich pravilo:
Cretenses mendaces t. j. Kréteuští jsou lháři; ano
povstalo od nich časoslovo: *cretizare* t. j. lháti.
Cretizat cum Cretensi, Cretensis cum Cretensi
řečeno bylo o těch, kteří tať lháti uměli jako Kréteuští,
aneb když dva lháři na sebe přišli a jeden druhého
oklamali.

Z sv. Pavla nedává Kréteuškým chvalného
svědectví. Sednž tento sv. apoštol z římského
vězení se wracel a na ostrově Krétě snad se za-
stavil, nechal tam, nemoha se tam tať dlouho
zdržeti, i vězení tamějšši církve sv. Tita, co bi-
škupa. Tomuto pať psal z Maceдонie list (epi-
stolu), v němž mu potřebná poučení a napo-
menutí i vedení pastýřského úřadu podává, bera
zvláštní ohled na obyvatele ostrova Kréty.

V listu tomto píše sv. Pavel Titovi
taťto: „Zanechal jsem tebe v Krétě, abys, čeho

*) Nejvyššího času platí přisloví toto o Dalmatincích;
neboť lapitáni a námořníci při Flopbu jsou z většší částky
— Dalmatincové.

se nedostává, spravil, a ustanovil po městech kněží, jakož i já jsem tobě nařídil . . . neboť jsou mnozí (Krétenští) také neposlušní, marnomluvní a svědcomé . . . jenž mají býti trestáni . . . Řekl jeden z nich, vlastní jejich prorok (totiž Epimenides básník): Krétenští jsou vždycky lháři, zlá zvěř, břícha lenivá. Svědectví to pravé jest. A protož trefci je přisně, ať jsou zdraví u wíse.“ (Epistola sw. Pavla k Titovi R. 1. 5, 10—13).

Toto svědectví prý až podnes o Krétenstých platí; neboť jsou lidé velmi obmyslní a podvodní, jakož o tom svědčí ti, kteří s nimi kupci a obchod vedou.

Na ostrově Krétě byl za starých časův Labyrinth aneb jinač bludiště. Byl to vrch ze skal, uvnitř všudy vytesaný, plný uliček a komárek, do něhož jedinkými dveřmi se chodilo. Kdo do vnitřku jíti chtěl, musel mítí vůdce, kterýmž šel napřed s hůlci swěl, maje na sobě přivázaný provázek, po němž by zase z těch zapletených stáhů vyjiti mohl. Nápodobný Labyrinth nalezá se i ve mnohých zahradách; k. p. v jedné zahradě ve Veroně, kdežto křizující se střížky hustým stromem tak umělecky zpleteny a vedeny jsou, že z nich bez vůdce vyjiti nelze. Odtud pochází to přísloví: uvěsti někoho do Labyrintu t. j. do bludiště aneb zmatení, odtud se mu vyplésti nelze.

Hlavní město ostrova Kréty jest Randia, které celému ostrovu nynější jméno dalo. Za času republiky Řenátské bylo město toto velmi znamenité a nádherné, nyní jest však spustlé a počítá asi 10,000 obyvatelův; má silné hrady

a sídlo řeckého arcibiskupa. Byval zde také arcibiskup katolický, mající sedm suffraganův t. j. podbiskupův. V 17. století vydobyli Turci město a ostrov Skandii, což se jim vyšel teprve po mnohých krvavých bitvách podařilo.

S další plavba naše byla nad utru příznivá; neboť jsme měli stále jasné počasí a klidné moře; sám kapitán dohládal, že se na podobnou příznivou plavbu upamatovati nemůže. Aposťol věhlasný německý básník Göthe praví na jednom místě: Nevěť klamivé volně! a žid říkává: nevěť vodě, neboť nemá trámů; a že oba pravdu mají, o tom jsme se měli i my brzy přesvědčiti. V noci z 9. na 10. listopad povstal vítr; na moři počaly kroužiti se vlny, jimiž jsme neklidě sem a tam zmitáni byli. Rdyž jsem slyšel hřmot a rachocení větrův a viděl vysoké vlny, v nichž náš veliký Pluto jako malý čun se kolébal; tu mi bylo opět zvolati s Davidem: „Bázeň a třesení přišlo na mne“ (Žalm 54); aposťol vida toto hrůzokrásné divadlo musel jsem s tímž žalmistou říci: „Pozdvihly řeky, Hospodine, pozdvihly řeky zvuku svého. Pozdvihly řeky vln svých, nade proud vod mnohých. Divná jsou skutky tvoje, více divných jest na výsostech Hospodin.“ (Žalm 92). „Všecky vody, kteréž jsou nad nebesy . . . a vítr bouřlivý, jenž vykonávají rozkaz jeho . . . chvalte jméno Hospodinovo!“ (Žalm 148).

Jest to v pravdě něco hrozného, jeti na rozbouřeném moři, když loď sem a tam zmitaná jako po horách a dolích leze, vlnami se přitřívá,

jsouc v každém okamžiku v nebezpečství, pohlceni býti od propasti mořské. Tu člověku nejlépe pochopiti lze, jak pravdivé jest přísloví: Kdo se neumí modliti, ať jde na moře, tamť se tomu naučí*). Ptal jsem se kapitána, co činová, když bouře a vlnobití loď na vysokém moři zastihnou. „Přijde na to“ — odpověděl — s které strany vlny jdou. Zbou-li mi na proti aneb do zadu, to mnoho nestádní; běžím po úch loď jako s kopce do kopce a nebezpečství není tak veliké. Když ale vlny od pravé aneb od levé strany na loď dorážejí a ji vodou přikrývají, tenkrát bývá zle, neboť vlny tyto mohou loď snadno převrátiti. Abych tomuto neštěstí předešel, musím v jinou stranu zaměřiti, a sice proti vlnám, ačkoliv se během tím častokrát od cíle svého nemálo vzdáliti musím.“

Mezi tím, co jsme vlnami nelibě sem a tam zmítáni byli, nacházel se na lodi dosti veliký počet zachráněných nemocí mořskou; nejvíce pak trádal a bědoval onen mladý kupec, jenž nad to trpěl, že musel kojiti naději, že mu ještě 5 neděl prodávati bude na hladině mořské.

Znáš, milý čtenáři, mnohou nemoc, avšak co mořská nemoc jest, snad nevíš. Silné pohybování a kolébání se lodi na moři větrem rozbouraném působí na hlavu a na žaludek tak nepřiznivě, že na cestující přichází závrať a dá-

*) Co se marinářům týče, není přísloví toto vždy pravdivé. Jižž kněz nacházejí se na lodi, která bouří a vlnobitím hrozí semotam zmítána býti. Řekl kapitánovi: Pane mufíntel zachrániti již pro to hrozí zlařečení a hromování marinářův. Stačej kapitán odpověděl: Pokud tyto hromují, není třeba se strachovati; ale až se začnou modliti, — pak bude zle.

vent. Člověk nemocí touto zachvácený jest velmi k posílování; neboť musí to pravdě mnoho trpěti. Všedlo se mu před očima do kola točl; boli ho nesmírně hlava, každé jídlo se mu protiví; vyvrhne s počátku, co byl snědl, napotom žluč a častokrát i krev vyhazuje. Dosáhne-li nemoc ta stupně nejvyššího, stává se neztěla, že sobě člověk v zoufalivosti i smrti přeje. Obvyčejně nebývá nemoc tato nebezpečná, ano mnohému i se zdraví slouží, jestli jí náležitě vyčistěn bývá; avšak někdy i mrtvici skončiti se může. Dstatně nebývá nemoci této každý stejně podroben; neboť ono léčebání a pohybování se lodi rozličně na lidi působí. Ze mne t. p. udělalo pravého ospalce; kdykoliv moře nepokojno bylo, přišel na mne spánek. Zaš mile loď ve přístavu se zastaví, tu také nemoc tato ihned přestává.

Děkovalif jsme Bohu ze hloubi srdce svého, uzkerosse konečně dne 10. listopadu v neděli po posledni pobřeží africké, a dorazivše ošolo páté druhé hodině šťastně do Alexandrie. Zestul to zvláštní pocit, po dlouhé plavbě spatřiti opět pevnou zemi a nad to jiný díl světa! Alexandrie neposkytuje se stranu mořské pěkného pohledu. Blouhé pobřeží a zvláště četné pomětné mlhny, jež rozrážejí vzdach svými obrovskými ramenami, upomennly mne ihned na písčité pustiny Brandenburšské. Přístav Alexandriinský jest plný skalín, a tudy pro loď velmi nebezpečný. Kdykoliv cizí loď do něho wjeti chce, přijede jí na focábce v ústřety loduí vůdce (moučení to obyčejně), který nebezpečná místa přístavu dobře zná, a vezme komando lodi na sebe; nápodobně jí pak také při odjíždění z přístavu vůdcem bývá.

Dorazivše šťastně do přístavu, v němž stálo mnoho set velkých a malých lodí s nákladem, najali jsme sobě loďku, v níž jsme k městu pluli. Vezlil nás tři turkové. Slyšel jsem, kteráť ustavičně mezi sebou rozmlouvali, tak že jeden něco řekl a druhí mu na způsob listání odpovídali. Ještě to u Turků zvláštní obyčej, že kdykoliv jich více pospolu jest, vždy něco nábožného rozmlouvají. Tak říká k. p. jeden: Allah (Bůh)! a druhí mu na to odpovídají též: Allah; aneb jeden říká: Be namat Allah (z milosti Boží) a druhí též: Be namat allah. Aneb předkládá jeden několik nábožných slov z koranu, kteréž druhí po chvílce opakuji. Zdá se, že mají moslemánové od proroka svého Mahomeda předpis, aby se vždy v zákoně cvičili. Myslel jsem u sebe: též by i křesťané v zákoně Božím pilně se cvičili, dle příkladu Dawida říkajícího: „V přikázáních Tvých cvičiti se budu, a patřiti budu na cesty tvé. Ve spravedlnostech Tvých přemýšleti budu: nezapomenut řeč Tvých (Žalm 118, 15—18).

Wstoupiv na pevnou zemi, měl jsem radost z toho, že jsem rozbouřené moře byl opustil. Přišla mi na paměť krásná slova sw. Řehoře: „Zdaliž není moře obraz tohoto světa, jenž nepořádek příběhů a vlnami porušitelného života zmítán bývá? A což znamená pevný břeh jiného, nežli štálost věčného pokoje?“*) V pravdě se podobá životu člověka moři, které dnes tiché

*) Quid enim mare nisi praesens saeculum signat, quod ne casuum tumultibus et undis vitae corruptibilis illidit? Quid per soliditatem litoris nisi illa perpetuitas quietis aeternae figuratur? (S. Gregor. hom. 23.)

a zkrátka bouřlivé a protož nejisté jest. Blaze tomu, jenž všemu nebezpečností hrozící duši jeho od světa, od vlastních náruživostí atd. ušel a šťastně do přístavu věčného života dorazil; tamť může věčného pokoje požívat.

Proč se, dobrý plavče, rmoutíš?
Proč se tobě srdce pění?
Proč k nebesům hledy kroutiš
V holubíném žalostnění?

Neste mládka spěšné vody
Kde se nebe mrahem sřekl,
Kde se nedostihlé brody
Zmítajícím víchrem čekl,
Tam suad v jezu,
Mločském vzteku,
Strotí srdce odboje,
Dojde smého pokoje.

(Dlabač).

61 Přisedše šťastně do města ubytováli jsme se v hostinci, jenž má jméno hôtel d' Orient (hostinec východní), hostinec to výborný, kdež služomé také německy mluví.

Kapitola třetí.

Staré a nyníjší město Alexandria. Fiaři, osli a wel-
bloudové. Cestní mužikanti. Turečké ženy. Komárowé.
Kláster a kostel Františkánův. Bratr Serafin. Zmlve
chulam. Řecký a koptický kostel. Sloup Pompejův. Zehla
Kleopatřina. Katakomby. Nil. Palác místoprále egyptského.

Město Alexandria (arabsky Sanderie) bylo
až 330 let před Christem od krále Alexandra
Velikého založeno. Položení jeho mezi mořem a
řekou Nilem bylo pro obchod tak pohodlné, že
Alexandria stala se brzo po wynvácení Karthaga
nejhlavnějším městem Africkým. Ale i umy
a vědy učinily město toto brzo velmi známe-
ným; neboť Alexandria měla muže velmi učené
ve hvězdářství, v lékařství, v dějepisu a v bo-
hosloví, a školy Alexandrijské byly proslulé. Již
Ptolomeové, králové Egyptští, jenž sobě Alexan-
drii za hlavní a sdelní město wynvolili a po smrti
Alexandrové až 300 let nad Egyptem panovali,
starali se všemožně o zvelebení města toho. Tak
poslal král Ptolomeus Filadelfus (r. 285 před
Christem), zvědč o dobré správě a zásluž-
ném v národu židovském k Eleazarovi, tehdejšímu
biskupovi židovskému v Jeruzalemě psaní, v
němž ho žádal, aby mu poslal některé v písmě
svatém i v jazycích zvěhlé muže, kteřížby mu

zákon Boží z jazyka židovského do řeckého přeložili, což také biskup k žádosti králově učinil; vypravil k němu dva a sedmdesáte vykladačů, kteřížto v Alexandrii starý zákon, jakéhož potud toliko v řeči hebrejské stávalo, v jazyk řecký přeložili. Překlad tento dal potom král v 72 knihách zlatými literami vypsati, načež muže ty s velikými dary do Judstva propustil. (Joseph. 12. l. c. 2. antiqu.)

Tentž král Filadelphus dal v Alexandrii vystavěti znamenitou světlárnu, Jarus zvanou, která se počítala mezi sedmi divů starého světa.*) Byla 400 stěnicům vysoká od umělce Sofostrata vystavená a stála 6000 egyptských talentů t. j. asi 3½ milionů zlatých.

Roku 47. před Christem podrobil sobě římský vojenský vůdce Julius Caesar zemi egyptskou, svrhl Ptolomeowce s trůnu a dobyl města Alexandrie, již pak nástupce jeho, císař Oktavianus Augustus, říši římské přivtělil r. 17. před Christem. Mوصaf i Římané činili mnoho pro oslavení města tohoto, čímž se stalo, že Alexandria je- nom Římu nad sebou měla. Dobyvatelé její ale stali se napotom potměšilými, usťěpačnými a takovými padouchy, že římský císař Karakalla (zemřel po Christu l. 219) je přísně, ano až ukrutně za to trestal. Dal všechny mladé muže shromáždi

*) Divy světa užívali starší jižé umělecké stavy, které buď náramnou velikostí a trvanlivostí aneb neobyčejnou krásou tak vyaukaly, že takřka sly libě převyšovaly. Těchto divů světa bylo sedm: 1) egyptské pyramidy 2) ždi a 3) vislé zahrady Babylonské; 4) chrám bohyně Diany v Efesu 5) iocha Zowisse olympického, 6) mauzóleum (mohyla, náhrobek) a 7) kolos (velikán) na ostrrovu Rhodu.

na jisté rovině, pod tím zámyslem že sobě k nich vybere osobní stráž, načež je ale rozsechnou usmrtiti rozkázal. Ale i chlipnosti byli obywatele Alexandriinští tak oddáni, že vůbec neznámost vyšlo to přislou: Deliciae Alexandrinae t. j. rozkoše Alexandriinské. Od r. 1517 panují Turci nad Egyptem.

Byla-li Alexandria v ohledu politickém městem znamenitým, stala se tím znamenitější v ohledu církevním. S počátku křesťanstva byli školy Alexandriinské vyhlášeny, a přimo čini o nich zmiňka, když vypravuje „že powstałi (proti sw. Stepánowi) někteří ze školy, kteráž slowe Libertinských, Cyrenských a Alexandriinských (Skutl. apost. k. 6. w. 9). Církew křesťanskou v Alexandrii založil sw. Petr učníkem svým sw. Markem, a bylo tam druhé patriarchální sídlo sw. apostola tohoto. Biskupové Alexandriinští neměli vyššího představeného nad sebou leč papeže v Římě, a stáli v pořadě nad patriarchy Antiochenskými. Z přemnohých církevních mužů, jenž učeností svojí a svatostí života církew Alexandriinskou oslawili, dci toliko jmenovati: Klementa Alexandriinského, Origena, Ammonia, jahua Ambrože, (o němž sw. Jeronym mluví), Anatola, Didyma (s přímým Slepeho), sw. Heraklia, Dionysia, Theonásse, Athanásia, Cyrilla a Petra. Velká rána zasažena byla křesťanské církwi v Alexandrii kacířstwem odpadlého kněze Aria a biskupa Mtelecia. Následkem kacířství tohoto, které i po mnohých zemích v Evropě se rozšířilo, držáno bylo v Alexandrii mnoho sněmu církevních, zvláště když tam v

polowici čtvrtého století sw. Athanasius biskupem byl. *)

W nynějším městě Alexandrii nespokojí se ničeho více z bývalé jeho velikosti a krásy, a kdyby zakladatel jeho, král Alexander Veliký, o kterém se praví, že malý podstaty byl, (Magnus Alexander corpore parvus erat) z mrtvých vstal a na ně pohledl, těžce by dožalísta nesl pohanění jména svého. Velká proměna, která se w běhu století s tímto památným městem stala, pohled na velké zříceniny, jenž co němi kazatelové bývají velikost a krásu města hlásají, a pak spomínka na znamenité a svaté muže a mučedníky, jenž tam církev svou oslavili, uvedly mne procházejícímu se w ulicích jeho na paměť takové tyto verše:

W rumech dluhým starodávných
Častočráte w libém snění,
Na hrobech reků weleslawných
Bohřížim se we truchlení.

Pať myslím, kdy dojdou ctle,
Zaťo tito, pouti své,
A mladé svěčivo se síle
Kráčím, kam mne osud zve.

(Přesť putujícího A. B. M.)

Nynější Alexandria skládá se ze starého a nového města. Staré město má úzké, špinavé ulice, které boudami kupcůw přeplněny jsou; wy-padá to w nich jako u židůw.

*) Obšírnější zprávu o školách Alexandrijských, o sacířstwi Ariověm a o sw. hojiteli wíry křesťanské wtz: „Dějepis sw. katolické církve od Dr. J. Vlého, nákladem Vědictwí sw. Cyrilla a Methodia.

Nové město (město Frankův zvané) má krásné náměstí, asi 500 krokův dlouhé a 80 široké a oměněné dosti úhlednými budovami. Na hoření a dovení konci náměstí umístěny jsou vodojemny. Do těchto se voda pumpuje parostrojem z ramena řeky Nilu asi půl hodiny cesty od města vzdáleného, a z vodojemu se může na způsob plynu (gaz) až do domů vésti, tak že mnohý majitel domu za plat několik franků měsíčně vodu až do druhého a třetího poschodí dostane. Na náměstí pozorovati jest stále se hemžení černých i bílých lidí, welbloudův s rozličným nákladem, font, oslův a psův. Dlažba náměstí jest rovná a vřel na ulicích vyvalují se stále kotouče prachu, v nichž bys se udušiti mohl.

V jisté časy, (obvyčejně ku konci dubna, v květnu a s počátku června) bouřívá v Alexandrii, jakož i v jiných krajinách egyptských vtrhamšín, kterážto drobná a suchá píseň rozrývá a do povětří vpuští. Píseň tento voní i do přibytků lidských, jichž před ní nikterak uchrániti nelze; jestli ho někdy tak mnoho, že jim i slunce zatemněno bývá. Chamšín se nazývá vtr tento, poněvadž obvyčejně 50 dní trvá; neboť arabské slovo chamšín znamená totiž co padesát.

Pozoruhoden jest Alexandrinský fiakr. Co moutení ve dlouhé bílé kofísi a v červené čapce s kyčkou čili tkapcem modré barvy sedí na kožlu dosti nádherného kočáru a ujíždí co stěla. Skoro každý fiakr má předběžníka, který před kočmá běží a kterýž zároveň co sluha panstvu slouží. Ostatně jsou tito fiakři velmi penězochtiví. Nemajíce žádné určené tarý, žádají od cestujících co

jim libo. Viděl a slyšel jsem, jak jeden pán fiakrovi za 6 hodin jízdy 1½ lib. Sterlingů t. j. 15 zlatých stříbra platiti musel.

Malými fiakry jsou osli. Obvyčejně najímá sobě cizinec takového osla a jezdí na něm, kam se mu líbí; pohonič běží za ním a neustále osla se chůzi pobádá. Pohoničové tito (v Alexandrii Sais nazvaní) jsou z větších částky malí chlapeci, jejichžto neustálému běhu jsem se diviti musel. Ze ubožt pohoničové tito jakož i zvířátka jejich ustavičným běháním unaveni bývají a při velkém tam panujícím prachu mnoho žízně trpí — lze se snadno domysliti. Za to se jim však dostalo cti, že i David o nich mluví tak: „Děťmáti je (vodu) budou oslové lesní v žízni své (žalm 103).

Bážími a odmětenými krocem vykračuje welbloud, jenž rostem právem lodi pustín se nazývá. Bez těchto užitečných zvířat nebyloby Afrikanům na prosto možná, probrati se dalekými nepřehlednými pustinami. Malý welbloud unese 5 centův, spočije se s nejblednější stranou, jest s to, pětetrpěti žlžen po několik týdnů a stojí 1500—2000 tureckých piastrův (1 piastr tolik co u nás 10 trejcarů nov.) Welbloud je zvíře velmi chytřé, a snadno se dá rozličným věcem obučiti. Když se mu náklad na hřbet dává, poklešne a brumlá a bručí, jakoby nad tím nespokojen a mrzut byl, že má opět břemeno nésti. Vypravoval mi jakýs muž, že slyšel pohoniče welblouda zpívati arabskou píseň, jejíž začátek byl: „La taati bentak metel árusz le rágiol el giamal leágiel lu dajman si sreкке t. j.

nedávcei ženy své nikdy neobloukátovi za manželku; neboť on nikdy doma není (někdy pořád na cestách); a neobloub přč, jakoby této na cti mu utrhájeti všni rozuměl, ustativěným brumilantem k tomu sekundoval. Zvítko toto mnoho strpt, mnoho suše; avšak běda pohoničovi, když mu nezastlouženým bitím křivdu čini; neobloub byl i teprve po mnohých měsících na něm jistě se pomstí. R. 1862 ztratil v Alexandrii jeden z honičů neobloubu svého. Za dlouhý čas na to usnul honič tento na blízku neobloubu toho. Zvítko ponějlo příležitosti této k vyvedení pomsty své; usmrtilo pána svého jednou ranou a sežalo hlavu jeho. Památne jest, že když neobloub rozlícen jest, nejspíše malým dítětem udo-
biti se dá. Zdá se, jakoby i to nerozumné zvítko vědělo, že malé nevinné dítě žádnému křivdu neučiní.*)

Neobyčejný jest oděv tureckých žen. Prost dlouhé, od hlavy až k nohoun sahající bílé šátky, jimiž se celé zahalují; i tvář mají zastřenou. Závoj mává rozličnou barvu; tvář ženy, mající závoj žluté barvy, má zrovna umrlčí podobu. Mlel jsem se nemálo, když jsem prvou tak zahalenou ženšton spatřil. Mlehnutí mé nebylo však menší, když jsem v Alexandrii viděl také moukeninů, která zcela podle evropské módy vyšperkovaná byla. Zdálo se mi, že tvářku okrášlený klobouk a široká trusolína k černému obličejí této africké dámy se nehodí.

*) Který křesťan by si zde nepochměl na lásku, jakouž dával Božíš Epafítel k malým dítkám pro nevinnost jejich? pravilť jistě: „Nechte dítě a nebraňte jim se mně jiti, neboť takových jest království nebeské“. (Mat. 19, 14).

Byloť při při pohledu na ni do smíchu; neb mi napadlo, kterak jeden Arab, utvrděto ponejprv evropskou dámu s frimolinou, zvolal: Co ale mají ty evropské dámy za nápady, že desťtinky ne nad sebou nýbrž pod sebou nosí! Co pak v Evropě z dola přšívá? —

První večer, který jsem v Alexandrii strávil, slyšel jsem již v pozdní hodině na náměstí velmi krásnou hudbu, jejíž libý zvonů mne tím radostněji překvapil, poněvadž u Turků krásná hudba k nalezení nebývá. I ptám se: Co jsou to za hudebníci? a obdržím za odpověď: To jsou muzikanti česťi zdržující se zde již dlouhý čas, v němž sobě také mnoho peněz již vydělali. Nemohu zapřít, že jsem pocítil velikou radost, slyše bráti krajanů své v jiném dílu světa. Napadla mi tu píseň:

Slavan žije v dvojím světě,
Onť má dvojí krásnou vlast,
Kromě zemskou — vlast má zvuků,
V té je král, v té může vládnout,
Když se v zemském světě trápí,
Hledá v druhém útěchu,
Eliž ještě v oku víst,
A již tvář je v úsměchu.*)

První noc, kterou jsem v Alexandrii strávil, byla velmi trapná. Pro náramné medro ne-

*) Vypravoval mi p. hrabě Harrach, s kterým jsem se později v Jeruzalémě shledal, že našel daleko v horním Egyptě, odkud byl právě přišel, rodinu s kroužkovou hrou (končety aneb německy *Mingelspiel*) a rodina tato byla z Kopidna, městečka českého. Nemohli prý se Arabové této hře dosti nadíviiti.

mohl jsem spáti^{*)}); jsa nad to po celou noc nemilosrdně thrán zvláštním druhem komárův, Banzare zvaných. Počet jich jest tu tysíce veliká, k náramnému soužení zdejších obyvatelův. Ustípnutí jejich jest prudké a bolestné, zůstávajíce bouli na raněné části těla. Jsou to potomkové čtvrté rány egyptské, o které vypravuje druhá kniha Mojžíšova takto: „*I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Mluvi k Aronovi: Vztáhni hůl svou a udeř v prach země a ať jsou stěnice^{**)} po vši zemi egyptské. I učinil tak a udeřil v prach země i učiněny jsou stěnice na lidech i na hovadách; vseděn prach země obrácen byl v stěnice po vši zemi egyptské (2. K. Moj. 8, 16).*“ O těchto štípaných komárech mluví také prorok Izaiáš, když praví: „*I stane se v ten den, že poslepe Hospodin mouše, kteráž jest na konci řek egyptských.*“ (7, 18). Mohl jsem si představit, jak velká to musela býti rána, jenž tehdaž na Egypt a obyvatele jeho přišla; neboť když jsem ráno vstával do zrcadla pohlédl, sotva že jsem sám sebe poznal. Tvář má byla od těch nemilosrdných komárův krutě posťpana a ruce boulemi přeplněny. Ostatně musím říci, že malí komáři a veličanství velbloudové Alexandrijské na paměť mi uvedli onu předhůzku, kterou byl p. Ježíš činil zákevníkům a farizeům slovy: „*Běda vám vůdcové slepi, kteříž cedíte komára, velblouda pak*

^{*)} Termometr ukazoval ve dne 30 stupňů dle Reaumurů a přede prvním Alexandrijským, že již nastává zima, poněvadž prch jest tak chladno.

^{**)} Tím slovem nemají se našich zemi stěnice rozuměti, ale jest to jistě druh komárův egyptských opatřených přechytným jazykem.

požtráte," (Mat. 23, 24). Tato myšlénka — myšlél jsem u sebe — říká se také oněch křesťanů, jenž maličké, nepatrné a lhostejné věci — jako komára cedí, a z nich svědomitě a úzkostlivě na sebe žalují, kdežto plnění povinnosti stavu svého, lásky k blízkému, potlačování narušivosti a jiných velkých a důležitých věcí zanedbávají a co velblouda požtrají.

V pondělí dne 11. listop. odebral jsem se do Františkánského kláštera, chtěje tamějšího stewarda a faráře, Wáclava Michela, poprositi, by mi domohl v kostele jejich sloužiti missi svou. Domolení toho udělil mi s velikou ochotou. Ostatně jsem téhož ctihodného otce už dříve byl seznal z listův, kteréž psal do Evropy. P. Wáclav jest Tyrolák; byv někdy let misionářem ve sv. zemi, jest nyní farářem katolické obce v Alexandrii. Hara jeho, asi 15,000 duší počítající, bude co se různých národností týče, snad jedinou na světě. — Jeden ze přátelův mých jsa náměstkovou u jistého biskupa, byl tážán, kdo jest a a ze kterého národa pochází. Přítel odpověděl: Můj otec jest Blach, má matka Slovanka z Krajinská a já jsem — Němec. Biskup zvolal zertovně třeskaje rukama: Jaká to směs národností! — Abych mi P. Wáclav oznámil, že hara jeho skládá se ze Španělů, Francouzů, Blachů, Němců, Řekův, Armenův a Turkův — bylo i mně s úsměvem zvolati: Jaká to směsice národností! Aby mohli všemi duchovním potřebám tak různých národův zadošť učiniti, musejí Františkáni obdařeni býti zvláštním darem jazykův. A v skutku pozorovati lze v ohledu tom v

Klášteře pravou bábelskou směsicí. Tak mluvil L. p. Augustin, s nímž jsem se seznámil, tyto řeči: Španělsky, francouzsky, italsky, arabsky, indický a čínsky. Poslední jazyk ošwožil sobě bym po delší čas misionářem v Číně. Isa rozený Piemontán nechtěl nikdy říci tu kterému národu přináleží; neboť se styběl za svého krále Viktora Emanuela, který právě papeže Pia IX. a církev sv. pronásledoval.

Došel do sakristie, když jsem přede mší sv. myl ruce, četl jsem nad Lavabo*) tato významná slova: „Mundamini, qui fertis vasa Domini“ t. j. očistte se, jenž nosíte nádoby Páně (Isaáš 52, 11). Vyřčení toto potahuje se podle zdání mého více k očistění kněžských rukou, nesoucích posvátné nádoby k oltáři Páně. Že však očisťování rukou kněze k oltáři se ubírajícího jest obrazem čistoty srdce, s jakou přitvořiti má tu vznesené bohoslužbě, — jest i napomenutí, jež se nad Lavabo nachází, v Benediktinském klášteře Montseratském (ve Španělsku) v tamější sakristii, neméně významné a důrazné: Lava a malitia cor tuum, ut salvus sis (obmež ob nepravosti srdce své, abyš spasen byl.**)

Při mši sv., jižto jsem obětoval co důležitější za šťastně přestálou plavbu na moři, byl

*) Lavabo se zve v sakristiích ona malá nádržka vody, ve které si kněz, dříve než k oltáři se ubírá, ruce myje.

**) Na čipceť duše umývaním rukou vyobrazenou mytahuje se také modlitba, kterou kněz při Lavabo se modlí: Da Domine virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam atd. Popřež, Pane, síly rukoum mým tu setření všeliké poskvrny atd.

Jsem velmi pobnut spáttím, jak značný počet větších ze všech stavů přistupoval ke stolu Páně. Všichni s takovou pobožností přijímali chléb ten anjelův, že jsem hlubokou nad tím radostí proniknout byl. Bylo těchto nábožných duší ve tváři viděti, s jak vroucí touhou žádají sjednotiti se se ženichem svým nebeským. A tak jsem i napotom po celý čas pobytí svého v Alexandrii pozoroval, že kdykoli jsem buď já neb některý jiný kněz u hlavního oltáře sloužil, znamenitý počet větších nejsvětější svátost přijímal. Z owoce poznáte jich — myslil jsem u sebe — potahujíc tato slova Spasitelova ku záslužnému působení horlivých Františkánů. Cítil jsem ale také velkou bolest, když jsem si spomněl, že jest tak málo katolických křesťanů, jenž by měli pravou toužebnost po onom, kteráž pravil: Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm. (Jan R. 6.) —

Siž přes 200 let vedou otcové Františkáni duchovní správu katolíků v Alexandrii. V r. 1632 založil zde Pavel z Vodi, tehdejší strážce sv. země, malý kostel s klášterem. Když ale počet katolíků vždy více se množil, započal se l. 1834 stavěti nový kostel a klášter. Siž bylo všecko skoro dohotoveno, a hle — nezluštěností stavitelovou vše se zbořilo. Dne 13. apríle 1847 započala se nová stavba pod dohledem Fra. Serafina a Vaceno. Chrám klášterní a farní vystaven jest ve slohu byzantinském; jest dosti velký a zasvěcený sv. Kateřině, panně a mučednici, kterážto ve 4. století v Alexandrii mučena a usmrcena byla, a jejížto

tělo podle církevního podání křowé angelští na horu Sinai přenesli.

Sw. Kateřina byla již od starých časů co reťowná svědkyně wtrů Christa Ježíše ctěna obou církwí, latinské i řecké. Ale důmněně učeného kardinála Baronia jest to tatáž sw. Kateřina, o které souwěky spisowatel Eusebius z Řowé Cefareje wyprawuje, že perwnou swou wtrou w Christa Ježíše nad tyranským a chlipností císaře Maximina stkwěle zwítěžila. Majte wšechny wlastnosti, jenž osobu jejího pohlawí znamenitou učiniti mohly, zaujímala předu místo mezi osobami ženskými w Alexandrii; neboť pocházela ze wznesšeného a bohatého rodu, stkwěla se krásou těla, zwláště ale welikou učeností, tať že pohanské mudrce wše křesťanské odpirajici zahnbila a tu poznání prawdy přiměla. Císař Maximin, jenž wtru křesťanskou ukrutně pronásledowal a čistotě křesťanských panen úkladny strojil, zahočel i k této sšlechtné panně sw. Kateřině nečistou lástku, a hleděl ji wšelikými prostředky, předu sšliby pak ale pohrůžkami swěsti; ona ale přehla, čhtle raději wšeho zbatwena býti nežli čistotu panenskou ztratiti. Maximin wšak, čtěje na ni hněw swůj wylíti, wydal ukrutný rozkaz, aby stala byla.

Welký a krásný obraz při hlawním oltáři nadřečeného chrámu představuje tuto Swětici Bpži w okamžiku, když stála we truhu učením a soudcím dáváje svědectwí prawdě Christowě. Obraz ten jest dílem mistrowského stětec Enderowa. Stawitel chrámu tohoto byl, jak s wědu řečeno, laický bratr z řádu sw. Františka, Serafin a

Baceno, jak následující nápis v chrámě do-
svědčuje:

„D. O. M. Templum hoc D. Catha-
rinae V. et M. dicatum ab Ord. Min. Reg.
Obs. D. Francisci A. D. MDCCCXLVII
coeptum perfectumque A. MDCCCL. Piorum
elemosynis praecipue ab Austriae Imp.
Ferdinando I. dispositis curam gerente R.
D. O. P. Bernardino a Montefranco terrae
s. custode, fratre Seraphino a Baceno
Architecto. T. j. Chrám tento sv. panně a
mučnicki Kateřině zasvěcený od řádu Františk.
l. P. 1847 započatý a l. P. 1850 dokonáný
příspěvký věřících, zvláště pak císaře Rakouského
Ferdinanda I., pečtí P. Bernardina z Montefranka,
strážce sv. země; stavitelem byl bratr Serafin
z Bacena.*)

Bratr tento Serafin byl jedním z nejro-
tečnějších stavitelů v Miláně. Jednoho času
podnikl pouť to věhlasného poutního místa Maria
Cinsidel ve Švýcařích. Vstoupiv do tamějšího
chrámu Páně, cítil v nitru ihned pokynuti, aby
vstoupil do řádu Františkánského. Hlasu toho
vniterného nemohl se nijak pozbatiti, měl ho
za hlas, za pokynuti vyšší. Uposlechl tedy vo-
láni toho a stal se pokorným bratrem řádu sv.
Františka. Dím: pokorným, neboť doměřel jsem
se z hodnověrného pramene, že bratr Serafin
tomu není rád, že se jméno jeho nalezá na storchu

*) Připomínáme zde, že mp. Františkáni ve sv. zemi jižci
se klášternímu aneb řeholnímu jménu svému přidávají
také jméno onoho místa, odkud pocházejí. Tak se jmenuje
ovce bratr Serafin z Bacena, poněvadž v měsíčku Bacenu
zrozen jest. P. Bernardin pochází zase z Montefranka.

uvedeném nápisu chrámovém. Tentýž bratr odeslán byl ob svých představených ku stavění chrámu až do Ameriky.

Bo mši sv. uhostili mne ctihodní Františkáni řádu sv. a zavedli do klášterní zahrady. Tu jsem ponejprv viděl zvíře chulam (*Iacerta chamaeleon*) zvané a ještěrce podobné. Zvíře toto, jež se v arabštině řečí jmenuje Šherben, má tělo jako šmačkané, malými zrnovitými šupinami poseté, řezavý hřbet, kulatý ocas, který stočiti může, tlustou hlavu s trojhranatým hrbem na spůsob welblouda (protož se také zove welbloudo-hlavec), dlouhý, lepiavý, čermovitý jazyk, velké, ale koží skoro zcela zakryté oči, jejichž zornice nestejně se pohybují, silné a vysoké nohy s pěti prsty, jimiž snadno na stromy vyleze, velké, skoro celé tělo vyplňující plíce, jimiž zvíře to se nadmoutí a sobě rozličné barvy (žlutou, zelenou, červenou atd.) dáti může, a protož se také nazývá: barvoměnc. Chulam žije na stromech v Africe, Asii a Americe a žije se rozličným hmyzem, jež jazykem lapá. Pro člověka zvíře toto nebezpečné není; viděl jsem, jak B. Augustin je do ruky vzal, a jak barvu zelenou — v šedou a pak v černou proměnilo. Od zvířete tohoto vzalo původ svůj latinské přísloví: „*Chamaeleonte mutabilior*“ (proměnlivý jako chulam) což se říká o člověku, jenž nestálý jest a každou chvíli jinou takřka barvu na se bere.

Učinili jsme návštěvu u nejbůstojnějšího p. biskupa Alexandrijského, Paskála Wujčiče. Onť jest rodem Dalmatinec a patří k řádu Františkánskému. Mluvil s námi v německém jazyku

a jemil upřímnou radost z nárostěmých našich, pro-
ukázav nám té cti, že nás pozval k obědu.
S velikým potěšením připomínal sobě léta, jež
byl ve Vídni ve studích strávil. Jest to pán
velmi pobožný a pokorný. Četl jsem později
psaní, které byl poslal jednomu ze svých tehle-
ných spolubratrů a v němž se jen podepsal:
Tvůj spolubratr Pasqual (Tuo confrate Pas-
quale.*)

Mimo chrám otců Lazaristů, v němž se
nic zvláštního nenalezá, jsou v Alexandrii také
chrámy jiné vyznání náboženských. Navští-
vili jsme, byvše doprovázeni od otců Fran-
tiskánů Augustina a Heriberta, nejprve kostel
řecký. Má chrám tento tři lodě s velikým
svostem upravené a 12 sloupů. Svatyně,
(sanctuarium) v níž se nalézá oltář, jest oponou
zakryta zrakům věčtích. Jenom při jistých částech
bohoslužby odhaluje se opona, kde věčtí tu ta-
jemství oltáře poznati mohou. V hořícím po-
schodí ve kruhu jsou místa pro pohled ženské,
kdežto mužští dole v lodi se shromažďují. Má
toto oddělení pohledu mužského od ženského na
místě svatém mnoho dobrého do sebe; avšak
takový řecký chrám vypadá jako nějaké divadlo, v
němž ženské ve vrchní, mužští ale v přízemní
složce se nacházejí. Vůbec se o řeckých chrámech
řici musí, že jsou velmi nádherně ozdobeny. Ře-
ckové nesítiti se rohdání sebe značnějších, bytost
se jedná o ozdobu svatyně Hospodinovy. Jest

*) V měsíci září r. 1862 proutázol nám tento nejdůstojnější
biskup čest, že nás v Pegarvě navštívil, kdež v naší
kaple mši sv. sloužil.

viděti, že milují okrasu domu Báně, a místo, kde přebývá sláva jeho. My katolíci mohli bychom z nich příklad sobě vzíti. Zlástul cenu přidávají obrazům a lampám; světko z různobarevných skel vypryskující zlástulným dojmem působem.

Odebrali jsme se do druhého řeckého kostela sv. Kateřiny, při němž vystaven jest klášter. Právě stálo na dvoře několik řeckých brabatických mrichův, nad jejichžto špinavým oděvem jsem se nemálo zděšil. Zdá se, jakoby umřeli tito se domnívali, že chudoba, již zevnitř v oděvu na odív stává, se špinou spojena býti musí. Ve dvoře klášterním, jenž kdysi hřbitovem býval, našel jsem také několik pomníků zemřelých protestantských Angličanův. Že Angličané své vrtochy mají, toť jsem věděl; že ale Šťetové s nimi po smrti společnost mlti chtějí, které v životy neměli — to mi známo nebylo. Medvil jsem se vssal tomu, neb jsem sobě připomenul, že znám les, v němž se jedna protestantka v společnosti zdechších psův svých pochovati dala. Honosí se nadřečený kostel, který ovšem prostarch jest, že má onen lamen, na němž prý stála sv. mučnice Kateřina, když mlata byla. Lamen tento jest asi ložet vysoký a má na každé straně vyrytý kříž. Pozoruhodný jsou ve chrámě tomto staré, ve zlatě malované obrazy, jež představují Ježíše, Marii, Abraháma, Athanasia, Cyrilla, Spiridiona, Mikuláše a jiné světce. S hrozná smrtť kactře Arta, jenž přehrozným způsobem puř, zobrazena jest na jedné z maleb těchto.

Velmi bídný jest kostel loptický. Vzkro-
čivším do něho zdálo se nám jako bychom byli

přišli do — kárnika. Kostelíček tento jinak svou spínou odporný dojem zbuzující, má holé desky za pokrov, okna nemají žádného skla, dřevěné mřížky pro ženské pohlaví tak jsou těsné, že jedva tam státí lze; podobně bídného chrámečku nenalezl jsem nikdy. Storo ke smíchu mne porýbдил pohled na sklad berlí, jenž se v něm nalézají. Majíť Koptové ten obvyčej, že při službách Božích ani neklečí ani nesedí, nýbrž ustatwice stojí. Dlouhým stáním unaveni jsouce, podporují se na jednu aneb na dvě berly, které napotom v kostele ostanou. Tím způsobem podobá se koptický kostel skladu berlí aneb ústavu mřzátůw. Uvšsať welikým pokladem tento kostel se honosí; uvažujet se tam místo, kde odpočíwalo tělo sw. ewangelisty Marka (+ 62), nežli je kupcomé Benátští do města swého odvezli. Na témtž místě postawen jest nyní oltář, jehož otwřem prastarý kámen sloužil prý za pomník hrobůw.

Poněwadž právě o koptickém kostele mluwím, nebude snad od místa, jestliže čtenářům o Koptech samých něco obšírnějšho powím. Koptové jsou národ asi 80 — až 120,000 duší počítající, a přebývají v Egyptě. Oni pocházejí bez pochyby od starých Egyptčanů, ačkoliv se později s Římany, Řeky a jinými národy smíchali. Jsouť we twáři barvy hnědé, pysky mají wysehlé, čelo ploché, lice wystoupené, oči a wlasy černé a mluwí zwláštní řečí koptickou, řeč to staro-egyptskou ale s řečou smíchanou, kterážto také řečí litery má. Užívá se wšsať řeči této obvyčejně jenom při bohoslužbě; neboť prostí Koptové mluwí arabšty. Vidě tito jsou welni chytří,

vážné myslí a mnoho prý snesou. Oblíbeným jídlem a nápojem jejich jest láva a kořalka. Užívajíce se na odpočinku, oběvu nestěleají, a ženy jejich stojí prý v tím větší vážnosti, čím plodnější jsou. Mrtvé jejich bývají od zvláštních plačnic oplakáváni a smutek trvá v rodině po celý rok. Ve náboženského vyznání patří tu ještě monofitů, věřící, že Bůh Ježíš má jenom jednu a sice božskou přirozenost. Kněžstvo jejich skládá se z Patriarchy v Alexandrii, z 12 biskupů, několika vyšších kněží (Kamosats), sloužících při mši (Schemmes) a čitatelů (Anagnostai). Patriarcha od biskupů vyvolen světlí tyto i kněze. Bohoslužba Koptů, kterou obvyklejše nočního času konají, záleží ve zpěvu, v modlitbách, v ladění a sloužení mše. Ve chrámech svých mají také obrazy a ostatky. Poněvadž jim ale jenom ono místo svatým jest, kde oltář stojí, neprofazují ostatními částkami chrámu velké účty; neb tam jedí, pijí, louží a spí. Bůh zachovávají v pátek, a mají-li přistoupiti ke stolu Páně, také se zpovídají. Zvláštní jest prý — jak mi jeden Frantiskán z Alexandrie vypravoval — jejich bohoslužba na velké pátek. Shromáždění jsouce ve chrámě modlí se, sedíce při tom na zemi, 400 Kyrie eleison (Pane smiluj se nad námi) a sice tu každému světa uhřu 100. Ještě při každém Kyrie eleison křž a poklonu činí, podobají se živým ustavičným hybnostem (perpetuum mobile). Biskup stojí při tom na svém trůnu a drží jistý druh růžence, složený ze 100 zrnků. Při každém Kyrie eleison pustí rychle zrnko z prsta a po každém

ihu tleskne rukama; čímž modlitbou se dáává znamení, aby se obrátili k jinému úhlu světa, což tito vyšším skokem, podepřemše se na ruky, činí. Zvláštní obřad zachovávali také při křestě. Pro každý křest světi kněz vodu zvlášť a udělil křestu, opět ji odsvětlil a vleje do cisterny. Dítě křtěno býti mající sedl až po hlavu ve vodu; kněz leje mu rukou na hlavu vodu pramě: *Ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého.* (Křtové dítě Zkrátě potopují). —

Prohledneme chrám, jeli jsme ke sloupu Pompejovu, kteráž stojí 1800 stěvíců jižně ode zdi městské, na pahorku, pod níž se rozprostírá hrobitov turecký. Sloup tento, jenž vzdělán jest ke cti římského vojenského vůdce Pompeja, patlí k nejvěstším sloupovým monolithům na světě.*) Povšechná měřítka jeho obnáší 98 stěvíců a 9 palců, měřítka dřívku 73 stěv. a objem 29 stěvíců. Někteří dokládají, že vzdělán byl ke cti císaře Diokleciana, za kteronž příčinou také sloup Diokleciánů sluje.

Jiný pozoruhodný sloup v Alexandrii jest „jehla královny Kleopatry.“ Žulový tento sloup jest z červeného kamene též z jednoho kusu, a na každé straně jest třemi řadami hieroglyfů ozdoben.**). Jméno „jehla“ má od podoby svojí. Měřítko jeho obnáší 70 stěvíců a spodek má průměr 7 stěvíců. Sloup ten stál druhdy

*) Monolith (monos a lithos) nazývá se sloup z jednoho kusu kamene vytesaný.

**) Hieroglyfy nazývají se staro-egyptské písmo, které skládá se z obrazů rozličných zvířat a jiných znamení, nám, bohužel, nepochopitelné jest.

ve starém památném městě Seliopoli, a postaven
byl ke cti královny Kleopatry; stálo při něm
okolo něho 400 jiných železných sloupů, nyní
stojí v Alexandrii jako poustevnická osamělá. Ne-
bude snad od místa, promluvíme-li zde poněkud
obšírněji o bezbožné královně, jejížto jméno sloup
tento nese.

Kleopatra, dcera egyptského krále Ptolomea-
Auleta (posledního to krále z rodu Ptolomeů),
narodila se r. 62 před Christem a byla ve stáří
11 let zasnoubena s bratrem svým, Ptolomeem-
Dionyssem, po jehožto smrti sama nad Egyptem
panovala. R. 48 byla již s trůnu Ptolemaie s
královského svržena, ale následujícího roku Juliem
Caesarem, římským vojenským, opět na něj
dosazena. Druhého manžela, též bratra svého,
mladšího Ptolomea, po čtvrtém roce manželství
otrávila, načež veřejně s Caesarem v nedovoleném
chlipném spolku žila. Po smrti Caesarově vedla
podobný hřísný život s nástupcem jeho Antoniem,
též římským vojenským, jehož manželkou napotom
se stala. Vypravuje se o ní, že měla dvě velmi
drahé a krásné perly, z nichžto jednu v octě
rozpuštěnou dala vypít Antoniovi, aby jej co
nejvíce uctila. Druhá perla na dva díly roz-
dělena a co náušnice na sochu bohyne Venuse
v Římě zavěšena byla. Když Antonius od O-
ktaviána v bitvě přemožen byl, dala si chlipnice
Kleopatra sama smrt, aby při vítězném tažení
(triumfu) potupně vedena nebyla; dala si totiž
na prsa jedovatého hada, kterýž ji sklopnutím usmrtil.

Ještě tomu nyní skoro 2000 let, co tato chlipná
a ukrutná královna nad Egyptem panovala a

hanebný svůj život skončila. Ani prášku z ní nezbylo; jenom pomník „Zehla Kleopatřina“ stojí co němý kazatel v Alexandrii a vypravuje o ukrutstvích a hanebnostech jejích. Když jsem na sloup tento pohledl a na ukrutnici, jejíž jméno nese, si zpomněl, napadly mi na mysl tklivé tyto verše:

Nic netrvá na světě věčně,
 Bývá nám minulé čas,
 Každý tu pobude chvíli
 A již se stěhuje zas.

Co jich tu před námi bylo,
 Denž hráli a smáli se dost;
 I prostřed hrání a smíchu
 Přijel ten neztvaný host.

Co jich tu po nás zas bude,
 Denž hráti a smát se budou;
 Cotva tu pobudou chvíli
 Již zas za námi půjdou!

(Píseň od Šir.)

Alexandria má také kláštery milosrdných sester a školských bratří. Dnyho zúčastňují se v opatrování nemocných, tito u vyučování mládeže. Jeden ze školských bratří ukazoval nám se zvláštní úslužností celý ústav a památku jeho. Uděluje se v něm asi 300 chlapcům buď zdarma buď za mírný plat prvotné vyučování a vychování. Mimo obvyklé předměty učí se i kreslení a hudebně. Školských bratří jest tu osm, jsou to Francouzové pod správou jednoho ředitele.

W ničem wssak nezračí se prwotná sláwa a welikost města Alexandrie w té mšce, jako w Katakombách; rozšířenost jejích jest ohromná.*)

Kdož jich žádá obzřati, musí míti vůdce, wžiti sebou swíce, podobně atb. Před několika léty nassli tu celý chrám asi 15 krokůw dlouhý a 8 široký mající podobu kříže. Mladý jeden Rus, jenž chrámeček ten widěl, wyprawował mi, že w něm widěti jest prastaré obrazy we wápuč (al fresco) ptedstawující některé ze zázrakůw Christových, mezi nimiž i rozmnožení chleba a rybíček na pouští. Zentýž Rus, jsa wěborný kreslič, učinil okresy těchž maleb a ukazował mi je. Rozlufftil jsem na nich tento nápis:

ΗΑΓΙΑ ΜΑΡΙΑ a ST. ANTPEA t. j. swatá Maria a swatý Ondřej. Pod jedním z obrazůw stojí letopočet 120.

Odebrali jsme se také k ramenu řeky Nilu, které asi půl hodiny cesty od Alexandrie vzdáleno jest. Nebudeť snad věci zbytečnou, promluví-li poněkud obšírněji o této pamětihodné řece a které dítě Mojžiš, napotomní vůdce lidu israelského, w ošitce ze šití wyložen a od dcery Faraonovy zachráněn byl (2. k. Mojžiš. k. 2.**)

*) Katakomby jsou ony podzemné průchody, do kterých křesťané w prvních stoletích těla mučnickůw pohrabávali. Průchody tyto jsou pod zemí wykopány a mají křížující se uličky, w ještěžto stěnách hroby swatých se nalezaly. Jsouť wssak w nich také na spůsob kostelůw wellá místa, w nichžto křesťané w čas pronásledování služby Boží konávali. Průchody tyto mají častořáte dvojí i trojí poschobi; a jak rozšířené jsou, z toho domysleti se lze, že jsem t. př. w němě w Katakombách sw. Sebastiana a sw. Anežky mnoho hodin se procházel.

**) Imeie Mojžiš (Moses) pochází od arabštiny slovo: Moje- t. j. voda a řad-řoviti a wyznačovaná nuzje, který z vody wy-

Níl (latinské Nilus a staro-egyptské Albanhi) největší to řeka v Africe, má prameny své v horní Aethiopii. U prostřed království Sojam, v provincii Saſahala, nalézá se rovina ne příliš rozšířená, ale ze všech stran horami obehnaná. Tamt jest jezero průměrně cobý kamenem bohobíl široké a naplněné křovím, jehož kořeny mezi sebou tak propleteny jsou, že se v létě přes ně jíti může. Uprostřed jezera jsou dva velké a hluboké prameny, kteréžto od sebe příliš vzdáleny nejsou a z nichž se nejčistější voda hojně přelíší, přes křoví teče, a na zdělu co bys dostřelil, již dost velké potok činí. Asi na půl míle cesty od pramenů svých jest Níl, přijímá již do sebe několik malých potoků, dosti velké řeka, do níž asi 15 mil dále řeka Gima vtéká, která mu nejenom vodu svou dává, nýbrž v něm i jméno své trati. Už potom teče Níl k severu; tu se ale obrací k východu a přijímá do sebe opět dvě jiné velké řeky zvané Aelti a Branti. Nedaleko odsud má prvním svůj vobopád přes skály a teče do jezera Abhesinského, nazvaného Bahar Dembea t. j. jezero aneb moře Dembeaské. Vyšsed z jezera přijímá opět jiné velké řeky, mezi nimiž největší jest Taface, blíže Egypta. Dělaje velké záhazky má běh velmi zdoluhavý a dělí se nedaleko Boulac ve dvě široká ramena, z nichž jedno blíž Rosetty druhé blíž Damietty do moře vchází; toto poslední dělí se u děbiny Sciobret

táher byl. Pozoruhodno jest, že Arabové pro řeku Níl zvláštních jmen nemají. Oni znají jenom sladkou a hořkou vodu; onu nazývají Bahar helue, a rozumí pod tímto slovem i vodu Nílovou, poněmáh se píti může; vodu hořkou jmenují Bahar morra. Pro velké moře mají název Bahar el Kebir.

opět ve dvě ramena, z nichžto jedno blíže Brusu do moře padá. Nil má ještě jiné rameno, jenž uměle s velikými útratami vzdělané vody své u Alexandrie do moře volává. Ostatně Nil každoročným rozmnožením svým stává se zachovatelem horního — a silem svým zúrodnitelem dolního Egypta. Má totiž tu vlastnost do sebe, že se v letě v parných měsících, kdež ostatní řeky obvykle málo vody mají, rozmodut; a tohož jest pro tamější krajiny velmi potřeba, jesto tam po celé léto neprší. Jakmile voda upadne, začnou rolníci pole vzdělávati. Rozmnožení to pochází od velikých dešťů, jenž v měsících červnu, červenci a srpnu v Aethiopii padávají. Staří pohaniští Egyptčané měli za to, že toto podivné rozmnožení působí jejich bůh Serapis; protož mu obětovali, když voda dlouho nenystupovala, nejkrásnější děvou, kterou jistými obědmi v řece Nilu utápěli, chtěe sobě oběti touto boha nakloniti.*) Ukritný obhceř tento zapověděl Kalif Omar a spoložil se tím, že dal hoditi do řeky psaní, v němž obsažena byla prosba, aby řeka, je-li v tom vůle boha, vystoupila.

Voda v Nilu jest sladká a k pití dobrá. Sama v sobě teplá jsouc, schovává se v hlubokém nádobí, v němž se ochladí. Má tu vlastnost do sebe, že na těle člověka, jenž na ni zvyklý není, usutinu (brusuli del Nilo) způsobuje, která jako listovec, častofráte ale i jako ořech veliká

*) To činili pohané, jenž pravého Boha neznali. Což máme my křesťané činiti, když neúroda, hlad, nemoce, povodně a jiná neštěstí nás potlávají. Zdáliž se nemáme v modlitbě k Bohu obrátiti? „Ani ten, kdož žije, jest něco, ani ten, kdo žalová, ale Bůh, jenž dává zrán.“ (1. Korinth. 3, 7.)

bývá. Pro mnohého usutina tato i nebezpečná býti může; neboť z ní nezřídka povstává zimnice, na kterou mnohý umírá.*)

Přistědše od řeky této navštívili jsme palác místokrále egyptského, a sice palác pod číslem třetím. V Alexandrii stává totiž více palácův královských, jenž dle čísla od sebe se rozeznávají. Nemohl jsem se dosti nadíviiti vidá, s jakým rozkošnictvím a s jakou nádherností palác tento vnitř i zevně vystavěn a ozdoben jest. Mchci obšírně popisovati krásné a velké pokoje a světnice, jenž svými dráhými a skvostnými forunnými svěcný, divaný (pohovkami), lehátky atd. vybírají; dci toliko zdělití, že jsem tam viděl sal, který 37 mužských krotův dlouhý, 17 široký a modrým čalounem pokryt jest. Krásný salon tento musí nesmírné peníze státi. Tomuto orientalskému rozkošnictví jako na odpor nacházejí se hned u Alexandrie velmi mízerné z bláta vystavěné arabské domky, v nichžto lidé, osli, kozy a drůbež v patriarchálním pochoji a lásce pospolu přebývají.

*) Slovo lajda země má zvláštní své nemoce. V horní Asii, především u města Aleppo, nalezají se tak zvané „vředy Aleppské“ (bubone d'Aleppo). Rostou na těle člověka asi 6 měsíců, vybývají od sebe velkých puchů, pak po 6 měsících opět se trati, zanechávajíce po sobě zranění jako od uštkavice. — V okolí Říma nalezá se nebezpečná nemoc Malaria aneb Angina zvaná, která pocházejíc od nezdravého vzduchu zvláště na prsa a na hr. člověka zle působí. Obývatele hornatých zemí Styrska, Tyrolska atd. dostávají volata (Kropf).

Kapitola čtvrtá.

Odjezd z Alexandrie. Parolob Afrika. Dva penězochtiví Turci. Spolucestující. Pověra marinářův. První pohled na sw. zemi. Město Saffa a přístav jeho.

We středn dne 13. listopadu k večern odebrali jsme se na parolob, kteráž nejtkřejšího dne časné ráno odplouti a nás do sw. země dopravit měla. Otcové Wáclav a Augustin a dva bratři laickové jedouce s námi s druhým sístrem, doprovodili nás lašťarů až na loď, kde se s námi rozloučili. Loď, kteráž nás dopravit měla z Alexandrie do Saffy, šla Afrika a patřila též rakouskému Vlodu. Nebyla ta malá jako Pluto, neboť měla parostroj asi 200 koní silný a udělala 10 mil mořských za hodinu; avšak že i touto lodí ohromný náklad přeplaven býval, uzavřítí lze z toho, že tenkrát mimo zboží a jiných věcí i mnoho set pytlů rýže na ní uloženo bylo. Již pozdě k večern připluli v loďce na naši loď z města dva Turci a žádali dotíravě od nás peníze, pravíce, že jsme jenom jednoho bratra zaplatili, což ale pravda nebylo. Ačkoliv jsem jim v italské řeči, kterouž mluvili, dokazoval, že jsme zaplacení jest, nicméně vždy více na nás doráželi, domnívajíce se, že na nás ještě v posledním okamžení nějaké peníze vy-

loudi. My však udali jsme věc tuto u kapitána Floriho, kteráž se nás ujal a Turkům hrozil, že je do vody vhoditi dá, jestliže loď ihned neopustí. Nemajíce chuti, pozdě na večer v moři se koupali, opustili loď jako psotvé kterým se vodou vyhrožuje.

Celou noc stála loď Afrika v přístavu, neboť teprve budoucího rána měla odplouti. Večer byl krásný; dlouho procházel jsem se po palubě obdivující se wesebnému divadlu zapadajícího slunce. Vyloš mi ze srdce zpívati:

Žij se klade slunko v lože,
Mj Ty trojjediný Bože,
Slunce nášce wěkowěčné,
Mlej w nás swětlo nekonečné.

Tobě hudem psně z jitra,
Tobě večer z dusše nitra.
Dej, ať po tom časném skonu
Wzdávámie ti wěčnou slonu.*)

Dříve než Afrika na vysoké moře odpluje, ohledněme se po našich spolucestovatelích. — Tu vidím mezi mnohými jinými jednoho žida se synáčkem jeho. Žid ten pochází z Smoly ve státu církewním a pokládá se za šťastna, že jest poddaným jeho Smatosti. Nemůže toho zapomenouti, že papež Pius IX. byw biskupem w Smole i jemu udělil přehránk. Synáček jeho narozen jest w Itálii, a otec považuje to za zvláštní spásu nebes. Dobrotu a laskawosti Pia IX. nemohl se ani dosti wynachwáliti. I musel jsem sloušim

*) Wj Symny Církewní č. 27 od Front. Essila.

jeho tím více přisvědčiti, an jsem r. 1855 tak šťasten byl, velikého tohoto papeže osobně poznati. — Dále tu vidím jednoho Turka. Rádž nastal večer, vyžul musliman tento střevce, a rozprostřeno před sebou čalouny, počal konati modlitby své, maje při tom tvář na východ k Mekce obrácenou.*) Gle nyní potvzrástí ruce své k nebesům; tu opět padá na kolena, dotýkaje se po třikráte čelem svým podlahy; tu zase mece pravici ku hlavě; tu opět zavírá ruce. Tak vykonává muž ten večerní modlitbu svou, nerozřínaje sobě posměchu ostatních cestovatelův.**)

Mnou vyšel hnul Turci ten velmi. Nevěděl ten — tak myslil jsem u sebe — zahamuje mnohé ze křesťanů katolických, jenž stydí se veřejně vykonávati modlitby své a dáti Bohu, což Božího jest. A že podobnou pobožnost a Turčův vůbec znamenati, toť vysvětluje z toho, co mi vypravoval P. Heribert, misionář, jenž se k nám na lodi opět přidružil. Vyskládal, že viděl jednou několik set Turčův na jedné lodi, kteříž co poutníci z Mekky přicházejíce, v odděleních 50—60 mužův se Santonem (tureckým duchovním) v čele, rovně pobožným způsobem třikráte denně k Bohu se modlili. Bouře rachotila, loď se zmítala

*) Mekka, někdo v Arabii, Turčům proto svatě, že se v něm nalézá hrob proroka jejich Muhameda. († r. 632.)

*) Viděl jsem také častokrát Turky, když se doma modlili; padali při tom poklady na kolena svá. Zdá se, jakoby i jim známo bylo, co vypravuje 3. kniha Královská (Kap. 18), že „Eliáš vstoupil na vrch Karmélu a stonův se k zemi, položil tvář svou mezi kolena svá,“ a co se čte v 2. knize Esdrášově (St. 8. v 6): „I odpověděl veškeren lid: Amen, Amen: pozdvihujíce rukou svých: stonili se, a poklonu učinili Bohu tvář k zemi.“

s jedné strany na druhou; mnozí ze křesťanských cestovatelův posmívali se Turekům; tito však nedali se v pobožnosti své vytrhováti. Na též lodi bylo také 35 křesťanských cestovatelův; ale když se zasedalo k obědu, nepoznamenal se ani jeden z nich znamením sv. kříže. Podobně mi vypravoval jeden loďní lékař, že viděl jednou na lodi několik protestantův, kteří s pastorem v čele každé večer u přivítávání harmonických žalmů a nábožné zpěvy odřikávali.

Šestik to v pravdě smutná věc, že zvláštně katolíci se stydí, svou svou veřejně vyznávat a že v tom ob jinowěrců zahánění bývají, kdežto jim přede vším platí slovo Christovo: „Každého, kdožkoli mne wyzná před lidmi, wyzná i Syn člověka před anděly Božími“ (Luk. 12, 8.) — Obzvlášť na lodích, kdež se mnoho cestovatelův rozličného náboženského wyznání schází, má pilný pozorovatel dost příležitosti ke zkoumání duchů. Wesmés jest živobytí na lodi takové, že člověk jím málo k pobožnosti povzbuzen bývá. Cestovatelé se starají více o tělo, t. j. o dobré jídlo a pití, než o duši. Za starých časův to bývalo jinak; neboť Aristos Garant*) vypravuje o plavbě své na moři takto: „Když večer přišel, kázal patron (t. j. kapitán) na zvonec, kterých na lodi wisel, zazvoniti, a nás na jedno místo svolati. To když se stalo, scrivan aneb písař začal Xitanie zpíwati a my všichni po něm; potom sami některé hymny a modlitby jako jiný kněz (neb jsme na lodi žád-

**) Viz popis cest jeho do sv. země. Díl I. str. 51. Garant konal cestu do sv. země r. 1598.

něho neměli) zpíval a my Amen doříkali, až jsme na poslední jednotu zvukem Ave Maria zpívali a zase se rozešli. Ten obvyčej patron náš každé soboty u večer zachovával."

Jeden z nejdůležitějších cestovatelů na lodi Africe byl Cyrillus, řecký patriarcha z Jerusalema. Cestoval přes Alexandrii z Cařihradu, kdež při sněmu církevním přítomen byl, doprovázen i s biskupy, značným počtem popův se ženami a dětmi jejich. Patriarcha oblečen byl v taláru modrém, na němž byl talár barvy červené, a přes oba pověšen byl kožich. Vyšoká řecká čepice pokrývala hlavu jeho; silné vousy mu zůstávaly tvář; na nohou měl střevíce tu lenci velmi špičaté. Biskupové, co jej doprovázeli, měli dleem červené, dleem modré a černé taláry. Popové měli dlouhé vlasy, vzadu velmi nedbale spletené, a weškeren jejich oděv byl velmi nečistý. Nemohli jsem se smíchů zdržeti, vida, která manželka jednoho popa, chtě na večer před zimou se uchrániti, talár manžela svého oblekla a v něm po palubě se procházela. Připadla mi při tom na mysl slova ze skutků apoštolských (2, 44) „A měli vsěcky věci obecné (či společné)" a potahoval jsem je na popa a manželku jeho, jenž i s talárem věrně se zdíleli.

Spatriu kapitán tal mnoho kužův na lodi; zvolal: Molti pretti — tempo cattivo t. j. mnoho kužův, špatné povětrí. Menší snad lidé pověřitější nad plavce mořské, obzvláštně co se thče povětrí. Majíť marináti za to, že jistě nastane bouře, vidí-li že kuž, zvlášť ale nějaký řeholník na lodi se nachází. Odtud pochází mezi

nimi to přišlo: un frate — tempo cattivo (bratr řeholník — špatné počasí). Slysšel jsem, jak jeden lodní lékař, spatřiv bratra Františka na lodi, zvolal: Zaš mile přijde na loď nějaký řeholník bratr, máme zlé počasí. Ubohý frater tento seděl obvykle v nějakém koutku lodi, modle se růženec a rozjímaje Boha za šťastnou plavbu; nicméně však byl od pověrečných marinářů za nešťastného proroka zlého počasí považován. Pověra tato pochází snad z časů proroka Zonásse, kterýž máje na příkaz Boží Miniwetským poštán lázati, utekl na loď, kdež pak příčinou byl, že pomstala velká bouře; za kterou příčinou jej plavci do moře vhodili.*) A neb snad dal také sv. Pavel příčinu k této pověře, protože sám o sobě píše: „Třikrát jsem na moři tonul, den a noc v hlubokosti mořské jsem byl . . . a v nebezpečnostech na moři (2. Korinth.) Však ale pověru tuto vztažují marináři netoliko na bratry řeholníky, nýbrž často i na jiné cestovatele. Vypravováno mi, že jistý starý mousatý šel, který co kupec často z Alexandrie na loď jezdil, za nešťastného proroka bouře vůbec tak vyhlášen byl, že jedna paní, chtěj odplouti, ihned loď opustila, spatřivši, že šel ten na ní se nachází. Jistému lodnímu lékaři událo se již častěji

*) V městě Iskoppdu r. 1850 cestoval František sv. R. z Terstu do Smyrny. Když jednoho rána při velmi krásném počasí po palubě se procházel a bremičť se modlil, přistoupil k němu kapitán a pravil: Řekněte s otevřenou knihou po palubě, neboť tih přitahujete na nás vtr. — Zonásse káral správce lodi z toho, že mezi bouří se nemodlil, nýbrž spí. „Což ty spáním jsi obtížen? Vstaň, rozjmej Boha svého, snad ten Bůh rozpomené se na nás, abychom nezapomuli.“ (Zonás A. 1. w. 6.) ; a hlel tento kapitán káral Františka zase z toho, že se modlil.

nešťěstí, že když nastala bouře, on na moři plul; za tou příčinou jest co nešťastný prorok mštec tak vyhlášen, že když před několika lety parolob Wullán wolnobitím na polovic rozkotána byvši do Terstu se navrátiti musela, kapitán pravil: Meditovat se tomu, že se nám tak zle vedlo, neboť jste měli lékaře B . . . na lodi.

We čtvrtek dne 14. listopadu časné ráno vyjela loď naše na vysoké moře, byvši lodním vůdcem z přístavu vyvedena. Povětrí bylo pohodlné a přislibovalo šťastnou plavbu, ačkoliv jsme bratra Grantisslána na lodi měli. Pohled na krásné nebe, na hladinou mořskou a na loď, jenž nás nesla, vzbudil v paměti mé následující slova z Dlabáčovy písně „Ubohý plavec“ nadepsané:

Nes mne zvolna, člune malý,
Kryštofemou přes rovinu,
Ať tvůj rozvor nezataí
Čistou nade rtul hladinu!

Že nyní toliko na loď a na obyvatele jejt obmezen, měl jsem příležitost, pozorovati je blížeji. Především zaujímal řecký patriarcha všechnu pozornost naši. Když formidelně se mu představoval co významově řecké církve, pravil k němu patriarcha: „To jste pravý křesťan, (voi siete un proprio christiano.) Mně však přišla na pamět otázka Pilátova: Což jest pravda? Tu by přišlo teprva na důkaz, na které straně jest pravda. S protestanté bí, žeť oni jsou praví křesťané — což my katolíci ne? Zasmul jsem však nemálo, když jsem pozoroval, jak

otročky se knězi řečti chováli ku patriarchovi svému. Při snubání posadil se patriarcha dle orientálního způsobu, maje nohy přes kříž pod sebou, a udělal tři kříže, znamenaje při tom po- nejprv čelo, pak pravé a konečně levé rameno. Ceremoniář jeho přinesl mu snubání a vůbec jej obsluhoval jako sluha, ani na okamžik od něho neodcházeje.

Cestoval s námi také ruský generál a člen státní rady, A. Morow, který již po druhé do Jerusalema putoval a kterýž popsal první cesty své vydal.*) Byl to pán velmi nábožný. S potěšením pozoroval jsem, jak pilně četl to písmě St. Zákonu. Znal dobře zaslulého českého spisovatele Václava Hanu a jevil upřímnou radost, seznat i ve mně Slovana. Slovanský národ — pravil — jest veliký a slavný. Musel jsem mu říkati Otčenáš v našem jazyku moravském, on činil ihned porovnání s ruským a našel omšem mezi oběma velikou styčnosť a podobnosť. Důstatně se ujmál pán tento tvrty své co nejvíce a pravil: My vši milujeme všechny křesťany (tutti siamo cristiani), není rozdílu mezi Petrem a Pavlem, Christus umřel za všechny; a kdyby papež v některých věcech popustil, sjednotili bychom se s katolíky. Já odpověděl, žeby se toto popustění státi mělo se strany Rusů; neboť papež v dogmatických věcech popustiti nemůže. S myslil jsem u sebe: Dejž Pane, aby všichni národové slovanskí

*) Dilo toto vyšlo zveřejněné pod nápisem: „Abrahama Morowa, cis. rusk. tajného rady, putování po svaté zemi r. 1836,“ od P. Filipa Klimesse v Praze 1851 v tiskárně Václava Křiváče.

sjednotili se v jedné pravé víře katolické! Una natio, una fides! Jeden národ, jedna víra!

Plavba nasse z Alexandrie do Jassy šťastně se dařila; moře bylo stále klidné a povětrí nad nátru příznivé. Zdálo se nám, jako by sám Hospodin nebeský se zálibením pohlížel na poutní cestu nassi. I připomenul jsem sobě bezděky krásná slova písmá sw.: „Ty panuješ nad mocí mořskou, pohnutí pař vln jeho Ty skrocuješ.“ (Žalm 88). Vyjma pobřeží africké, ježto po krátkou dobu jen jsme viděli, neuzřeli jsme po celé, více než 30 hodinné plavbě žádného ostrova, žádné země nhybž toliko nebe a vodu.

V pátek dne 15. listopadu v polední spátkli jsme v dáli k východu jakoby dlouhou čarou. Byly to hory Žúdské, jež opěvuje boho-
nabíšený pěvec v žalmu 114: „Hory poskla-
valy jako skopci a pahorkové jako beranové
ovci.“ Vždy více a více blížili jsme se sw.
zemi, až jsme konečně spatřili ploché, písčité po-
břeží její. Křesť onen nábožný general roččně
obrátil zrak své k nebesům a znamenal se, díky
čtne, třikráte sw. křížem. Cítí, jaké při prvním
pohledu na tuto posvátnou, roččně pamětihodnou
zem utrobu mou prochovály, dostatečně mi po-
psati nelze. Tu jsem pocítil v srdci svém
touhu, již projevily slovnítný básník náš Sussil slovy:

Kdo mně půjčt křídla,
Bych v tvá letěl sídla?
Zať bych blažen němý
Ubal svou zemí!

Křibal bych ji, křibal,
 Kolena svá shýbal,
 Slzy hojné cedil,
 Blahost nebes dědil!

Byloť mi na mysli jako dítěti, jež ponej-
 prvo přichází v otčinu svou a — pláče. Svata
 země! Kdo žil na tvé půdě? Kdo tu krácel?
 Kdo tu dobrořečil, zářatý čině? Kdo tu strádal
 a umřel? Žili tu Ježíš, Maria, apoštolové a
 tolik svatých a nábožných osob! Začal to obnova
 a obrácení celého světa vznikla z půdy této!
 Nejen víra, obrod mravní, alebrž i umění, věda,
 malířství, hudba, stavitelství mají tu u kříže
 kolébku svou. Zestliže Kolumbus a soudruzi jeho
 v jásatých pokřikách nebesům děkovali užtenkě
 po dlouhé, nebezpečné plavbě první ostrov v Ame-
 rice: což neměl jsem i já zaradovati se v nitru
 svém a pohnut býti až k slzám, pozíraje k zemi,
 kde blýskal tentíž Spasitel světa, jenž i mne vy-
 koupil trápaním a předrahou smrtí svou?! Když
 sv. apoštol Ondřej užel kříž, na němž měl
 ukřižován býti, zvolal se svou toužebností:
 „Bozdraveni budiž drahý kříži, jenžto jsi dosáhl
 ozdobu z údův Christových.“ Mně pak zvolati
 bylo při pohledu na sv. zemi: Bozdravena
 budiž sv. země! tebe zasvětil sám Vykupitel,
 Ježíš Kristus!

Když jsme asi hodinu cesty od Zaffy vzdá-
 lent byli, dal kapitán na stožar vztáčiti korouhku
 bílé a modré barvy, což bylo pro řecké v městě
 přebývajících křesťanů znamením, že již jede patri-
 archa jejich; a když jsme dopluli k Zaffě, došla

z města četná deputace řeckých biskupův, archimandritův, popův i osob civilních na loď, aby nejvyššího důstojníka církve své pozdravili a jemu úctu vzdali. Patriarcha se posadil na stoličku jako na trůn; každý z došlých před ním poklekl polibiv uctivě ruku jeho. Pozoroval jsem, s jak blahosklonným úsměvem patriarcha počtu tuto přijímá. Co to v protikřesťanských listech za posměch a za rouhání, že my katolíci sflauneme se před sv. otcem, viditelnou hlavou církve a náměstkem Christovým! Byloť mi dále také zděleno, že patriarcha tento jest nesmírně bohat a že mnoho peněz sebou veze do Jerusalema. Zebráci arabští, prosíce o almužnu, oslovovali ho: Otče zlata (abun masari)! —

Oколо 3. hodiny zarazili jsme kotvy před Jaffou. Město toto nemá žádného přístavu; stály ční co veliké zdi z moře, nepřipouštějíce, aby lodi k městu se přiblížily. R. 1598 mělo město toto přístav, třebaš i dosti blůdný; neboť Kristof Harant (Díl I. str. 93) o něm takto píše: „Ačkoli tu slavný přístav všech časův byl, a ať posavad zůstává, však že v tomto posledním bržení jeho od pohanův nepilně byl vyčištěván a opatřen, nyní velmi malý a od přístvu zaneštěný jest, tak že jako před lety na ten čas s lodími, ježto mají náklad, k samému břehu přistaviti nelze, a k tomu za starodávna všakol té strany moře a přístavu nashrz běhové vyšolo naneštění aneb nashpání, kamenem štuko-
vým až do moře vyždění a kruhy veliké železné, k nimž lodi na provazh přivazovali a upewňo-
wali, v tom kamení olowem zalité byly; z nichž

některé podnes, jako i podemlené zdi, stojí a zůstávají. My majíce malou loď proti jiným, kteréž tu stály a obilí a jiné supectivě nakládali aneb přivezly, nejbližší břehu jsme přijeli a jiných daleko za námi v moři nechali, tak že jsme všude na břehu poznati, s lidmi přistojícími mluvíti a jedni druhé slyšeti mohli.“ Tak popisuje Harant přístav v Saffě.

V běhu předevšlých tří set let Turci přístav tento nejenom nezlepšili, nýbrž nedbalostí a leností svou zhoršili. Největšího času není možno, aby loď třebaš malá až k městu se přiblížila. I naše loď Afrika musela, ačkoliv moře zcela tiché bylo, ve vzdálenosti asi malé půl hodiny od města v moři zůstat. Je-li moře rozbourané, tu musí kapitán přiblížeti, aby loď jeho co nejvíce možná vzdálila se od Saffy; neboť připsal-li by na blízko, muselaby loď nevyhnutelně zahynouti. R. 1858 ztroskotala se parní loď turecká na úskalí blízko Saffy zahynuvši zcela s lidmi i s nákladem; kapitán chtěl vyhnouti bouři, přiblížil se příliš k městu. „Ten do Scilly padá, kdo ujíti Charybdu žádá. (Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.)“ Běda cestujícímu, který při bouřlivém moři v Saffě k zemi přistáti chce, neboť snadno může se stát, že jako druhý Ulyšes dlouho po moři bloudí a cile svého nedochází. V listopadu r. 1857 jel František w. p. Clemens ze Solero, jejž osobně znám, z Alexandrie do Jerusalema. Pro velkou bouři nemohla loď u Saffy přistáti, protož jela a František s ní až do Bejrutu. Druhý den na to jel P. Clemens s jinou lodí a myslel, že

mut do Saffy se dostane; ale naděje ho zklamala; neboť bouře zahнала loď do Alexandrie. Zase osm dní později odjel z Alexandrie, a nemoha se dostat do Saffy, jel opět do — Bejrutu, až se mu konečně následující na to týden podařilo, ačkoliv s velkým nebezpečenstvím, do Saffy se dostat. Tak potřeboval ubohý tu cestě, kterou za 30 hodin vykonati mohl, 4 neděle a vytrpěl při tom veliké nebezpečenství, poněvadž moře po celý ten čas rozbouráno bylo.

Před několika lety jel bratr František, Bernard, na malé lodi z Bejrutu do Saffy. Sotva se sem šťastně dostal, zdvihl se vítr, kterýmž do Saffy (asi dva dni cesty) nazpět zahánán byl.

Přewážení cestovatelů z naší lodi postýtomalo zvláštní divadlo. Připluloť asi 30 kocábek tureckých aby cestovatele na pevnou půdu přewezly. Každý vůdce kocábky nabízel svou službu, vyvádaje bárku svou za nejlepší. Každý chtěl se dopřítí nějakého výdělku, z čehož povstal takový křik, a takový hlomoz, že bych byl při tom mohl ohluchnouti. Mnozí z otrhaných Turků lezli jako kočky z kocábek přes tetěže a prowazy rozháru na loď s neobvyčejnou dotravností cestovatelům se nabízejíce. Druhý kapitán a jeden z matrosův byli donuceni, španělskými holemi raziti průchod a mřniti nesmírné to počikování. Už ukrutně zacházeli Turci s jedním poutníkem, který proto velikou soustrast ve mně zbudil. Ubohý poutník tento, domníwaje se, že může w kteroukoliv nejbližší kocáčku wskočiti, wstoupil w jednu, která už byla zakoupena. Turečtí vůdcové nechťice ho zde trpěti, hodili jím jako

místem do jiné loďky. Zde potkal se se stejným osudem; takto byl s jedné bárky na druhou pohazován, při čemž mu šlobouč do moře padl; konečně byl přinucen vstoupiti opět na loď.

My uznali jsme za dobré, dočkat, až pomine nejhorší zmatek; pak jsme šťastně k městu připluli. Však ale i naše vykročení z bárky na pevnou zem poskytovalo zvláštní divadlo. Zaffa má se strany mořské toliko jednu bránu, která tak úzká jest, že jenom dva lidé vedle sebe projíti mohou. Při bráně té jest dřevěný výtupek aneb parolan (balcon), na který, poněvadž žádných schodů nemá, cestovatelé z loďek vzhůru od Turků vytažováni bývají. Ze-li moře při odlivu nízké, obnáší vřstva od vody až k parolanu asi šáh. S nás vytažovali Turci s velikým křikem; tu vyhývalomal každý, chtěje k nějakému vzdělků přijíti, svou obratnost a tělesnou sílu. Byl to křik a hřmot že mne až usši bolely. Se mnou měli Turci ovšem nemalou práci; neboť postava má není ani nejmenší ani nejútlejší; avšak žádali také více platu, neboť ukazující na mne pravili: Tento pán jest obzvláštně těžký. Dal jsem jednomu 1 piaster t. j. 6 kr. stříb., on ale s tím nebyl spokojen a pravil, že stojím za více. Řekl mne, že turek uznal, že stojím za více než 6 kr. stříb.

Probrati se úzkou branou do města nebylo snadno, ješto množství lidstva sem i tam se hrnulo. Mně tu napadla slova Christa Pána: „Snazte se vcházeti těsnou branou“ (Ev. 13, 24); a myslil jsem u sebe: Sašo brána, která do

království nebeského vede, úzká jest, tak jest také úzká ona brána, která vede do sw. země.

Konečně se nám přece poštěstilo, vstoupiti úzkou touto branou do města Zaffy; a tu jsme stáli na sw. zemi. Cith, jakž v tou okamžik duši mou pojaly, nelze mi lépe vyjádřiti, než slovy básnickými:

Stůj noho! svatá to země,
Zde slapeš praotcův prach!
Těsně dech tají se ve mně
A svatý mne jímá strach.

(Kamenický).

Odebrali jsme se do kláštera ctih. Frantiskánů, od nichžto jsme s velikou láskavostí po hostinu přijati byli.

Kapitola pátá.

Popisání svaté země a obyvatelstva její.

Dříve než čtenáře dále do sw. země zavеду, nebude snad od místa, podáme-li krátký popis této země a uidejších obyvatelstva její.

Země, již nazýváme Palestinou, měla asi 465□ mil, byla tedy o něco větší než naše Morava (415□ mil). Granice její byly: k západu střeozemní moře, k severu hory Libanon a Antilibanon; k východu řeka Jordan a k jihu Egypt. Prvními obyvatelé země této byli roz-

ličný národové: Sethejsstt, Sebusijsstt, Amorrhejsstt, Gergejsstt, Kananejsstt, Filistinsstt a jiní, jenž všichni pozmenáhla od Izraelitův přemožení byli. Počet obyvatelův země této nebyl vždy stejný; za času Dawida krále obnášel asi 5 milionů a za času Pána Christa ještě více.

Palestina, vlast lidu židovského, měla za starých časů rozličná jména. Imenovala se: Kanaan aneb Chanagan, tak nazvána od Chanaana, čtvrtého syna Chamova, syna Noemova. (1. Mojž. 10, 6.) Chanagan aneb zemi chananejskou nazýval ji také sám Bůh, když na hoře Sinai k Mojžíšovi pravil: „Já Hospodin Bůh tváš, kterým jsem vyvedl tě ze země egyptské, abych dal vám zemi chananejskou.“ (3. Mojž. 25, 28).

Slula také zemi Hebreům podle Hebera, syna Saleova (1. Mojž. 11, 14). Když byli židé z Egypta do ní přišli, nazývala se též zemi israelskou aneb „Izrael,“ a sic dle Jakoba, jež muž také jméno bylo Izrael. Zemi israelskou aneb Izrael nazývali ji židé sami; neboť čteme v knize Soudců, v níž se vypravuje hanebný skutek od mužův Gabaonitů na ženy spáchaný, že zvolali všichni obyvatelé: Nikdy taková věc nestala se v Izraeli od toho dne, jakž vyšli otcové naši z Egypta až do toho času.“ (8. 9, v. 30.) A když král Saul wojnu vedl s Filistinskými, mělo vojsko jeho tupé meče; neboť „nenalezlo se kováře ve vsi zemi israelské (1. Král. 13, 19).

Nazývala se také zemi Hospodinovou, zemi zaslíbenou aneb zemi zaslíbení, poněvadž ji Bůh sám Abrahamovi, Izakovi a Jakobovi za-

slíbil. O tomto zašlébent čteme v 1. knize Mojš. (12, 6—7) takto: „Chananejští (t. j. lid Chananejští) pak tehdož byl v zemi. Ukájal se pak Hospodin Abrahamovi a řekl jemu: Semeni tvému dám zemi tuto.“ A když synové Rubénovi a Gadovi sobě žádali od Mojžíše zemi před Jordánem, nechťce táhnouti do země Chananejské, trestal je z toho Bůh tak: „Nenutí lidé tyto, kteříž vstoupili z Egypta od dwacítiletých a více země té, kterouž pod přísahou zašlébil jsem Abrahamovi, Izákovi a Jakobovi.“ (4. Mojš. 32, 11). A když Mojžíš vstoupil z polí Moabských na horu Nebo, ukájal mu Bůh všechnu zemi Galaad až do Dan t. j. zemi Chananaan a řekl jemu: „Tatož jest země, o kteréž jsem přísáhl Abrahamovi Izákovi a Jakobovi tak: Semeni tvému dám ji.“ (5. Mojš. 34, 4).

Svatou zemi nazývá ji nejprvé prorok Zachariáš, když praví: „A bude vládnouti Hospodin Súdou, stráťkou svou v zemi posvěcené, a vyvolá ještě Jerusalém (2, 12). Také křesťané ji nejraději jmenují svatou zemi, poněvadž se v ní Ježíš Kristus, Spasitel světa, narodil a ji životem svým a předrahou kreví svou zasvětil. Proto také pravil papež Urban II.: „Právě nazýváme tuto zemi svatou, poněvadž v ní ani na křok místa není, kterého by byl Spasitel buď tělem aneb slnem svým neposvětil.“ (In Conc. Claremont.)

Jmeno Palestina, pod kterým se s počátku jenom ona krajina rozuměla, kde přebývali Filistiinští, obdržela zemi tato teprva později.

Jmenovala se také Súdská, židovská země.

Júda, (Júdsko, čili júdská země) nazývala se s počátku jenom ona krajina, která pokolení Júdovu za podíl se dostala. Později pod králem Roboamem po rozdělení říše v zemi Júdskou a Izraelskou, slula zemi Júdskou ona krajina, v níž pokolení Júdovo a Benjaminovo přebývalo, t. j. krajina okolo Samari, poněvadž zde králové izraelsští sídlo své měli. Po návracení se lidu ze zajetí Babylonského přemýzala zase celá země jméno Júdstvo, poněvadž pokolení Júdovo bylo hlavnou většou lidu izraelského.

Tot jest tedy ta země, ve kteréž dvanáctero pokolení lidu izraelského přebývalo. Za krásná a velmi úrodná tato zaslíbená země byla, vypravuje pátá kniha Mojžíšova, kdežto čteme: „Hospodin Bůh tvůj uvede tebe do země dobré, do země potoků a vod a studnic, na jejíchžto polích a horách vypryskují se propasti řek. Do země obilí, ječmene a vinnic, v nížžto figové a jablka granátová a olivovní rostou; do země oleje a medu. Kdežto bez nedostatku jísti budeš chléb svůj, a vsedě věci hojnosti požívatí budeš; jejížto kamení jest železo a z jejíchž hor se dobývají měděné rudy, aby kdožbys jedl a nasycen byl, dobrořečil jsi Hospodinu Bohu svému za zemi výbornou, kterouž dal tobě.“ (K. 8, 7—10).

Za času Spasitele Ježíše Krista byla země tato rozdělena v 6 provincií a sice: Júdsko, Samari, a Galilea; tyto tři provincie byly k západu na straně moře; ostatní tři ležely k východu za Jordanem, totiž: Trachonitis, Iturea, (také Perca) a Idumea. Každá provincie měla

od Římanův, jimž tehdaž celá země tato patřila, zvláštního představeného správce*).

Obrátelé této země byli, jak storchu řečeno, židé, potomci Jakobovi, dle kteréhož se také Izraelité nazývali. Imenovali se také Hebrejští a lid vyvolený. Přebývali dříve v Egyptě, kamž se byli dostali Jakobovým synem Jozefem, kteréhož od bratří svých Ismaelitským prodán a od těchto do Egypta odveden byl. Egyptčané ale s nimi po smrti Jozefově nakládali jako s otroky, všemožně je utlačujíce. Když židé v Egyptě vždy více se množili, obávali se Egyptčané, že by se zbraní v rukou postaviti a svobody sobě vydobýti mohli. Za tou příčinou bylo židům přikázáno, aby všechny děti mužského pohlaví, jakmile se které narodí, utopili. O tomto ukrutném rozkazu vypravuje druhá kniha Mojžíšova takto: „Rozkázal tedy (král) Faraó všemu lidu svému kta: Cokoliv mužského pohlaví se narodí, do řek utvržte: cokoliv ženského, zachovejte.“ Tehdaž „vyšel muž z domu Levi a pojal ženu z rodu svého. Která počala a porodila syna, a vidouc, že jest krásný, kryla ho za tři měsíce. Když pak ho již déle tajiti nemohla, vzala osítku ze šití a omazala ji křím a smolou, a položila do ní nemluvnátko a vyložila je v rákosí u břehu řeky**). Stála zatím zdaleka sestra jeho,

*) Na rozdělení toto vztahuje se začátek 1. ev. evangelia, které se čte na neděli čtvrtou adventní a začíná slovy: Veta patnáctého císařství Tiberia císaře, když Pontický Pilát spravoval. Židstvo, a Herodes byl tetrarchou v Galilei, Filip pak, bratr jeho, tetrarchou iturejské a trachonitské krajiny atd.

**) Byla to egyptská řeka Nil, o které jsme mluvili v kapitole 3.

a šetřila, co se bude dít. Ale (pať w tom) dcera Faraonowa sestupowala abh, se umyla w řece, a děvečky její chodily po břehu řeky. Kterážto řeky užitela osittu w rákosí, poslala jednu ze služebnic svých, a řeky ona ji přinesla, otewřewši a uzkewši w ní pacholátko, ano pláče, slitowawši se nad ním, řekla: Z dětí hebrejských jest to. Kžto sestra dítěte řekla: Chceš-li ať jdu a pomolám tobě ženy hebrejské, kteráž by odchowati mohla nemluwnátko? Odpowěděla: Z di. Z šla děwečka a zawolala matky své, i nžto promluwivši dcera Faraonowa řekla: Wezmi pachole toto a odchovej mi je, já dám tobě mzdu svou. Přijala žena a chowala pachole, a řeky dorostlo, dala je dceři Faraonowě. Kteréhož ona wzala za syna a nazwala jmeno jeho Mojžiš, řkouc: Nech jsem z wody wzala ho.“ (2. K. Mojž. 2, 1—10*).

Tohoto Mojžiše wywolil Bůh, aby sřze něho wyswobodil lid israelský z otroctwí egyptského, w němž se již 200 let nacházel. Přikázal mu tedy, aby se spojil s bratrem svým Aronem a aby oba předstoupili před Faraona, krále egyptského, a žádali od něho propuštění lidu israelského. Na weliké zázraky, které před ním činili, a na mnohé rány, které na Egypt přišly, propustil konečně Faraos lid israelský. To se stalo r. 2544 po stwoření světa, 888 po potopě, 506 po Abrahamovi, 217 po přišší Jakuba do Egypta a 1510 let před narozením Spasitele, Ježíše Christa. Lid israelský čítal, řeky táhl

*) Připomínámeť zde, což jsme w poznamenání kú kapitole 3. na stránce 61 pravili.

z Egypta, 600,000 mužův, nepočítaje k nim žen ani dětí, ani velikého počtu Egyptčanů, jenž odšetnulosse se modloslužby k uctě jedině pravého Boha se obrátili.

Záračným způsobem vedl Bůh lid israelský suchou nohou přes červené moře (nynt moře Suez zvané), v němž Farao, když Israelské pronásledoval, s mocným vojskem svým zahynul. Štyřicet let byl Mojžiš vůdcem lidu; a v tom čase činil Bůh stře něho velké záraty. Dvanácté odpočínutí (zastavení) stalo se u hor Sinai, kdež se lid skoro celý roč zdržel. V této době dály se rozsechny ty věci, jenž se vypravují ku konci druhé, pak v třetí a s počátku čtvrté knihy Mojšissovy až do 10. kapitoly. Nejhlavnější věc ale byla ohlášení zákona Božího. Mojžiš obdržel od Boha desatero přikázání a pak zákon, jenž se vztahovaly na obřady (ceremonie) a na vládu občanskou. Štyřicet dní zůstal Mojžiš na hoře Sinai, rozmlouvaje tam s Bohem, od něhož byl poučen v náboženství a ve způsobu, jak by měl vystavěti stan Boží. Pro neposlušnost svou nebyli Israelské hobni rozsech těch milostí, kterých jim Bůh byl udělil; ale dobrotivost Boží přemýšľovala jejich bezbožnost, neboť jim udělil pomoci své, kteroužto zroztěžili nad nepřáteli svými*).

Po smrti Mojšissově (zemřel na hoře Nebo) byl Josua 12 let vůdcem lidu israelského a přivedl jej do země zaslíbené Chanaan; a když Josue

*) O neposlušnosti této zmínku činit David, když (v žalmu 94.) uvádí Boha žouetého: „Štyřicet let hněval jsem se na národ tento a čelil jsem; Vzbouřily tito bloudí srdcem; ale oni nepoznali cest svých.“

byl zemřel, panovali nejstarší z lidu. Také vojny Izraelité vedli pod Josuem s rozličnými národy, jenž tehdyž v zemi Chananejské přebývali, jak národy tyto porážela přemohli, a jak konečně země Chananejská mezi dvanáctero pokolení synů izraelských rozdělena byla — o tom všem vypravuje kniha Josue.

Později spravovali lid izraelský soudcové, z nichžto známější jsou: Othoniel, Abdon, Deborah, Barak, Gedeon, Abimelech, Thola, Jair, Jesta, Samson a konečně Eli, nejvyšší kněz, a prorok Samuel. Soudcové tito panovali nad lidem asi 388 let. Znamenitější věci, kteréž se udály od smrti Josueovy i za času soudců, vypravuje kniha soudců, (Judicium), která zaujímá více než 300 let.

Prorok Samuel ustanovil, když se byl zestaral, syny své Joela a Abiu za soudce lidu izraelského. Oni ale odstoupili brzo od ctnosti otce svého, oddali se kálovství, brali dary a převracovali soud; protož lid, nemoha snésti ukrutství jejich, žádal Samuele, aby mu dal krále, jak prý ho jiní národové mají. S byl na rozkaz Boží od Samuele za krále pomazán Saul, syn Kisaj, z pokolení Benjaminského; poněvadž ale později Boha poslušen býti nechtěl, bylo královské žezlo od něho odňato. Panoval asi 18 let. Nástupcové jeho byli David a paľ Salomoun, z nichžto onen 42 a tento 44 let královal.

Po smrti Salomounově byl syn jeho Roboam králem nad lidem izraelským. Za času jeho panování ale odstoupilo od něho 10 pokolení synů izraelských a zvolili sobě Jeroboama za krále;

ostatní dvě pokolení zachovaly. Jeroboamovi věrnost. První tvořili království Izraelské, kteréž mělo 19 králů, až pod králem Oziassem Salmanasar, král assyrský, hlavního města království izraelského Samarie vydobyl a lid izraelský i krále jeho do zajetí assyrského odvedl. To se stalo asi 255 let po zbourání lidu prvním králem Jeroboamem, aneb 740 let před narozením Christa Ježíše.

Království Židské mělo 20 králů od Roboama až na Sedeciasse, za jehožto panování král Babylonský Nabuchodonozor Jerusalema, hlavního města království Židského, vydobyl chrám zbořil a jidy do zajetí Babylonského zavedl; to se stalo asi 608 let před narozením Ježíše Christa.

Poučevadž později historii králů Židských a Izraelských jakož i Židův obšírněji podati nemíním, dci zde w krátkosti jenom jména králů a leta panování jejich uvéstí.

Králové Židští w Jerusalemě.

Roboam, syn Salomounův, královal	17 let.
Abiam	3 leta
Asa	41 let.
Josafat	25 "
Joram	6 "
Ochoziáš	1 roč.
Athalia (královna)	6 let.
Joas	40 "
Amasiáš	29 "
Oziáš čili Azariáš	52 "
Joatham	16 "

Uchaz	královat	14 let.
Ezechias	„	29 „
Manasfes	„	55 „
Amon	„	2 leta
Josiáš	„	31 let
Joachaz aneb Sellum	„	3 měsíce.
Joakim	„	11 let.
Jechonias	„	3 měsíce.
Sedechias aneb Mathanias	„	11 let.

Pod tímto králem vydobyl, jak s vrchu řečeno bylo, Nabuchodonozor Jerusáléma a zavedl lid do zajetí Babylonského.

Králové Izraelské v Samari.

Zoroboam téhož jména I. panoval	11 let.
Nadab	„ 1 rok.
Baasa	„ 23 let.
Ela	„ 1 rok.
Zambria aneb Zimri	„ 7 dnů.
Omri	„ 11 let.
Uchab	„ 21 „
Ochozias	„ 1 rok.
Toram	„ 12 let.
Zehu	„ 28 „
Joachaz	„ 16 „
Joas	„ 16 „
Zeroboam II.	„ 41 „

Po smrti Zeroboamově byla mezirodá, tak že království izraelské po 12 let žádného krále nemělo.

Zacharias	panoval	6 měsíců.
Sellum	„	1 měsíc.
Manahem	„	13 let.

Faceja panoval 2 leta.

Facee „ 20 let.

Džedš „ 18 „

Pod tímto králem vydobyl Salmanasar Samari a zavedl lid do Asyrie.

Sedmdesáte let byli židé v zajetí Babylonšém. Král Cyrus, který byl na trůn babylonšý dosedl, dovolil židům, aby do země své se navrátili. I navrátili se v počtu 40,000 mužův, a vzali sebou vsšecky sv. nádoby, které byl Nabuchodonozor vzal z chrámu Jerusalemského; vystavěli zase chrám a město Jerusaleu a sice pod Zorobabelem, Esdrášem a Nehemiášem.

Po návratu se židův ze zajetí měnila se vláda jejich. S počátku měli Zorobabele co panovníka nad sebou, pak přerzali vládu nejvyšší knězi, a konečně zase králové, kteří vsšak byli poplatni Římanům, jenž byli celou zemí opanovali. Zle se vedlo židům, když král syrský Antiochus Epifanes (asi 163 let před Christem) Jerusalema vydobyl.

Dal pronásledoval židy s nestýchanou ukrutností, nejenom v Židštvu něbrž i ve své vlastní zemi, poskvrnil chrám Jerusalemský, odnesl z něho vsšecky posvátné nádoby a dal usmrtiti vsšechny židy, kteříž zákona Božího přestoupiti nechtěli. Stařec Eleazar a sedm Machabejských bratrů s matkou svou podstoupili mučednickou smrt za času ukrutného pronásledování toho*). Větší částka židův utekla z Jerusalema

*) Památku těchto sv. mučedníků Ioná sv. církve 1. září. Krásně o nich píše sv. Řehoř Nazianský. „A což Machabejské? . . . zaslouhují, aby ode vsšech ctěni byli, neboť když již před utrpením Christa mučeni bítí jvolili, což by byli

a mezi nimi také nejvyšší kněz Mathathias z rodu Asmoneův a otec reformních Machabeův. Odebral se s pěti syny do malého města Modinu, ležícího v pokolení Judovu, odkud rozen byl. Strze něho mělo ctění jedině pravého Boha u lidu israelského zachováno býti. On byl vybrán za knížete židův a od toho času počalo panování rodu Asmoneův čili Machabeův, kteréž trvalo asi 130 let až do Herodesa krále. S hodností panujícího knížete byla skoro vždy také nejvyšší důstojnost kněžská spojena. Za panování zmíněného krále Herodesa narodil se v Betlémě Ježíš Kristus, Spasitel světa. Ale židé ho nechtěli za spasitele svého uznati, ačkoli se na něm vselická předpověď prorocká vyplnila, a ačkoli nesčíslnými zázraky dokazal, že skutečně oním mesiášem jest, jehož jím Bůh byl poslati slibil; však právě tím utrhli se židé do nesmírného nesjtěsti. Rad to počali také povstávati proti Římanům, kteříž sobě byli zemi židskou podrobili, a jejichžto panování židům nesnesitelným býti se zdálo. Sltice jich Římané za to potrestati, nařábali s nimi s velikou přisností. Avšak ani tím se nedali židé k rozumějštu smýšlení a jednání přivésti, nýbrž povstali po druhé. Římský císař Vespasian a syn jeho Titus (s příjímím Dobrotivý) porazili jich ve mnohých válkách, až konečně roku 70 po narození Ježíše Krista — za panování nejvyššího kněze Janase — město Jerusaleu i s chrámem zbo-

teprv činili, když byli smrt Jeho, kteron pro spasení naše podstoupil, co příklad i následování před očima měli? (Orat. 20. in Machab.)

ženo bylo, a židé co otroci prodání byvše svobodu svou na vždy ztratili. Jozeř Flavius, současný židovský spisovatel, ubáවා počel židů, jenž za častá obležení města Jerusáléma mečem a hladem zahynuli, na 110,000, a 97,000 prý jich to otroctví prodáno bylo. Od toho času stihala židy spravedlnost Boží; nemohli sobě již ani svobody vydobýti, ani přiznání ostatních národů získati. Pod císařem Vbriánem (zemřel r. 140 po narození Christa) chtěli židé, vedeni byvše podvodníkem, jistým Barchochebasem, jeho otroctví se sebe svrhnouti, avšak povstáním tímto sobě jeho své ještě přituzili. Od toho času byli vždy otroky jiných národů; rozptýleni jsouce po celém světě nemají ani krále, ani oltaře, ani kněžstva, což požídati lze za patrné trest ukrutné vraždy, již byli zpáchali na Synu Božím.

Popsalif jsme s vrchu krásu a velikou úrodnost země Palestinské, jakýmiž byla země tato vyvíkala za oněch časů, když v ní přebýval vyvolený národ israelitů. Zať ale vypadá země tato nyní? Palestina má více hor než rovin; hory se táhnou takřka prostředkem celé země. Jsou to hory Súdské, které pod Hebronem začínajíce a od jihu k severu se rozprostírajíce, táhnou se přes Betlehém, okolo Jerusáléma, přes Sichem (kdež jméno Efraim na se berou) a Samari, a tam nedaleko se spojují s horou Karmelskou. Roviny se nalézají na straně západní vedle moře a táhnou se od jihu k severu a sice od města Askalonu přes Gassu a Césareu Filipovu též až ke Karmelu. Mimo tuto rovinu, která rovinou Sárónskou se nazývá a o které při jiné

příležitosti obšírněji mluvíti budeme, nalézá se v Pa-
lestině ještě jedna velká rovina, nazvaná rovinou
Esdrelonskou aneb Israelskou. Rovina tato táhne
se od západu k východu a sice od města Kaissy
na moři ležícího, mezi horami Táborem a ma-
lým Hermonem až k Jordanu. Délka celé Pa-
lestiny od jihu k severu obnáší (pro jezdce na
koně) asi 6 dní, a šířka od západu k východu asi
2 dní cesty. Měst má celá tato země velmi
málo, neboť vyjma Jerusalém, Baffu, Kaissu,
Sichem (nyní Nablus), nezastihují ostatní místa
jména — měst; jsou to z větších částky buď
větší aneb menší městečka a dědiny. Celá země,
mimo rovinu Sáronskou a Esdrelonskou, jest ne-
úrodná, skalnatá a zpuštělá. Mnohým, jak bych
mohl nyníjší tvářnost země Palestinské lépe po-
psati, nežli slovy proroka Ezechiele: „Sory
Israelské, slyšte slovo Pána Boha. Toto praví
Pán Bůh horám, pahrbkům, skalám a údolím:
A já uvedu na vás meč a pohubím vášnost
váše . . . města zpuštěná budou, a vášnost budou
zbořeny a rozmetány . . . a vzdáhnou ruční
svou na ně, a učiním zemi tuto zpuštělou a opu-
štěnou . . . po všech obydlených jejích“. (E. 6.)
Co prorok tento 600 let před Christem o zemi
této proročoval, to se na ní vyplňuje až podnes.
Není snad neúrodnější a smutnější země na
světě nad Palestinu. Jest patrně viděti, že až
podnes na ní leží kletba Boží pro vraždu, již
se dopustili někdejší obywatele její na Synu
Božím. Z ta okolnost, že země tato nyní Tur-
kům přináleží, zdá se býti trestem na židy po-
slaným, jak příležitostně dokázati můžeme.

Kapitola šestá.

Staré město Bassa a jeho přístav. Prorok Zonáš. Utopení židův. Panna Andromeda. Slechetná žena Tabitha a sv. apostol Petr. Vidění sv. Petra v domě Simona koželuha. Setník Kornelius. Klášter a kostel Františkánský. Mladý Arab Michael Sami. Způsob, jakým se v Bassě sv. požehnání slaví. Otčenaš a Zdrávas Maria v řeči arabské. Obrácení Turků na křesťanskou víru. Emir Don Giovanni. Požnost Turků a jejich duchovenstvo. Myslivky, jakýmiž jsem se obíral procházeje se na břehu mořském. Nádherné zahrady u Bassy.

Podávám čtenářům krátký přehled Balestiny a jejích neštěstí obywatelův, míníme v popisování jednotlivých památek této země dále pokračovati.

Město Bassa (staré Bapho, Baspba, Boppe, Yassa) bylo prý od Bafeta nejstaršího syna Noemova před potopou vystavěno. (Plinius lib. 5. S. Hieron: de locis Hebr:) Že město Bassa prastaré a pamětihodné jest, dokazuje i okolnost, že písmo sv. starého i nového zákona často o něm se zmiňuje. Vypravuje již Josue, jehož kniha sahá až do r. 1434 před Christem, že město Boppen se dostalo při rozdělení země Chananejské pokolení Danovu. (Josue 19, 17). Že město Boppe dobrý přístav mělo, do kterého se výborné dříví cedrů Libanonských přiváželo a

odtud dále do Jerusáléma ku stavbě chrámu Šalomounského odměženo bylo, — vypravuje 2. kniha Kronik (2, 16) takto: „Ty pak nasekáme dříví z Libanu, což ho kolik bude potřebí tobě (Šalomounovi), a připlavíme je moře mořích po moři do Zoppe, ty pak odtud dáš je voziti do Jerusáléma.“ A v 1. knize Esdrášově (3, 7) vypravuje se: „S dali peníze kameníkům a zedníkům; též potravu i nápoje i oleje Sidonským a Tyrským, aby snášeli dříví cedrové z Libanu k moři Zoppe.“ V městě Zoppe vstoupil prorok Zonáš na loď a odplul odtud do Tarsu, aby nemusel Ninivitským pokání žádati, což kniha jeho (K. 1.) takto vypravuje: „Vstal Zonáš, aby utekl do Tcharsis od tváře Hospodinovy, a vstoupil do Zoppe, a našel loď plavící se do Tcharsis a dal plat od ní a stoupil do ní, aby odesel s nimi do Tcharsis od tváře Hospodinovy.“ Známo jest, že Bůh dopustil ku potrestání Zonáše velkou bouři na moři, tak že loď se topila a plavci Zonáše do moře vhodili, kdež od velké ryby pozten a pak zase na zem vyhozen byl. Tvrdí se také, že až podnes u Saffy velkých se zdržují, od nichž prý neopatrní lidé při koupání pozteni bývají.

V době hrdinských Machabeův přistěhovalo se mnoho židů do Saffy, a když asi 200 z nich od zrádných obywatelů do moře bylo utvořeno, vystoupil Júdás Machabejský co mstitel. Druhá kniha Machabeův vypravuje (K. 12.) utrutnou tuto událost těmito slovy: „Zoppensité pak takovou nešťastnost zpáchali, že prosili židů, s kterýmiž bydleli, aby vstoupili na loďky, kterých

byli připraveni, se ženami a syny, jakoby žádného nepřátelství mezi nimi nebylo. Protož podle obecného ustanovení města, když i oni povolili a pro pokoj žádného podezření neměli: když na hlubinu přišli, ztopili je, neméně druhou set. O kterém ufrutentství nad lidem národu svého provedeném když zvěděl Šadas, přikázal těm mužům, kterých byli s ním; a vyzýváje Boha spravedlivého soudce, táhl na vrahy těch bratrů a nočně přistav lodí zapálil, a lodky spálil, ty pak kteříž od ohně utekli, mečem pobil. A když to tak udělal, odtáhl, chtě je zase navrátiti a všedky Joppenské vykojeniti.“

Při městě Jaffě byla prý — jak vypravují starší pohanskí básníkové zvláště Ovidius (Metamorph: l. 4) — na jedné skále v moři krásná panna Andromeda, dcera krále ethiopského Kecea ze závidění matky své Kasiopeje, aneb jak jiní se domnívají, pro přechu matky ukována, aby od potvory mořské sežrána byla; ale král Persens, an tuď jel a o ufrutném tomto skutku slyšel, vysvobodil ji a pojal za manželku.

Dále vypravuje historie o Jaffě, že kutžata z rodu Machabeům, Jonathau a Simon, město z rukou Sýrů vybojovali a upemnili. Římané totéž město připojili k Sýrii, později podrobena bylo vládě Herodesově a Archelaově. Obyvatele Joppenské byli za starých časů pohané a ctili falešné bohy Sidonské. Křesťanstvou vtru přijali z části působením sv. apoštola Petra. Co za času tohoto apoštola v městě tomto znamenitého se stalo, vypravují skutky apoštolské (ř. 9. v. 36—42), takto:

„V Zoppe pak byla jedna učenice, jmenem Tabitha, což se vykládá Dorcas (srna); ta byla plná dobrých skutků a almužen, kteréž činila. I stalo se v těch dnech, že roznemohši se umřela. Kteroužto umhyšše, položili ji na vrchní stůl. Že pak (město) Lydda blízko bylo od Zoppe, uslyševšše učenici, že by tam byl Petr, poslali k němu dva muže, prosíce: Neměškej přijíti až k nám. Tedy vstáv Petr šel s nimi. A když přišel, vedli jej na vrchní stůl a obšoupili ho roštědy wdovny plačice a ukazujíce mu sukně a šaty, kteréž jim udělala Dorcas. Rozlázav tedy Petr roštědněm vyjítí ven, posel na kolena, modlil se a obrátiv se k tělu, řekl: Tabitho vstaň! Ona pak otevřela oči své a uztavši Petra posadila se. A podav jí ruky pozdvihl ji. A povolav Svatoch*) a wdov uřádal jim ji živou: I rozhlášeno jest to po všem městě Zoppe a uvěřili mnozí v Pána.“

Do Zoppe poslal, napomenut k tomu bym od angela, bohabojný setník Kornelius z Císareje několik mužů ku sv. Petrovi, který tam přebýval u jistého koželuha, jmenem Simona. (Skutk. ap. 10, 5—6). V domě tohoto koželuha měl apoštol vidění o čistých a nečistých zvířatech, čímž se mu dostalo pokynutí, aby i pohanům sv. evangelium hlásal a je do církve přijímal. Sv. Petr, chtěje se z toho ospravedlniti, že k Korneliowi se odebral, vypravoval sám vidění to bratřím svým v Jerusalemě, následujícím způsobem: „Já byl v městě Zoppe modle se, a

*) Svatoými mni tu sv. Lukáš, spisovatel skutků apoštolských, uvěřel vesměs.

widěl jsem u wytržení myslí widění, nádobu nějakou sstupující jako veliké prostěradlo, ano je za čtyry rohy spouští s nebe, a přišlo až ke mně. V kterém pilně pohleděm, spatřil jsem i widěl jsem howada čtveruohá a zwlata a zeměplazy a ptactwo nebeské! Slyšel jsem také i hlas řkoucí ke mně: Wstaň Petře, bi a jez. S řekl jsem: Nikoliv Pane, nebo nikdy nic obecného aneb nečistého nemešlo w ústa má. S odpowěděl hlas podruhé s nebe: Co Bůh očistil, ty neprav býti obecným. A to se stalo po třechráte. S wzato jest wšedco zase do nebe. A aj hned tři muži stáli u domu, w kterémž jsem byl, posláni jsouce ke mně z Césareje*). S řekl mi Duch, abych šel s nimi, nic nepochybuj. A šlo se mnou i těchto šest bratří, a wšli jsme do domu toho muže. Wyprawowal pať nám, kterať widěl anděla w domě swém stojícího a řkoucího jemu: Wšli do Zoppe, a powolej Simona, kterhž má přijmí Petr, kterhž ti bude mluwiti slowa, škrze něž spasen budeš ty i wšedci dům twój.“ (Skutky apost. I. 11, w. 5—14).

Wíra křesťanská, sw. Petrem w Zoppě založená, nekwětla tam dlouho. Turci se zmocnili města, zawedli w něm wíru muhamedanskou a zničili přístaw, aby tať křesťanům příchod do sw. země nemožným učinili. Bohumír z Bouillonu, první křesťanský král w Jerusalemě, wybojowal sice město toto a wystawěl w něm pewnost; a wšak r. 1188 zmocnil se zase Turek Saladin města a dal wšedci křesťanské staroby zbořiti. Sw.

*) Město Césarea (uwní bídná dědina Kaisarij) leželo též u moře a bylo od Zoppe i severu asi den cestu vzdálené.

Endroš, král francouzský, zmocnil se sice r. 1252 opět tohoto města; ale bohužel, r. 1268 ho Sultan Egyptský znovu dobyl, a od toho času patřil Turcům, jenž je do onoho bledného stavu přivedli, v němž se nyní nachází. Joppe aneb Saffa měla kdysi i katolického biskupa, který byl sufragánem (podbiskupem) patriarchy Jeruzalémského.

Nynější Saffa má se strany mořské podobu mohutné tvrze; stojí na pahorku, jsouc se všech stran zděmi obehnaná, z nichžto vyčnívá několik starých zázravných děl, postavených tam více z marnivé okázalosti, než k ochraně města; válečná zajiště loď se 30—40 děl bylaby s to, aby za několik hodin celé město ve ztlaceniny obrátila. Ulice ve městě jsou jen 3 kroky široké, a hemží se tu stále lidé, velbloudi s nákladem, osli a psi. V každém téměř okamžení toneš v nebezpečí, bžti buď utlačenou neb podrcenu. Město jest tak bledné, žeby starý básník Arator (lib. I.) v nynějším času k oslawení ho jistě nebyl napsal:

Te quoque laude potens, coelestibus
inclyta signis, Carminibus, Joppe, canimus
etc. t. j. S tebe, chvála hodná, nebeskými zna-
menty ohlasná Saffo, zpěvem oslawujeme atd.

Obywatelův čítá se asi 10,000; co do náboženství jsou Turci, Maronité, Melové a Katolíci. Krátišťlánský klášter stojí prý na též místě, kde stál kdysi dům koželuha Simona, u něhož sv. Petr pohostinu býval a kde také svrchu zmíněné vidění měl. A není to k vůle nepodobno; neboť praví písmo svaté (skut. apost.

10, 6), že dñm koželuha byl u moře, a tamtéž i nyníjší klášter se nachází.

Klášter Frantisskánstý není příliš starý. V r. 1654 obdržel frantisskán P. Mariano da Maleo ob passy z Gazy dovolení, vystavěti zde klášter, aby do něho pohoštinu přijmouti mohli teholníky a poutníky do Jerusaléma putující, jenž bývají až potud nuceni přenocovati v nečistých a nezdrowých jestyních. Klášter ten byl s počátku jenom ze dřeva vystaven, a častokráte od Turků z cela zbořen. V r. 1836 obdrželi Frantisskáni dovolení, by klášter i kostel z kamene vystavěli. (Ex archivo Terrae sanctae.)

Kostel frantisskánstý a farstý má ve čtverci jen 19 kroků, jsouť v něm 4 oltáře a jest velmi chudobný. Obraz při hlavním oltáři představuje moře u Gassy a sw. Petra, an právě dotyčné vidění má. V klášteře se nacházejí čtyři kněží: přednost, farář, kaplan a učitel. Jara čítá asi 1000 duší dělicích se podle obřadu v Latinský (350), Arméný, Maronitý a sjednocené Řecký.

V době pobytu našeho v Gasse sloužil jsem denně v chrámě klášterském u sw. Petra mši swatou, při níž mi 14—15 letý Arab, jmenem Sami Michael přisluhoval. Mladík ten, jenž mimo arabštinu mluvil italsky a francouzsky, veslou ve mně zbudil účast; když nám se sešel, zervnější uctivostí a slušností při stole sloužil, tážal jsem se ho žertovně, jestli by chtěl přijíti do Evropy. „Sneb,“ odpověděl „kdybyh mne nějaký Evropan sebou vzal; neboť zde v Asii se mi nelíbí. Evropané — bosoží dále — jsou nad Asiaty chytřejší a vzdělanější; v

Evropě bych se mohl něčemu přiučiti, zde v Asii ničemu. *) Dvorem má mladší tento, jenmuž jest obsluhovati v klášteře přichozí poutníky, dosti příležitosti seznati a rozeznati lidi, jich způsobu a mravy, a odtud touha u něho, přidružití se k těm, jichž byl seznal co světečnejší a mravův vyhraněnějších. I bylť na něm viděti, že na Evropany drží; neboť chodil v tchdni oblečen co Arab, maje červenou čepici s modrým škapcem (tarbus nazwanou), krátký kabátek, široké kalhoty, punčochy a šlevice; v neděli však se oblekl zcela po evropsky. Když jsem mu nad tím vyjádřil své podivení, odpověděl: Dnes jsem evropčan.

Velmi mne dojala hluboká nábožnost arabských křesťanův při službách Božích. Majíť veškerou úctu k Panně Marii a poští se každou sobotu k počtě Bohorodičky. Sv. Františka Serafského čili z Asisi, jehožto synové jsou duchovními správci a strážci ve sv. zemi, jmenují „velikým Františkem“ (Francis equir), rozeznávajíce ho tím od ostatních světců tímže jménem naznačených. — Budeť to snad čtenáři zajímati, popíšeli-li způsob, jakým v Jaffě ve dnech svátečních slaví se požehnání s nejsvětější Svátostí.

Prezident (přednost kláštera) objevil se v pluvialu, dva knězi Františkáni mu asistují v rochetách. Vystaví se pak velebná Svátost a okřikuje; načež počíná loretánská Litanie, kterou

*) Jeden 12letý evropský pacholík čta v čísle 6. roč. 16 „Slasu“ vyjádření toto, pravil: Ale za to tam má Michael dobré pomůcky, jakých my zde nemáme.

kněž stídamě s lidem zpívá v jazyku latinském. Na to následuje zpěv: *Tota pulchra es Maria et macula non est in Te t. j.* celá krásná jsi Maria a poskvrny v Tobě není. (Cant. Salom. 4, 1), a: *Tu gloria Jerusalem, tu laetitia Israel etc.* Ty jsi sláva Jerusalema, Ty jsi radost Izraele (Jud. 15. 10.), načež prezident čte modlitbu církevní k neposkvrněnému počtu Panny Marie, pak se modlí 6 Otčenášů a tolikrát Zdravas Maria, a po každém Zdravas chvalo zpěv: *Sláva Bohu Otci, i Synu, i Duchu svatému*, jakož bylo na počátku, tak budiž nyní a vždycky, až na věky věků Amen; což se čouá za příčinou odpustků, jakéž za modlitbu tuto se udělují. Při modlení týchž Otčenášů a Zdravafů bylo pro mne zjevem zvláštním, že nejenom Františkáni, alebrž i lid, jmenovitě muži modlili se s rukama roztaženými. Způsob ten jest u křesťanů v Palestíně poměrně obvyklým; zdá se, že ho přijali od otců Františkánů, jichž zakladatel modlival prý se poměrně s rukama rozpiatými. Na to zpíval lid: *Tantum ergo a Genitori Genitoque a presidente* modlil se obvyklou modlitbou k nejsvětější Svátosti (Deus, qui nobis sub sacramento etc.), před nímž však zanotil známý verš: *Panem de coelo etc.*, načež dal lid latinskou odpověď: *Omne delectamentum etc.*; potom se odušovala velebná Svátost a zcela po tichu udělilo se sv. požehnání. Mezi tímto slyšel jsem v lidu hlasité šeptání, ba na hlas mluvent, což mně tím podivnějším bylo, an jsem čehoś podobného nikdy byl nepozoroval. S tážal jsem se po skon-

čené pobožnosti jednoho z Frantisskánů, co by to mluvent lidu mělo znamenati. Onť mi dal za odpověď, že nábožný lid bijíc se w prsa, wy-
nošuje z útroby skutečné modlitby, krátké povzdechy, povzbuzení, jako t. p.: Bože! smiluj se nade mnou! — Moje vina! Moje největší vina! — O Pane, nejsem hoden! — Budiž mně hřisnému milostiv! atd. — Po požehnání odklával se od kněží i od lidu žalm 116: Laudate Dominum omnes gentes (chvalte Pána všickni národové); pak se zauotilo: „Asperges me,“ a lid se pokropil svěcenou vodou. Exposice, aneb, jak se w Evropě nazývá, sw. požehnání (Francouzové je nazývají le salut), koná se w Paříži času nedělního hned po raní mši sw. a sice za tou příčinou, že při té mši sw. přítomni jsou dorostlí, mužové i ženy. Odpoledne činí se katechesa pro mládež w řeči arabské a na to vykonává se pobožnost sw. růžence. Slyšel jsem mnohokrát modlitby a kázání w řeči arabské; aby čtenářové věděli, jak tato řeč zní, zdělu zde arabský Otčenáš a Zdrávas Maria.

Essaluat errabbijat.

Modlitba Páně.

Abána eladzi fissamauat laitekaddasz
 Otče náš jenž w nebesích posvěť se
 esmak latati malakutak latekun meschia-
 jménotwé přijď království tvé staň se vůle
 tak kamá fissamá kedzalek ala elard.
 twá jako w nebi tak také na zemi.
 Aatina chobzna eldschauhari kefat
 Dejž nám chléb náš podstatný dostatečně

jumena vua ogfor lena dzenubna vua
 pro den náš a odpust nám prominěni naše a
 chatajana, kama nahen nogfor leman
 hříchů naše jakož i my odpouštíme tomu jenž
 aszaa aleina vua la tedachecholna fitte-
 se prominil proti nám a nemod nás w po-
 dscharib laken nedschina men eschscharir
 kussent ale žbam náš od zlého
 Amin. *)
 Amen.

Salam eladzra.

Pozdravení Panny.

Essalam leki ja-Marijam ja-mömtalijat
 Božoj Tobě ó Maria ó plná
 nametan, Errab maki mobarekat enti fin-
 milosti, Pán s tebou požehnaná Ty mezi
 nesa vua mobarek hu tsamrat batnaki
 ženami a požehnaný on plod těla tvého
 sajedna Jesua Elmesih. Ja-kadisať Marijam
 Pán náš Ježíš Kristus. Ó svatá Maria
 ja-valedat Allah salli le-adschelna, nahen
 ó matko Boží pros za nás, nás
 elchotat elan vua fi saat mutena Amin.
 hřissné nyní a w hodině smrti naší Amen.**)

*) Pozoruhodno jest, že Arabové místo „chléb náš vezdejšší“
 dle „náš podstatný chléb,“ čímž vyrozumívají vše, co-
 koliv k podstatě člověka, i zachováni duše i těla náležejí:
 Slovo Boží, tělo Páně a deuti vezdejšší chléb. Dále
 modlí se o odpustění vin i hříchů; prvojm výrazem
 chťejí snad naznačiti opominutí dobrého a vssední pro-
 viněni.

**) Arabská řeč se rozvrhuje ya a) nejvyšší b) vyššou c) pro-
 střední a d) občejsou. Řeč tato jest velmi bohatá; neboť
 má dle důmnění učeního Chardina 12 milionů a několiť
 tisíců slov. Arabšak při té nejmírně hojnosti slov nedostává

Katoličtí nemocní zaopatřují se v Jaffě potajmo; neboť kdyby kněz nespí veřejnou Svato-
stostí veřejně a slavně, bylby v nebezpečí potu-
pemu býti od fanatických Turků, kteřížto zna-
mení našeho mytoupení, posvátný kříž, trhají
a rozbíjejí, kdekoliv se s ním setkávají.

Tak rozlámali kříže u vrat zahrady klášterské
v Jaffě, a často viděti lze na katolických hřbi-
totech kříže násilně přelámané a někdy bývají i
zcela odňaty. Zděleno mi bylo, že často děti tu-
recké před křesťanem běží a ustavičně na zemi a
v písku znamení kříže dělají, aby křesťana za nimi
jdoucího na kříž stoupati donutily. Obrátili se
nějaký Turek k více katolické, a je-li pokřtěn,
nesmí blíti v rodném místě svém, neboť by nebyl
jist životem před zutravností svých bývalých sou-
měrců. Katolický kněz musí tudíž napřed po-
třebné opatření učiniti, aby obrácený Turek na-
lezl v nějaké často na několik mil vzdálené obci
katolické pohostinného útulku, ba aby tam po
několik let prodlévati mohl, až událost jeho na věru
křesťanskou obrácení v zapomenutí vejde. Tu-
recké zákony jsou v ohledu tom přísně přísné ba
kruté.

Stalo se, že jeden Turek chtěl obrátiti se
na věru křesťanskou. Seznámilo se s otcem Fran-
tiskánem, navštívoval ho tajně, bera tam po-
třebného ve více poučení. Umožňal ze strachu

je it slova, jistěby pojem „vděčnosti“ vyjádřiti mohla;
musí k tomu použití optjování. Chceš k. p. Arab řci:
on jest nevďečný, musí řci: on jest prázděn službovolnosti,
aneb on není službovalný (gejr maruf); aneb na místo:
„za vděč je mi“ řekne Arab: proutaž mi tu službu (amel
maruf.)

před odsouzením na smrt, kteroužto se trestá přestoupení od wíry muhamedauské ku křesťanství, a nad to i z bázně před manželkou svou, fanatickou muzulmankou, nebyl s to, odhodlati se k tomu, aby se dal pokřestiti. Však wšak wěc rozhodl. Tentžž Turek onemocněl; i prosil manželku svou, aby k němu zamolala onoho kněze Františkána, jenž prý jest proslulým lékařem, ten že mu jistě ku zdraví dopomůže. Kněz přišel; byl sice w lékařství nezvěhlý, ale stal se přece duchovním lékařem jeho. Muzulman poslal manželku svou na krátkou dobu ze světnice, aby mu něco donesla, a těch několik okamžiků použil sluha Páně k tomu, aby nemocného pokřestil. Manželka došla, awšak manžel byl se již mezi tím stal křesťanem. Brzy na to umřel, a sice jako křesťan, ač o tom mimo Boha a kněze ničdo newěděl; byl wšak na muzulmanském hřbitově od muhamedánského šantona (duchovního) a dle muzulmanských obřadů pochován. Ade se tedy w těchto krajínách jedná o obrácení newěrcůw, máš owšem katolický kněz vhodnou příležitost, wycvičiti se w opatrnosti pastýřské (*prudentia pastoralis*), neboť to jde jistě hned o život, dopuštěli se nějaké neobezřetosti a chybičky.

Siž mnoho let přebýwá we františkánském klášteře sw. Salvatora w Jerusalémě wzneseň Turek, tam wšubec známý pode jménem Don Giovanni. Byl Emirem (Amir) t. j. tureckým knížetem, a měl statky své w Anadolii. Uša přestředčen o pravdě wíry křesťanské, opustil wše: manželku, děti, statky, a staro se křesťanem odebral se do Widně pod ochranu rakouského mocnářství.

Na prosbu tehdejšího ministra Metternicha, který záležitosti jeho se ujal a za něho v Cetihradě prosil, odpověděl Sultan (turecký císař), že sám mu neublíží, že ale rukojmím býti nemůže, bude-li životem svým jist, když se jako křesťan do zemi své navrátí. Navrátil se tedy více do vlasti své, nhybř přebývá na rozhodnutí Římské Propagandy v nadřečeném klášteře v Jerusalemě. Řekolím jsem později muže tohoto viděl, přišla mi na mysl slova Christa Ježíše klouctého: „A každý, kdož opustí dům, neb bratry, neb sestry, neb otce, neb matku, neb manželku, neb syny, neb pole pro jméno mé, stokráte volce vezme a životem věčným vládnouti bude.“ (Mat. 19, 29.)

Vinař vyznačují se Turci tím, že se pilně modlí. Pětkrát za den (hodinu před východem slunce, v poledne, ve 4. hodinu popolední, hned po západu slunce, a pozdě večer v čas modlitby za mrtvé) vstupuje santou na věž čili minaret mosjejt čili mečet (tureckých kostelů), křičt zptvaje se čtyřem světa úhlům, a vyhývá takto všech k modlitbě. U každé větší mosjeje jsou 3—4 santoni (vlastně muezzims zvaní), jejichž povinností jest, v ubavý čas na věž vystupovati a Turky k modlitbě vyhývati.*)

*) Duchovenstvo muslimské řadí se takto: 1) Muezzim (Santon), kteří lid z minaretu k modlitbě a k bohoslužbě do mosjeje volají 2) Imams — předčitatelé modliteb 3) Kiatibs — čitatelé koranu 4) Scheichs — kazatelé 5) Ulema — učitelové zákona, jejichžto povinností jest, zákony Sullána s vyřčením koranu ve sromání uváděti a tak lidu dokázati, že i ze strany náboženské do sebe moci zákonné mají. Slava Memaf-ůw jest 6) Mofti, nejvyšší turecký duchovní.

wají při tom třesoucím-se hlasem a ztetedlně, tať že každému slovu i dosti a daleka rozuměti lze. Tať wolal jeden Muezzim:

Allah ůakbar ela elala, Muhamed rasul Allah t. j. Není mimo Boha jiného Boha, a vyslanec Boží je Muhamed.

Slyšte toto wolání w Džassě ponejprvo, připomenul jsem sobě modlitbu tu „klekání,“ t. nř i u nás třikráte denně wyžývají welební hláholové zvonů. Glas Santonůw zaujímá u muzulmánůw místo zvonůw.

Slovo „Santon“ znamená nejenom muhamedánského duchovníka, nřbrž i tať světce. Každý muzulman wykonawš si po třikráte pouť ke hrobu proroka Muhameda do Mekky — jest „swathm“ čili „Santonem“ máje práwo, nositi turban zelené barwy. Zelená tato barwa na turbanu jest znamením muhamedánské swatosti. W Egyptě podrobují se mnozí muhamedánsští světci, aby swatost svou dokázali, kanonizačntmu řízení zláštěního způsobu. Dají přes sebe jeti oddělení jezdcůw; kdož při tom nebyl poraněn od koně, jest Santonem stupně zláště dokonalého. Poranění při tom neudá se tať často; neboť není snad opatrnějšího zvířete nad koně arabského. Jinak jsou Santonové u swých souvěrců we weliké wážnosti. Co turečti ařketové chodí bosonozi, otrhaní, ano — jať jsem sám widěl — z cela nazí a wypadají jako praví blázni. *) Potkáte jsem

*) Pravý křesťan wi, že opravdowá swatost a zbožnost života nezáleží w jistých pouze zevnějších věcech, jako n. p. we špinawém aneb otrhaném oděmu; onť wi, že právě w tomto jistý druh pýchý nezřídla se křhová, jať i sw. Augustin twrdí, řka: Několicí w lestu a w nádhernosti věcí

jednoho Santona (byl to moukentu), který téměř zcela nahý byl. Měl ošolo hlavu věnec, udělaný z peněz, z lesklých kaménků a z lastur rozličné barvy a formy. Režel to nesmírněm parnu na slunci, a jsa sobě vědom, že jest dokonalejším člověkem, na mne bídného hříšníka ani se nepodíval. Tento blázen, pravil jsem u sebe, má příkladem svým Turkům kázati, aby pohrdali světem a věcmi, jenž ve světě jsou? — Ve skutek platí Santonové v očích Turků co zvláštní nádoby milosti Ducha sv., an prý jenom proto rozumu zbaveni jsou, aby zcela zproštěni jsouce věci časných, tím více o věcech nebeských rozjímali. Toto rozjímání jmenují muzulmani: *Tappa*. Z ženěli Santonové jsou u svých souvěrců ve velké cti a vážnosti. Mají zvláštní, ve způsobě mausolejů vystavené hroby, jenžto častěji v dosti velké vzdálenosti od společného hřbitova v poli aneb na pahorku se pozvedají. Z u Saffy stojí na pahorku takový hrob Santonův, pozíraje přes písčité pobřeží v dáli mořskou. Mnohý Santon dává sobě ve vlastním domě hrob připravit a mausoleum postavit. Sedykositu jsem nějakého muzulmana u hrobu některého Santona plákal a modliti se viděl, bylo mi, jak by te mně pravil:

Stěž bys věděl, co ten smutný

Pahrbeť trýje,

A pod jeho dnem jaké

Srdéčko hnije!

tělejších jevívá se schlouba, nýbrž často také ve spínanosti a posmournosti; a taková schlouba bývá tím nebezpečnější, poněvadž pod pláštěm služby Boží klame a jálá. (lib. 2. de serm. Domini in monte c. 12 tom. 1.)

Když bys věděl, jaká starost,
 Jaké milosti
 Časůž mi tady práchníval
 V šeré temnosti!

(Šnqibr.)

Bylť to krásný večer, když jsem se na po-
 břeží v Saffě procházel. Miliony a miliony
 lastur ležely před očima našima; každá měla
 jinou barvu, jinou formu. O Pane! jaká to
 rozmanitost, ve všech tvorech Tvých! A ty
 miliony a miliony zrnel pískových! Kdož jest s to,
 aby je spočítal? A předce by bylo snadněji,
 udati počet jejich, nežli spočítati, kolik má věč-
 nost hodin, dnům, měsícům aneb rokům. Zcela
 zamyšlený procházel jsem se podle moře obdi-
 vujíc se tomu stálému pohybování se a tomu
 pohrávání vln mořských. Sato malé pahorky
 pozvídaly se u nohou mojih. Zpomněl jsem
 sobě na sv. Augustina, jenž procházeje prý se to-
 likéž na břehu mořském, marně probádati se roz-
 toužil tajemství nejsvětější Trojice. S mně
 zdálo se, že jest snadněji, přelsti nerovměrné to
 moře v malý důlek, aneb spočítati miliony
 těch lastur a zrnel pískových, než dosáhnouti ro-
 zumem neproměnitelné tajemství Boží velikoci,
 moudrosti a lásky. Přítanul mi na mysl svatý
 Ednard, král anglický, jenž druhdy sedě na trůnu
 na pobřeží mořském, přiblížil nohy až k vlnám.
 Dvořané připomínali, aby nevěřil klamlivým vl-
 nám, že by snadno jejich kotítki státi se mohl;
 načež sv. panovník odvětil: By mne nazýváte
 králem nejmocnějším, a předce nemám tolik moci,

abych přikázati mohl jen jedině volně, by se ne-
blížila k nohoum mojim.*)

Velmi nádherné jsou zahrady u Saffy. Jsou to lesy ze stromů pomorančových, citrono-
vých, fíkových atd.; rohnos ovoce zahrad těchto
ještě věru nesmírný. Obzvláštně pomoranče z
Saffy — Portugalu nazvané — jsou pro vel-
kost a sladkost svou daleko a široko proslulé.
Znám jistého p. Kasars-a v Saffě, který za rohnos
zahrad svých ročně až na 100,000 piastrův
(10,000 zl. stb.) utrží, ačkoliv jeden pomoranč
tam toliko asi krejcar stojí.**)

Laický bratr z
kláštera františkánského, Guiseppe (Josef), za-

*) Želo sv. krále Eduarda (+ r. 1066) odpočívá v hlavním
protestantském kostele ve Westminsteru v Londýně. Před
několika lety žádal proslulý p. Faber, Superior Oratoriá-
nů, a vyžádal posluchače své, aby navštívovali hrob
sv. vyznavače Eduarda a pílne se modlili k Bohu za
obrácení Angličanů ku katolické církvi. B statku se sešlo
mnoho katolíků v kapli nazvané Chapell of Eduard
the Confessor (kaple Eduarda vyznavače) a modlili se
tam klečce u hrobu mezi oltářem slavnosti (13. oktob.)
tohoto sv. krále. Ahle, protestantský Dean (děkan) z West-
minsteru zakázal katolíkům toto navštívování, a oznámil
návrstím, jež vlastním podpisem svým potvrdil a na ve-
řejných místech vyvěsiti dal, že kaple ta budoucí léta po
celou oltářní slavnosti sv. Eduarda zavřena zůstane. Tak
se boji protestanté modlitby katolíků! (Wiz: S. Brunner:
Unter Lebendigen und Todten. str. 307.)

**) Pázoruhodno jest, že i v Itálii pomoranče vesměs Portu-
galu a i ony proslulé z Palerma — Portugalu di Pa-
lermo se nazývají. Zdá se, že ovoce toto z Portugalu
přímobně pochází. Slovo „pomoranč“ povstalo z latinských
slov poma — jablka a aurea aneb aurescentia, a vyzna-
menává: zlatá jablka. —

Deera p. Kasars-a byla těžce nemocná, a poněvadž
ji lékařové pomoci nemohli, vzal otec útočiště k sv. An-
toninovi a putoval do Jeruzaléma, kdež jsem je s ním
shledal. Když deera na orodování tohoto svatého uzdra-
vena byla, baroval otec kostelní sv. Salvátora v Jerusa-
lémě velikou přibornou lampu, a kostelní františkánskému
v Saffě krásny drahocný kalich.

medl nás se zvláštní ochotností do klášterské zahrady, asi čtvrt hodiny od města vzdálené. Viděli jsme tam palmy, chpřísse, nopaly (cactus) morusse, kakaovníky, z jejichžto jader čokolada se připravuje, stromy senesové (cassia), pananové atd. Vistry posledních stromův dosahují na sáh délky a na loket šířky. Nopaly tam rostou co stromy dosti vysoké a nesou ovoce — zvané fíky faranonské, jejichžto chuť podobá se chuti melonův. Celer, salát, okurky atd. právě rostly a ptáci líbezně zplivali, tak že se mi zdálo, jako by bylo jaro, ačkoliv to již bylo dne 16. novemburu. Po 9 městců lze ve zdejší krajině denně čerstvých zelenin požívat, odkud souditi lze, jak mírné a lahodné jest zdejší podnebí. Když jsem se v tak mírném povětrí po těchto zahradách procházel a velkou jich úrodnost pozoroval, bylo mi od srdce zplivati:

Běru, kdo chce vidět ráje,
 Čistou rozkoš požívat,
 D ten musí v naše kraje,
 Sem se musí podívat.

(Kamarýt.)

Kapitola sedmá.

Odjezd z Jassy. Romina Sáronská a úrodnost její. Bilistinská. Samson. Safalowé. Turecké děbiny. Města Rybda a Ramleh. Klášter františkánský v Ramlehu. Grubost a nedvěčnost jakéhos protestanta. Zříceniny velkého kostela a kláštera.

W neděli odpoledne 17. novembu najali jsme sobě pro další cestu koně a osly. Kasťarwi čtenářowé budou se snad tázati: Proč pak ne raději vůz? vždyť we woze pohodlněji lze cestowati. Představmež wišak sobě zemi, kde není žádných silnic, nýbrž jen úzké stezky, wedoucí z většší části přes skály a kamení, a kde jen welbloud, kůň aneb osel jedwa projíti může; tu snadno uwěřime wýroku, že zdejší obywatelé ani newědí, jak vůz wyhlíží. Tak jsme se tedy odebrali na koních dále. Byl to koni wyzábíl, hladem, žízní a ustawičnou chůzí umotěn a unaven, a hodili se zcela pro nás, jenž jsme na koních jezdit neuměli. Když jsem koně ty spatřil, přišla mi na pamět píseň:

A te nasse koně,
Belebe to koně,
Debe si chodile
Pro wodu do studně.
Pro wodu do studně,
Na hůru pro slámu.

(3 nár. píseň Sussilowých.)

Dva chasníci, jeden moučenin a druhý pleti bílé, jenžto pronajatá zvířata z Jerusalema zpět domůsti měli, doprovázeli nás.

Krajina mezi Baffou a horami Žúbskými sluje rovina Sáronská, a táhne se podél pobřeží mořského od jihu k severu skoro až k hoře Karmelu. Délka její obnáší asi 10 a šířka 4 německé míle. Episkopatelé církevní Eusebius a Jeronym zmiňují se o krajině této slovy: Celá země, kterou viděti jest mezi městem Césareji Filipovou až k městu Joppe nazývá se Saronas.*) Úrodnost a krásu krajiny této vychvaluje již Bismó sv. starého zákona. Tak praví prorok Jsaías (35,2): „Pučíc pučiti se bude, a plesati bude veselíc se a chválíc: sláva Libanu, okrasa Karmelu a Sáronu.“ A v knize 1. Kroník: (5,16) vypravuje se, že bydleli bratři a synové Abdiele v Galaad a v Basan a ve vesnicích jeho a ve vsích předměstích Sáron; a v též knize (1. 27, 29), kdež řeč jest o rozdělení lidu ve dvanačtero pokolení a o správách země, praví se, „že nad skotý, kteříž se pásli v Sáron vládat byl Setraj Sáronský.“ — Krajina tato jest v skutku úrodná na obilí, víno ovoce a květi. Bláště lilium jest květ obecný a polní, a roste mezi trávou; proto král Salomoun, aby ukázal, že buše sličná jest i v přirozené čistotě a nevinosti, vzal podobenství od tohoto květu, an dí: Já jsem květ polní a lilium v údolích. Jako lilium mezi trávou. (Cant. 2, 1.) — Úrodnost roviny Sáronské není však všudy stejná; nej-

*) A Caesarea Philippi usque ad oppidum Joppe omnis terra, quae cernitur, dicitur Saronas. (In onomat.)

větší jest v jižní části okolo měst Jaffy a Lyddy, což také sv. Jeronym tvrdí slovy: Celá krajina okolo Joppe a Lyddy — Saron nazvaná — má nejkrásnější a úrodné pole, a hodí se za pastvou pro stáda.*)

V krajině této přebývali kdysi Filistínští. Byl to lid prastarý a pocházel od potomkův Noemových, jak dosvědčuje 1. kniha Mojž.: (10, 13—14). „Ale Mezraim zplodil Eudim a Ananím a Zaabaim a Neftnim a Fetrusim a Chafluim, z nichžto posli Filistínští.“ Lid tento nazýval se také Palaistinoi a zem jejich Palastine aneb Palestina (Jos. antiq.: 5, 1--18), a od nich převzala napotom celá sv. země jméno: Palestina. Slavní města Filistínských byla: Gerar, Askalon, Addod, Samnia, Gad a jiná. Když Abraham našel v Gerarách krále Filistínského Abimelecha (1. Mojž. 20), u kterého také Šfár bydlel (t. 26). Když lid israelský táhl z Egypta do země zaslíbené, newedl jich Bůh po cestě země filistínské, kteráž blízka byla, rozzímaje, aby snad nepýkal, kdyby widěl proti sobě málky porostámati, a newrátil se do Egypta (2. Mojž. 13, 17). Za času Josue panowalo uad Filistínskými pět králů a sice v městách: Gaza, Addot (Azot), Askalon, Gath a Ekron (Askaron) (Josue 13, 3. Soude: 3, 3). Země Filistínských byla rozdělena mezi pokolení Jůdowo a Benjaminowo, ale nebyla zcela podrobena.**)

*) Saron omnia circa Joppen Lyddamque appellatur regio, in qua laetissimi campi fertilesque redduntur . . . apta est pascendis gregibus. (In comment. ad Isaiam 33.)

**) Dvanácte pokolení Israelských, mezi něj celá země zaslíbená se rozděliša, byla tato: Jůda, Ruben, Gad, Aser,

Filistiňští od Izraelitův přemoženi byli, a sice proto, aby potom naučili se synové jejich bojovati s nepřáteli a měli zvyklost k bojuvání. . a aby strze ně zkusil Izraele, budou-li poslouchati příkázání Hospodinových, kteráž byl přikázal otcům jejich strze Mojžíše, čili nic (Soudc. I. 3.). Nežciť obšírně popisovati vojny, které Izraelští za času soudcův a králův svých vedli s Filistinskými; podotknu toliko, že se dostal na ně muž Izraelský jménem Samson, pravý to obr, který činil věci nespěchané. Tu šel jako kozelce na kusy rozřápal; tu opět protivaz, jimiž od Filistinských svázan byl, roztrhal, jako len od ohně spálen bývá; jindy zase pobil čelísti osličí tisíc mužů. Chtěje se jednou nad Filistinskými pomstíti šel a nalapał 300 lisek a ocašy jejich připojil k ocášům a pochodně přitváral to prostředku, kteréž zapálení pustil (lisťy), aby sem i tam běhal. Tyto běžely ihned do obilí Filistinských, kteréž se zapálilo a shořelo i sežaté v mandelích i nesežaté, tak že i vinice i olivové zahrady ohně spálil. Když odešel Samson do Gazy, kdež pak od Filistinských obklíčen a střežen byl; ale spal až do půl noci: a odtud vstáv, pochytil oboje vrata brány s večejeny jejich, a se zámkem a složiv na ramena svá, nesl na vrch horn, kteráž jest proti Hebronu. Konečně jej vssal Filistinský jasi, a ihned vysloupili oči jeho a vedli ho do Gazy svázaného řetězy. Beselice se pak jednoho času po kvařích, najedše se již, přikázali, aby povolán byl Samson a aby před

Restali, Manasses, Simeon, Levi, Isachar, Zabulon, Josef a Benjamin.

nimi hrál. Kterýž jsa přiveden ze žaláře, hrál před nimi. S postavili ho mezi dva sloupy, na nichž stál westeren dům, jenž byl plný mužů a žen, a v němž byla westeka knížata filistínská a ze střechy a jiné okolo tři tisíce obojího pohlaví dswajících se na hravictvo Samsona. Ale on wzhwaro Hospodina, zatkásl silně sloupy, tať že padl dům na westeka knížata, i na jiné množství, které tam bylo. Zahynul sice při tom i sám; ale, jať dokládá písmo sw., zahubil nepřítel mnohem více umtraje, nežli byl prtwé žito jsa pobil. (Soud. k. 15, a 16.)

Při této příležitosti blůžno podotknouti, že zwřkata, o kterých swrchu se mluwilo, nebýly wolastně lišky, nýbrž brli ts tať zwant škalotwé. Zwřke toto, jichžto jsem mnoho widěl, patři k pokolení pířw, má wšak na sobě tať mnoho od lišky a wiř.. Škal má tělo asi 6½ stkwice dlouhé a žlutými chlupy poseté, protož se tať nazývá žlutý pes (canis aureus) aneb chlupáč. Chlupy jsou na kořenech trochu bílé a na špicích jako u wolka červenawé; na prsech a na břiše jsou méně husté a kratší. Hlava, asi 7 coulů dlouhá, končí se w dlouhý špicatý nos též jako u wolka. Zuby má jako pes, oči velké, uši wysoké, zhůru stojící a srdcowé t. j. na konci rozštipené, ocas rovný, kulatý s hustými chlupy, jenž dole temnožluté, w prostředku zcela žluté a na konci černé jsou. Samička jen o něco menší nežli samec, má toliko jednou za rok 5, 6 i 8 mladých. Škal se nalezá w Asii a sice w Syrii, Arabii a w Indii, nejwíce ale w Galilei, okolo měst Taffy, Ramlehu a Gazy. Onť jest

pousterouškem mezi zvířaty a zdržuje se w jestv-
ných a na pouští. Nočního času táhnou šaka-
lowé obvyčejně ve společnosti na loupež a vlnují
se i do domů, kdež drůbež a postranné věci kradou.
Viděl jsem také několik zastřelených šakalů; mu-
seliž krádež na slepicích spáchanou živobytím za-
platiti. Vším právem nazývá Šämpfer (amoe-
nitat: II. pag. 406 et seq.) šakala zvířetem
velmi zlodějským (bestiam furacissimam). Ale
nejenom zlodějské, nýbrž také velmi dravé zvíře
ješt šakal. Žere také rád ovoce, zvláště hrozny,
jako liška, nejraději ale maso; protož hledá zci-
pliny a vysskrabe často i z hrobu, na nichž ka-
mení neb trní není, lidské mrtvolny. Arabové
nazývají šakala: Daber. Vypravovali mi jeden
Arab, že zvířata tato w skutek lidské mrtvolny
žerou; a s tím se srovnává, co praví Dawid,
když o nepřátelích mluví: „Vyhání budou w ruce
meče, za podíl liškám budou. (Žalm 62). S pro-
člověka živého může zvíře toto nebezpečno býti;
zvláště malé, bezbranné dítě před ním jisto není.
Ješt také druh šakalův, jenž jsou — jak mi
tentýž Arab oswědčoval, — welcí jak malé tele.
Ti dají nočního času člověku až k sobě dojiti,
pak mu položí přední nohy na ramena a ztrají
očima na něho. Tím jej tak omámi a okouzlí,
že jako bez rozumu, šilený a zděvočený sem i
tam běhá; nasskrábne-li se mu jehlou aneb nožem
čelo, tak že trochu krve vyteče, přicházívá prý
opět k rozumu.*) Nejlepší zbraní proti šakalům

*) Jda se to býti k zvíře nepodobné, aroššat zapřítí se nedá,
že mnohá zvířata tak bystré oko mají, že pohled jejich ne-
jmenitelný jest. W Itálii se nalezá jistý druh hadů. Ste-
řížto vyležse na prouty, bystrým okem svým na ptáka tak

jest hůl, a nočního času svotilna. Rduž cestujitel w noci pod stány odpočiwaji, musí na blízku oheň ubělati; neboť ohně se zwolkata tato nejwice boji. Welmi sšlaredé jest jejich wyti; wytiť brzo jako psi, brzo jako malé děti. Nemálo jsem se zděsil, řduž jsem jich ponejprw slyšel. Majit tu zwlášttnost do sebe, že iak začne jeden wyti, začnou po něm také i wšichni ostatní. Ani psi toho sšlaredého, ušši pronikajitelho wyti sněsti nemohou, neboť jakmile sšakal slyšeti se dá, začnou hned i wšichni psowé w dědinách aneb w městech sštětati. O tom společném wyti sšakalům zmínku čini prorok Izaiáš, řduž praví: „Chlupáč křičeti bude jeden k druhému.“ (34, 14). Šakal je — jako liška—zwle welmi schytralé; wyje častostrateť, žeby člověk myslil, že od něho welmi vzdálen jest; a hle! jest na blízku; a tať i naopať. Rozumějit tedy sšakalowé břídomlutownictwí, při jakémž posluhač také se domníwá, že břídomlutwec zdaleka mlutwí, řdežto tento docela blízko se nachází.

Než natorakme se již k popisowání dalššho cestowání našeho. Zeli jsme rowinou, která se rozprostírá od moře až k horám Zúdsšým a řteráž rowinou Šáronšton sluje. Chudáť jest krajina tato na dědiny. Tať jsme jeli mezi Šaffou a Šamlehem asi 4 hodiny cesty jenom škrze dvě turecké dědiny, jejichžto welice bídné domky wyhlížeji jako pravé cíťánské chatrče. Pohled na

žiraji, že tento jako omámen spadne a od řada sežrán býtwá. A čim býtwaji diwola zwolkata, jako lew, kot, tigr, wolf a řiná nejdětiwe štrocna, než práwě olem člověka, jehožto býstrého pohledu sněsti nemohou? Měť jsem spoluzáka, řterý olem řwým na řaždého psa tať žirati uměl, že tento řračem pobjatý wyti začal a jako omámený a twžtelš sem tam běhal.

tureckou dědinu jest velmi smutná. Domy jsou nízké, malické, nepravidelné a z větších částí jenom z hlíny vystavené, za keroužto příčinou zimního času při blouhém dešti nezřídka se rozpustí jako máslo u ohně. V domech přebývají to patriarchální svornosti a lásky lidé, otce, syny a dobytčel nepřátel. Pohled na dědiny tyto a na celou krajinu nebyl pro nás radostný. Zde onde páska se na polích stáda krav, ovcí, kozí a velbloudův, jejichžto mladí pastýřové měli veliké hole a bavili se dosti libou hrou při dudách. Přissel mi tu na mysl Dawid, kteráž co mladík též pásal stáda otce svého, a když přicházel sem aneb medvěb a bral stopce z prostředku stáda, honil je a bíl a vydral ho z hrdla jejich (1. Král: 17, 34—35). Tentáž Dawid hrával na harfu před trubnomyslným králem Saulem, aby ho obveselil; (tamtéž 16, 23). Tak obveselili i mne tyto mladí pastýřové dudami. Napadlať mi tu na mysl píseň:

Duby duji se nafukují

A nenadále zadudají:

Duji! Duji! Duji!

A ty, dudáku, mi zadudej,

Tuto novou notu mi dudej!

Dudej! Dudej! Dudej!

(R. Winatick.)

Ku zabezpečení cestovatelův v rovině Sáronské dal passa Jerusalemský ve vzdálenosti asi půl hodiny od sebe vystavěti malé twrze, v nichž webe stráž 5—6 ozbrojených wojákův. Než jsme dojeli do Ramlehu, viděli jsme le straně severné městečko Eydbu.

Toto za starých časů velké a znamenité město obdrželo prý jméno své od Roda, z pokolení Benjaminova pocházejícího, a leželo nedaleko Saffy na cestě, která vedla z Jerusalema do Gésářeje Filipovy. Za času Sýriů patřilo na čas k Samarii, Demetrius Soter ale je připojil k Jádstru a odevzdal je Jonathovi, jak čteme v 1. knize Máchab. (Kap. 11, 34): „Protož ostavili jsme jim všechny končiny jádské a tři města: (Asferemu), Lyddu a Ramathu, kteráž přibána jsou k Jádstru od Samarii; a v l. 10 v 38: „A tři města, kteráž přibána jsou k Jádstru z krajiny Samarijské, ať jsou počtena se zemí jádskou. Josef Flavius (antiqu. 20, 6, 2) mluví o Lyddě co o znamenitém městě, kteréž se pod římskou vládou Diospolis nazývalo a v poslední židovské válce od Vespasia rozbořeno bylo (bell. jud.: 2, 19, 1). Dpět vystavená Lydda měla znamenitou židovskou školu. Co za časů apostolských v městě tomto pamětihodného se přihodilo, vypravují skutky apostolské (9, 32 et sequ.) takto: „Stalo se pak, že Petr, když procházel všechny církve, přišel také k spathm, kteříž bydleli v Lyddě. I našel tu člověka jednoho, jmenem Eneáse, od osmi let na loži ležícího, kterýž byl šíleně poražený. I řekl mu Petr: Eneási, uzdravuje tebe Pán Ježíš Kristus; vstaň a ustej sobě. I viděli jej všichni, kteříž bydleli v Lyddě a v Saroně, a obrátili se k Pánu.“

R. 303 byl v Lyddě pro víru křesťanskou umučen sv. Vít pod císařem Diokleciánem. R. 415 shromáždilo se zde 14 biskupů, aby snadně Pelagiány odsoudili. Nynější Lydda jest městečko

došti velké a ořazují se w něm žříceniny velkéhो kostela, kterých tam ctiť Justinian ke cti sw. Žití mučenníků vystavěti dal. Skalolická obec, ačkoli málá, má zlástněho duchovního správce.

Učinivše jízdu 3½ hodiny cesty od Saffy, dorazili jsme okolo půl šesté hodiny do Ramlehu, kdež jsme se ve františkánském klášteře ubytovali. Roku 1296 koupili zde Františkáni několik domův, aby do nich poutníky z Evropy do Jerusalema putující hospodou přijímati mohli, a z těch domův powstał r. 1393 pod P. Gerardem z Alwitane malý klášter (Calaora lib. 2. c. 9). Na žádost Filipa z Burgundu dal turecký paša dovolení i vystavení kláštera, avšak s tou podmínkou, aby mu Františkáni za ochranu ročně 100 piastrův a 4 lotte sukná dávali. Klášter ještě jako nějaká twrz wystaven na též místě, kde stál druhdy dům Josefa z Arimathie, jenž byl Spasiteli ucti slavného pohřbu prokázal. Mat. 27, 57. — Mar. 15, 43; Luk. 23, 50.)

Za starých časův slulo město toto Arimathia aneb Ramathaim aneb Ramatha, patřilo jako Soppe i Samari a bylo pod knížetem machabejským Jonathou i Židstwu připočítáno (1. Machab. 11, 28—34); protož praví také sw. Lukáš (23, 51), že byl Josef z Arimathie města Židského. Sw. Jeronym činí zmínku o městě tomto, když vypravuje o sw. Paule, že widěla také město Lyddu — Diospolis nazvané, vzkrísivším Doroth a uzdravením Eneasse proslulé, a nedaleko od něho Arimathieu, městečko Josefa, kterých Pána pochováł (--- et Lyddam versam in Diospolim

Dorcadis atque Aeneae resurrectione ac sanitate inclytam. Haud procul ab ea Arimathiam, viculum Joseph, qui Dominum sepelivit (in Epitaph.). Arabové nazvali to pozdější době město toto Namleh t. j. písčité, poněvadž leží v písčité rovině. Bylo to jedno z prvních měst, jež křižáci vybojovali, a patřilo v církevním ohledu k biskupství Lybbskému.

Nynější Namleh počítá asi 3000 obyvatele a obklopen jest četným stromovým a nopalovým křovím (cactus). Obyvatelé jsou z větších části Turci. Katolická obřadu latinského jest tu jenom 40, více však Arménů a Řeků. Kostel klášterní a zároveň farní jest velmi malý a bídny a má 3 oltáře. Kapla sv. Josefa z Arimathie s jedním oltářem stojí prý na též místě, kdež bývala světnice tohoto Svätého. V klášteře jsou dva knězi, z nichž jeden jest presidentem (představeným kláštera), druhý farářem, a pět bratrů laiků. S klášterem spojen jest dům hostinů, v němž pouťující kteréhokoliv křesťanského vyznání v každou hodinu zdarma hospodou přijmuti bývají. Přesvědčiv jsem se, s jakou láskavostí chudobní Frantiskáni pouťující přijímají a jim nejen nocleh, nýbrž i dobrou a dostatečnou potravu dávají. Ussaf bývá jim to často špatně odměněno.

Wyprawovali mi jistý očité svědek, že jeden protestantský Angličan a jeho manželka s presidentem velmi hrubě zacházeli a fice proto, že jim v pátek masitých pokrmů nedal. Nynější kwardian kláštera Nazaretského otusil také hrubost a neděčnost jednoho protestanta zvláštním

způsobem. Byl dříve presidentem v Stambulu, přijal protestantského poutníka velmi láskavě, a ve velké radosti své, že v něm po dlouhém čase opět pravého poutníka z Evropy do své země přicházejícího hospodou přijímá, mu dal — políbení. Sednalsí láskavý president zcela křesťanství a nechtěl, aby se mu stala táž předhůžka, kterou činil kdysi Pán Ježíš Simonovi Fariseovi, křa: „Všel jsem do domu tvého . . . nepolbil jsem mne“ (Luk. 7, 34—45). A hle! hrubý protestant dal presidentovi za toto láskavé přijetí a křesťanské políbení — políček. Známi osobně nadřčeného kvardiána a mohu v pravdě o něm říci, že na políček tento jednal zcela dle slov Christových: „lčte se ode mne; neboť jsem ti chý a pokorný srdcem a naleznete odpočinutí duším svým.“ (Mat. 11, 29). Každému jinému, jenž by obdržel políček od hrubého protestanta v jednu stranu, bývalo by jistě nesnadno — podat i druhou. —

Až čtvrt hodiny cesty od Stambulu k západu pozvedají se na pahrbku velebné zříceniny chrámu a kláštera. Císařovna Helena dala zde totiž vystavěti k počtu 40 mučeništv ze Sebastu*) velikolepý chrám; na blízku byl klášter, při němž měli stráž ve středověku rytíři řádu templářského. Chrám i klášter jsou již vyvrá-

*) Tito sv. mučenci, vojáci to ve vojště pohanského císaře Vektina, byli v 4. století v Armenii blízko města Sebastu pro víru Ježíše Christa mučeni. Památku jejich koná sv. církve každoročně dne 10. března. Utrpěli jimi, jižto pro víru podstoupili, záleželo v tom, že zimního času při nejméně zimě — nazi a četězi svázáni na zmrzlý rybník vyplatováni byli, kdežto po smrti nejméně mrt život svůj skončili.

ceny; stojí tu toliko ještě věž, na kterou vede 128 stupňů, a s níž jsme měli dalekou vyhlídku, skoro přes celou rovinu Sárónskou až k hote karmelské a k horám Súdským. Za velikolepé jsou zříceniny tyto, odtud souditi lze, že stamby klášterní činila čtverec 100 kroků. Slezl jsem po schodech asi 15 stupňů pod zříceniny ty, a našel jsem tam podzemní chodby, jenž 10 pítků na dvě odděleny, 48 kroků délky a šest šířky mají. Všechno — všechno zničili fanatičtí Turkové.

Kapitola osmá.

Odjezd z Ramlehu. Turecký hřbitov. Za Turci mrtvé pochovávali. Největší konšula španělského. Ves Buen-
Kadrum. Údolí Mjalon a horn Súdské. Patriarcha Cy-
rilus. Ves Abugoš. Potok, z něhož Dawid vybral
pět hladkých kamenů, z nichžto jedním Goliáše zabil.
Příchod do Jerusaléma.

We středu dne 18. listopadu časně ráno našli jsme koně a osly osedlané a posadivše se na ně ubírali jsme se dále. Do Ramlehu byli nám přišli všick dva mladí Arabové, pracovníci ve františkánské tiskárně v Jerusalémě. Byli to rozmlilí mladíci, jmenem Gabeš a Si-
mon. Ti s námi nyní konali cestu do Jerusa-
léma. P. Seribert, vůdce naší karavany, radil, abychom Ramleh časně ráno opustili, bychomli jinač před večerem dosáhnouti cíle pouti své; neboť, pr-
vil, jak mile slunce zapadne, uzavírají se hned

vslechly brány města Jerusalema a pouťáci musí
pať voně města nocovati. Vyšli jsme se tedy
již ve čtvrtou hodinu na cestu. Ruskí fran-
tiskáni postarali se o to, že jsme z pohostinského
domu jejich bez sůdaně odejiti nemuseli. Bylo
ještě temno, když jsme jeli za městem okolo tu-
reckého hřbitova; luna osvětlovala bledým světlem
svým četné ty pohřební kameny, mezi nimiž se
mihaly postavy zcela bílé a imitala bloudivá
světélka. Pohled na hřbitov tento s bludičkami
a postavami co strasidla na něm se pohybují-
cími naplňoval mne tím větší zvěšením, že
jsem mezi tím zaslechl i úpěnlivé křiknutí a vzdy-
chání, které posmutně tyto postavy vynořovaly.
Nemohu zapřít, že mi bylo jaksi úzko okolo
hrdce; neboť mi napadla píseň:

Strážno na hřbitově pustém,
Větrové tu chladným šustem

Wyjí mezi hrobkami.

Grubé směle pryč odhání

Vilých kostí drkotání

S rozháblými lebkami.

(Z ruskiny Čelakowské).

Řekáš se snad sám, milý čtenáři, a myslíš
na strasidla. Upokoj se; šlo to vše během
přirozeným. Několik tureckých žen, kteréžto jať
wůbec od hlavy až ku patě w bílém oděvu byly
rouchu, nawštíwily w době noci s lucernami
w rukou hroby svých zesnulých přátel a známých.
Způsob tento jest na východě po vslechne oby-
čejný. S na katolických hřbitovech widěl jsem
nejednou 10 i 20 bíle oblečených ženských ve

krůhu okolo hrobu, a slyšel jsem jich se modliti, plakat a nářkati. Pohled na hřbitovů a nábožné dary tam se modlících připomenuť mi náš „den všech věrných dušiček,“ ve kterých i my společně hroby svých drahých zemřelých navštěvujeme a tam se modlíváme, pamětliví jsouce ohrofu sv. písma: „Svaté a spasitelné jest myšlení, za mrtvé se modliti, aby hříchů sprosťtění byli“ (2. Mách. 12, 46). Jinak jsou hřbitovy na východě zcela otevřeny t. j. nejsou zdi obehnány; častočráte přes ně vede i veřejná cesta.

Bude to snad zde na místě, popsat způsob, jakým Moslemůvé, přívrženci Muhamedovi, mrtvé své pochovávají. Zemřelý Turci bývá, kdž častočráte ani ještě neochladl, od několika Muezzimů u hrobu Santana na celém těle vodou a mýdlem očistěn, nehty se mu uřeží a všechny průchody těla polejí se vodou růžovou. Byl-li zemřelý pohlawt mužského, položí se pravá ruka jeho přes prsa, levá se vytáhne až ku kolenu a pak celé tělo až na krk panuší se velmi umělečky obvine.^{*)} Na to se dá zemřelému šátek musselinový pod bradu a přes líce, kterých pak se nad hlavou v pětnou nastlí sváže. Nápodobně přikryjí se mu ústa, nos a čelo musselinem; načež se mu opět líje na oči voda růžová. Mezi tím zpívá Muezzim (aneb Scheich aneb Zman) jakousi píseň, o nížto bys řekl slovy německého básníka:

Podobá se jáby křtu,
Již slyšeti ješť v rybníku**).

*) Baunnt = bavlněné plátno, něm. Baumwollenzug.

**) Das Lied ist zu vergleichen

Dem Aufbruch in Leichen.

Uhländ.

Ně to se položí mrtvolu do otevřené rakve a nese ku hrobu. Před rakví kráčí několik zpěváků, kteří vlce nosem nežli ústy písně pohřební propěvují; za rakví jdou ženy plačící, kteréžto jako pravé furie wypadají. Čelo, ruce a nohy mají pomazané blátem; vlasy, na jejichž levé straně visí věnec ze tkaniny barvy modré (barva to zármulky), zcela rozdrčané, a při tom pláč, křičí, bijí se zátlou pěstí do čela a prsa, ano i po zemi se válejí. Potkal jsem jednou tureckou ženu, kteráž od několika plačících žen doprovázena šla z pohřbu bratra svého, při čemž sobě jako šilená počínala. Šamalať rukama ustativně vykřikujíc: Za — ach! Za — ach! ó můj bratr! ó můj bratr! —

Do hrobu bývá zemelých moslemů vloženi bez rakve. Někdo za ním sestoupí Scheich a hrob se přikryje sukrem na tak dlouho, až by Scheich čelo zesnulého mosléma slušně položil a svázadla s nohou jeho odňal, aby prý zemelých hned na první volání prorokovo cestu do ráje nastoupiti mohli. Když byl Scheich z hrobu vystoupil, naskládá se do stěn hrobových ratolesti palmové, kteréž tvoří jako střechu, tak že dolní díl hrobu ostane prázdný, by prý se zemelému dostávalo potřebného vzduchu. Na střechu tuto položí se rohože, aby na hrob nasypaná prst se nepropadla. Pak se nadeje na povrch hrobu na 3—4 palce vápna, které na slunci stvrdne a napotom zdaleka jako bílý mrakor vypadá; vápno toto vsílá brzo spadá, jestli hrob sám se po nějakém čase boří. Proto poskytují turecké hřbitovy pohled velmi ještlý.

Cesta naše vedla nás dále rovinou, jenž se od městečka Damlehu táhne až k horám Súdským. Semotam jsou v malých úvalech potoky, které, třebaž jen v čas zimní vodu utvářejí. V jednom z nich zahynul následujícího na to jara strážlivým spůsobem španělský konsul, p. Mariano Prejoso. Ubíraje se již onemocnělý ve společnosti jednoho španělského kněze z Jerusáléma do Damlehu, zůstal v bahně vězetí i s oslem, na němž seděl. Přistlo mu několik Arabův na pomoc, kteří jej již na polo mrtvého do Damlehu přivedli, kdež však následkem velké chladnosti zemřel. Ubohý konsul tento mohl tehdy s Davidem volati: „Vytrhni mne z bláta, abych nevizl . . . ať mne nepotopí proudové vody, aniž pohltí mne hlubina: aniž zatvře nade mnou propast úst svých.“ (Žalm 68.)

V 8. hodině je-li jsme okolo vsi Buen-Ladrun. Vesnice tato pozvedající se na mírném skalnatém pahorku má starý zámek, zámek lotrův (Castel del Ladrone) nazvaný, a jest biblicky pamětihodna. Zať známo, obrátil se jeden z lotrův uřízovaných s Christem Pánem ještě v posledním rozhodném okamžiku k Bohu. V neskonale lásky pravil pak k němu Pán potěšitelná slova: „Amen, pravím tobě, dnes budeš se mnou v ráji.“ (Luk. 23, 43). Obrácený lotr tento pocházel prý ze vsi Buen-Ladrun, kteréžto slovo znamená totiž co dobrý lotr (bonus latro). Položení vesnice této vedle cesty veřejné do Jerusáléma vedoucí, plné hor a údolí, bylo pro loupežnictví otvorem pohodlné; ještě v 16. století nebylo bezpečno, tam cestovati, jak vyslovila

i z vypravování Kristofa Saranta, jenž píše (Díl 1. str. 104) takto: „Na den ráno jeli jsme asi na míli vlastnou po rovině; potom hned k horám Jeruzalémským se přibližovali, a tu na jednom vršku jakési stavení od kamene, na ten čas pobouřené, jsme viděli, a jmenoval nám je truceimann*) S. Dinas a jinaké Castel de latrone, žeby na tom zámku lotr na pravici Christa Pána uktížovaný před tím bydliti a loupiti měl. Od toho zámku vyšlo k nám na cestu několik Arabův; náš truceimann dal jim místo nás tolikš majdinů, (jest stříbrná mince), s tím pokojně od nás odešli.“

Nedaleko ode vsi Buen-Ladrun (aneb zkrátka Ladrun) stálo na pravici starodávnu město Lobna, Labna aneb také Labana, jehožto krále byl Josue porazil (Jos. 10, 39), a kterýž při rozdělení země synům Aronovým za podíl se bylo dostalo. Kniha Josue vypravuje (K. 21 m. 13) takto: „Dal tedy synům Arona kněze Sebron, útočištné město a předměstí jeho a Lobna s předměstími jeho.“ Za času králův Súdských odpadlo město toto pro modlářství Soramotwo od Súdstwa a bylo brzo na to od Senacheriba, krále asyrského, obleženo. (4. král. 8, 23. Isaiáš 37).

A vesnice Ladrun započínají hory Súdské a tamtéž rozprostírá se také pamětihodné údolí Ajalon. V údolí tomto stvedena byla bitwa mezi Israelity a Amorhity. O bitvě této vypravuje kniha Josue (K. 10.) jak následuje:

*) Truceimann aneb Dragonman nazývá se na východu onen muž, kterýž tamější řeči mluví a co tlumočnick cestující doprovází.

„Tedy mluvil Josue k Hospodinu, když dal Amorřejského před obličejem synů izraelských a řekl před nimi: Slunce proti Gabaon nehybej se a měsíc proti údolí Ajalon. A stálo slunce i měsíc, dokudž nepomstil se národ nad nepřáteli svými.“ Tedyž byl tedy nejdelší den; neboť slunce na prosbu Josueovu nezapadlo. — V tom údolí byli pod králem Saulem také Filistiňští od Izraelitův v bitvě poraženi, o čemž se zmiňuje I. kniha král. (14, 31 a násl.) v tato slova: „Bili tedy Filistiňští v ten den od Machmas až do Ajalon . . . A řekl Saul: Udeřme na Filistiňské v noci a hubme je až do jitra a nezůstaneme z nich ani muže.“ Tentráte muselo v tomto údolí býti mnoho medu; neboť se vypravuje, že Jonathas jistě odvážil se proti nákloně otce svého Saula, aby vředeň lid bojící se postil, omočiti hůl svou v plásti medu a olusiti sladkého pokrmu tohoto. (1. Král: 14, 34). Největšího času jest údolí Ajalonské tak zpuště, skalnaté a neúrodné, že newím, z čeho by se tam včelý živiti mohly.

Stžda přes horny Šárské jest strašlivá. S vrchu do vrchu táhne se úzká stězka srže prohlubně přes skály a rosliny, tak že koně a osli jen s největší obtíží a s náramným nebezpečenstvím postupovati mohou. Těžko jest tuto cestu dokonale popsat. Žiji v horách štyrských, viděl jsem mnohé hrozné i nebezpečné stězky v horách Tyrolských, Švýcarských, ve Bleských a ve Španělsku; avšak podobné cesty, jaková jest přes horny Šárské — newiděl jsem nikdy. V každém okamžení číhá na tebe nebezpečí, zlouiti

waz. Zenom arabští koui jsou sto, by ležli přes tyto skalnaté hory. S ustanowili jsme, jít raději pěšky, nejenom k našemu prospěchu, alebrž i ohledem těch ubohých zvířátek, kterážto sama také jen s velikým namáháním dále postupovala. Bylo to pro nás i pro ně witáno, že jsme došli v poledne k lesku olivowému, kdež jsme ve stínu těch libkých stromů po celou hodinu sobě odpočívali.

Několik set krocův před námi rozbiť stany své patriarcha Cyrillus, jenž s komonstweni svým tolikéž k Jerusalému se ubíral. Komonstwo bylo tak četné, že potřebovalo více než 60 koní a oslův. Musím se přiznati, že mi tu přišel na paměť sw. Bernard, jenž rozhorlen nad rozkošnictwím a uádherností, s jakýmiž za jeho času mnozí klášterní opatové cestovali, zvolal: „O jak se zatmělo světlo světa! Jak jest zmařena půl země! Ti, jejichžto život by měl býti pro nás cestou života, dávají nám skutky swými jenom příklad pých. Oslepli sami, jenž mají býti vůdci slepých. Neboť jaký příklad pokory jest to, abych se nezmiňil o jiných věcech, cestowati s takowou uádherností, s takovým rozkošnictwím a s tak velikým počtem služebníkův, žeby komonstwo jednoho opata dostačilo pro dva biskupy? Velký Bože! což pak jsem sám uewiděl opata, který w komonstwu swém měl více než 70 koní?“ (S. Bernard. in apolog: ad Cluniacenses).

Jednoho z biskupův, jenž patriarchu Cyrilla doprovázeli, potkala na cestě malá nehoda; ztratil totiž drahý kámen z prstenu swého. Jedním mužem doprovázen jel biskup zpátky do Kamlehu

a snad i do Zaffy, hledati ztraceného pokladu. Každého z nás dotazoval se, jestli jsme draho-
tannu toho nenalezli? Bohužel, všichni museli
jsme záporně odpověděti. Myslíl jsem u sebe: ztra-
cený ten poklad jest už někde ukrýti; neboť nalezna
ho člověk skrývá a radostí nad ním odchází
(Mat. 13, 44).

Odpočinuvše a studenými pokrmy a nápoji
se zotavivše, sedli jsme, jelikož nyní cesta na
čas příhodnější býti měla, na koně a osly, ubí-
rajíce se dále na pouť svou. První mešnice,
o čemž jsme jeli, jmenuje se Abugoš. Má
jméno své od Abugosha, náčelníka jednoho po-
kolení Arabův, jenž zde a v okolních dědinách pře-
býval. Starý Abugoš chytával křesťanské pou-
tníky do Jerusaléma cestující a žádal od nich
všlupných peněz. Když držel poutníka, jako pa-
vouč chycenou mušku, dal obvykle zprávu o tom
Františkánům do Jerusaléma, chtěje, aby poutníka
toho vyplátili a tak z rukou jeho vyswobodili.
Jeden francouzský kněz, nemoha se vyplátiti, strachem
v drápech jeho zemřel. Mladý Abugoš, kterého
jsme na krásném koni jezdeckého viděli, zdá se býti
křesťanem nakloněn. Dával poutníkům křesťan-
ským swobodný průchod; což však čini proto, že
každoročně za to od otcův Františkánův jistou
sumu peněz dostává. Kdykoliv wd. p. strážce
sv. země t. j. kwardián kláštera františkánského
z Jerusaléma přes Abugoš jede, tu prý jej ná-
čelník tento po každé slavně vítá, pozdravuje, do
domu svého přijímá a v něm ubojuje. Nečiní
toho ale za darmo; dál si skopce tu eti hosta

zabitého dobře zaplatiti, dle přisloví: Něco za něco — nic za nic.

Des Abugosů slula za starých časův Kiriath-el Enab t. j. údolí hroznů; až podnes nalezá se tam ještě několik winohradů. Jde-li se město toto původně jmenovalo, v tom se spisovatelé nesrovnávají. Někteří se domnívají, že slulo Anathot a že bylo otčinou proroka Jeremiáše; jiní je zase drží za staré město Kariathjarim (kariath-jarim = město lesů); a zdá se, že tito pravdu mají. Sem byla přenesena archa Páně, jak čteme v 1. knize král. (6, 21 a 7, 1): — „I poslali (obytelé Betšamitští) posly k obyvatelům Kariathjarim říkouce: Přivezli jste nazpět Filistinský archu Hospodinovu, sstupte a zase ji přiveďte k sobě. Přišli tedy muži Kariathjarim a zase odvedli archu Hospodinovu.“ — Dawid král shromáždil veškeren lid israelský na pahorek Kariathjarim, kterýmž jest v Súdstvu, aby přinesl odtud archu Hospodinovu do Jerusalema do domu Obededomova (1. Paral. 13).

Z města Kariathjarim pocházel prorok Uriáš, jak svědčí prorok Jeremiáš: „Byl také muž prorokující ve jménu Hospodinovu, Uriáš, syn Semeje z Kariathjarim: a prorokoval proti městu tomuto a proti zemi této podle všech slov Jeremiášových. I uslyšel král Joakim a všickni mocní a knížata jeho slova ta a hledal král usmrtiti jej. A slyšel Uriáš a bál se, i utekl a šel do Egypta. I poslal král Joakim muže do Egypta, Elnathana syna Achoborova, a muže s ním do Egypta. I vyvedli Uriáše z Egypta a přivedli jej ku králi Joakimovi, i

zabil jej mečem a vhodil mrtvé tělo jeho do hrobu lidu obecného" (Jerem. 26, 20—23).

We vsi Abugoš býval druhdy chrám od csaťowny Seleny ku počtě proroka Jeremiáše wystawený, který nyní leží pustý w sesutinách. Turci, kteřížto znají toliko ráti a láceť, we fanatismu swém ani tohoto chrámu neušetkili.

Když jsme ode vsi Abugoš dále jeli, byl den jasný, parno nesnesitelné. Musím w pravdě říci, že jsem zcela upocený a unavený neměl nižadné čuti, dáti se do zpívání:

Sluněčko swítil celý den,
Ach celý den;
Zeho jasná záře
Wyhánil mnoho potu wen,
Ach potu wen
Z moji horké twáče.

Dnes tať to slunce pášilo,
Ach pášilo,
Tať že sřez každý oud
Ze mně se potu walilo,
Ach walilo,
Tať bych měl w hlavě proud.

Když jsem sobě stěžowal na pot a na strašlivou cestu, odmětil mladý wedle mne jedoucí Arab Habeš. Pane! do Jerusaléma wede tať špatná cesta, že konání jí za počání posládati se může (à Gerusalemme conduce una così cattiva via, che faciendola è già una penitenza). A w skutku! kdyby — myslil jsem u sebe — do Jerusaléma pohodlná silnice aneb

železnice vedla, jaké by to bylo poštání? Už podnes se vyplňuje slovo proroka Jeremiáše: „Cesty k Sionu jsou tiché.“ (Pláč Jerem. 1, 4). Bývalý cis. rakouský konsul, hrabě Biziamano, chtěl dáti vystavět silnici z Baffy do Jerusáléma; avšak okolnosti a překážky byly takové, že se to státi nemohlo.

Pod vsí Abugossim na kopci ležet jest údolí, které za starých časů slulo: údolí Raphaim t. j. údolí obrů. Teče v něm potok, který jsme snadno přetročili, neb měl velmi málo vody; jest v něm vsať mnoho hladkých kamenů. Potůček ten teče údolím dále, až opět vychází západně od Betléma, mezi bývalými městy Socho a Azela. Zeslil to tentž potok, z něhož vybral sobě Dawid 5 kamenů hladkých, a vyňav jeden a otočiv hodil z praku a udeřil Filistinského obra v čelo, zabiv jej. Byl to ovsšem nestejný boj; neboť obr Goliáš byl muž „zmožst šestí loket a pětí, a ležla měděná na hlavě jeho a v pancíř šupinovitý oblécel se: vážil pak jeho pancíř pět tisíc lotů mědi a boty měděné měl na hnátěch a štit měděný přikrýval ramena jeho. Dřemo pak kopí jeho bylo jako vratidlo kladcovské, železo pak kopí jeho mělo šest set lotů železa (1 král. 17, 4—7). A na tohoto obra, před kterým vsični Izraelští utíkali, bojce se ho velmi, odebral se Dawid, mládenec ryšavý, s pěti hladkými kameny a — zabil jej.

Údolím a horami vedla náš cesta dále přes drsnaté a špičaté skály, tak že se nám na ní velmi stýskalo, a že jsme se my i horvada

velmi unavili. Pro mne, jenž jsem planul touhou spatřit konečně Jerusalema, nebrala cesta ta žádného konce. A tomu trápilo nás medro polební, rostlinstvo všeliké zmizelo před našima zraky; na pustých, holých skalistách dotýkali se nás sluneční paprsky žhavějším vždy plamenem. Kdykoliv mne trpělivost počala opouštět, kdykoliv mysl a odvaha počaly klesati, připomínal jsem sobě slova Christova, jež pravil k učeníškům svým: „Ať, vstupujeme do Jerusalema“ (Ev. 18, 31); a věrný můj průvodce Sabeš, jenž mně vždy po bohu jel, lázal, jako druhdy Jonáš Ninivetským, abych činil pokání (fate penitenza). Konečně přetročili jsme i poslední horu, a tu nám přišli v ústředí z Jerusalema dva knězi Františkáni, P. Tomáš a P. Deogratias, a dva bratři laikové, F. Serafin a Giuseppe, několik křesťanů a později i c. k. rak. konsul A. V. Renč z Wolfsbergu. P. Tomáš vylezl tehdyž jako druhý Zachens na strom, ne sice silový nýbrž olivový, aby nás ještě dále do údolí jedoucí nejdříve spatřil; a když nás uhlídal, utřhl ratolest z olivy a okázoval nám ji co znamení vítězství a pokoje. Stetussil tehdyž ještě ubohý, že několik městů na to sám do věčného pokoje se odebere. Zemřel v Kamlehu, kamž se byl pro napravení svého chabného zdraví odebral.

Srdečně se pozdravilose jeli jsme všichni asi malé půl hodiny cesty, ejhle! tu spatřili jsme nejdříve — horu olivetskou. P. Deogratias Bed, Samor z Mnichova, jedoucí právě vedle mne pravil: Vizte tu památnou horu, na

kteří Spasitel tak rád prohléval rozmlouvaje s otcem svým nebeským, a se kterými nevděčnému městu, jež brzy uhlídáme, trest a pokutu Boží prorokoval tak: „Jerusaléme! Jerusaléme! kterýchž zabiješ proroky, a kamenuješ ty, jenž k tobě posláni jsou; ať zanechá se vám dům váš pustý.“ (Mat. 23, 37—38.)

Siž pohledem na horu Olivetskou byl jsem hluboce dojat; což teprve, když jsem po několika krocích spatřil před sebou — Jerusalém! Který křesťan nemusel-by rozpláskati se při pohledu na to věčně památné město? B. Deogratias seznam, jak rozžícena musí býti utroba má, zůstavil mne slzám mojim a rozjímáním. Ach, kdo tu krácel? Kdo tu blahorečil a žehnal zástupům? Kdo za lásku tu nestonalou pněl na dřevě kříže? a z oběti na tomto místě myšlouné zdalíž nemýšlel se proud lásky v celé člověčenstvo? a tluký téhož Božského srdce, jež zde na kříži přestalo bít, zdalíž neopakují se v tisících a tisících tlukotech denně na oltářích našich? Byloť mi při pohledu na Jerusalém zvolati se sv. Bernardem: „Pozdravuji Tebe město svaté, stane, jež posvětil Nejvyšší, aby v tobě a skrze tebe pokoření lidské vykoupil! Budiž pozdraveno město velkého krále, kdež od počátku světa skoro bez přestání vždy nové zázraky se dávají. Pozdravuji Tebe paní národův, královno zemí, sídlo patriarchův, matko prorokův, učitelkyň věr, slávo lidu křesťanského! Bůh dopustil, aby nepřátelé na Tebe vždy doráželi, ale učinil zároveň, aby také mužné hajitelové tvoji příležitosti měli, zmužilstvou svou dokázati a spasení si získati. Pozdravuji Tebe,

země zaslíbená, jenž jsi obyvatele své mlékem a medem živila a až podnes celému světu prostředky spasení a počin života dáváš. Dobrá, vyborná země, jenž jsi do úrodného lůna svého nebeské semeno přijala, které tam srdce Boží vložilo, které tak veliký počet mučeníků přineslo a stonásobně po celém světě se rozmnožilo. Proto hlásají ti, jenž Te viděli, naplnění jsouc citem slasti, slávu Tvou oněm, kteří Tebe neviděli, a vypravují jim divy Tvé. Slavné věci se vypravují o Tobě město Boží!

Chceš-li, milý čtenáři, vědět, jaký dojem na mne učinila poloha a celé okolí Jerusalema, tu mi nelze lépe dojem ten projádřiti, leč žalostnými potvrděny proroka Jeremiáše:

„Kterak sedí samotné město plné lidu; učiněna jest jako wdowou paní národů, pod 'plat uvedena jest kněžna krajín! Cesty k Sionu kviští, a odešla od dcery Sionské všecka okrasa její; rozpomenul se Jerusalema na dny soužení svého, a na přestoupení i všecky žádoucí věci své, kteréž užíval ode dnů starodávních! Komu přirovnám tebe? aneb komu připodobním tebe, dcero Jerusalemská? tleskají nad tebou rukama všichni, kteří jdou cestou; úpějí a hýbají hlavou svou nad dcerou Jerusalemskou: To-li jest — klouce — to město dočasně krásy a radost vši země? Učinil Hospodin, co myslil, splnil řeč svou: zlázil a neshanovil!“ (Pláč Jerem. pror. 1, 2).

Nlebera ani ohledu na nejhorší zločin, který kdy zpáchan byl, na vraždu Bohočlověka, dojat jsem byl při pohledu na toto město přehlubokým bolem. Jak smutně vyžirá město toto

se stohmi vysokými a zoubkovatými zděmi, kupulami a štěhlými věžmi a s domy, jenž mají střechy ploché! Zdá se, když cestovatel na takové výhledné město zdaleka hledí, jakoby bylo po vyhoření! A k tomu tak pusté, jednotvárné okolí! ničehož neužitš leč samé skláky a lamení, a jednotvárnost tato nad míru unavuje. Celá krajina okolo Jerusaléma má barvu popelovou a leží v ní coť velmi kormoutlivého a melancholického. Viděl jsem na mnohých cestách svojich boští jednotvárných, pustých, neúrodných krajín; avšak něco tak pustého a zformujícího, jakové jest okolí Jerusalemské, neviděl jsem dosud nikde. Ale tak mělo i býti! neboť musela se vyplniti slova Spasitelova: „Ať, zanechá se vám dům váš pustý.“ A když z hrobu povstal prorok Izaiáš, jenž r. 759 před Christem předpověděl zlázu Jerusaléma, a když pak pohledl na město a okolí, seznalby, jak doslovně se vyplňuje až podnes strašné proroctví jeho: „Země vaše jest zpuštěná a města vaše jsou vypálena ohněm; krajinu žžrají před vámi cizí, a zpuštěná jest jako v pohubení nepřátelském. A zanechána jest dcera Sionská (Jerusalém) jako budka na vinici a jako chaloupka na poli osířelém, a jako město, které pohubeno bývá.“ (Izaiáš 1, 7—8).

Dosvědše do Jerusaléma odebrali jsme se do domu pohostinného. Když jsme se byli od trampotné cesty své poněkud zotavili, učinivše nad to Bohu povinné díky, že nás po celé dosavadní pouti milostivě štěci ráčil, došli někteří ze ctih. Františkánů, aby nás ve svatém

měště uvítali. B čele jejich byl kustos čili strážce sw. země, weleb. kwardián kláštera frantiskánského, P. Bonaventura a Solero, Italian. Welice a radostně byl jsem překvapen, když mne jeden z weleb. otčím pozdravil v mateřském jazyku mém. „Odtud jste?“ — tážal jsem se ho. „Jsem z Nového Roušinowa a jmenuji se Wáclaw Netherba.“ Tento P. Wáclaw byl po několik let farářem a kwardiánem v Řaitě, v Egyptě, pak slowanským zpovědníkem v Jerusalemě a jest nyní farářem a kwardiánem v Alexandrii. — Jeden z frantiskánův uvítal mne v německém jazyku. Z nedostí hbité řeči jeho sezual jsem, že není rozený Němec, proto jsem se ho tážal, odtud by byl. „Z Dearbesirn“ — odpověděl — „u Ninive v Mesopotamii a mám odtud do své otčiny dobrých 50 dní co cestovati.“ Rozději jsem se s mužem tímto lépe seznámil a měl jsem příležitost, přesvědčiti se, že mluvil osmero řečí: arabsky, turecky, kurdsky, arménsky, anglicky, francouzsky, italsky a německy. Tážal jsem se ho, kterou řeč nalezá k učení nejlehčí a kterou nejtěžší? Z odpověděl: nejlehčí jest italská a nejtěžší německá“).

*) Zesíl to paměťhodno, že Mesopotamijské mají pro naučení se řečem velmi dobrou hlavu. Vypravoval mi P. Sequalso, profurator kláštera Nazaretského, že měl v Aleppo v klášteře služebníka, rozeného z Mesopotamie; byl to člověk zcela sprostý a mluvil osm řečí. Italské řeči se naučil za 3 měsíce, tak že ji dosti plynule mluvil. — Mezi muži, jenž u nás v Evropě známoši mnohých řečí slavní, uvádíme zde aspoň dva zejména: — Generála řádu Jesuitův, P. Santa Anthona († 1829), jenž mluvil 14 řečí, a kardinála Mezopotantiho († 13. března 1849), který vce svém 30. roku 30 řečí mluvil; když r. 1817 na slavnosti zjevení Páně v Římě v Propagandě v 52 řečích se tážalo — tu byl jediný Mezopotanti, jenžto všem rozuměl.

Nebudeť snadno druhého kláštera, v němžby bylo tolik národností, jako mezi zdejšími františkány; jsou zde Italiani, Francouzové, Španělé, Angličané, Němci, Slovane, Mesopotamští atd. Poněvadž každá jazyk má chváliti a velebiti Hospodina (t. Žitman. 14, 11), tu by ve zdejší klášterě byli tak všickni národové reprezentováni tu chvále Hospodinově. Tito františkáni, ze všech národů sem povoláni, jsou strážci Jerusalema. A nim se dají třesně obrátiti slova ze breviáře: „Kade zděmí twěm, Jerusaleme, ustanovil jsem strážce: po celý den a noc neustanou chváliti jméno Páně.“*) Později se nám naskytne příležitost, při kteréž o zdejší klášterě františkánském obšírněji promluvíme.

Kapitola devátá.

Dům poutnický čili hostinský. Pravidla, dle nichž poutníci v něm chovati se mají. O některých poutnických, jenž za času pobytu mého ve sw. zemi v Jerusaleme byli. Nový dům poutnický. Poutníci ruští.

Dříve, než sw. město Jerusalemu a památosti jeho do podrobná popisovati počnu, uznám za dobré, seznámiti láskavé čtenáře s domem pohostinským, v němž jsme po několik měsíců přebývali, vjma toliko onen čas, kdežto jsme podnikli výlety do Betléma, do Nazareta a na

*) Antiphona ad Magnificat Sabbatho ante Dominic: 5. Novembria.

jiná sw. místa. Jerusaleém není město dle evropejského způsobu; tamť se nenalezají hospodny aneb hostince, w nichž by cestující přenocovati a sobě byt a potravu zaopatřiti mohli. Zavedl tam sice jeden žid tak nazvaný hostinec; avšak málo kdo z evropejských cestujících se tam ubytuje. Přebývají tedy poutníci w domě pohostinském čili poutnickém. Dům tento nedaleko kláštera františkánského sw. Salvátora ležící, nazývá se casa nova t. j. dům nový; onť jest do čtverhranu stavěn, na jedno poschodí vysoký a má dosti velkých počet světnic. Nebudeš snad nemilo lastavým čtenářům, podáme-li zde pravidla, dle kterých říditi se býváno každému poutníku, jenž w domě tom přebývati míní.

§. 1. Každý katolický poutník má se první aneb druhý den po příchodu svém ohlásiti u svého zpovědníka (poenitentiara), jenž jeho řeči znáti jest; tento mu dá ponaučení, jak by s duchovním užítkem svatá místa navštířovati mohl.*)

§. 2. Poutníci evropejsští smějí zde po celý měsíc prodleť, a w tom čase mohou w Betlémě a u sw. Jana 3 dni, u Božího hrobu ale toliko jeden den pobýti; stál mají s řeholnými společně.

§. 3. Aby poutník w Betlémě, u sw. Jana a u Božího hrobu přijat byl, musí se s cedulkou z kanceláře sekretariatu sw. země vyhlá-
zati; kancelář tento nachází se w klášteře sw. Salvátora a jest každodenně, vyjma velké svátky,

*) Poutníci evropejsští ualeznou zde řeholníky, jenž rozličných řečí znáti jsou.

ráno od 8—11 a odpoledne od 2—5 hodin otevřen.

§. 4. Každý přijatý poutník má se, jak toho slušný řád pohledává, u konsula své národnosti představit, jemu průvodní list (pas) ukázati, načež od něho obdrží pobytní list, v němž stav, řemeslo a náboženské wyznání udáno jest. Bez listu tohoto neobdrží poutník ani ochrany v čas potřeby ani přibytíu v domě pohostinském.

§. 5. Máme za to, že poutník toliko za tou příčinou sem přichází, aby sv. místa wykoupení našeho navštívil a uctil; protož také očekávati jest, že počestně a nábožně se chováti a všeho varovati se bude, což by sv. účelu tomuto na odpor bylo a druhým k pohoršení sloužilo; k. př. hádky, křik, opilství, nezdvořilost k řeholníkům představenému domu tohoto aneb k služebníkům, kouření tabáku ve světnici, špinění aneb ruffení stěn a nářadí, zpěv a křik zvláště v času pokoje, vycházení z domu aneb docházení do něho času nočního bez ohlášení dříve učiněného, samovolné dávání hospodý jiným ve světnici sobě vytkávané, vlastnomocné otvírání dveří bez klíče a bez dovolení dohlážitěle domu. Kdo se toho aneb podobného ruffení pořádku dopustí, bude sám tím winen, jestliže z poutnického domu se vyhostí.

§. 6. Každý poutník má čtvrt hodiny po západu slunce doma býti; má-li však z důležitých příčin dle své vůle domu zůstatí, ať to dozorcí domu dříve oznámí.

§. 7. Každý poutník obdrží, žádá-li toho,

před odchodem svého vykonat povinnosti ponti své (katolíci vykládají se cedulkou, že u sv. zpořádí a u sv. přijímání byli) v kanceláři sv. země vysvědčení, že sv. místa pobožně navštívil. Pro vysvědčení toto musí sobě poutník sám dojíti, aby udal jmeno a přijetí své, otcinu svou a den, v který přišel a v který odejti má.

§. 8. Cestující, jenž ve krátkých po sobě lhůtách, a dosvědčuje-li tomu zkušenosť, nikoliv ze pravé pobožnosti sem přicházejí, nebudou přijmuti.

V domě tomto poutnickém bylo za času mého v Jerusalemě pobytu mnoho poutníků ze všech národů a zemí: Francouzi, Angličané, Španělé, Italiani, Američtí, Němci, Slovane, Uhři atd., pravá to babelská směsice řečí a národností. Poutníci tito přicházející ze všech končin světa upamatovali mne na prorocké slovo starého Tobíáše: Národové zdaleka k Tobě přijdou a dary nesouce klaněti se budou Pánu v Tobě a zemi Tvou v posvěcení msti budou (13, 14).

Bohoslužby všem těm poutníkům v Jerusalemě a v ostatních klášterách sv. země (v Betlémě, Nazaretě atd.) prořazované, stojí mnoho peněz. Tak bylo k. př. během roku 1861 ve klášterech těchto 8859 poutníků po 32, 269 dnů častováno a to činilo vydání 322,690 tureckých piastrův aneb 32,267 zl. 20 kr. štr.^{*)} Na jednoho poutníka se počítá průměrně na den 6 piastrův (t. j. 36 kr. štr. zajiště neveliká to suma). Poutník dostane ke snídani: černou kávu a chléb;

^{*)} Tento zcela jistý počet vyňat jsem z „Prospetto generale della custodia della terra santa.“

v poledne: polívku, 2 masité pokrmy, chléb a
 víno; na večer: polívku, 1 masitý pokrm, chléb
 a víno — a to vše takovou měrou, že se na-
 sytiti může. Použití pohostinství oo. franti-
 škánů po dlouhý čas, musímhle pravdy dověd-
 ěti, že pro výživu a pohodlnost poutníků něčeho
 neopomíjeji, což jen možno jim učiniti; a přece
 utají z toho častořáte jenom nevěď tohoto světa.
 Obzvláště jsou francouzští poutníci pro jich smě-
 lost a drzost v Jerusalemě pověstni, a bojí se
 jich tam všichni. Roznášeli se pověst, že při-
 chází karavana poutníků z Francie, tu volá celý
 františkánský konvent s Davidem: „Bázeň a
 třesení přišlo na mne“ (žalm 54). Francouzi
 domnívají se, jelikož jich vláda jest ochrannou
 mocí sv. země, že jich v Jerusalemě všude
 musí poslouchati, a že jsou totiž i pány v domě
 pohostinném. Vletohl jsem se došti nadívati smě-
 losti a nezdvořilosti těchto francouzů, jenžto
 svůj národ všudy za veliký a slavný vytrikují
 (*notre grande et glorieuse nation!*) a tím
 se houost, že civilizaci do celého světa donášeji.
 Slyšel jsem jak jeden takový francouzský civi-
 lizátor jedva do domu pohostinného vkročiv, již
 koupeľ žádal, a když mu sluha zcela zdvořile od-
 pověděl: Pane, zde koupele snadno míti nelze,
 poněvadž vody není, tu se naň hrubě osupil
 francouz: *mais on est impoli ici au diable*
 (ale tu jsou s čertu nezdvořilí lidé). Když nej-
 důstojnější strážce sv. země, Reverendissimus P.
 Bonaventura a Solero přišel, aby presidenta
 francouzské karavany uvítal a pozdravil, tu jej
 tento ani do svého pokoje nezavedl, nýbrž jenom na

schodech domu pohostinného přijal. Mnozí francouští poutníci pohrdající jídlem v domu pohostinném — a to obvykle v pátek — chodili k jídlu do hospody k židovi. Karavana francouzská — v čas wellfonoční r. 1862 — čítala asi 30 mužů; byli to, vyjma několik kněží z větších částí, mládí sešlounutí lidé. Předseda vyvěšil na dvě cedulky, na které udáno bylo, ve kterých dnech se poutníci do Betléma, ke sv. Janu, k Jordanu atd. společně odeberou, a konečně bylo též tam nařízeno, aby všichni poutníci v pátek o 9. hodině se na dvoře domu pohostinného shromáždili a tam — fotografovati se dali (pour se faire photographier)! Do Jerusaléma, města svatého, putovati a tam se v pátek v 9. hod., v kterou Pán Ježíš na kříži umřel, dáti fotografovati — toť jest zajisté důkaz velké pýchy a sobělibosti. Fotografování toto, myslím jsem u sebe, na tomto sv. místě a v tu hodinu a od poutníkův hodi se tak, jak se srománvá nesmysl této směřice:

Jerusalém velké město, loučná hora, malá ves,
 Vášta, rozmlá neměsto, kouffe někdy hůř než pes.
 (Enaidr.)

Majkl Franconi zajisté podivné nápady, a zdá se, že jim Angličané ze svých vrtolův časem něčeho ponechávají. V r. 1859 přijela francouzská karavana do Jerusaléma počítaje asi 60 mužů. Všichni poutníci byli jako vojáci téhož pluku stejné oblečení, stejné majky floubky, pláště, kabáty, vysoké boty s ostruhami, a byli

od hlavy až k patě pistoleni a ručnicemi ozbrojeni. Tak wjeli jako praví Goliášové na dvůr kláštera S. Salvatora, a zůstawiwše tam koně odebrali se do chrámu Božího hrobu. S největší Turci se horšili křouce, že se to nespustí, pročť jim tak ozbrojeným nedovolili do chrámu Božího wstoupiti; museli bítme ručnice před chrámem obložit.

Přicházejí častokráte podivní poutníci do Jerusaléma. Byla tam za mého času jistá polská ssledtička (zemanka). Ubohá jsouc poněkud pomatená, činila obvyčejně to, co bruzi nečinili. Bylo-li povětrí pěkné, teplé, nosila štekvice; a když zimního času téměř bez přestání pršelo, chodila bosá. V chrámě-li při službách Božích wšichni klečeli, ona stála a naopak, a když ji z toho jednou farák láral, začala se s ním w kostele rwáti. Hádala se jednoho dne se svou spolupoutnicí o předuležitou otvšenu otázku: která z nich Pána Ježíše více miluje? Stažďa z nich chtěla mítí w tom přednost a obě horlivosť w lásce k Pánu Ježíšši tak hořely, že se konečně — bily. Byl to mraťowý zajisté důkaz, že láska wšedko trpí a snáší. Měla ubohá Polka tato ten nápad, že tou příčinou pouť do Jerusaléma podnikla, aby tam wšedchny Turky na wtru křesťanskou obrátila, pročť kdýkoliw 3—4 Turky pospolu státi widěla, činila i hned nad nimi kříže. Pozorowal jsem, že jeden turecký woják tomu zehnaní spjatně rozuměl, neboť ubohou popadl a jako mlčením jí o zed mřštil. Pravila, že z Jerusaléma do Šríma cestowati zamýšlí; a když se jí jeden kněz tázal: zdaliž tu wylonán

cesty té dostatečných peněz má, odpověděla: Zá-
cestuji ve jménu Pána našeho Ježíše Krista,
Onť platí tossečo za mne.

Byl w Jerusalemě jeden starý Polák, jenž
obhyčjně w talaru Dominikánském chodil; neboť
patřil ku třetímu řádu sw. Dominika. Muž
ten, možná že w mládosti své několik latinských
škol byl proběhl, velmi rád latinsky mluvil.
Ale jaká ta jeho latina byla, hned uslyšíme.
Slyšel jsem, jak jednoho spolupoutníka uvořal
těmito slovy: „Veni sancte spiritus, reple
tuorum corda fidelium, qui fecit coelum et
terram“ (t. j. Přijď Duchu swatě, naplň srdce
tvých věrných, který stvořil nebe a zemi). Před
odjezdem svým ze sw. země zanechal w klášterech
w Jerusalemě, Betlémě a u sw. Zana listy, w
nichž františkány napomínal, aby bděli, jelikož
Antichrist prch již na svět přišel. Pšantato byla
z polowice latine a z polowice polsky pšána.
Udám zde pro obwešelení myšlí čtenářů, jenž
latinské řeči rozumějí, doslovně nápis a začátek
jednoho pšant: „In manus Reverendisimae
Guardiano ordinis Frantiscanos in Convento
Sto. Joan Tere santa in civitate Judei Et
omnium Chrestianos

† † †

Laudetur Jesus Christus.

Láska pana našeho Ježísa Kristusa ničť
bezdic z uamí Amen. Fratres et Patres! Sobri
estate et vigilate quia adversarius vester
dijabulus tanquam leo rugiens circuit
quærens quem devoret curestite fortes in
fide atd.

Sedň s konečně frantíškant tomuto polstému Ciceronovi consilium abeundi, t. j. tu dobrou radu dali, aby opustil dům pohostinný, v němž již bez toho přes čas dlel, tu jsem jej slyšel mrzutým hlasem zptovati: „In exitu Israel de Aegypto, domus Jacob de populo barbaro“ (když vycházel Izrael z Egypta a dům Jakobův z národu cizého) Žalm 113. —

Židů poutník dojed do kláštera žádá do domu poutnického přijatu býti. Nemá průvodního listu, dle, že jest katolíkem a prosí kněze, aby zповěd jeho vyslyšel. Sněž žádosti jeho žádost učiniti nemůže, neboť newi, odkud a kým ten člověk jest. Několik dní na to přijde řecký nesjednocený poplu knězovi a dotazuje se ho na poutníka. A hle! byl to žid, který k řeckému wyznání přestoupiti zamýšlel.

Židů poutník, rodem Španěl, chodil zase po ulicích města lázaje Želům a Turkům a křiče: Zde jest první, zde druhá, zde třetí štace křížové cesty; zde padl Pán Jezíš ponejprvo pod křížem, zde ho potkaly pláčící ženy atd. Slyšel jsem ubohého, an právě volal: Zde jest patnáctá štace!*)

Uroffal musím doložiti, že mne tito ač po-matentí poutníci nejenom ku soustrasti, alebrž i k pobožnosti pobnuli, kdežto jsem v Jerusalemě i několik poutníků widěl, jenž svým špatným překladem druhým jenom ku pohoršení byli. Byl tam i p. jistý katolický hrabě N., mladý to pán; tento ani ku sw. zповědi nessel, ani u Božího hrobu, ani na těch swatých místech hory Kalwa-

*) Tak známo, má křížová cesta jenom 14 štací.

rie, kdežto Pán Ježíš též pro vykoupení jeho trádal a umřel — nešlehl a se nepomodlil. Jeho spolucestovník, mladý hrabě N., šel tu sv. zповědi, přijal nejšv. svátost oltářní a byl v každém ohledu vzorným příkladem.

Za času, když jsem v Jerusalemě dlel, bylo tam také několik Angličanův, jenž na hoře Olivetské stany sobě vystavěli a pod nimi přebývali. Sedýž pať jím na zelený čtvrtek veliký rožtr stany odnesl, tu se ubytovával jeden z nich v turecké mešitě (modlitebnici) a sice na témž místě, odkud kdysi Pán Ježíš na nebesa vstoupil.

Z velkého počtu takých poutníkův, jenž svým vzorným chováním a svou uctěnou pobožností druhým za příklad sloužili, uvádím jenom jednoho a sice J. Gordona, anglického vojevského plukovníka, jenž se svou mladou manželkou z Indie přišed několik týdnů v Jerusalemě prodléval. Byliť to v pravdě velmi nábožní lidé. Každodenně šli s průvodem do chrámu Božího hrobu modlíce se nábožně ze svých knih. Viděl jsem častokrátě tohoto plukovníka a jeho manželku sv. svátosti přijímati, pať někde v pokoutí kostela klečeti a dlouho — dlouho se modlíti. Jeho žena dobře spíší sv. Alfonsa z Liguori a jiných Svatých. Sedýž jsem se později s manželky těmito na hoře Karmel v klášterě sešel a onit právě vedlé světnice mé přebývali, slyšel jsem, jať manželka tato před spaním modlitby na způsob titanic říkala a manžel jí na to odpovídal. Myslím jsem u sebe: dobře praví sv. Pavel: Nebo posvěcen jest muž

. . . sřrže ženu věřící a žena . . . jeſt poſvě-
cena ſřrže muže věřícího (1 Kor. 7, 14).

„Manželſtvo jeſt, jať ſw. Petr Chryſologus
píſſe, zvláſtní blaženost, když ve dvou jeſt a
zůſtane jenom jedno ſrdce, když oba ſe roznasna-
žují ſvatými býti a když mezi nimi wiſſe, což
jeſt dle pohlawí rozdílné, dle ducha jedno jeſt;
když ſobě w pobožnoſti rovní jſou, kdežto podle
přirozenoſti ſobě neſtejní zůſtanou.“ (sermo 39.)

Katoličtí, z rozličných končin Evropy do
Jeruſaléma přicházející poutníkové přebývají
bez rozdílu národnosti w domě pohostinſkém —
casa nova — zwaném.^{*)} Pro poutníky, jenž z
Raſouſka do ſw. země přicházejí, wyſtawěl ſe
před několika lety w Jeruſalému zvláſtní pout-
nický dům pod názvem: Oeſterreichiſches Pilger-
haus. Ntemážeme wiſſat udati, zdaliž tať w
tomto domu poutníci byt a potravu zdarma do-
ſtávají. Přiznám domu tohoto, jaťož i duchovní
ſpráva poutníků w něm přebývajících odemzdaly
ſe nyní ſvětſkým kněžím. První kaplani a ſpráv-
cové domu tohoto, přibyli dne 4. února r. 1863
do Jeruſaléma. Nový tento raſouſký poutnický
dům ſtojí w tať nazwaném Thropeu, t. j. w
onom údolí, které ſe od brány Damaské pro-
ſtředkem města, od ſeweru k jihu táhne, a mezi
pahrbky Sion a Moria do údolí Joſafatſkého

*) Nahlídl jsem do knihy domu pohostinného, do níž ſe jména
poutníků zapisují, a četl jsem w ní jména následujících
poutníků z Morawy: Antonín Míř, rožemb. z Mohebnice
r. 1855. Dr. Franz Josef Bräuner, vojenský lékař z Telče
r. 1856. Josef Merold ze Satriawy r. 1857. Franz Josef
Korſſiak z Raſch-Bruffic r. 1859.

ústi. Dům tento jest velké, statné a až dosud zajisté nejkrásnější stavení w Jerusalemě. Z položení jeho jest biblicky pamětihodné. Sned před ním jest ono památné místo, kde Pán Ježíš ponejprv pod břenienem kříže padl, asi 40 krokůw dále to místo, kde mu zformoucená jeho máti w ústretu přišla; na blízku té straně východní viděti jest slavný oblouk Ecce-homo a od tohoto několi set krokůw dále kaplu, zwanou „kaplou bičování,“ (capella flagellationis) poněwadž se na témž místě nalézá, kdež Pilat Pána Ježíše krmavě bičovati dal. Dům tento pontnický, který zewnitř knížecímu paláci se podobá, jest také umitt pro pontníky, jenž w duchu kajcnosti i mnohou nepohodlnost w přibytku rádi snáštwají, až příšiš nádheruě ustrojen. Velké a vysoké světnice a pokoje, jichž nákadí částečně nad míru skroštné jest, welká krásná kapla s mramorowým oltářem a s oratorium — to vše jest důkazem, že při stavbě domu tohoto se nešetřilo i welkých peněžitých útrat, aby pohodlnost pontníkůw w ničeniž ujmý netrpělo. Za času mého w Jerusalemě pobytu přebýwal w tomto paláci jenom c. kr. rakouský konsul, p. A. L. Renč z Wolfsbergu, a služebníci jeho. Až posud býwal přítomen w den nedělní a swateční mši sw. obyčejně w blízké kaple flagellationis, a jelikož jeho dragoman p. Giacomo Pasquale jest nešjednocený Drmín a 2 kamasi Turci jsou, máť tenthý konsul nyní práwo, se swým malým počtem služebníkůw, nejenom mši sw. w domácí kaple slyšeti, nýbrž i swátosti poláti a oltářní z rukou ustanowených světských kněží, ředitelůw a

domácích kaplanův přijmali. Že však tyto kaplani totiž i duchovní správu račouských (německých, slowanských i uherských) poutníků na se vzíti mají, budeť snad takéž povinnost sejmuta s řádu frantiskánského, zasílati budoucně německé a slowanské zpowědníky do Jerusalema. Táž se však, kdo převeze duchovní správu německých katolických kmešníků a služebníků, jichž nemá tam počet se nalézá? Jerusalema má jenom jednu katolickou farn a tu zaopatřují DD. frantiskáni. Mezi těmito nalezněť tuže všech evropejských řečí a národností; každý poutník z Evropy přicházející najde tam zpowědníka, jenž zná se v řeči poutníkově. Pro Slowany byl tam až dosud zpowědníkem P. Wáclaw Petřda a pro Němce P. Heribert Wittsch.

Poutníci řeckého vyznání musí, vstoupivše v Zaffé na sw. zemi, platiti 23 piastrů. Jestliže to — jak mi řečeno bylo — jakási daň, kterou popové, newtím jakým právem, od poutníků přijímají. Přibytel obdrží sice poutníci vyznání tohoto v Jerusalemě na čas v řeckých klášterách a však jenom prázdnuou světnici bezě vsého nářadí; jídlo si musí zaplatiti. Za první návštěvu Božího hrobu platí řecký poutník 33 piastrů; a dá-li tam rozsvítiti malou svíci, musí za ni na nejmeně 1 piastr dáti. Zde-li ponejprv s průvodem v chrámě Božího hrobu, dostane při tom svěčku zdarma; po druhé ji musí od popa koupiti, kdežto DD. frantiskáni každodenně všem katolickým s průvodem jdoucím poutníkům svěčky zadarmo dávají. Také peněžní užitek řeckí popové i ze zpowědi poutníků mají — nechci

obširně vykládati; wypravovali se mi w ohledu tom věci až k více nepodobné. Tak newědomí a penězochťiví jsou zvláště ruští popové, wyřvotá z toho, že i umírajícím boháčům dávají do rukou psaní, w němž sw. Petrowi přikazují, aby zemřelého bez meškání do nebe přijal.*)

Dstatně musím podotknouti, že řeckých poutníků jistě 15 až 20,000 ročně do Jerusalema přichází. W čas wánoční a welikonoční nebývá snad ani jedné ruské lodi, kteráby jich na sta do Saffy nepřivezla, a ulice Jerusalemské jsou jimi naplněny. Shovají to z větší části Rusové, jejichžto přetváha jest w Jerusalemě již tak veliká, že Turci pod názvem „Moskowity“ wesměs poutníky rozumějí. Turečtí kupci pobízejíce poutníky ke kupování svého zboží volají je! „Moskowite!“ — Dal jsem w Jerusalemě malému císařowí pentz; on se na něj radostně díval a volal: Moskawia! Moskawia! chtěje slovení tím na jerno dáti radost, že ruský pentz dostal.

*) Uvádí zde doslovně latové psaní metropolitů Kiowského Makaria II. 1538—1550: Macharius, Dei gratia Kiowensis, Hatticensis et universae Russiae Archiepiscopus, Dominus et amicus noster S. Petro, Dei omnipotentis janitori.

„Significamus tibi hoc tempore, diem suum obisse quemdam Dei servum, Principem Feodor Wlodimirski: quam ob rem praecipimus Tibi ut illum sine omni impedimento et cunctatione intromittas in regnum Dei. Absolvimus eum ab omnibus suis peccatis et dedimus ei benedictionem. Itaque nihil eorum transgredieris, atque ne secus fiat dedimus ei has litteras absolutionis. Datum in nostro Claustro in Kiowia 30. Julii 1541.

(Wiz. Theiner's: Neueste Zustände der katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Rußland pag. 90.)

Kapitola desátá.

Rozličná jména města Jerusalema. Králové w Jerusalemě a osudy města tohoto.

Ženíť na světě města, jenžby tolik tisíc rozličných a pamětihodných osudů bylo zažilo, jako Jerusalema. Sliby a hrozby, odměna a trest, sláva a pokolení, dobrodini a nemoděčnost, hříchy a porážky, bohatství a chudoba, radosti a žalosti, lidnatost a bezlidnost — to vše se střídalo w největší míře každého času w tomto na tajemství bohatém městě. Truchliví osudové jeho trvali však mnohem déle, nežli osudové radostní, poněvadž i hříchy města tohoto byly větší a četnější nežli ctnosti jeho. Postačilo zajisté, podotkneme-li toliko, že město Jerusalema na nejméně 19krát od nepřátel vybohyto a 17krát vydrancováno bylo; při tom nebereme ani ohledu na rozličné dynastie (panující rodiny) Turků, jenž od 7. až do 11. století, a pak zase od konce 12. až k začátku 16. století ve stálém sporu o město toto byly. S jak znamenitě a w každém ohledu památné město jest — Jerusalema!

Glorie toto město země Súdské a zároveň jedno z nejprvnějších a nejdůležitějších měst celé Palestiny, slulo w době Abrahamově Sálema,

což znamená tolik co pokoj spasení.*) Zěta od počátku světa 2033 bylo stěsem krále Melchisedech, o němž se v 1. knize Mojžišově (14, 18) píše: „Melchisedech, král Sálemský vynesi chleba a víno; neboť byl knězem Boha nejvyššího.“

Za času Zebusitův, potomkův to Zebusa, třetího syna Chanauowa, jichž porobil Dawid, jmenovalo se to město Zebus, z čehož napotom povstalo jméno Zebusšalem, a proměněním litery b v r a vynecháním jednoho s — Jerusálém. Že Zebus a Jerusálém totéž město jest, dosvědčuje 1. kniha Paralipomenon, kdež (11, 4) vypravuje: „S táhl Dawid i weškeren Izrael k Jerusálému, tenť jest Zebus, kdež byli Zebusejsští obyvatelé země.“

Prorokové starého zákona mzdávají městu Jerusálému všecku chválu a vytyssují je nade všecka jiná města. Izaiáš nazývá Jerusálém

*) Arabové pozdravují se podnes slovy: „Ma salami“ t. j. „s pokojem,“ a neb: „Salamath“ to jest: „pokoj s tebou!“ Zastaralý čtenář mi jistě nezapře, podám-li mu anekdotu, která se k pozdravení tomuto vztahuje a kteráž mi v Jerusáleme vypravována byla. Přišel prý kdysi z Itálie do Jerusálema jakýs laický bratr z řádu sv. Františka. Bylo krátký čas po příchodu svém od představeného poslán do jiného kláštera, vzal s sebou na cestu chleba a několik jalán (známé to klobásky). Na cestě prý ho potkal Arab; i pozdravil ho obvyklými slovy: „Ma salami.“ Františkán se domníval, že ho Arab žádá o takovou klobásku; i dal mu jednu a pravil sám k sobě: „Tenť musí mítí výborný nos, jestli cítí, že mám jalány.“ Za chvíli potkal druhého i třetího Araba, a bylo od obou opět pozdraven slovy: „Ma salami,“ roždal klobásky své, kteréž Arabům velmi vítány byly. Klenaje již žádné, šel se se čtvrtým Arabem. Když jej i tento pozdravil: „Ma salami,“ pravil sám k sobě: „Majíť Arabové tito v pravdě velmi tenké nosy; neboť tento také cítí, že jsem měl jalány.“

městem křtiku plným, městem lidným, městem plesajícím (22, 2) — městem Svatého (52, 1); městem věrným a plným soudu (1, 21); a na jiném místě o něm praví, že slouiti bude „hledaným městem a ne opuštěným“ (62, 12). Zachariáš o něm píše: „A slouiti bude Jerusalemu město pravdy (8, 3). Tobáš je nazývá: městem Božím (13, 11), Jeremiáš „paní národů a kněžnou krajin“ (Pláč 1.); a Žalmista Páně o něm prozpěvuje, že sám Nejvyšší založil je (Ž. 85, 5) a že základy jeho jsou na horách svatých (81. 1). A kterať si Dawid město toto zalíbil a sobě ho ráčil, vysvětla mezi jiným i ze slova, jež lídu v babylonském zajetí v ústa klade: „Zestliže zapomenu na tebe Jerusaleme, buď v zapomenutí dána pravice má. Přilni jazyl můj k důmům mým, nebudu-li pamatovati na tebe, nepředložím-li Jerusalemu na počátku veselí mého“ (t. j. nebudeli Jerusalemu mojm nejvýšejším potěšením) (Žalm 136). A na jiném místě svědčí duchem prorockým, že Jerusalemu i po pádu a snižení svém milým a drahým bude: „neboť zalíbilo se služebníkům tvým kámení jeho a nad zemí jeho lítost mají“ (Žalm 101.) — A takéž předpovídal i Tobáš, že všickni národové do Jerusalema přicházejí a tam Nejvyššímu klaněti se budou: „Národové zdaleka k Tobě přijdou a bary nesouce, klaněti se budou Pánu v Tobě a zemi Tvou v posvěcení mlti budou“ (13, 14). Prorok Baruch tvrdí, že jméno města Jerusalema od samého Boha pochází: „Nebo nazváno bude tobě jméno tvé od Boha

na věchy: „Bojoj spravedlnosti a čest pobožnosti“ (5, 4).

A všickni titěž proroci, jenž sobě to oslawování Jerusalema jako ozvěna odpovídají, nazývajíce jej „městem swatým, plešajícím, krásným, věrným, plným lidu a radosti;“ jsou takéž sjednoceni to hanění ho jmenující jej: „městem nevěděčným, opuštěným, nečistým, bohawražedlným.“ Takť. př. volá prorok Jšaiáš: „Zaťť se udělalo nevěstou (meretrix) město věrné, plné soudu? Spravedlnost přebývala to něm, nyní pak vražedlnici“ (1, 21). Jeremiáš přitomňuje Jerusalém k ženě poskvrněné, řka: „Učiněn jest Jerusalém jako žena poskvrněná tolem městěčným mezi nimi“ (Pláč 1, 17). Těž prorok praví: „Krásné a rozkošné panna byl jsem připodobnil dceru Sionskou“ (Jerusalém); krásné — protože po ní všickni touží, rozkošné — poněvadž bez rozdílu všem povolna jest (6, 2)*. — A na jiném místě (6, 6—7) dť: „Toť jest město natvořené, vsselích nátiť u prostřed něho . . . nepravost a zpuštění slyšáno bude to něm.“ — Prorok Micheáš nazývá Jerusalém dcerou lotrowskou a předpovídá jí, že pohubena bude: „Přini pohubena budeš dcero lotrowská“ (5, 1); a předzobdaje zřázu města tohoto, přitomňuje je tu věži mlhavé a nečisté, jenž na polích jest a do níž se stáda to noci ubírají: „A ty mlhavá věže stáda dcer Sionské“ (4, 8). Ezechiel líče hřích Jerusalema, nazývá město toto nečisté,

*) Prorok chce těmito slovy naznačiti nešťastí obyvatelů Jerusalemských, kteří na čas jediné pravého Boha ctíli, pak ale zase od něho odpadli a vsselikerou uodloužbu od pohanů národů přijali.

znamení, veliké zahynutím (22, 5). Slovem mužel se říká, že všichni proroci, jenž Jerusalemu chválu vzdávali, zároveň jej také hanili, vidíce snižení a wady jeho. „Všichni, kteříž jej (Jerusalém) oslawovali, zhrzeli jím, protože widěli pohanění jeho“ (Pláč Jerem: 1, 8).

Meditujme se tomu, že všichni prorokové starého zákona w radostných a truchlivých osudech Jerusaléma největší účastnictví brali; neboť wtím, že sám Bůh měl ve městě touto veliké zastavení. Onť sám prawi, že od toho dne, když wywedl lid Israelský z Egypta, newyvolil pro sebe ze všech pokolení jiného města, než Jerusalém. „Od toho dne, jak jsem wywedl lid svůj ze země egyptské, newyvolil jsem města ze žádného pokolení israelského k wystawení w něm domu jménu mému . . . ale wywolil jsem Jerusalém, aby bylo jméno mé w něm“ (2. Paralip. 6, 5—6). Žalmista Páně prawi: „Miluje Hospodin brány Sionské (t. j. Jerusalém nade všedy stany Jakubowy“ (žalm 86). Prorok Isaiáš chtěje ukázati, jak wielice sobě Bůh oblíbil Jerusalém, uvádí Jej takto mluvicího, a tyto sliby činícího: „A já stvořím Jerusalém w plesání a lid jeho w radost. A plesati budu w Jerusalémě a radowati se w lidu svém a nebude slyšán w něm twice hlas pláče a hlas křiku. Nebude tam twice dítě dnů (t. j. počítající toliko několik dní, a jenžto by záhy umřelo), a stařec, kterýž by newyplnil dnů svých“ (Isaiáš 65, 18—20). A Syn Boží, Ježíš Kristus, předwldaje ouen přehrozných trest, kterýž na toto newděčné město přijíti měl, nemohl se zdržeti od slzi bolesti, kteráž pronikala

laskavé srdce Jeho. Sestupujte s učeníky svými brátce před nutčením svým s horu Olivetské a viděte před sebou celé město Jerusalemu, předpověděte, že bude brzy zbořeno a že v něm nezůstane kamene na kameni; a toto předvídání žalostného osudu Jerusalema pohynulo jej až k pláči. „A když se přiblížil, viděte město, plakal na něm“ (Luk. 19, 41). A apoštol Jan chtěje nám popsat věčně trvajících blaženost v nebesích, neto, kterého jména by k tomu lépe mohl použiti, než jméno — Jerusalemu. Vypravuje apoštol tento, kterak viděl nebe nové a zemi novou, když první nebe a první země pominula, a když i útoke již nebylo. Načež dokládá: „A já Jan viděl jsem město svaté, Jerusalemu nové, sestupující s nebe od Boha, připravené, jako nevěstu očištěnou muži svému“ (Apok. 21, 2).

Památne město Jerusalemu mělo v běhu věkův rozličná jména. Nazývalo se s počátku — jak jsme s vrchu pravili — „Salem“ a sice od onoho vrchu, na kterém od krále Melchisedecha vystaveno bylo. Zmenovalo se také Jebus od Jebusitův, kteří je vybojovali. — Slulo „Jerusalemu“, kterážto jméno ze spojených jmen Jebus a Salem povstalo. Název „Solima“ jest zkrácené latinské Jerosolyma aneb Hierosolymae; jmenovalo se také „město Sion“ a sice od druhého vrchu, na němž vrchní díl města vystaven byl. „Dcera Sionská“ slulo proto, že vrchní díl Jerusalema, jenž od krále Davida na hoře Sion vystaven byl, takto za dceru starších, od Melchisedecha na hoře Salem a od Jebusitův v údolí Tyropeon založených dílů města se považo-

wal. „Městem swatým“ šel Jerusaleém pro swaté věci, které se w něm dály. „Městem Božím,“ protože Bůh sám w něm mluwal velké zálibení; neboť si je wyvolil, aby w něm jméno Jeho ctěno bylo. Nazýwal se také Jerusaleém „městem Dawidovým,“ ne snad proto, jakoby bylo otčinou tohoto sw. krále, nýbrž proto, že w něm Dawid královský trůn swůj založil a je za hlavní město slavného a mocného království swého vyhlásil. Za času panování toho krále nazýwal se „městem Dawidovým“ jenom onen vrchutí díl Jerusaleéma, kteráž od Dawida na hoře Sion vystaven byl. Tento díl byl také prvním a nejhlavnějším celého města, neboť král Dawid w něm měl swůj hrad, a nacházela se tam také největší a nejkrásnější stavení.

Konečně se nazýwal Jerusaleém také „Aelia Capitolina“ aneb zkrátka „Aelia.“ Imeno toto obdržel od římského císaře Aelia Hadriana, který l. 137 po narození Ježíše Krista Jerusaleém zase wystavěl. Dal mu své vlastní jméno Aelius (Aelia) a pak jméno hlavního pohanského boha Joviše (Jupiter Capitolinus), kterážto w Římu ve chrámě na hradi Kapitolu vystaveném zvláště ctěn býwal.

Ačkoliv však město toto vřelá jména mělo, přece jméno Jerusaleém bylo a jest nejobvyčejnější a nejznámější. Pod tímto jménem nalezá se nejčastěji w písni swatém a tak býwá také od větců obvyčejně jmenováno; pod tímto názvem naplňuje město toto srdce každého křesťana radostí a povznáší duši jeho k nejvznešenějším myšlenkám.

Jerusalém jest a byl za všech časů všem národům — městem svatým. Nejenom pro křesťana, nýbrž také pro židy, turky a pohany mělo město toto vždy do sebe něco tajemství plného a svatého.

Až podnes se vyplňuje proročské slovo zbožného Tobiaše: „Narodové . . . zemi svou v posvěcení míti budou“ (13, 14).

Židé nazývají Jerusalém dle Talmudu — Nabel, což znamená totiž co střed země;*) Arabové — Beit-el-Muskabis aneb zkráceně Beit-el-Muskis, t. j. svatyně, a Turci mají v obvyceji jmenovati Jerusalém El-Kuds t. j. svaté, za příčinou, že u stoupenců foranů ve velké jest uctivosti mešita Omarova na místě bývalého nádherného chrámu Salomounova zbudovaná, tak že pouť k témuž chrámu takovou do sebe má zaslubu, jakovou putování ke hrobu proroka Muhameda do Mekky.

Tak jest tedy Jerusalém všem národům, ovšem nejvíce křesťanům — městem svatým, a to všem právem; neboť nejenom že Bůh sám v tomto městě velké zálibení měl a je zákonem a učení svým Božským, mocným a moudrým králem a kněžstvem svatým za starého zákona obdařiti ráčil; ale i Ješuw Syna svého jediného v těle na svět, činil střeze něho v tomto městě největší zážrak; v tomto městě Spasitel nejčastěji učil, v něm se událo umučení, ukřižování, z mrtvých vstání a na nebe vstoupení Jeho, v něm konečně také

*) Uprostřed řeckého kostela v Jerusalemu, několik kroků od Božího hrobu, nalézá se lámen, o kterém se Řekové domnívají, že jest to střed země.

škrze ewangelium církevní sv. vzdělána jest byla. Bzhladem na Spasitele Ježíše Christa jest Jerusaleém každému křesťanu městem svatým. Při zpomínce na Jerusaleém — tluče každé srdce křesťanské, a pohled na něj je nad míru rozněcuje. — Mnit' me všech světa končinách, snad ani jednoho pravého křesťana, jenž by sobě tohoto svatého města widěti neřádal. W Jerusaleémě jest všecko tajnoplné, všecko svaté. Zahrada Setsemanská, údolí Josafat, potok Cedron, hora Sion, hora Olivetská, Kalwaria a Golgatha — každé z těchto jmen má do sebe cosi Božského. W Jerusaleémě jest každá kousť země, každá kámen památný, na každé ulici, po které kráčíš, lze sobě připomenouti slova: „Klaněti se budete na místě, kde stály nohy Jeho“ (Žalm 131). Co Bůh w Jerusaleémě učinil, nečinil w žádném jiném městě, w žádném národu. „Nečinilť tak žádnému národu a soudů svých nezjewil jim“ (Žalm. 147).

Udawše rozličná jmena Jerusaleéma a zmínivše se o přednostech jeho, projdeme w krátkosti esuby tohoto svatého města a historii králův jeho. První král Izraelský, Saul, kteréhož prorok Samuel na království pomazal (1. král. 10), nestěhl se w Jerusaleémě, kterážto město tehdaž jestě Jebusejským patřilo, nýbrž měl sídlo své s počátku w městě Gaba (tamtéž 11, 4) a pak w Galgala (11, 15). Jeho války s Ammonitskými, Filistinskými a Amalechitskými popisuje první kniha královská. Nástupce Saulův byl Dawid.

Když za času Jebusitův král Dawid město Jerusaleém oblehl, bylo prý tak pevné, a Jebu-

sejřiti sobě w něm tak mnoho zakládali, že místo branných mužůw množství chromých, kulhavých, slepých a jiná nedostatečných lidí na zdi městské postavili, mnohými posměšnými řeči dávajíce narozuměnou, že ho takowí lidé obrániti mohou a že se žádného nebojí. „Z táhl král (Dawid) i wšickni muži, kteříž byli s ním k Jerusalemu, k Jebusejskému obyvateli té země: i praveno jest Dawidowi od nich (Jebusejských): Nemejdeš sem, leč odejmeš slepé a kulhavé“ (2 král. 5, 6). Uvšak Dawid dobyl horn Sion a města Jerusalema. Že město tehdáž jako twrz peroné se wšech stran horami ohraženo bylo, podotknul sám Dawid, když pravil: „Kdož doufá w Hospodina, jsou jako hora Sion; nepohne se na věky, kdo bydlí w Jerusalemě; horn jsou vůkol něho“ (Žalm 12, 4).

Od krále Dawida byl Jerusalema opraven a rozšířen, a na hoře Sion (o které později mluvíti budeme) vystavěn byl slavný zámek. Tento král založil královskou stolicí svou w Jerusalemě a prohlásil město toto za první a hlavní město království Jižského. Tentýž král složil také psát aneb knihu žalmů, nábožných to zpěwů, w nichžto moc, dobrotu, moudrost a neskončené milosrdenství Boží wychwaluje.

Nástupce Dawidůw byl syn jeho Salomoun, kterýž město Jerusalema též welice zvelebil a okrášlil. Světoznámý byl chrám od něho k úctě Boha wšemohoucího w Jerusalemě vystavěný. Dwaceti tisíc koreů pšenice a dwaceti měr oleje nejčistějšího dával Salomoun ročně Hramowi, králi Sýrskému za cedrové a jedlové dříví, které

mu král tento s horů Libanu ku starobě chrámu poslal. Dělníkův měl Salomoun 30,000 mužů a 70,000 lidí, kteří břemena nosili, a 80,000 kameníkův; úředníkův, kteří byli nad každým dílem a lidu rozkládali, bylo 3300 (3. král. k. 5). Jak veliký a překrásný chrám tento byl, a jak nesmírně bohatství stříbra a zlata, mramorového kamene a drahého cedrového dříví se v něm nalezalo — to ještě vypravuje Písmo svaté (3. král. k. 7). Tentýž král sepsal také duchem Božím nadchnuté knihy, kteréžto v církvi vždy velkou cenu měli a jsou: Knihu Přísloví, Rozkate a Canticum, knihu to pode jménem „Písne Salomounovy“ známou.

Syn a nástupce Salomounův, král Roboam, pod kterým — jak s vrchu řečeno bylo — křise odpadnutím 10ti pokolení v království Jižské a Izraelské se rozdělila, panoval v Jižstvu a sídlil též v Jerusalemě; neboť napotom byl Jerusalem hlavním městem Jižského — a Samari hlavním městem Izraelského království*).

Poučebný král Roboam byl upadl do mohláctví, trestal jej Bůh tím, že proti němu egyptského krále Sesáka aneb Súsaka (také Sesostris) vzbudil. Jak zde se tenkrát vedlo městu Jerusalemu a slavnému chrámu jeho, — vypravuje druhá kniha Paralipomenon (k. 12), kdežto o tom čteme: „A když utvořeno bylo království Roboamovo a posláno, opustil zákon Hospodinův i rozštěpen Izrael s ním. Léta pak pátého králov-

*) O králích Izraelských máme mluvití později, až budeme povídati Samari. Jak mnoho let každý z králův Jižských královal — poznamenáno již v kapitole 5.

šlowl Roboamowa přitáhl Sefák, král egyptský k Jerusalemu (neb jsou byli hřešili Hospodinu) s tisícem a dvěma sty vozy a se sedesáti tisíci jízdných: lidu pak obecného nebylo počtu, kterýchž přitáhl s ním z Egypta, totiž Lybijských a Trogloditů a Moutenínů. I dobyl měst hrazených w Záhstwu a přišel až k Jerusalemu . . . odtrhl tedy Sefák král egyptský od Jerusalema, pobral posklady domu Hospodinova a domu královského a rostecko s sebou vzal i pavězy zlaté, kterýchž byl nadělal Salomoun.“

Za panování syna Roboamowa, krále Abiášse, počítval Jerusalemu dnů pokojných; po něm královal syn jeho Asa. Asa zbožil oltáře rozdělané bohům cizím, ztroskotal modly, posékal modlářské háje a staral se všemožně o to, aby lid cítil jediné pravého Boha a plnil příkazy Jeho. Protož mu také Hospodin požehnal a přispěl mu ku pomoci proti Zárowi, králi Mouteninskému, kterého šťastně přemohl a jehožto vojsko až do posledního muže pobil (2. Paral. k. 14).

I král Josafat, syn a nástupce Asarw vysvobodil město Jerusalemu častočráte z nebezpečství, jakž mu hrozilo ze strany Moabských a Ammonitských (Tamtéž k. 20).

Joram, nejstarší syn Josafatův, dopustil se hned s počátku panování svého náramné ukrutnosti; neboť pobil šest bratrů svých mečem, a napotom tak Boha se spustil, „že uvedl we svůjštw (w modloslužebnost) obyvatele Jerusalemské,“ protož mu dal Bůh skrze proroka Eliášse oznámiti, že nemocen bude nejhorší nemocí břicha svého, až wyjdou stěna jeho pomalu den

ode dne. A tak se také stalo. Král tento byl pro rozpustilý život svůj v takové opovrženosti u obywatelů Jerusalemských, že mu, když zemřel, ani slavného pohřbu neučinili, jak se předtím jeho číntval, a nad to ho ani v hrobě královu nepochovali (2. Par. k. 21).

Král Ochozias, nejmladší syn Joramův, nepanoval nad Jerusalemem a Judou lépe než otec jeho. Naveden jsa od bezbožné matky své Athalie, činil zlé věci před obličejem Hospodinu. I trestal jej za to Bůh. Když za času vojny, kterou vedl Joram král Izraelský s Hazaelem, králem syrským, raněného Jorama v Samaři navštívil, byl tam od nepřátel Joramových jat a zabit (Paral. k. 21).

Král Joas, syn Ochoziášův, panoval s počátku dobře nad Jerusalemem, a dal opravit chrám Hospodinův. Když však později s lidem svým k modlářství se naklonil a proroka Zachariáše trest Boží zvěstujícího v sni chrámu Hospodinova ukamenovati dal,*) byl za to od Boha přitvůř trestán. Vytáhl proti němu vojsko syrské, vrazilo do Jerusalema, pobili rojštěa knížata lidu, a rojščnu loupež poslali králi do Damasku (hlavního to města království syrského). I se samým králem Joasem Syřští nemilosrdně nakládali, činite mu rozličné muhy.

*) S tímto prorokem činil zvěstí Kristus Pán, když vyhlásil zákonům a farizeům řka: „Já posílám k vám proroky a mudrce a zákoníky, a z těch (některé) zabijete a učiňujete . . . aby přišla na vás oslavitá krev spravedlivá, která vyhlita ješ na zemi od krve Abela spravedlivého, až do krve Zachariáše, syna Barachiowa, kteréhož jste zabili mezi chrámem a oltářem“ (Mat. 23, 31—35).

Konečně povstali proti němu služebníci jeho a zabili jej na loži jeho. (2. Paral. f. 24.)

Král Amasiáš, syn Soasův, dal služebníky, kteříž byli zabili krále, otce jeho, usmrtiti a panovat s počátku šťastně; neboť porazil v bitvě Edumejské. Uvššak opuštiv zákon Boží, obrátil se k modloslužbě. „Koho Bůh chce trestati, toho oslept na rozum“ — (Quem Deus perdere vult, dementat)! Toto přišlo se vyplnilo i na králi Amasiášově. Bez přičiny vypravil k Soasovi, králi Israelskému, posly a vyzval ho k bitvě krátkými a hrdými slovy: „Přiď a pohledme na sebe vespolek!“ Král Israelský, chtěje ho upozorniti na opovážlivost a smělost jeho, poslal tuto odpověď: „Bodlák, kterhž jest na Libanu, poslal k cedru libánskému řka: Dej dceru svou synu mému za manželku. A hle! zvířata, kteráž byla v lese libánském, šla tudy a posllapala bodlák.“ Drahó zaplatil král Amasiáš hrdost svou. Byl v bitvě od krále Israelského zajat a do Jerusáléma přiveden. Král Soas zbořil tehdaž zdi Jerusáléma a sice od brány Efraimské až k bráně úhlu na čtyry sta loktů. Také vsjeto zlato a stříbro i vsjecky nádoby, kteréž byl našel v domě Božím i v pokladech domu královského a také syny zastavených vzal s sebou navrátil se do Samari. Tak byl tedy bodlák opovážlivý v lese libánském od zvířat posllapán. Král Amasiáš utekl z Jerusáléma, kdež mu úklady strojeny byly, do města Lachis, kdež pak zabit byl (2. Paral. f. 25).

Panování krále Oziasse jinač také Azariasse, syna Amasiášova, bylo na počátku dobré; neboť

krácel dle zákona Božího. Protož mu také Bůh pomáhal a dal mu vítězství nad Filistinskými, Araby a jinými národy. Poněmadž se ale opovážil kněžský úřad na se bráti, trestal jej Bůh malomocenstvím. (Tamtéž f. 27). Ku konci panování krále tohoto počal prorok Izaiáš, syn Amosův, konati proročský úřad svůj (asi 759 let před Christem) a konal jej okolo 60 let až do časů krále Manafesa.

Král Joatham, syn předestlého, panoval též chvalně a zvelebil město Jerusalém. (2. Paral. f. 27.)

Nástupce jeho, král Achaz, uvedl lid svůj v modloslužebnost; Bůh jej za to trestal a vydal jej v moc krále syrského. Nad to byl také od krále assyrského a israelského velikými porážkami sužován; město Jerusalém bylo za panování jeho nejednou obleženo, ačkoli ale zůstalo nedobyto, byla mu přece uložena výplata, čímž hrubě schudlo. Když král Achaz umřel, nepřijali ho rovně jako krále Sarama — do hrobů královských, nýbrž pochováli ho v městě Jerusalémě. (2. Paral. f. 28.)

Bohobojný král Ezechias, syn krále předestlého, dal chrám, kterýž byl otec jeho, bezbožný král Achaz, posvětnil, strze kněží a levity očistiti, a zavedl v něm opět úctu a službu jediné pravého Boha. Král tento přinášel veliké oběti Bohu, aby smazal hřích modlářství, kteréhož se byl otec jeho dopustil. V 2. knize Paralipomenon (f. 29, 32) píše se stranu toho takto: „Počet pak obětí zápalných byl: Býků sedmdesáte, skopců sto, beránků dvě stě, a nad to posvětili

Hospodinu volů šest a ovce tři tisíce.“ A když na pozvání krále množství lidu do Jerusáléma se sešlo ke slavnosti přeseň, dal král Ezechias lidu 1000 volů a 7000 ovce, a knížata také dali lidu 1000 volů a ovce 10,000, a jedli za čtrnácte dní slavnosti té, obětující oběti pochojné a chvátky Hospodina, Boha otců svých.*) Tak se stala za času Ezechiasse veliká slavnost v Jerusáleme, ješto takové nebylo ode dnů Šalomouna, syna Dawida krále Izraelského, v tom městě. Za času Ezechiasse oblehl Senacherib, král asyrský, město Jerusálem, ale nerozdobyl ho; neboť anděl Páně pohubil za jednu noc 185,000 mužů z vojska jeho a přinutil jej od města odtáhnouti.

Mež modláčstvem, kteráž byl Ezechias král vyhladil, bylo od syna jeho Manasesa opět zavvedeno. Král tento dal ke cti bohům pohan-
ských provoditi syny své strze oheň v údolí Benenom**), šetřil svůj, obíral se habačstvem z z ptáčího stěbetání, přidržel se umění kouzelnického, měl s sebou čarodějny a zaklínače a páchal mnoho zlého před Hospodinem. Protož přivedl na něj Bůh knížata vojska krále asyrského, i jali jej a svázavše řetězy a pouty vedli ho do Babylona. Tu činil Manasese počání a navrátil se do Jerusáléma, kdež opět obětoval Hospodinu Bohu svému. (2. Paral. k. 33).

*) Z toho souditi lze, že veliké množství lidu scházelo se tu slavnostem do Jerusáléma.

**) Údolí Benenom aneb Gehenou, o kterém později mluviti budeme, nalézá se pod horou Sionskou blíže Jerusáléma.

Král Amon, syn a nástupce Manassešův, oddal se modloslužbě a byl od vlastních služebníků svých zabit. (Tamtéž k. 33.)

Král Joziáš, přivedl opět lid k úctě jedině pravého Boha a slavit s ním slavnost velikonoční. Všemu lidu, kterýž tu slavnosti této do Jerusalema byl přišel, dal beránků a kozelců ze stád a jiného dobytka 30,000, volů také 30,000, — to vše ze statku královského. Helkiáš pak a Zachariáš a Jahiel, přední v domě Páně, dali kněžím, aby učinili hod beránka, bravu vespřes 2600 a volů 300. Choneniáš pak a bratři jeho dali též ke slavení hodu beránků 5000, bravu a volů 500. Za času panování Joziáše přitáhl Necho, král egyptský, aby bojoval proti asyrskému králi Sarchamishovi. Joziáš se vydal ze světečnosti proti němu v boj, v němž padl a zabit byl. (2. Paral. k. 35.) Za času krále Joziáše nastoupil prorok Jeremiáš prorocký úřad svůj, ježž po 42 let horlivě konal až do časův králů Sechoniáše a Sedeciáše. Tehož času prorokovali též prorokové Baruch a Sofoniáš.

Král Joachaz, syn a nástupce Joziášův, královal toliko tři měsíce v Jerusalemě, ještě po uplynutí tohoto času od krále egyptského se-
sazen a do Egypta zaveden byl, kdež i umřel. Město Jerusalema muselo tehdáž mnoho utrpení snášeti, a na zem Súdskou uloženo bylo sto hřiven stříbra, a hřivna zlata (2. Paral. k. 36).

Velmi zle se vedlo Jerusalemu a lidu židovskému za panování Joakima, který slul také Sechoniáš, bezbožného to bratra Joachazova.

Přitáhli proti němu Nabuchodonosor, král chal-dejský, a stáznem jej řetězy vedl do Bablylona; Jerusálém a celou zemi Súdskou pohubil a vydrancoval, ani chrámu neuschetřiv, z něhož pobral všechny poklady, a nad to i mnoho tisíc lidu s králem Joakimem do zajetí Bablylonského zavedl. Nabuchodonosor ustanovil králem nad Jerusálémem a zemí Súdskou Sedeciáše. Poučevadž ale i Sedeciáš se protivil Bohu a napomenutí proroka Jeremiáše slyšeti nechtěl, přišel Nabuchodonosor po druhé na Jerusálém s mocí velikou, a jím krále, dal mu oči vyhloupiti, načež jej a lid jeho také do Bablylona zavedl. Asi 70 let stál tehdaž Jerusálém zcela opuštěn a pobořen, tak že tam nikdo nebydlel. Tato kláza Jerusáléma, kterou byl prorok Jeremiáš (proroctví Jerem. k. 25) předpověděl, stala se asi 400 let po vyštavení chrámu od Salomouna, a před příchodem Spasitele Ježíše Krista na svět okolo 600 let. Za krále Nabuchodonosora přišel také mladší Daniel do Bablylona a byl tam pod jménem Balthasara u dvoru královského k službě královské chován a vzděláván*). — Za času krále Joakima prorokovali také Ezechiel a Habakuk.

Sedmdesáte let byli židé v zajetí Bablylonském (jinak assyrském), a když křise assyrská Peršianům podrobena byla, dovolil Cyrus král perský, aby židé do Jerusáléma a vlasti své opět se odebrali. S navrátili se v počtu 42,360 mužův a 7337 služebníkův a děvek, a začali pod správ-

*) Známo jest, že touti behabojný Daniel do jamy trouvé uvržen a zážračným způsobem od Boha zachráněn byl.

rou Zorobabele město opět stavěti; však ale bez bran, přikopů a zdí. Aby město ohražené a pevné vystavěli, toho jim Peršané tehdyž nedovolili, obávající se, aby opět nepomstali. Nástupce Chruw, král Artaxerxes domohl Nehemiášovi město Jerusaleém zase otevřiti, a je dle libosti opravit. Tak vycházel a rostl opět Jerusaleém pod správou nejvyšších kněží a jistých od lidu vymolených hejtmanů až do času Aristobula, kterých po 434 letech od zajetí Babylonského titul královský sobě osobil, jež i potomkům zůstavil. V tom čase, když židé po natorocení se ze zajetí Babylonského chrám a město stavěli a více o vzdělání pohodlných a šťastných domů pro sebe, nežli o vzdělání domu Božího dbali, povstal prorok Aggeus a vzbuzoval židy ku stavění chrámu Páně, slibujíc jim za to požehnání Boží. Zároveň s Aggeem prorokoval také Zachariáš.

Sto sedm a třicet let po vystavení města strze Nehemiášše byl Jerusaleém opět od Peršanů dobýt, náramně pobořen a pod plat uveden. Tuto zkázu dopustil Bůh na Jerusaleém a obyvatele jeho pro zabiti nejvyššího kněze Jesusa, kterých od svého vlastního bratra zavražděn byl. S počátku tohoto času prorokoval prorok Malachiáš a káral neřády na kněžích i lidu, na kteréžto již Nehemiáš si našel. Předstíral kněžím ledabyllost, lenivost a zisknost ve službě Boží, a lidu zadržování kněžím příslušícího desátku.

Sto a padesát let po vystavení města byl Alexander Velký, král Macedonský, pánem nad Jerusaleémem. Tento velký mocnák, který mnoho

zemí a národů sobě podmanil, táhl tehdaž proti Peršanům a přišel do Jerusalema. Poněwadž mu ale nejvyšší kněz wštic wyšel a také obyvatelé se mu pokorili, neuštkodil městu, ušbrž táhl doň pokojně.*)

Po smrti Alexandrowě rozdělili wojensští vůdcové jeho země mezi sebe a ustanowili sobě králowství. Z posel z nich koten hřtšný, Antioch Epifanes, král Syrie. Tento wedl wojnu s Ptolomeem, králem egyptským, a přitáhl na cestě své také k Jerusalemu. Wydobyl města, pobit mnoho lidu, poskwrnil a oloupil chrám, dal w něm postawiti sochu pohanštěho boha Damiase a wšsemožně se snažil, aby Židy od úcty jediné prawého Boha odvrátil a je k modloslužebnosti přiwedl. Zle se wedlo tehdaž Jerusalemu a wšsemu lidu w Židstwu. 1. kniha Machabejská (k. 1.) popisuje smutný stav Jerusalema a Židů w tato slova: „Z stal se pláč weliký w Izraeli a we wšselikém místě jejich: i úpěši kužata a starši, panny i mládenci omdleli; a krása žen proměnila se. Každý manžel wzal natíkaní, a newěšty, kteréž seděly w pokojku manželském, plakaly . . . Z utekli obyvatelé z Jerusalema . . . a učiněn jest obydlím cizozemců . . . a synové jeho opustili jej. Swatyně jeho zpuštěna jest jako poušť, dnové swáteční jeho obrátili se w křivení, soboty jeho w pohanění, čest jeho w nic.“

*) Coś podobného stalo se později w Itálii. Když totiž roku 452 po Narození Páně vůdce divokých Hunůw, Attila, který sobě byl již mnoho žijí a národů podmanil, do Italie wrazil a wzaw města Mediolán, Pawiu, Bergom, Bergamo a jiná k Raweně táhl, přišel mu sem z Říma wážený a wálmurwný papež Leo wštic a pohнул barbarštěho hrdinu tak, že z Italie odtáhl.

V tom čase povstal kněz Mathathias a synové jeho z rodu Machabeů*) proti Anti-ochovi, vyčistili chrám a zavedli v něm opět službu jediné pravého Boha. Skutky těchto bratří popsány jsou v knihách Machabejských.

Sonathas Machabejský lid židovský tak vy-
borně spravoval, že požíval asi 50 let pokoje. Tu sobě lid žádal krále, za jakého vymolen byl Aristobul, (o kterém s vrchu zmíněno), syn nej-
vyššího kněze. Po smrti Aristobulově panoval Janea (jinak Alexander), a po tomto bratři Syrkan a Aristobul. Když však asi 63 let před narozením Christa Pána tyto dva bratři o přednost a nejvyšší kněžskou důstojnost se svařili, přitáhl římský vojenský vůdce Pompejus, který byl právě království syrské podmanil, aby tuto rozepři vyrovnal. Pompejus dobyl města Jerusalema, poslal Aristobula do vězně do Říma, a Syrkanu ustanovil knížetem nad Jerusalemem, tak ale, aby od Římanů závislým a jim po-
platným byl.

Vedlouho na to věděl schytrálý Herodes Idumejský vplývem svým v Římě království Židůské sobě přivlastniti. Poněvadž se mu ale mnozí v Jerusalemě protivili, táhl s vojskem svým, které pod Sosius-em římskými pluky sesi-
leno bylo, proti městu a dobyl ho po dlou-
hém boji a po mnohém krveprolití. Na to upermil a ohrásslil město, vystavěl věže Hippis-
tus, Mariamne a Phasaelis, jakož i se cti císaře říms-
kého Antonia — hrad po císaři tomto Antonia

*) Nejznamenitější z nich byl Žúda, přejímán Machobi, který
šlou a udatností vynikal.

nazvaný. Pro sebe vyřadil na hoře Sionské hrad královský, a Židům rozdělal nový chrám a nové krásné budovy. Herodes tento byl první král Židůský z národu cizího, a tehdyž se tedy vyplnilo proroctví stran obnětí žezla královského od domu Davidova*). Za času tohoto krále narodil se v Betlémě Spasitel světa — Ježíš Kristus.

Za panování tohoto Herodesa přišli tři sw. králové do Betléma, aby se tam novorozenému Spasiteli klaněli a jemu dary: zlato, kadiblo a myrhu přinesli. Ale Herodes hledal bez života jeho a byl tak ukrutný, že dal za tou příčinou v Betlémě a v okolí jeho veliké množství lidí pacholců usmrtiti. Ale

Proč Herode bázeň mnohá
Pro příchod tě jala Boha?
Zemskou říši nechť váti,
Senž nebeskou hoblá dáti.**)

Šest a třicet let panoval Herodes a zřídil po sobě 3 syny, mezi něž římský císař Oktavianus království na 3 části rozdělil, datv totižto město Jerusalemu a kraj jeho okolní Archelaovi, jemužto později od císaře Tiberia království odňato a Pontskému Pilatu co vládati a náměstníku císaře římského svěčeno bylo.

*) Umírající patriarcha Jakob pravil synu svému Jádovi: „Nebude odňata herla od Židů a kněze z beder jeho, došlavadž nepřijde, který má poslán býti; a on bude očelávání národů“ t. j. došlavadž nepřijde zaslíbený Mesiáš (1. Mojš. 49, 10).

**) Z hymnů církevních od Frant. Sussila.

Druhý syn, Filip, obdržel krajinu Trachonitskou;* a nejmladší, Herodes, krajinu Galilejskou s hlavním městem Samari; tento Herodes to byl, jenž dal stíti sv. Jana Křtitele. (Mat. 1. 6).

Téhož času konal Pán a Spasitel světa Ježíš Kristus učitelský úřad svůj, chodě po městě Jerusalemě a po sv. zemi, hlásaje učení své a čině zázraky, až pak konečně od netvrděných Židů uřízován byl. A za tou příčinou trestal Bůh Jerusalema a obyvatele jeho nepřítelstím, a konečně úplnou zglazou, o čemž ihned uslyšíme. Tuto zglazu předpověděl Pán Ježíš Jerusalemu u prolévání slzi, když se s učenými svými s horu Olivetské městu blížil. (Luk. 19, 41).

Za císaře Nerona zprohivili se Židé Římanům, chtějíce nad sebou míti krále z rodu Židského. Nero ale proti nim vyslal vojsko pod správou vojvodce Vespasiána a syna jeho Tita, kteřížto napotom oba císaři se stali. Tři a sedmdesáte let po narození Ježíše Krista a 38 let po umučení Jeho, 14. dne měsíce dubna, oblehli Římané Jerusalema. Vespasián ale brzy na to objel do Říma, aby tam po smrti Neronově důstojnost císařskou na se vzal, zůstaviv na místě svého Tita, kteráž město za pět měsíců ždí oběhual a silně oblehl.

Titus byl muž nad míru dobrotivý; heslo jeho bylo: Žádný nemá ob křivě se smutnou tváří kdy odcházeti (Nunquam oportet quemquam a conspectu principis tristem discedere). Chtěl i se Židy mírně zacházeti;

*) Krajina tato leží východně od jezera Genezaretského a jižně od Damasku; nyní sluje Slesetscha.

tito vsať byli sami mezi sebou nestorní, bojující proti sobě mečem, ohněm a všelikou nepřátelskou mocí ukrutněji nežli Římané sami. Nechtěl obšírně popisovati, jak zle se tehdaž Jerusalemu a obyvatelům jeho vedlo; neboť to vše popsáno jest v knize Josefa Flavie o válce židovské.*) Chceť toliko podotknouti, že tehdaž takový hlad a takové soužení v Jerusalemě bylo, že Židé káži ze stěrovců, trávu, seno, smeti a jiné neztravitelné věci jedli, ano jedna žena i své vlastní dítě zabila, upekla a snědla. Titus dobrotivý uslyšev o té ukrutnosti, nespěchal již Jerusalema; nýbrž zapálil celé město a obyvatele jeho mečem pobil. Konečně ho vydobyl a pobito dne 28. měsíce září. Všedno tu vyvráceno; i chrám byl, ač proti vůli jeho, spálen a zbořen, tak že ani znáti nebylo, žeby na tom místě bylo kdy co bývalo. Stalo se to právě v čas slavnosti velikonoční, kdežto prý v Jerusalemě nejméně dwacetkrát sto tisíc židů k této slavnosti se bylo shromáždilo. Gladem, morem, mečem atd. jich zahynulo 110,000; 97,000 jich bylo od Římanův jato a do vězení vedeno; a tito byli z větší části již na cestě co otroci prodáni — 30 židů za jeden stříbrný peníz. Komu by tu nepřišlo na mysl, že i Spasitel světa kdyby od Židů za 30 stříbrných prodán a poháním vydán byl!

Tak se tedy vyplnilo proroctví Pána Ježíše o zléze Jerusalema, jak je zaznamenal evangelista sv. Matouš těmito slovy: „Všed

*) Kniha tato, do naší mateřské řeči od sv. pref. K. Sussila přeložená, vyšla Dědictvím sv. Cyrilla a Methodie r. 1856.

Ježíš z chrámu bral se odtud. I přistoupili učenci jeho k němu, aby mu ukázali stavent chrámové. A on odpověděv řekl jim: Vidíte-liž vseděti tyto věci? Amen, pravím vám, nebude tu zůstaven kámen na kameni, který by nebyl roztolen . . . Budete zajisté slyšeti války a pověsti o válkách . . . a budou morové a hladové . . . ale tyto vseděti věci jsou toliko začátkové bolesti . . . nebo bude tehdaž soužení velké.“ (Mt. 24).*)

Tato zkáza Jerusáléma stala se 1200 let po vyštavení chrámu od Salomouna, 590 let po znovuvyštavení jeho a města od Zorobábele aneb po návracení se Židů ze zajetí Babylonského, 73 let po narození Ježíše Christa a 38 let po ukřižování Jeho.

Po vyvrácení svém ležel Jerusálém po úplných 60 let pustý; ze Židův tam nesměl žádný přebývati, toliko loupežníci a vražedníci měli v něm ještěně a pelesse své; a vlci a jiná divoká zvěřata hltzdila se ve zboženinách jeho. Tak se stalo Jerusálému, poněvadž nedbal na výstrahu, již mu byl Hospodin dal ústy Jeremiáše proroka: „Vyuč se Jerusáléme, aby snad neodstoupila duše má od tebe, abyš snad nepoložil tě v poustinu, v zem nebydlitelnou“ . . . (J. 6, 8).

Později — asi 132 let pod Christu Pánem — povstal jeden žid, jmenem Bar Kochab, jenž byl pocházel z města Bethseron, blíž městečka

*) Křesťané, kteříž byli tehdaž v Jerusálémě přebývali, vytáhli před časem za Jordan do města Pelly, byroffe kterem Vojitům o blízké zkáze Jerusáléma poučení; během kteráž té hlasně zvěstli. (Euseb. hist. eccl. 3. c. 5.)

Emausu, a vydávaje se za mesiáše a krále Židův, přivedl ku straně své několik tisíc Židův, dobyl některá města a provozoval asi 18 let tyranství své, až konečně od Římanů přemožen a zabit byl. Dotčený žid, jehož jméno Bar Kochab významovalo totiž co „syn hvězdy“, vztahoval na sebe proroctví ze 4. kn. Mojš. (č. 24): „Vyjde hvězda z Jakuba“, chtěje, aby tím spíše od Židů za mesiáše a krále přijat a uznán byl.

Římský císař Aelius Adrianus (zemřel r. 140) dal Židy vyhladiti a kament, kterážto bylo po zboření města a chrámu Jerusalemského ještě v celosti zůstalo, vykopati, ztlouci a zdrobiti. Tak se tedy doslovně vyplnilo předpovědění Ježíše Christa: „Bude zůstaten kámen na kameni, který by nebyl roztolen.“ Císař tento vystavěl na místě starého Jerusalema zcela nové město, které — jak již shůru podotknuto — Aelia Capitolina nazváno bylo. Těž císař dal také na hoře Morii, kdežto stál kdysi chrám Salomounův, vystavěti chrám pohanského boha Soliše, a zapověděl Židům pod ztrátou hrdla, v novém tomto městě přebývati aneb i do něho choditi; toliko pohané a křesťané směli v něm přebývati. (Euseb. h. e. IV. 6. Dio. Cass. L. 69).

Když asi 200 let na to Židé opět v Jerusalemě se shromažďovati a v zemi bouřiti se počali, dal je císař římský Severus přísně trestati a mečem a ohněm ztrotiti.

První křesťanský císař byl Konstantin Veliký († l. 337). S za času panování tohoto

císaře začali opět Židé v Jerusalemě se usazovati, a chtěli i chrám znovu stavěti. Císař ale, jehož heslo bylo: *Rezhoditelná rána musí se mečem vyřezati* (*Immedicabile vulnus ense recidendum*), dal Židy rozpláskati a postiženým ušši uřezati. Tak se i tu na nich vyplnilo slovo, jež k nim byl Hospodin mluvil skrze proroka Jeremiáše: „Kontuž mluviti budu? a komu osvědčím, aby slyšel? a neobtěžané ušši jejich nemohou slyšeti: a slovo Hospodinovo učiněno jest jim v potupu a nepřijmou ho.“ (k. 6, v. 10).

Matka císaře Konstantina, sv. Helena, zbořila v městě Jerusalemě chrám modlářské a vystavěla na hoře Golgatha, kdež císař Maxius Adrianus sochu bohyně Venuse (Araopani) byl postaviti dal, chrám — templum Golgothanum zvaný; pečovalať také o to, aby vyhledán byl kříž, na kterém byl Pán Běžíš umřel a kterýmžto pod touž horou zakopán byl; nad to pať netoliko v Jerusalemě, nýbrž i po celé sv. zemi mnoho — povídá se že přes 60 — velikých a krásných chrámů vystavěti dala. Tato sv. císařovna byla onou silnou ženou, na nižto potahovati lze slova hymnu:

Můžnost svou, prostou změny,
 Melebme přestatné ženy,
 Ještěto sláva hlasně zní
 A etnost pravá se sličně škví.

Císař Julian, zvaný Aposťata (t. j. odpadlí, ješto byv od mladosti své křesťanem, později víru křesťanskou opustil), dal r. 363 Židům dovolení, do Jerusalema se navrátiti a chrám

opět vystavěti. Učinil to proto, aby se mohlo říci, že se nemohl splnit předpověď Ježíše Christa: „Zanechá se vám dům váš pustý“ (Mat. 23). Se všech končin světa hrnuli se Židé do Jerusalema a začali chrám stavěti; museli však od díla svého brzo upustiti; neboť — jak Eusebius Nicejorský a jiní církevní spisovatelé vypravují — poslal Bůh zemětřesení a oheň ze země vystupující, čímž vystavěné již zdi opět se sesuly. Svat. Jeroným a sv. Řehoř Nazianský vypravují, že Židé každoročně na ten den, v němž se vše tato udála, na zbořeném místě chodili, a tam nad zřázkou touto pláčovali a žalostně křivili. I za našich dnů scházejí se ještě Židé Jerusalemsští v každý pátek na večer u jedné zdi, nedaleko bývalého chrámu, kdež jak později vypravovati budeme, zřázy a ztráty chrámu a města opláčávají.

Za času panování křesťanských císařův množil se vždy více a více počet křesťanův v Jerusalemě; a však i na tyto přišly tam smutné časy. R. 615 wpadl Kofros, král Perští, do Jerusalema a pobil v něm 90,000 křesťanův, načež patriarchu Jerusalemského s jinými předními křesťany do Perzie odvedl, vzav s sebou zároveň kříž, na němž byl Spasitel Boží pro spasení světa smrt podstoupil. Císař Heraclius, jenž měl heslo: „Od Boha pochází vítězství“ (a Deo victoria), sebral vojsko, táhl na krále perského, pobil lid jeho, vysvobodil patriarchu Zachariáše, a přinesl kříž svatý s veli-

hou slavnosti nazpět do Jerusalema. To se stalo r. 628.*)"

Od r. 637 počal Jerusalema klesati w jatmo Saracenůw, a třebaš i za časůw tažení křižáckých z rukou newěřících těchto wyswobozen byl, předece opět w. poddanost jejich padl. První kníže Saracenský byl Kalif Omar, který podmaniw sobě dříve celou Syrii a Jüdsko, dotčeného roku Jerusalema oblehl, jehož i po dvou letech dobyl.***) Staro křesťanůw w Jerusalemě pod vládou Saracenskou byl s počátku snesitelný, zláště pod Kalifem Harun-al Rašchidem, kterýž přikázal swému, císaři Karlowi Velikému, i křtce města i kostelůw Jerusalemských poslat. Později se to všeck změnilo. Saraceni (jinak také Turci) začali totiž křesťanské pontučky, jenž z Evropy do Jerusalema přicházeli, velikým způsobem utiskowati. Tak t. př. žádali od křesťanských pontučkůw do chrámu Božího hrobu wšročiwsích jistou peněžitou daň aneb poplat. Utiskowání a sužování toto porozbudilo jednoho pontučka, Petra Emienského, že chodě po Evropě lágal, aby křesťanští mocnářowé křesťanůw w Jerusalemě pře-

*) Mě podnes stoji sw. církew památka tohoto dobytí sw. křtce a hce dne 14. číjna pod jménem: Slavnost porwissent sw. křtce (exaltatio s. crucis). Při této příležitosti připomenuiti sluší, že tento sw. křtč později do Říma donesen a tam w nejčistších malých částkách aneb dílech (reliquiae, particulae s. crucis) mezi wěřici i šetě rozdělen byl. Největší částka nalezá se w Římě w císařském kostele sancta croce di Gerusalemme zwaném. Znamenitou část má totiž Benediktinský klášter sw. Pawla w Korutánech, jakož i cisterciácký kostel me Sv. Kříži w Rakouských.

**) Tento Kalif Omar wyslawěl na místě bývalého chrámu Salomonuowa královna messita, nazwanou El Sachara aneb mešješ Dmarowa, o které později ještě řeč bude.

běhujících a neb tam putujících se ujali a své místo z poddanství Turků vysvobodili. Papež Urban II. držel r. 1094 sněm církevní v městě Clermontu ve Francii, kamž i naděčený poutník Petr přišel, by politování hodný stav křesťanů v Jerusalémě a v Palestině přeběhujících sněmu živě předložil. Záležitosti této ujal se také sv. Bernard, opat Clarevalský, kterýžto katolickým králem podobně žádal, aby utíklouvaných křesťanů zbrannou mocí se ujali.*) Tak povstalo tažení křižáků do sv. země. Císařové, králové, knížata, hrabata a lidé všeho stavu a druhu brali účastenství v tomto tažení do sv. země k dobytí Jerusaléma z rukou Saracenů; a počet vojska křižáckého byl častokráte nad míru veliký. Pod knížetem Bohumírem z Bonillou, jenž pocházel z rodu rytířů francouzských, táhlo do sv. země 300,000 pěších, a 100,000 jízdných bojovníků. Po krutém boji vydobyl kníže Bohumír v pátek dne 15. Julia l. B. 1099 Jerusaléma a byl tam za prvního křesťanského krále vyvolen. Od toho času počalo v Jerusalémě panování králů křesťanských, které však bohužel dlouho netrvalo. Uvádíme zde ve krátkce jména křesťanských králů, jenž pocházejíce z rodu rytířů francouzských po Bohumíru v Jerusalémě panovali. Balduin I., Balduin II., Gulkó z Anjou,

*) Tento Snětec poslal také do Jerusaléma královnu Melisendě, manželce krále Gulkó z Anjou, (či: Anžů) listy, ve kterýchžto poutníky křesťanské lajskové péči její odporoučel a zároveň i ji napomínal, aby jsou královnou zde na zemi, vždyť ta etnostně živa byla, by každý také v nebeském království radovati se zasloužila. Listy tyto jsou ve sbírce všech psaní Bernardových pod čísly: 206, 289, 354 a 355 uvedené.

Balduin III., Amaury, Balduin IV., Balduin V. a konečně Guido z Lusignan, který r. 1188 Jerusáléma proti tureckému vůdci Saladinovi opět pozbyl. Mnohé a krvavé boje vedli křesťanští králové proti Turkům, kteřížto byli Jerusálém a celou zemi Súdskou opanovali; a ačkoliv i později mnozí křesťanští králové a císařové, jako: Richard, král Anglický, Filip a Ludvík, králové Francouzští a později také císař Fridrich I. (r. 1190) s velkým vojskem do Palestiny táhli, chtíce Jerusáléma z moci Turků opět vydobyt; přece ničeho nepokřbili, poněvadž mezi sebou — bohužel! neshodnouti byli.

Nechejť obšírně popisovati hrozné krvavé prolévání a všechny ty ukrutné vojny, kteréž křesťanští mocnářové s Turky v Jerusálémě a v Palestině vedli; podobnou toliko, že léta Páně 1246 Rasanus, král Tatarský, s velkým vojskem do země Súdské wpadl, Jerusáléma dobyl a křesťanské obyvatele jeho pobítil. Konečně léta Páně 1517 vybojoval Soliman, císař Turecký město Jerusálém, kterýžto i s celou zemí Súdskou až podnes císaři Tureckému poddáno jest.

Kapitola jedenáctá.

Obšeobecné popjání ujnějššího Jerusáléma.

Ujnějšší město Jerusálém leží asi 2200 šterwíců nad hladinou mořskou, na hoře mžlet se od západu k východu, a jest se tři stran úvaly obklopeno. Úval západní jmenuje se Gihon, jižní Gehenon a východní Josafat. Dou měrou má Jerusálém podobu perwnosti; neboť leží wysoko a musí se tudy, wyjma stranu sewernou, s každé jiné strany k němu wystupowati. Za tou přičinou mluwil i Christus Pán o wystupowání do Jerusáléma, řka k učeníkům svým: „Až wystupujeme do Jerusáléma“ (Mat. 20, 18)! Se strany sewerné, kde se žádného úvalu nenalezá, jest přístup k městu snadný, a s této strany také Nabuchodonosor, Titus, křižáci a jiní nepřátelé města dobyli. Od brány Damaské, kteráž na této straně se nachází, táhne se prostředkem města malý úval — Tyropeon (údolí syraťm) zwaný — který Jerusálém na dvě polowice dělí a mezi horami Morit a Sionem s úvalcem Josafatským se spojuje. Úval Tyropeon byl za času obležení města wojskem Titovým o mnoho hlubší, uhní ale žitceniuami zbořeného města z většší části zasypán jest.

Hora, na které celé město Jerusálém se roz-

prostírá, má čtyry vrchy aneb pahorky, jejichžto jména jsou: Sion, Moria, Utra a Bezetha.*)

Nejvyšší vrch jest Sion na jižní straně města. Imeno jeho významává tolik co „suchý, vyprahlý.“ Vrch tento jest příkrý, skoro propastitý a se třech stran údolními Sihon, Gehenon a Josafat obklopený. Na něm měli Zebusejští pevnost, ve které se až do osmého roku panování Dawidova drželi. Za času tohoto krále stál na vrchu Sioně hlavní díl města (vrchní město zvaný), kdež i Dawid hrad sobě vystavěl, jak se o tom zmiňuje 1. kniha Barasipomenon, kdež čteme: „Bydlil pak Dawid na hradě, a protož nazván jest městem Dawidovým“ (11, 7). Velké znamenitosti dosáhl vrch Sion, když na něj dal Dawid přenést archu Páně; od toho času nalezal se na něm střed krásy a slávy Jerusálema. „Ze Sionu (vychází) slávošť krásy jeho“ (Žalm 49, 2). Sion byl takřka srdcem a středem celého starozákonního náboženství, ano i reprezentantem budoucího zákona nového, z něhožto se rozšířiti mělo světlo poznání jedině pravého Boha mezi všedními národy. Vrch Sion byl vřem pro-
rofum „svatým“ (Žalm 2, 6); byl zvláštním st-
dlem samého Boha (Ž. 98, 2), a počíval takové
vážnosti, že Dawid na požehnutí ze Sionu vychá-
zející mnoho si zakládal. „Požehnejž tobě Hospodin
ze Sionu a spatkuj dobro Jerusálema po všedny
dny života svého.“ (Žalm 127, 5).

Druhý vrch sluje Moria, kterážto jméno významává tolik co: od Boha vyhledaný,

*) Jak známo, rozprostírá se Šlm na jedni pahrbcích; protož sluje „městem sedmi pahrbkův“ (arab. septemcollis); ná-
podobně by Jerusálem „městem čtyř pahorků“ slouiti mohl.

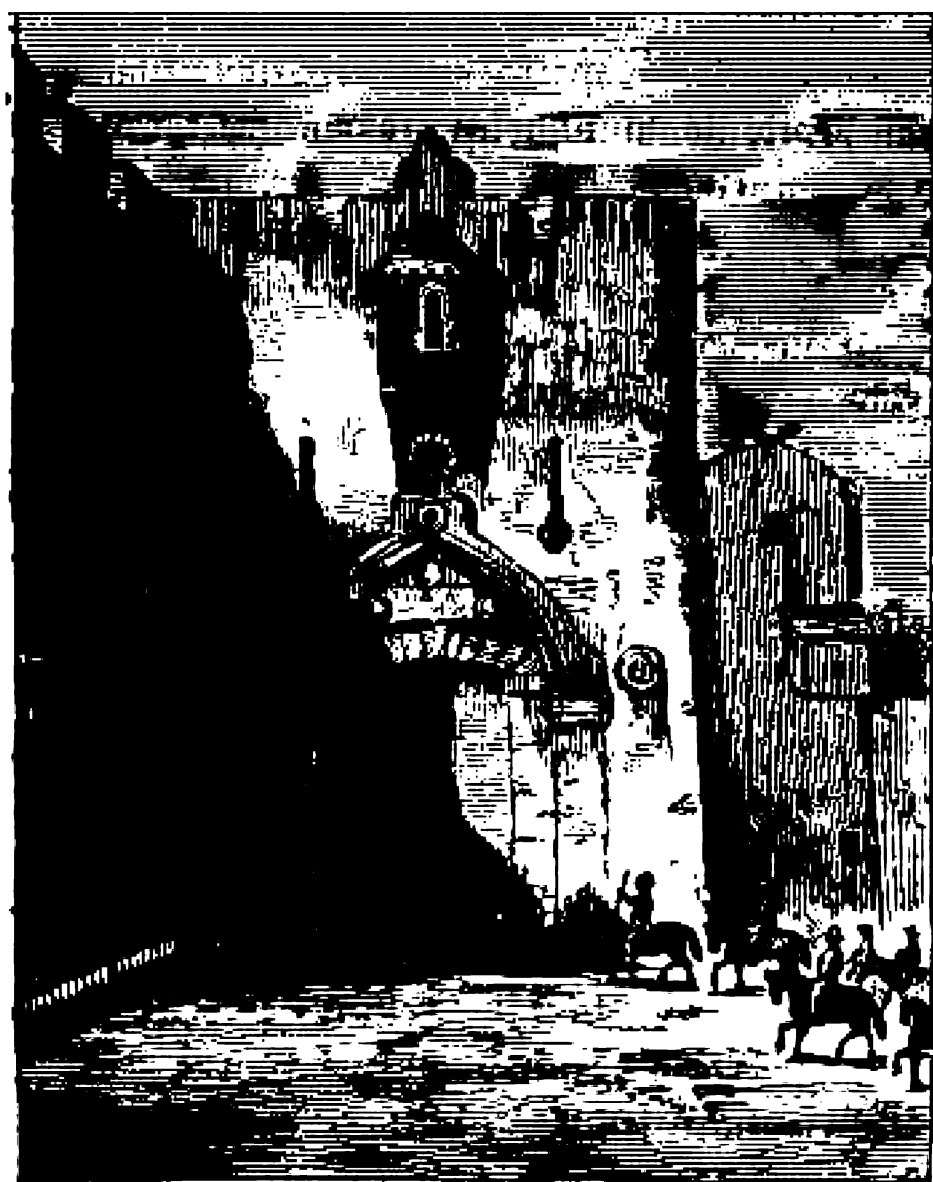
wymolený. Wrch tento jest nižší nežli Sion a nalézá se na straně východní. Za starých časů byl o mnoho vyšší a prostředkem mostu spojen s vrchem Sionským. Je na vrchu tomto stál chrám Salomounův, vysvětlá z druhé knihy Paralipomenon (3, 1), kdežto se wypravuje, že „začal Salomoun stawěti domu Hospodinowu w Jerusalemě na hoře Moria, kteráž byla ukázána Dawidowi otci jeho na místě, kteréž byl připrawil Dawid na humně Ornana Jebusejského.“ — Na hoře Moria měl Abraham syna svého Isáka Bohu obětowati (1. Mojž. 1. 22). Nyní stojí na též hoře mešita čili moskej Omarowa, o které na jiném místě twice powíme.

Od Morie k západu a k severo-západu wyzwědá se jiný wrch, nazwaný Akra, na němž díl města, též Akra zwaný, stojí.

Ke straně severné, východně od brány Damasské, jest pahorek Bezetha, na němž nové město založeno jest. Tento díl Jerusalema ležel za času Ježíše Christa rovně města t. j. za druhou zdi, a byl teprw později s ostatním městem spojen. Všech pahorků tyto, z nichžto Moria nejnižší jest, nejlépe widěti lze se střech kláštera Sw. Salwatora, odkudž se také téměř celé město dá přehlédnouti.

Nynější Jerusalema nemá žádných předměstí a jest kol do kola ohražen toliko jednou ale vysokou, zoubkowitou zdí, w které 66 wstupů aneb malých wěží se nalézá. Řeč rychlým umí kráčetí krokem, jest s to, obejiti za jednu hodinu celé město; neboť severná zeď městská má délku 1435 krokůw, východní 1005, jižná 1290 a západní, kteráž nejkratší jest — 900. —

Do města vede čtvero bran a sice : Jaffská, Sionská, Štěpánská a Damaská.

Brána Jaffská.

Brána Jaffská leží k západu a nazývá se tak, poněvadž se jí do Jaffy jede. Služí také „brána Betlémská,“ protože jí vede cesta také do Betléma; mnozí ji jmenují také „branou poutníků,“ poněvadž jí poutníci z Evropy přicházejí do města vstupují. Za starých časů slula „branou rybní,“ poněvadž se před ní rybní prodávaly. Bránu tuto starvěli synové Afraa po navrácení se Židů ze zajetí Babylonského pod

Nehemiášem; ti přikryli ji, jak dohládá Písmo sv., a postavili vrata její se zámků i závorymi (2. kn. Esdrášova 3, 3). Turci nazývají bránu tuto Bab-el- Kzalil, t. j. bránu vyvoleného, snad proto, že v nyníjší formě své vystavěna byla od sultána Suleimana, jak nápis v řeči arabské nad ní umístěný do svědčuje:

„Grad tento požehnaný staven byl na rozkaz našeho velkého pána a vytečného císaře Řekův, Arabův a Persiánův, sultána Suleimana, syna sultána Selima, jehož těži a mocnost ať Bůh zachovati ráčí, v měsíci Djamad-el- Asval roku 945 prorokem Hedšry. Spočtvejž na něm požehnání!“*)

Se strany jižní vede do města brána Si-onská, tak nazvaná od horu Sion, na které vzdělána jest. Turci ji nazývají Bab-el- Neby-Daúd t. j. brána hrobu Dawidova. Zdá se, že za času Nehemiáše brána tato slula „brána studnice;“ neboť čteme v 2. kn. Esdrášově (3, 15 a 16): „Bránu studnice stavěl Sellum, syn Choshozův, kníže vsi Mašy; on vystavěl ji i přikryl, postavil vrata její se zámků, i závorymi, i zdi rybníka Siloe u zahrady královské až ke stupňům, kteráž jdou dolů z města Dawidova. Za ním stavěl Nehemiáš, syn Azbokův, kníže (t. j. představený jedné části města Jerusalema) polovice ulice Bethsur, až proti hrobu Dawidovu.“**)

*) Turkové počínají letopočet svůj od r. 622 t. j. od útěku (hedišra) proroka Muhameda z Měding do Mekky. Poněvadž tedy o 622 let později čítají nežli my, jest křesťanský rok 1866 u nich r. 1243.

**) Pravíme, že se zdá, že brána tato slula kdysi „brána studnice;“ neboť na blízké uí nalezají se v skutku: hrob Dawidův, rybník Siloe a zahrady královské.

Křesťané Jerusalemsští nazývají tuto bránu také „branou Davidovou.“

S též strany vede do města ještě jiná brána, nazvaná „brána hnojná“ (porta sterquilinia). Turci ji nazývají Bab-el-Mograbi t. j. bránu cizích. Je i tato brána již za času Nehemiášova byla, čteme v druhé knize Ešdrášově, (3, 14) kdežto se vypravuje: „Bránu hnojnou stavěl Melchiáš, syn Mechabár, kníže ulice Bethacharam; on vystavěl ji a postavil vrata její se zámky i závorami.“ Zdá se, že touto branou veden byl Pán Ježíš svázan ze zahrady Setsemanské k Anáššovi, jehož dům nedaleko brány této stál.

Na východní straně města nalézá se „brána Štěpánská,“ tak nazvaná, poněvadž jí dle ústního podání sw. Štěpán ku kamenování veden byl. Turci ji nazývají Bab-el-Sidi-Mirjam t. j. bránu Panny Marie; bez pochyby proto, poněvadž na blízku stával dům sw. Joachima a Anny, rodičů Panny Marie. Za času Nehemiáše slula brána tato „brána stáda,“ poněvadž se tudy vodila obětí hovada do chrámu, který nedaleko odsud se nacházel. O stavění této brány vypravuje 2. k. Ešdrášova (3, 1): „Tedy postavil Eliášb kněz nejvyšší, a bratři jeho kněží, a stavěli bránu stáda: ti posvětili ji a postavili vrata její.“ — Za času Ježíše Christa slula tato brána také „brána ovčí“ a sice proto, že hned na blízku nalezal se rybník ovčí, kdež ovce k obětní choraně se napájely a myly. (Jan: k. 5).

Od strany severní vede do Jerusalema „brána Damaská,“ tak nazvaná, poněvadž se jí

vnchází k Damassku.*) Turci ji jmenují Bab-el-Cham aneb také Bab-el-Hamoud t. j. brána sloupův. Nad ní se nalézá v arabské řeči tento nápis:

„Hrad tento požehnaný staven byl na rozkaz našeho velikého pána a výtečného císáře Šešův, Arabův a Persiánův, Sultana Suleimana, syna sultana Selima, jehož křsí a mocnost ať Bůh zachováti ráci r. 944 prorokotvých hebrských. Spočtvej na něm požehnání!“

Mimojmenované měl Jerusálém ještě i jiné dvě brány: zlatou aneb krásnou totiž (porta aurea, speciosa) a bránu Herodesovu. Obě jsou však nyní zrušeny. První z nich nalézá se k východní straně na hoře Morii naproti mosjeji Omarově a jest pamětihodna tím, že Pán Ježíš ji krátce před umučením svým s velikou slávou do města vcházel, při kterémžto příležitosti mu lid vstříc vyšel volaje: „Hosanna synu Davidovu! Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Hosanna na výsostech“ (Mat. 21, 9). U též brány uzdravil sv. Petr člověka, kterýž již ze života matky své chromý byl. (Skutk. apost. k. 3.) Rozšířenost jest mezi Turky prořekví, že prý jednoho pátku přijdou křesťané a dobyvše Jerusáléma touto branou co vstězorové do města vejdou.**)

*) Také jméno brána tato za starých časův měla, s jistotou udati nelze; neboť knihy druhá Esdrášova (k. 3) uvádí také ještě jména mnohých jiných bran, kteréž do starého Jerusáléma vedly.

**) Připomínáme zde znova, co v předchozí kapitole již řečeno bylo, že totižto v pátek dne 15. Julia r. 1099 Jerusálém od křesťanů dobyt byl.

zlatou zazdili a každého pátku, jenž jim jest dnem zasvěceným, zavírají všechny brány města mezi tím co v moskejských modlitbách své konají. Brána Herodova nalezá se nedaleko brány Damaské.

Nynější město Jerusalém poskytuje uvnitř neblahý pohled. Ulice jeho jsou úzké, plné rumů a smetí; žádná z nich nemá jména.*) Jsou z větších části jen 5—6 kroků široké a mají tak špatnou dlažbu, že by již za touto příčinou vůz po nich jeti nemohl. Velká část města leží v sutinách obzvláštně na dolním konci jeho u brány Štěpánské. Málo života a obchodu pozorovati na ulicích spáditých, špatně dlažběných a nečistých; v ulicích, kde není žádné dlažby, snadno bys v blátě umlznouti mohl. Ku zneřádění města přispívá i to, že všeliká smetl vyvrhuje se na ulici, v níž pak hladomí psi potravu hledají. Mrtvolky zcepenělých psů, koček, potkanů a jiných podobných zvířat zůstávají na ulici ležeti; ba viděl jsem v jedné ulici i zcepenělého osla, který od psů již na polovic sežrán byl. Kdykoliv jsem se po ulicích města procházel, připadalo mi na mysl slovo Tobíáše klouciho: „Ulice jeho (Jerusaléma) podláženy budou kamenem bílým a čistým a po ulicích jeho Alleluja zpívatí budou“ (13, 22). Rozjímal jsem, jak málo lze na ulice tyto obrátiti slova, jimiž byl Tobáš budoucí slávu Jerusaléma předpovídal. Nynější Jerusalém jest pod tureckou vládou

*) Za času Nehemiáše měly ulice Jerusaléma jistá jména; neboť nalezáme v 2. knize Ezechiášově (č. 3) jmenované ulice následující: ulice Nizší, ulice Jerusalémská, ulice Bethacherem, ulice Bethsur, ulice Cejsa atd.

město sčeslé nečisté, mrtvé; chodícím po ulicích jeho není „Alleluja“ zpívati.

Přítel jest v Jerusalemě a v okolí jeho ohromné množství. Běhajíť rozhledověti, nemajíce žádného vlastního, po ulicích a okolo města, hledajíce pokrmu, kde jim ho nalezti možno. Od nich vzal podobenství žalmista Pánu, kdýž pravil: „Glad trpěti budou jako psi a obcházeťi budou město“ (žalm 58, 7). Zcepenťi kde takový pes, zůstane, jak již podotknuto, mrtvola jeho ležeti na ulici. Již za času krále Dawida byl mrtvý pes v opovržent, jak vysvitá mezi jiným i ze slova Misibosetha, syna Sonathowa. Kdýž byl totiž Misiboseth přišel k Dawidovi, padl na tvář svou a poklonil se křa: „Já jsem já služebník tvůj, že jsi se ohledl na psa mrtvého, jakž jsem já?“ (2. Král. 9, 8.)

Domny vynějššího Jerusalema nejsou vysoké; zřídka jen uztáh domy o dvou neb třech poschodích. Střechy mají podobu terasův, jsouce u prostřed něco vyvýšený. Nad každým téměř domem pozvedá se malá kupula asi 4—5 števniců v. sofá. Na střechách těchto vykonávají moslemtové své modlitby; na nich upravují sobě židé o slavnosti stánkové obydlí swá, obtud pozorují obyvatele, co se děje na ulicích. Na podobném nástřeší domu svého královského procházel se druhdy Dawid, odněž uztel Bethsabeu, manželku Uriáše Gethejského, se kterou cizoložství spáchal (2. Král. 11, 2). Na nástřeší domu pohostinského odebral se za času svého v něm přebývání každodenně Grantisskán bratr laik, Fr. Salvator. Tázal jsem se ho jednoho dne, proč

tam chodí. S odpověděl: „Přes město vidím hroby v údolí Josafatském; k soudu, který se kdytí v tomto údolí držeti bude, i já přijdu. Vidím také na hoře Olivetské ono památné místo, odtud Pán Ježíš na nebesa vstoupil. Dejž Bůh — doložil bohabojný bratr — abych se kdytí strze údolí Josafat šťastně do nebe dostal!“*)

Domy Jerusalemské mají málo oken na ulici; — obyčejně bývají okna na straně do dvoru obrácené; jenom sem tam spatřiti lze malé čtveruhelné otvory ve zdích aneb červené mřížky ze dřeva, z nichžto obyvatelé na ulici po-
ztraží. Často viděti i oblouky, jenž se klenou od jednoho domu ke druhému, čímž v úzkých ulicích většit ještě tma porůstává. Úzkost skličuje bez-
dělný cestovatele po těchto posmurných a tmavých ulicích jmenovitě k večeru krácejícího. Domy jsou z velké části špatně stavěné a nezděba se stává (jak se i za času mého pobývání v Je-
rusalemě stalo), že dům se zboří. Takto dva domy znám v Jerusalemě, které bly evropského způsobu stavěny jsou, a sice: nový pohostinný dům rakouský, a pak dům p. Giacomina Pasquale, dragomana (klunočníka) při c. k. rakouském konsulatu. Náměstí nemá Jerusaleml žádného, vyjma snad jen veliké prostranství nacházející se

*) Zbožný tento bratr byl knězem v domě pohostinném; viděti mne když, on jsem se na návštěviti procházel a bre-
viář modlil, volal na mne ze dvoru: Etiam pro me!
(také za mne), chtěje těmito slovy říci, abych se také za
něho pomodlil. Já mu odpověděl: Etiam pro te t. j.
také za Tebe je pomodlím. Ten na to viděl jsem jej s
téhož návštěviti, když právě do kuchyně vařiti šel. Zavolal
na něj: Etiam pro me t. j. aby také pro mne navařil;
on porozuměv slovům mým odvětil: Etiam pro te. t. j.
také pro Tebe navařím.

okolo messity Omarowy, na kterého wšak bez dovolení tureckého místodržitele (passy) žádný křesťan wstoupiti nesmí.

Mimo kupuly u chrámu Božího hrobu, u messity Omarowy a Uksaowy pozvedají se ušto wěži se zvony tak zvané minarety, turecké to štíhlé věže na vrchu chodistém opatřené, s nichžto hlas Džuezzimůw ozývá se temně v pustém městě, porozbuzuje k modlitbě stoupence Můhamedowy. Nežli tu jiných zvonů slyšeti, leč s věží katolického kláštera Sv. Salvátora a několika řeckých klášterů.*) S jak hluboce dotýkají se utrobny naši zvukové těchže katolických zvonů k. p. v pátek odpoledne o třetí hodině, když se jimi zvěštuje památka skonání Spasitele našeho v té. i. ž městě, kdež byl v nemyslowitelných bolestech vypustil ducha za spášení pokolení lidského! Když v našich katolických krajinách při welebných těch zvucích wrhá se každý zbožný křesťan na kolena, šeptaje modlitbu k uctižovanému Spasiteli s porozdechou rozbolestněnými; což teprva tu v samém Jerusalemě?! Musíme říci, že mně při zvonění touto bylo, jakobych při každém zvuku slyšel wšitky Spasitelowy, kteréž v katolické církwi na weliký pátek při uctění sw. kříže se křlají:

Co jsem činil, lide tobě,
 Štm jsem důvod dal tvé zlobě?
 Otrocim jsem tebe zbavil;
 Tyš mně dšero kříže sprawil**).

*) Posledního času zjednali sobě Němové dosti weliký zvon, jež na wěž při kostele Božího hrobu bezpráwně powěšiti dali, a jímž wěćci wyznaní swého se slůžbám Božím swoláwají.

**) Z Hymnů církew: od Fr. Cussisa str. 89. druhého wydání.

Š nedá se vysloviti dojem tento slovy sebe rozmlcenějšími, když mezi zvoněním tím při modlitbě poztrá poutník na tutéž horu, na které strádal Spasitel, se které byl zřínalýma rtoma vynořil ze mroucí utroby poslední slova závěti svého k celému pokolení lidskému!

Stydnější Jerusaleme, sklěsí na pouhé okresné turecké město, roztrídí se v patero pobytův: v pobyt muhamedánský (hareth el Muslimin), v severovýchodní části města; v byt křesťanův (el Nussarah), okolo chrámův Sv. Salvatora a Božského hrobu; v byt Arménův (el Arman), na části horní Sionské; v pobyt židův (el Jahud), na straně Sionské při hoře Morii, a konečně v bydlíště Afrikánův (el Mugharibeh), na jižní straně horní Morie. Počet obyvatelstva, zahrnuje v to i vojsko turecké a osoby při konsulatech a misích, páčí se na 17— až 18,000 lidí. Mezi těmito jest křesťanův asi 3500, jichžto se asi 2000 přiznává k víře katolické, ostatní pak jsou rozpuštěni řeckého, rozkolného i sjednoceného, arménské, koptického a protestantského; židův se čítá přes 7000 a muslimanův 5000. Katolíci jsou nejvíce starou kmešnického a přebývají v podružství; jenom někteří z nich jsou majiteli domů. Klášter sv. Salvatora má zde několik domův, v nichž bytují chudí katolíci buď zcela zdarma aneb za nízkých plat.

Duchovním představeným katolíkův jest veleb. p. patriarcha Monsignore Giuseppe. Patriarchat jeho rozprostírá se po valné části Palestiny, čítá však jen asi 6000 duší. V Beitjalle, městečku asi 2 hodiny od Jerusalema

rozděleném, má od několika už let seminář pro vychovávání mladého duchovenstva, kterých později popsatí můžeme. Jeho světských kněží, jichžto jest asi 15, jsou Francouzi a Blassi. Mimo tyto duchovní jest v Jerusalemě v klášterě sv. Salvatora asi 40 kněží řeholů sv. Františka a též tolik bratrů laických. Kněží tito jsou dle národnosti Španělé, Francouzi, Blassi, Němci, Řekové a Slované, a zastávají duchovní správu katolických křesťanů v Jerusalemě bydlících, jakož i poustníků, kteřížto z Evropy do sv. země přicházejí.^{*)} Bratři laičtí jsou z větších částí řemeslníci.

Jerusalém má také dva kláštery panenství, a sice sester Sionských a sester sv. Josefa. Řeholnice obou klášterů těchto zaměstnávají se vyučováním a vychováváním dětí.

Nejvyšší hlavou rozkolných Řeků v Jerusalemě jest patriarcha Cyrillus, tentěž, s nímž jsme se byli na lodi z Alexandrie do Tasy setkali. Patriarcha tento má pod správou svou několik titulárních biskupů, t. př. Betlémského, ze Sáby a j. Biskup řecký, mající zde státi byt svůj, jmenuje se od řeckých významců (rozkolníků) „vescovo del fuoco“ t. j. biskup ohně, a to za tou příčinou, že podle věry jejich v bílou sobotu sv. tyhobně oheň s nebe svolává.^{*)} Pa-

*) Poutníci ze zemí t. c. l. říší rakouské patřících do Jerusalema přicházející přijímají se nyní v novém poutnickém domě, nazvaném „rakouský poutnický dům“ (Oesterreichisches Pilgerhaus), o němžto již svrchu řeč byla.

**) Slavnost tato, při které se Řekové chovají, jako by zlým duchem posedli byli, milujeme čtenářům svými při jiné příležitosti obšírněji popsatí.

triarcha řecký má takéž pro vychování duchovenstva svého seminář a fice v klášteře sv. Kříže, jenž asi hodinu cesty od Jerusalema vzdálen jest.

Stolec patriarchy arménské byl za času mého v Jerusalemě problévání uprázdněn. Křesťané koptští mají zde biskupa svého. A také protestanté nezapomněli na Jerusalemb, ustanovivše v osobě p. Samuele Gobata tak zvaného biskupa ve sv. městě; protestantský biskup tento dostává od vlády anglické ročně 1000 liber (10,000 zl. st.) služného a k tomu ještě vydatků přidavek od souvěrcův svých. Protestanté mají zde také dva — tak zvané faráže a misionářův dům, v němž asi 30 mladých Arabův ve vyučování svém vyučují a vychovávají. S anglická protestantská společnost „pro rozšíření Bibli“ založila v Jerusalemě školu, jehož nápis v anglické a hebrejské řeči oznamuje, kde protestantské Bible a jiné kacířské knihy dostati lze.

Nalezá se v Jerusalemě také sekta tak zvaných Amenitův, založená před několika lety ve Württembersku od pomateného Angličana, pokřtěného to Žida Samuele Bika, s nímžto roku 1858 několik těchto sektářů do Jerusalema přišlo. Vyznavači sekty této nejsou ani křesťany ani židy a odpovídají na vše: Amen, kterýmžto slovem se také ve spolek pozdravují, a od kteréhož i jméno své vzali. Učí zvláště, že místo neděle sobota světití se má a že celý zákon zachovávatí dlužno; zavrhují však talmud jakož i listy sv. Pavla a tvrdí, že den opětného příchodu Christova již daleko není. Bik prý jest jeden z oněch přišli-

benhých svědků, jenžto přistiti Páně předcházení mají. Sektářové tito hleděli s počátku protestantskou obec chrámu Sionského v Jerusalemě o pravdě nového tohoto evangelia přesvědčiti; když se jim to ale nepodařilo, obrátili se k rabínům, s nimižto vůdce jejich, člověk to jinak schopný a jak v talmudě tak ve starém zákoně zběhlý, několikrátě vzhledem toho rozmlouval. Nemožna však v Jerusalemě přivržence získati, odebral se do hor u mrtvého moře ležících, chtěje s. tam, jak někteří za to mají, s anděly raditi, co by dále činiti měl; jini ale tvrdí, že tam Beduinům, jakožto „národu Moabskému“ učení své hlásati mohl. V horách těchto zmizel, bylo jak se k němu podobá, od loupežníků v údolí jordanském se zdržujících usmrčen a neb oloupen, načež suad na poušti zahynul. Přivržencové jeho, samí to občané němečtí, jichžto se asi dvacet počítá, četali ještě z jara r. 1859 na návrat jeho. (Viz: Das hl. Land. Organ des Vereines vom hl. Grabe. Jahrgang VI. Heft 5.)

Vše tudíž v úvahu vzavše musíme říci, že nynější Jerusalemy poskytuje obraz v každém ohledu skornucující. Jakožto město leží téměř ve zříceninách; bývalá sláva a dávný skvost a lesk dcery Sionské vymizel bez mála úplně. Když město to nyní užel Dawid, jenž nadšenými slovy ověmoval nádhernu jeho ve uctebných žalmech svých volaje: „Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei! Slavné věci praveny jsou o tobě, město Boží“ (Žalm 85, 3); co by nyní řekl ke strašným změnám, jaké se v městě jeho

během časův udály! V pravdě — kdo na skleslé město Jerusalemu pohlédne, a na bývalou krásu a slávu jeho sobě zpomeně, bude dojísta velikou lítostí nad ním pohnut a zvolá s prorokem Izaiášem: „Vostan, vstan, oblec se v sílu svou Sione, oblec se v roucho slávy své Jerusaleme, město Svätého otčeš se z prachu, vstan, posad se Jerusaleme: rozvaž svazky hrdla svého, jata dcery Sionská.“ (R. 52, 1—2.) — V ohledení různých náboženských vyznání naplňuje Jerusalemu zbožného pouťníka city přebolestných: katolíci, řečtí, sjednocení a rozkolní, arménové, též sjednocení a rozkolní, kopti, protestanté, amenité, židé, muhamedáni — jaká to bábelská směsice!

Stydnější turecký gubernator (passa) v Jerusaleme jmenuje se Sarraha. Shodil až na tarbuš (červenou čepici s dlouhým škapcem modré barvy) v oděvu evropském. Byl několik let sekretářem při tureckém vyslanství v Paříži, kdežto evropské mravy na se vzal; a odtud bez pochyby to pochází, že je přátelsky ke křesťanům chová. Potkám ho častěji, pozoroval jsem, jak přívětivě po každé pozdravení mé odvětil. Při pozdravení pozvedá pravou ruku napřed k ústům a pak k čelu, tarbuš při tom nesundáváje. Právě se, že má mezi svými úředníky mnoho křesťanů. Že se tu křesťanským náhledům naklonuje, dokazuje i to, že iša turek, má předce jenom jednu manželku. Známe dobře učitele jeho ve francouzské řeči, laického bratra františkána jmenem Giuseppe, rozeného to Francouze, který každodenně

do domu passa tohoto přicházívá a často od něho i k obědu pozván bývá.

Bratr tento mi mnoho o domácím životě Passomou vypravoval. Zdá se, že Surraya = passa ani pravým turkem, ani křesťanem není. Brzo prý řekne: Notre Seigneur Jesus Christ (náš Pán Ježíš Kristus), a hned na to: Notre Seigneur Muhamed (náš pán Muhamed). On i jeho paní mají prý v pokojích svých obrazy Pána Ježíše i Panny Marie. Ostatně chová se Surraya = passa — jak s mrchu řečeno bylo — přátelsky ke křesťanům jakéhokoliv vyznání, za kterou příčinou u nich také veliké cti a vážnosti požívá. Když r. 1860 hrozilo i v Jerusalemě podobné pronásledování křesťanů vypuknouti jako v Damasku, předšel passa tento obezřelým a energickým jednáním svým všem trvavším vzbuchům. Odeslal vojsko s rozkazem, aby mu původce spiknutí buď živého neb mrtvého donesli, načež mu skutečně hlava jistého náčelníka beduinského, jenž byl vůdcem účastníků onoho spiknutí proti křesťanům, co trofej (znamení vítězství) donesena byla.

Pro ochranu cizinců jsou v Jerusalemě konsulemé některých evropských mocností a sice: francouzský, rakouský, pruský, anglický, ruský, španělský, a americký. Nad domem každého z nich zatáčí se praporec s barvami onoho mocnářství, kteráž konsul v domě tom přebývá, jít zastává. Bratři a nejmocnější konsul jest francouzský — nyní p. Edmund Barère —; neboť Francie, jak již podotknuto, přivlastňuje sobě právo, býti ochrannou mocí sv. země a za-

slawateckyní všech křesťanů w ní bydlících neb do ní připutowawších. Za francouzského mocnáře koná se při službách Božích w každou neděli a swátek veřejně modlitba, a konsulowi jeho prokazuje se velká čest i w kostele.

Kapitola dwanáctá.

Ponebí w Jerusalemě a w okolí jeho. Nemoci, potrava, zvěř, roštníctwo, oběm, obchod, poštý, peníze, hudba, zpěw a obvyče w krajínách tamějších.

Dříve nežli k popisowání králové cesty a jiných památností a swatých míst Jerusalema přikročíme, minule lasťarvé čtenáče aspoň poněkud s poneblm města toho a okolí jeho, jakož i s jinými pamětihodnými věcmi seznámiti. Jerusalema má w horách vysoké položení a proto také zdravé pásmo (klíma). Jenk tam tak nezdравý wzduch jako n. p. w Hamlehu a neb w Tiberiadě, kterážto města majíce nízké položení pro veliké parno we zlé pověsti jsou. W Jerusalemě trvá zima obvyčejně od listopadu až do února a pozůstává toliko w dešti. Zima začíná hřimáním a blýskáním; nebe se zahalí oblaky, a na to začne padati déšť, kterhž, jak jsem sám zkusil, častokráte osm dní a tolikéž noci bez přestání trvá; po té přestane den neb dwa pršeti, pak ale zase 8—14 dní prší jen leje. Wida neustávající déšť ten, domníwal jsem se, že nastane druhá potopa světa.

W únoru dostaví se opět blýskání a hromobiti, načej se rojjasní, a tu se začíná jaro.

W zimním deštivém čase teče voda se střech do hlubokých studnic (cistern), jakýchž w každém domě jedna, dvě aneb i více se nachází. Voda ta stojí w nich po celé léto, a' jest, jak sobě snadno lze představití, teplá, kalná, plná červů a jiných vodních živočichů; nicméně rošťák slouží předce obyvatelům za nápoj; já jsem jí rošťák nemohl pítí, posud strze čistý šátek procéděna a s rolnem smíchána nebyla; nelzeť mi posud na špatnou vodu tuto zapomenouti. Kdyžkoliv jsem z okna světnice své na dvůr domu pohostinského (casa nova) pohlédl a vodu tuto spatřil, bylo mi s truchlivým srdcem zptívati:

Na tom našem dvoře,

To je voda, Bože!

Šedó se jí napije,

Zapomněť nemože. (Suffilový národní písně).

Vody tekoucí obyvatelé Jerusalemsští z větších částí ani neznají. Pozorovali jsem, s jak roztřáslým úžasem na vodu se dívali, když po dlouhém dešti w potoku téci počala. Také to bylo divadlo pro Turky, když po vrchání rybníku Gihonu, kterýchž jen z jara vodu mívá, jakžs spekulativních Ťek na malé loďce se plavil. Nemohlť ani pochopiti, kterať to možná, že také na vodě jezdití lze.

Termoměr nepadne w zimě obvyčejně hlouběji než na 6—7 stupňůw tepla; avšak obyvatelé Jerusalemsští trpí při tom dosti zimy, ješto ve

světních kamen nemají; nad to jsou podlahy světnic kamenné, a volnost povstala z dlouhého deště táhne se do zdi, kteréž pak dlouho studené vstávají. Já jsem alespoň snad ještě nikdy tak mnoho zimy nevystál jako v Jerusalemě. Abo sobě tam chce zatopiti, zapálí uhlí na panvě; to však vyhá málo tepla, a mimo to jest takové topení pro život a zdraví člověka velmi nebezpečné.

Sněhu padá v Jerusalemě a ve sv. zemi vůbec málo, a když ho někdy trochu napadne, rozpustí se ihned opět, jakmile slunce vyjde. Svata země se tedy nemá co báti před zimou sněžnou (*non timebit a frigoribus nivis*) (Přís. 31, 21). Než v zimě r. 1862—63, kdežto ve krajinách našich zima neobyčejně mírná byla, nastala ošolo Jerusalema zima, ve krajinách oněch neshledaná. Církvních časopis „Glas“ (ročník 15. č. 11.) přinesl vzhledem toho výtaž z jednoho listu daného v Jerusalemě dne 5. března 1863, v němžto se mezi jiným píše:

„Měli jsme v tomto roce zde hroznou zimu, jakové zde snad ještě nikdy nebylo. Od nového roku až ku konci února bouřilo ustavičně, dvakráte byla půda sv. země Palestinské asi na 1 stěroveň pokryta sněhem, jenž však jenom 3 či 4 dni ležeti zůstal. Šku konci února byla největší zima, tak že zem byla zmrzlá a teploměr 4 stupně zimy ukazoval, což v Palestině neshledanou jest věcí. Již osm let jsem ve sv. zemi a nikdy nepadl teploměr pod 3 stupně tepla; mně zmrzla voda ve světnici. Daložto Tyrolák jsem na zimu zvyklý, a přece musím wyznati, že jsem

při těchto 4 stupních zde více zimny trpěl, nežli v otčině své při 25—27 stupních. Ještě více pocíťovali tuto zimnu spolubratři moji z Itálie a ze Španělska, především ale obywatele Jeruzalémští, kterýmžto až podnes „zem zmrzlá“ něco neznámého bylo. Nejvíce bouřilo povětrí v posledních dvou týdnech měsíce února. Mnoho velkých a malých lodí stroskotalo se na pobřeží Syjském. Velká francouzská parolod „Jordan," která dne 19. února k Saffě přišla, nemohouc se k městu přiblížiti, odjela hned k Bejrutu. V noci na 21. února stroskotala se tato krásná parolod o skálu a leží nyní jako ve dvou polovicích roztržena v moři. Měla 300 cestujících na palubě, kteříž ale všichni od smrti zachráněni byli. U Bejrutu zahynulo totiž 5 velkých tureckých lodí z Cařihradu, jedna velká anglická, jedna italská a mnoho malých arabských. Dva bratři františkáni jedoucí v městci lednu z Alexandrie do Saffy, nemohli zde pro vlnobití z lodi na pevnou zem vstoupiti; jeli třikráte do Bejrutu a též tolikráte do Alexandrie, až se jim konečně dne 3. března posstěšilo do Saffy přijiti. Bohužel i tři z našich bratří zahynuli na moři strasným způsobem: Fr. Carlo, Fr. Vittore a Fr. Eustachio, 17 let starý. První dva chtěli se do své provincie v Itálii navrátiti, a Fr. Eustachio byl do Benátek poslán, aby tam svá studia dokončil a na kněžství posvěcen byl. Po tři týdne čekali tito bratři v Saffě na parolod rakouského „Alondu," která konečně dne 20. února u Saffy se mohla zastaviti, ješto byla bouře na moři trochu popustila. 400 poutníků bylo na

té lodi, jenž byli již po druhé před Zaffu došli; nebyliť tošťat s to, aby na pevnou zem vtročili. S tentokráte nebylo radno, přivésti je to kocábkách k městu. Několik moře bouřlivé bylo, odvážil se druhý kapitán plouti k městu a tam u agencie listy odevzdati. Namrátilo se brzo tentýž kapitán vzal s sebou ty tři bratry, aby s ním to kocábce na parolod dojeli. Domnívali se bratři, že na kocábce kapitanově jistěji pojedou, a kapitán sám byl tomu rád, že tuto nebezpečnou cestu nazpět k parolodi sám nemusel konati. Odplula tedy kocábka; moře ale rožďy víc a více se bouřilo. Kapitán přikázal turečkým veslařům, aby nebezpečnou flálu objeli, oni ale nechťce poslechnouti, pluli obyčejnou cestou mezi dvěma skalama. S touto ošklivostí přihnuli se tři tojšoké volny; kocábka vyjela zhluru ku prvně tolně a spadši s ní bylať od druhé tolny, která velmi rychle po ní následovala, pohlcena. Všichni, jenž to kocábce byli, zahynuli to moři, jenom kapitán byl zachován. Zachytl se flálu, zlámal ale při tom žebro; flálu té držel se tať dlouho, až jiná kocábka z města mu ku pomoci připlula a jej na polo mrtvého vyřwobodila. Ležl těžce raněný to fláštěte frantiskánůw to Zaffě a neml se, zdaliž na žiwě zachován bude. Fr. Carlo a Fr. Eustachio byli den na to nalezení a slavně pochováni, Fr. Vittore byl bez pochyby od velké rhyby pohlcen*).

*) Fr. Carlo, muž to rozumný, byl za času mého pobytu to Jerusalemě druhým dohlížitelem zahrady Getsemaniť. Mnohou kyticí ze tohlti rořkoucha to této památné zahradě mi daroval. Že Fr. Vittore řwůj hrob to nitru velké rhyby našel, jeř možno, neboť u Soppe (mynějši Zaffy) i

Žať mile nastane v Jerusalemě jaro, již také vše se zelená. Vohužel však, že tam mnoho zeleného viděti není; neboť vyjma ono veliké prostranství okolo mešity Omarovy, není skoro místa, kdeby pro samé sláby trávy růsti mohla. V měsíci aprílu jest ale již zase všecko od slunce vypáleno. Pohled to přesuutný! Žať se radovalo oko mé, když z jara spatřilo někdy trochu — trávy! a jak krátký čas trvala radost tato! Když jsem jednou blíže onoho památného místa na hoře Olivetské, kde dle zmiňného podání sv. apoštolové sestavili vyznání víry, utrhl sobě na památku několik polních kvítek, káral mne z toho sedlák, an tam právě melu hubenou trávu pás, dohládaje, že jeho trávě škodu dělám! Ubohý sedláčku! — uyslel jsem u sebe — kdybys ty viděl pastvy ve Štýrsku, a tvá křavička kdyby viděla bujně a tlustě trávy krajů štýrských tak zvané: „Mürzthalerinnen“! — V pravdě! viděl jsem již hezký kousek světa, ale tak neúrodné krajiny, ve které sedlák nařká, když jeho hladové trávě kvítka z pole se utrhne — takové krajiny jsem jistě nikdy neviděl! A tak jest ta země — zaslíbená — mlékem a medem tekoucí! —

V létě dosáhne v Jerusalemě teplo nejméně 30 stupňů; tehdaž nemůže v poledních hodinách žádný vyjiti; neboť by se vydal v ne-

prorok Zonář od ryby pohlcen byl (Zonář c. 2). Može u Jafy jest, jak již povědno, až podnes proslulé pro množství žraloků bouvančích (squalus palumbarius, Haifisch). Že tato ryba člověka pohltiti může, jest jisto. Cesarijci na loď „Morara“ vyšli r. 1858 v indickém moři mladého žraloka, jenž byl jedm největším blouhým.

bezpečensťwí zahoteti od slunce. Toto zahoteti od slunce (opar, Sonnenstich) jest velmi nebezpečné; na ně zemřel i Manasses, muž udatné Judithy; neboť wypravuje o něm písmo sw.: „A muž její (Judithy) byl Manasses, kterýž umřel w čas žni ječmenné, nebo stál nad těmi, kteříž vázali snopy na poli a přišlo horko na hlavu jeho i umřel. (Kn. Judith 8, 2—3). Wyprawowalo se mi w Jerusalemě o mnohých cestujících, jenž na toto zahoteti od slunce zemřeli.

Obyčejná nemoc w Jerusalemě a we sw. zemi vůbec jest — zimnice, a ta prý pochází nejvíce od zachlazení, w noci a od špatné vody. Viděl jsem bratra laika Frantiskána, Fr. Angela, který se zimnicí celý trásl. Nebezpečno jest prý w Jerusalemě (obzvlášťně letního času), míti otevřenou ránu, která buď od říznutí aneb jinak powstala; ta prý se ráda stane rařowitou aneb rozžroutou a sice pro veliké parno. Slyšel jsem, že tamější lékaři jednu služebnici, jejížto rána počala se rozžrouti, do Evropy poslali, aby ji život zachowali. Jest w Jerusalemě více lékařů, mezi nimiž wšak první místo zaujímá lékař kláštera sw. Salvatora, kuž Frantiskán B. Giuseppe, muž to vůbec milovaný a vážený, o němžto ještě i dále řeč bude.

Obyčejným pokrmem w Jerusalemě jest maso slepičí, skopové a kozí; ryže (arabsky: rus), makaroni (dlouhé to italské nudle) aneb jiná jídla z mouky, sýr, vejce, mléko, batle, pomoranče atd. Zemská jablka, čočka, hrách a jiné věci přivážejí se za drahé peníze až z ostrova Cypru. Zeleniny jest w Jerusalemě velmi málo, poněmadž taut

není zahrab; nejlepši zelenina, kterou tam mají, jest květník (karfiol). Všude jídlo připravuje se olejem; neboť tu nemají ani sádla ani másla. S počátku mi nechtělo toto jídlo chutnati a byl bych často reptal, jako druhdy reptali Izraelité na poušti Sin, říkouce k Mojžíšovi a Aronovi:

„Sedávali jsme (v Egyptě) na hrnci masa a najídali se chleba do sytosti, proč jste nás vyvedli na poušť tuto!“ (2. Mojš. 16, 2—3). Když jsem se byl po pštročím pobytu ve sv. zemi opět do Evropy navrátil, pozoroval jsem sám na sobě, že „holena má zemlelá jsou od postu, a tělo mé že změnilo se pro olej“ (genua mea infirmata sunt propter jejunium et caro mea immutata est propter oleum. Ps. 108, 24). Obzvláštně Františkáni nemají dobrého jídla; neboť jídají času adventního a postního z větší části jen obecnou treflu (Stodfisch = gadus morrhua) v oleji buď pečenou aneb vařenou. Italiáni ji nazývají „Baccala;“ nemohl jsem ji za příčinou protivné chuti jejt ani jednou okusiti. — Chléb, jenž se peče v klášterě sv. Salvatora, jest bílý a velmi dobrý; chlebem prostých Arabů jsou kulaté, tenké pekáče pečené v horkém popeli. Káva se pije v Jeruzalémě bez mléka a jest ovšem pro velmi slabou naši výborná a velmi laciná. Kdož neroz, že arabská káva, obzvláštně ona z Mekky, proslulá jest? Jiného mléka v Jeruzalémě k dostání není leč — kozího. Co pivo jest — největší část obyvatelů Jeruzalémských ani neroz. Mají tam konsulové pivo, ale to jest pivo anglické „Porter“ zvané. — Vino jako v sobě nebyloby špatné, kdyby od

těch neschlastných mčchů vůně rozlí do se nevta-
hovalo. Obzvláštěně výborné červené víno z
Cypru (vino di Cipro) má velmi nepřijemnou
rozlí chuť. Prošťat to čím mají tamější lidé
víno chovati, nemajíce beček? Rozlí mají dosti,
ale prken nemají. Každý malý kus dřeva, buď
tu statobě aneb domácím věcem zapotřebného,
musí se až — z Terstu dovážeti. Bratr Fran-
tiskán Fr. Symforian, stolář, jezdí několikráte
za rok pro dříví do — Terstu. — U Jerusálema
vína neroste, ovšem ale u Hebronu, asi 8 hod.
cesty jižně od Jerusálema vzdáleného. —

Švětlo, jímž se ve světnicích svítí, jest
— lampové. Štíhlé, malým minaretům se po-
dobající lampy z mosazu mají na vrchu bání,
které se olejem naplní a v nichžto dva i tři
knoty hoří. Lampy byly již za prastarých časů
to Orientu v obvyceji (kn. Soudců 7, 16 a 20
— Píseň Salom. 8, 6 atd); z nich vzal Pán
Ježíš podobensství, ve kterém přirovnával krá-
lovství nebeské k desíti pannám, kterážto vzavše
lampy své, vyšly proti ženichovi a nevěstě. Pět
z nich bylo bláznivých a pět opatrných. Bláznivé
vzaly lampy, ale nevzaly oleje; opatrné vzaly
všťat olej v nádobách svých s lampami (Mat.
25, 1—4). Musím říci, že jsem se v Jerusa-
lémě často podobal — panně bláznivé, nemající
oleje v lampě své. Mladý arabský sluha Ab-
dallah (jehož jméno v naší řeči významává
tolik co: sluha Boží), máje to pravdě mnoho na
starosti, zapomenuť často naléti oleje do lampy
mé, a já seděl ve tmě jako — panna bláznivá.
Někdy mně opět nedal dosti oleje do lampy, tak

že jsem, wida jej s nádobou olejem naplněnou po dvoře domu pouťnického od jedné světnice k druhé běhati, přinucen byl, wolati na něho z ošna: Udělte nám svého oleje; nebo lampy naše hašnou (Mat. 25, 8). Ubohý Abdallah, dobrý to mladík, přiběhl pak ke mně na vrch a prosil za odpustění řka: Scusate Padre! sempre confusione! sempre confusione! (Odpusťte otče! samá zmatenice! samá zmatenice!). A w skutku běhal ubohý Abdallah častořáte semotam jako pomatený, newěda toho by měl napřed obřloužit. Usmíwal se wšak a za pravdu mi dal, když jsem mu powídal, že není Abdallah (sluha Boží = servo di Dio) nýbrž „sluha ďáblůw (servo dei diavoli); při čemž jsem ale myslil na mnohé svěhlavé a zarputilé pouťníky, kteří newrostiti a neschetrnosti svou ubohého w pravdě fužowali.

W Jerusalemě a we sw. zemi wůbec málo se chodí pěšky. Každý cestující jede buď na koni, buď na oslu aneb welblondu. Tento způsob cestování byl tam již za starých časů w obyčeji. Sw. Jozef a Panna Maria konali s Ježíšem cestu do Egypta na oslu. Pán Ježíš držel slavný wchod svůj do Jerusalema na oslátku. Sať wůz wyvádá, mnohý obywatel Jerusalemský ani newí. Sílnic, na nichž by se na woze jeti mohlo, w Palestině není, a mluwím pravdu, twrdě, že jmenovitě okolo Jerusalema není ani na čtvrt hodiny cesty, kde by se na woze jeti mohlo. Všude jsou skály, všude kamení. Před časy to musilo jinak býti; neboť čteme, že „měl Salomoun král čtyry sta vozů (3. král. 10, 24) a že přitáhl

na krále Roboama k Jerusálemu Sesák, král egyptský s tisícem a dvěma sty vozy (2. Paral. 12, 2. 3); tehdaž musely tedy okolo Jerusálema býti cesty, po nichžto bylo lze na voze jezdit.

Koni arabští jsou rožbovní; mají a dle zdání slabí nehodí se více k tahu, ale tím více k jízdě. Věští to ku podivu, co takový arabský kůň vydrží a jak opatrně a bezpečně po těch skalnatých a nebezpečných stezkách jezdce svého nosí. Jenom dwafráte za den dostane spátnou pteci a o poledni nedá se mu ani píti, ačkoliv jest tam veliké parno. Dřívě asiatské jsou evropským bratrům svým zcela podobní a jako tito velmi mnoho snesou. Na velbloudech jezdí jenom sprostí Arabové. Jízda na tomto velkánském zvířeti musí pro ustavičné kolébání nepřijemná býti. Kdo tomu není zvyklý, dostane prý neztídku i mozkovou nemoc (vrhnutí). Velbloud má to pravdě zvláštní chůzi; jde totižto tak, že udělá krok oběma pravými a pak oběma levými nohama; stojí to za podívaní, když takto několi set velbloudů kráčí; jeden jde za druhým nesa břemeno své, a před nimi kráčí obvykle vůdce jejich — osel. (Tot prý jest, dle Albana Stolz, vůdce masounů). Viděl jsem takovou konce neberoucí řadu velbloudů k Jerusálemu táhnouti. Tu mi přitavila na mysl slova Izaiášova: „Množství velbloudů přikryje tě, dromedáři z Madian a Šy: všickni ze Sábý přijdou“ (60, 6). Bylo to to pravdě, jako kdyby Jerusálem velbloudy zatopen aneb zavoduěn býti měl; pravá to — inundatio camelorum. —

Co krajinu okolo Jerusálema smutnou a

mrtvou čini, jest i to, že se tam nalezá velmi málo ptáků. Viděl jsem tam jenom vrabce, kteří našim zcela se podobají a též tak štěbetají a zlodějišti jsou; jest jich tam tak mnoho, že si jich lidé rovně tak málo všimají, jako za času Ježíše Christa, kdežto jich pět za dva penízky prodávali (Luk. 12, 6). V holubím jest v Jerusalemě mnoho, a ti mne uvedli na pamět ony prodáváče holubů ve chrámě Jerusalemském, jejichžto stoly Pán Ježíš zpřemracel (Mat. 21, 12). — Okolo Jerusalema jest také velmi mnoho šedivých krávců, kteřížto létají v celých hejnách nad městem a jejichžto štaredé krávní mi nad míru protivné bylo. Slyše ustavičně nelibé krávní toto, zpomněl jsem si často na sv. poustevníka Meinrada, jenž v Einsiedlenu ve Švýcarsku od vrahů usmrčen byl, jehožto smrt ale krávci ustavičným krávním a dorážentem na vrachy ty prozradili. Byloť mi tu, jako kdyby i krávci okolo Jerusalema neustálým krávním svým Židům Jerusalemským přehroznou na Spasiteli zpáchanou vraždu připomínali. Jiných ptáků mimo tyto jmenované jsem okolo Jerusalema neviděl. Asi 4 hodiny cesty tu straně západní od Jerusalema — a sice u sv. Jana v horách (ad S. Joannem in montana), kdežto ptec již více stromů a kromě jest, viděti několik škorel a mnoho stehláků (Stieglitz = fringilla carduellis. Arabové nazývají stehláka: Asfur emhana, a Italiani: cardelino). Tu již nacházejí ptáčkové tyto potravu v jakémsi nízkém bodláčkovém keři, který v keři arabské Nač sluje. Viděl jsem tam také mnoho velkánských kání.

Dívočích zvířat, jako: lvů, tigrů, leopardů a podobných okolo Jerusaléma není; jest tam ale velmi mnoho šakalů, a ti se přibližují nočního času až k městu. Zajíců, srnců aneb jiné plaché zvířete tam též nemají. Hadové tamější jsou prý z největší části jedovatí, a proto bývají uštknutí jejich nebezpečné. —

Stromů nalézá se okolo Jerusaléma málo a to z největší části jen olivové. V městě samém viděl jsem jeden cedr, jednu palmu a u městy Dmarowy několik cypřišů. Podotkl jsem již tuším, že stromy olivové se podobají našim vrbám, jenom s tím rozdílem, že mají tvrdší a dřevnatější dřevo a listy více tmavozelené. Strom olivový dosáhne velmi vysokého stáří a má jako vrba tu vlastnost do sebe, že čím více se ztezuje, tím více znova pučí. Povídá se, že prý těch s prastarých olivových stromů, jež viděti jest v zahradě Getsemanské, pochází z času Pána Ježíše. Poněvadž okolo Jerusaléma nachází se velmi málo polí a to jenom kamenných o skalnatých, jsou stromy olivové jediným bohatstvím, tamějších sedlákův (Fellahs); neb k jim poskytnutí potřebných olej nejenom k jídlu nýbrž i na světlo lampové. Nejvíce pomstí se jeden Fellah na druhém, když mu olivový strom jeho pošelá, jesto z něho touto měrou udělá pravého žebráka. Possádá se tam však takový zločin za hřích, který obyčejný kněz ne zpovědnici zadržeti musí (casus reservatus). —

Oblek mužských v Jerusalémě a v okolí jeho jest na hlavě turban aneb Fez (arabsky tarbuš). Fez jest červená čepice s modrým štapcem; ob-

wine-li se okolo čela dwakrát neb třikrát bílým šátkem, aby slunce na hlavu tak nepáslilo, stane se z ní turban. Mužové, alespoň vznesenější, nosí dlouhé kabáty se stojatým sluncem, velmi široké, nespočít až dolů sahající kalhoty, bílé punčochy a střevíce; mladci nosí kratičké kabátky bez šosů. Kabáty a kalhoty jsou rozličné barvy; nejvíce ale temnozelené. Sproští Arabové bh-wají bosonozi, mají častokrát jenom kossili na sobě a jsou téměř nazi. Při pozdravení se ani turban ani tarbuš nesmělue. Pozdravující dotkne se pravou rukou úst a pak čela — toť jest způsob pozdravení w Orientu. Mnohý řekne při pozdravení: Salami aneb Salamath! (buď pokoj tobě!) Tento obyčej pozdravování jest w Orientu starý; i Pán Ježíš pozdravoval učeníky své tak s nimi: Pokoj vám! (Luk. 24, 36). — Mužští mají obyčejně silnou bradu čili vousy; tyto se tam počítají vůbec za něco „mužného, ctihodného.“ Jestliž to největší pohánění, které se Orientalcovi státi může, když někdo se zlosti brady jeho se dotkne. Kdo mu ale lahodí a „ve jménu brady jeho“ o něco ho prosí a při tom úlisně brady jeho se dotkne, tomu tak snadno prosby neodepře. I katolický patriarcha, jeho svěťší kněží a všichni Grantišťtani nosí tam brady. —

Ženské jsou zcela od hlavy až k patě zabaleny do bílého zmláskatého šatu, který wíjjáť přes obvyčejný oblek svůj jenom wensu na ulicích nosíwají. Ostatně mají ženské w Jerusalemě obyčej, že chodí na ulici velmi pomalu a že jen podlé domu se plazí; nejsouť tak obratné a čerstvé jako naše ženské. Toto plazení se, ten zcela

bílý oblek a pať obličej paroučnickem přikrytý — to vše na mne působilo velmi nemile; domníval jsem se po každé, že ducha aneb strážidlo potkávám. Ostatně považuje se ženská na východě vůbec za „něco ctihodného, svatého“ (Haram wyznamená: swatyně), čemuž žádný muž ublížit nesmí, ano což všudy zastávatí a chrániti má. Wyprawovalo se mi, že františkáni, když jim před lety buď do Betléma, ku sw. Samu aneb jinam jíti bylo, obvyčejně malé děvče co doprovoditelkyni s sebou brávali, aby jim newěšci Turci na cestě neublížili.

Wrawopočetnost prý w Jerusalemě veliká není, čehož snad Turkové příčina jsou. Popustí-li katolický otec manželku aneb dceru svou Turkovi do Haremu, spáchá tím hřích, který mu kněz nezpovědi zadržeti musí (casus reservatus). Často prý bývá páchána i paderastia (tíž casus reservatus). Žástati s malým chlapcem na ulici státi a dlouho s ním mluwiti, pokládá se více za zlé, než hovořiti s malým děvčetem. —

Obchod w Jerusalemě jest velmi slabý. Co se tam prodává jsou: různé, křehké, obrázky a podobné věci, jaké poutníci na památku z Jerusalema s sebou obvyčejně berou. S tureckí kupci takové věci prodávají. Nejšepe a nejlacněji však se kupují tyto věci w klášterě sw. Salvatora, kdež jich DD. Františkáni celý sklad mají. W Jerusalemě však ani nemůže obchodu býti; neboť hlavní obchodní cesta z Damasku přes Syrii a Palestinu do Kaira w Egyptě táhne okolo Kamilchu a jest asi 8 hodin od Jerusalema vzdálena. —

Zvláštní pošty w Jerusalemě není; jsou tam jenom tak zvané agencie, u kterých se psaní odemzdávají a přijímají. Psaní z Evropy přicházející dovážejí se na francouzských, ruských a rakouských lodích (Vlond) až do Saffy; sem jede každý pátek od rakouské agencie zvláštní posel na koni pro psaní z Vlatons přicházející. Jerusalemě jest od Evropy nejméně 500 mil vzdálen; asi 14 dní potřebuje psaní až tam dojde. Nemůže-li loď pro bouřlivé moře u Saffy přistáti, nepřichází po 4, 5 i 6 neděl do Jerusalema žádného psaní. Za obyčejný list platil jsem co porto asi 20 fr. štř. Peníze mohou se z Evropy poslati jenom až do Saffy; sem se musí pro ně vypraviti z Jerusalema zvláštní posel, poněvadž agencie za ně na cestě z Saffy až do Jerusalema pro loupežnické Beduiny neručí.

Obyčejné peníze w Jerusalemě jsou turecké, francouzské a rakouské. Turci mají peníze měděné, stříbrné a zlaté. Měděné peníze jejich jsou: 1 para, 5 par (dělá 1 náš krejcar stříbra), 10 par, 20 par. Stříbrné jsou: 1 piastr (asi našich 6 fr. štřb.) obnáší 40 par; 2, 3, 5, 6, 10 piastrůw. Zlatý turecký tolar má 23 piastrůw aneb našich 2 zl. 30 fr. stříbra; turecká lyra má 115 piastrů. Mimo to mají Turci také bankovní.

Z francouzských peněz jsou w oběhu nejvíce franky a z rakouských stříbrné nové rýnské. Nikde jsem neviděl tak mnoho rakouských stříbrných peněz jako w Jerusalemě; povídkalo se mi, že se jich tam dovážejí plné bečky. Penězoměnci w Jerusalemě jsou jako u nás z většší části — Židé.

Sudby jsem v Jerusalemě neslyšel, leč hudbu, kterou tam jakžs pacholík, mladý to žebřák, provozoval. Chodě od domu k domu, bubnoval na hrnec koží potažený a zpíval si k tomu. Ubohý to žebřáček! hleděl bezpochyby bubnováním na starý štěp a zpěvem srdci svému uleviti; neboť

Zpěvem srdce potřeje,
 Cítí jenmž blahou slast,
 Zpěw na bolest balsam leje,
 Zhojí vsěcku tajnou strast. (M. B. M.)

Zpěw Arabůw jest z většší části v měkkém hlasu (moll) a má do sebe coš velmi melancholického. Slyšel jsem mnoho Arabůw zpíwati a žádal jsem i mladého Araba Karla, aby mi nějaké arabské písně zazpíwal, načež jsem nápěwy jejich v noty uvedl. Nápěwy tyto pohybují se z většší části jenom mezi tony: e, fis, g, a, h; tak fice, že zpěw jde ligato (vázaně) od jednoho tonu buď zhůru aneb dolů k druhému; málo kdy bývá skoku přes dva aneb tři tony pozorovati. Jenom jednu píseň mi Karlo zpíwal, jejížto nápěw z měkkého tonu do tvrdého (z moll do dur) přešel, jenž ale opět s měkkým se skončil. Hudba tureckých wojákůw záleží ve troubení a bubnování; troubení to nemá žádného smyslu. Věhem tím nemají tedy ani turečtí wojáci (jak říkáváme) turecké musiky. —

Konečně musím lastavým čtenářům ještě zdělití, že smutné město Jerusalema a smutné okolí jeho na mne tak působilo, že jsem dosti často jakousi teskností, jakousi touhou po krásné a drahé

vlasti své ctil, onu touhu, kterou Němci slo-
vem „Heimweh“ vyjadřují. Častokrát byl bych
zpíval:

Smutno, teskno na tosse strany,
Kam se koli obrátím;
Botěšsent jsem zbavený,
Bolesti srdce trápin.

• O kž mohu ptáčkem býti,
Zen se na tě podívat!
O kž mohu tam letěti,
Radost srdci udělat!

Kapitola třináctá.

Popisání křížové cesty a kaply bičování.

Popisav aspoň potvrdně nynížší Jerusaleim,
přikročim k popisování jednotlivých znamenitostí
sv. města. Předem při tom čtenáie své předemšším
onou cestou, po které dojísta v duchu již často
kráčeli — onou bolestnou cestou (via dolo-
rosa), po které Spasitel náš Ježíš Kristus pod
těžkým břemenem kříže na horn Kalvarii se ubíral.
Každý zajiště katolík modlí se a rozjímává
křížovou cestu; čas postní jest od církve sv.
zvlášť k tomu ustanoven, a předemšším svatý
týden každého roku pobádá nás dojemnými svými
obřady, abychom srdcem i všemi pocity vleli
tam na křivané vrhší Kalvarie, kde pněl Spa-

řitel náš a kde u nohou kříže stála Matka jeho, jejížto srdce pohled na Syna utřhaného a potu-
peného rozřval mečem dvoušedým. Abychom
pobožnost tuto budoucně s bolestí tím pronika-
vější vykonávat mohli, nebude nezáhodno, utve-
dli lastové čtenáře především na ona posvátná
místa, kteráž zasvěcena jsou mukami a strádáním
Božského Vykupitele.*)

Vejdeme-li do města branou Štěpánskou na
straně východní, musíme na to bráti se skrze
úzkou a špinavou ulici, mající na jednom
místě klenutí a sice tam, kde na levo ulička k
mestitě Omarově vedoucí se dělí, až dojdeme na
vrchol dosti vysokého pahorku Akry. Zde stojí

*) Zat toutou cestu církev sm. na pobožnost křížové cesty
klade již z toho souditi lze, že musím věřiti, jenž ji to-
nají, uděluje třetě odpuštění, plněm plnomocné, dílem 7 let
a 7 quadragen (čtyřiceti dnů), kterých by se účastnými
stali, když ona svatá místa v Jerusalemě navští-
ví. Uvádíme zde doložené vztažující se k odpustkům
těmto breně papeže Innocentia XI.

„In ecclesia s. sepulchri, ubi D. N. J. Ch. triduo
jacuit, est indulgentia. In loco ubi inventa fuit crux
dominica una cum clavis, quibus in illa fuit confixus,
est indulgentia plenaria. In domo Pilati, ubi Dominus
noster fuit flagellatus et spinis coronatus ac morti
abjudicatus, est indulgentia plenaria. In monte Cal-
varie, ubi Christus crucifixus est, indulgentia plenaria.
Ubi fuit super vestem Christi missa sors, sunt septem anni
et totidem quadragenae. In loco, ubi Dominus conversus
ad mulieres lamentantes super eum dixit: „Nolite flere
super me,“ sunt septem anni et septem quadragenae. In
loco, qui dicitur spasmus B. Virginis, ubi videns Chri-
stum bajulantem cecidit velut mortua, sunt etiam
septem anni et totidem quadragenae“. (Luc. Ferraris
in Biblioth. ad verb. Indulgentia art. 5. n. 8). Papežové
Innocens XII. a Benedikt XIII. potvrdili tyto odpustky a
papež Klement XII. ustanovil (in bulla: Exponi nobis
15. ledna 1731), že každý katolický křesťan, kde a kdykoliv
křížovou pobožnost koná, těchto odpustků účastným státi
je může.

na levé straně vysoká a dlouhá budova nyní turecká kasárna. Na též místě stál druhdy palác Pilátův,*) kamž veden byl Ježíš Kristus k soudu. Zde tedy jest prvá zastávka čili stace křížové cesty. Už dosud viděti jest ze zevnější strany téže kasárny zabydlené místo, kde druhdy byly veliké schody mramorové, po nichž Christa Pána k soudné stolici Pilátově vedli. Schody ty skládající se z 28 stupňův nalezají se nyní w Římě na blízku chrámu Vateranského, w kaple „sancta sanctorum“ (w nejsvětější svatyni), přináležející kádu Baskonišťův. R. 1855 lonal jsem i já na těchto posvátných schodech modlitby, jakýmiž lze plnoumocných odpustkův dosáhnouti.

Naproti kasárně stojí velepamátná kapla, zvaná kaplou bičování (capella flagellationis); nalezá se na též místě, kdežto Pilat Ježíše Christa

*) Pilatus, s přijímáním Pontius čili Pontský, byl pátým římským správcem (místodržitelem) země Židovské za císaře Tiberia od r. 27 až 36 po narození Pána Christa. Je němu byl Pán Ježíš, jak známo, od vysoké židovské rady k odsouzení veden, ale od něho za nevinného uznán. (Mat. I. 27). Pilát věda, že židé Christa Ježíše porce z nenávisti odsouditi a usmrtniti hleděli, chtěl nevinného propustiti; jestto však byl sám mnohých nepravostí se dopustil, a obávaje se rozhněvat židův, propustil i žádosti jejich gločince Barabásse a nevinného Ježíše dal bičovati a pak ukřižovati. Pilát určil také nápis kříže a domosil Josefovi z Arimathie tělo Ježíšovo pochovati; onť postavil též hrůzných le hrobu Spasitelovu. Konečně pak byl Pilát pro nepravdivost svou od Vitellia, vrchního správce celé Syrie, s úřadu svého sesazen, do Říma k zodpovědání se poslán a pak tu vyhnanství do Francie odjizen, kdež také zemřel. Španělské město Taragona chová úctou podání, že ze jmuho jeho soptávala tělemi hráz Pilátova a město Wien ve Francii ukazuje w jedné zahradě místo označené pomníkem Pilátovým; tamť prý pochován jest bývalý správce země Židovské. Konečně ještě připomínáme, že jeden z vysokých úřadů blízko města Lucerny ve Švýcarských Pilatus sluje.

bičovatí rozlázal. Velmi užšími dveřmi dojde se z ulice do malé předstě, kdež podél celé zdi psáno jest velikými písmeny: Apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit (vzal Pilát Ježíše a zbičoval ho. Jan. 19, 1). Et imponunt ei plectentes spineam coronam (a fornnu spleťše z trní položili naň — Mat. 15, 17). Obrátíme-li se v levo, čteme nade dveřmi vchodnými: Introibimus in tabernaculum ejus. Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus. (Wejdemeť do státnu jeho, klaněti se budeme na místě, kdež stály nohy jeho. Žalm 131, 7). Nad samou kaplou psáno jest: Ego in flagella paratus sum (já k utrpení hotov jsem. Žalm 37, 18). — Kapla jest 26 krokův dlouhá a 8 šířoká, majíc 5 oltářův. Slavui oltář, ke všech stran o sobě stojící, jest na témž místě, kde stál sloup, k němuž Pán Ježíš při bičování přitážen byl. Jedna polovice téhož sloupu, sestávajícího z mramoru barvy šedivé, téměř namodralé, nalézá se při pobočném oltáři na pravé straně, v tak zvané Mariánské kaple ve chrámě sv. Grobu v Jerusalemě; druhá polovice jest v jedné kaple chrámu sv. Praxedy v Římě. Pamětihodno jest, že do kaply poslední jmenované nesmí vstoupiti ženská pod posutou vyobcování z církve. Pod oltářem svrchu uvedeným, ježž — jak nápis*) svědčí, něsotik nábožných Neapolitánův k počtě ubičovaného Ježíše vyřezaněti dali, stojí tato slova: Eui flagellatus tota die et castigatio mea in matutinis

*) „A Jesu flagellato alcuni devoti Napoletani offrano e consecrano l'ano 1855.“

(byl jsem mršán celý den a třešání mé na ušvitě. Žalm 72, 14). Před těmito slovy visí čtvero lamp, v nichžto hoří světlo dnem i nocí. V této kapli a u tohoto oltáře sloužil jsem často kráte mši svatou, a laškaroi čtenářové mohou sobě pomyslíti, jaké city planuly tehdáž v utrobě moji. Ztuhšeno bylo pohnutí mé i tím, že jsem našel oltář ozdobený velmi krásnými věnci z růží, a že jsem měl mšeňné roucho pro toto právě místo zcela přislussné. Wyobrazen jest totiž na zadní jeho straně kříž trním oměněný. Toto roucho jakož i ony uměle upravené růžové věnce jsou prací vysoce rozené paní hraběny Marie z Dietrichsteinův, jejížto melikon dobročinnost téměř všudeka sv. místa v Palestíně hlásají.

Kaplu bičovaní střeže bratr laik frantisskanský, jmenem Bartinec, rodem Sicilián, kteržto swatyni tuto už 50 let ostříhá. Bydlíť wedle kaply, v chůžce 5 krokův dlouhé a 2 kroky ššírohé, a celé nářadí jeho skládá se z lážla, ze stolku a ze židlice. Bratr ten nyní na polo osleplý, žije tu jako poustervník zcela o samotě, zastáváje zde zároveň úřad sakristána. Stělo jeho záleží denně v talířku čocky neb hrachu aneb v kousku třešty; chleba se mu denně donáší z kláštera dosti vzdáleného, wodu čerpá sobě z wlastní cisterny*).

*) Užteno chubodn, we které poustervník tento žije již od 50 let, myslil jsem sobě, zdalížby ti páni v rakouské říši radě, jenžto na domnělé bohaté statky klášterní stále šílňajť, byli s to, nechci říci 50 let, alebrž jen několik dní v takém žiti labužnictwí (!), w jakém žije jmenowaný nyní bratr z lážly i ubičowanému Spasiteli swému! —

Od zmíněné kasárny jde se ulicí opět s
horní dolů. Asi v polovici téže ulice — 120
frotův od onoho místa, kde druhdy schody Pilá-
tovy byly — stojí na pravo klášter deer Sion-
ských od B. M. Katisbonne-a založený a nově
vystavený. Z horního poschodí téhož kláštera
lze se oblouk přes ulici na protější dům; jest
to oblouk Ecce-homo (ejhle člověk) jmenovaný.

Na téměř místě vypíchal se v době pano-
vání Pilátova, jehož palác až sem dosahoval,
onen oblouk, na nějž vládat Římský Pán Je-
žíše doměsti rozkázal, a s něhož trnovou korunou
ověnčeného Bohočlověka ukazoval rozápanému
lidu židovskému, volaje: Ejhle člověk! (Jan 19,
5.) Pod tímto obloukem jest druhé zastavení
na křížové cestě, totiž na místě, kde vložen byl
těžký kříž na ramena Christova. Se-li křesťan,
konající křížovou cestu zde na samém místě utrpění
Christových, hluboce dojat při prvním zasta-
vení, což teprve musí pohnut býti na staci
druhé! Neboť zde položeno na útlé tělo Spa-
sitelovo, už přebolestným bičováním zutřvané a
zestlé ještě i těžké břemeno kříže; tu vzdychá
poutník křesťanský a prosí Pána Ježíše o milost
k vystříhání se hříchů, by jimi kříže Jeho ještě
více neztěžoval; tu se zavazuje slibem posvá-
tným, že podle vzoru Božského trpitele snášeti
bude v duchu laskavosti vlastní kříž svůj, totiž
strasti, svízele a osfeliká soužení, jakých každému
strádati jest v tomto pláctivém údolí.

Ulice vede vždy více a více k údolí dolů,
končí se asi 158 frotův u nového rakouského domu
poutnického, kterýž, jak již svrchu vypravováno

bylo, v údolí Tyropeon stojí. Zde se stáhlají tři ulice; jedna z nich vychází sem branou Damaskou k severní straně vystavenou. Asi 5—6 krokův we zdálí od domu poutnického, a jemu naproti stojí stará budova, kteráž uvnitř na polo rozpadlá jest. Již při zevnějších pohledu upozoruješ, že to byla druhdy kaple. Před ní leží dva červené mramorové sloupny, které snad počátečně za portál sloužily. Sloupové tyto tvoří tři stěny křížové cesty, neboť se nacházejí na témž místě, kdež Kristus ponejprv klesl pod břemenem kříže. Křesťanský poutník poztraje k těmto sloupům rozjímá s rozetříměnou a pohnutou myslí o bolestném klesnutí Ježíšovu, žádaje při tom o milost setrvání v dobrém, by navrácením se k bývalým svým nepravostem nepřipravoval Spasiteli znovu bolesti, jakž byl přetrpěl na své křivé cestě, klesaje pod křížem obtěmeněným nepravostmi celého pokolení lidského! —

Obrátiv se poutník na levo, vejde we zdálí asi 40 krokův od sloupů mramorových k úzké uličce, vedoucí opět rovným směrem k bývalému paláci Pilátovu čili k nynější turecké kasárně. O přepamatná to ulička, jejíž rovně nemá žádné místo na světě! Seděl totiž Pán Ježíš s těžkým křížem na ramenou, rozdrčený na celém těle svém, došel k místu, kde úzká ulička tato vychází v ulici širší, přišla mu v ústředí zformoncená Mladi jeho, zvolivši od paláce Pilátova kratší cestu, aby s milým Synem svým setkali se mohla. Bolestné setkání toto činí čtvrté zastavení křížové cesty. Či péro jest s to, aby vysvětlilo, co při setkání na tomto místě cítili Syn

i Matka! A jakby pouťník křesťanský neměl se rozboleštněti a rozkvíliti v nitru svém, stojí na témž místě, na kterémž událo se ono rozrývané setkání? Zdaž mu není zde zvolati s církví svatou:

Smrchované dobrý Pane,
Dej nám v myslí rozkochané
V uvážení spasné bráti,
Coš Ty trpěl, co Tvoá máti.

Pro žel její přehluboký,
Pro slz jejích valné toky,
Jenž svět celý smýti mohou,
Spas mou dussi přenbohou!

Učinivše čtyři a dvacet krokův dále dojdeme k ulici, jenž rychle obrátí se ku pravé straně pozvedajíc se do výše. Na rohu této ulice se událo, že židé snali kříž s ramenou Žezířových, vidouce, že se mu nedostává více síly, by jej dále nésti mohl. Na téuz místě přinutíli Šimona Syrénského, jenž právě od brány Damaské přicházel, aby nesl kříž Kristův. (Mat. 27, 32. Mar. 15, 21. Luk. 23, 26*). Pozůstatek sloupu ve zdi naznačuje tuto páťou staci, při níž pouťník křesťanský slibuje Spasiteli svému, poztraje ku přetěžkému kříži Jeho, že, byl i utrpení nař seslaná byla sebe větší a

*) Šimon tento byl buď žid neb pohan, a pocházel z města Syréne z Asyrii, odkudž Syrénský sluje. Sv. evangelista Marek přeměňuje ho „otcem Alexandra a Rufa“, kteří čitatelem jeho sv. evangelia bez pochyby známi byli. Dle svatopověstí aneb legendy obrátil se Šimon Syrénský na vstřeu Kristovu a stal se později biskupem v městě Boctra v Arabii, kdež také smrti mučnickou zemřel.

pronikavější, nésti dce jich břemeno podle vzneseného příkladu Jeho.

Stráčíme-li dále toutéž ulici, dojdeme po cestě asi 102 kroků dlouhé k domu, jenž na levé straně stojí a co do stavby nic zvláštního před ostatními domy nemá. Venom dole spatřiti jest malý zděný výstupek, na nějž několik schodů vede. Na tomto místě stál druhdy dům sv. Veroniky, zbožné to duše, kteráž rouchou svou utěšila tvář Páně, když zemřelý na horně Kalvarii ku smrti veden byl. Zde jest zastavení křesťe, kdež sobě nábožný poutník připomíná, jak vroule toužila tato svatá služebnice Boží zmirniti bol Pána svého, a jak Pán Ježíš odměnil soustrastnou lásku její, zúšťavím tvář svou rýtou v rouchu její.

Ubíráme-li se ještě dále toutéž do vrchu se pazvedající ulici, přijdeme učinivše asi 80 kroků k místu, kdež v bošti dlouhé vzdálenosti klesnutí se rozpíná. Zde stála druhdy taž zvaná soudní brána (porta judiciaria), kteroužto město k západu uzavřeno bylo tou měrou, že následné štace křížové cesty Christovy už mou města byly. Na konci vyklenutého místa viděti jest na pravé straně v nádvoří část sloupu, jenž jest znamením jediné štace, kdež rozbolestněný poutník rozpomíná se na druhé klesnutí Spasitelovo pod tíží kříže.

Od brány soudní počíná nová ulice, která tolikéž zhůru vede, až konečně u františkánského kláštera Sv. Salvatora rovný svůj směr ztrácí. V ulici této jest na levé straně ořmá štace, od jedné asi 30 kroků vzdálená. Zde setkal se Ježíš s plačelými ženami Jeruzalémskými, a napomínal jich, aby plakaly nad sebou a dítkami

svými; poněvadž jich vlastní a jich synův hříchů, jakož i nepravosti celého pokolení lidského jsou původem bolesti a strasti Jeho. Na tomto místě rozjímá křesťanský poutník velikost a množství svých vlastních vin, volaje s církví svatou:

Dobrotivý Bože s nebe,
 Sněwali jsme hříchů Tebe;
 Rač milostně prominouti,
 Nebež nám to uich zahynouti.

Od osmé štace vedla na levo dále zvláštní cesta, kteráž pro nově tam vystavené domy vymizela; není tudíž možno, rovnou dráhou dojti z osmé štace k deváté. Brátiti se jest poutníkovi k bývalé bráně foudní a odtud ubíratí se skrze dosti dlouhou špinavou ulici, nade kterou takéž klenutí se rozpíná, ku klášteru abysinskému. Před tímto klášterem leží tlustý sloup, kterýž naznačuje deváté zastavení, představující třetí klesnutí Christovo pod křížem. Při zastavení tomto rozjímá sobě poutník, že zatvorenost naše ve hříchů příčinou byla třetího pádu Spasitelova.

Idynt se odeberme do chrámu sv. Grobu, kdež ostatní štace cesty křížové uzkáme*).

*) Vrch, na kterém stojí chrám sv. Grobu, slul hora Kalvaria a byl bruhdy vně města. Všichni sv. evangelistové (Mat. 27, 33 — Mark. 16, 22 — Luk. 23, 33 — Jan. 19, 17) vypravují, že Ježíš Christus ukřižován byl na místě popraveném, kteráž slulo hebrejsky Golgatha. Je místo toto vně města bylo, vysvětá i ze slov sv. Pavla, jenž v listě svém k Římanům píše: „Protož i Ježíš, aby posvětil lid svou svou krev za branou trpěl.“ (1. 13, 12). Původ jména Kalvarie rozličně se udává. Někteří praví, že vrch tento, iž zcela holý beze stromů a bylin, měl tvar plechaté lebky a odtud že pojmenován byl Kalvaria, jistě

Představmež sobě velikolepý, rozsáhlý chrám se dvěma vypínajícíma se kupulami; vzkročivše do svatyně této a namířivše kroky ku pravé straně, dojdeme se schodům o 18 stupních. Vystoupivše nahoru, stojíme v kapli, která vystavena jest na hoře Kalvarii a sice na témtž místě, kde byl Pán Ježíš ukřižován*). Na posledním stupni kouáme desátou staci; jestiž to totiž ono místo na křížové cestě, kde katané Christu Pánu odňali roucho jeho. Činíme to rozjímání o potupení na Spasiteli zpácháném a o hořkostech, jakých pocítil, když mu titěž lotrové místo nápoje

calva aneb calvaria vypnomenává v latinšé řeči tolik co — lebka, aneb holá hlava; jiní opět se domýšlejí, že proto Kalvaria se nazýval, poněvadž na něm bylo místo popravné (Golgotha), na kterém je tedy mnoho kostí a umrlčích hlav nalezalo. Sv. Jeronym (in Ephes: 5, 14 — epist. Paulae et Eustoch. ad Marcellam) a sv. Ambrož (in Luc. 23) odvádějí slovo Kalvaria od hrobu Adamova a od lebky jeho, která vrh na hoře této nalezena byla. Nemůžeme se ovšem s jistotou určit, kde Adam, první člověk a praotec počtení lidského pochován byl; ale možná věc jest, že hrob svůj měl na témtž místě, na kterém druhý Adam a duchovní otec počtení lidského Ježíš Kristus byl ukřižován. Byl-li první Adam původcem hřístí, byl Adam druhý původcem — života, načež i sv. Pavel v 1. listu ke Korintským naráží slovy: „Jakož v Adamovi všickni umírají, tak i skrze Christa všickni obživou budou.“ Pozoruhodno jest, že pod Golgothou a sice v kapli pod témtž místem, kde Ježíš Kristus ukřižován byl, skutečně až podnes hrob Adamův se ulazuje. Poněvadž Jeruzalém častokrát zhořel byl, uvědělo se dlouho, který pahorek města vlastně Kalvarii aneb Golgothou byl, až konečně sv. Helena, matka císaře Konstantina, našla sv. kříž, na němž byl Ježíš Kristus pro spasení lidské hřest podstoupil. Tu se poznalo, který vrch u Jeruzaléma Kalvarii se nazýval. Druhý je nachází Kalvaria témtž ve středu Jeruzaléma, a na ní vystaven jest chrám Božího Hrobu jakož i některé jiné domy.

*) Kapli tuto jakož i celý chrám, v němž se ona nalazá, uctíváme při jiné příležitosti obšírněji popsat.

zotavujícího dali pti octa smíšeného se slucí. (Mat. 27, 34). S jak hoce strádal Božíšlý Vykupitel za naše bezstoudnosti a za naši nestřídmost! —

Dosjedše po těch 18 stupních na horu, octáme se w dosti prostorné kaple se třemi oltáři sotwa tři kroky od sebe vzdálenými. Oltář na pravé straně značí jedenáctou staci; neboť stojí na témtž místě, kde Ježíš Kristus na kříž přibit byl. S kdožby tu nepadl na kolena a nezklbal u prolévání hojných slz místo, kde Židé tělo Spasitelovo, krví zcela už zbrocené, na kříž rozepiali a na něm ostrými hřebi upewnili! We chrámě Cisterciákůw S. Croce di Gerusalemme w Římě widěl jsem jeden ze hřebůw těch mrtvých we swaté řadě (Christovy*). Zde na samém místě, kdež Kristus Pán jimi na kříž přibit byl, porozuměl jsem teprw úplně tklivým hlasům sw. církve:

Strome krásný, přežádouci,
 Šarlatem se krále strouci,
 Dostal se ti osud blahý,
 Že jsi nosil poklad drahý.

Wítej kříži, částo jistá,
 W tuto bolnou dobu Christa!
 Rozplamená ctuost wěrných synů,
 W hřbtích zahlas wšechnu winu!

*) Přinejším jsem jistě z Říma jeden hřebík, který originálu (hřebu z kříže Christova) zcela nápodobně zhotoven jest, a který se tohoto — jak authenticita (spis pravost toho stvořitel) doswědčuje — dočkám. Dřev tento jest delší než přebit aneb nřazovací prst dospělého člověka a na vrchu jen pouěkud užší než malíček.

Nový oltář v dotčené kapli číní dvanáctou štaci na křížové cestě. Stojí totiž na témž místě, kdež vytyčeno bylo dřevo kříže se Spasitelem na něm přibitým.

S třicátým knih rokem svatý
Doplnil se Jeho věk,
Útrpnosti citem jatý
Vykupitel lidstvu wděl
Berghssen byl na kříž latý
Jako tichý Beránek*).

Hen, Salvator mundi pendet in crucis patibulo (ejhle Spasitel světa pni na dřevě kříže)! — toť zajisté příslušný nápis pro toto místo!

Mezi oběma oltáři kaply Kalvarské, o nichžto jsme nyní mluvili, stojí ještě malý oltářík, znamenající třináctou štaci. Sestí to místo, na kterém Matka, nejtruchlivější všech matek, přijala v lůno své mrtvolu Syna svého zřínalého, krví zbroceného, zbledlého.

Kdož ty slzy vypočítá,
Kdož tu bolest vypraví,
Sž se Matka — Panna žmítá
V dobách smutné zářavý,
Když se v náruč Syn jí skýtá
S kříže finý, krvavý!**)

U tohoto oltáříka má katolický pontifik především příležitost, rozjímati sedmero bolesti zkor-

*) Symuh církevní přeložené a vyložené od Frant. Sussila.
Druhé opravené a rozmožené vydání str. 63.

**) Tamtéž str. 79.

moucené Matky Ježíše Christa; zde porozumí
slovům hymny: O quot undis.

Tištěráte objímáním
Rány ony okřívá,
V prsa, v ložky s plápoláním
Duffi všednu zahrává;
Takto bolným celováním
Docela se rozpívá.

Prostíme aj Máti spolu
Pro tvých plačů žalobu,
Pro Christovu pro mrtvolu,
Pro krev jeho, pro mšlobu,
Vlož nám částku svého bolu
V necitelnou útrobu!*)

Sestupmež nyní po těch 18 stupních zase
dolů do chrámu, uctívše a políbivše na cestě
lámen, na kterémž Mikodem a Josef Arimatejský
pomazali tělo Christovo mastmi vonnými, a
odebeťmež se tu čtrnácté a poslední staci
křížové cesty — totiž tu Božímu hrobu. Grob
tento nachází se pod velikolepou kupulou, tvořící
(dle podoby kapli Loretánské ve chrámě Mino-
ritském v Brně) zvláštní kapli. Kapla tato
(o které dále míšněji promluvíme), okrášlená
malou kupulou na způsob věže, a zevně ozdobená
pilkami a mramorovými zděmi, dělí se ve dvě
prostranství. S třesoucími vstoupivše trosem v

*) Hymny Sussil. str. 80. Připomínáme zde, že sv. církev, chtě
věřící své i častějištnu vzjímání přehrozuých bolestí Panny
Marie povzbuditi, dwafráte za rok slavnost jednobolestné
Matky Boží louá, a sice: v pátek přeb neděli květnou a
v poslední neděli měsíce září.

popřední prostranství, stojí poutník v tak zvané
kaple angelské. Uprostřed vidí tam onen sám
jenž přivaleu byl ke hrobu Spasitelovu, a na
kterém v den z mrtvých vstát seděl anděl říkuci
k ženám: „Nebojte se! Ježíše hledáte Nazaret-
ského, ukřižovaného: vstal jest, není ho tito;
aj místo, kdež jej byli položili“ (Mark. 16, 6).
Po kolenách uhrá se poutník do druhého pro-
střanství velmi úzkým otvorem, a ukloniv hlavu
líbá — hrob Spasitele svého! Viděti tu na
pravé straně sarkofag čili rakvi z bílého mra-
moru, jímžto holá skála obestřena jest. Vrchní
část, která zakrývá otvor hrobový, má bohužel
na přech v prostředku znamenitou rozpuštinu. Nad
rakví plane ve stálém lesku 44 vesedrahocenných
lamp, jejichžto louč třemi otvory ze stenu vy-
chází. S kolik tu prosito bylo slzi kajivosti,
lásky a vděčnosti z očí milionů a milionů
poutníků, jímžto během 18 století popřáno bylo,
pošlechnouti na tomto posvátném místě! S kolik
tisícům nalezlo tu u hrobu Spasitelova nové
posily, oživující milosti, nebeské potěchy pro další
putování v slzavém údolí života vezdejšího!
Častočráte jsem sloužil u hrobu Božího mši
svatou, a byl jsem oblažen neveršlowitedlnou ra-
dostí, když mi popřáno bylo, sloužiti tam dne 10.
prosince 1861 slavné služby Boží při asistenci
dvou kněží františkánů, P. B. Wáclawa Detherdy
a Geriberta Witsche. Při nejhlubším rozrušení
srdce svého zpomínal jsem při tom na vřechy
živé i mrtvé, s nimiž spoután jsem páskou lásky
a vděčnosti. Wrodil jsem se u hrobu Spasite-
loma nejen za své přibuzné, alebrž i za nejd. p.

biskupa Brněnského, Antonína Arnosta, jenž mne na kněžství posvětití ráčil, za celou jeho veled. kapitulu a za všechny diocešany starou duchovního i světského. Všechny přátely, dobrodince, učitele, jenžto se poručili vůbec i zvlášť modlitbám mojim, shrnul jsem při nekrvatvé oběti ve dlouhé memento. Ažby Hospodin nebeských všechny vroucí modlitby, jež jsem na hrobě Jeho jednorozeného Syna konal, milostivě vyslyšeti ráčil!

Králi světa, v této době
Prostne Tě při Tvém hrobě,
Ochraň svůj národ v každém trochu
Od zléh smrti od útoků!

Kapitola čtrnáctá.

Chrám Božího hrobu.

Ve poslední kapitole vedl jsem lafkatvého čtenáře po cestě křížové (via crucis) až do chrámu Božího hrobu, se kterýmžto jej nyní dokonaleji obeznámiti mám. Zestřil to bez odporu nejprvnější a nejpauiátuější chrám na světě; neboť na místě, na kterém se chrám tento vyplná, vykonána byla před osmnácti věky pro spásu pokolení lidského krvatým způsobem obět, kterážto až podnes na oltářích našich nekrvatým způsobem

hem po celém katolickém světě rukama kněžským konána bývá.

Tento chrám Božího hrobu — původně — templum Golgothanum zvaný — byl r. 326 zbudován od prvního císaře křesťanského Konstantina a matky jeho sv. Seleny, a stojí — nyní téměř ve středu města — na bývalé hoře kalvánské, zaujímajíc nejenom popravné místo Golgothu, alebrž i jiná místa, která buď přímo buď nepřímě na umučení Christova se potahují; taková jsou tu př. vězení, v němž upěl Spasitel před ukřižováním, místo, kde nad rouchem jeho metali katané los; místo a kámen, kde Jozef Arimathejský a Nikodem mazali posvátné tělo Jeho; místo, kde se zjevil po svém z mrtvých vstání Matce Magdaleně a své Matce Marii, a konečně hrob Spasitelův sám. Všude tato a mnohá jiná sv. místa, kteráž později zevrubně popíseme, nalezájí se takřka pod jednou střechou, v jednom a též chrámě, zvaném: Chrám Božího hrobu, latinsky: templum s. sepulchri, německy: Die heil. Grabkirche.

Chrám tento náleží Turkům; tito jsou — o hanba to pro celý svět křesťanský! — strážci chrámu u Božího hrobu; oniž mají k němu klíče, otevírajíce bránu jeho toliko — za plat! Uvnitř chrámu vidíme na levé straně ve výšlenu vždy šest Turků ležeti na divanu; mají k zimního času u sebe panvici s uhlím, při němž se zhřívají, tabák kouřící a lávu pítce. Jest jim sice od pašy zakázáno, zde tabák kouřiti a lávu píti — avšak bohužel, málo dbají na zákaz tento. Kdo si chce chrám ten dáti zvlášť otevřítí a v

něm po několika hodin probletí, musí tento Turkům dva skudy zaplatiti (asi 5 zl. r. č.), a chceli sobě moslemům ty tu zvláštní ptizni nakloniti, musí k penězům těm přidati i tabák, lávu a uhel*). Chrám pak zůstane otevřen 2—3 hodin; tento čas ti však nepostačí, abys sobě všechna posvátná místa prohlédnouti a na nich podle vroucí touhy srdce pobožnost svou vykonati mohl; děle tu však zůstatí nesmíš; neb jakmile čas ten uplyne, bouchají Turci ohromným kladivem na dveře železem pobité, křičíce: Zella! Zella! (wen! wen!) —

Katolíci, Řekové, Arménové a Kopti mají právo, konati v tomto chrámě služby Boží. S počátku náležel chrám Božího hrobu jenom katolíkům; nyní ale oltáře a kaple jeho bohužel tak rozděleny jsou, že — jak později povíme, některé z nich jenom katolíkům, jiné Řekům, a opět jiné Arménům — ba některé všem společně náležejí. U oltářů, jenž pouze katolíkům patří, není ani Řekům ani Arménům dovoleno, konati služby Boží — ale také na opač. U oltářů všem společně náležejících konají bohoslužbu všichni všech tří vyznání; však ale pořádě toliko v čas většinu jednoho neb druhého z vyznání těchto určený, při čemž katolíci vždy přednost mají**).

*) V 16. století museli křesťanští poutníci Turkům za otevření chrámu hrobu Božího ještě více platiti; neboť vypravuje Krištof Harant (díl I. kap. 18), že platil devět cihynů (Zechinen) „za odpuštění k hrobu Božskému.“ Benátská zlatá cihyna aneb zechina platí tolik co náš dukát.

**) Jak nepravým způsobem Řekové a Arménové mnohá místa nejenom v Jerusalemě, nýbrž i v celé sv. zemi sobě přivlastnili, — uvědomte později.

Před chrámem hrobu Božtého jest malé náměstí aneb prostranství, jehož délka asi 30 a šířka též tolik krokův obnáší. Na pravé straně stojí řecký klášter, na levé vysoký dům a k jižní — vysoká zeď. Venom dvojíe dveře — a tice od strany západní a východní vedou na prostranství toto, a ty jsou tak nízké a úzké, že jimi sotva dva lidé se skloněnou hlavou projíti mohou. Když času velikonočního množství lidí semotam se hrne, tu bývá velké nebezpečností zatlačení býti. Zdá se, že tyto kamenné dveře proto tak nízké a úzké udělali, aby jimi velbloudové, koni a jiná zvířata projíti nemohla. Svatoličtí poutníci procházejíce těmito nízkými dveřmi, mají alespoň příležitost, dříve než do chrámu samého vstoupí, upamatovati se na známé: *Humiliate capita vestra!* Naláňte hlav svých!

Žij z weskfu podobá se chrám tento velikolepým zbořeninám, a pohled naň naplňuje srdce zbožného křesťana nemalou bolestí. Venom polovice věže jeho stojí; zbývšy krasostawitelšé wššudy se na něm objevují. Bránu má chrám tento jen jednu, druhá jest zadržena.

Veliký tento, asi 180 krokův dlouhý chrám nelze se žádného stanowiska úplně přehlednouti; neboť pro často opatované změny ve stawení stala se budowa tato nepravidelnou. Uprostřed něho stojí veliká kapla nazwaná chrám řecký; a tato jest hlavní příčinou, že chrám Božtého hrobu zcela přehlednouti se nedá. Vstoupšše do samé swatyně, necháme na lewo Turků na diwanu ležeti, a ubírajíce se rovným směrem dojdeme asi po 20 krocích ku kamennu, majícímu červené

pruhy. Kámen tento má délku muže a něco více než šířku jeho, a ješt se všech stran mramorem obrouben. Nad ním plane neustále osmero lamp; na fontech jeho stojí šest masivních (hmotných) svícníků mosazných se svícemi neobvykle vysokými a tlustými. Z 8 lamp, které sem obětovala hraběnka Adlerbergová, manželka ruského vyslance v Berlíně, náleží 2 Katolíkům, 4 Řekům a 2 Arménům. Nápodobně patří ze svícníků mosazných 2 Katolíkům, 2 Řekům a 2 Arménům. Kámen nadjmenovaný, nad nímžto v lampách ustavičně světlo hoří, náleží větštinu všech tří vyznání. Jest to onen památný kámen, na kterém Josef z Arimathie a Nikodem pomazali tělo Spasitelovo, vzatose smíšeninu myrhy a aloe a obvinuše tělo prostěradly s těmi vonnými věcmi. Sv. evangelista Jan to vypravuje následujícími slovy: „Potom pak posíl Pilát Josef z Arimathie (proto že byl učení Ježíšův, ale tajný, pro strach před Židy), aby mohl sníti (s kříže) tělo Ježíšovo. Z dopustil Pilát. Přijel tedy a snal tělo Ježíšovo. Přijel pak i Nikodem, kterýž byl prvé přijel k Ježíšovi v noci, nesa smíšeninu myrhy a aloe okolo sta liber. Tedy vzali tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakž obvyčej ješt Židům se pořizováti“. (Jan 19, 38—40). Už podnes se nazývá tento památný kámen: Kámen pomazání (lapis unctionis, Salbungstein). Každý poutník, kteréhožli křesťanského vyznání, vkročiv do chrámu, poklekn u kamene tohoto, políb jej a pomodlí se. Katolický poutník říká se zde účastným plnomocných od-

pustkův*). Mezi každodenním průvodem okolo tohoto kamene trefně se prozpěvuje:

Žebř, co Jakob zřel w tu dobu,
Když se Bůh mu spatřit dal,
Nesl kříže předpodobu;
Kámen ten, kdež umdlen spal,
Značil Christa smrtnou mdlobu,
Když žen sbor jej pomazal.

Získavšše a uctivšše tento kámen**) a obrátivšše se na pravo, dojdeme asi po 6 krocích ke kamenným schodům w 18 stupních. Počtočivšše po nich na horu, ocitáme se na onom dílu horny kalvárské, který vlastně místem popraveným byl a Golgothou slul. Zestřel to veliká škála nyní pokrytá a změněná w nádhernou kapli, 20 kroků dlouhou a 15 širokou a dvěma sloupovými oblouky w dvě polovice tou měrou rozdělená, že pod obloukem jíti lze z jedné polovice ke druhé. Zde stojí dva velké oltáře a w nich středu jeden malý. Všechny tři jsou velepomátny.

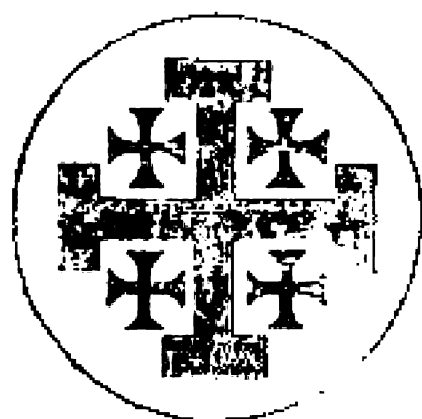
Na pravé straně, kde oltář stojí, přibit byl Christus Pán na kříž; na levé pak straně jest místo, kde kříž se přibíthm náš Spasitelem vzty-

*) Indulgentiae plenariae ad petram unctionis Christi.
S. Sylvester Papa in decr. de indulgentiis pro a. locis obtentis.

**) Připomínáme laickým čtenářům, že tento kámen, jakož i mnohé kaple a vesměsta sw. místa, která w této kapitole popisujeme, nalezají se ve chrámě Božího hrobu; neboť není malou úlohou, chrám tento pro velikost jeho a pro množství sw. míst, které w sobě obsahuje, tak popsat, by sobě čtenářové všedně snadno představiti mohli.

čen byl a wyzdvižen; na místě, kde stojí malý prostřední oltář, seděla druhdy zformoucená Matka, držíc v láce mrtvé tělo Syna svého. Oltář a místo, kde Ježíš na kříž přibit byl, a malý oltáříček sedmibolestné Matky Páně patří katolíkům. Obraz prvního oltáře představuje, jak zatané Ježíše Christa právě na kříž přibíjejí; obraz malého oltáříčka představuje Pannu Marii, jejížto srdce jest sedmým mečem probodnuto. Před prvním oltářem visí obyčejně 9 lamp a dva forunové svíce, a před malým oltáříčkem — 1 lampa, v nížto ustavičné světlo hoří*). U prvního oltáře může se — za zvláštním dovolením papežským — každodenně mše sv. o umučení Páně (missa de passione Domini) čísti; u druhého pak o 7 bolestech Panny Marie (de septem doloribus).

Obrátivše se poněkud na pravo, uhlídáme šrže ofno druhou maličkou kapličku, která též na skále Golgotě stojí, do které však ze samého chrámu Božího hrobu přístupu není; zvláštní schody, po kterých do kapličky této vstoupiti lze, nacházejí se vně chrámu, v pravo od brány. Kaplička tato přistavěna jest i místu, na kterém

Znak sv. země.

*) Za času svého v Jerusalemě dleň obětovála mši své urozená paní hraběnka Maria z Dietrichsteinův pro obřádkování těchto oltářů 130 velikých, různobarvených skleněných lamp, na nichžto se spatřuje znak sv. země. Lampy tyto tak se vůbec líbily, že představený kláštera řeckého podával též hraběnce 1000 piastřův s prosbou, aby také Svatům podobné lampy z Říma posílala.

Pán Ježíš na kříž přibit byl. Ježí dělka obnášší
 fotwa 4 a šířka 3 kroky. Co jest to za kaplička?
 Odpovídáme slovy oné přehledné písni:

Ó jať smutná, zformoucena
 Byla Máti oslawená
 Syna swého počutou!
 Ó jať mdlela, jať se chvěla
 A jať tlela, tdyž Go ztela
 Mstku střádat překrutou!

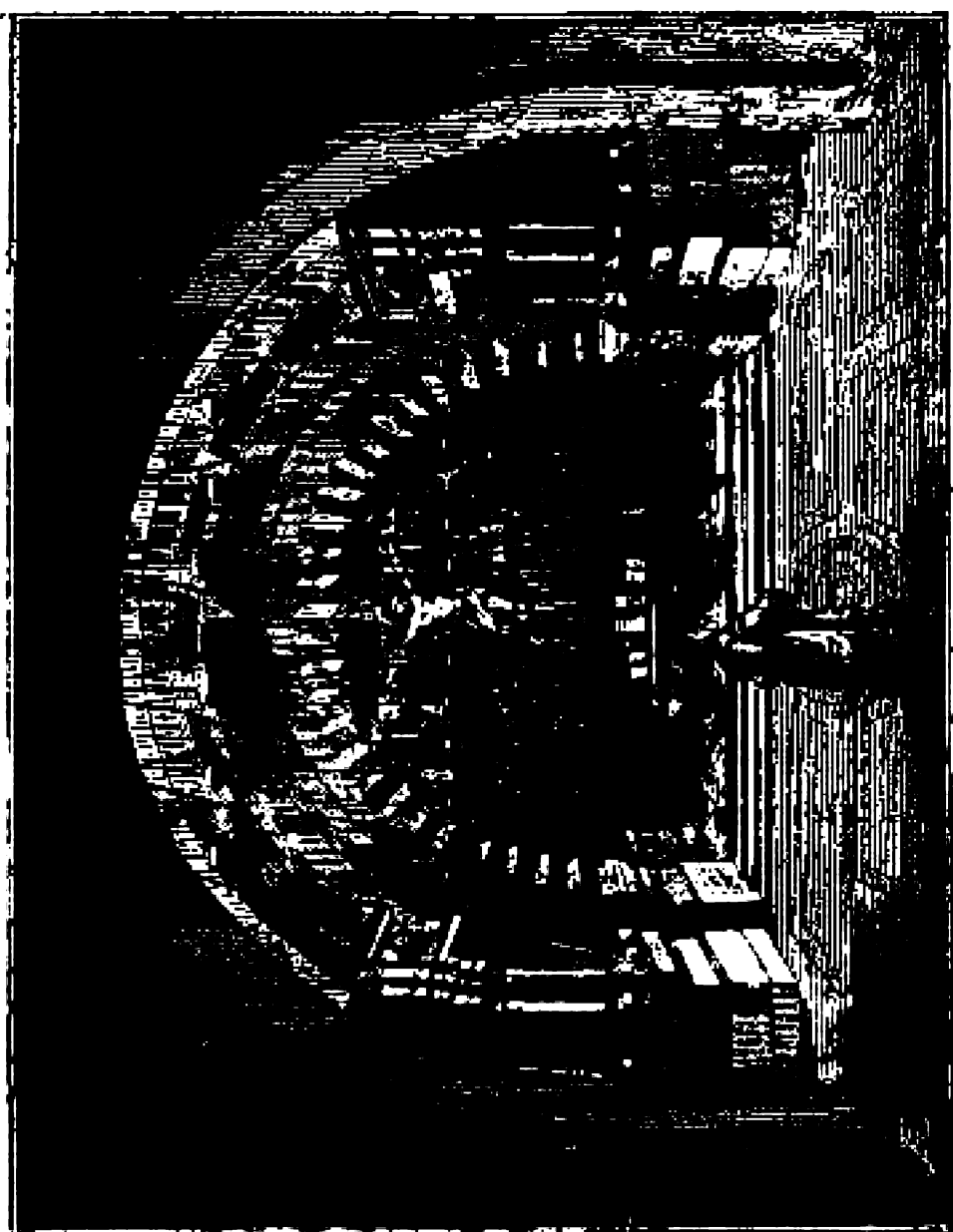
Na téměř místě, kde stojí malá tato kapla,
 stála Matka sedmibolestná pozírajíc ku přemísému
 Synu, tdyž ho katané na kříž přibíjeli. Kaplička
 tato má toliko jeden oltář, jehožto krásný obraz
 představuje zformoucenou Matku. Pod oltářem
 nalezájí se tato slova: „Hic stabat dolorosa
 virgo, mater immaculata“ (zde stála bolestná
 Panna, Matka neposkvrněná). Nad slovy těmito
 hoří světlo ve 4 lampách, z nichžto dvě stříbrné
 sem obětowala bohabojná p. hraběnka Maria
 Dietrichsteinowa. Šest svícení a květy okrašlují
 tento památný oltář. Uprostřed kapličky wiří
 dosti velká stříbrná lampa, mající podobu srdce,
 kterou sem r. 1700 jistý František Samuíl vě-
 nowal. Komu-by, stojícímu na tomto památném
 místě a rozjímajícímu bolesti zformoucené Máti,
 nezhyřwala se to srdci — co ohlas na světy uvedení
 nápis — slova: „Cum dolorosa plagas recole“
 (obnovuj památku ran s bolestnou)! Památné
 místo toto jest kolebkou řeholného řádu služební-
 kůw Mariánských (servorum B. Mariae Virg^{ae}).

*) V 13. století spojilo se ve Šterenci w Itálii 7 bohaboj-
 ných mužůw (jejichžto jména jsou: Bonifolius Monaldius,

3 w této kaple může se za povolání papežským každodenně čísti mše sv. o sedmi bolestech Panny Marie.“

Nawracmež se w duchu opět do velké kaply na Golgotě, a přistupmež k onomu místu, na kterém Pán Ježíš na kříž přibit a s křížem tímto vyzdvižen byl, a na kterémžto stál napotom kříž se pnějším na něm Spasitelem světa. Místo to, nejpamátnejší jistotně na celém oboru zemském, náleží — bohužel — Řekům. Žádný katolický kněz nesmí na tomto místě mši sv. sloužiti. Stříbrnou deskou w okrouhlém oblouku prolomenou lze spatřiti ve skále otvor, kde stál w. kříž, na němž pněl Ježíš Kristus. Deska tato má následující nápis w řecké řeči: „Bůh, král náš před věky: působil spasení uprostřed země“ (Žalm 73, 12). W pravo i w levo naznačují se dvěma černými kameny ona místa, kde stály kříže dvou lotrů, jenž zároveň s Vykupitelem ukřižováni byli. Tato místa čini tedy třešhelník, tak že Ježíš lotry na blízku sebe ukřižované widěti a s nimi rozmlouwati mohl. Dvakrát měl Spasitel umíraje na kříži k západu obrácenou; neroděčné a nerozné město Jerusaleim bylo Wnu w pozadí. Mezi místem, kde byl kříž Christův — a oním, kde čněl kříž lotra na levoici, widěti jest až dosud rozsedliny, povstale země

Bonajuncta Manetti, Manethus Antolensis, Amideus, Ugnio, Sosteneus a Alexius) k tomu účelu, aby 7 bolestí blažoslavené Panny Marie nstavičně rozjímali. Vád tento, bylo nejvíce sv. Křtěnem Benitkem rozšířeno, má až podnes kláštery w Itálii a w Egyptu; i na Moravě měl několik klášterů t. p. w Jaroměřích u Budějovic, ve Velešíně a t. d.

Řecný oltář v chrámě Božího hrobu.

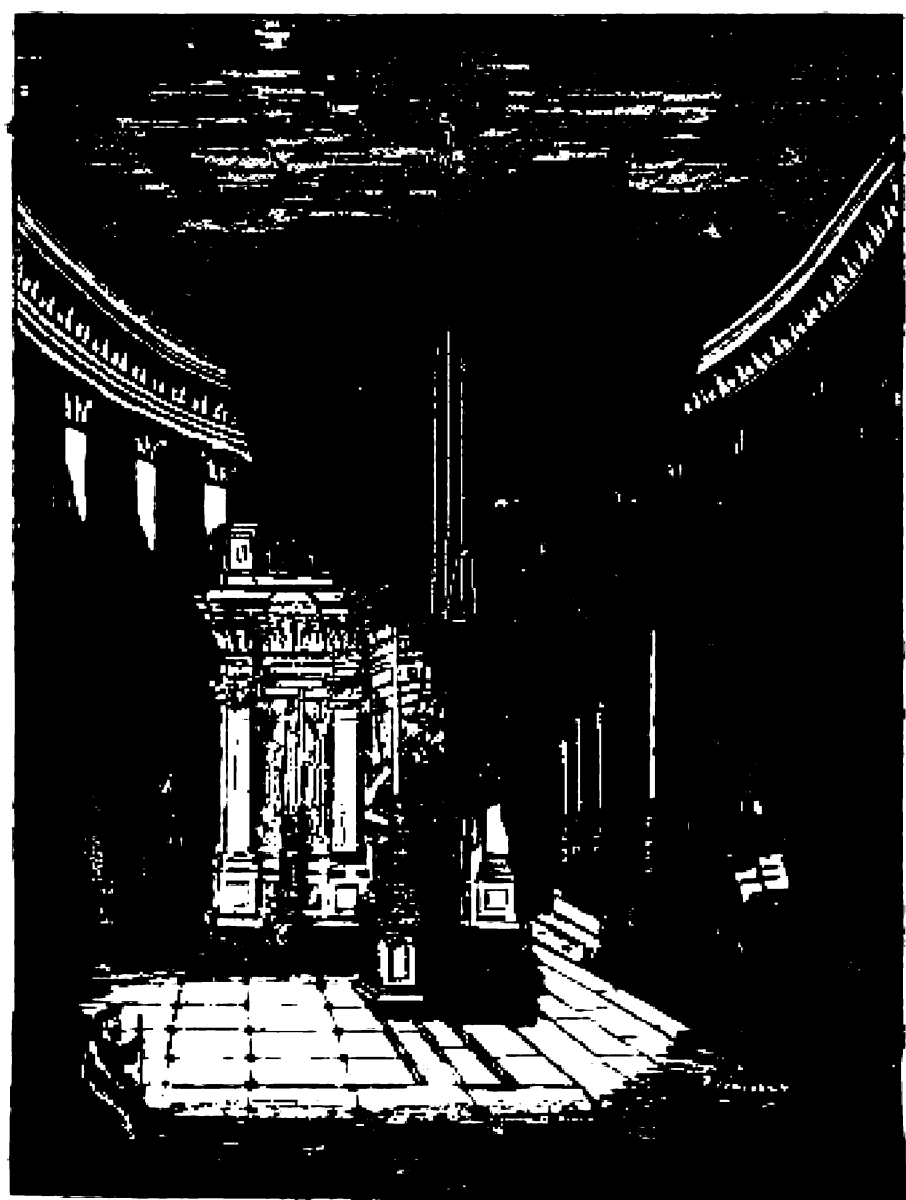
třesentim při stonání Spasitelovu^{*)}; i tyto jsou zastřeny dlouhou pohyblivou pokrývkou ze stříbra, jižto jen na stranu postrčiti třeba, chceme-li rozehledlé ty skulinu spatřiti. Krucifix a obrazy

^{*)} Právě praví sv. Matěj (hom. 10. in Evang.), že celá země a všichni čtyři živoucí Ježíše co Boha a původce svého uznali. Uznalof Jež moře: — neboť po něm chobil; uznal i So země: — neboť se při smrti Jeho vířila; uznalo So slunce; neb se tehdaž zatmělo; uznali So stáhy; neboť se pakaly, když umíral.

Panny Marie, sv. Jana a Marie Magdaleny ve přirozené velikosti dojmají pozorovatele zvláště na tomto místě přehluboce. Proniká to a zatkává celou naši utrobou, rozjímáme-li na tomto zastavení přesvatém slova: „A zvolám Ježíš hlasem velikým řekl: Otče, do ruce tvé poroučím ducha svého! a to pověděno (zde) umřel“ (Luk. 23, 46). Vyznati důžno, že Řekové pro očištění tohoto na světě jistě nej-památnějšího místa čini, co jim jen možno. Tak n. př. postavili před Krucifix veliký, zcela stříbrný korunní svícen, na němžto 7 svítek hoří; na pravo a na levo stojí též 2 velké svícny. Světlo ze 6 velikých a asi 30 malých stříbrných lamp osvětluje a očišťuje ustavičně toto přesvaté místo. Dva vedlejší oltáře katolíkům ovšem tak očištěny nejsou; avšak nekrvavá obět, která se u těchto dvou oltářů Bohu přináší, nahrazuje měrou neměřovanou velikých škod bohatších sousedů. Tak jest tedy Golgotha aneb bývalé popravní místo zaměněna v kapli, a kdyby stála tato nebyla mramorem pokryta, byli by ji poutníci sv. ostatků želající jistě již dávno odnesli*).

Sestoupivše po 18 stupních Golgothy dolů, přijdeme asi 35 kroků vzdál na levo od kamene, kde pomazáno bylo mrtvé tělo Christovo,

*) V městě Bologně v Itálii vystavuje se na den zasvěcený památce sv. Kateřiny Boloňské. († 9. března 1463) jakož i po celých oltářích, dobře zachované tělo Světky této k veřejnému uctění. Pozorovatel jsem, že tato světky Boží má pravou nohu, která se při uctění líbá, přikrytou šleňovým převěsem. Řekav se po příčině toho, obdržel jsem za odpověď, že jeden Angličan světky této při líbání nohy prst uložnul a v ústech odnesl, chtěje způsobem tím nejatého ostatku nabýti.

Kaple Božího hrobu.

Je hrobu našeho Božského Spasitele. Hrob tento nalézá se ve střední veliké kulaté místnosti v prostorné rotundě — pod vysokou kupulou, jejížto průměr obnáší 26 kroků, tvořící zvláštní kapli z drahého mramoru zbudovanou, dvanáct krokův dlouhou a šest kroků širokou. Na místě, kde hrob tento stojí, jakož i v okolí jeho bývala kdysi zahrada, jak svědčí sv. evangelista Jan řka: „Byla pak na místě, kde (Ježíš) ukřižován byl, zahrada a v zahradě hrob nový, v němžto

ještě žádný nebyl pochován. Tu tedy pro den připravení židovští, že blízko byl hrob, položili Ježíše." (Jan 19, 41—42). Na mramorové, hrob Boží v sobě obsahující, kaple nalezá se kolem do kola následující řecký nápis:

ΑΙΝΕΣ ΑΤΩ Σ ΑΝΕΘΗ
 ΚΑΙ ΑΟΙΧΡΩΝΤΟΝ
 ΘΕΟΝ ΗΜΩΝ ΤΟΝ ΕΚ & ΣΙΘC
 ΔΙΗΜΑΣ ΣΑΥ ΡΟΝ
 ΥΠΟΜCΙΝ ΑΝ ΑΚΑΙ
 ΕΝΘ ΑΗ ΤΗ ΕΡΥ
 ΣΑΤΑ' ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥ
 ΜΗG Α ΘC ΑΥΤΑΝ
 ΕΚ ΝΕΚ ΡΩΝ ΝΑΣΑCΙΝ
 ΔΙΗC ΠΕΦ' ΤΙΣΑΙ ΠΑΝΤΑ
 ΤΩ ΚΟGΜΩ ΤΑΤΙ ΕΡΑΤΑ

Před dveřmi kaple hrobu Božího stojí 6 velikých masivních svícenů s neobvykle vysokými a hustými svícemi, z nichžto 2 katolickým, 2 Řekům a 2 Arménům náležejí.

Nade dveřmi kaple této, okolo které se kolem do kola jíti může, visí nad sebou 3 obrazy, před kterými v lampách světlo hoří, a kteréž s mrtvých vstání Spasitelovo představují. Neje-

vyšší obraz patřil katolíkům, prostřední Řekům a dolní Arménům. Před každým obrazem visí obvykle jedna lampa; ale na den slavný z mrtvých vstání Páně bývají obrazy tyto velikým počtem drahocenných lamp okrášleny. Tak dávají t. p. jenom katolíci před obraz svůj 14 stříbrných a jednu zcela zlatou lampu. Lampy tyto darovala sem věhlasná císařovna Maria Terezia. Kapla sama skládá se — jak v předevlé kapitole podotknuť bylo — ze dvou oddělení. První z oddělení těchto, ve kterémžto 10—12 osob směstnati se může, má ve středu svém památný kámen, na kterém seděl anjel, jenžto ženám z mrtvých vstání Ježíše Christa zvěštoval. Když přišly nábožné ženy Maria Magdalena, a Maria Salubova a Salome velmi ráno v první den po sobotě, aby vonnými mastmi pomazaly tělo Ježíšovo, užířely kámen od hrobu odvalený a mládeuce oděného rouchem bílým, an seděl na pravici. (Luk. 16.) Kámen ten, nad kterým ustavičně světlo ve mnohých lampách hoří, jest čtverhranný, asi tři čtvrti ložte dlouhý a půl ložte široký, a zdá se býti z bílého mramoru. Na vrchu má následující řecký nápis:

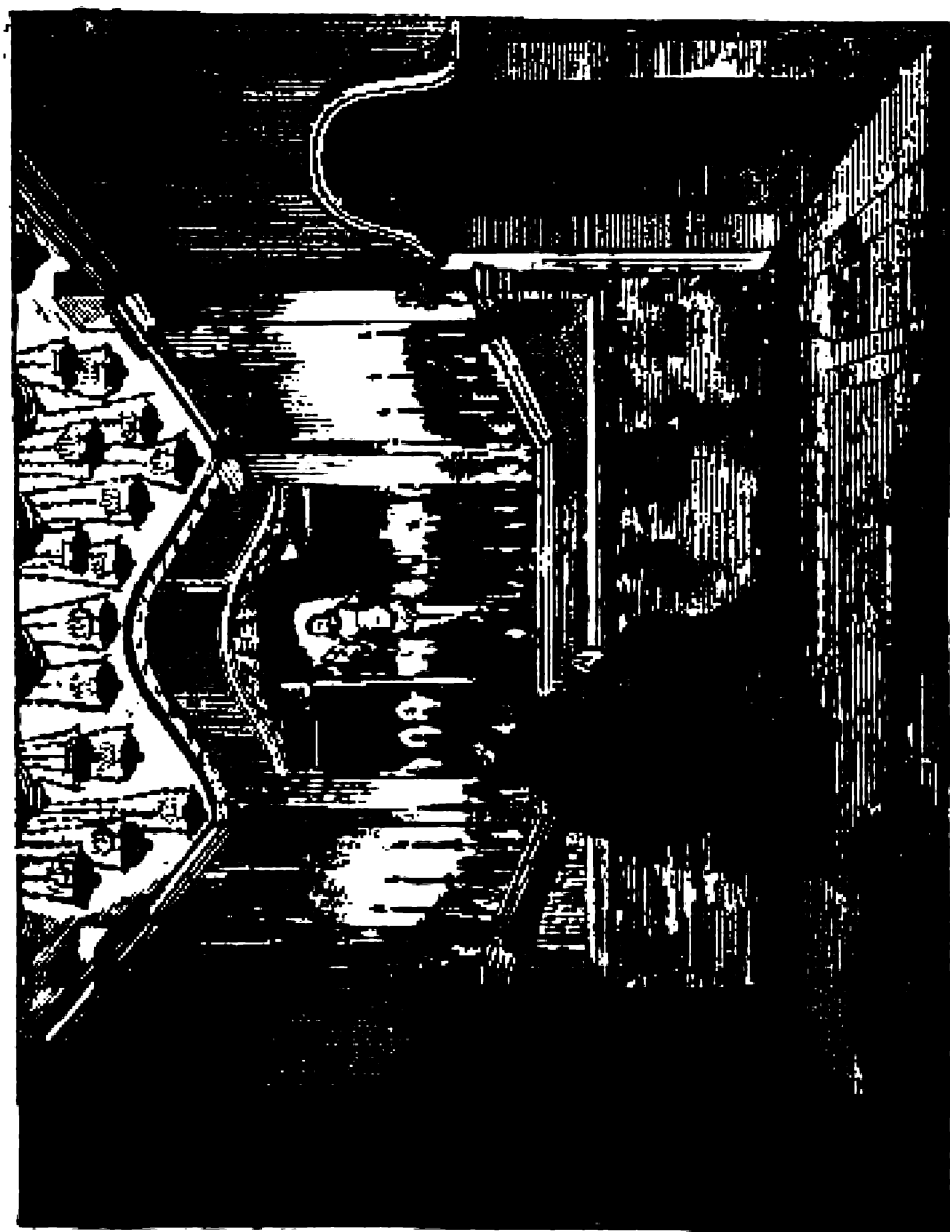
ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥ: ΚΑΤΑΡΑΣ
ΘΥΡΑΓ ΤΩ ΜΝΗΜΕΩ
ΔΕΚΥΣΑΙΓΕΤΑΙΛΘΟΝ ΕΚΤΗ
ΓΩΝ ΤΩ ΡΑΝ ΠΡΟΣΕΛΘΩΝ.

Ještě prý vyšel jen částí téhož kamene. Vypravuje se, že jeden z řeckých císařů dal rozkaz, aby větší část památného kamene tohoto domežena byla do Cařihradu; loď vyšel na též plavbě utonula a s ní zároveň i drahocný kámen. — Oddělení toto má k severu a k jihu jenom 2 malíčká kulatá okénka a proto jest velmi temné.

Malíčkovití a velmi nízkými dvířkami, jimiž toliko jediná osoba a to jen klečíc proléztí může, dostaneme se do druhého oddělení, a toť jest ještě menší, jesto se tam toliko čtyry neb na nejvýš pět osob směstnati může. Oddělení toto má sotva 4 kroky vzdělí, 3 žítků a snad 3—4 lokty zvršší. Na pravé straně spatřuje se rakev mramorová a tatoť jest hrob Spasitelův. Zať již v předešlé kapitole pověděno, má horní část téže rakve uprostřed značnou rozpuklinu. Vypravuje se, že jeden z pánův Jerusalemských dal poddaným svým rozkaz, aby mu pochrvřt tuto donesli; chtěl prý sobě z ní dáti stůl zhotoviti. Dověděv se o tom ještě v pravý čas tehdejší strážce sv. země, P. Bonifacius a Magusa, dal poklop ten mramorový ve dvě rozbiti, aby se ho podle úmyslův tureckého pašy upotřebiti nemohlo*). Stálek, kterážto jest pochrvřkou nahé stěhy, stojí při stěně půlnocní a má vzdělí asi 3 lokty, žítků pět čtvrtí lokte, zvršší od země ne zcela 2 lokty. Pochrvřka tatoť slouží spolu za oltář, na němž se čte každodenně za dovolením papežským mše svatá „o zmrtvých vstání Páně“ (de resurre-

*) Bda se, že v 16. století byl kámen tento ještě celý; neboť praví Křesťof Barant (díl I. str. 128): „Na svrchu jest (hrob) velikou mramorovou tabulí z celého kusu přikrytý.“

etione Domini). Mimo katolíky mají i Řekové a Arménové prámo vykonávati bohoslužby na hrobě Spasitelovu. Nad hrobem visí mimo již zmíněné Katolíkům, Řekům a Arménům přináležející čtyřiceti a čtyry lampy také ještě tři obrazy, představující vzťassení Páně; jeden z obrazů těchto patří katolíkům, druhý Řekům a

Uvnitř Svätého hrobu.

třetí arménám. V oddělení tomto, v němž hrob Boží se nalézá, není žádného oken, jímž by tam světlo denní vcházeti mohlo; jestli tedy oddělení to osvětleno toliko lampami, kteréžto na železných prutech zavěšeny jsouce dnem i nocí hoří. S ubozí Koptové aneb Jakobité nechťeli zpět zůstat. Za velikou Turčím učiněnou výplatu směli sobě přistaviti k zabití zvrlejší straně kapli Božího hrobu malou dřevěnou modlitebni, nenepodobnou bídně nějaké boudě trhově. Při pohledu na modlitebni tuto bývá jsem jist soustrasti a připomínával jsem sobě chudý koptický chrám v Alexandrii, který — jak jsem storchu podozřel, velikému kůrníku se podobá. Neměl jsem ani chuti, vstoupiti do té koptické modlitebny, protože jest příliš špinavá. Zbývá se, že Koptové nemilují okrasu domu Páně a místa, kde přebývá sláva Jeho. Připomenuti hodno jest, že tato koptická kaplička samotná usetřena byla od požáru, kterýžto r. 1810 veslel chrám pohltit. Naproti ní viděti jest v hlavní chrámové zdi vchod do malé kapličky a odtud do jestkyně, kdežto se nacházejí ve skále vytesaní hrobové Josefa z Arimathie a Nikodema kteří byli pochováni tělo Pána Ježíše.

Pozdvihneme-li oči svých k kupule, pod kterou stojí kaple s hrobem Božím, jest nám prolévati hořkých slzí; neboť se nalézá v nejbídnějším stavu. Na jedné její části jest tolik věcí, že počítati lze hvězd na obloze nebeské. Při stálém dešti, jakž k. př. zimního času v Jerusalemě nastává, stojí sv. hrob jako uprostřed jezera ve vodě. S jestli to zpuštění nade všechno

ponysslent veliké, kteréž v pravdě křesťanstvu
 ke cti neslouží. Což, když pohlédne Spasitel s
 nebes na hrob svůj, tentýž Spasitel, jenž byl o
 sobě pravil: „Ríšky mají doupata a ptactvo
 nebeské hnízda, ale Syn člověka nemá, kdeby
 hlavu sklonil?“ (Mat. 8, 20). Ale kdo má
 opravit kupulu tuto, ze které stále křítí se došlá
 kusy a jenžto jižjiž úplným sesutím hrozí?!
 Turci, jimž chrám ten náleží, málo dbají o ku-
 pulu; Řekové, jenž v Jerusalemě mají nadvládu,
 ti by ji vystavěli, avšak tím by se stali pány
 celého chrámu, jehožto většší část již beztoho jim
 náleží; a katolíci? — Ach bohužel! jedná-li se
 o vystavení nové divadelní budovy aneb sálu
 tanečnickou, — tu jest peněz v hojnosti, ale což
 — na hrob Páně! do něho ať se padá děšš.
 Řídky se kupula ta co nejrychleji opravila! neboť
 nebezpečí jest veliké. Řídky se katoličtí mocná-
 řové, odloživše všechnu nešvornost, sjednotili a
 kupulu nad hrobem Božím vystavěli! Jest to
 důležitá záležitost ku prospěchu celé katolické církve.
 Mluví-li se se strany katolických vlád rozhodně
 kroky v této záležitosti, ujmou se ji Řekové —
 jmenovitě Rusové, a za několik let stane se
 Jerusalemě — Ruským Městem. Za času mého
 v Jerusalemě pobytu spadl kus omítky došlá s
 kupulou, a poranil jednoho ruského poutníka tak
 velice, že hned do nemocnice odvezen býti musel.
 Tož bylo ihned ruskému státnímu radovi A.
 Morozovi příčinou, mluvit o nutné opravě a
 obnově kupuly a potahovati pak i už právo
 vládní (*).

*) Meminy příměru zprávu, že kupula tato na útraty

Wyjdeme-li z kapličky Božského hrobu, spatříme — jenom několik kroků před sebou — velikou kapli, která se podobá kostelu, a patříc Řekům „chrám řecký“ služe. Chrám tento jest asi 50 kroků dlouhý a asi patnáct kroků široký, a zaujímá skoro polovici celého chrámu Božského hrobu. Od rotundy, v jejímžto středu hrob tento se nalézá, oddělen jest dvěma lehkými dřevěnými přehradami, jež obrazy na způsob ikonostasů ohraničují*); oboje přehrady tyto spojeny jsou tak zvaným církvním loubením, skrze něž se vstupuje do chrámu hrobu Páně. Vnitřek chrámu připomíná starobylé kostely ruské; puel se nad ním káň, kterážto podobně jako veliká kupula rotundy vysoko nad budovami Jeruzalémskými se vznáší. Kupula řecká stojí nad čtverým loubím, spočívajícím na čtyřech pilířích, z nichžto každý se skládá ze čtvera menších pilířů, spojených v jediný celek. Obrazové, ohraničující jak ikonostas tak i stěny chrámové, skoro všeměs poslání jsou z Ruska; nemohoují sice malebností, nicméně poskytují rozličné pozla-

Francouzka a Ruska stávkou se bude. Sv. otec, Pius IX. chtěl ji sám na své útraty vyřádkovati; ale činiti se mu v tom přezdílo. Aby však Francouzsko a Rusko v tom se sjednotilo, toho sobě přát nemůžeme, protože Rusko sobě vyhradí právo, kterážto byla katolíkům na ujmu. Mězi tím, co mocností v této tak nutné a důležitě záležitosti hádati a raditi se budou, kupula sama — je zbořt a během tím se vyplní staré přístavky: Roma deliberante Saguntum porit (Co zastav v Římě rada se držela, zahynulo město Sagunt).

*) Ikonostas nazývá se ona vysoká stěna, která v řeckých chrámech ohraničuje od lodi chrámové bēl a obvyklejné obrazy přepřavené bývá.

cené oltář jejich pohled dosti velikolepý. Nad
církevní dveřmi viděti jest dvouhlavého ruského
orla; po obou stranách chrámové lodi zřizena jsou
dřevěná sedadla, kde se usazuje mníšstvo; na
začátku pak jejich řady jsou lenošíky patriarchální.
Storo nesčíslný počet drahých forunních svíců,
malých a velkých lamp jest viděti v chrámě
tomto*). Zrovna v prostředku na podlaže
stojí asi loket vysoký mramorový kámen „střed
země“**). Oltářnice vyvýšena jest o několik
stupňů nad podlahou stůce, a ohromný oltář, zří-
zený pro slavné služby Boží, oštiněn jest velikým
balдахinem o pozlacených sloupech. V střnce
oltářní chová prý se částka životobdného kříže
Spasitelova. Nad ikonostasem zřizeny jsou křesly
a pawlače. Skrz loubení u oltáře znamenati
jest sloupovádi, táhnoucí se po zadu do půl kola.
Na levé straně oltáře nachází se řadnice, na
pravé pak viděti jest vchod na posvátnou Gol-
gothu***). — Chrám tento, okolo kterého 113
kroků do kola jíti se může, patřil prvé katolíkům,

**) Slyšel jsem, že patriarcha Cyrillus to a jedenáct malých
a 31 velkých stříbrných lamp pro chrám tento z Cařihradu
s sebou přivezl.

*) O tomto kamenu jsme se zmínili v kapitole 11.

**) Viz: Putování po sv. zemi ob Abrahama Koroiva díl 1.
str. 114. Dle výroky téhož ruského spisovatele neba prý
se zapřítí, že práva Řekův (v tomto chrámě Božího hrobu)
musí býti větší, než práva jiných národů (Katoříkův, Ar-
ménův), a sice proto, že Řekové to vědí, jenž chrám ten
po požáru r. 1810 samojedničkou vystavěli. Věť na to od-
povídáme, že ož podnes dokázáno není, jak požár tento po-
vstal, od toho a proč založen byl. — Povídá se v Seru-
sálemě, žeby lupula nad hrobem Páně se vyptávala v tak
bldném stavu ještě nebyla, kdyby jistě zlomyslní lidé křes-
ťanský samu s ní nesráželi. Fama non temere spargitur.

kteřížto v něm vyřít nyní služby Boží konati nesmějí.

Vytkročíme z řeckého chrámu, odebereme se na pravo ku straně severné — prostředkem vysokých pilířů — a dojdeme až po 30 krocích do kaple na 19 krocích dlouhé a na 12 krocích široké, v níž se nalézá na pravo pilíři oltář, jehož obraz darován jest pro tuto svatyni od Bavorského vévody Maximiliana; dole viděti jest znak čili erb jeho. Kaple tato nemá žádného okna a jest toliko oním denním světlem trochu osvětlena, které sem pobloubiti z velké rotundy padá. Před oltářem, který výhradně katolickým příslušejí, položena jest dlažba mosaiková ve způsobu kruhu, nad kteroužto ve visící lampě světlo plane. Misto to velepamátné! Zde se zjevil Kristus Pán Matce Magdaleně po svém zmrtvých vstání. Smrču již řečeno bylo, že na místě hrobu Božího a v okolí jeho bývala zahrada. V první den po sobotě přišla ráno, když ještě tma bylo, Maria Magdalena ke hrobu, a nalezši hrob prázdný plakala. Tu se jí zjevil Pán Ježíš křa: Ženo, co pláčeš? Koho hledáš? Ona domnívaje se, že by to byl zahradník, řekla jemu: Pane, — vzal-liš ty jej (t. j. mrtvé tělo Ježíšovo), pověz mi, kde ho položil, a já jej vezmu. On jí Ježíš: Maria! Obrátivši se cna, poznala ho a zvolala: Rabboni (to jest: mistře)! On jí Ježíš: Nebothýkej se mne; neb jsem ještě nevstoupil k Otci svému; ale jdi k bratřím svým a pověz jim: Vstupují k Otci svému a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu vašemu (Jan kap. 20). Zcela

přislusně pje se při každodenním průvodu na tomto památném místě ve velebném hymnu:

Tu hledá Christa mrtvého,
Sež milovala živého,
A mazat ještě pečliva,
Sež pomazala za živa.

Slav spasitelných osladu
Tu dává Pán jí v náhradu,
Co zahradiť se jemu jí
A „netkni se mne!“ sladce dť.

V kaple této nalézá se tůr; na němž varhany katolickým patřící umístěny jsou. Varhany tyto nalezají se ve velmi bíděném stavu a jsou i nemalému pohoršení jak Řekům tak i Arménům. Rozhodlo se mně, že Řekové z nich již mnoho přiskalu vytáhli*).

Zdouce na čtrnácte kroků od oltáře této kaple k severu, vstoupíme čtyry stupně zhůru a dostaneme se do kaple dosti velké aneb do malého chrámečku, kterýž výhradně Katolíkům náleží. Kaple tato jest zároveň chrámem otců Františkánů, kteříž zde co strážcové u Božího hrobu meškají. Chrámeček tento má 3 oltáře, které všechy ze straně východní obráceny jsou, a jenom jedno malé okno nad hlavním oltářem; za tou příčinou jest také velmi tmavý. Na místě, kde hlavní oltář stojí, zjevil se Spasitel po svém z mrtvých vstání Marii, Matce své. Krásný

*) Právě nyní chodí 2 bratři Františkáni po zemích evropských sbírajíce příspěvky na nové varhany pro chrám Božího hrobu.

obraz oltární představuje zjevení toto. V levém oltáři při zdi k půlnoční straně nalezal se před časem kus kříže Krista Pána od císařovny sv. Heleny v Jerusalemě zůstalých; ale nyní ho tam není a není se, kam se podobá*). Za po-
bočným oltářem na pravé straně nachází se část onoho posvátného sloupu, ku kterému přimázan byl Pán Ježíš při bičování. U tohoto oltáře prozpěvuje se při denním průvodu překrásná hymna, z nížto zvláště tato sloka k těmto místu se hodí:

Ježíš Adama bluh na se vzal,
A krot svou jej mocně sňal,
A za nás strádal věčný Pán,
Byl u sloupu tu bičován**).

Snad u samého chrámečku toho stojí malý klášter, v němž bydlí 12 Frantiskánův, šest kněží a tolikéž bratří laikův. Tento klášter obdrželi D.D. Frantiskáni r. 1244 od Sultána Salahad-a, syna Sultána Meledina, kterých dle letopisů řádu sv. Frantiskovi přátelsky nakloněn byl. R. 1333 potvrdil jiný Sultán darování toto na prosbu P. Ruggera Guarini-ho. R. 1342 koupil Robert, král Sicilský, a manželka jeho Sancia, manželé to velmi nábožní a řádu sv.

*) Nemí to snad ona, jejíž zřetelně ve svém chrámě chováš? —

**) Pozorně dno jest, že ruský spisovatel A. Morov při popisování chrámu Ježího hrobu a kaple sv. Marii Magdaleny a chrámu Panny Marie, jež katolíkem náležejí, totiž se zmiňuje, iakoby tato místa méně památka a svatá byla, nežto naopak chrám a místa Řekům náležející obšírně popisuje. (Cicero pro domo sua).

Frantisska naskoněn, nejenom w Betlémě onu jeskyni, w něžto se narodil Spasitel, nýbrž také w Jerusalemě hrob Boží a klášter při něm se nalézající, a darovali jej stolicí papežské s tou výšší výminkou, aby w něm vždy Frantisskáni co strážcové hrobu Páně přebývali. Papež Element VI. potvrdil w témž roku darování toto ku prospěchu Frantisskániw (Boll. di T. S. Calabra).

Frantisskáni w klášteře tomto žijící budí-
wají se každou noc o 11^{3/4} hod. k vykonávání
hodinek kněžských (Matutinum), při kterýchto po-
božnosti od 12 hod. až do 1^{1/2} w kůru trvají.
Sloučivše pobožnost tuto zpívají každodenně
chmalozpěm. Te Deum laudamus, a sice we
svátky 1. a 2. třídy s průvodem maršan. Po
hodinkách na každý den připadajících, konávají se
hodinky k uctění Panny Marie (Officium par-
vum); na to křkají se litanie ke všem Svátým,
na něž následuje první rozjímání. O 4^{1/2} hod.
vstávají opět, a tu se počnou hned sloužiti mše
sw. a sice dvě na sw. hrobu, jedna na hoře
Sakwarii, jedna w kaple nalezení sw. kříže, a
jedna we chrámě, kdež mníši tito kůr svůj mají;
při této poslední bývá vystavena velebná Svátost.
O 6^{3/4} hod. konají se ostatní části hodinek Ma-
riaušských a pak obvyčné hodinky kněžské k první
a ke třetí. Na to se slouží mše konventní na
Božím hrobu, posáždě s průvodem maršan, což
trvá až do 8 hodin. O 10 hod. konají se ho-
dinky kněžské k šesté a deváté. Na to odeberou
se řeholníci k obědu, při kterémž vždy z nějaké
zbožné knihy čteno bývá.

Nesporý a kompleta hodině marianstých počínají se o jedné hodině, načež následují nesporý připadajícího dne. Ze svátých 1. a 2. třídy, jakož i v neděli a zasvěcené svátých bývají jitřní, ke třetí a nesporý zptvány. O 4 hod. následuje kompleta, po kteréž se konává každodenní průvod ke štácam křížové cesty. Po skončení průvodu jdou Františkáni k večeři, po nížto každý soukromnou nějakou pobožnost vykonávají a neb na odpočinku odebrati se může.

Nyní uvedu lastavého čtenáře ve klášter tento, aby seznal, v jak nádherném obydli přebývají otcové Františkáni, nábožní tito strážcové hrobu Božího. Ze chrámečku nám vstoupiti jest ve velmi tmavou a vlhkou chodbu, v níž vane poťazený, nezdramý vzduch. Smeť sice ve klášterní chodbě, avšak zároveň, ač se to zdá i více nepodobno, pod masivními křížovými jednoho tureckého Effendi (šlechtice). Práčejiče dále v této netelmi libou vůni zapáchající chodbě, dojdeme v levo do refektáře. Jestli to malá, sotva 10 kroků dlouhá a 5 kroků široká vlhká světnička, kteráž ani oken nemá a do které ze zvláště udělaného kulatého otvoru skromné světlo padá. V tomto tmavém žaláři (neboť tomu se refektář tento podobá) shromažďují se otcové Františkáni k obědu, jenž jim denně donášsen bývá ze kláštera sv. Salvatora, asi čtvrt hodiny cesty odtud vzdáleného. Stola se jim podávají jako věžním zvláštěm otvorem, prolomeným v ohromných dřevitých chrámu sv. Hrobu; neníť také jiného vchodu do kláštera než branou téhož chrámu. — Vstoupivše po několika stupních nahoru, vejde

do samého kláštera, nenepodobného wěži nějakého wězení; na pravo i na lewo jsou cely čili chýžky, z nichž mnohé ani oken nemají. Jeden z otcůw Františkánůw tu přebývajících uvedl mne w jednom z takových chýžek, kteráž byla právě 3 kroky dlouhá a dwa šíroká; powšechně nářadí w ní jest lůžko. Chce-li obywatel její čísti nebo psáti, musí bůd wyjíti wen aneb rozswítiti lampu. Největší světnice w tomto klášteře jest 9 krokůw dlouhá a 6 krokůw šíroká. Když w čas velikonoční Františkáni z kláštera Sv. Salvatora dolů přicházejí, aby w chrámě hrobu Božího bůd obřady církevní aneb exercicie čili duchovní cwičení konali, tu jich w této světnici 12 ba i 14 spává. Mňssak nemluvil bych pravdu, kdybych nedoložil, že františkáni tito mají i zvláštní dvůr, aby w něm pootkali a zotavili se na čerstvém wzdúchu. — Majíť owšem dvůr takowý, a tento jest úplně — sedm krokůw dlouhý a šest krokůw šíroký (!!) Ke dworu tomuto obrácena jsou wšechna okna tohoto tak zwaného kláštera. Zestliže we velikolepém dworu tom wšech 12 Františkánůw se prochází, jaké pať prostřanstwí každý z nich zaujímá? A w obydlí takowém, morowhni zrowna powětríu naplněném, musí každý z těchto řádu sw. Františka we sw. zemi žijících aspoň tři měsíce nepřetržitě probléwati, o půlnoci k modlitbě wstáwati a wšechny swizely strádati, jaké s bytem nyní popsánym nerozlučně spojeny jsou. Řdo, tážeš se milý čtenáři, kdo jest s to, aby něco takowého po delší dobu snesl? A hle! P. Eliáš snáší wšechny ty nehody a wšelikéřá nepohodlí bytu tohoto

již po 12 a bratr sakristán Giacomo (Sakub) již po 15 roků! a tvrdí se, že v předstředném století zemřel jeden Frantiskán, který tu byl 50 let ztrávil. V klášteře tomto z lásky k Bohu žitou bítí, a hrob Páně a ostatní sv. místa střežit — jest jistě velkou zásluhou u Boha. Každý tam žijící Frantiskán může říci: „Služebník tvůj zajisté oštkává jich a v oštkávání jich odplata mnohá (Žalm 18)*. Než opusťme nyní klášter tento, jehož obyvatele velkou zajisté obět Bohu přinášejí, a odeberme se skrze chrám jejich opět do kaple sv. Magdaleny. Obrátivše se odtud na levo, přijdeme — okolo sakristie frantiskánů — skrze obloukovitou chodbu 30 kroků dále k východu — k nízké vybudině ve skále, kterážto tvoří kapli s oltářem. V předstředí této Arménům patřící kaple jest na pravo viděti ve skále dva zcela kulaté, okolo tří stop hluboké otvory. Na místě kaple té bylo vězení, v němž uzamčen byl Pán Ježíš mezi tím, co se činily přípravy ku křížování Ho na Golgotě. Povídá se, že nad úkrušností, s jakou katané zde Pána Ježíše trápili,

*) Slyšíme, jak Skripot Savant (díl I. str. 129) klášter tento popisuje: „ . . . Šli jsme do refectorium, které jest při kapli zadu k straně půlnocní, a tam nás mníši uvedli do jakéh malého, tmavého, klenutého světničky, v kteréž bylo ohniště a malý stoleček. Tu Guardian s mnichy a my s nimi jsme se posadili, chleba, salátu a některé vejce na tvrdo vařené pojedli a tak se poobčerstvili. . . . Guardian kázal nám do jakéhos starého tmavého sklepu uložati, v kterémž po stranách od země nad kolena zvěšší, od kamena a cihel byly zděné lavice na půldruhého látra šířky a zděší přes všecek sklep. Na těch byly rohože, a některé modráci vo vrchní, na něž jsme se položili a k spaní oddali; ale velká plou a nepořádnost noc jsme měli, pro vyššíjaké nečisti. Bledy, šitěnice atd., kteréž z velikých nečistot ob množství tam bydlících a časem zavřených lidí . . . pocházejí.“

i kámen, na němž sv. nohy Jeho stály, se slítomal a pod ním se prolomil*).

Odtud se jde došti tmavou obloučkovou chodbou, kteráž jenom 5 kroků široká jest a ošolo chrámu řeckého se otáčí, ke kaple, kdež vojáci rozdělili mezi sebou roucho Christova (locus divisionis vestimentorum Christi). Velmi památne to místo! Zde metali los o roucho Christa Pána po jeho ukřižování (Jan 19), dle předpovědi žalmisty Páně: Rozdělili sobě roucho má a o můj oděv metali los (žalm 21). Toto roucho, které — dle Siegeberta, spisovatele 11. věku — r. 553 v městě Kafatě (snad Saphed asi 7 hodin cesty od Nazarethu) nalezeno býti mělo, chová se až podnes v hlavním oltáři katedrálního chrámu v Trieru čili v Tremiru. S při této kaple zastavuje se denně odpoledne průvod zpívaje z dojemné hymny tyto sloky:

Zde svolěká ze statků se On,
 Senž lidi sprostil od úhon,
 A svatá Jeho nahota
 Nám dává dary života.

Sat Páně na té výštině
 Kdou rozdělili zločině,
 A losům podán volný fond,
 Či Páně sukně bude slout.

*) Ukazuje se v Jeruzalémě — jak později povíme — více míst, na nichž Spasitel klapěje své (vestigia Christi) na památku zanechal, a zdá se, že o těchto sv. místech prorokoval Dawid řka: „Klaněti se budeme na místě, kdež stály nohy jeho“ (žalm 131).

O Vládce po všem obore!
 My prosíme Tě to poře,
 Bys takto svolčen ze štátů
 Nás odil to cnosti podstatu!

V obloukové té chodbě, která okolo celého, chrámu řeckého vede, nalezá se ve stěně ještě několik větších a menších kapliček, z nichžto prý jedna stojí na témž místě, kdež Christa Pána před ukřižováním ze štátů Jeho byli svolčili. Jestto štáty tyto i ranami mrščením způsobeným byly přilnulý, přidáno Mu tím nových bolestí, jakž byl prorokoval Dawid: „nebo tomu, jehož jsi zbil, se protivili, a bolest ran mých rozmnožili“ (Žalm 68). Na tom místě prý také Christu Pánu dali píti víno se žlučí smíšené. „A dali mu píti vína smíšeného se žlučí: a když ořusil, nechtěl píti“ (Mat. 27, 34). — Jiná kaplička s oltářem jest zasvěcena sv. Longinu, t. j. onomu setníkovi, o kterém sv. evangelista Matouš (27, 54) vypravuje: „Setník pak a ti, kteříž s ním byli ostřihající Ježíše, vidouce zemětřesení a to, což se dalo, báli se velmi, řkouce: Vistě Syn Boží byl tento!“

Postoupivše na šest kroků od kaple „rozdělení roucha Christova“ ku předu, přijdeme na levo i širokým schodům o 28 vysokých stupních, a dosedše po nich dolů, stojíme v kaple svaté Heleny. Kaple tato jest tedy o mnoho hloub nežli chrám Božího hrobu; ještě 20 kroků dlouhá a 15 široká; má čtyry sloupy mramorové, nad nimiž se rozptíná malá kupula, a patří Ar ménům. Nachází se v ní totiž jeden oltář, u

kterého katolickými kněžími misí sv. sloužiti dovoleno není. Staré obrazy v ní visící představují sv. císařovnu Helenu, která uvažuje, aby kříž, na němž Ježíš Kristus umřel, hledán a vykopán byl. V pravo od oltáře jest malé okno, v němž ustavičně světlo v lampě hoří; jest prý na témž místě, z něhož pozírala sv. Helena, když se na rozkaz její hledalo po kříži Christovu.

Od této kaple sv. Heleny (capella s. Helenae) vedou na pravo od oltáře opět schody o 18 kamenných stupních dolů do kaple, kteráž sluje „kapla aneb místo nalezení sv. kříže“ (capella aut locus inventionis s. crucis). Kapla tato, kteráž jest výhradním majetkem katolíků, má 11 krokův zděli a tolikéž žstli a jest to vlastně skalní jeskyně, kdež na jednom místě visí holá skála ve výšce jenom asi šesti šterovic; tatáž kapla nachází se zrovna pod skalou aneb horou Golgothou. Zde našla svatá císařovna r. 326 po mnohém hledání a po pracném odstranění rumův 3 kříže. Že pak věděti nemohla, který by z těch tří byl pravý a vlastní kříž, na němž Kristus Pán umřel, dala na radu biskupa Jerusalemského, Makaria, kříže tyto donést i jedné nemocné a téměř umírající matroně, u kteréž ve přítomnosti císařovny a jiných nábožných duší od biskupa Makaria následující modlitba hlasitě se křkala: Pane Bože všemohoucí, jenž jsi nám kříže Syna svého prostředkem smrti a kříže spasení dáti, a za těchto dnů v srdce děvčiny své vmíslnouti ráčil, aby dlevo, na němž Spasitel náš pněl, hledala a našla; očižj patrně, kterýby z těchto tří křížů

oslawen byl, a učiní aby tato napoto mrtvá žena hned, jakž se jí dětemo prospěšně dotkne, od smrti zachována a živa byla.“ Dotknoušši se nemocná drou z těchto křížů, nepocítila w sobě žádného účinku; jak mile se wšak dotkla křesťho kříže, cítila se ihned úplně uzdravenu, a potočala k nesmírné radosti wšech přítomných. Na památku radostné této události počala se w Církvi swaté světití zvláštní slavnost pode jménem: „Nalezení sw. kříže“ (inventio s. crucis), kterážto posud každoročně dne 3. května konána bývá.

O toto swaté místo, které první křesťanská císařovna hledáním a nalezením sw. kříže oslawila, získal sobě také nemalé zásluhy arcivévoda rakouský, Ferdinand Maximilian, nynější císař w Mexiku. Zbožný tento člen naší pamýtky císařské rodiny dal pro tuto kaplu zhotowiti we Vídní oltář, na němžto stojí socha sw. Heleny, držící w rukou nalezený kříž; mimo to obětował též swatyni 8 stříbrných swícenůw, 4 stříbrné nádoby pro květiny, velký stříbrný kříž a překrásné antependium z čertveného alšamitu, kdež se tépyti we zlatě wšitý znač arcivévodský a tato slova: Ferdinandus Maximilianus Archidux Austriae dono dedit 1857 (Ferdinand Maximilian, Arcivévoda Rakouský, darem obětował l. P. 1857). Pro slavnost nalezení sw. kříže darował arcivévoda tétéž kaple zcela zlatou monstranci, která mnohými drahokamem ozdobena jest a částku sw. kříže w sobě chová*).

*) Podobné drahocené dary a w témž počtu obětował arcivévoda Maximilian kaple Božího hrobu a kostelu Betlémskému. Nebudeť snad nerhodno, sdělyti-li při této příležitosti tu wybělení lastavových čtenářů, že jmenovaný arcivévoda za času pobýti svého w Jerusalemě co poutník welmi krásný

Wykonatossim w této kaple přislusšnou po-
božnost a vystoupitossim po dvojích těch schodech:
— strže kaplu sw. Heleny — opět rozháru, jíti
jest okolo dvéřtí tétož kaply jenom několik krokův
na levo, a stojíme ve wěstěnce kaply, kteráž
přináleží Řekům. Kapla tato nachází se opět ro-
vné obloukové chodbě, která vede okolo chrámu
řeckého. Místo, na kterém tu poutník stojí, jest
nad míru památné! Zde byl Ježíš Kristus
při sloupu upjat a ostrým trním korunován;
proto se nazývá kapla tato: „kapla korunování
a potup“ (capella coronationis et imprope-
riorum). Už podnes uchrývá se pod řeckým
stolem oltářním za malou mřížkou část potupného
toho sloupu. Druhá část téhož sloupu byla pryč
odvezena do Cařihradu*).

Odebravšše se od tohoto přepamátného místa,
kde tak nestoudně potupen byl Spasitel náš, asi
30 krokův dále, stojíme opět u 18 stupňův,
kteréžto vedou na Golgothu.

příklad dával; nejenom katolíci, i Řekové ba i Turci ne-
málo se divili počte a zbožnosti jeho. Nápodobně dobrý
příklad dal Řindřich, hrabě ze Chambordu (jinak wévoda
Bordeauxský), když co poutník w Jerusalemě prodléval.
Nechtěl přebýwati w novém pontnickém domě katolickém,
westěm a krásněm to paláci, ačkoliv mu to nabídnuto bylo.
„Přisěle jsem do Jerusalema co poutník — odpověděl zbožný
hrabě, — a jsem spolojen s tím, co mně chudobní fran-
tissáni w pohostinském domě svém (casa nova) poskytli.“
Wzneshený poutník tento šel cestu křížovou, při čemž na
každém štaci obvyklé modlitby s velikou vroucností a až
k slzám pohnut se modlil, nebhaje ani na to, že na místo,
kdež byl klečel, od jednoho turka vyplivnuto bylo. Říši
špatný katolík, který tehdyž rád — nerád tuto křížovou
cestu zároveň s ním šel, pravil na to k němu: Pomu-
šlete sobě jenom to pohoršení! Hrabě Chambord klel na
každém štaci a Turci potom na ta místa plili! Já odpo-
věděl: A Pánu Ježíši plili židé w obličej.

*) *Marina Sanutus in: Geeta Dei per Francos pag. 254.*

Zdouce okolo těchto stupňů a vedle kamene, na němž Jozef z Arimathie a Nikodem pomazali vonnými mastmi tělo Christovo, vkročíme do jiné kaply, která se hned na pravo od brány chrámové též pod horou aneb skalou Golgothou nachází. Vchod do té kaply jest naproti onomu výchlenku, v němž turečtí strážcové na divanu leží. Za oltářem kaply této zvané „kaplou Adamovou“ viděti jest patrně rozsedlinu aneb puklinu ve skále, powstaou zemětřesením při smrti Ježíšově. Zde byla podle starého tajemného podání východních krajin nalezena hlava Adama, prvního otce pokolení lidského, a nad tímž místem vyždvižen byl kříž, na němž Ježíš Kristus, druhý Adam, pro vykoupení téhož pokolení zemřel, tak že, jak starý spisovatel (Joannes Würzburgensis c. 8) praví, sv. krev Ježíše Christa skrze tu rozsedlinu tekla na hlavu Adamovu. Nachází se v této kapli starý obraz (al fresco), jenž představuje na kříži umračeného Christa a pod ním hlavu Adamovu. Proto nalézáme obyčejně na našich křížích dole k nohoun ukrýžovaného Spasitele umrlčí hlavu a kosti, čímž se prvot i druhý Adam jedním obrazem představuje. Již r. 670 popsal jistý Arulf kapli tuto a pravil o ní, že jest „ze skalý wytesána.“ Od 14. až do 16. století náležela Georgitským (aneb, jak Harant praví, Jakobitům), pak Koptům; nyní ale patří Řekům, jenž ji sobě po požáru r. 1810 přivlastnili. V předstní kapli této stály kdysi s obou stran na malých sloupcích hrobové z mramoru, hrobové to nejdějsích králův Jerusalemských za křesťanského věku; ale

Ten ač byl volen za krále, vsať chtěl Christu
sloužit stále,

Věděl se korunovati a králem titulovati.

O Sion a ctuhý rád jeho staral se časů každého,
Miloval zdravé učení, nenáviděl rozdmojení.

Tak koruny věčné dostal, neb to boji svatém
dobře stál,

Isa za bástu kněžstvu etnému a za příklad vojstvu
svému.

Hrob Balduina, druhého krále Jerusalemského, měl následující nápis:

Rex Balduinus, Judas alter Macchabaeus,
Spes patriae, vigor ecclesiae, virtus utriusque,
Quem formidabant, cui dona tributa ferebant
Cedar, Aegyptus, Dan et homicida Damascus,
Proh dolor, in modico clauditur hic tumulo.

To jest: Baldwin král Jerusalemský, druhý Judas
Machabejský,

Blasti a církve zachoval a to tom se zmužile
chowal:

Mnozí se ho strachovali a jemu dary dávali:
Cedar, Egypt, Damaskus, Dan; nic méně tak
veliký pán,

Křesťanů zástupce stálý, shrnut jest to tento hrob
malý.

Nápis hrobu Balduina, osmého krále Jerusalemského, zněl takto:

Septimus in tumulo puer hic regum tu-
mulatus

Est Balduinus, regum de sanguine natus,
Quem tulit e mundo sors primæ conditionis,
Ut paradisiacae loca possideat regionis.

Sedmý z rodu královského, v malickosti věku
 tuto pochován Baldwin král; tať brzo jej Bůh
 I sobě vzal,
 Aby v ráji se radoval a věčně v nebi královal.

Sedm králův křesťanských bylo v předstui
 kaply Adamovy pochováno, jichžto hrobů tam ale
 Řekové netrpěli, jať již svrchu podobnuto bylo.

Jať ze všeho zjevno, jest chrám u Božského
 hrobu budova velká ale nepravidelná, mající
 kaply většší a menší, z nichžto některé vyšše a jiné
 níže postaveny jsou, což ani jinak býti
 nemohlo, mčly-li se všedchny svatyně pod jednou
 toliko střechou nalezati. Nic však méně po-
 dobá se chrám tento velikolepému domu, jsa
 při tom bohužel! ve svém nyníšším poroucha-
 ném stavu věrným obrazem roztržel, v jakýchž
 rozličná náboženská vyznání v Jerusalemě mezi
 sebou žijí. Katolíci, Řekové, Arménové, Kopti
 — všichni konají svou bohoslužbu, ovšem dle
 zvláštního způsobu svého a často kráte v touž
 hodinu, ve chrámě tomto. Pohled na tolikero
 náboženských stran naplňuje utrobu katolického
 pontníka hlubokým bolem a uvádí mu při tom
 na pamět ono vidění, jaťž měl sv. Petr, biskup
 Alexandriinský († r. 311). Zjevil se mu totiž
 Ježíš Kristus s rouchem roztrženým, kta: Arius
 roztrhl roucho mé, jenž jest církev (Arius
 vestem meam, quæ est ecclesia, dilacera-
 vit). Tak roztrhli církev sv. i původcové vyz-
 nání rozkolních Řeků, Arménů, Koptů a
 jiných. A tak roztržen a rozpolštěn jest i chrám

řv. hrobu a roztržena jsou i jednotlivá svatá místa jeho.

Tať patkí lámen, kde pomazán byl Pán Ježíš, Katolíkům, Řekům i Arménům tím způsobem, že rozřezá tti wyznání u něho svíců a lampy mají a při každodenním průvodu sítace u něho držeti smějí.

S hrob Páně náleží všem společně, u něho slouží nejenom Katolíci, nýbrž i řečtí a arménští knězi mši svatou; Koptové konají svou bohoslužbu v bídné kapličce, přistavěné ku hrobu Páně.

Kapla řv. Magdaleny t. j. ono místo, kde se Pán Ježíš této řv. dušsi zjevil, tolikéž i chrám františkánů, na jehož místě se Spasitel zjevil matce své, patkí Katolíkům; ani Řekové, ani Arménové na těchto místech služby Boží konati nesmějí. Naopak není Katolíckým ani arménským kněžům dovoleno, mši řv. sloužiti v řeckém chrámě t. j. v oné velké kape, která v prostředku chrámu Božího hrobu stojí a největší část jeho zaujímá.

Vězent Christovo, místo, kde prý stál Koniginus, místo, kde metán byl los nad oděvent Wykupitelovým, a kaplu řv. Heleny osobují sobě Arménové; kaplu nalezent řv. kříže mají Katolíci, jakož i místa na Golgotě, kde Kristus byl přibit na kříž a kde při ukřižování stála Panna Maria; ostatní místa, kde byl sloup pátupý, kde vzthčen byl kříž a kde sloual Spasitel, jakož i ona kaplu pod Golgothou (kaplu Abamovou), kde viděti lze ohlíkené ze skály, přivlastnili sobě Řekové. Řekové rozkolní mají tu nadvládu; jim náleží větší část chrámu Božího

hrobu, jich vlastnictvím jsou z vlastnějšího dílu i svatyně při témtž chrámě. Katolíci směřjí při denních průvodech štace konati i na těchto místech všhradně rozkolníkům náležejících, ale mšši sv. tam sloužiti nesmějí. Tak jest t. př. Latinskům*) dovoleno, na pahorku Golgotě a sice na témtž místě, kde Pán Ježíš vypustil ducha, při denním průvodu štace konati, ale žádný ani katolický ani arménský kněz nesmí tam mšši sv. sloužiti. Avšak nejenom v Jerusalemě, ušbrž i v Betlémě a v celé sv. zemi mají rozkolní Řekové nadvládu — jak při příležitosti dořázi neopomineme.

*) Pod názvem „Latínici“ rozumějí se v Jerusalemě a ve svaté zemi vůbec Katolíci a sice proto, že služby Boží v latinské řeči konají, nápodobně jako pod jménem „Francouzové“ je tam vyrozumívají „Evropčané“ vůbec. Ve mnohých krajích, t. p. okolo Nazarethu, přivlastňují sobě i Řekové i protestanté název „Katolíci.“ I když se tam uvažoval pod jménem „Frankové“ pouze „katolíci“ rozumějí. Řákal jsem se jednoho asi 14—15 letého pacholka, o kterém jsem věděl, že katolíkem jest, zdalíž jest katolíkem. S odpovědí: Nejsm. Jsiš Lukem? Ne. Snad židem? Ne. Jakého náboženství jsiš tedy? A on odpověděl: „Já jsem — Frankem“ (io sono Franco).

Kapitola patnáctá.

Chrám a klášter sw. Salvatora.

Mezi 30 chrámů a klášterů, kteréž Františkáni v sw. zemi mají, jest první a nejznamenitější chrám a klášter sw. Salvatora v Jerusalémě. Klášter tento nachází se v severozápadním rohu města, nedaleko brány Saffské, a má vysoké a zdravé položení. Jestli z kamene dosti pěkně vystaven, ale podle obvyčeje země východních, totiž bez krovu, toliko s podlahami bitými, po svrchu cihlami a vápnem dláženými. Podlahy tyto jsou s jedné strany poněkud dolů nahnuty, aby voda spád měla, když zimního času nastanou deště. Při tom jsou iště ještě dosti rovné, tak že se po nich pohodlně choditi může. Se střech tohoto kláštera otevírá se pěkná vyhlídka přes celé město, na horu Olivetskou a celé okolí Jerusalemské.

Klášter sw. Salvatora náležel za starých časů rozkolním mnichům Georgiickým, od nichž ho r. 1559 strážce a kwardián, P. Bonifacijs a Ragusa, za 1200 benátských zechinů koupil a sice osm let po tom, když byli františkáni přisti o klášter svůj na hoře Sionské, kteréhož jim od Turků odňat byl. Na prosbu téhož P. Boni-

facia udělil papež Pius IV. navštívenatelům chrámu sv. Salvátora tytož odpustky, které se udělovaly dříve ve chrámě na hoře Sionské (Calaora lib. 5. cap. 16*).

Chrámu sv. Salvátora nachází se ve středu kláštera v prvním poschodí jeho. Menší veliký, má malou kupulu, čtyry pilíře a 7 oltářů. Oltář hlavní, za kterým nalézá se kůr františkánů, jež zasvěcený „tajemství jslání Ducha sv.“; oltář na pravé straně „svatému Tomáši“, a oltář na levé straně „večeři Páně (coenaculum)“. Oltáře třímž tajemstvím zasvěcené měl kdysi také chrám klášterní na hoře Sionské; neboť stál na témž místě, kde Ježíš Kristus s učedníky svými při poslední večeři beránka velikonočního jedl a velebnou svátost oltářní ustanovil, kde svým učedníkům vlastním rukama nohy myl, kdež po svém z mrtvých vstání dveřmi zavřenými k nim vstoupil kta: „Pokoj vám“; na témž místě, kde sv. apoštolu Tomášovi rány své ukazoval, by jej ve víře utvrdil, a kde konečně Ducha sv. ve způsobu ohnivých jazyků na apoštolů jslati ráčil. Oltáře zasvěcené těmto tajemstvím byly tedy z chrámu Sionského do chrámu sv. Salvátora takřka přeneseny, a proto také zde — jak svrchu praveno — tytož odpustky, co dříve v chrámu Sionském získati se mohou**). Ostatní čtyry oltáře chrámu sv. Salvátora, z nichžto dva u pilířů a dva při stěně stojí, zasvěcený

*) O tomto klášteře a chrámě na hoře Sionské, jež sobě Turci přimlastili, míním při jiné příležitosti obšírněji vypravovati.

***) O odpustkách, kterýchž sv. cířev navštívenatelům sv. nísti v Jerusalemě a ve sv. zemi vůbec uděluje, budeme později zvlášťe mluvíti.

jsou Panně Marii, sv. Františkovi Asijskému, sv. Rochu a sv. Filomeně.

Chrám sv. Salvátora jest chrám klášterní, farní a i patriarchální, jesto katolický patriarcha až pobnes v Jerusakémě: zvláštního chrámu nemá. Ve chrámu tomto konají se tedy nejenom farní služby Boží, nýbrž i patriarcha tam na velké slavnosti pontifikální missi sv. sloužívá. Stihodným františkánům slušil dáti chvalné svědectví, že na ohrášení chrámu tohoto, jakož i na zvelebení služby Boží všemožnou péčí vynakládají, což zvláště na velké slavnosti lze pozorovati. Velebné divadlo poskytuje hlami olát, když na některý slavný den asi 50 svícenů s hořícími svícemi na něm stojí. Mají také DD. Františkáni drahocné paramenty a to v hojnosti. Skoro každá katolická mocnář z Evropy, francouzská, španělská, rakouská, bavorská atd. daroval již chrámu sv. Salvátora úplný messní ornát. Viděl jsem onen krásný drahocný ornát, jež chrámu tomuto poslal nynější sv. Otec Pius IX. Skládá se z pěti messních rouch, z pluvialu a ze dvou dalmatik. Počet z drahocné látky (drap d'argent = stříbrné sušno), z něž ornát tento zhotoven jest, stojí nejméně 150 zl. Viděl jsem také jiný krásný ornát, kterého sem darovala Eugenia, císařovna Francouzů; jesti též z drahé látky a má na sobě nesčíslný počet ve zlatě vyšítych včelíček (znal to Napoleonů*).

*) Spatřiv tento znak Napoleonů, zpomněl jsem si na sv. Bernarda. Veliký Světec tento nazýval tacíře Abaelarda „včelou francouzskou“ (abeille de France), a jeho žala též tacíře, Arnolda z Brešie „včelou italskou“ (abeille d'Italie), a píše o obou papeži Innocenciovi (epist. 189) to

V tomto chrámě sv. Salvátora, jakož i nad hrobem Božím, koná se každodenně slavná mše sv. za všechny dobrodince svaté země. Za každého evropského katolického mocnáře bývá v den jmenin jeho sloužena slavná mše svatá, a za francouzského císaře Napoleona konává se každou neděli a každý svátek po službách Božích zvláštní modlitba. Sbor zpěváků pronáší po třikráte slova: Domine salvum fac imperatorem nostrum Napoleonem, et exaudi nos in die, qua invocaverimus te (Pospodine spasena učin císaře našeho Napoleona, a vyslyš nás v den, v kterémž vyžvati budeme Tebe); načež každý hlasitě říká modlitbu, v níž mezi jinými následující slova pronáší: „ut famulus tuus, imperator noster Napoleon, qui suscepit regni gubernacula“ (aby služebník tvůj, císař náš Napoleon, jenž přijal vládu říše*).

tato slova: „Všela francouzská zazvučela a zavolala vědu italskou, a obě se spojily proti Pánu a Pomazanému Jeho“. Zdež se nejspíš i nyní všela francouzská (Napoleon) se všela italskou (s Viktorem Emmanuelem) proti pomazanému náměšťovi Ježíše Krista a proti s. církvi Jeho?

- *) Francie osobuje sobě, jak již podotknuto, přede všemi vládami právo, býti ochrannou moci sv. země, a tudíž žádá, aby činěny byly dotčené modlitby za Napoleona každou neděli a každý svátek. Věda, kdyby se to nestalo! neopominulby jistě francouzský konsul, p. Edmund Barère, kterým tu službami Božím přítomen bývá, podati o tom ihned zprávu do Paříže. Za času mého v Jeruzalémě přebývám livěřka je nová kapla a zároveň i klášter „des Sionských,“ od M. Statischeima založený. při kterémto slavnosti i já jsem přítomen byl. Zapomnělo je, kohožel, po vykonaných obřadech na modlitbu za císaře Napoleona. Několik dní na to, šel jsem se jmenovaným francouzským p. konsulem okolo téhož kláštera a ptám se ho, byl-li již v novém klášteře tomto. Načež mi odpověděl: „Nemohu do něho jíti, poněvadž je tam refoná modlitba za našeho císaře (je ne peut pas y aller, parcequ' on n'y prie pas pour notre empereur).

W klášteře sw. Salvátora, se kterým spojen jest také malíčký konvent u Božeho hrobu, jehožto řeholníci s oněmi u sw. Salvátora působí takřka jednu rodinu, nalezá se asi 40 kněží a též tolik bratří laických. Nejvyšší představený jejich jest nejvyšší strážce sw. země, (custos terræ sanctæ), jakýmž byl za času pobytu mého ve sw. zemi P. Bonaventura a Solero. Strážce sw. země jest kwardiánem téhož kláštera a zároveň provinciálem všech františkánů ve sw. zemi přebývajících. Wyvolen ustanoven bývá od generalátu w Římě na šest let a má právo, františkány, kněží a laické bratry, jak za dobré uzná, z jednoho kláštera sw. země do druhého přesazovati. Mál k ruce své co radu tak zvané

— Svédek jeden očitý oznámil mi, že w Římě bytnící francouzský konsul o slavnosti jmenin Napoleonových wyzval hlasitě nábožné obecenstvo při službách Božích přítomné, abh wolalo: Vive l' empereur! (ať žije císař!). Medál se šice upříti, že Francie w skutku jest ochrannou moctí sw. země, jestto německí císařové vlastní vinou o přednost tuto se připravili; ale Francouzové sobě na přednost tuto až příliš mnoho zákládají, docíto přece tak málo ku prospěchu sw. země činí. Duhdž nám dovoleno sděliti, co o tom di ročník 1861 letopisněu ústředného komissariátu sw. země (Annales du commissariat général de la terre sainte). Wydamatel téhže letopisněu, generální komisař w Paříži, P. Fulgentius, jež osobně znám, praví a do svědčuje, že Francie poslala strze něho 10,000 franků (ne zcela pět tisíc našich zlatých) pro křesťany, jenž byli při posledním vraždění a kruté seči w Damasku a w okolí na mízinu přišli. Sděliv P. Fulgentius podrobné o tom učty, jak sumu tu rozdělit mezi 49 rodin, dí: „Je remis en même temps au Rme P. Custode la somme bien faible hélas! pour la France catholique protectrice de lieux saints“ (tuto sumu pro katolickou Francii, moc to ochrannou sw. země, bohužel! tak skromnou odemýdal jsem současně nejd. P. strážcovi). Tak málo činila Francie posub pro chrám sw. Anny w Jerusalemě, pro tuto vele-pomátnou imaturní, kterou passa r. 1856 císařovi Napoleonovi daroval, pokusíme později.

discretorium, kteráž se skládá ze 6 úřadů, a sice : z wikáře a prokurátora a ze čtyř jiných členův ládu sv. Františka. Poněvadž se ale zbe nalezají františkáni ze všech národností evropských, jako : Italíani, Francouzi, Španělové, Angličané, Němci a Slované; bývá také discretorium toto složeno z úřdů rozdílných národností; a rovněž tak i při rozdělování jiných úřadů a důstojností v kláštere tomto bývá se slusným ohledem na rozdílné národnosti. Tak jest t. p. ustanoveno, že kwardián kláštera a spolu také strážce celé sv. země má býti možný — Italíán, jeho wikář — Francouz, prokurátor, který o nejvyšší potřeby domu se stará, — Španěl. Z ostatních 4 diskretův má býti jeden Italíán, druhý Francouz, třetí Španěl a čtvrtý Němec aneb Slovan. Diskretové bývají voleni na tři léta, po jejichžto uplynutí ale znovu zvoliti se mohou*). Diskretorium toto shromažďuje se obvykle jednou v týdni. (C. IV. 60) Kdyby některý diskret buď nemocí aneb jinou důležitou příčinou zaneprázdněn jsa k poradě přijíti nemohl, vymůže se jiný z národnosti zaneprázdněného. Schází-li Italíán aneb Němec, představí kwardián tři řeholníky, z nichžto diskretorium jednoho vymůže; má-li volen býti Francouz aneb Španěl, volí jej buď wikář aneb

*) Tato, jakož i následující ustanovení vyňal jsem z latinského spisu, který mi v Jeruzalémě lastavě zapůjčen byl a v němž úřady a povinnosti diskretův, kwardiánův a jiných hodnostářů klášterních zeterubně udány jsou a ustanoveny ob papežům Benedikta XIV. (Breve. 7 led. 1746 a 7. února téhož roku); ob Řehoře XVI. (Breve: „In supremo episcopatus culmine positi“ Dto. 23 Martii 1841) a ob Pia IX. (Breve: „Pontifices Romani et praedecessores nostri“ Dto. 18. Aug. 1846.

profurator. (Præsententur tres religiosi a Quardiano, si eligendus fuerit Italus vel Germanus; si vero Gallus aut Hispanus, præsentatio fiat a Vicario vel Procuratore respective). Kdyby se přebpřu tohoto nešťtílo, byla by molba neplatná (sub nullitatis poena). Cap. IV. 58.

Za představené (superiores) klášterů u sv. Jana (San Giovanni), pať w Ramlchu, Jaffě, Damassu, Nikosii a Cakhradě mají — možno-li vždy Španělowé voleni býti. W klášteřích w Betlémě a u Božího hrobu, střídají se Španělowé a Italiáni. (C. VI. 86)

W nepřítomnosti superiora některého kláštera aneb hospice jest nejstarší kněz superiorem, a kdyby zde kněze nebylo — nejstarší bratr laický. Kdyby však nějaký kněz třebaš jenom jakožto host w klášteře byl (si adesset sacerdos etiam hospes), spravuje sice tento kněz nadzmi-něný úřad ředitele kláštera — ale přední místo přísluší nejstaršímu bratru laickowi. (Cap. VI. 71)

Žádný řeholník, ať jest kterékoliw národnosti, nesmí se bez písemného dovolení od kwardiána z jednoho kláštera do druhého odebrati, nechce-li za odpadlce považován býti (Sub poena apostasiæ). Není též řeholníkům dovoleno nositi jakoukoliw zbraň (archibusium, ensis et similia) a to ani pro vlastní ochranu (C. I. 15).

Co se týká kostelůw farních a kaplí, jenž náležejí Francouzům, mají kwardián a diskrétové moudře ohled bráti na to, co by od P. vikáře pro tato místa nawrženo bylo, a nemají fary a kaply tyto odemžďawati jiné národnosti, lečby se

tu nedostávalo řeholnímu ; Francie rozených a pro tato místa šlechty. (In provisione parochiarum et capellaniarum ad Gallos pertinentium tam quardianus quam discreti iis prudenter attendant, quæ a P. Vicario repræsentabuntur, nec alteri nationi eas parochias et capellanas conferre debeant, nisi deficientibus religiosis Gallis et idoneis, qui iis inservire valeant (C. I. 13).

Ze ruských zemí evropských mohou se fran-
tiskáni, kněží i bratři laikové, do svaté země
hlásiti; zavazují se ruská, aby tam nejméně 6
let zůstali; nad to jest také ustanoveno, aby jich
tam z jedné a též frantiskánské provincie více
než dva posíláno nebylo (Cap. VIII. 88).

Od kterých františkánů rozličné úřady při
famých službách Božích konány býti mají, na-
zývá papežská stolice těmito slovy:

„Ad vitandas controversias et jurgia, quae in functionibus tam hebdomadae sanctae quam novenae Nativitatis Domini a nationibus faciendis et decantatione Evangeliorum in Paschate Resurrectionis oriri possent, Religiosi pro unoquoque ministerio nominentur ac deputentur ab antiquiori discreto cujuslibet nationis, videlicet Itali a Patre Quardiano, Galli a Patre Vicario, Hispani a Patre Procuratore; idemque servetur in festivitatibus S. Jacobi et S. Ludovici ab Hispanis et Gallis respective celebrandis.“ (C. VI. 70).

Gratiifikáni we sw. zemi přebývajících vedou
život přisných. Dne dne památky všech věrných

zemřelých až k vánocím, a od škarové středy až k velikonoči — není jim dovoleno, požívati masitých pokrmů. Mimo to mají také zvaný „dobrovolný půst“ a sice od vánoce až do škarové středy; jestli to půst, kterého jim sv. František nepřikázal, něbrž co „consilium de bono meliori“ jenom radil. Sednou za rož drží františkáni, a to ve všech klášterech, duchovní exercicie. Po těch osm dní co se tyto exercicie konají, jsou nejenom ošna kostela, něbrž i ošna klášterní opouští zastřena, tak že po celý ten čas téměř v úplné tmě přebývají.

Papež Řehoř XVI. (Breve: „In supremo episcopatus culmine positi“ Dto. 23. Martii 1841) nařídil, aby 12 Františkánů vždy úřad zpovědníků (poenitentiarii) zastávali a sice 3 v řeči arabšské, a v každé z následujících řečí: španělské, francouzské, italské, anglické, německé, uherské, polské, řecké a turecké — jeden. Zpovědníci ti to mají titul: „Missionarii apostolici et poenitentiarii“ a spravují úřad ten po šest let (ad sexennium illud munus exerceant). Za každého zemřelého františkána, (ať byl kněz neb laik), který 6 let ve sv. zemi pracoval, slouží se slavné Requiem a mimo to má za něho každý ve sv. zemi přebývajících františkán 3 mše sv. obětovati. Bratři laikové modlí se za zemřelého 100krát Otčenáš a zdravas Maria, a rovně tolikrát slova: „Odpočnutí věčné dejž mu Pane, a světlo věčné ať mu svítí“. Nad to obětují zemřelému užitek z jednoho sv. přijímání, t. j. přijímají na úmysl jeho jedenkrát nejsvětější Svátost oltářní. Byli-li zemřelý 12 let

ve sw. zemi, koná se za něho ještě jednou tolik mší smatých a nadzmiňných Otčenášů. V každé katolické zemi mají františkáni zvláštního komisaře (v Paříži t. p. jest P. Fulgentius, ve Vídni P. Macek) t. j. kněze františkána k tomu ustanoveného, aby peněžité příspěvky od věřících Božímu hrobu věnované do sw. země posílal aneb sám dovážel. Zemřel-li takový komisař, obětují se za něho mše sw. a Otčenáše v trojnásobném počtu. Nápodobně obětuje se také mnoho mší sw. za papeže, za živé a mrtvé dobrodince sw. země atd. Nebude snad čtenářům našim nemilo, oznámíme-li jim jak mnoho mší sw. ře-
holníci sw. země od r. 1856 až ku konci r. 1861 za darmo obětovali*).

Za nejvyššího pastýře církve . . .	1590
Za všechny katolické mocnáře . . .	9558
Za ty, jenž něco činili ku prospěchu sw. země	936
Za živé a zemřelé dobrodince sw. země .	108,356

Suma: . 120440

S jakým prospěchem DD. Františkáni co misiónáři ve sw. zemi o obrácení jinověrců pracují, poznají čtenářové nejslépe z toho, když jim udáme, jak mnoho nekatolíků od r. 1856 až ku konci 1861 k vůli katolické se obrátilo:

Pohanů a jinač newěřících . . .	9
Židů	4
Turků	101

Snáška . 114

*) Toto a následující čísla vyšel jsem z „Prospetto generale della custodia di terra s. dall' anno 1856 al 1862 presentato al Capitolo generale dal Reverendissimo P. Bonaventura da Solero, Lettore giubilato dell' osserv. Prov Serafica Custode di terra santa“.

	Prénáška	114
Řeků	.	147
Arménů	.	28
Koptů	.	75
Protestantů	.	54
Nestoriánů, Jakobitů atd.	.	26

Úhrnkem . 444

Každý z Františkánů v klášteře sv. Salvátora přebývajících má svůj zvláštní úřad. Tři l. př. spravují faru; farář totiž a dva kaplani (Curato I. II. III.); dva františkáni (P. Ferdinand a P. Bernard d' Orleans) jsou školními učiteli; jiným jest zase svěřeno vykonávání služeb Božích v rozličných kaplách. Tak jest l. př. P. Antonio di Luca povinen, konati služby Boží v kaple „sedmi bolestné Matky“ na Golgotě. Otci Heribertovi jest odemždána „kapla bičování Pána Ježíše“ a otci Bernardovi kapla podzemní (zvaná *capella agoniae*) na hoře Olivetské, kdežto Pán Ježíš před svým umučením třikráte k nebeskému Otci svému se modlil: „Otče, chceš-li, přeneš kalich tento ode mne: avšak ne má vůle ale tvá buď“ (Luc. 22. 42).

Františkáni v klášteře tomto zachovávají tento denní pořádek: O 4. hod. z rána dává se každodenně na veliký zvon znamení k ranní modlitbě. Zvon ten naghvá se velikým, ačkoliv sotva 30 liber váží. Ačkoli ale tak nepatrný jest, slyšeti ho předce, jesto víst na tarasu, nestoliko po celém Jerusalemě, nýbrž až i na horu Olivetskou. Po skončené modlitbě ranní začínají se sloužiti tiché mše sv., kteráž do 7 hodin, kdežto slavné konventní služby Boží konány

bývají, skončeny býti musí. Mimo tyto služby Boží konají se předepsané hodinky kněžské jakož i jiná zbožná cvičení. O 11. hod. bývá oběd, po kterém se jde u prozpěvování 50. žalmu do chrámu, kdežto zvláštní důčinění se koná. O dvou hod. bývají nešpory; kompleta se zpívá každodenně o 4½ hod. vojina vyšší svátky, kdežto hned na nešpory následuje. Po kompletě koná se průvod ku třem hlavním oltářům; totiž k oltáři sv. Duha, večeře Páně a sv. Tomáše, při čemž příslušné hymny zpívány a rozličné modlitby říkány bývají. Po rozjímání, kteréž asi půl hodiny trvá, konají se hodinky kněžské (Matutinum et laudes) a o 7 hod. bývá večeře.

Časné služby Boží konají se v chrámě sv. Salvátora v řeči arabské a latinské. Křesťanské Arabové jsou — jak jsem pozoroval — lidé velmi nábožní. Zachovávají si svědomitě slova, jimiž velel Hospodin Mojžíšovi k řeči hořícího: „Nepřiblížuj se sem, zruj obuv z noh svých; neboť místo, na kterém stojíš, země svatá jest“ (Exod. 3, 5); lze se o tom přesvědčiti u dveří chrámu sv. Salvátora; tamť nalezná se totiž každodenně celý sklad velikých i malých stekvic, jež Arabové před vstupem do chrámu Páně zezouvají. Obzvláštně křesťanské arabské ženy považují chrám Páně za místo svaté, kamž v obuvi vstoupiti se osthávají; proto zůstávají obuvi přede dveřmi chrámovými. Viděl jsem i muže, jenž obuv před chrámem svolékali. Arabové počínají sobě v kostele velmi nábožně a řečí obvykle po celý čas služeb Božích; obzvláštně ženské zahánějí v tom ohledu mnohé evropské dámy,

jenžto do chrámu často přicházejí, aby se ve svém přepychu před očima shromážděných ukázali, čímž i na místě sv. ještě pohoršení dávají. Stalof se, že i mne jednou arabská žena, když jsem vstoupil do chrámu Sv. Salvátora hned nesklesl, vzadu za talár potáhla, chtě mi tím připomenouti, abych klesnul. Zvláštní dojem to činí na evropeana, když spatří tyto ženy se závojem*). Závoje ty jsou různobarevné i černé, a mnohé ženy jich neodkládají ani v chrámě. Přisluhovával jsem častokrátě osobám ženským tělem Páně; i odhalily závoj od tváře jen pro okamžik, co jsem jim sv. hostii podával.

Dstatně jsou farníci chrámu sv. Salvátora v Jerusalemě jakož i vůbec katoličtí křesťané ve sv. zemi, z větších částí lidé chudobní. Nemajíce vlastních domův, přebývají v domech bu klášteru sv. Salvátora patřících, a mimo přibytel dostávají mnozí od františkánův i potravu, oblek, léky atd. To rozličné od františkánův chudobným křesťanům v celé sv. zemi poskytované almužny obnášely od r. 1856—1861 následující sumy:

30 r. 1856	.	322.621	tureckých piastrův**)
" " 1857	.	285.473	" "
" " 1858	.	436.813	" "
" " 1859	.	498.140	" "
" " 1860	.	577.670	" "
" " 1861	.	490.439	" "

Úhrnem: 2,611.156 tureckých piastrův
aneb: 261,115 zl. 36 kr. štříbra.

*) S muslimanské ženy nosí závoje; židovské voštal ne.

**) Jeden turecký piastr obnáší — jak již povědno — asi 6 kr. štříbra aneb pět dít francouzského franku.

Mimo to vydržují františkáni i školy v celé sv. zemi. Vydání na tyto školy bylo od r. 1856 až 1861 též veliké a jice:

Swětsští učitelové obdrželi	195.922	piastrův
Řeholnické učitelkyne	118.625	"
Swětské "	26.667	"
Za knihy, papír atd. pro školačky a školáčky	117.002	"
Za obleč, potravu a jiné potřebné věci, jichžto se školním dítkám poskytuje	532.896	"

Úhrnem 991.112 piastrův.

Widěl jsem sám, že laický bratr, pekař Fr. Fortunat, každodenně mnoho set bochníků chleba upekl, kterážto napotom mezi školní dítky a chudobné křesťany na dvoře klášterním se rozdávaly.

Bratři laikové v klášteře sv. Salvátora a v ostatních klášterech sv. země jsou z větších částky kmetstevci: stolaři, jedulci, krejčtí atd. Každý vyučuje v kmetstve svém několik mladých Arabů, a na vyučení těchto mladíkův vydalo se od r. 1856 až ku konci 1861 úhrnem 224.000 piastrův. Tak má k. př. stolař, bratr Simforián, několik učňův, se kterými, je-li toho zapotřebí, třebaš až do Nazarethu, tři dni cesty od Jerusáléma vzdáleného cestuje, by tam s nimi práce stolařské vykonával.

Kláster sv. Salvátora má také zvláštní kněhhtiskárnu, jejímžto ředitelem jest P. Heribert Witšch, rozený to Tyrolák. V tiskárně této, do které jsem skoro každodenně chodíval, tisknou se knihy pro celou sv. zem, nejenom v řeckých

evropských, ušbrž i w asiatských. Neptijdu snad čtenářům svým nemožod, seznáním-li je poněkud se spisy, jakž zde od r. 1856 až do konce 1861 tištěny byly.

Mramončent (Theologia Moralis) od sw. Alfonsa z Liguoria, do arabšské řeči přeložené od wv. Rudwila Dinegua, mišionáře apoštol.

„Marnost světa“ (Vanità del mondo), sepsal P. Diego Stella — w řeči arabšské*).

Žalmy, do arabšštiny přeložené.

Epistoly a ewangelia na wšechny neděle a swátky — arabšky.

Zásady věčné (Massime eterne) sw. Alfonsa — arabšky.

Náwštířwa nejsw. Smátosti oltářní (Visita del S. Sacramento) — arabšky.

Italšská gramatika (mluvnice).

Kniha s modlitbami ku podpore umírajících (per l' assistenza dei moribondi) — italšky.

Řetězová cesta — arabšky.

Wýtah (compendio) učení křesťanského — italšky a arabšky.

Náwod (metodo), kterak lze s užitekem mši sw. slýšeti — italšky.

Učení křesťanské — turecky a italšky.

Prátě wýtah učení křesťanského — arabšky.

Arabšská Abeceda.

Stručná gramatika italšká. Kalendáře. Supplementum ad Breviarium. Supplementum ad Missale Romanum.

*) Pravilo se mi w Jerusalemě, že tato wýborná kniha učinila na Turky veliký dojem. Mnozí z nich prý se ohrožďowali, že dle této knihy jediné w katolické wěře lze prawdu naleznouti.

Vež Antonia (La torre Antonia) — historická zpomínka od P. Alexandra Bassi-ho.

Mučenci frontistáni w Damassku — od téhož.

Návod, jak se mají duchovní exercicie držeti (Metodo per fare gli Esercizi Spirituali).

Nábožné bratrstvo k obrácení hříšníků.

Tyto a mnohé jiné knihy w rozličných řečích tištěly se zde a byly z větších částí zdarma rozdány (distribuiti gratuitamente) mezi školní mládež a chudé křesťany. Z sám nejv. patriarcha Josef Walerga obdržel pro svůj seminář w Bejt-Djallu knih w ceně 27.472 piastrův*). Sestry sv. Josefa obdržely pro všechny školy, které mají ve sv. zemi knih w ceně: 20.548 piastrův; nejv. p. Basilius, biskup w Zahle na Libanu, w ceně 2358 piastrův. Mimo tyto rozdáno bylo pro mšty a pro jiné školy ve sv. zemi rozličných knih w ceně 142,392 piastrův. Z tohoto zcela hodnověrného seznamu vysvítá, že peněžité vydání na tiskárnu u sv. Salvatora w Jerusalemě činilo od r. 1856 až ku konci 1861 úhrnem 163,803 piastrův.

Dne 17. února 1862 navštívil Surraya — passa ve průvodu čtyř vojenských důstojníků tuto tiskárnu a obdivoval se všemu, co tam viděl. Ředitel P. Heribert dal ve přítomnosti passa w 5 řečích (anglické, francouzské, italské, arabské a turecké) tišknouti tato slova: „Surraya-passa, generalui gouverneur (místodržitel) Palestiny,

*) Nemohu pochopiti, proč nejv. patriarcha direktáře pro světské knihy své jichžto jest asi 12, ne w Jerusalemě nýbrž w Stalii w městě Sulce u jistého Gereiglioni-ho tišknouti dává.

poctěn řádem Medffie druhé třídy; každá taková velečestná námořní turecká loď přijímá mnoho peněz. Jeden turecký generál dostane přibližně 2—300 piastrů — propter captandam benevolentiam.

Mimo tento veliký svrchu udaný náklad, který D. S. františkáni z almužny v evropských katolických zemích sebrané na školy neb na vzdělání lidí vůbec meou, ješt jim také ještě udržovati katol. patriarchu v Jerusalemě, jenž 7000 šubů aneb 14,000 tolarů ročního platu dávají. Už ku konci r. 1857 brámal patriarcha pátý díl ze svého, jak z peněz tak i z jiných věcí, které tehlejší františkáni od dobrodinců z Evropy dostávali. Rozději bylo nařízeno, aby mu františkáni platili ročně jistou sumu, ze kteréžto mu dali

r. 1857	289.540	tureckých piastrů
" 1858	68.393	" "
" 1861	96.300	" "

Podle zmíněného nařízení připadly nejd. patriarchovi také omý přispěvky, které dříve D. S. františkáni dostávali co obět pro hrob Boží od oněch pouťovníků, jenž se stali „rytíři Božího hrobu.“ Sumy tyto obnášely od r. 1857 až 1861: 1,471,923 tureckých piastrů*). Nema-

*) Máme za to, že se snad zavděčím lajským čtenářům, podám-li zde poněkud obsáhlejší zprávu o „rytířích Božího hrobu.“ Již císař Karel Veliký a králové Ludvík VI., Filip Šličný, Ludvík XI. a Filip, král Španělský, povolili a ustanovili bohabojné a udatné muže, a zavázali je přisáhou k tomu účelu, aby město Jerusalema a hrob Boží proti nepříteli hájili; ale teprve první král křesťanský v Jerusalemě, Bohumír z Bonillonu ustanovil po vydobytí Jerusalema r. 1099, aby k účelu tomu zřídil

houce frantiskáni z nedostatku peněz nejd. patriarchovi vykázanou roční sumu zaplatiti, byli mu ku konci r. 1861 ještě dlužni 334,050 piastrův.

Povázíme-li dále, že DD. frantiskáni — jak jsme již zmínili, — všem poutníkům z Evropy do sv. země přicházejícím ve všech klášterech byt, potravu a nemocným i léky atd. dávají, což činilo od r. 1857 až ku konci 1861 sumu: 2,611,156 piastrův; můžeme z toho souditi, jak veliké vydání frantiskáni mají a jak

je zvláštní řád, jehožto úkolem vždy na obětu červené křížky nositi měli. Když křesťané r. 1187 Jeruzalém opět ztratili, přišel také řád rytířů Božího hrobu více a více v zapomnutí. Robertem, králem Sicilským, přišli frantiskáni do sv. země, kdežto s počátku v klášteře na hoře Sionské, později ale také v samém městě Jeruzalémě přebývati směli. Papež Alexander VI. domohl r. 1496 kardinálovi frantiskánův, jenž byl zároveň hraběm sv. země, by opět rytíře hrobu Božího voliti směl. Domohli tato papežové Leo VII. (3. aug. 1516), Pius IV. (1. aug. 1561), Alexander VII. (3. aug. 1665), Benedikt XIII. (3. marce 1727) a konečně Benedikt XIV. (dne 7. januara 1746). Papežové tito nařídili, že nikdo se nemá státi rytířem, lečby jednohlasně od celého diskratoria volen, a obvyčejnými, i tomu zvlášť předepsanými obřady slavně ustanoven býti, a lečby obětoval ce almužnu 100 benátských cihlů (aneb dukátů), kterážto suma jediné na zachování hrobu Božího vynaložena býti má (et nisi datis in elemosynam centum zechinis venetis per equitem institnendum, usque ad conservationem Ss. sepulchri unice applicandis). Památne jest nařízen, aby se od nově ustanovených rytířův nežádala obvyčejná věřba, a žádá-li se, aby se to ní vynechala výminka aneb klauzula zavazující rytíře Božího hrobu i kosi proti Turkům; vynechati se má proto, aby pro křesťané s Turky to posoji žiti mohli a ob něž se země sv. vypuzení nebýti (no avaniis gravibus sancta loca graventur et familia Hierosolymitana ejiciatur). — V novější době dostává příjmy tyto od rytířův nejd. patriarcha. Španělský konsul v Jeruzalémě osvědčil se p. prokurátorovi (tj. rozenému Španěli), že příjmy tyto během jednoho roku a to pouze od španělských rytířův činily 160,000 piastrův.

velmi zapotřebí jest, aby od křesťanů evropských almužnou podporováni byli.

Ve klášteře sv. Salvátora jsou mezi frantiskány muži velmi znamenití, kteří dříve ve světě u velké vážnosti byli, kteříž však opovrhnuvše světem a marnostmi jeho chudý stav řeholníků řádu sv. Františka sobě vyvolili. Tak byl k. př. před mnohými lety na vysokých školách Boloňských velmi proslulý profesor lékařství, kterážto i co praktický lékař veliké cti a vážnosti požíval. Muž tento byl tak způsobilý, že sestavil ložku těla lidského, již bylo lze pohybovati a tou měrou všechny pohyby i obraty živého těla lidského názorně představit. S ložkou svou odešel do Paříže, aby ji oložal před zvláštní komisi lékařskou. Navrátil se odtud opět do Bologny, co našel? Smou krásnou mladou paní mrtvou, ba už pochovanou! Událost tato nenadálá takovou mocí dojala mysl muže toho, že opustiv škvělé své postavení vstoupil v pokornou řeholu sv. Františka, v níž posud co kněz a lékař blahodatelně působí v klášteře sv. Salvátora, pode jménem P. Giuseppe (Josef).

Jiný znamenitý muž v klášteře sv. Salvátora jest frater Giuseppe, rozený Francouz. Byl adjutantem proslulého francouzského generála Lamoricière-a, bojoval s ním ve mnohých krvavých bitvách pro spravedlivou věc svatého Otce proti svatozářnému králi piemontskému; seznam ale nespravedlnosti a nebezpečnosti tohoto světa, zanechal ho a vstoupil co bratr laický do skromného řádu sv. Františka.

Z toho, což jsme až potud vypravovali,

mohou čtenářové souditi, že w klášterě sv. Salvátora vzhledem na národnosti a řeči panuje pravá smíseň bábelská. Pozoroval jsem to nejlépe, naslouchaje při službách Božích, jak rozličně kněži rozdílných národností jednu a touž latinskou modlitbu vyslovují. Jinak čte latinu Němec, jinak Italán a opět jinak Francouz. Uvádíme zde pro čtenáře, jenž latinské řeči znati jsou, na příklad následující modlitbu k Panně Marii.

Němec čte takto: Deus qui per immaculatam virginis conceptionem dignum filio tuo habitaculum praeparasti, quæsumus, ut qui ex morte ejusdem filii praevisa eam ab omni labe præservasti, nos quoque ejus intercessione ad te pervenire concedas. Per eundem Dominum etc.

Jinak vyslovuje Blahý slova modlitby této, an čte takto: Deus qui per immaculatam Virginitatis conceptionem dignum ut qui es . . . intercessione ad te pervenire concedas. Per eundem etc.

Jinak opět čte Francouz: Deus cui per immaculatam virginis conceptionem dignum filio tuo habitaculum praeparasti quæsumus ut cui ex morte ejusdem filii tui praevisa eam ab omni labe præservasti nos quoque ejus intercessione ad te pervenire concedas. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum cum tecum vivit et regnat per omnia secula seculorum Amen*).

*) Byvali jsem jednou slawon mši sv. w městě la Fon-

W Jerusalemě jest obyčej, jakž i w Itálii wůbec zaveden jest, dle něhož obětují rodičové dítky své obojího pohlaví sw. Františkovi aneb sw. Kláře, dávajíce je tím pod zvláštní ochranu těchto dvou swatých; takové dítky bývají napotom přibývají rouchem řeholnímu. Obřad, jímž se to stává, a jenmž jsem ve chrámě sw. Salvátora přítomen byl, jest následující:

Ritus induendi pueros vel puellas habitu s. Francisci vel s. Claræ ex voto.

Primo benedicuntur vestimenta super altare jacentia modo sequenti:

V. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit coelum et terram.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus! Domine Jesu Christe, qui pro salute nostra suscipiens naturam humanam Te vestimento carnis induere dignatus es, benedictione sancta bene t dic ista parvula vestimenta, quæ pro gratis exsolvendis cum omni devotione sanctoque voto ac veneratione Beatissimæ virginis Mariæ et S. P. Francisci infans iste suscepturus est. Infunde in eum quæsumus tuam sanctam benedictionem, ut cum eum

taine blize Dijonu me Francii. Po skončení mši swatě přišel ke mně do sakristie jeden kanovník a pravil: Pane! Vy vyslovujete latinu docela jinak nežli my Francouzové; já ale náležám, že vaše vyslovování jest pravé (mais je trouve que votre prononciation est la plus juste).

induerit hoc religionis simile vestimentum, intercedente B. P. Francisco descendat super eum gratia tua et protegat illum ab omni malo mentis et corporis. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum Amen.

Deinde aspergantur aqua benedicta illa vestimenta et adoleantur incenso.

Cum vero exiit eum vestibus dicat sacerdos:

Psalmus: Eripe me Domine ab homine malo a viro iniquo eripe me.

Eripe me de inimicis meis Deus meus et ab insurgentibus in me libera me.

Eripe me de operantibus iniquitatem et a viris sanguinum salva me.

Gloria Patri et Filio et Spiritui s. etc.

Postea induat eum habitu et capucio (si vero sit puella loco capucii ei datur scapulare et velum) dicens:

Immittat in te Dominus sanctum religionis amorem sanctoque fervore succendaris, ut ardeas coelestium bonorum desiderio.

Ps. 112. Laudate pueri Dominum etc. Gloria Patri etc.

Postea cingat eum dicendo:

Praecingat te Dominus cingulo justitiæ, ut immaculatus conserves omnia mandata.

Ps. 150. Laudate Dominum in sanctis ejus etc. Gloria Patri etc.

Det illi candelam accensam et dicat:

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Domine Jesu Christe, lux vera de vero lumine, quæsumus clementiam tuam: ut per intercessionem B. P. Francisci mentem parvuli hujus illumines, ut cum ad annos discretionis pervenerit, sancto tibi animo corporeque deserviat. Qui vivis etc.

Postea benedicat puerum offerendo:

Confirma Dens in parvulo isto, quod in eo operari fecisti, a templo sancto tuo, deducat cum spiritus tuos bonus in terram rectam et benedictio tua sit super eum semper. Amen.

Deinde reddat eum parentibus et conversus ad circumstantes dicat: Benedicat vos divina Majestas Pater † et Filius † et Spiritus † sanctus Amen.

Při svěcení roucha toho modlí se tedy kněz, aby Pán Ježíš, jenž přirozeností lidskou co oděvu na se vzítí ráčil, požehnal roucho, jímž dítě to přioděno býti má a uctěná Panny Marie a sv. Františka. Prosi také, aby na přimluvu sv. Františka stoupila na dítě ta milost Pána Ježíše, kteráž by je chránila ode všeho zlého na těle i na duši.

Oblékaje pak kněz dítě do roucha posvěcené, prosi Boha, aby v duši dítěte toho vštěpil lásku ku sv. náboženství, a aby v něm roza-

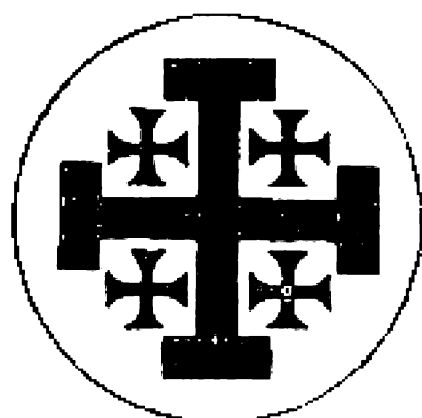
nítil sv. horlivost, by toužilo toliko po věcech nebeských. Modlí se dále, aby Bůh rozum dítěte toho na přímluvu sv. Grantiffa osvětlil, by v dospělém věku svým duší i tělem Zemu sloužilo. konečně wzhůvá Boha, aby v dítěti tom potvrdil, co v něm působiti ráčil, aby je Duch Jeho dobrý vedl po cestě přímé (žalm 142.10) a aby požehnání Jeho bylo nad ním po všechny časy. —

Podobné obřady se konají, když po několika letech s takového pacholka neb děvčete obleč tehotný v koštele opět svoláčen bývá.

Musím říci, že tento obřad, jak jsem jej v chrámě sv. Salvátora konati widěl, veliký dojem na mne učinil. Obvyčej tento, dle kteréhož rodičové dítě své hned v útlém věku jejích Pánu Bohu zasvěcují aneb obětují a je ve zvláštní ochranu toho neb onoho Svatého odporučují, má jistě do sebe mnoho dobrého a spasitelného. S sv. Ondřej přijímám Porfiri byl ob rodičů svých hned v útlém věku Panně Marii obětován; když pak v dospělejšímu věku Pána Boha se spustim hříšný život vedl, dowěděl se od rodičů svých, že v útlém věku svým Panně Marii slibem zasvěcen byl. Tu zanechal Ondřej, láskou k Bohu pohnut, hříšného žiwobytí a wstoupil do řádu karmelitů, v němžto velmi svatě žiw byl. Později se stal biskupem, kterážto úřad spravoval s velikou horlivostí. Wykonaw mnoho ku prospěchu světených sobě duší, umřel ve Florencii r. 1373.

Každý katolický poutník obdržel — jak jsme s wčtu prawi — při odjezdu svým z Jeru-

saléma w kláštere sw. Salvátora wysvědčeni,
že Jerusálém a sw. místa w skutku narosťnau.
Podávámie zde doslovně takové wysvědčení:

In Dei Nomine. Amen.

Omnibus et singulis praesentes litteras inspecturis, lecturis, vel legi auditoris fidem, notumque facimus Nos Terrae Sanctae Custos, Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Josephum Chmelíček Sacerdotem Dioeceseos Brunnensis in Moravia Jerusalem feliciter pervenisse die 17. mensis Novembris anni 1861; inde subsequentibus diebus praecipua Sanctuaria, in quibus mundi Salvator dilectum populum suum, imo et totius humani generis perditam congriem ab inferi servitute misericorditer liberavit; utpote: Calvarium, ubi cruci affixus, devicta morte Coeli januas nobis aperuit; Ss. Sepulchrum ubi Sacrosanctum ejus corpus reconditum, triduo ante suam gloriosissimam Resurrectionem quievit; ac tandem ea omnia sacra Palestinae loca gressibus Domini ac Beatissimae ejus Matris Mariae consecrata, a Religiosis et peregrinis

visitari solita, visitasse et magna cum devotione in eis Missam audivisse ac celebrasse.

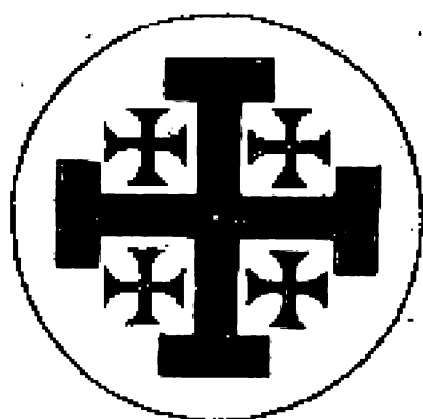
In quorum fidem has scripturas officii nostri sigillo munitas per Secretarium expediri mandavimus.

Datis apud S. civitatem Jerusalem ex venerabili nostro Conventu Ss. Salvatoris die 23. mensis Aprilis anno Domini 1862.

De Mand. Pat. Suae Reverendissimae

L. S. Fr. Clemens a Solero
Terrae Sanctae Secretarius.

Zvoláštím dobrodincům, kteří buď skutkem aneb slovem o sv. zemi sobě zásluhy získali, uděluje DD. frantíškáni za papežským dovolením privilegium, že k řádu svému je přivtělujícíce všech zásluh, modliteb, postů atd. celého řádu účastnými je činit. Uvádíme i zde doslovně pota- hujeť se na to dekrét:

Erit sepulchrum Ejus gloriosum.

Fr. Clemens a Solero

Almæ observantis Provinciæ Seraphicæ
Lector jubilatus, Totius Terræ Sanctæ
Præses

Hamilisque in Domino Servus.

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino
Josepho F. Chmclíček,
Philosophiæ Doctori etc. Salutem ac in
Spiritu S. consolationem.

Ea est in Religionem nostram Sanctæ
Sedis Apostolicæ benignitas, ut Nobis etiam
benigne conferat, quo debita nostra copi-
ose quidem persolvamus. Nam cum ob
omnium bonorum temporalium voluntariam
abdicationem Benefactoribus nostris vices
rependere non possimus, Superiores, ut
indulgentias Religionis nostræ Professoribus
concessas et eorum Spiritualia bona Be-
nefactoribus ipsis ac Religioni bene affectis
concedere valerent, amplissima facultate
donavit, quatenus, qui nobis temporalia

bona charitative subministrant, nostram altissimam paupertatem specialibus favoribus adjuvando spiritualibus bonis in centuplum remunerentur. Nos igitur, qui divina disponente gratia meritis longe imparibus, Totius Terræ Sanctæ ac Sanctorum locorum Superioris officio fungimur, Dominationem vestram Seraficæ Religioni nostræ et Sanctis locis pia devotione et animi pietate mire affectam in Consortium et Confraternitatem nostram, in vita pariter et in morte benigne recipimus; atque omnium bonorum Spiritualium, Gratiarum, Privilegiorum, Suffragiorum, Divinorum officiorum, Missarum, Orationum, Jejuni-
orum, Abstinentiarum, Disciplinarum, Poenitentiarum et omnium aliorum spiritualium bonorum, Auctoritate Apostolica, præsentium tenore participem facimus. Quæ omnia et per Nos et per nostros Religiosos præstita et pro Dominatione vestra fructuose applicata acceptare dignetur Clementia Salvatoris nostri Dei, ut multiplici suffragiorum adjuncta præsidio et in futuro æternæ gloriæ præmia possidere mereatur.

L. S. Dat. Jerusalem e Conventu nostro Ss. Salvatoris hac die 23. mensis Augusti Anno Domini 1862.

Fr. Clemens a Solero Præses Terræ Sanctæ.

De Mand. Pat. Suae Adm. Reverendæ
Fr. Bonaventura a Claravalle Secret.

Kapitola šestnáctá.

Každodenní průvod v chrámě Božího hrobu.

Každodenně modlívali se františkáni v klášterčku při hrobě Božím žijící o 4. hodině odpoledne v kaple blahoslavené Panny Marie — kompletu. Mezi tím, co se modlitba ta děje, hrá varhaní na varhany v blízké kaple sv. Magdaleny se nacházející dle libosti veselí také kusy, které posluchače nemálo z pobožnosti vytrhují a které jsou zcela nazbyt. S varhaníkem tímto mrtvím lastavě čtenáře poněkud seznámili. Šestif to františkán, bratr laik, Candidus Beiro — slepec. Šest rodem Španěl, a přišed slepý na svět, nespátkl nikdy světla Božího. Může skutečně o sobě říci: „A světlo očí mých, ani to není se mnou“ (žalm 37). Poněvadž mu nelze v klášteře jiné služby zastávati, dobrořečí Hospodinu hráním na varhany a hrá s takovou mistrností, že v tom přemnohým z vidoucích kolegů svých předčí. Opřen o osamotnělý pilík naslouchal jsem často libým a melebým těm akordům, jež slepec ten vyhluzoval z hudebního nástroje svého. Říkával jsem při takové příležitosti často v duchu: Ubohý slepče! s jedné strany tě musím litovati; neboť Bůh odepřel světla zrakům tvým tělesným; avšak otevřel duchovnímu oku tvému nesměrnou, zážračnou říši tónů, a já nejsem hoden, rozvážati řeménka u obuvi tvé. —

Po skončené kompletě začne se konati průvod. Průvod tento držíval se před časy jenom k některým sv. místům chrámu Božího hrobu; nyní ale za zvláštním ustanovením skoro u všech se zastavuje*). Není také františkánům pod žádnou výminkou dovoleno, průvodu toho opominouti.

Tri františkáni kněži, oblečení jfonce v ročety a majíce hořící svíce v ruce, vedou průvod tento, zpívajíce hymny a říkajíce předepsané modlitby; laikové, mající účastensství ve průvodu tomto, následují nesouce též hořící svíce. Tyto svíce dostávají laikové od františkánů darmo.

Před oltářem v kapli blahoslavené Panny Marie, v jehož tabernakulu vždy nejsvětější Svátost oltářní se chová, počeknou všichni na kolena svá klanějíce se Tomu, jenž pod způsobou chleba záračně zde přítomen jest, a říkají hlasitě krásnou Antifonu:

O sacrum convivium, in quo Christus summitur, recolitur memoria passionis ejus,

*) Processio quotidiana Ss. sepulchri imposterum fieri debet a capella Ss. Sacramenti ad montem Calvarium et a monte Calvario ad Ss. sepulchrum; qualibet vero feria sexta per annum et cunctis quadragesimae Sabathis fiat universaliter ad omnes stationes. Similiter in Conventu Bethlehemitico quotidiana processio fiat solummodo ad tres principales stationes, videlicet: ubi natus est Jesus, ubi reclinatus fuit in praesepio et ubi adoratus est a Magis. Processio autem generalis et ad omnes ejusdem Sanctuarii capellas fiat tantum diebus festivis. Idem proportionaliter servetur in aliis Sanctuariis S. Joannis in Montana, Nazareth etc. Completa tamen processione per spatium saltem mediae horae oratio mentalis habeatur, cui omnes, cujuscunque gradus et conditionis fuerint, interesse teneantur. (Cap. VII. 79).

mens impletur gratia et futuræ gloriæ nobis pignus dator. (S iwatě hodowání, w němž Christus požiwán býwá, w němž se obnowuje památka umučení jeho, dusse naplňuje milostí a w němž se nám dáwá rukojemství přísti slávy).

Náčej prostřední z oněch tří w rochetách oblečených frantiskánům se modlí:

V. Panem de cœlo præstitisti cis. (Chléb z nebe dal jsi jim).

Wšichni odpovídají: R. Omne delectamentum in se habentem. (Wšelikou libeznost w sobě majíci).

Kněž: Oremus! Deus qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti etc. (Bože, Tenž jsi nám w přepodané Swátosti památku svého umučení pozůstavil atd.)

Teprmo nyní počíná se vlastně průvod. První jeho stáce koná se w tétéž kaple a sice u pravého oltáře, w němž — jak s wřdu řečeno bylo — nachází se kus onoho památného sloupu, ku kterému Pán Ježíš přimázan a u kterého bičován byl. Stáce tato nazývá se proto: „u sloupu bičování“ (ad columnam flagellationis). Wšem nábožným křesťanům, jenž we stavu milosti Boží se nacházejí, a u tohoto sloupu pobožně se modlí, uděluje sw. církew plnomocných odpustků (ad quam est indulgentia plenaria). Před sloupem tímto zpívá se následující krásný hymnus:

Trophaea Crucis mystica
 Os, lingua, mens hic personent;
 Christique sic vestigia
 Cor nunc sequatur flebile.

Qui gratis Adae debitum
 Laxat rigore sanguinis:
 Nostros dolores sustinens,
 Ad hanc columnam caeditur.

Ut nulla plagis saucii
 Pars corporis sanctissimi
 Non langueat lethalibus
 Sulcis, flagrorum grandibus.

Compago laxat artuum
 Nexus, dolore nimio
 Et pectus intra liquitur,
 Ut sole cera solvitur.

Se dat percutientibus,
 Ut flagelletur acriter:
 Sic Patris iram leniens
 Dat suis vitae aditum. Amen.

Ušlo, myšl pějte právě
 O tajemné křtje slávě,
 Srdce slopy Christa sleduj,
 Nad bolestmi jeho běduj.

Adamoťny smozal dluhy,
 Mlsto nás bol neša tuhy,
 A nám život za krev sloupě
 Při tomto byl šlahán sloupě.

Nebýlo již žádné části,
 Rdežby jemu ránu křásti

Rozsťahaná metla mēla,
 An byl rāna jedna celā.
 Widel wazba wšechněch členů
 Bolem hrozným rozdělenū,
 Tať ten wost, kdž slunko plaje,
 Tať hrud jeho bolem taje.
 Vřicām se dáwa dūtě,
 By byl sebrán biči krutě,
 Takto hněwy Dice tojt,
 Do nebe nám přistup stroj.

Po té říká kněz následující antifonu: Apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit ac tradidit eis, ut crucifigeretur (Wzal Pilát Ježíše a zbičował ho a odowzdał jím ho, aby byl ukřižován); a na to:

V. Fui flagellatus tota die (byl jsem mrštěn celý den).

Grantistlání a lid odpovídají: R. Et castigatio mea in matutinis. (A trestání mé na úsvitě).

Kněz: Oremus! Respice, quaesumus Domine, super ecclesiam tuam, quam pretioso sanguine redemisti: ut eo semper ditata praemia consequatur aeterna. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum Amen.

Modleme se! Wzhledni, prosíme Pane, na církev svou, již jsi drahou kreví vykoupil; by jí vždy obohacena jsouc, odměny věčné dosáhla. Jenž jsi živo a králuješ na věky věků Amen.

Mezi tím, co kněz tuto modlitbu říká, klbají všichni zem (hic omnes deosculantur terram),

a na to se modlí potichu Otče náš a Zdravas Maria.

Strže kaplu sv. Magdaleny a chodbou vedle chrámu keďého kráči prázdné se druhé štaci a sice k žaláři Pána Ježíše (ad carcerem), zpívaje při tom následující hymnu:

Jam crucem propter hominem
Suscipere dignatus est,
Deditque suum sanguinem
Nostrae salutis pretium.

Coeli solique Dominus
Prostratus antro clauditur,
Et nexibus multinodis
Circumdatus occulitur.

Ut arte artem falleret,
Lignum in ligno superat,
Et morte mortem destruens
Hic vinctus vinctos liberat.

Qui patres limbo solvere
In testamenti sanguine
Ibat et lumen reddere,
Hic mancipatur carceri.

Lux mundi lumen gentium
In foedus datur populi,
Ut lacu clausos extrahat,
Heu! prius is detruditur.

Samson velut fortissimus,
Arctatur direis manibus:
Sed se columna destruens
Morte triumphat inclytus.

Dum compedes hic consecrat,
 Tradit normam martyribus,
 Qui crucem laeti capiunt,
 Qua meruere gloriam.

Jesu, dulcis memoria,
 Ob sacri vincla corporis,
 Reis culpas, supplicia
 Remittas, et da praemia. Amen.

Stíže tíž vzal láskou pužen
 Pro nás Pán náš přenejdražší,
 A dal krev svou straštní stružen
 Na výplatu spásy naší.

Nebes, země vládce na zem
 Powalen jest ve tmách věže,
 Suťowitým setra swazem
 V závorách ho katan střeže.

Moudrosti lest zhubit, chtěje
 Na dťewě moc dťewa ruší,
 A smrt smrti porážejí,
 Spoután jsa všech pouta krúší.

Žeň šel otce swaté zbowit
 V krevi smlouvy z pešla žlázy,
 A je w swětla říši wprawit,
 Tu se w žalář tuhý řáží.

Swětlo lidstva, swětlo světa
 V zástawu dán lidstva robu,
 A sám dťew se w propast metá,
 By ztab vzal lid na swobodu.

Zaťo Samson w síle celé
 Důfkou frutou sewřen jesti;

Več se sloupem ničeho směle,
Vítězství si smrti kleslí.

Tať tou světlá pouta měrou,
A vzor mučnickým světlých dávká,
Teuž křtí rád na se berou,
Z něhož jim jde věčná sláva.

Christe Jezu, věčná slasti,
Pro pout tvých věčnou cenu,
Promiň mým hříšným strasti,
A dej nebe za odměnu.

Před žalářem, kdež křesťané odpustků sedmi
roků účastnými státi se mohou (ubi est indulgentia septem annorum), křtá se:

Antiphona. Ego eduxi te de captivitate Aegypti demerso Pharaone in mari rubro et tu me tradidisti huic carceri obscuro.

V. Dirupisti Domine vincula mea.

R. Tibi sacrificabo hostiam laudis.

Oremus. Absolve, quaesumus Domine, nostrorum vincula peccatorum: ut a corporis hujus carcere expediti, gloriae lumen videre mereamur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Antifona. Já jsem tě vyvedl ze zajetí egyptského potopiv Faraona v rudém moři, a ty jsi mne dal do tohoto tmavého žaláře.

V. Roztrhl jsi vazby mé ó Pane!

R. Tobě obětovati budu oběť chvály.

Modlenie se! Rozvaž, prosíme Pane, svazky hříšných našich: abychom od žaláře tohoto těla osvo-

bození světlo slávy spatřiti zasloužili. Skrze
Christa Pána našeho. Amen.

Náčej se každý pomodli po řádu Otce náš a
Zdrávas Maria.

Nápodobně se střídají při mšech následují-
cích střech hymnů, antifonn, versse, responsoria a
modlitb, jež zde dle pořádku pódáme. Každé sv.
místo, kde se střace koná, podlouží kněz libowon-
ným tabulem.

Když se jde k třetí střaci t. j. k onomu sv.
místu, kde kataké los o oděv Christův metali
(ad locum divisionis vestimentorum Christi)
a kdežto též odpustků sedmi roků se udělují, (ubi
est indulgentia septem annorum) zpívá se
následující hymnus:

Ecce nunc Joseph mysticus
E lacu dum extrahitur,
Venditus datur gentibus,
Quem suis privant tunicis.

Erat Salvator etenim
Succurrens mundo languido:
Cinctus amore properat,
Ut nos salute cingeret.

Jacob en sic pelliceis
Vestitus fratris hoedinis,
Ut benedictum raperet
Arte, quod culpa perdidit.

Hic Agnus est sanctissimus
Promissus quondam Patribus:
Qui venerat ut victima
Vestire nudum hominem.

Hinc is se privat tunicis,
 Ut noxam primi hominis
 Per nuditatem auferat
 Et dona vitæ conferat.

Vah, gens iniqua, similis
 Cham, patris inguen detegens.
 Musto madentis; languidum
 Nudasti Christum Dominum.

O differens obsequium!
 Vestes, intrat dum Solymas,
 Christo prosternunt proprias;
 Sed exeunti lacerant.

Vestēs, velut nix, candidae
 In Thabor visae splendidae,
 Tinctae rubent Hic sanguine
 Divisae in hoc Calvario.

Hic sunt partiti impii
 Amictus Christi languidi;
 Ejusque sacrae tunicae
 Fecere sortes arbitras.

Precamur ergo cernui
 Te Creatorem saeculi,
 Jam sic privatus vestibus
 Nos indue virtutibus. Amen.

3 hluboké se tuto sluje
 Druhý Jofef vytahuje,
 Bohánům jsa w prodeji stawen
 Roudha swého báhra zbatwen.

On jest Spása, jenž w zlé době
 Podal pomoc swěta mblobě,

Dpásán se láskou skrývá,
Dpásat nás spásou spěje.

Takto Jakob si kdys wophil,
W bratrowy se káže odlí,
Žehnání chtě umně schwátit,
Z něhož bratr dal se zwrátit.

Veránek ten přeshwat jesti
Otcům slíben w dávné wěsti,
Sessel dot se w žertwě drahé,
Abý odlí lidstvo nahé.

Proto se Du roucha zhostil,
Nahoton by win nás sprostil,
Sež ždil člověk počátečný
A nám zjednal život wěčný.

Zlostiný lide, rowný Chámu,
Učinil jenž honbu známú
Otce - svého podpilého,
Obnažil jsi Christa mblého!

Zaš rozbil! Když Ho cesta
Do Saléma wedla něsta,
Stlal lid roucha úctou jatý,
Teď mu wlastní trhá štaty.

Na Tábořském druhdy čele
Skvěl jak snih se oděw světle,
Rozdělen teď na Kalwárt
Žďí se w krwi rudou záti.

Mdlému Christu roucho tuto
Od zlostinů rozmetnuto,
Poswátnému Páně rouchu
Pos dán soudcem od padouchů!

Tvůrce země, tvůrce nebe,
 Prostíne tu nice Tebe,
 Pro tu těla pro nahotu
 Oděj- dusse nasse w cnotu.

Antiphona. Milites ergo, cum crucifixissent Jesum, acceperunt vestimenta ejus et fecerunt Illic quatuor partes, unicuique militi partem et tunicam.

V. Diviserunt Illic sibi vestimenta mea.

R. Et super vestem meam miserunt sortem.

Oremus: Deus, qui per unigenitum tuum labenti mundo salutis remedia contulisti: concede nobis, ut spoliati vitüs, virtutibusque adornati ante tribunal tuæ majestatis in veste candida praesentari mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum Amen.

Pater noster, Ave Mariã.

Antifona. Wojáci pať, řduž jej uťřžowali, wzali roucho jeho a učinili ž de čtyř díly, každému wojáku díl a šutní.

V. Rozdělili sobě ž de roucha má,

R. A o můj oděw metali los.

Módleme se! Bože, Jenž jsi skrze jedno-
 rozeného Syna svého křesajícím světu prostředky
 spasení poskytnul: uděl nám, abychom ze hříchů
 svěcení a cností ozdobeni před soudnou stolicí
 veselosti tvé ve štwělém rouchu přistoupiti
 zasloužili. Skrze téhož Christa Pána našeho.
 Amen.

Otče náš, Zdrávas Maria.

Ita to fráci průvod dolů do kapy svatě
 Heleny a obtud ještě doleji na ono místo, kde
 nalezen byl od této zbožné císařovny kříž svatý
 (ad locum inventionis s. crucis) a kdež zís-
 škati lze plnomocné odpustky (ubi est indul-
 gentia plenaria); při tom zpívá se hymnus
 následující:

Crux fidelis, inter omnes
 Arbor una nobilis:
 Nulla silva talem profert
 Fronde, flore, germine:
 Dulce lignum, dulces clavos,
 Dulce pondus sustinet.

Flecte ramos arbor alta,
 Tensa laxa viscera;
 Et rigor lentescat ille,
 Quem dedit nativitas;
 Et superni membra Regis
 Tende miti stipite.

Sola digna tu fuisti
 Ferre saeculi pretium,
 Atque portum praeparare
 Nauta mundo naufrago,
 Quem sacer cruor perunxit,
 Fusus Agni corpore.

Unica spes, o Crux, ave,
 Hic inventa ab Helena;
 Per hanc salva, rege vagos
 Tua Deus gratia:
 Auge piis spem, et fidem
 Et da reis veniam.

Gloria et honor Deo
 Usquequaque altissimo;
 Una Patri, Filioque,
 Inclyto Paraclito;
 Cui laus est et potestas
 Per aeterna saecula. Amen.

Říši drahý, neskrvě se
 Zať ty žádne ze všech děw,
 S takou krásou ujde w lese
 Svět, kel, lupen nide w jew,
 Sladkou tíži sladce nese
 Sladký hřeb a sladká břew.

Ohni wětrve, ohni témě,
 Už boť Páně nehodou;
 Změtci jemně, strohé plémě,
 Přikroť, již máš přtrobou,
 Nebes krále smaté-břemě
 S milostnou nes lahodou.

Ženom tys byl udstojen
 Městi světa wýplatu,
 Za koráb bylš Bohem strojen
 A wěčné smrti odwratu,
 Veránťowou krwí pojen
 Zničilš naši zátřatu.

Zdrám buď říši, znaku smrti,
 Sejš tu našla Helena,
 Proti hryzám wěčných střků
 Tebou spása zjištěna;
 Sen zrožš, Bože, čáku, wiru
 A zham hříchů břemena.

Svatému se uctoučnā
 Bohu sláva rozlihej,
 Otci, Synu, Duchu věčnā
 Chvála se vždy pozdvíhej,
 Trojjednomu Králi věčnā
 Čest vše světy probíhej.

Antiphona. O crux benedicta, quae sola fuisti digna portare Regem coelorum et Dominum, Alleluja.

V. Hoc signum crucis erit in coelo.

R. Cum Dominus ad iudicandum venerit.

Oremus. Deus, qui Hic in praeclara salutiferae crucis inventionem passionis tuae miracula suscitasti: concede, ut vitalis ligni pretio aeternae vitae suffragia consequamur. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Pater noster, Ave Maria.

Antifona. Ó kříži požehnaný, jenž jsi jediný byl hoden nésti krále nebes a Pána, alleluja.

V. Toto znamení kříže bude na nebi.

R. Když Pán přijde soudit.

Módlíme se! Bože, Jenž jsi zde v přelomném nalezení spasitelného kříže divy umučení svého obnovil: propůjč, abychom pro drahou cenu dětema životního pomoci k životu věčnému dosáhli. Jenž jsi žito a traluješ na věky věků. Amen.

Otče náš a Zdrávas Maria.

Když se průvod vrací zpět do kaple sv. Heleny (redeundo ad capellam S. Helenae),

ktež se uděluje též plnomocné odpustky, (ubi est indulgentia plenaria), zptvá následující hymnus:

Fortem virili pectore
Laudemus omnes Helenam,
Quae sanctitatis gloria
Ubique fulget inclyta.

Haec Jesu amore saucia
Dum Christi crucem fervida
Inquit, ad coelestia
Iter peregit arduum.

Carnem domans jejuniis,
Dulcique mentem pabulo
Orationis nutriens
Coeli potitur gaudiis.

Rex Christe, virtus fortium,
Qui magna solus efficis,
Hujus precatu, quaesumus,
Andi benignus supplices.

Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclito
Et nunc et in perpetuum. Amen.

Mužnost smatou prostou změny
Statně velebme Heleny,
Seižto sláva hlasně žní
A cnost pravá je sličně světi.

Ži láška k Pánu mir nedá,
A vroucně žiž Christův hledá,
Ž blahého šťastna nálezu
A nebes jme roššínám slezu.

S hněta posty své tělo,
 To nádro pak její mělo
 V modlitbě svou sladkou stravu;
 Teď má nebeskou oslavu.

Ó Christe, slyš vši zdroji,
 Jenž díla sám velká strojí!
 Nechť žádby Tvůj lid odnese,
 An Tvá svatá za nás prosí.

Buď Otci, jenž všech tvorce jest,
 S jedním Synem vždy vzdána čest,
 S Duchem svatým buď teďhle ctěn
 Po věk také po veškeren.

Antiphona. Helena, Constantini mater, Jerosolymam venit, ut crucem Domini inveniret, alleluja.

V. Ora pro nobis beata Helena!

R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio. Preces familiae tuae, quaesumus Domine, clementer exaudi: ut sicut de fervido beatae Helenae studio ubique gaudet, quae laeta hic desideratum sanctae crucis lignum invenit; ita ejus meritis et precibus in coelesti gloria semper gaudere mercatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Pater noster, Ave Maria.

Antifona. Helena, matka Konstantinova, přišla do Jerusáléma, by kříž Páně našla, alleluja.

V. Droduj za nás sv. Heleno!

R. Abychom hodni učiněni byli přislíbení Christových.

Modlitba. Prosby čeledi své, prostme Pane, milostivě vyslyšeti račiž: aby, jako se všudy raduje z vroucí snahy sv. Heleny, kteráž z de s potěšením žádané dřevo svatého kříže našla; tak i strze zásluby a přimluvu její v nebeské slávě vždy radovati se zaslonžila. Strze Christa Pána našeho Amen.

Stačej vstupuje průvod zřáru do chrámu Božího hrobu a kráč na levo ku sloupu, při němž Pán Ježíš korunován a potupen byl (ad columnam coronationis et improperiorum); tamť se udělují odpustky sedmi roků (ubi est indulgentia septem annorum). Při tom zpívá průvod následující hymnus:

Coetus piorum exeat
Davidis prolem cernere,
Non in paratu splendido,
Sed cunctis, heu! ludibrio.

Contemptior est omnibus,
Quam lamina testae fictilis:
Hunc multitudo opprobriis
Coram laccessit asperis.

Hoc Isaias dixerat,
Corpus percutientibus
Dum dat, genas vellentibus,
Vultumque conspuentibus.

In tui Christi faciem
O respice nunc anima!

A planta adusque verticem
Non est in eo sanitas.

Vidisti Moyses Dominum
In rubo ardenti fulgidum;
Sed nos videmus languidum,
Et spinis, sputo sordidum.

Dum velut Isaac typicus
Mactandus modo cernitur;
Ut aries in vepribus,
Sic sentibus, heu! cingitur.

Precemur Christum lacrymis,
Pro clamyde coccinea,
Spinis, flagris, arundine,
Ut nos coronet gloria. Amen.

Pojďte zbožné duše čisté,
Dávidova Syna vezte,
Leč ne v štvořtu ani v bleštu,
Něbrž v potup a han těštu.

Wětšti wšech naň hana wráží,
Mén než škepu si Ho wáží,
Vidu zlého zlostiné tlupy
Beřejně Ho hrubě tupt.

Spasíš již o tom wece,
Že naň zloba hanu smece,
Že dá tělo, an je bijí,
A dá twát, an na ni plíjí.

Pohled nyní, duše milá,
V lice Christa usflehtilá,
Od nohou až do té hlavy
Nenalezneš na něm zdraví.

Možjšši, tys w leči žhouctm
 W zpřisobu žtel Pána skvouctm,
 Wj So žtíme nřti mřlobou
 W trnřch, řlinřch bynouř žlobou.

Pán jař Žžal ř surti wolen
 Stojř, by byl w obřt řtolen,
 Žal řdys řkop byl w řřoři wpleten,
 Žal ač On řest trnřm řnřtem.

Prosme řhrista, plřčte w prřchu
 Pro tress, trnř, pro plřřř ř nachu,
 Pro metř, jeř wrař řnu řnowal,
 By nřs řlřwou řorumwal.

Antiphona. Ego dedi tibi sceptrum regale et tu capiti meo imposuisti spineam coronam.

V. Plectentes coronam de spinis.

R. Posuerunt super caput ejus.

Oratio. Deus, qui in Filii tui humilitate jacentem mundum erexisti: concede propitius, ut superbiae corona abjecta immarcescibilem coronam gloriae consequamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Antifona. Žá řsem ti dal řezřo řrřlowsřřř,
 a ty řři wřořiř na řlřwu řtou řorum ř trnř.

V. řpletřř řorum ř trnř,

R. řtawřř řř na řlřwu řřho.

Modlitba. Bože, řenz řři pořoru řřna řwřřho padřř řwřřt pořdwiřnoutu řřčřř: propřřř mřřřřřřř, abyřom řřodřřřř se řebe řorum přřřř,

nemadnoucí forunu slávy obdrželi. Strze téhož
Christa Pána našeho. Amen.

Ná to vstupuje průvod na horn Golgothu
a sice k oltáři rozdělanému na onom místě, kdež
Ježíš Kristus na kříž přibit byl (ad locum
crucifixionis) a kdež plnomocné odpustky získati
se mohou (ubi est indulgentia plenaria);
zptvá se při tom následující hymnus:

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget Crucis mysterium,
Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.

Quo vulneratus insuper
Mucrone diro lanceae,
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda et sanguine.

Impleta sunt, quae concinit
David fidei carmine,
Dicendo nationibus:
Regnavit a ligno Deus.

Arbor decora et fulgida
Ornata Regis purpura,
Suscepit Hic quae Domini
Corpus flagellis lividum.

Beata, cujus brachiis
Saeculi pependit pretium,
Statera facta corporis
Praedamque tulit tartari.

O Cruz ave spes unica,
Hic Christi tendens brachia,

Auge piis justitiam
Reisque dona veniam.

Te summa Deus Trinitas
Collaudet omnis spiritus:
Quos per Crucis mysterium
Salvas, rege per saecula. Amen.

Prapor Chrísta krále pláje,
Tajemství se kříže vláje,
Kdežto Život smrtí vzaro na se
Smrtí dobyl život zase.

Protem ostrým líté hrále
Proklána hrud' nebes krále;
Tož krev s vodou tešla smátá,
By nám byla vina šňata.

Stalo se co pěla zdánova
Dávidova přeu zprávná,
Běstie světle o tom řádu,
Že Bůh ujme s dětema vládu.

Strome krásný, přežádoucí,
Šarlátem se krále skvoucí,
Dostal se ti osud blahý,
Tu žes nosil poklad drahý.

Wítej! na svém na ramenu
Běstoval jsi světa cenu,
Učiněn jsi máhou těla,
Na už tolikt' pěla pučla.

Wítej kříži, částo jistá,
Na tom místě božstvo Chrísta!
Rozplamen' cnost' věrných synů,
V hříšných zablud' všechmu vinu.

Trojjedíná, židlo spásy,
 Mecht duch každý čest Ti hlási,
 Dals nám kříže slávu věčnou,
 Dej mzdu také jeho věčnou.

Řekně se zptává: O Crux, ave spes unica,
 Hic Christi tendens brachia (Vítej kříži,
 částo jistá), kľbají všickni zem (hic omnes deo-
 sculentur terram).

Antiphona. Susceperunt autem Je-
 sum et eduxerunt eum: bajulans sibi crucem.
 exivit in hunc, qui dicitur Calvariae locus,
 Hebraice autem Golgotha. ubi crucifixe-
 runt eum.

V. Foderunt Hic manus meas et
 pedes meos.

R. Et dinumeraverunt omnia ossa mea.

Oratio. O Domine Jesu Christe,
 Fili Dei vivi, qui hora sexta pro redemptione
 mundi crucis patibulum in hoc Calvario
 ascendisti, et sanguinem tuum pretiosum
 in remissionem peccatorum nostrorum fudisti:
 te humiliter deprecamur, ut post obitum
 nostrum paradisi janua nos gaudenter
 introire concedas. Qui vivis et regnas in
 saecula saeculorum. Amen.

Pater, Ave etc.

Antifona. S pojali Bežisse a vyvedli
 jej: a nesa sobě kříž, vyšel na to místo, kterě
 slowe popravné, a židovský Golgotha, tdežto
 ukřižovali Ho.

V. Zbodli z de ruce mé i nohy mé,

R. A žčetli všedny kosti mé.

Modlitba. Ó Pane Ježíši Christe, Synu Boha živého, Jenž jsi v šestou hodinu pro vysloupení světa na potupné dřevu kříže na této hoře kalvárijské vstoupiti a předrahou krev svou na vysloupení hříchů našich vyliti ráčil: požorně tě prosíme, abychom po smrti své radostně branou nebeskou do království tvého vjíti mohli. Jenž jsi živ a králuješ na věky věkův Amen.

Děť náš a zdražas Maria.

Při slovíčkách „in hoc Calvario“ (na této hoře kalvárijské) tétož modlitby křbají opět vsichni zemi (hic omnes deosculentur terram).

Pať kráčí průvod k řeckému oltáři na Golgotě t. j. k onomu památnému místu, kde kříž s ukřižovaným Ježíšem vyzdoběn a postaven byl (ad locum ubi crux cum Christo fuit erecta atque collocata) a kdež se též plno-
mocné odpustky udělují (ubi est indulgentia plenaria). Při tom se zpívá tento dojmavý hymnus!

Lustris sex qui jam peractis
Tempus implens corporis,
Se volente, natus ad hoc,
Passioni deditus,
Agnus in Crucis levatur
Immolandus stipite.

Hic acetum, fel, arundo,
Sputa, clavi, lancea,
Mite corpus perforatur,
Sanguis, unda profluit:

Terra, pontus, astra, mundus
Quo lavantur flumine!

Hec Salvator mundi pendet
In crucis patibulo:
Membra dire lacerata
Virgo mater aspicit;
Hinc precamur, nobis, Pater,
Des felicem exitum. Amen.

Š třicátým řdyž rokem smrti
Doplnil se Ježo mŕš,
Útrpnosti citem jati
Vykupitel lidstvu mŕš
Porýssen byl na křiži kati
Jako tichý Beránek.

Žluči pojen mŕlí a žnŕvá,
Šteb, tru, kŕpí z hluboka
Semné tělo jemu žnŕvá,
Že krev s vodou rozmŕlá:
Země, vod, hvězd, světa smŕvá
Štichy tato žátŕla.

Ój tu mŕší spása světa
Na potupném na dtewě,
Žať bol krtŕý Syna hnětá
Panna-Mŕl žŕt na jemě,
Nechť nám mĕta šťastně žŕvĕtá,
Šťáme při té námšťtĕvĕ.

Antiphona. Erat autem fere hora sexta: et tenebrae factae sunt in universam terram, usque in horam nonam; et obscuratus est sol et velum templi scissum est

medium: et clamans voce magna Jesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: et hæc dicens † Hic expiravit.

(Při slowích „Hic expiravit“ (jde rozpustil duši) rossičnui s prāmōdem jduct polibě zem (hic omnes deosculentur terram).

V. Adoramus te Christe et benedicimus tibi.

R. Quia per sanctam crucem tuam Hic redemisti mundum.

Oratio: Respice, quæsumus Domine, super hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis Hic subire tormentum. Qui tecum vivit et regnat.

Pater, Ave.

Antifona. Bylo pař to ořolo hōdinj řestě, a řtala se tma po rořři zemi, ař do hōdinj demátě; a zatmělo se slunce, a opona chrāmowá rozřhla se na dvě: a zvolaw Zeřřř hlasem welikým, řekl: Otče w ruce twé poroučím duřřa řwěho.

V. Manime se tobě, Christe, a dobrořečime tobě,

R. Boněwadř jřř řřze řwath řřř řwāj ř de řwět wyřoupil.

Molitba. Wřhledni prostne Pane! na čeleř řwou, za řterouř Pán náš Zeřřř Chrřřř, neobporowal wydati se w ruce řřřřřřř a podřřoupiti ř de muřř řřřř. Zeřřř s tebou řřw řest a řraluje. Otče náš, řdrāmās Maria.

Na to řestupuje prāmōd 18 řřupňřw s Gol-

gothý dolů i onomu kamenu, na němž tělo Ježíšovo ob Josefa z Arimatěie a Nikodema monými mašty pomazáno bylo (descendendo ad lapidem ubi Christus fuit inunctus), a fdež křesťané též plnomocných odpustkův účastnými se státi mohou (ubi est indulgentia plenaria).
Zpívá se při tom hymnus:

Pange lingua gloriosi
 Pretium certaminis,
 Et super crucis trophæum
 Dic triumphum nobilem:
 Qualiter redemptor orbis
 Immolatus vicerit.

Transit luctus in triumphum,
 Traxit ad se omnia,
 Exaltatus ligno crucis:
 Mors tunc morsu corruit:
 Cedit Princeps mundi hujus,
 Dum hic Rex inungitur.

Ubi tua mors est palma?
 Tuus ubi stimulus?
 Mors absorpta victa jacet,
 Cur satan erigeris?
 Tolle portas, Rex virtute
 Sua Christus advenit.

A Joseph et Nicodemo
 Qui dum Hic inungitur,
 Tremunt dæmones, descendens
 Prædam tulit tartari:
 Morsus tuus est inferne
 Triumphator gloriæ.

Scala, quam videbat Jacob,
 In qua stabat Dominus,
 Crucem Christi præsignabat
 Cum petra, quam unxerat;
 Christus autem erat lapis,
 Quem Hic ungunt mortuum.

Ortus morti correspondet;
 Dum ungendus colitur,
 Dona Regi dantur auri,
 Sacerdoti thurea:
 Myrrha quoque datur ei,
 Quæ sepulchrum prænotat.

Jam Prophetæ Danielis
 Completur oraculum,
 Ut probrosa morte Christi
 Levetur iniquitas,
 Et sanctorum sanctus ille
 Hic ungatur mortuus.

Nunc plangamas hunc uncturi
 Pietatis oleo:
 Cordis lacrymis ungamus
 Omnes Christum fervide,
 Cujus nomen mel est, dulcor
 Et effusum oleum.

Te precamur corde, Christe,
 Quos unxisti gratia
 Oleo baptismi natos
 Salute perpetua,
 Ut nos tecum conregnemus
 In aeterna gloria. Amen.

Důstojného boje valnou
 Zazněl pěj oslavu,
 Beleb hlasně plál chvalnou
 Smatou s křížem wšprawu,
 Žať Pán dano se w obět palnou
 Stoupil ďáblu na hlavu.

W ples se mění smutku tíže,
 Wšlechtá táhne k sobě Pán
 Na dřevě jsa zvěščen kříže,
 Ošten smrti w smrt tu dán;
 Ustupuje světa kříže,
 Když král ten byl pomazán.

Kdež twá, smrti, mocná správa?
 Kdož twých ostrů zpomíná?
 Pohlcena jsou twá práva;
 Proč se satan vypíná?
 Otevř vrata, Páně sláva
 Chod svůj světem počíná.

Nikodem a Josef spějí,
 Aby Pán byl mastí ctěn,
 Dáblowé se strachem chvějí,
 An jim běže wšechen plen;
 Smrti slly pomíjejí,
 Bělo, hřez twůj král jest ten.

Žebrem, co žtel Žalob zmámen,
 W jehož Bůh stál wtrholu,
 Byl kříž Christůw předoznámen
 S kamenem tím pospolu,
 Christus pať byl onen kámen,
 Jehož maži mrtvolu.

S rozentm se smrt namítá,
 An se slavoí pomazem,
 Kadibsem co kněz se vítá,
 Co král zlata obkázem;
 Jestě myrha se mu škítá,
 Jenž jest hrobu obrazem.

Danielowj došly řeči
 Ztené w starém zákonu,
 Že Pán w smrtině neštateči
 Sejmě světa úhonu,
 A Ten, jenž všem světcům předěl,
 Mazán bude po skonu.

Olejem teď podle věsti
 Mážme jeho nežitj,
 Mážte plačme pro nekesti
 Wroucnými So pocitj!
 Jeho jméno sladkost jesti,
 Med a olej wylitj.

Prosíme Tě, Nejskonalej,
 Zež jsi mazal milostj,
 Olejem jenž křestn wzalj
 Obrod věčné blažosti,
 Dej nám, bychom kralowali
 S tebou w blažé věčnosti.

Antiphona. Acceperunt Joseph et Nicodemus corpus Jesu: et ligaverunt illud Hic linteis cum aromatibus, sicut mos est Judaeis sepelire.

V. Oleum effusum nomen tuum,
 R. Ideo adolescentulæ dilexerunt te.

Oratio. Domine Jesu Christe, qui in tuo sacratissimo corpore tuorum condescendens devotioni fidelium, ut te verum Deum, Regem et Sacerdotem colerent, inungi Hic ab eisdem permisisti: concede, ut corda nostra unctione gratiæ tuæ valeant ab omni infectione peccati præservari. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Pater, Ave etc.

Antifona. Josef a Mikodem vzali tělo Ježíšovo, a obvinuli je žde prostěradly s vonnými věcmi, jakž obvyčej jest židům se počínávati.

V. Olej vylitý jméno tvé,

R. Protož mladice milovaly tě.

Molitba. Pane Ježíši Christe, Jenž jsi v nejsvětějším těle svém k pobožnosti věřících svých se naklonil, a aby tě co pravého Boha, krále a kněze uctili od nich žde pomazati se dal: propůjč, aby srdce naše pomazáním milosti tvé od všeliké poskvrny hříchů ochráněna býti mohla. Jenž jsi živ a králuješ na věky věků. Amen.

Otče náš, Zdrávas Maria.

První slovech „inungi Hic“ (žde se pomazati dal) sbírají všichni zem (hic omnes deosculentur terram).

Nu to se ubírá průvod ke hrobu Spasitelovu, kdežto lze též zísťati plnomocné odpustky, a zpívat při tom tuto hymnu:

Aurora lucis rutilat,
Coelum laudibus intonat,
Mundus exultans jubilat,
Gemens infernus ululat,

Cum rex ille fortissimus
Mortis confractis viribus
Pede conculcans tartara,
Solvit a poena miseros.

Ille, qui clausus lapide
Custoditur sub milite,
Triumphans pompa nobili
Victor surgit de funere.

Solutis jam gemitibus
Et inferni doloribus,
Quia surrexit Dominus,
Resplendens clamat Angelus.

Quæsumus, Auctor omnium,
Extra
tempus
Pasch.
dicitur: Ad hunc sacratum Tumulum,
Ab omni mortis impetu
Tuum defende populum.

Gloria tibi, Domine,
Qui surrexisti a mortuis,
Cum Patre et sancto Spiritu
In sempiterna sæcula Amen.

Žoře mǎřol řarlat řele,
Šhwáľani duch řplřwá cele,
Witězně řwět řlášá pľeřň,
Řyďajře ře peřľo ďeřľ.

Řebo řrál řen řlatné moci
Řpod přehrozně řurti noci
Řtce řwolné řu řľanřytu
Řede ř řwitu řřwobřytu.

Řřážeřľ ďaw ře ř ěřobu řbřřá,
Ř pečeti řej řámen řwřřá,

Stěz předce z hrobu vzniká,
 W hrobě swém smrt uzamýká.

Ustaň hote, ustaň pláči,
 Nech již bolest od nás tráči,
 Powstal smrti statný zhoubce,
 Sláá anjel wšši, hloubce.

Mimo Brosime Tě w tuto dobu
 čas me- Při twém swatém, Pane, hrobu,
 lisonoč-
 nt se Dstřez wšechny naše kroky
 řitá: Před zlé smrti před útoky.

Kenž jsi powstal z hrobu w síle,
 Buď Ti chwála každé chvíle,
 Buď i Otci vzdána chwála
 A čest Duchu neustálá!

W čas welikonoční ale a tehďáz, když při
 slavném průvodu hrob Boží třikráte se obchází
 (quando circumdatur gloriosissimum Christi
 sepulchrum tribus vicibus), přidává se k pře-
 dešlé hymně ještě tato:

Ad coenam Agni providi,
 Et stolis albis candidi,
 Post transitum maris rubri
 Christo canamus Principi.

Cujus corpus sanctissimum,
 In ara Crucis torridum
 Cruore ejus roseo
 Gustando, vivimus Deo,

Protecti Paschæ vespere
 A devastante Angelo,

Frepti de durissimo
Pharaonis imperio.

Jam Pascha nostrum Christus est,
Qui immolatus Agnus est,
Sinceritatis azyma
Caro ejus oblata est.

O vere digna hostia,
Per quam fracta sunt tartara,
Redempta plebs captivata,
Reddita vitæ præmia.

Consurgit Christus tumulo,
Victor redit de barathro,
Tyrannum tradens vinculo
Et Paradisum reserans.

Quæsumus, auctor omnium,
In hoc paschali gaudio,*)
Ab omni mortis impetu
Tuum defende populum.

Gloria tibi Domine,
Qui surrexisti a mortuis,
Cum Patre et sancto Spiritu
In sempiterna sæcula. Amen.

Za beránka krále štolm
W rouchu bílém štolme špolm,
Přesli jíme již moře rudé
Christowi ať každý hude.

Milost Jeho duše pojt
Welšwatou krmí svojí,

*) Extra tempus paschale dicitur: Ad hunc sacratum
tumulum.

Pásta Jeho měřovitá
Želo w oběť co kněz šlytá.

Smrti tou žře žmošlé dnoře,
Anděl zhoube přeč se běře
Prchá moře rozklemté,
Ve wodě wrah tone dmuté.

Pán, beráneš přenejdražši
Oběť je wzácnou nashi,
Dussi pouhé jaté touhou
Za přestnici bhwá pouhou.

Oběti ty oslawená,
Žiž moc pešla podrobena,
Smrti wazha rozwázána
Žiwota mzda lidem dána!

Wtěz šlu pešla zničil,
Wysoko swůj prapor wztýčil,
Poráženo jest tuh knžce,
Otwřena nebes mltže.

Bys nám potád w nebes wlasti
Weslonocně bhwat šlasti,
Zbam nás smrti, již hřích plodí,
An Twá moc nás znouu rodí.

Tobě jenž jsi porostal z hrobu
Buď čest, chwála w každou dobu,
Buď i Oci wzdána chwála
A čest Duchu neustálá.

Při slovedy „ad hunc sacratum Tumulum“ poslední wssichni obrácení jšouce při tom k Božímu hrobu (hic genuflectitur versus Ss. sepulchrum).

Antiphona. Dixit Angelus Hic mulieribus: Nolite expavescere, Jesum quaeritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est Hic; ecce locus, ubi posuerunt eum, alleluja.

V. Surrexit Dominus de hoc sepulchro, alleluja.

R. Qui pro nobis pependit in ligno, alleluja.

Oremus. Deus, qui per triumphalem Hic Unigeniti tui Resurrectionem mundo salutis remedia contulisti, atque æternitatis nobis aditum devicta morte reserasti: vota nostra, quæ præveniando aspiras, etiam adjuvando proseguere. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Pater, Ave etc.

Antifona. Řekl anděl zde ženám: Nebojte se! Sežísse hledáte Nazaretského, ukřižovaného; vstal jest, není ho tuto; ať místo, kdež jej byli položili.

V. Vstal Pán z hrobu tohoto, alleluja.

R. Kterýž pro nás puěl na dřevě, alleluja.

Módlíme se: Bože, Jenž jsi zde roztězným jednorozeného Syna svého z mrtvých vstátní světu prostředky spasení poskytnouti a po přemožené smrti přístup k věčnosti nám otevřiti ráčil: sprowaděj pomoci svou žádosti nasse, které jsi nám předchazející milostí svou vnuťmal. Skrze téhož Christa Pána nasseho. Amen*).

*) Řdny jednoho dne průvod právé u Božího hrobu se zastavil, připojil se k němu i ruský nátní rada p. A. Morow.

Otče náš, Zdravas Maria.

Pať jde prámob do kaply sw. Magdaleny, která — jak řečeno — na onom místě se nachází, kde Pán Ježíš po svém z mrtvých vstání Marii Magdalské co zahroutil se zjevil (ubi Christus apparuit Mariæ Magdalensæ in hortulani habitu) a kdež odpustky sedmi roků zříditi se mohou (ubi est indulgentia septem annorum). Při tom zpívá se následující hymnus:

Christus triumphum gloriæ
Monstrare cunctis voluit,
Sed prima ferunt gaudia,
Qui plus ardebant ceteris.

Quod Magdalena noverat,
Dum luce prima fervida
Hinc inde currit saucia,
Christi amore languida.

Adstare non timet cruci:
Sepulchro inhæret anxia:
Truces nec horret milites,
Pellit timorem charitas.

Christum, quem vivum fortiter
Dilexit, quærit mortuum,
Unguento unctum optimo,
Quem unxit vivum pistico.

Hinc dulcia colloquia
Sui meretur Domini,

Zbožný pán tento, aťkoliv die svého vyznám rozkoluh
řet, medřil se s námi tuto modlitbu s velikou pobožností.
Zdá se, že jej krásný obsah ješt roztví dojal; stýřel jsem,
jak vesice se při ni zajílal.

Dum hortulani habitu,
Me noli, dixit, tangere.

Jesu, dulce refugium,
Spes una te quærentium;
Per Magdalenæ meritum
Peccati solve debitum. Amen.

Pán wšsem swou sláwu zjewit chťel,
An lidſtvo celé w ſrdci měl,
Leč ſptſſe radoſt ehledaſi,
Kdo wšſe Chriſta ſochali.

To Magdalena dobře wí,
Tož za prwného ſwitu bdi,
A zbſhjá tužbou plamenná
A láſkou Páně zraněná.

Stát u kříže ſe nebojt
A při hrobu wždy přitſtojt;
I neſtraſſi ji woját wrah,
An láſka pudí wſſechen ſtrach.

Sejž milowala za žiwa,
Tu hledá w hrobě dychtíwa,
A maže w nové ochotě,
Sejž pomazala w životě.

Tať u Pána ſi zaſlouží,
Že rozmluwu s ní prodlouží,
Co zahradniť k ní pohlíká,
„Mne netýkej ſe“ powídá.

Ty, Jenž jſi lidſtwa ochrana,
Glaſť jediná a obrana,
Pro Magdaleny záſluhu
Zproſť od hříſſných náſ od dluhů.

Antiphona. Surgens autem Jesus mane prima Sabbathi, apparuit Hic Mariæ Magdalenaë, de qua ejecerat septem dæmonia.

V. Maria, noli me tangere.

R. Nondum enim ascendi ad Patrem meum.

Oratio. Beatae Mariæ Magdalenaë, quæsumus Domine Deus, suffragiis adjuvemur: cujus precibus non solum quatri-duanum fratrem resuscitasti; sed te, Dominum, post resurrectionem Hic vivum ostendisti. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Pater, Ave etc.

Antifona. Istam pať Ježíš z mrtvých ráno, prvni den po sobotě, ukázal se tuto Marii Magdalenské, z nížto byl vyhnal sedm zlých duchů.

V. Maria, nedotýkej se mne,

R. Než jsem ještě nepochopil k Otci svému.

Modlitba. Budiž nám, proslule Pane Bože, na přimluvu sv. Matě Magdalény spomoženo; jejížto prosbou pohnut Jsi netoliko bratra jejího, čtyry dni již pohřbeného z mrtvých vzkřísiti, nýbrž i sebe, Pána, po svém z mrtvých vstání tuto živého Ji ukázati se ráčil. Senž Jsi žito a kraluješ na věky věků Amen.

Otče náš, Zdravas Maria.

Z kaply sv. Magdalény vstupuje průvod do kaply blahoslavené Panny Marie, na ono místo, kde se Pán Ježíš po svém z mrtvých vstání s Matkou svou sešel (ubi fertur Chri-

stum Jesum post resurrectionem apparuisse
primo Matri suæ) a žptivá pti tom tento hymnus:

Jesum Christum crucifixum
Ob peccatorum crimina,
Hunc vidisti et flevisi
O gloriosa Domina!

Vieta nece, fracta lethe,
Splendor paternæ gloriæ,
Gaude vivens, venit splendens,
Jam lucis orto sidere.

Morti datum suscitatum
Solutis cernis luctibus:
Unde pontus, astra, mundus
Exultet coelum laudibus.

Hinc immensas psallat odas
Omnis sacratæ Triadi:
Quæ nos ducat et inducat
Ad coenam Agni providi. Amen.
Pater, Ave etc.

Christa to tíži na žlém křtži,
Abyž pněl za nás to bolí žhlani,
Tohož žtela, smutek mla
Oslavená smatá Paní.

Ston byl žrussen, dábel žrussen,
Oblešl Otciw rotonh Otci
W roztoš tobě to oně době
Žať žát raná wžeššel s moci.

W smrt byl žruzen, wššak žas žbuzen,
Žalost žaššla dočouale;

W dole, w hoře švůte, moře
 Plesej s nebem i Jeho chvůle!

Proto pějte, díky dejte
 Trojjednomu Hospodinu,
 Vy i svým vrátil nás a vsadil
 A beránkovi na hostinu.
 Otče náš, Zdravas Maria.

Nta to je zpěvná loretaňská litanie, w nížto se přidává také prosba: Orodovnice všech na moři cestujících, oroduj za nás! (*advocata navigantium, ora pro nobis**)!

Bo litaních zpívají zpěváci a lid střídajíce se při tom následující třísové zpěvy, kterých se právě pro toto sv. místo hodí:

Zpě. Gaude virgo, mater Christi:
 Condemnatum quem vidisti,
 Řid: Resurrexit sicut dixit.

Zpě. Gaude lumen claritatum:
 Quem vidisti conclavatum,
 Řid: Resurrexit sicut dixit.

Zpě. Gaude magnum fletus mare:
 Quem vidisti expirare,
 Řid: Resurrexit sicut dixit.

Zpě. Gaude flos odoris miri,
 Quem vidisti sepeliri,
 Řid: Resurrexit sicut dixit.

*) Mají poutníci do sv. země cestující zajisté zapotřebí, aby se za ně tato prosba konala; neboť cínice z Terstu přes Alexandrii až do Bassy cestu nejméně 800 německých mil na moři, nacházejí se w bouřích častokrátě w tak hrozném nebezpečí, že volají: Pane zachovej nás, hyneme! —

Zpě. Gaude mater alma Christi,
Gloriosum quem vidisti,
Řid: Resurrexit sicut dixit.
Alleluja. Alleluja. Alleluja.

Zpěwáci: Přesej panno, Páně Mátí,
Sejž jsi žela w hanách státi,
Řid: Bout se žbawil, wstal jať prawil.

Zpě. Přesej Mátí, záte štwělá,
Sejž jsi hřebý žbodat žela,
Řid: Bout se žbawil, wstal jať prawil.

Zpě. Přesej welké pláče moře,
Sejž nést smrtuě želas hoře,
Řid: Bout se žbawil, wstal jať prawil.

Zpě. Přesej štwitku diwné wůně,
Sejž jsi žela w hrobu lůně,
Řid: Bout se žbawil, wstal jať prawil.

Zpě. Přesej Panno, zaued štesťu,
Sejž jsi žela w slawném blesťu,
Řid: Bout se žbawil, wstal jať prawil.

V. Gaude et laetare virgo Maria, Alleluj.
R. Quia surrexit Dominus vere, Alleluja.

O r a t i o. Deus, qui per resurrectionem
Filii tui, Domini nostri Jesu Christi, mun-
dum laetificare dignatus es: praesta. quae-
sumus, ut per ejus Genitricem Virginem
Mariam perpetuae capiamus gaudia vitae.
Per eundem etc.

Pater, Ave. etc.

V. Raduj se a přesej, panno Maria,
alleluja,

R. Nebot vstal Bůh právě, alleluja.

Modlitba. Bože, Jenž jsi skrze vzkrísení Syna svého, Bůha našeho Ježíše Krista svět obveseliti ráčil; popřej nám, prosíme tebe, abychom na přímluvu též rodičky jeho Marie Panny radosti života věčného dosáhli. Skrze téhož atd.

Stěe náš a Zbrávas Maria.

Náčej se zptmá ke cti blahoslavené Panny Marie tento hymnus:

O gloriosa Virginum,
Sublimis inter sidera,
Qui te creavit, parvulum
Lactante nutris ubere.

Quod Eva tristis abstulit,
Tu reddis almo germine:
Intrent ut astra flebiles,
Coeli recludis cardines.

Tu Regis alti janua,
Et aula lucis fulgida:
Vitam datam per Virginem
Gentes redemptæ plaudite.

Jesu tibi sit gloria,
Qui natus es de Virgine,
Cum Patre, et almo Spiritu
In sempiterna sæcula. Amen.

Panno slavná, panen květe,
Stž hvězd dvanáct věnec plete,
Jenžto mlékem hrudi svojí
Stvořitele svého loží.

Co nám Eva zdiš, škodu,
Braciš darem svého plodu,

Odevíráš nebes svory,
 Vy tam mešly plačné sbory.

Mocného ty' s krále brána,
 Světla palác, světla schrána.
 Melejte již narodové
 Pošlé z Panny žití nové.

Christe, plode čisté děvy,
 Vidíš Ti chválu s plesem jeru;
 Otci též a Duchu stálá
 Eubíž dána věčně chvála. Amen.

V. In Conceptione tua, Virgo, Immaculata fuisti.

R. Ora pro nobis Patrem, cujus Filium peperisti.

O r e m u s.

Deus, qui per Immaculatam Virginis Conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparasti: quæsumus, ut qui ex morte ejusdem Filii tui prævisa, eam ab omni labe præservasti: nos quoque mundos ejus intercessione ad te pervenire concedas.

Ure igne Sancti Spíritus renes nostros et cor nostrum, Domine, ut tibi casto corpore serviamus et mundo corde placeamus.

Sanctissimæ Genitricis tuæ Sponsi, quæsumus Domine, meritis adjuvemur; ut quod possibilitas nostra non obtinet, ejus nobis intercessione donetur.

Deus, qui Ecclesiam tuam Beati Patris Nostri Francisci foetu novæ prolis amplificas: tribue nobis ex ejus imitatione terrena despicere et coelestium donorum semper participatione gaudere.

Deus, omnium fidelium pastor et rector, famulum tuum N., quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti, propitius respice: da ei, quacumque, verbo et exemplo, quibus præest, proficere: ut ad vitam una cum grege sibi credito perveniat sempiternam.

Quaesumus Omnipotens Deus, ut famulus tuus, Rex noster,*) qui tua miseratione suscepit regni gubernacula, virtutum etiam omnium percipiat incrementa, quibus decenter ornatus, et vitiorum monstra devitare et ad te, qui via, veritas et vita es, gratosus valeat pervenire.

Deus, refugium nostrum et virtus, adesto piis Ecclesiæ tuæ precibus auctor ipse pietatis et præsta: ut quod pro praesentibus Terræ Sanctae necessitatibus fideliter petimus, efficaciter consequamur. Per Christum Dominum nostrum.

V. K početi svém, ó Panno, neposkvrněna jsi byla.

R. Pros za nás Otce, jehož Syna jsi porodila.

*) Pozoruhodno jest, že se zde každodenně modlitba tato koná za Isabelku, královnou Španělskou, kdežto ve chrámě Sv. Salvatora, v Betlémě a jiných chrámech sv. země při slavných slavnostech Božích za císaře Napoleona konati se musl.

Bože, Jenž jsi skrze neposkvrněné početí Panny důstojný přibytel Synu svému připraviti ráčil; prosíme, abychom, jako jsi ji předzvěděním smrti téhož Syna svého ode vsi poskvrny zachoval; i my skrze orodování její čisti k tobě přijíti mohli.

Zapal, Pane, ohněm Ducha svatého ledvot a srdce naše, abychom tobě neposkvrněným tělem sloužili a čistým srdcem se zalíbili.

Prosíme tebe, ó Pane! budiž nám skrze zásluhy ženicha nejsvětější Rodičky tvé spomoženo, abychom skrze orodování jeho obdrželi, čehož nemožnost naše dosáhnouti nemůže.

Bože, Jenž Církev svou novým řádem svatého Otce našeho Kratišťa rozšiřuješ: popřej nám, abychom za jeho příkladem pozemšťami věcmi pohrdali a z účastenství nebeských darů vždy se radovali.

Bože, všech věsticích pastýři a řediteli, vzhlédni milostivě na služebníka svého N., ježto jsi za pastýře církve své ustanoviti ráčil; dejž mu, prosíme, aby podřízeným svým slovem i příkladem ku prospěchu byl, a zároveň se svěceným sobě stádcem života věčného došel.

Prosíme, všemohoucí Bože, aby služebníci tvůj, král náš, který z milosrdenství tvého vládu kisse přijal, také ve všech cnostech vždy více prospíval, by jimi slusně ozdoben, ohavnosti hříchů se varovati, a k tobě, Jenž jsi cesta, pravda a život s milostí svou přijíti mohl.

Ó Bože! útočiště a sílo naše, vyslyš nábožné prosby církve své, Jenž jsi sám vši poboznosti původ, a popřej nám, abychom, zač

tebe ve přítomných potřebách země své důvěrně
prostne, skutečně obdrželi. Strze Chřista, Pána
našeho.

Sdyž se tussat průvod brží při zavřených
dvěřích chrámových (quando processio cele-
brata fuerit porta clausa*); konají se tyto
modlitby :

De Spiritu Sancto.

Deus, qui corda fidelium sancti Spi-
ritus illustratione docuisti: da nobis in
eodem Spiritu recta sapere et de ejus
semper consolatione gaudere.

De Angelis.

Deus, qui miro ordine Angelorum
ministeria hominumque dispensas: concede
propitius; ut a quibus tibi ministrantibus
in coelo semper assistitur, ab his in terra
vita nostra muniatur.

Pro imperatore.

Deus, regnorum omnium et Christi-
ani maxime protector Imperii: da servo
tuo Imperatori nostro N. triumphum vir-
tutis tuae scienter excolere, ut qui tua
institutione est princeps, tuo sit semper
munere potens.

*) Připomínáme zde, že brána chrámu Božího každodenně v
čas tohoto průvodu otevřena nebývá. V jisté dni, když
bude katolickí, řecké aneb Arménové nějakou slavnost v
chrámě konají, otevře se chrám, a tehdyž jest také jinověr-
cům dovoleno do něho jíti; jinak je u nás za každé otevření
Zaklára platiti. Stane se tedy dosti často, že Františkáni
toliko jani tento průvod konají.

Pro Régibus.

Quaesumus omnipotens Deus, ut famuli tui Reges nostri, qui tua miseratione susceperunt regnorum gubernacula, virtutum etiam omnium percipiant incrementa, quibus decenter ornati, et vitiorum monstra devitare et ad te, qui via, veritas et vita es, gratiosi valeant pervenire.

Pro unione Christianorum Principum.

Deus, qui errata corrigis et dispersa congregas et congregata conservas: quaesumus, super Reges et Principes Christianos tuae unionis gratiam clementer infundas; ut divisione rejecta, vero Pastori Ecclesiae tuae se unientes, tibi digne valeant famulari.

Pro recuperatione Terrae sanctae.

Deus, qui admirabili providentia tua cuncta disponis, te suppliciter exoramus; ut hanc terram, quam Unigenitus tuus proprio Sanguine consecravit, de manibus inimicorum cunctis eripias, et eam in Christiana Religione tuo nomini servire concedas.

Pro familia Terrae sanctae.

Defende, quaesumus Domine, Beata Maria semper Virgine intercedente, istam ab omni adversitate familiam; et toto corde tibi prostratam ab hostium propitius tuere clementer insidiis.

Pro navigantibus.

Deus, qui transtulisti patres nostros per mare rubrum et transvexisti eos per aquam nimiam, laudem tui nominis decantantes, te suppliciter deprecamur, ut in navi famulos tuos, repulsis adversitatibus, portu semper optabili, cursuque tranquillo tuearis.

Adesto, quaesumus Domine, supplicationibus nostris: et viam famulorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone; ut inter omnes viae et vitae hujus varietates tuo semper protegantur auxilio.

Domine Jesu Christe, largitor gratiae et amator charitatis, qui nos orare docuisti, ad te nunc clamantes exaudi: et intercedente gloriosa Virgine Maria, matre tua, cum beatis apostolis tuis Petro et Paulo atque B. P. N. Francisco et omnibus sanctis, Pontificem nostrum N., Cardinalem, nostri seraphici ordinis Protectorem, Religionis nostrae Generalem, Sacri montis Sion Guardianum, omnesque Praelatos et Principes Christianos et cunctum Populum Christianum ab omni adversitate custodi: Loca sancta nostra, nos famulos tuos, consanguineos ac benefactores nostros, in omni sanctitate conserva, omnesque peccatores a vitiis purga, virtutibus illustra, pacem et salutem nobis tribue, hostes visibiles atque invisibiles a nobis remove, carnalia desideria repelle, aërem salubrem, ac terrae fertilitatem praesta: amicis et

inimicis nostris charitatem largire, atque civitatem istam sanctam ad cultum Christianum converte, et nos ab omni peste et feritate inimicorum illaesos conserva: et omnibus fidelibus vivis atque defunctis vitam et requiem aeternam concede, et benedictio tua sit super nos semper. Qui vivis et regnas etc. Amen.

Pater, Ave etc.

A Duchu swatému.

Bože, Jenž jsi srdce věřících osvěcenu Ducha swatého vyučil; popřejž nám, abychom v témž Duchu co pravého jest poznali a z navštívení jeho vždy se radovali.

Ke sw. andělům.

Ó Bože! Jenž podivným řizentem služby andělské i lidské spravuješ: uděl milostivě; aby ti, jenž Tebě sloužíce v nebesích vždy před Tebou stojí, zde na zemi život náš ochraňovali.

Za nejvyššího pastýře.

Jako na str. 346.

Za císaře)*

Bože, všech království, obzvláštně pak říšskanské říše ochránce, dejž služebník svému, císaři našemu N. mocnost svou, s kterouž zvítězuje, znáti a velebiti, aby jako řize řizent tvé knížetem učiněn jest, tak i řize opatrovámí tvé vždy mocným byl.

Za krále.

Prosíme, všemohoucí Bože, aby služebníci tvoji, králové naši, kterážto z milosrdenství

*) Nejvyšším nikdy při průvodu, když se při zavěšených dveřích konal, nelze nám říci, za kterého císaře se tato modlitba koná.

tvého vládu říši přijali, také we veselích
cnostech vždy twice prospívali, by jimí slušně
ozdobení, ohavnosti hříchů se warovati, a k
tobě, Jenž jsi cesta, pravda a život s milostí
tvoou přijíti mohli.

3a sjednocení křesťanských kůňat.

Bože, Jenž co bludného jest napravuješ a
co rozptýleného shromažďuješ a shromážděné za-
chowáváš: prosíme, vylejž dobrotivě na křesťan-
ské krále a kůňata milost sjednocení svého;
aby zahrnulose roztržky a s pravým pastýřem se
sjednocující tobě hodně sloužiti mohli.

3a opětné dobytí swaté země.

Bože, Jenž podivnou prozřetelností svou
wsěchno spravuješ, požorně tě prosíme; abyš
zemi tuto, již jednorozený Syn tvůj vlastní
krví posvětil, z rukou wsěch nepřátel vytrhnouti
a jí popřítí ráčil, by w náboženství křesťanském
Imenu tvému sloužila.

3a čeleď země swaté*).

Kačiz, prosíme Pane, na příměrovu blaho-
slavené Panny Marie čeleď tuto před wsě-
líkym protivensktvím ochraňovati a ji, ana se ti
celým srdcem kott, proti útokům nepřátel milo-
stivě obhajovati.

3a plavící se na moři.

Bože, Jenž jsi otce naše přes rudé moře
přepraviti a je chválu Imena tvého pro-
zpěvující přes nesmírnou wodu přeméztí ráčil;

*) t. j. za křesťanských we sw. zemi se nacházejících.

pořorně tě prosíme, abys služebníky své na lodi, po odvrácení všech bouří, žabouctím vždy přístavem a klidnou plavbou obhajoval.

Wyslyš, prosíme Pane, úpěnlivé prosby naše, a spravuj služebníky své na cestě, aby ji ve zdraví a bezpečnosti konali a ve všech proměnách této cesty a vezdejšího života pomocí tvou vždy chráněni byli.

Pane Ježíši Christe, dárce milosti a milování lásky, Jenž jsi nás učil modliti se, wyslyš nás k tobě nyní volající, a na přimlouvou blahoslawené Panny Marie, Matky své, svých apoštolů svých Petra a Pavla a blahoslaweného otce našeho Františka a všech svých, ochraňuj papeže našeho N., kardinála, serafinského řádu našeho ochránce, téhož řádu našeho generála, kvardiána sv. hory Sioušké, všechny preláty a křesťanská knížata a veslikeren lid křesťanský před všelikým protivenstvím; zachovej svatá místa naše, nás služebníky své, přibuzné a dobrodince naše ve vši svatosti, očist hříšných od nepravosti, ozdob je cnotami, uděl nám pokoje a zdraví, odvrát od nás nepřátel viditelné i neviditelné, zapuď žádosti tělesné, uděl pohodlného povětrí a úrody zemské; volej lásku v srdce přátel i nepřátel našich, a obrať toto svaté město k vůli křesťanské; zachovej nás od všech náhlivých nemocí a od vzteklosti nepřátel, a propůjč všem věřícím živým i zemčelým života a pokoje věčného, a požehnání tvé svaté budiž vždy nad námi. Jenž jsi živ a kráľuješ atb. Amen.

Otče náš a Zdrávas Maria.

Jednou za měsíc, a to vždy v poslední pátek každého měsíce, koná se tento nyní popsaný průvod slavně. Zehdáv se v něm zúčastnit i nejdůst. strážce sw. země, biskupé a dle možnosti všichni františkáni, kněží i bratři laičové, z kláštera sw. Salvátora. Viděl jsem také tento slavný průvod a byl jsem jím až k slzám pobnut. Napřed šel veliký počet arabských chlapců, za nimi řádcelo nejméně 30 františkánů po dvou, pak tři kněží v rochetách, nejdůst. strážce, wikář, prokurátor a veliký počet mužův a žen, všichni s holičnými šotci v rukou. Velebné svrchu uvedené hymny zpívaly se tak, že jednu slohu sbor chlapcův — druhou sbor mužův zpíval. Nábožný tento průvod v Jerusalemě — v chrámě Božího hrobu — k místům, kteráž zasvěcena jsou utrpením a smrtí Ježíše Krista — doprovázeti a slyšeti krásné ty hymny, jenž se při něm zpívají — kterým srdcem křesťanským by to nepobýnulo!?)

*) Řeční a arménští mníši při chrámě Božího hrobu přebývajíc nekonají tento průvod každodenně. Arménové k. př. jenom 3—4 krátě za týden. — Někteří nářevy ke svrchu uvedeným latinským hymnům, které se při každodenní procesi zpívají, naleznou iaslawi čtenářové ku konci tohoto díla. Všechny hymny tyto přeložil s velikou ochotností z latiny v mateřskou řeč naši valedůstojný p. profesor a č. kanovník Fr. Šmil, začej jemu zde srdečné díky vzdávaj bratři.

Kapitola jednnáctá.

Slavnost neposkvrněného početí Panny Marie. Kostelní hudba ve slohu italském a španělském. Slavnost hromnic.

První církevní slavnost, kterou jsem v Jerusalemě konal, byla slavnost neposkvrněného početí blahoslavené Panny Marie. Otcům františkánům musí se dáti svědectví, že všechny církevní svátky s velikou slavností konávají. Již osm dní před zmíněnou slavností drželi ve chrámě sv. Salvatora ke cti blahoslavené a neposkvrněné Matky Boží zvláštní pobožnost tak zvanou — novenu. Nad svatoštanem (tabernaculum) hlavního oltáře, který křivitím a množstvím hořících svící ohrášen byl, stála utěšená socha Panny Marie. Pohled na krásnou tuto sochu mne vždy hluboce dojal; představuje Marii nejenom co neposkvrněnou pannu, nýbrž také co matku milosrdenství, která rozpíná ruce své, jakoby chtěla dáti na jevo, že hotova jest přijmouti každého hříšníka. Aťkoliv jsem na tento obraz laickému Māti pohlédl, přišla mi na mysl krásná slova, jež ji sv. církev v ústa klade: „Blahoslavený člověk, kterýž slyší mne, a kterýž bdi u dveří mých každodenně a střeže u veřejí vrat mých. Aťdoby mne nalezl, najde

život a obdržet spasení od Hospodina.“ (Příslovi 8, 34—35). Před touto slohou modlili se frantiskáni a nábožné křesťané Jeruzalémskí každodenně odpoledne lauretanské litanie a zpívali rozličné nábožné písně. Zvláště mnohou vážnou při tom hnul krásný zpěv: *Tota pulchra es Maria et macula non est in Te.* (Celá krásná jsi Maria a poskvrny v Tobě není). Počet křesťanů, kteřížto v dojmavé této pobožnosti účastenství brávali, byl vždy hojný; byloť viděti, že katoličtí Arabové mají velkou úctu k Panně Marii, doufajíce, že mocným orodováním jejím naleznou život a obdržet spasení od Hospodina. Tuto úctu a důvěru k Panně Marii osvědčují také tím, že v měsíci květnu tak zvanou „Marianskou - aneb májovou pobožností“ konávají^{*)}.

Dne 7. prosince konaly se o 1½ hodině popolední ve chrámě sv. Salvátora slavné nešpory a na to modlitba ranní a chvála o neposkvrněním početí Panny Marie. Hodinky tyto, kterýmiž se vzdávala chvála Bohu a neposkvrnění Děvičce Jeho, konány byly ode tří kněží z řádu sv. Frantiska s četnou asistencí asi třiceti řeholníků téhož řádu a se sborem dvanácti zpěváků, pochůlků to arabských. Velebný zpěv řeholníků těchto mnohou tím více pohnul, když

*) Snyšel jsem v Jeruzalémě, že Turci, jenž Pannu Marii nechtějí sice co „matku Boží“ ale přece co „svatou pannu“, na protestanty mnoho nebrží, poněvadž iilo Panně Marii všelchnu úctu uptrají. — Žádoucnó by bylo, aby krásná májová pobožnost vůbec také mezi zbožným slovanským lidem uvedena byla; neboť že pozorovati, že nejenom protestanté, nýbrž i všichni křesťané vůbec — Pannu Marie se takřka boji, vědouce, že Maria jest onou ženou, která měla potříti hlavu pelného hada, (1. Mojš. 3, 15), otce to vši lži a všelichého kacířství.

jsou si zpovněli, že jsou mezi nimi františkáni ze všech národů a končin světa. Zde v Jerusalemě, kde Panna Maria předhývala, porozuměl jsem velebnému Magnifikat čili oněm překrásným slovom, jež byla požorná a neposkvrněná Panna tato ke sv. Alžbětě druhdy pronesla:

„Velebí duše má Hospodina: a zplesal duch můj v Bohu spasiteli mém. Že zhlédl na ponížení děvky své; nebo aj od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové; neboť veliké věci mi učinil ten, jenž mocný a jehož jméno svaté jest. A milosrdenství jeho (trvá) od pokolení až do pokolení bojcům se jeho. Učinil moc ramenem svým, rozpřáhl psky v mysl srdce jejich. Sradil mocné se stolice a porušil ponížených. Račné nařmil dobrými věcmi a bohaté pustil prázdné. Ujal se Israele služebníka svého, rozpomenuto se na milosrdenství své; jakož byl mluvil k otci našim, k Abrahamovi a semeni jeho na věky.“ (Luk. 1, 46—55).

Mezi tím, co se při nepřerádkách zpívalo Magnifikat, podřukoval jeden kněz františkán rovným řadidlem hlavní oltář, pak nejdůstojnějšího strážce sv. země, všechných františkánů a konečně i většic lid. Tento obyčej, podřukovati, i přítomný lid, zachovával se v Jerusalemě nejenom při nepřerádkách, nýbrž také při misi sv. po evangeliu, a má do sebe hluboký smysl; neboť lid tím býval napomenut, že i jeho modlitby, mají-li od Boha vyslyšány býti, jako louč wonného řadidla zhlíru vstupovati musí; jak připomínají slova, jež říká kněz, řduž při slavné misi svaté

při obětování ožutuje oltář: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo etc.*; t. j. Vznášej se modlitba má jako zápal (tabidla) před obličejem tvým atd. (Žalm 140. 2).

Po skončení modliteb jitkných a chvál zpívaly se s doprovodem varhan loretaňské litanie a slova: *Tota pulchra es Maria**). Pozoruhodno jest, že v Jerusalemě (a také v Itálii) požehnání s nejsvětější Svátostí oltářní obvyčejně jenom v neděli a ve svátých Páně lidu se uděluje, a tehdaž bývá velebná Svátost mezi nepřiporami nad svatým stánkem hlavního oltáře vystavena. Na slavnost neposkvrněného početí Panny Marie a osm dní před ní a též tolik po ní, to jest po celých oktáv této slavnosti, stojí nad svatým stánkem Jocha Matky Boží a velebná Svátost se jenom na onu chvíli z tabernakulu vezme, co se jí uděluje lidu požehnání. Frantiskáni vlastně mají za to, že na oltáři, na němž velebná Svátost vystavena jest, nejméně 22 svíci hořeti musí.

Slavnost neposkvrněného početí Panny Marie konala se dne 8. prosince ve chrámě sv. Salvátora vešlepně. Poněvadž nejdůst. patriarcha za příčinou nemoci sám slavné služby Boží konati nemohl, sloužil slavnou mší sv. s četnou asistencí bp. Geribert Witsch, a vše v onom krásném ornátě, jež sem daroval sv. Dtec, Pius IX. Při těchto slavných službách Božích zpívala se s doprovodem sysharmoniky mše, kterou spisovatel tohoto díla ode dne 20—25. listop.

*) Nápěvo k tomuto krásnému zpěvu nalezá se ku konci tohoto díla.

1861 w Jerusalemě byl složil*). Též se zpíwal t offertorium onen čtvero zpěw, který tentýž spisowatel ke cti blahoslavené Panny Marie na moři byl složil a jehož slova jsou:

Ave maris stella,
Dei mater alma,
Atque semper virgo,
Felix coeli porta.

Zdráwas hvězdo strážná,
Matko Boží wázná,
Panno ušlawičná,
Nebes bráno sličná!

Zpěwáci byli: Otcowé františkáni Báclaw Netherda, Deogratias Beč, Ferdinand, Mariano a Eustachius. Skladatel zpíwal též a hrál na fjsgharmoniku.

Zde bude snad na místě, popsat poněkud kostelní hudbu, jak se provozuje w Jerusalemě. Františkáni w Jerusalemě jsou — jak swrchu řečeno bylo — z wětšší části Italiani a Španělowé, a tito sem přinesli hudbu, jaká w zemích jejich we zvyku jest. Prvním warhanikem a ředitelem tůru jest Španěl Giacomo Bodo, druhým Italian D. Ferdinand. Hudba kostelní we Španělsku a

*) Tato památná mše, jejíž dedikaci nejdůležitější p. biskup Brněnský, Antonín Arnost hrabě Schaffgotsche, milosrdně přijmouti ráčil, provozowala se též w Betlémě w noci narození Spasitele našeho Ježíše Christa (in ipsa sacratissima nocte) 25. dec. 1861, a opět w Jerusalemě před hrobem Božím dne 15. ledna 1862. Partituru této mše položil skladatel její za důčiňování na hrob Páně. — Z Krystof Garaut z Boschie, dobrý to znalec hudby, složil w Jerusalemě zpěw, který se tam provozowal. —

w Itálii jest wůbec wesele a od wážné německé
 hudby zcela rozdílná. Již hrání na warhany jest
 velmi wesele, a nemálo se horší posluchač, který
 na wážné akordy a preludia našich warhantůw
 zvyklý jest, slyše, jak španělský a italský war-
 hant hrá pochody (marše) a jiné wesele kusy.
 Řadykoliv kněz i oltáři kráčel aneb od něho jde,
 hrá warhant wesele pochod, a při offertoriu, kdež
 se obyčejně nezpívá, hrá co se mu líbí, a po-
 užívá této příležitosti i. dolázaní obratnosti a
 zručnosti svojí. Tak jsem slyšel w katedrálním
 chrámě Malagiském w Španělsku při offertoriu
 dwa warhantý současně hráti; byl to pravý
 koncert na warhany. I mše a jiné kostelní
 skladby hudební jsou wesele a mají do sebe po-
 wahu, již pozorowati lze w zpěwobrádkách italských.
 Při mnohých skladbách, které w taktu tříčtvrtin
 složeny jsou a trochu spěšně se zpívají, mohli-by
 posluchačové i tančiti*). Welikou cenu kladou
 italské a španělské skladatelové hudby na Glo-
 ria a Credo; za touto příčinou bývají také tyto
 části mše swaté obyčejně příliš dlouhé. Slyšel
 jsem w Itálii, w Španělsku a také w Jerusa-
 lémě mnoho takových mší, jejichž Gloria a Credo
 půl druhé ano i dvě hodiny trvaly. W pravdě
 — myslel jsem u sebe — sine fine dicentes.
 Widěl jsem w Jerusalemě partituru jedné mše,
 kterou tam poslal D. Giuseppe Meiners**), ředitel

*) Na důkaz toho podáme tu konci tohoto díla zítanic, jak
 jsme je w Jerusalemě slyšeli.

**) P. Meiners jest, jak již ze jména jeho souditi lze, —
 Němec. Jeho otec pocházel z Wídně a byl posléze kně-
 supcem w Miláně. Mladý p. Meiners jest wyborným
 hudebníkem; neboť máme od něho nejenom mnohé rozslut

hudby katedrálního chrámu ve Vercelli v Itálii, s prosbou, aby se tam provozovala, což se iissaf jenom částečně stalo. Dlouhé Kyrie této mše skládá se ze třech dílů. První díl obsahuje slova: Kyrie eleyson, druhý: Christe eleyson a třetí opět: Kyrie eleyson. Gloria má 7 dílů. První díl obsahuje slova Gloria in excelsis Deo, až wčteně glorificamus te, jde do D dur, má tempo Allegro a $\frac{3}{8}$ taht. Druhý díl obsahuje slova: Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam, majte způsob tonu G dur, Tempo: Meno Allegro a taht $\frac{3}{8}$. Třetí díl zawírá w sobě slova: Domine Deus — až filius patris, B dur, Allegro moderato a čtyřčtvrtní taht. Čtvrtý díl: Qui tollis. Andante sustenito. G moll, taht . čtyřčtvrtní. Pěnto díl má i podobělení, w němž jest tempo: Piu meno. Šátý díl: Qui sedes ad dexteram Patris. D dur, Andante, taht $\frac{3}{8}$. Šestý díl: Cum sancto spiritu in gloria Dei Patris. Allegro, taht $\frac{2}{4}$. Sedmý díl opět Cum sancto Spiritu. Piu mosso, D dur: taht $\frac{2}{4}$.

Gloria této mše má přes 700 tahtů, a jenom partitura jeho obnáší osm archůw. Takové italské Gloria nebere lonce a bylo by zapotřebi, aby posluchač napřed Pána Boha a smaton tepélitwost poprosil. Napodobně skládá se i Credo ze mnoha dílů. Už protiwně jest při

skladb, nábrž také mnohé zpěwůw. Bohužel, pozbyl co skladatel hudby wážné powahy německé a přišel iehfowážnou powahou italskou. Máam sám od něho hudebné skladby, které by se iissaf, jsouce přetíž mešelé, w našich chrámech provozowati nesměly.

italské a španělské kostelní hudbě často opakování jednotlivých slovo. Tak jsem slyšel jedno Gloria, jehož prvním nesmírně dlouhým díl obsahoval jenom slova: Gloria in excelsis Deo; druhý též tak dlouhý: Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Víme sice, že úřadové anglickí ustanoveně Bohu se klanějí, před trůnem Jeho bez přestání volajíce: „Swath, Swath, Swath jest Bůh zástupár“ a že tento zpěv jejich Bohu se líbí. Žeby ale Bůh také ve zbytečném opakování textu messního oblibění měl, — o tom bych pochyboval. I v litaních slova až příliš často se opakuji t. př. Sancta, sancta, sancta Maria, ora, ora, ora pro nobis; nadto se také proměňují neztvrdlá dlouhá syllaby ve krátké, t. př. mātēr Christi, ora pro nobis; což se často kráté státi musí, poněvadž celé litanie podle jednoho a téhož nápěvu se zpívají a text pro množství syllab s nápěvem se nesrovnává*).

Druhý svátek Marianský, jež jsem v Jerusalemě slavil, byl svátek očisťování Panny Marie aneb slavnost hromnic, kteroužto čtenářům tuto popřati míním.

Řeknuž jsem se v den slavnosti této (2. února) o 5. hod. ránní ubíral do kostela Božího hrobu, bylo strážlivé povětrí, s nebe jen se lilo a bouře hrozně rachotila. Brána byla ještě zavřena; neboť turečtí strážcové byli posud ponoceni v liběm spánku. Přes čtvrt hodiny stál jsem venku v dešti, tak že jsem byl veskrz promoklý. Laflarový čtenář mi jistě rád uvěří, že jsem ne-

*) Víáme za to, že by se s reformací aneb zlepšením hudby kostelní předevšim v Itálii měl pečatel učiniti.

měl chuti, zptivati wzhladem na tyto turecké strážce známou ukolébavku:

Spi, robátko malé,
 Bejšeť hldá stále,
 Undělčel; bdi,
 Celou noc nespí,
 A lůžku rád se sklání,
 Duffičku svou chrání
 V tiché písni své;
 Spi dělátko mé!
 Hajej, hajej, hajej,
 Sladce odpočivej,
 Hajej, hajej, hajej
 Děta neotvírej,
 Sladce spi!

Konečně po mnohém klepání a volání vy-
 strčil jeden ze strážcův tureckých žebřík skrze otvor
 ve vratech prolomených, po němž jiný turek ze
 svého bytu ptičší na horni vyšel a ohromné
 dva tam visící zámků otevřel. Vstoupili jsme
 dovnitř. Štu sloužení misse sv. vymolil jsem
 sobě ouen malý oltář na hoře Skalvarii, vzdělaný
 na místě, kdež seděla zformoucená Matka Páně,
 když ji vložili v láno mrtvolu přemilého Syna
 jejího. Uhodněš snadno, milý čtenáři, proč jsem
 sobě právě tento oltář vymolil. Stojíš jistě
 na témž místě, kde se vyplnilo proroctví Si-
 meonovo o mcei, jenž pronikl sedmi ranami
 mateřské srdce Marie Panny. „Když se naplnili
 — tak vypravuje sv. ewangelium — dnové
 očistkové Marie podle zákona Mojžíšova, nesli
 jej (Ježíše) do Jerusalema, aby ho představili

před Pánem, jakož psáno jest v zákoně Páně: Že každý pacholík otvíraje život, svatý Pánu slouiti bude, a aby dali obět, jakož pověděno jest v zákoně Páně, dvě hrdliček aneb dvě holoubátek. A aj, člověk (jeden) byl v Jerusalemě, jemuž (bylo) jméno Simeon, a člověk ten byl spravedlivý a bohabojný, očekávající potěšení israelského a Duch svatý byl v něm. A dostal byl odpověď od Ducha svatého, že neužítí smrti, lečby prvé užít Christa Páně. I přišel v duchu do chrámu. A když uváděli dítě Ježíše rodičové Jeho, aby učinili za něj podle zákona, vzal jej i on na lokty své a chválil Boha a řekl: Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, podle slova svého v pokoji; neboť viděly oči mé spásení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech lidí, světlo k zjevení pohanům a k slávě lidu svého israelského. Otec pak a matka jeho divili se těm věcem, kteréž pravěny byly o něm. I požehnal jim Simeon a řekl k Marii, matce jeho: Až poštaven jest tento ku pádu a ku povstání mnohým v Izraeli; a za znamení, jemuž bude odpíráno, a svou vlastní duši pronikne meč" (Luk. 2, 22—35).

Na témž místě tedy, kde se vyplnila předpověď Simeonova o ufrutné bolesti, kterou Maria při ufrutném umučení Syna svého trpěla, sloužil jsem na hromnice mši sv. Raskavý čtenář může si snadno představit, jaké city pronikaly srdce mé, když jsem si zpomněl, že na témž místě seděla kdysi truchlící matka a držela na klíně mrtvého Ježíše, Ježíš byl Simeon ve chrámě vzal na lokty svoje.

Skončiv mši sv. byl jsem přítomen svě-
centí svíce a průvodu. Představený (præsidente)
hospice frantiskánského čili malého kláštera, jenž
se nachází na blízku Božího hrobu, světil svíce
při asistenci dvou kněží na samém hrobě Spa-
sitelského světa, a podělil pak jimi kněží a laiky; na
to veden byl průvod třikráte okolo kaple Božího
hrobu. S jak jsme tu neměli býti hluboce do-
jati tou velebnou slávností, vzneseným zpěvem
chorálním a zvláště pohledem na onen hrob
posvátný, jenž to den všeobecného vzkříšení ne-
vydá žádného mrtvého z lůna svého! Zapomněli
jsme při tom na svízelu, jež nám účastníkům
ve průvodu tomto přestáti bylo. Z oblaků se
na nás jen lílo, brodili jsme se téměř ve blátě
jdouce při průvodu okolo hrobu Páně; a co při
té plíšti trpěla i roucha kostelní, může se každý
doutyslit; pročez opětujeme: nepostarají-li se
katolické vlády o rychlou pomoc, stíti se kupala
na hrob Spasitelův. — Mezi účastníky v témž
průvodu vzbudil ve mně jeden muž zvláštní
soustrast. Stehl totiž v ruce planoucí svíce
co obraz onoho světla, jenž přišlo na svět ku
zjevení národům (Luk. 2, 32); nemoha ale sám jíti,
musel býti veden. Kdo jest to? a co mu schází?
Jest to známý již frantiskán, bratr laik Randi-
dus Beiro, slepec. Ubohý tento bratr uvedl mi
na paměť tklivé verše:

Wám kol sebe noc tmavou!
Zasných hvězdiček svět,
Měsíčka tvář libě smavou
Nežtím se zrcadlit.

.. . . .
 Ach, hůře nežli surti den —

Zde žiti w slepotě! (S. T.)

Později mi bylo wyprawowáno, že Kandidus Beiro byl 6 dní stár, když oslepl. W pátem roku věku svého začal se učit na warhanty hráti a 14letý již hrál tak dobře, jako jeho mistr, a wstoupil do řádu sw. Františka. W r. 1831 složil teholné sliby. Co sám skládá, musí jiný napsati.

D 8. hodině odebrali jsme se do chrámu patriarchálního a spolu chrámu kláštera swatého Salvátora, kdež sám patriarcha, Monsignore Giuseppe Walerga, svěcent swíci konal a průvod vedl. Nemaje w patriarchátu swém dostatečného počtu světských kněží, aniž w Jerusalemě zvláštního patriarchálního chrámu, musí wšechny obřady a služby Boží o slavných dnech konati w dotčeném klášterním chrámě Sw. Salvátora, přičemž osm hodnostářůw téhož kláštera (wikář, prokurátor a diskréti) tvoří kapitolu jeho*). Se svého biskupského stolce světil patriarcha hromničné swolce obhřejným w církwi kat. zavedeným obřadem, a rozbělil je potom mezi duchowenstvo a věřící. Slavný průvod vedl se takto: W předu krácel nosič kříže (laik) a po něm zástup mužských; pak následowalo 16 pacholců zpěvákůw a čtyři choralisté (kněži to františkáni). Zpíwalis překrásné a též slavnosti zcela příslušné antiphony, jež tuto podáváme:

*) Za času mého w Jerusalemě se zdřizowání budowal nejb. patriarcha nedaleko brány Zasské velké starost, w němž mlti bude zvláštní swůj chrám, swůj palác, seminář, kancelář atd.

1. Adorna thalamum tuum Sion, et suscipe Regem Christum: amplectere Mariam, quæ est coelestis porta: ipsa enim portat Regem gloriæ novi luminis: Subsistit virgo adducens manibus Filium ante luciferum genitum: quem accipiens Simeon in ulnas suas, prædicavit populis, Dominum eum esse vitæ et mortis et Salvatorem mundi.

2. Responsum accepit Simeon a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini: et cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas suas et benedixit Deum et dixit: Nunc dimittis servum tuum Domine in pace!

V. Cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: ipse accepit eum in ulnas suas.

R. Obtulerunt Domino par turturum aut duos pullos columbarum: sicut scriptum est in lege Domini.

V. Postquam impleti sunt dies purificationis Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt Jesum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino.

R. Sicut scriptum est in lege Domini.

V. Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto.

R. Sicut scriptum est in lege Domini.

1). Dždob lože své Sione a uhoši trále Christa: obejmi Marii, jež jest brána nebeská:

onaš zajiště neše krále slávy nového světa: Stojí panna neseuc na rukou Syna před deníček zrozeného, ježž Simeon vzal na lokty své předpověděv o něm národům, že jest pánem života a smrti a Spasitelem světa.

2). Simeonu zjeveno bylo od Ducha svatého, že neužítí smrti, ažby prvé užtel Christa Páně: a když wnesli dítě do chrámu, tedh on vzal je na lokty své a chválil Boha a řekl: Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, w pokojí!

V. Když utvářeli dítě Ježíše rodičové jeho, aby učinili za něj dle obvyčeje zákona: vzal on jej na lokty své.

R. Dali Pánu obět dvě hrdliček aneb dvě holoubatek: jak pověděno jest w zákoně Páně.

V. Když se naplnili dnové očisťování Marie podle zákona Mojžíšova, nesli Ježíše do Jerusalema, aby ho postavili před Pánem.

R. Jak pověděno jest w zákoně Páně.

V. Sláva Otci, i Synu i Duchu svatému.

R. Jak pověděno jest w zákoně Páně.

Za choralisty zptvajícími into krásné Antifony šlo 15 chowancůw ze semináře pro světské duchovenstvo z Weitzally. Mladci ti to, asi 13—20letí, byli oblečeni w taláry s čerwenými pásy a w rochetách. Zvláštní pohled poskytuje takový arabský mladík w taláru, zláště když jda po ulici má na hlavě tak nazvaný tarbus. Tarbusse arabské (od Turkůw Jez nazvané) jsou čepice, nočními čepicemi podobné, barvy co křem červené, a wzadu na nich wíší dlouhé modré škapce. Za seminaristy těmito šli otcové frantíšťáni, pak ceremoniář, dva asistenti (kněži to světskí),

kancléř nejd. patriarchy, a konečně patriarcha sám v ornatě pontifikálném. Průvod se ubíral chodbou klášterní a navrátil se pak do chrámu. Po skončeném průvodu konal P. Wáclaw Netherda s asistencí slavné služby Boží; patriarcha jim obcoual na svém stolci. Neustále zraků mému, že jeden malý seminarišta měl úlohu, držeti patriarchovi tabáčičku (píšťku) a štátek. Patriarcha žehnal kadidlo a knihu ewangelii a udělil na místo p. Netherdy ku konci po *Ite missa est* i požehnání při mši sv. obvyklé. Po slavných službách Božích četl p. Wáclaw od oltáře v latinské, a jiný frantistka v arabštině řeči bullu papežskou, dle níž má patriarcha pravomocnost, udělovati požehnání apostolského s odpustky. Po uděleném požehnání zanotil sbor zpěvákův - dvafráte následující verš s odpovědí: *Domine salvum fac imperatorem nostrum Napoleonem! Et exaudi nos in die, qua invocaverimus Te!* (Spasena učin, Pane, císaře našeho Napoleona! A wyslyš nás v den, kdež wzywati budeme Tebe). Načež se modlil p. Wáclaw Netherda obligátní modlitbu za císaře francouzského, kteráž konsul francouzský, p. Edmund Barère, s nemalým zálibením naslouchal. —

Kapitola osmnáctá.

Slavnost Jednibolestné Matky Boží a neděle květná
v Jerusalemě.

Dne 11. apríle t. j. na slavnost jednibolestné Matky Páně (festum septem dolorum B. Mariae V.) sloužila se prvotní mše sv. již o 3 hodinách a 11 minutách ráno na hoře Kalvarii u malého oltáře Panny Marie. Za zvláštním papežským dovolením mohou se na téže hoře již hodinu před ranní zří (ante auroram) mše sv. sloužiti. S já intuil jsem též den u téhož oltářička Panny Marie nekrvavou obět Bohu přinésti, avšak nebylo možno; neboť z množství přítomných kněží chtěl jedenkaždý tam sloužiti, a z toho povstal pravý zápas o tento oltář. Byli pať mimo frantiskány v Jerusalemě kněží světskí z dalekých krajín: Italíani, Francouzové, Španělové, Němci ano i ze vzdáleného Mexika. Sotwa že jeden u oltáře 7 bolestné Matky Páně mši sv. sloučil, již čekali 2—3 odění v messní roucha a zcela připravení, aby k témuž oltáři přistoupili. S já jsem tu stál připraven, ale současně se mnou také jeden kněz z Mexika. Myslil jsem u sebe: Já jsem Abraham, ty jsi Lot. „Ať není sváru mezi mnou a tebou.... jestliže na levou stranu půjdeš, já pravou držeti

budu: jestliže ty pravou zvolíš, já na levou půjdu“ (1. Mojš. 13, 7—9). Onť vyvolil levou stranu t. j. oltářiček sedmibolestné Matky Boží; a já se odebral na pravou stranu t. j. k oltáři stojícímu na místě, kdež Pan Ježíš na kříž přibit byl, a tam jsem sloužil mši svatou.

O 8. hodině konali se u téhož oltáře sedmibolestné Panny Marie slavné služby Boží. Op. wikář, Bonaventura a Glaramalle, sloužil u něho s asistencí dvou kněží františkánů slavnou mši svatou. S průvodem sysharmoniky zptávala se mše, již složil D. Giacomo Bodo. Mše tato má povahu italské zpěvohry; Gloria a Credo trvají nesmírně dlouho. Ostatně jest p. Giacomo rožborným hudebníkem. Bylť jsem až k slzám pohnut, když se po epistole zpívala Sequentia, ježžto tklivé verše na památném místě, kde bolestná matka pod křížem stála, srdce citlivého křesťana náramně dojmají:

Stabat mater dolorosa
Juxta crucem lacrymosa,
Dum pendebat Filius:
Cujus animam gementem,
Contristatam et dolentem
Pertransivit gladius.

O quam tristis et afflicta
Fuit illa benedicta
Mater Unigeniti!
Quæ moerebat et dolebat,
Pia mater dum videbat
Nati poenas inclyti.

Quis est homo, qui non fletet,
Christi Matrem si videret

In tanto supplicio?

Quis non posset contristari,
Piam Matrem contemplari
Dolentem cum filio?

Pro peccatis suae gentis
Vidit Jesum in tormentis
Et flagellis subditum
Vidit suum dulcem Natum
Morientem desolatum,
Dum emisit spiritum.

Eja Mater, fons amoris,
Me sentire vim doloris
Fac, ut tecum lugeam.
Fac, ut ardeat cor meum
In amando Christum Deum,
Ut sibi complaceam.

Sancta Mater, istud agas,
Crucifixi fige plagas
Cordi meo valide!
Tui Nati vulnerati,
Tam dignati pro me pati,
Poenas mecum divide.

Fac me tecum pie flere,
Crucifixi condolere,
Donec ego vixero.
Juxta crucem tecum stare,
Et me tibi sociare
In planctu desidero.

Virgo virginum præclara,
 Mihi jam non sis amara,
 Fac me tecum plangere.
 Fac ut portem Christi mortem,
 Passionis fac consortem
 Et plagas recolere.

Fac me plagis vulnerari,
 Fac me cruce inebriari
 Et cruore Filii.
 Flammis ne urar succensus,
 Per te, virgo, sim defensus
 In die judicii.

Christe cum sit hinc exire,
 Da per Matrem me venire
 Ad palmam victoriae.
 Quando corpus morietur,
 Fac, ut animæ donetur
 Paradisi gloria. Amen*).

Stála truchlá w bolné ráně
 Podlé křiže matka Páně,
 Sedň Syn její na něm pněl;
 Duši její přebohou,
 Žalostnou pro strast mnohou,
 Přesťrň meč otevřel.

Š jať smutna, zřormoucena
 Dyla Mátí ošlawená
 Syna swého poknton!

*) Svéhoou sequentií tuto složil františkán Jacopone da Todi, jináť Jacobus de Benedictis, jenž se w Todech we Spoletském wévodství w papežské Itálii narodil a l. 1306 umřel. Viz „Synnaly církevní“ od Františka Gušťa str. 82. druhého vydání. — Itálie, dle kterého se tato sequentia w Jerusalemě zptvá, pochází od p. Giacoma Voda a náleží se ku konci tohoto díla. —

Jak mblela, jak se chvěla
 A jak tělo, když Ho žtela
 Muku skládat překrutou!

Kdožby ronil pláč se styděl,
 Kdyby matku Páně widěl
 Takým hořem schvácenou!
 Kdožby ostal prostým bolu,
 Mřítou máteř wida spolu
 Se svým Synem strápenou!

Pro nepravost zlostných bratří
 Jesu Christa w trýzních patřil,
 Zať Ho katan biči dral;
 Přemilého žtela Syna,
 Zať opuštěn, w mukách hyna
 Duha svého Dcei wzdal.

Oja matko, lásky zdroji,
 Dej ať bol mne s Tebou spojit,
 Ať se s Tebou rozkvitím;
 Nechť wšechen wzplauout mohu
 Láskou služnou Christu Bohu,
 Ať Ho jobě nachýlím.

Swatá matko, wrouceně prošim,
 Nechť bolest Páně nosím,
 Wrocně mně ji w duši wtlač!
 Wšechnu ránu, kterou sklánu
 Widěl Pánu náder schránu,
 Se mnou mile dělit rač.

Dej, ať ráda duše strádá,
 S Christem snášet muka žádá,
 Pořád stává života;

Podlé kříže s Tebou státi,
S tebou spolu věrně lkáti,
Vroucná jest má ochota!

Žanno panen slávo stvoucí,
Smou mi prokaž lásku vroucí,
Nechť s Tebou rozplynu;
V každé době roven Tobě
U smrt Páně chováme v sobě
A v Ném zcela spočinu!

Nechť ctitm Jeho prouhy,
Z kříže piji podle touhy,
Láskou k Synu rozkoužen,
A tím rozplana milováním
V přimluwach Tvých nechť se chráním,
Když zastvítne soudný den.

Nechť kříž jest mi za ochranu,
A smrt Páně za obranu,
Jeho milost v otavu;
A když tělo toto skoná,
Dej ať duše neúhonná
Přejde v rajskou oslavu.

Dne 12. apríle t. j. v sobotu před květnou nedělí o 1 hodině popolední držel latinský patriarcha, Monsignore Valerga, slavný wjezd do chrámu Božího hrobu. Jest totižto obyčej v Jerusalemě, že v tuto sobotu wssichni tři patriarchové, latinský (katolický), řecký a arménský do chrámu toho slavně wjíždějí a wjezdem tím takřka v držení chrámu tohoto uwezení bývají. První právo na chrám tento náleží — jak již

řečeno bylo — katolíci; protož také patriarcha jejich prvně do něho vstupuje. Brána chrámová byla zcela otevřena. Okolo kamene pomazání (lapis unctionis) stáli seminaristé, františkáni a velký počet světských kněží v rochetách, čekající na patriarchu. Na náměstí před chrámem Božího hrobu stálo turecké vojsko. Tážeš se snad, milý čtenáři, k čemu to turecké vojsko? Nevěste! Turci mají — což křesťanstvu k velké cti neslouží — úlohu, udržovati pořádek mezi katolíky, Řeky a Armény a zabránovati všem svárům a bitkám, kteréby mezi těmito povstati mohly. Je skutečně nezděka i krvavé rvačky na tomto posvátném místě povstávají, — ukláží při jiné příležitosti.

Monsignore Valerga přišel tedy prvně do chrámu. Před ním krácelo osm kavasů. Ztenuj toto slyšíš snad ponejprv, milý čtenáři, a nevíš, co oznnamenává. Každý hodnostář, buď církevní aneb civilní (patriarchové, konsulové atd.) v Jeruzalémě aneb v tureckých zemích vůbec bydlící, má několik kavasů. Jsou to mužové od hlavy až do paty ozbrojení; oni krácejí před pány svými, dělajíce mu v tlačení cestu a bráníce ho, přijde-li do nějakého nebezpečí. Strážníci tito jsou největší částí bývalí turečtí důstojníci a mají podivný oblek a zvláštní zbraň: Tarbus totiž, krátký červený kabátek se dvojíma rukávky, z nichžto jednu pozadu jenom visí a jako strážák v polí větrem pohybovávající; krátké ale velmi široké a krásné kalhoty, bílé punčochy a špičaté střevíce; za opasek jim slouží různoba-

rewný šátek. Zbrani jejich pať jest: welká hůl, šamle a dvě pistole.

Patriarcha poslehl u kamene pomazání, a pomodliv se posbíhl ho: po té intonował: *Te Deum laudamus* (Bože chválime Tebe), a průvod pokračował ve zpívání welebného chwalozpěwu tohoto ubíraje se ke kapli Božího hrobu. Patriarcha wstoupil do též kaply a wškonal modlitbu u hrobu Spasitelowa. Při slowech: *Te ergo quaesumus tuis famulis subveni* fráček průvod dále do kaply Panny Marie a fice w tomto pořádku: Nápřed nosič kříže (crucifer), pať mládí zpěváci, 3 bratři frantisskání laikowé, z nichžto jeden nesl prapor a oštatní dwa swěcený. Na praporu tomto spatřuje se na wrchu obraz Spasitele žehnajícího kouli země, a dole jsou obrázky sw. Antonína Paduanského a Frantisska Assiského. Pod obrazem Spasitelowým jsou slowa: *Omnis terra adoret te* (ať se klání tobě celá země), a letopočet: 1740. Pať následowali jím frantisskání, seminaristé, swětíši kněží w rochetách, 2 asistenti w pluvialech, nejdušf. patriarcha, francoušský konsul se swým kancléřem a kowěčně lib. W kaple Panny Marie posadil se patriarcha na trůn a přijímal ode wšech homagium t. j. wšichni, jak kněží tak i laikowé, přistupowali k němu a líbali mu ruku. Toto homagium činí se patriarchowi, řeholím koná slavné služby Boží; a nemáže-li jich pro nemoc neb za jinou příčinou sám konati, činí se homagium toto nejdušfjnejššimu strážci sw. země a w nepřítomnosti tohoto i D. wířáti. Po složení tohoto homagia nemohl patriarcha hned slavný

průvod tu stacem v chrámě konati, poněmáh
teď patriarcha do něho právě slavný wjezd držel.

O 2½ hodině wskočil Cyrillus, teď pa-
triarcha, do chrámu. Očekávalo ho u kamene
pomazání osm pacholcůw, nosič kříže a 8 popůw.
Oblek pacholcůw těch podobal se pluvialům, byl
zelený, čerwený a modrý barwy, a zdálo se, že
ješt na něm mnoho stříbra. Popové měli též
velmi krásné a stvořné pluvialy; někteří z nich
drželi v rukou velké knihy, jejichžto stříbrná a
zlatá vazba zřádu mému nešla. Před patri-
archou kráčelo 6 kawasů a pať 10 teďch biskupůw,
mezi nimiž i jeden ruský biskup se nacházel. Biskupové
měli černý oblek a vysoké čepice, z nichžto po-
zadu černý flor wisel. U kamene pomazání
oblekl se patriarcha ve velmi krásný modrý,
mnohým zlatem wyššitwaný pluvial, přijal z
ruky jednoho popa stříbrnou berlu a žehnal křížem
ořolo stojícímu lidu. Na to zpíwali popové,
wice nosem nežli ústy, jakousi plseň, a patriarcha
odebral se napřed k Božímu hrobu a pať do
teďého kostela. —

Nápodobně jako katolický a teď patriarcha
držel o 4. hodině arménský biskup (Arménové
právě patriarchy neměli) svůj slavný wjezd do
chrámu Božího hrobu. Z arménské kněží měli
pluvialy, ale velmi jednoduché; jakowé jejich
měli koruny na hlavě a mnissi velmi vysoké
a špičaté čepice. —

Patriarcha Waserga konal pať se wšsem
stacem slavný průvod, jak jsme jej v kapitole
šestnácté popsali, a průvodem tímto slavnost
téhož dne se skončila.

Následující na to noci ostal jsem ve chrámě Božího hrobu, dílem abych tam svou pobožnost vykonal, dílem také abych viděl, jaké obřady tam v této noci konány bývají. Kaple Božího hrobu byla poněkud i zevně velmi ohráštěna. Bylo na ní viděti nesčíslný počet stříbrných a sklených různobarevných lamp a svícel, jejichžto světlo nune hluboce dojímalo. Uvidi ohradu Božího hrobu, zpomněl jsem si na slova proroka Izaiáše (11. 10): Sepulchrum ejus erit gloriosum. (Slavný bude hrob Jeho). Velký dojem činily krásné lampy, které hraběnka Marie z Dietrichsteinů sem byla obětovala.

V 11. hodině noční zpíval jsem s frantiskány v kapli Panny Marie hodinky (Matutinum cum Laudibus), a to trvalo až do 1 hodiny*). Mezi tím co se zpívalo Benedictus (ad Laudes), bral se slavný průvod okolo Božího hrobu, veden p. presidentem s asistenci dvou kněží frantiskánů v modrých pluvialích. Napřed šel nosič kříže, pak frantiskáni, světská kněží, osm frantiskánů v rochetách majíce v rukou hořící svíce, pak dva asistenti a president. Tento podléhal Boží hrob. Když se byl průvod zase natvrátil do kaple Panny Marie, modlil se president hlasitě modlitbu připadající na tento den z breviáře. Mezi tím, co jsme my katolíci konali tento průvod, při kterém turečtí vojáci v pořadí stáli, viděl jsem na pravo a na levo od

*) V tom čase, co jsme se modlili Matutinum, přišli 2 řeční a později 2 arménští jáhnomé do kaple Panny Marie a podléhávali napřed sloup bičování a pak i nás. Můj obdiv, že dříve než se ještě matutinum začne, rozsedla sv. miska ve chrámě Božího hrobu podléhával.

Božtĥo ĥrobu množství lidí, jenž tam leželi, spali a chrupali. Byliť to pouťníci řečtí, arménští, abychťi atd., jenž unaveni a ospali jsouce oněm křmsťm strážníkům se podobali, kteří majíce stráž držeti u ĥrobu Páně, též — spali. — Sned po našem průvodu (1¼ hodině) začala se první mše svatá. Já sloužil mši sv. již o 2¼ hod. na hoře Kalvarii (in loco crucifixionis). —

U též noci sloužili i Řekové slavnou mši sv. v kaple Božtĥo ĥrobu. Meměl jsem bohužel příležitosti, pozorovati všedny obřady jejich, poněvadž patriarcha s asistencí dlel ustavičně uvnitř kaply; viděl jsem jenom, že při offertoriu dva jahnowé vyšedše z kaply té průvod oloso ní drželi. Jeden z nich nesl na hlavě stříbrnou mše podobnou nádobu, v níž se nacházely svěcené chleby, které mezi lid rozdávány bývají. Druhý jahen držel v rukou hostii a kalich s vínem. Dva popové kráčeli před nimi a podťurovali je kadidlem; zpěváci zpívali při tom průvodu opět více nosem než ústy jakousi divnou píseň, jejížto nápěv mi nebylo lze v noty uvéstí.

Po skončení obřadů řečtých, konali zase Arménové slavné služby Božtĥi a průvod. Při průvodě nesl napřed jeden muž křtí, za ním kráčelo osm zpěvákův, jejichžto pestrý oděv nočnímu obleku (Schlafrock) se podobal; držíce hořící svíce v rukou zpívali jakýmsi divným nápěvem. Jeden z nich, maje vysoký hlas (tenorový), zpíval coťi ustavičně vysoko, kdežto druzí k tomu hlubokým (basovým) hlasem coťi brumlali. Zpěv ten pohyboval se mezi tony: f, g, a, b, c, d, es a zdál se mi býti více dle pravidel hudeb-

ných pořádaných, nežli onen Řekův. Často jsem slyšel Armény při průvodu dosti pěknou melodii zpívat^{*)}. Před zpěváky kráčeli dva thuriblisté (s kadidelnicemi), jejichžto co krev červených obleků podobal se plástiti s krátkým přewěšskem. Držíce v levé ruce hořící svíce, měli v pravé kadidelnice, ze kterých biskupa ustavičně podkušovali. Na kadidelnicích wisely malé ronličky aneb cinkadla, jejichžto ustavičné břiucení a cinkání mi až protivné bylo. Biskup arménský měl též krworudý oblek, který se ani messimmu rouchu (casula), ani dalmatice nepodobal; měl sice poněkud podobu plumiálu, ale byl velmi těsný, tak že biskupovi na tělo zcela přiléhá. Biskup tento nesl v rukou nádobu stříbrnou, v nížto se nalezal svěcený chléb. Za ním kráčeli dva kněží, jejichžto pestrobarevná roucha wypadala opět jako oblek noční; nesli hořící svíce a malé štíty (Schilder), kterými též bez přestání břiukali. Napomíná sice žalmista Páně: „Schwalte Hospodina na cymbály plesání.“ (Žalm 150); mně se ale toto břiukání a cinkání arménské nikterak líbiti nechtělo. —

Dne 13. apríle t. j. na neděli světnou ráno o půl paté hodině zpívali františkáni před hrobem Božím hodině (Primam). Štít a hřmot byl tu nesmírný, neboť mimo turecké vojáky, kteří byli po celou noc v chrámě zůstali, bylo tam množství pontifikův všelikého wyznání a ze všech končin světa. Řatolci, Řekové, Arménové, Kopti, Abysynští atd. — pravá to směsice Babelská. Mezi tím co františkáni zpívali: Jam

^{*)} Podáme ji tu konci tohoto díla.

lucis orto sidere, křičeli Řekové v blízkém chrámě svém: Agios theos, Agios athanatos, kyrie eleyson; tam zvonili zase Arménové ke službám Božím, kteréž dle obřadu arménského konati se měly; tu volali opět Rusové: „Gospodin pomiluj!“ Vyslehl jsem v pravdě, že o sluch přijdu. K tomu všemu, aby toto přesvaté místo ještě více znesvěceno bylo, kouřili turečtí vojáci smotky čili cigarky. „Bože!“ — zvolal jsem v duchu s Davidem — „přišli pohané do dědictví tvého, poskvrnili chrám svatý Tvůj!“ (žalm 78). —

O půl šesté hodině přišel patriarcha Walerga a světil před hrobem Božím palmové ratolesti*). Seděl pak všichni, jak kněží tak i laikové, z ruky jeho svěcené palmy byli obdrželi, konal se slavný průvod třikráte okolo kapky Božeho hrobu, a pak jednou okolo kamene pomazání. Napřed šel nosič kříže, za ním kráčeli zpívající pacholtkové, pak frantistáni, kněží světější, 2 asistenti, patriarcha, francouzský konsul, jeho kancléř a konečně lid. Všichni drželi svěcené palmy v ruce; vojsko turecké dělalo pořadí (špaltr). Při průvodu zpívaly se tyto krásné, slavnosti té zcela přiměřené Antifony:

*) V Jerusalemě hořel je skutečné palmy a ne tak zvané „kočičky“, poněvadž ve sv. zemi palmy rostou. Ze strom palmových již za starých časů za znamení radosti a mířejšího považováno byl, o tom svědčí nařízení Mojžíšovo (3. Mojš. 23, 40): „I vezmete sobě . . . ratolesti palmové a větvičky stromů hustých ratolesti a vrby od potoka a budete se veseliti před Hospodinem Bohem svým.“ S král David upodobal stromu palmovému chrválu, když ho přirovnával ke spravedlivému člověku křt: „Spravedlivý jako palma kvěsti bude“ (žalm 91).

Antiphona I.

Cum appropinquaret Dominus Jerusalem, misit duos ex discipulis suis dicens: Ite in castellum, quod contra vos est, et invenietis pullum asinae alligatum, super quem nullus hominum sedit: solvite et adducite mihi. Si quis vos interrogaverit, dicite: Opus Domino est. Solventes adduxerunt ad Jesum et imposuerunt illi vestimenta sua et sedit super eum; alii expandebant vestimenta sua in via: alii ramos de arboribus sternebant, et qui sequebantur, clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini: benedictum regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis: miserere nobis fili David!

Antiphona II.

Cum audisset populus, quia Jesus venit Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum et exierunt ei obviam et clamabant pueri dicentes: Hic est qui venturus est in salutem populi, hic est salus nostra et redemptio Israel. Quantus est iste, cui Throni et Dominationes occurrunt? Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit tibi sedens super pullum asinae, sicut scriptum est: Salve rex, fabricator mundi, qui venisti redimere nos.

Antifona I.

Řdyž se přiblížil Pán (Ježíš) k Jeruzalému, poslal dva učeníky, řka: Šděte do městečka, kte-

réž proti vám jest, a naleznete oslici přivázanou a oslátko s ní, na kterém žádný ještě neseděl: odvažtež je a přiveďte ke mně. A řekne-li vám kdo co, rcete, že Pán jich potřebuje. Odvázavše učedníci oslátko, přivedli ho k Ježíšovi a vložili naň roucha svá a on se naň posadil; a jiní prostírali roucha svá na cestu, a jiní kladli ratolesti ze stromů, a ti, kteří následovali, volali říkouce: Hosanna! Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně. Požehnané jest království otce našeho Davida. Hosanna na výsostech: smiluj se nad námi, Synu Davidův!

Antifona II.

Když byl lid uslyšel, že Ježíš přichází do Jerusalema, vzali ratolesti palmové a vyšli mu vstříc a pacholci volali: Tentos jest, jenž přijíti má tu spásu lidu; tentos jest spasení naše a vykoupení Izraele. Jak veliký jest tento, jenž trůnové a panstva vstříc vycházejí? Neboj se, dcero Sionská, ejhle král tvůj přichází k tobě sedě na oslátku, jakož psáno jest: Zdráv buď králi, způsobiteli světa, Jenž jsi přišel vykoupeni nás.

Nápodobně se zpívaly ještě jiné příslušné antifony — jak je Rituale Romanum podává. Po skončeném průvodu sloužil nejd. patriarcha v kapli sv. Magdaleny slavnou mši sv., při které se četly passie. O 7. hodině skončily se katolické služby Boží a musely se skončiti; neboť v touž hodinu začali Řeckové konati služby Boží u svatého hrobu. Z jejich patriarcha světil palmy, rozdával je mezi kněžstvo a lid a držel

napotom průvod; slavnou mši sloužil v řeckém chrámě. Později spětil i arménský biskup palmy a držel průvod.

Má tedy každé významí určitou aneb vyřázanou sobě hodinu, ve které v chrámě touto bohoslužbu konati může, a běda, kdyby se tento čas nedržel aneb prodloužil; mohla by z toho i krvavá bitka povstati. Chrám tento náležel s počátku jen katolíkům; ale nepratohm spůsobem — jak později obšírně dočteme — přimlastnili sobě v něm rozkolní Řekové a Arménové mnohá sv. místa, jakož i právo k vykonávání v něm služby Boží. Oni „lid tvůj Hospodine sněží a dědictví tvému přikročí činili.“ Tak by se o nich mohlo říci slovy Žalmisty Páně (Ž. 93). Přijde však — jak doufáme — zase čas, že katolíci nejenom v Jerusalemě, nýbrž i v celé sv. zemi nad Řeky a Armény přednost míti budou; neboť „nezavrhne Hospodin lidu svého, a dědictví svého neopustí, ažby spravedlnost navrátila se v soud, a s ní všichni, jenž jsou přímého srdce“ (Žalm 93).

Kapitola dwatenáctá.

Slavnost sw. tñhodne w Jeruſalémě.

Jsou-li obřady, které sw. církew w běhu sw. tñhodne na památku umučení a smrti Spasitele našeho Ježíſſe Chriſta koná, již samy w sobě krásné a srdce dojmající, pohnou tím více srdcem křesťana, když je spolu koná neb konati widí na témž místě, kdež tentýž Spasitel předrahou svou smrtí požolent lidské wykoupil. Tyto dojmavé obřady swatého tñhodne chceme, jak jsme je w Jeruſalémě w chrámě Božího hrobu konati widěli, nyní čtenářům svým popsat.

Dne 16. apríle t. j. we středu před zeleným čtvrtkem o 3. hodině popolední začalo katolické kněžstvo psíwati hodinky (matutinum et laudes). Před kaplou Božího hrobu byl postaven zvláštní trůn, na němž seděl nejd. patriarcha Balerga we swém patriarchálním oděwu s červenou kapucí na hlavě. S nohoum jeho seděli jako cherubini dva mladí seminariſté, a na pravo a na lewo na zvláštních sedadlách dva asistenti, pak kanclér a ceremoniář. Frantiſškáni a velký počet cizích swětſkých kněží seděli na dlouhých stolicích. S konsul francouzſkým a kanclér jeho byli přítomni. Turecké wojsko činilo spásk a bránilo, by nikdo do Božího hrobu

vstoupiti nemohl. Matutinum se zpívalo způsobem i u nás obvyčejným. Neustále zraťu mému, že svěťstí kněží, patřící k patriarchátu Jerusalemskému, po každé před čtením lektce (Lectio) před p. patriarchou pokleknou, čehož wšak frantistání nečinili, jenom hlavou poklonu dělajíce. Až k slzám jsem pohnut byl, kdž se zpíval tklivý „pláč Jeremiáše proroka nad zpusťtým Jerusalemem.“ Pláč tento hodi se w mnohém ohledu i na nynějšť Jerusalemy, a protož z něho zde částku uvádím:

„Kterak sedí samotné město (Jerusalemy) plné lidu: učiněna jest jako wdowou paní národů! pod plat umedena jest kněžna krajín. Pláče w noci a slzy její na lícdy jejích: není kdoby ji potěšil ze wšech milých jejích: wšicni přátelé její pohrdli jí a obrátili se jí w nepřátely. Stěhuje se Žúda pro soužení a pro množství služebnosti: bydlí mezi národy, aniž nalezá odpočinku: wšicni kterž jí hní, postíhají jí w úzkostech. Cesty k Sionu twírl, proto že nejsou, kdoby přicházeli k slawnosti: wšech brány jeho jsou zlaženy: kněží jeho lkají; panny jeho jsou špinavé a on sám poslačen jest hořkostí. Učinění jsou nepřátelé jeho w hlavu, odpřecowé jeho obohaceni jsou: nebo Hospodin mluwil proti němu pro množství nepravostí jeho: malice jeho wedeni jsou do zajetí před twářť sužujícího. A odesla od dcery Sionské wšedka otkraja její; učiněna jsou knížata její jako skopcowé, kterž ne nalezají pastvy; a odesli bez síly před twářť stíhajícího. Dospomenul se Jerusalemy na dny soužení swého a na přestoupení, i wšech žádoucí

věci své, kteréž mluval ope dyň starobávních, když padal lid jeho od ruky nepřátelské a nebylo spomocníka: vidí jej nepřátelé a posmívají se sobotám jeho. Stíchem zhrěšil Jerusaleme, protož nestálý učiněn jest: vsiickni, kteříž jej oslawovali, zhrzeli jím, proto že viděli pohanění jeho; on pak úpěje obrátil se zpět. Nečistoty jeho jsou na nohách jeho, aniž se rozpomenul na konec svůj: sntžen jest velmi, nemaje potěšitele: viz Hospodine trápení mé, neb se pozdvihl nepřítel můj. Roztáhl ruku svou nepřítel ke vssem žádoucím věcem jeho: nebo viděl národy, an wessly do swatyně jeho, o nichž jsi byl přikázal, aby newcházeli do shromáždění twého. Wesskeren lid jeho lká a hledá chleba: dávají wsseliké drahé věci své za pokrm k občerstvení dusse. Wzeztiž Hospodine a popatř, neboť jsem chatrný učiněn. S wy vsiickni, kteříž jdete cestou, pozorujte a wizte; jest-li bolest jako bolest má: nebo sebral jako winici mne, jakož mluwil Hospodin w den hněwu prchliwosti své. S wchosti sešlal oheň do kosti mých a wyučil mne: roztáhl sít nohám mým, obrátil mne zpět: učinil mne zpuštěného, celý den žalostí zmočeného. Wdělo jeho neprawosti mých: w ruce jeho swinuty jsou a wloženy na hrdlo mé: zemdlena jest síla má: wyhdał mne Pán w rukou, z níž nebudu moci powstati**).

*) Wiz pláč (lamentatio) Jeremiáše proroka kap. I. — Může zapřítí, že mluhá slova, kterými tentýž prorok za časů zajetí Babilonského klánu Jerusalema a trojt žití opsaláwal, i o nynějším Jerusaleme řici se mohou. Dieboť nyněšší sešlé město Jerusaleme, jehož nejmeně třetí díl w osutinách leží, podobá se truchléci wdowě; sntžen jest velmi a chatrný

Zpěw pláče Jeremiášfowa, jež w hudbu uweel D. Giacomo Vodo, trwal nesmírně dlouho. Složen jest ze třech oddělení, z nichžto první bylo Tenor Solo, druhé Bass Solo a třetí pro všechny hlasy (Tutti) s průvodem fychharmonik. Mál to unamujici do sebe, že roztahowán jednotlivých slow, Aleph, Beth, Gimmel, Daleth atd. Konce bráti nechtělo. Proto trwalo také celé officium dobré tři hodiny. Ale hudební powahy podobaly se tyto lamentace sentimentální, těžkomyslné arii, jať jich we zpěwobrách italských slycháme. Strásný a zcela we vážném chorálním slohu složený byl zpěw čtverhlasý: Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem (Christus stal se za nás poslušným až k smrti). Mezi tím, co se zpíwalo: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam (smiluj se nade mnou, ó Bože, podle welikého milosrdenství twého žalm 50), šel patriarcha od trnu swého k Božímu hrobu, kdež poslechnu, křkal modlitbu:

Respice quæsumus Domine super

učiněm jest; odešla od něho wšedá olraš a zemdlena jest síla jeho. Wydal jej Pán w ruky neročicích (Turkům), že již snad nebude moci powstati. Někdejší obywatelé Jerusáléma — židé — bydlí mezi národy, aniž nalezají odpočinku. Do swatyně jeho (chrámu Božího hrobu) wessi národové (rozkolní Řekové a Arménové), a nichž byl Bůh přitápal, aby tam newcházeli. Sluboce padl a křesl Jerusálém, poněwadž hříchem zhřěšil, a až podnes zpomíná na dni soužení swého. Sedo na nynější župlé a žalosti zmorčené město Jerusálém pohledne, uvidí patrně, „že jho nepravosti bdi nad utm, že ruce jeho swimuty jsou a wloženy na hrdlo jeho.“ Mne alespoň pohled na nynější Jerusálém roždy welmi dojal; ležil w něm coť welmi těžkomyslného, smutného a žalostného tak že, wida toto místo — plákal jsem nad ním. —

hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis subire tormentum.

Vzhlední, proste Pane, na tuto čeleď svou, za kteréhožto Pána náš Ježíš Kristus nedáhal vydati se w ruce hříšnicků a podstoupiti mučy kříže.

Ná místo obyčejného u nás klepání klepáčkami klesali všichni rukama, k čemuž dal ceremoniál zvláštní znamení. Bratr frontistů šel k Božímu hrobu, přinesl odtud poslední hořící svíce a zhasl ji před patriarchou*).

Dne 17. apríle t. j. na zelený čtvrtek začaly se konati církevní obřady o 6. hodině ranní. Před kaplou Božího hrobu postaven byl zvláštní oltář, u kteréhožto nejd. patriarcha sloužil slavnou mší sv. s asistencí. Po epistole četla se hlasitě napřed w latinštině a pak w arabštině řeči bulla papežská, dle které z lána církve

*) Známé jest, že při těchto hodinách, když se slavně zpívají, hoří na vyhořelém, podobu pyramidy majícím svícnu 16 svícek a že po každém žalnu jedna se zhasne, tak že tu končí jenom jedna a jice ta nejvyšší ještě hoří. Tato poslední svíce významává Ježíše Krista, který za čas svého umučení božství své a slávu svou před zraky lidí takřka zakryl. Poznamenává zhasínání hořících svícek připomíná nám 1) že prorokové starého zákona jeden po druhém svědectví o Christu vydávali, že ale židé jich slyšeti nechťeli, ba je pronásledovali a usmrcovali a že i samého Ježíše uznati nechťeli 2) že i sami apostolové Ježíše Krista při utrpení jeho opustili, že jeden ho zapřel ano jeden i zradil 3) že při smrti Ježíše Krista plyne se zatmělo a zemi tma přikryla. — Klepání klepáčkami aneb klesání rukama, které se na místo radošného zvolnění děje, významává naši truchlivost a zármutek nad utrpením a nad smrtí Páně. Viz: Liturgika vysvětlující svaté obřady neb ceremonie, vydaná Vědictvím Svatojanským str. 123—126.

Katoličtí vyobcováni aneb exkomunikováni jsou všichni, jenž almužny do své země poslane zabavují, zadržují, špatně spravují aneb jakýmkoliv nepravým způsobem sobě přivlastňují. Zest to hřích, jehož odpustěním jenom papež udělit může (*reservatio papalis*). Dříve nežli se při offertorii víno do kalicha nalilo, okusili ho jáhen a podjáhen, aby se přesvědčili, zdaliž s jedním smícháno není^{*)}. Po přijetí uděloval patriarcha všem kněžím a pak i lidu nejsvětější Svátost oltářní; kněžím se dávalo ze zvláštního kalicha také svěcené víno píti.

Po mši sv. posadil se patriarcha na trůn svůj a světil své oleje, při čemž mu 12 kněží a toliko jáhuů přisluhovalo. S já byl v počtu kněží a volal jsem, jak snad ještě někdy, hlasem ztichlým: Ave sanctum oleum! Ave sanctum Chrisma! (Pozdraven buď svatý oleji! pozdraveno budiž svaté křesťmo!)

Po skončení svěcení sv. oleje konal patriarcha slavný průvod s nejsvětější svátostí oltářní 3krát okolo Božího hrobu a pak jednou okolo kamene pomazání. Průvod se vedl v tomto pořádku: Nosič kříže, zptvájele pacholkové, jeden jáhen, který kříž nesl, a jemu po stranách 2 kandelabristé (nosiči svícenů), bratři to laikové františkáni, dlouhá řada františkánů v rochetách, jáhuové, kněží, 6 hodnostářů též františkánů, kteří takřka místo kanovníků zastupovali; pak násled patriarcha neja nejsvětější Svátost pod

^{*)} Tento obyčej zachovával se v zemích a krajinách, kde mnoho nevěřících se nachází; neboť stalo se, že horliví biskupové někdy i při mši sv. otrávení byli. S při mši sv., kterou sv. Dtec slouží, bývalo víno dříve od jáhna okuseno.

balbachinem; balbachin tento nešten byl od 6 frantiskánů v dalmatích. Za patriarchou šel konsul francouzský, jeho kancléř (oba v uniformě) a pak nábožný lid*) Všichni, jenž ve průvodu tomto účast brali, měli hořetí svíce v rukou; turecké vojsko dělalo spátr. Nemalý dojem na mne učinil následující velebný hymnus, jenž od sboru duchovníů a kužlů střídavě zpíván byl:

Pange lingua gloriosi
 Corporis mysterium,
 Sanguinisque pretiosi,
 Quem in mundi pretium
 Fructus ventris generosi,
 Rex effudit gentium.

Nobis datus, nobis natus
 Ex intacta Virgine,
 Et in mundo conversatus
 Sparso verbi semine,
 Sui moras incolatus
 Miro clausit ordine.

In supremæ nocte coenæ
 Recumbens cum fratribus,
 Observata lege plene
 Cibis in legalibus,
 Cibum turbæ duodenæ
 Se dat suis manibus.

Verbum caro, panem verum,
 Verbo carnem efficit:

*) Zastavěm čtenářům bylo již lze pozorovati, že při všech kostelních slavnostech v Jeruzalémě z konsulů jenom francouzský přítomen bývá; tohoto práva nemá ani ruský, ani španělský konsul, třebaž tam také katolické mocnářství zastupují.

Fitque sanguis Christi merum,
 Etsi sensus deficit:
 Ad firmandum cor sincerum
 Sola fides sufficit.

Tantum ergo Sacramentum
 Veneremur cernui,
 Et antiquum documentum
 Novo cedat ritui,
 Præstet fides supplementum
 Sensuum defectui.

Genitori genitoque
 Laus et jubilatio;
 Salus, honor, virtus quoque
 Sit et benedictio:
 Procedenti ab utroque
 Compar sit laudatio. Amen.

Chvalte usta předústojuou
 Svátost těla v závodu,
 Chvalte kreu, již láskou hojrou
 Pro člověka svobodu
 Stáčil v oběť bohaťojnou
 Bylil král vsěech národů.

Stán dán v podobí, nám se zrodil
 Z panny madou nejaté,
 Jako pontuť světem chodil
 Seje šimě přesvaté,
 A Smůj život doprovodil
 Divem lásky bohaté.

A svatějc s bratry stolu
 Posléze když stoloval,

Po starém řady s nimi spolu
Po řádu byl hodoval,
Dvanácteru apostoľů
V stravu sám se věnoval.

Slovo Tělo mění slovením
Chléb tu v těla jistotu,
A v krev vltuo v životu novém,
Ač duch má tu mráskotu,
O tom skutku opravdovém
Vltva dává jistotu.

Smátosti té neskonale
Čiňte vroucně poslou, .
Ustup řádstvo zastaralé
Novému teď zákonu,
Sle smyslu nedozralé
Sejmi vltva oporu.

Otce, Syna po oboru
Stěme s vroucnou útrobou,
Kozléhej se k nebes dvoru
Chvála slavnou spůsobou;
Buď i Duch ctěn od svých tvorů,
Tenž pochází od obou. Amen*).

Po skončeném průvodě nesl patriarcha nej-
světější Smátost do Božího hrobu, kdež po 24
hodin zůstala**).

*) Viz Synomy církevní od Fr. Saffila, str. 113 druhého vydání.

**) Připomínáme, že v tom čase, co nejsvětější Smátost v
hrobě Božím se nachází, brána chrámovní zavřena jest,
tak že ani Řekové ani Arménové v chrámě tom služby
Boží konati nesmějí. Teď ob rána zeleného čtvrtku až
po službách Božích velikého pátku náleží chrám ten jenom
katolíkům. Mezi tím co jsme my katolíci v chrámě za-

Odpoledne o 2. hodině konal patriarcha Valerga obřad umývání noh (lotio pedum) a sice před kaplou Božského hrobu. Zcela příslušně četlo se dříve následující ewangelium sw. Jana 13, 1—15:

„Přede dnem slavným velikonočním, věda Ježíš, že přišla hodina Jeho, aby šel z tohoto světa k Otci: když miloval své, kteříž byli na světě, až do konce je miloval. A po večeři, když byl ďábel již wůkl w srdce Sidáffe Simona Iskariotského, aby jej zradil, věda Ježíš, že wšechy věci dal jemu Otec w ruce a že od Boha wysšel a k Bohu jde: wstal od večeře a složil roucho své a wzatw šat, přepásal se. Potom nalil wody do mýdlenice a počal umýwati nohy učeníkům a wytírati šatem, kterýmž byl přepásán. Tedy přišel k Simonowi Petrowi. I dí jemu Petr: Pane, ty mně myješ nohy? Odpověděl Ježíš a řekl jemu: Co já činím, ty netošíš nyní, ale žtoší potom. Dí jemu Petr: Nebudeš mi nohy mýti na věky! Odpověděl jemu Ježíš: Neumýji-li tebe, nebudeš mítí dílu se mnou. Dí jemu Simon Petr: Pane, netoliko nohy mé, ale i ruce i hlavu. Dí jemu Ježíš: Kdo jest umyt, nepotřebuje, než aby nohy umyl, ale jest čist wšfeden. I wy čísti jste, ale ne wšfichni. Nebo wěděl kdoby byl, jenž ho měl zraditi, protož řekl: Nejsste čísti wšfichni. Když tedy umyl nohy jejich a wzal roucho své, posadil se opět za stůl a řekl jim: Wíte-liž, co jsem wám učinil? Wy mne

wčeném obřadu zeleného čtverku konal, umýwal všechny patriarchy na náměstí před chrámem 12 řeckým biskupům nohy. Lid přá se rval o wodu, kteréz k mytí tomu pomýto, a pil ji. —

nazýváte Mistrém a Pánem, a dobře pravíte: jsem zajisté. Poněvadž tedy já, Pán a Mistr, umyl jsem nohy vaše: i vy máte jeden druhého nohy umývat. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jako já jsem učinil vám, tak i vy činili."

Mužové, jichž nohy patriarcha dle příkladu Spasitelova umýval, byli: 2 kněží františkáni, 2 bratři laikové františkáni, 3 kněží světské (Francouzi), 1 kněz světský z Polska, 1 kněz Maronita, 2 laikové (Francouzi) a 1 laik (Italian). Vyvolili se mužové tito z rozličných stavů, řečí a národností, aby se jimi celá po vesměrém světě rozšířená katolická církev vyobrazila.

Dne 18. apríle — na velký pátek — přišel patriarcha již před 6. hodinou do chrámu Božího hrobu. Veliké množství tureckého vojska stálo před chrámem, a poněvadž brána u chrámu se neotevřela, pohub patriarcha nepřišel, postavala mezi lidem hrozná tlačence a nesmírný křik, ješto i mnozí Řekové a Arménové chtěli do chrámu vkročiti. Turečtí důstojníci byli přinuceni, holeni na ně dorážeti, aby je do pořádku uvedli. Pěkná to příprava k modlitbě — mysl jsem u sebe; — napadl mi tu slovo: Ante orationem praepra animam tuam (před modlitbou připrav duši svou). Viděl jsem, že při patriarchovi šel po pravici konsul francouzský, což mi bylo patrným důkazem, že i sám patriarcha zástupcem Francie velikou čest vzdává.

Edyž se byl Monsign. Valerga v kapli Panny Marie oblekl ve krásná černá roucha, která sem daroval císař Napoleon, odebral se s

asistenti a s četným kněžstvem na horu Golgothu a sice k oltáři vzdělanému na místě, kdež Ježíš Kristus na kříž přibit byl (ad locum crucifixionis D. N. Jesu Ch.). Zde konal ony dojmavé obřady, jaké se na velkých pátel v katolických kostelích vůbec konávají. Passie aneb umučení Pána našeho Ježíše Krista zpívali v latinské řeči tři frantiskáni, D. Ferdinando, Archangelo a Marián. Velmi tklivě zpíval D. Ferdinand. Nemohl jsem se zdržeti pláče, když se keholník tento potom odebral na ono místo, kdež Pán Ježíš umřel (k řeckému oltáři), a když tam zdlouhým, třešněm se a velmi dojímavým hlasem zpíval: Et inclinato capite emisit spiritum (a nakloniv Ježíš hlavu vypustil ducha). Po té se konala pocta čili tak zvané klanění se sm. kříži (adoratio crucis). Mejdůst. patriarcha, jeho asistenti, kněží světší, frantiskáni, konsul a kancléř francouzský a nábožný lid — všichni poklekli před křížem a modlice se políbili ho.

Po skončené poctě této šel patriarcha ve průvodu pod baldachinem, neseným od šesti frantiskánů do Božího hrobu; tam vzal nejsvětější Svátost oltářní a nesl ji, jda jednou okolo kapky Božího hrobu, na horu Golgothu. Při průvodu tomto, při kterém všichni účastníci hořící srdce nesli, zpíval se vznešený hymnus:

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget Crucis mysterium,
Qua vita mortem pertulit
Et morte vitam protulit.

Qua vulnerata lanceæ
Mucrone diro, criminum
Ut nos lavaret sordibus,
Manavit unda et sanguine.

Impleta sunt, quæ concinit
David fideli carmine,
Dicendo nationibus:
Regnavit a ligno Deus.

Arbor decora et fulgida,
Ornata Regis purpura,
Electa digno stipite
Tam sancta membra tangere.

Beata, cujus brachiis
Pretium pependit sæculi,
Statera facta corporis
Tulitque prædam tartari.

O crux ave, spes unica,
Paschale quæ fers gaudium,
Piis adange gratiam
Reisque dele crimina.

Te, fons salutis, Trinitas
Collandet omnis spiritus,
Quibus crucis victoriam
Largiris, adde præmium.

Brapor Christa krále plaje,
Tajemství se křižе volaje,
Světlo Život smrt mžato na se
Smrti dobyl Život zase.

Protem ostrými lité hrále
Proslána hrud nebes krále;

Tož krev s vodou tekla smatá,
 Vy nám byla vina šňata.

Stalo se, co pěla zdánna
 Dawidova píseň zprávná
 Běstie světle o tom řádu,
 Že Bůh ujme s dřeva vládu.

Strome krásný, přežádoucí,
 Šarlatem se krále škvoucí,
 Dostal se ti osud blahý,
 Že jsi nosil poklad drahý.

Wítej, na svém na ramenu
 Pěstoval jsi světa cenu,
 Učiněn jsi váhou těla,
 Na ntž kořist pekla pušla.

Wítej kříži, částo jistá,
 W tuto boľnou dobu Christa!
 Rozplameň cnost věrných synů,
 W hříšných zahlaď všechun vinu;

Trojediný, žldlo spásy,
 Nechť duch každý čest Ti hlásí,
 Dals nám kříže slávu věčnou,
 Dej mzdu také jeho věčnou*).

Po skončeném hymnu sloužil nejd. patriarcha u oltáře uctižování Páně tak zvanou „missa præsantificationis“ (mši předposvěcení), načež se četla w latinské a arabšské řeči papežská bulla, w kterěto se patriarchovi dává právo, udělovati sv. požehnání, s nímžto odpustky spojeny jsou. Tímto požehnáním skončila se ranní slavnost

*) Viz: Hymny církevní od J. Sussila, druhé vydání.

welikeho pátku. Na to se otevřela brána chrámu, a Řekové, Arménové atd. hrnuli se do swatyně Báne, aby ji křikem a nepořádným chovááním zneuctili*).

Odpoledne od 3—6. hodiny zpívaly se před kaplou Božího hrobu hodiny ranní a se chválám (matutinum et laudes). Od 6—7 bylo odpočívání. V 7. hod. započal se slavný průvod se všem sw. místům chrámu Božího hrobu. Průvod tento, jež vedl patriarcha sám doprovázen jsa četnou asistencí, dělil se od každodenního průvodu (jak jsme jej w kap. 16 popsali) tím, že se nezpívaly obvyčejné hymny, nýbrž žalm 50: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam (Smiluj se nade mnou, ó Bože, dle welikeho milosrdenství svého) a pak třikrát hymnus: Stabat mater dolorosa. Při každé zastávce drželo se kázání, a poněwadž poutníci zde přítomní byli ze všech národů a končin světa, kázalo se w rozličných řečech jak ewropských, tak asiatských. Wida rozličné ty národy a slyše jejich řeči, zpomenul jsem si na slova ze skutků apostolských (2, 5—8): „Byli pak w Jerusalemě přebýwající . . . muži nábožní ze všechleho národu, kterých pod nebem jest, a divili se říkouce: . . . kterak jsme my slyšeli jednokáždy jazyk swůj, w kterémž jsme se zrodili?“

*) Zjistit to w pravdě nemilá přihoda, když w Jerusalemě Řekové a Arménové současně s katolíky swátý welikonoční slavní. Nelze tu katolickému postuškovi w chrámě Božího hrobu pro křik tam panující jak slavnost w tichosti a pobožnosti se pomodliti. Budeme mítí později příležitost, ukázati čtenářům, kterak Řekové a Arménové čínají doma modlitby w pravdě pelessi solzowskou; neboť chování jejich w tomto chrámě jest nad míru pohoršlivé.

Průvod započal w kaple Panny Marie, kdež první kázání w řeči italské činil Don Ottavio, kněz světský a profesor w bohosloveckém semináři w Beidjalle. Obsahem jeho řeči bylo všeobecné rozjímání o umučení Páně a udání příčin, za kterýmiž Pán Ježíš za nás trpěti ráčil.

Po skončení kázání ubíral se průvod ke druhé štaci a šel k onomu místu, kde katané o roucho Christovo losovali (ad locum divisionis vestium). Napřed kráčel nosič kříže, pak zpívající pochůlkové, dlouhá řada františkánů a světských kněží, asistence nejvyšší patriarchy, konsul a kancléř země francouzské a velkých — velkých počet lidí všech národů a řečí s hostícími švicemi. Františkáni a světské kněží byli w rochetách, patriarcha w černém pluvialu a jeho asistenti w černých dalmatikách. Strásný zpěw při průvodu tomto sklídal se tak, že sbor františkánů zpíval vždy jeden verš žalmy: *Miserere mei Deus*, načež zase pochůlkové zpívali jednu slohu z hymnu: *Stabat mater dolorosa*. S průvodem šlo také turecké vojsko.

U druhé štace kázal w řeči řecké františkán Blažius (Blažej). Roucho Christovo, které katané mezi sebe zde rozdělili, dalo kázateli tomuto vhodnou příležitost, dohlámati w řeči své, že dle slov sv. apoštola Pavla: *una fides, unum baptisma* (jedna víra, jeden křest), jenom jedna „pravá“ víra jest a sice katolická, a jak nepravým způsobem tato jediná pravá katolická církev w rozličné sekty rozdělena byla, cožby se dojísta

nebylo stalo, kdyby věřící byli se vždy spravovali dle napomínání téhož apoštola Pavla: „Prosíme vás, bratři, pro jméno Pána našeho Ježíše Krista, abyste jednotejně všichni mluvili, a aby nebylo mezi vámi roztržek“ (schismata) (1. ke Kor. 1. 10). Mezi kázáním tímto povstal ohromný křik a hluk, a viděl jsem, že z blízké kaply sv. Seleny hrnuli se lidé zhrůu. Byli to Řekové, kteří nad kazatelem se pomstíti chtěli, ješto jim kázání jeho po chuti nebylo. Ozbrojené vyšel vojsko turecké křiku a hřmotu touto učinilo konec a brzy se opět všecko utišilo*).

Třetí stánc držela se u sloupů úkorů (ad columnam improperiorum). Tam kázal v turecké řeči Don Seraphino, mladý kněz kato-

*) Kol předtím kázal tentýž p. Blasius u téhož sv. místa a dokazoval v řeči své, že Ježíš Kristus jen jednu pravou (katolickou) církev založil a že následovně v nižším rozkolnictví (Řekové, Arménové) pravdy býti nemůže. Z tážali se ho napotom rozhněvaní nad tím řečí popové, jak to mnil. On odpověděl: Tak jsem to mnil, jak jsem to pověděl. Mačej oni řekli: Když jsme se od katolické církve neodloučili, to učinili naši předkové a za to my nemůžeme; ale oni za to odpovídají. Za času mého pobytu v Jerusalemě roznesla se pověst, že Řekové se ihned pomstí na otci Blažejovi, bude-li v kázání svém opět na ně dorážeti. Slyšev o tom patriarcha Valerga udal tu věc Surrayovi — Kassovi, který za tou příčinou dostatečný počet vojska do chrámu poslati neopomítl. Ukázali mi později dva bratři laičové frantíškáni hrozný hlad, které na provázku pod habitem uvázané měli, by jimi brániti se mohli, kdyby byli Řekové nějakou bitku začali. Viděv tyto hlad, pomyslil jsem si opět: Ante orationem praepara animam tuam. Předtím to příprava k modlitbě na velký pátek! Křikavému četnáři; toho souditi lze, že v Jerusalemě, kdež tak mnoho rozkolníků se nachází, nebezpečno býti křesťanům. — Ostatně připomínáme, že i papež Innocencium třetí trápě přirovnával jediné pravou katolickou církev k rodu Kristovu. (Epist.: Pape Innocentii contra haeres. Petri Abaelardi. In collect.: epistol.: S. Bernardi CXCV).

ličo-arménský. - Bozorowai jsem, s jať napnutou pozorností ošolo stojici turečtí wojáci toto kázání poslouchali. Což sobě při tom ať myšleli tito wyznawači falešného proroka Muhameda? Stalezal jsem, že řeč turecká welmi mělká jest a že libě zní. Abŷ lašlawi čtenátowé alespoň poněkud seznali, jať ať zní řeč tato, podám w ní následující katolickou modlitbu:

Ja Rebbim! ben etdijim gümlə günahlerimden deruni jürekden we gany gönülden püsmayım; meghaj, meghaj Efendim! zira sen bir tükenmez ejlik sin, we ziadesi ile sevilmeje lajyk syn, we her günadhen ikrah edersin; ben de bütün jürejimden ikrah ederim, senin lutfin ile bir daha, günaha düsmemeje kawi nijet korum. *E. j.* w řeči česko-slowanské:

Ó můj Bože! cítim lítost z celého srdce svého a z celé duše své nade všemi hříchy, které jsem zpáchal; zhřešil jsem, zhřešil jsem, Pane můj! Ty jsi nekonečně dobrotivý a vši lásky hoden a nenávidíš všeliké hříchy; i já je nenávidím z celého srdce svého a dci s milostí svou učiniti peroné předsevzeti, nikdy více nezhřešiti. —

Od sloupu úkorů ubíral se průvod po sloučeném tureckém kázání na horu Golgotu a sice k oltáři stojícímu na místě, kdež Ježíš Kristus na kříž přibit byl (ad locum crucifixionis). Na tomto welepamátném, přesvatém místě kázal jsem já, nehodný sluha Bůž, w německé řeči. Mluvil jsem w tento smysl:

Stojíme zde na nej památnější a nejsvětě-

tějšším místě celého okřídlené země. Zde se dokonala ona veliká, krvavá oběť, oběť všech obětí; zde usmrtili Syna Božího, Ježíše Krista, položili jej, nevinného beránka Božího, na oltář sv. kříže a přibívali jej naň železnými hřebíky. Zde — na tomto místě krvácel onen nevinný beránek, kterého kdysi Jan Křtitel lidu ukazoval, řka: Hle! beránek Boží, jenž smrtí hříchů světa! Zde — jest ono památné místo, na které vzhlédem Spasitele světa potahovati můžeme prorocká slova Davidova: *Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus* (Klaněti se budeme na místě, kde stály nohy Jeho). Zde jest ono památné místo, na kterém Spasitel umřel, aby všechny národy a veškerá pokolení lidská od věčného zahynutí vysvobodil.

A na tomto velepamátném místě jsme se nyní shromáždili. Vidíme před sebou posluchače ze všech národů a končin země; a já nehodný sluha Páně mám k jich vzdělání a poučení mluvit. O čem pak mám lázati? Svato místo, na kterém stojíme a obraz uctívaného Spasitele, který před námi leží — to vše podává nám dosti látky k rozjímání.

1. Když byl laskavý Spasitel po ulicích Jerusalema veselilý posměch a smíchovanou potupu přetrpěl, když byl po ukrutném bičování tak zemdlel, že třikráte pod křížem těžkým padl, když na něm byli — jak praví sv. Cyril Alexandrijský (lib. 12. comment: in Joannem) — mluví veselilé bezbožnosti vyprázdnili; hle! tu jej vlákli sem na horu Salsvarii a zde s něho řžali

oděvu Jeho. Ó jak přehrozná to potupa! On, nejčistější a nejsvětější, jest zbarven oděvu svého před očima nesmírného množství lidu! Ó nemoděčný lide! takové pohanění čineš ty Spasiteli a Bohu svému? Takovým způsobem odvrácuješ veselika dobrodince tomu, jenž tě ze zajetí egyptského vyvedl? jenž tě na poušti mannou krmil? jenž ti dal ze stávy vodu, aby žízeň tvou ušojil? Uvššak, Nejmilější! k čemu pak obviňuji nemoděčné židy? Ó ať jen nahlédne jedenkaždý z nás do svědomí svého! budeť mu dojista vyznati, že Kristus Ježíš i za jeho hříchů pohanění toto trpěl. Za naši smyšlnost a nestydatost chtěl Ježíš dosti činiti; proto se dal z oděvu svého svoléci. Ale tím odsoudil zároveň hříchů, jenžto páčány bývají poživáním tělesných rozkoší a veselkou nestydatosti života. Ale jak často dopouštějí se předce i mnozí křesťané posud ještě takových hříchů, horvce tělu a žádostem jeho a shánějice se jen po věcech, kteréž lahodí smyslům jejich! Mnohý křesťan čine věci, které na křesťana se neslují a kteréž dle slov apoštolových mezi křesťany ani jmenovány býti nemají. Mnohý křesťan nechce oči a uši své, jazyk svůj a jiné smysly své na uzdu bráti, nechce sám sebe zapírat; a předce jest zapírání sebe samého tak neomylně nutně potřebno, že bez něho ani pravým učeníem Ježíše Krista býti nelze.

Ó Ježíši, jenž jsi zde pro nás oděvu svého potupně zbarven byl, popřejž nám milosti, abychom budoucně smysly své vždy na uzdě drželi a všeho se varovali, což čistotu duše naší porušiti mohlo.

2. Již jest Ježíš z oděvu svého svolčen,

— a hle! katané se chystají, aby jej na kříž přibíli. Představmež sobě v duchu toto ukrutné přehrozné divadlo! Katané porazili Spasitele na zem, položili jej na kříž a rozepiali jeho ruku pravou. Násadivše hřebíky na vnitřní dlaň ruky jeho, udeřili naň kladivem, a hle! pravá ruka je přibita. Nesmírnou bolest cítí Spasitel ve všech údech svatého těla svého! Styčí se stroj katané ku přibíjení ruky druhé; ale tu se objevuje přehrozné divadlo, jak nám ho někteří Swatí a Swětice Boží popisují. Levá ruka Spasitelova nedosahuje až k místu, kdež byli dřív kříže pro hřebíky promrtali; i klekli katané na prsa Ježíšova a táhli ruku jeho s takovým násilím, až ji vytrhli. Tímto ukrutným způsobem dostali ji na připravené místo, kdež ji přibíli. Ruce Spasitelovy jsou tedy již obě na kříž přibity. Po té natáhli katané násilně nohy Božského Vykupitele a přibíli i tyto ukrutně ku kříži. Tu se tedy vyplnila slova Žalmisty Páně: *Foderunt manus meas et pedes meos.* Zbodli ruce mé i nohy mé (Žalm 21). O té ukrutnosti! o té neměčnosti! Ony svaté ruce, které se jenom otvíraly, aby dobročiniň a žehnaly — jsou přibity! Ony ruce, které se dotýkaly očí slepých, uší hluchých, jazyků u němých a je zážračně uzdravovaly — jsou zbodány! Ony sw. nohy, které od jednoho konce této sw. země ke druhému chodily, jen dobrodini a požehnání přinášejíce — jsou na kříž přibity! Pohleď, volá sw. Bernard (*Lib. de passione Dom. c. 41.*), na jednu i na druhou ruku, zdaliž obě nekrvácejí? a pohleď na jednu i na druhou nohu, zdaliž i tyto nekrvá-

cejí? A Ježíš trpí naše toto? A proč to trpí? Na tuto otázku odpověděl nám již 759 let před Christem prorok Izaiáš těmito slovy: „On pak raněn jest pro nepravosti naše, potřtin jest pro hříchův naše: lázeň pokoje našeho leží na Ném a zřinacosti jeho uzdravení jsme . . . Hospodin složil na něj nepravost všech nás“ (Izaiáš 53, 5—6). Tak mnoho trpí Ježíš Christus pro nás! A my? — My nechceme pro Něj ničeho trpěti. My býváme netrpěliví i v malém trápení a nařikáme a křičíme, když nás hlava aneb prst dosti utalo bolí!

Ó Ježíši! Jenž jsi na tomto místě pro nás na kříž přibit byl, propůjč nám milosti, abychom dle tvého příkladu kříže své, jako: nemoci, trápení, pronásledování aneb jakákoli jiná soužení s trpělivostí a s odemzdáním do vůle tvé svaté snášeli.

3. Ježíš jest na kříž přibit! Ó jak přehrozné a srdcelomné to divadlo! Pohleď — volá opět sv. Bernard (*loco supra citato*) — pohleď otče nebeský ze svatyně své, se vzneseného trůnu svého na nejsvětější tu obět, kterou tobě přináší náš nejvyšší kněz, Syn Tvůj, Ježíš Christus za hříchův bratří svých, a dej se smířiti pro množství hříchův našich. Poznej otče! Šat syna svého Josefa! ach! divotná zvětš ho potrhala a způsobila mu veliké rány. Ano, Nejmilější! velikými ranami jest Ježíš přibit na kříž. Onť jest pro nás ukřižován! Ó léčbychom i my se křizovali pro Něho, ale v tom smyslu, jak o sobě píše sv. apoštol Pavel: „Ode mne pak odstup to, abych se chýlil, leč v kříži

Pána našeho Ježíše Krista, říká Něhož mi ukřižován jest svět a já světu" (Galat. 6, 14).
 Ale jest i nám svět ukřižován a my světu!
 Nemilujeme světa, aniž těch věcí, jenž ve světě jsou — žádosti těla, žádosti očí a pýchy života.
 Sřizujeme své tělo i se žádostmi a naruživostmi jeho. Nemilujeme světa s bohatstvím, radostmi a rozkošmi jeho! nic ve světě nemá stálosti; svět tento tedy není hoden, abychom jej milovali.
 Vše, což ve světě vidíme pomine i s námi, vše se obrátí v prach a popel. Nejsmež stvoření pro tento svět; nemámež zde stálého bytu; a což nám prospěje tam na věčnosti bohatství, co nám prospějí radosti a rozkoše, jimiž jsme na tomto světě oplývali? Nebo, co jest platno člověku, byl osvědčen svět ztřáskal a na své duši škodu trpěl (Mat. 16. 26)? Mnoho jest na věčnosti takových lidí, jenž na tomto světě bohatí, ctěni a váženi byli; jejich jména oslavují se až podnes, jim se cti stavěly se snad mnoholeté pomníky; ale sv. Augustin praví: „Multorum nomina venerantur in terris, quorum corpora cremantur in infernis.“ Jména mnohých zemských oslavují se na zemi, kdežto oni sami v pekle hoří. Vzdává se jim tedy čest a sláva na zemi, kdežto již nejsou, a snášejí tresty tam, kdež nyní se zdržují.

Protož Nejmilostivější! sursum corda! pozdvihnujme srdce svých vzhůru k nebi! Doporčujmež světemu a všem věcem, kteréž nám svět podává; mějme jenou toužebnost po nebi, pro kteréž stvoření jsme a kteréž jest náš pravou otčinou. „Bohlédnu-li na nebesa — říkával sv.

Ignatius z Loyoly — zoskllivuje se mi země.“
 Ať ješť svět ukřižován nám a my světu! Ne-
 chlubtež se, leč — w kříži Pána našeho Ježíše
 Christa!

Ano Nejmilější! „kříž“ budiž našim hešlem!
 Jen w kříži nalezneme spasení. Protož volejme:
 O crux ave spes unica! Pozdraven buď
 kříži, jediná nádeje! Připomínejmež si často
 hořkou smrt, již Spasitel na kříži podstoupil, a
 nezapomínejme, že smrt tuto podstoupil pro
 naše hříchý. Ano pro naše hříchý umřel
 Spasitel na kříži; aby nám získal život, vy-
 dal se na smrt kříže; drahou krví svou,
 již vycedil na kříži, smazal hříchý naše. Ne-
 nt-li to tedy hrozná nemděčnost a ukrutnost, když
 opět hříchů se dopouštíme? Neobnovujeme-li
 tím rány a bolesti Jeho? Ukrutný a nemděčný
 člověče! tak volá na kříž přibitý Pán Ježíš,
 k nám — pozdvihni oči svých a pohlédni na
 mne! Znáš-li pak mne? Já jsem Ježíš, Syn
 Boha živého, tvůj Spasitel — tentžž Ježíš,
 kterého ty nepřestáváš hříchý svými urážeti, mu-
 čiti a znovu křižovati. Nemděčný, ukrutný
 člověče! Co jsem z lásky k tobě, co pro vy-
 koupení tvé činil a trpěl? Pohlédni jenom na
 mne! Pohlédni na můj políčkováním zohyzděný
 obličej! Pohlédni na mé ukrutným bičováním
 rozedrané tělo! Pohlédni na mou ostrým trním
 zbodanou hlavu, s které se prýští proud krve!
 Pohlédni na mé ruce, na mé nohy, kteráť ostrými
 hřebý zbodány a na kříž přibity jsou! Pohlédni
 jen na mne; jáť jsem se dal za tebe ukřižovati,

a ty bys mohl ještě dále hřešiti, a mne způsobem tímto znova křivovati?

Ježíši Christe, Spasiteli náš! Vidíme Tebe pro hříchů naše na kříž přibitého! Hřešili jsme — hřešili jsme často a těžce, a zasloužili jsme na věky od Tebe zamčení bůti! Smíme-li pak se přiblížiti s důvěrou k trůnu tvé milosti? „Pojďte ke mně všichni — odpovídá nám Spasitel — pojdte ke mně všichni, jenž obtíženi jste . . . já vás občerstvím.“ Ano Nejmilejší! Byť i hříchů naše byly tak nesčíslné jako píseň na břežku mořském, byť byly červené jako červoe (Marlat) — Ježíš nám je odpustí, když za ně dle síly své zádošť učiníme a sobě pevně předsevzeme, že nikdy více hřešiti nebudeme. A toto pevně předsevzetí chceme učiniti dnes — na veliký pátek a na tomto přesvatém místě — na hoře Kalvarii, kdežto Ježíš Kristus ukřižován byl a umrl. Toto pevně předsevzetí vezměmež s sebou domů na památku pouti své do Jerusalema a hledmež je i napotom každobodenně obnoviti! O ukřižovaný Ježíši! uděl nám milosti, abychom toto předsevzetí v skutku vyplnili! Blaze nám, zůstaneme-li vždy věrni slibu svému. Neboť když přijde ona poslední hodinka, v kteréžto se budeme muset z tohoto světa na věčnost odebrati, tehdaž budeme moci říci sv. kříž do ruky a zvolati s pevnou důvěrou to Ježíše Christa:

O můj Ježíši! Ty jsi onen beránek Boží, jenž snímá také hříchů moje! Libám tvé ruce, libám tvé nohy, které i pro mne na hoře Kalvarii hřeby zbodeny byly. Libám tvé svaté rány, které jsi dal i z lásky ke mně otevřiti.

Oslavuji tebe a klaním se tobě, neboť jsi sv. křížem svým svět vykoupil. Bože můj! Spasiteli můj! Ježíši můj! ve tvé na hoře Kalvarii probodnuté ruce odporučím ducha svého. Amen*).

Po tomto kázání konaly se některé zvláštní obřady. Napřed se četlo v latinšské řeči následující ewangelium dle sepsání sw. Jana (19, 38—42):

„Profil Pilát Josef z Arimathie (protože byl učenník Ježíšův, ale tajný pro strach před židy) aby mohl sníti tělo Ježíšovo. S dopustil Pilát. Přišel tedy a snal tělo Ježíšovo. Přišel pak i Nikodém, kterých byl prvé přišel k Ježíšovi v noci, nesa smíšeninu myrhy a aloe, okolo sta liber. Vzali tedy tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s womnými věcmi, jakož jest obvyčej Židům se pochováwati. Byla pak na místě, kdež ukřižován byl, zahrada a v zahradě hrob nový, v němžto ještě žádný nebyl pochován. Tu tedy pro den připravování židovský, že blízko byl hrob, položili Ježíše.“

Žij mezi kázáním francouzským byl na ustanoveném k tomu místě postaven dřevěný kříž s obrazem ukřižovaného Spasitele. Po skončeném ewangeliu přistoupili ku kříži tomu dva DD. Frantíškáni, odění černými dalmatikami, představující Josefa z Arimathie a Nikodéma; napřed

*) Až při ruku po mém nawrácení je ze sw. země do Štýrska poslal mne na silnici se procházejícího jachš cestující. Dimask se na mne a měřil mne od hlavy až do paty a konečně přistoupil ke mně, řekl: Máte obpustiti, wesebný Pane, nebyl jste poslední zimou v Jerusalemě? Neodpověděl jsem ani ano ani ne, ale tágal jsem se ho, pročby se na to doptával. Byl jsem — položil cestující — poslední zimou v Jerusalemě, viděl a slyšel jsem tam na veliký pátel na hoře Kalvarii jednoho kněze učmechy kázati a ten se Bůh na mao podobal. Wěřim! — odpověděl jsem — že se mi zcela podobal; neboť onim kázatelem byl jsem — já.

vzali trnovou korunu s hlavy Ježíšovy a vytáhše na to hřeby z rukou a nohou šňali tělo Jeho s kříže. Na to přistoupili opět jiní čtyři františkáni oblečení v rochetu a majíce černé řstoly; tito vzali obraz aneb figuru Ježíše Krista, obvinuli jej v čistá bílá prostěradla a nesli v průvodě s horu Kalvarie. Slavný průvod krácel na to dolů ku kamenu pomazání (ad lapidem unctionis). Františkáni položili obraz Ježíšův na kámen tento, a nejdůst. patriarcha mazal jej wounými věcmi*). Po tomto pomazání kázal v arabšlé řeči farář u Sv. Salvátora, františkán D. Bonaventura**). Po kázání ubíral se průvod k Božímu hrobu. Patriarcha položil obraz ukřižovaného Spasitele na hrob, a okřovával jej; na to kázal v řeči španělské františkán D. Antonio de Transfiguratione. Po skončeném kázání zpívalo se: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad*

*) Byloce urozená p. hraběnka Marie z Dietrichsteinův obdržela část oněch wouných věcí, jimiž obraz ukřižovaného Spasitele pomazán byl. Smíšenina tato byla připravena z wielmi wouných bylin (myrha, aloe a balsam); múně jest jest wielmi libezná a newtlu v pravdě i čemu by se přirovnati dala.

**) Mězi tímto kázáním šel wedle mne katolicko-arménšlý kněz, Don Seraphino. S pravím i němu ve francouzské řeči: Pane! řeč arabšlá se mi nelíbí; neboť nalezám, že jest jasně křivá. On ale zůstávaje řeč arabšlou odpověděl: Elle est douce et belle, mais il faut bien la prononcer. (Ona jest měkká a pěkná, ale zapotřebi jest, ji dobře vyslovovati). — Pravil mi jeden mladý Arab, že cizozemec, který se arabšlé řeči dobře přiučiti chce, došane dříve s—sfráte dáwení krve. Měl zajisté řeč tato slova, která wielmi těžká i vyslovouti jsou i. p. Hheber = inkoust, Ain = pramen, zřídlo. První h ve slovu Hheber není cizinec s to vysloviti, ono se musí jasně pedivně z řstlu vysloviti. Slovo ain se vyslovuje skoro jako: Rhain.

mortem, mortem autem crucis. Načež patriarcha křikal po tichu modlitbu: Respice quæsumus Domine super hanc familiam tuam. (Vzhledni, ó Pane, na tuto čeleď svou atd.)

Šim se skončila večerní slavnost velikého pátku, která až k 11 hodinám trvala. Sotva že se otevřely dvěře u kaple Božího hrobu a sotva byl bratr laik františkán odnesl obraz ukřižovaného Ježíše, již se hrnuli Řekové se všedy stran, křičíce, až mne ušši bolely. Zůstal jsem v noci v chrámě Božího hrobu, abych viděl, jakým způsobem konají Řekové slavnost velikého pátku. —

V půl noci začali konati slavný průvod. Napřed šlo několik kovářů, za nimi 12 ministrantů nesoucích tolikéž červených praporeků. Oblék jejich byl též červený a podobal se nočnímu oděvu. Pak šlo 46 popův oděných ve škrabošné černé pluvialy, v kteréžto vsity byly stříbrné hvězdy; na to následovala veliká řada zpěváků, jakonové, 22 kněží, šest biskupů, patriarcha Cyrillus a konečně lid. Patriarcha měl též černý pluvial, a na hlavě škrabošnou korunu, jejížto drahé kameny zdaleka se svítily; v ruce držel berlu. Ve průvodu šli též dva popové, z nichžto jeden na lid okolo stojící ustavičně kácel listy (snad růžové?) házel, druhý zase rovnou růžovou modou lid kropil. Před patriarchou kráčeli čtyři biskupové, nesouce v bílém prostěradle obraz ukřižovaného Christa Pána, kteréhožto obraz též listem růžovým posypán byl. Všichni účastníci ve průvodu tomto nesli hořící svíce; zpěváci zpívali jakýsi hluboký chorální

zpěw, který se mi tentokráte líbil. Turecké vojsko dělalo špaktl. Říkáte šel průvod okolo kaply Božího hrobu; na to se odebral patriarcha do Božího hrobu, a vyšel z něho. po chvíli opět, oltářem a kropil lid; po té pohyboval se průvod ke všem sw. místům w celém chrámě. Dla příkladu katolíkům čimisi i řečtí popomě u štac (což dříve nebývalo) w rozličných řečech lázani, chtějí snad tím dokázati, že také jejich nára katolická t. j. mezi všechny národy rozšířená aneb všeobecná jest.

Po skončeném průvodu řečtem začali Arménové konati obřady své, které též we slavném průvodu ke všem štacím chrámu Božího hrobu pozůstávaly. Měl jsem často kráte příležitost, viděti, že rozkolní Arménové o zewnější nádhernost a skrovnost služeb Božích nejméně pečují. Biskup a kněží měli též pluvialy, ale velmi jednoduché a různobarevné; nad oblekem mnichův arménských jsem se až zděsil; měli totižto velmi vysoké a velmi špičaté čepice a dlouhé wouhy. Vypadali jako strážáci. —

Dne 19. apríle — na sw. sobotu (sabattho sancto) — započaly se o 6. hodině ranní we chrámu Božího hrobu zase katolické služby Boží. Před kaplou byl zvláštní oltář postaven, před kterýmžto se četly obyčejné procesie (processio); načel světil nejduštoji patriarcha Valerga modu, oheň atd. Po skončených obřadech těchto sloužil tentýž patriarcha s četnou asistencí u téhož oltáře slavnou mši swatou. Gotwa mše sw. se skončila, musel oltář tento se vším, co na něm bylo, (svícený, kříž, polštář atd.) odstraněn býti. Bratři laičtí

frantiskáni běhali semotam obdušejíce, což k ob-
nessen bylo. Uterám, zdaliž v Babiloně při
stavění věže panovala větší zmatenice (1. Mějž.)
nežli zde. Za několik minut byl celý oltář od-
nessen. Tážej se snad, mší čtenáři: proč to?
Řekové by byli celý oltář katolický se vším, co
na něm bylo, zbořili a potloukli, kdyby se byl
neodstranil.

Žij mezi svěcením vody a ještě více mezi
mší sv. bylo v chrámě slyšeti nesmírný křik.
Nějenom řeční chlapeč, nýbrž i dospělí lidé kří-
čeli: „Oheň! oheň! Ať přijde oheň! Svath
oheň chceme s nebe! Dnes budeme mít oheň
svath (fuoco santo)!“ Toto a podobné volání
bylo bez přestání v chrámě slyšeti. Nemalou
práci měli turečtí vojáci a museli holi a zbraně
použiti, aby křislouny tyto k mlčení přivedli. Ale
vše bylo na zmar; křik nepřestával. Řekli totižto
Řekové v touž sobotu odpoledne slavnost „svatého
ohně“ (fuoco santo), a křik ten byl připraven k této
slavnosti. V čem slavnost tato, kterou katolci
vším právem „ohnem ďáblovým“ (fuoco del
diavolo) nazývají, záleží, řekná lafťavý čtenář
z následující kapitoly*).

*) Slyšel jsem v Jerusalemě od hodnověrných mužů, že
řeční popové ustanovují voláště chlapece, jimžto plat a
loňásku dávají, aby co nejvíce křičeli a tím lid na slavnost
sv. ohně připravovali. Zdáliž to není příprava v
pravdě ďáblův?

Kapitola dwadcatá.

Swatý oheň (fuoco santo) Řekům.

Přímob tak zwaného sw. ohně udává se takto: ku konci druhého století byl biskupem Jerusalemským Marcissus, muž to swatý a mnohými zázraky proslulý. Oznameno prý mu bylo, že se nedostává oleje pro lampy u hrobu Páně. Přikázal tedy, aby mu přinesli wodu, kterouž pak modle se nad ní s peronou důvěrou w olej proměnil. Zázrak tento, který se na prosbu swatého biskupa ovšem státi mohl,*) stává prý se, dle důvěrné Řekům, u hrobu Páně w každou bílou sobotu. Aby wišak laškawi čtenákové se nedomníwali, že já — co katolík — straně o této věci soudím, dci napřed uvéstí, co rozkolný řeč A. Morow o tomto sw. ohni píše.**)

„ . . . rozstrojený metropolita krácel w „jediném toliko spodním bílém rouchu, se swazkem

*) Ježíš Kristus, jenž proměnil w Káni Galilejské wodu we wíno, pravil, že kdo peronou wtírá w něho má, ještě větší divy a zázraky nežli on činiti bude.

**) Abraham Morow, č. ruský tajný rada, byl r. 1835 po nejprv w Jerusalemě. Jeho „putování po sw. zemi“ zještěné od P. Filipa Skimešse wišlo, jak již povědino, w Praze w tomistě Wáclawa Rivnace 1851. Wiž tohoto popsaní díl I. str. 119, 120 a 121.

„nerozžehných swící w rukou, tu kapli Hospodinowa
 „hrobu, aby tam přijal swatý oheň (s nebe);
 „wšlechtu duchovenstvo w blížích, zlatem se jen
 „těphtících štátech kráčelo před ním. Metropolita
 „ráčil nám vykládati místo za sebou. Tlupy di-
 „voťích . . . Arabů chovály se tisse jako be-
 „raníkové, leč že někteří probírali se z řad, aby
 „mohli podelowati oděw metropolitny aneb aspoň dot-
 „knouti se jeho, nic nehledíce na wšlechtu zapowídání
 a vyhrožování janičara procesi wedouctho.“

„Takowýmto spůsobem došli jsme kaple
 „hrobu Páně, jenž nacházela se u prostřed pře-
 „podimného divadla pohybujícího se zástupu po
 „wšlechtu loukeních a kimsách narwěšeného. Do
 „kaple Hospodinowa hrobu šli za metropolitou
 „toliko jeden z těchch biskupů, archierej orminský
 „(arménský), jenž teprw nedáwno důstojnost tuto
 „byl nastoupil, ruský konsul, příslší z Tasu a my
 „tři ruští cestowulci. Za námi se zawřely
 „dveře (kaple). Rampy nad hrobem Páně byly
 „tenkráté již dočista zhaslé a k nám nedocházelo
 „než slabounké swětlo z chrámu skrze malý bo-
 „towý otvor té kapličky. Tato minuta jest slavná:
 „pohybování a šumot w chrámě utichl, wšse naplněno
 „očeláwáním. My zůstali štáti w kapli angelské před
 „odwaleným od jestyně kamenem, jediný toliko me-
 „tropolita wššel do jestyně Hospodinowa hrobu.“

„ . . . i widěti jsem, kteraž přístárlý
 „metropolita, šloniw se před nízkým wchodem,
 „do jestyně wššel a na kolena se utwřl před
 „swatým hrobem . . . Netrvalo to ani minutu
 „a již tma ozářila se swětlem. Metropolita pak
 „wššel k nám nesá hořící swazeť swící.*)“

*) Připomínáme zde lastowým čtenářům, že w kaple bylo

„Bedra se zablesklo světlo skrze poboční
 „otvory, tichost tlupy proměnila se v nejnezbed-
 „nější pohyby a nejbujnější pohybování;
 „Arabové nejsouce upojojeni ohněm, zástupu
 „skrze poboční okna z kaple podaným, volomili
 „se i do kaple skrze zavřené dveře, dilem aby
 „přijali oheň z prvních rukou, dilem též, aby se
 „jim dostalo cti, donést metropolitu dle obvyčeje

celá tma, že p. Morow do jejího druhého oddělení, v němž
 je hrob Páně nachází, ani nepřišel a že tam byl jenom
 jediný řečtý metropolita, a tento měl — místo oleje —
 svazek nerozžehnutých svíček. Ať si věští Řekové o tomto
 zážraku, co je jim líbí; my se ale takeme: Což jest snad-
 nějšího nežli nerozžehnutou svíčku v okamžiku rozsvítiti?
 Šort-li za několik minut dům ano i celá dědina, proč by
 nemohla za jednu minutu svíce hořeti? Což pak není
 dosti prostředkův k udělení ohně? P. Morow praví, že „stál“
 v kaple anglické; „stál-li tam,“ nebylo mu ani možno vi-
 dětí do druhého oddělení, kde se hrob Páně nachází a kde
 klečel jediný metropolita; neboť otvor, jenž vede z prvního
 oddělení do druhého jest tak úzký a nízký, že toliko jeden
 člověk může jím proleztí může. Proč pak řečtý metropolita
 neproměňuje vodu v olej, jak při to zážračně učinil sv.
 Marcišus? Proměnění vody v olej bylo by nejenom pro
 chrám Božího hrobu, nýbrž i pro celý Jeruzalém potřebou,
 poněvadž i v domích světlým olejovým v lampách se
 svítil. Aleť ať nebýve metropolita svazek nerozžehnutých
 svíček s sebou; ať rozsvítí zážračným způsobem hned omý tisíce
 svíček, které tisíctové lidé okolo kaple hrobu Božího stojí
 v rukou drží. Pochybují velmi, žeby Pán Bůh na pro-
 sbu metropolity jako kdy na prosbu proroka Eliáše — oheň s
 nebe poslal. Pán Bůh učiní zážrak, kde jich potřebí není, a
 nejmeně jich bude činiti k vůli Řekům; neboť tyto jich — jak
 čtenářům později bude lze se přesvědčiti — ani hodit nejsou.
 Ostatně znám jistého bratra seantistána, který již přes 12 let u
 chrámu Božího hrobu dle a s řečtými popy dobře se zná. Bratr
 tento tážal se jednoho řečtého popa: Jak pak děláte vůči
 oheň smatý? Pop odpověděl: Tak jak i my (katolíci) jej
 děláte — prostředkem juků. — Mnohý z lastaných čtenářů
 bude se snad tážati: Proč pak se lid řečtý tímto tak zva-
 ným sv. ohněm tak mámi? Proto, že oheň tento
 řečtým povím, jejichž penězochtivost mábec známa jest, mnoho
 peněz přináší. Ostatně nemůžeme pochopiti, kterak p. Morow,
 jež co velmi nábožného a téžtať vzdělaného muže osobně
 známe, v tento zážrak věřiti může.

„anež pro veliký dav lidí na plecích svých až
 „k velkému oltáři (do chrámu řeckého). Jeden z
 „Arabů v divokém zápalu svým zakousnul se
 „zubami do mou ruky, jen aby wyrwali mně
 „mohl rozžatou ode mne svíci. Kaple Hospodinova
 „hrobu, v které jedva více než deset mužů
 „směstnati se může, pojednou byla přeplněna až
 „k uervitě i stala se v pravdě živou hroudou s
 „plápolajícími svícemi; k doplnění pak zmatku
 „dvěte kapelní opět zavřeny jsou od tlupy
 „znovu se přihnulé. Tu stavo náš počal býti
 „hrozným, a kdyby o něco déle byl trval, byli
 „bychom všickni v kapli se nacházející zahynuli.
 „Vzduch, od ohně tolika hořících i zhaslých svícel
 „téměř strávených a položených, již člověku jedva
 „postačoval. Stoletý metropolitou zcela již omdlé-
 „val od samého puchu, dýmu a hluku; — ti,
 „již nebyli ještě docela smyslu pozbyli, rabili
 „mu, aby se svěčil šle nejbližšího Araba; i
 „posadili ho skoro již bezcitného ténuž Arabovi
 „na plece; však ani tentráte jsme ještě dvěti
 „nemohli otevřiti pro opotrajet se tlupu. Ko-
 „nečně přece úsilí a hčmotné se ozvání strže
 „dvěte proti otupělé tlupě otevřelo nám východ,
 „tlupa se roztoupila před omdleným metropolitou,
 „jejž Arab na plecích nesi, hned ale zástup opět
 „se srazil a jako bystrý potok hnal se za metro-
 „politou k velkému oltáři. Jeden z Arabů wida
 „mne od davu již skoro umáčtaného, dával mně
 „na srozuměnou, abych se uchopil krku jeho, i
 „wlekl mne prostředkem vzdornější tlupy; ale
 „brzy jsem byl sražen s jeho ramen. Tu jiný
 „Arab, s nímžto jsme již známi byli, wida māj

„bídný stav za příčinou mé rány, proučázel mně
„tu samu pomoc a dobolel mne až k oltáři.

. . . . Metropolitu otřásl a třáslí rozlič-
„nými vodičkami v šatnici, kamžto i my jej
„následovali. Teprve až po půl hodinu odpočinku
„— co zatím svatý oheň pořád ještě se rozši-
„řoval, z rukou do rukou, z kruchty na kruchtu
„se podával a vždyť vždy a vždy se rozšířel
„— započala se velká mše svatá. . . .

. . . . Jestliže žádný z cestovníků, kteří po-
„píseli Palestinu, neměl takovou příležitost
„jako já; pročť sobě za povinnost pokládám po-
„vědět, jak všetečná i od pravdy vzdálená jsou
„utrhaní katolíků Řekům Záští katolíků
„pochází nejvíce odtud, že přijetí svatého ohně
„ode dávna přináleží pravoslavné řecké církvi.)*“

Tak popisuje Morow „svatý oheň“ Řekům;
a nyní chceme vypravovati, co jsme my viděli.
Žiž ráno na bílou sobotu byl — jak svedu
řečeno — ve chrámě Božího hrobu nesmírný
tůl. Chrám se vždy víc a více lidem naplňo-
val a sice nejenom řeckými poutníky, nýbrž i
množstvím diváků, kteří byli pouze proto přišli,
aby toto v pravdě bábelské divadlo spatřiti
mohli. Mezi těmito jsem pozoroval i mnoho
protestantských Angličanů, kteří se též sakristi a
klášterem františkánův žhuru hrnuli, aby v
některém loubení v rotundě sv. hrobu vydobyli

*) Nezávidíme zajiště Řekům tohoto zájmu ohledně sv. ohně;
neboť víme, že seikliti a matožnici ještě větší zájmy
vyváděti umějí, než sítou aneb jiným prostředkem za
minutu jinci rozsmíiti.

sobě nějakého místa, z něhožto by dolů hleděli mohli. Nejenom bratři frantiskáni laikové, nýbrž i turečtí vojáci stáli u dveří, jenž ze sakristie do kláštera vedou, aby nesmírné tlačení malého se lidu bránili. Trvalo to mnoho hodin, než se dvěře otevřely. S já stál v koutku sakristie, jsa zcela sevřen a umáčkán, tak že jsem často kráte myslil, že ubohou duší svou vypustiti musím. Byl jsem v skutku v nebezpečení života. Vedle mne stál jeden velmi tlustý Angličan. Oblek jeho byl podivný. Měl vysoké jezdecké boty, bílé kalhoty, černou vestu, lehký krátký kabátek žluté barvy, kulatý klobouk, a místo modlitebné knížky — putovní knihu. Nevěděl ani, co by měl pro dlouhou chvíli dělati. Brzo se kousal do nehtu, brzo zase zívával. Ten Angličan měl zase zcela černý oblek, okolo krku dlouhý ženský šál a na hlavě čmourodý tarbus. Takýs německý protestant jsa již netrpělivý, že se dvěře ze sakristie do kláštera vedoucí tak dlouho neotvírají, začal frantiskány a turecké vojsko haněti a tupiti, že prý jsou to nezdvořilí lidé, jenž žádného milosrdenství nemají. Mimo tyto protestanty bylo také v sakristii mnoho Turků, Arabů atd. Později přišel i sám Surraha-paša se svým sekretářem a s mnohými úředníky, aby se též s loubením dávali dolů na sv. oheň Řetův. V sakristii byla již hrozná tlačence. Konečně se ale předce otevřely dvěře, a tu se valil do kláštera a pak zhůru k loubení dává lidu podobající se rybníku, jenž byl hrázu protřhl. S mně se posstěšilo, vydobýti v jednom

loubení místa, na němž jsem státi a dolů do chrámu dívat se mohl. A co jsem viděl?

Nesčíslný počet lidu hemžil se dole v prostranné rotundě okolo kaple Božího hrobu. Vypadalo to jako nesmírné mraveniště, v kterém se lo bez přestání hemží. Nesčíslné množství lidu pokrývalo všeliké prostranství; hluk a křik jeho podobal se hučení větru. Četné turecké vojsko stojící v pořadí okolo kaple Božího hrobu, nebylo to, aby nejvěstší křiklouny k mlčení přivedlo a bezčetný lid v pořádku udrželo. Viděl jsem, jak důstojníci holemi a vojáci bodáky do lidu bili. Každý z těch tisíců a tisíců lidí měl nerozžehnuté svíce v ruce a hleděl, aby co nejblíže ku kaple hrobu Božího dostat se mohl. Z toho povstala, jak snadno lze se domyslet, přehrozná tlačénice, v kteréžto mnohý na údech svých raněn byl. To vše bylo však teprve počátkem bolesti (*initia dolorum*). U každého z oněch dvou malých kulatých otvorů, které na severné a jižné straně kaple angelské (t. j. pravého oddělení kaple hrobu Božího) se nalézají a kterými do též kaple trochu denního světla padá, stálo 6 mladíků, asi 18—20letých. Drželi svíce v ruce a měli zcela stejný bílý oděv; bílé čepičky, bílé krátké kabátky, též takové kalhoty a byli bosí. Úlohou mladíků těchto jest, aby jak mile metropolita neb biskup řekne sv. oheň s nebe (?) svolá a jedním i druhým otvorem hořící svíce ven podá, svíce své na nich rozsvítiti, s nimi co nejrychleji do řeckého chrámu běžeti a tam všechny svíce a lampy na oltáři, na stěnách atd. rozžehnouti mohli. Jsou to tedy řeckí luciferové, t. j. světlonosové, an sv. oheň na vše strany roznášejí.

Druhé hodině popolední vyšel slavný průvod z řeckého kostela. Napřed kráčelo osm mužů nesoucích tolikéž praporů; za nimi se ubírala dlouhá řada zpěváků, 12 popův v bílých pluvialech, množství popův v obvyklém černém obleku, 4 jahnowé, z nichžto dva modrým a dva bílým rouchem oděni byli; pak následoval biskup, (ještě p. Storow Metropolitou nazývá). Dívotvorný tento biskup, který oheň s nebe svolati umí a kteréhož také proto „biskupem ohně“ (vescovo del fuoco) jmenují, měl velké vousy, byl v krásném pluvialu, držel v levé ruce berlu a v pravé malý kříž, s kterým ustavičně na pravo i na levo lid žehnal. Zenu po straně šli dva jiní biskupové též v pluvialech. Sbor zpěváků zpíval jakýsi hluboký chorál, a průvod šel mezi pořádkem tureckého vojska třikrát okolo kaply Božího hrobu. Po skončeném průvodu šel biskup s asistencí svou do též kaply. Co tam dělal, nevím; slyšel jsem jenom, že tam dosti dlouho coši hlasitě zpíval. He! tu přišel najednou sw. oheň s nebe t. j. hořící svíce podaly se voně otvory kaply angelské*). Tu nastal tak náramný křik a hluk, že si ho čtenář ani představití nemůže. Tisícové a tisícové lidu dole shromážděného křičeli jako jedním hlasem: „Swatý oheň!“ Mladíci swrchu zmínění rozžehnu-li svíce své a hleděli, by se co nejdříve do řeckého chrámu dostatí mohli. Uvšsal jak to možno? davu lidu byl nesmírný. Mimo to hleděl jedenkaždý z těch tisíců a tisícův řeckých poutníků, svíce svou co

*) Povídá se v Jeruzalémě, že při turecký passa zůstaní dáma, ve kterou chvíli má sw. oheň s nebe sestoupiti. Turek tedy určí čas, ve který modlitba řeckého biskupa vyslyšena býti musí.

nejednotve od jednoho z těch mladíků rozsvítiti. Všichni se tedy hrnuli na mladíky tyto. Není tedy divu, že z toho nesmírný křik, hluk, hřmot a tlačence povstaly. Jeden vlezl na ramena aneb na hlavu druhého, což způsobalo novou příčinu ku rvačkám a bitkám; turecké vojsko tlouklo tedy do lidu holemi a zbraní. Na tom všem ale ještě nebylo dosti. Ti, jimžto se posvětilo svíce rozžehnouti, stali se pravými bláznů. Jeden řekl, přelstivý; že má již sv. oheň, držel sobě (quasi in extasim raptus) hořící svíce pod mouš, a zapálil je; mnohé ženy svleklý šaty své, a držíce hořící svíce pod rameny, pášily se; opět jiné pášily sobě prsty a rvali s hlavy vlasy, a to vše, aby svatému ohni úctu svou prokázali. Buch a bům z tolika tisíců a tisíců hořících svící, hluk a křik hemžících, hádajících a rvoucích se lidu a dorážení naň se strany tureckého vojska — to vše bylo věrným obrazem pekla, ve kterém zuřiví ďáblové mezi sebou se perou a rvou. „C'est tel que je me représente l'enfer (tak sobě představuji peklo) — pravil jeden francouzský farář, který vedle mne v loubení stál a na toto bábelské divadlo došla se díval. Je ne veux plus voir telle chose infernale (coš tak pekelného nechci již více viděti) — pravil se mně jiný francouz. Z pláč a škrípění zubů bylo slyšeti; a není divu; v této rvačce zajisté mnoho přítomných poraněno a utlačeno bylo. Ze napotom poranění se obnášeli — to jsem viděl. Vše to podobalo se velikému shromáždění zuřivých bláznů aneb tanci vzteklých — furů a čarodějnic. Hrála mne

obchází, kdykoliv si na toto ďábelské divadlo zpomenou. A to se děje v prvním chrámě celé země, u hrobu Pána a Spasitele našeho Ježíše Christa! Sudeť sami, laškoví čtenáři, zdaliž to není přehrozné zneuctění domu Páně? Zdaliž nečinit Řekové z domu modlitby v pravdě pelessi lotrofstou? Vyhna-li Pán Ježíš kdysi prodavače a lupující prodávem ze chrámu, poněvadž svaté to místo zneuctivali, čehoby zasluhovali Řekové, kteří u hrobu Jeho tropí tak ohavné věci? Tážemeť se tedy, zdaliž katolíci Jerusalemsští nenazývají vším právem „svatý oheň“ Řekům „ohněm ďáblovým“ (*fuoco del diavolo*)? —

Taková jest tedy ona znamenitá slavnost sv. ohně; onať jest, jak tvrdí sám p. Dvorov, jenž se o tom přesvědčil vlastně zkušeností — vždy spojena s nebezpečnostmi pro mnohé ze přítomných ano někdy i pro metropolitu samého.

Viděl jsem, jak metropolita čili onoho řeckého biskupa, který oheň (s nebe?) svolal, na polo ze štátů svlečeného, zemdleného z kapsy Božího hrobu do chrámu řeckého nesi, kdežto jej vodičkami třiti museli. Nemín, zdaliž ho převleklá horlivost v modlitbě tak unavila, aneb byl-li v davu lidu umáčkán, aneb omáml-li jej pach a dým hořících svící. Mnozí tvrdili, že právě toto omílení biskupa obligátně k této slavnosti patří a sice proto, aby biskup lidu také zevně ukázal, jak přiklíš horlivě se o sv. oheň modlí, tak že „vtržen byl až do třetího nebe, . . . do ráje a slyšel tajná slova, kterýchž nelze člověku mluvit.“ (2 Kor. 12, 2—4). Podivná věc jest to ovšem, že biskup — jak mi řečeno

bylo — vždy při sv. ohni ombléová, kdežto předce mnoho tisíců šefův také přítomno jest, kteří též tlačenici, puč a bým svěci snášeti musí a kteří při tom všem předce — neomblévají. Zdá se, že biskup, když byl sv. oheň (s nebe?) dolů svolal, proto ombléová, aby v pokoře své se sv. Pavlem říci mohl: „Sebou pak se nic nebudu chlubiti, leč svými nemocmi“ (2. Kor. 12, 5.).

Stentl ani možná, popsatí ředou slavnost sv. ohně takovým způsobem, aby si ji čtenáťomé dostatečně představiti mohli. Kdož ji neviděl, nemůže ani posouditi, jak přehrozným způsobem chrám Páně slavnosti tou zneuctěn bývá. Každé i sebe úplnější popsaní může ji čtenáťům toliko poněkud vyobraziti. — Podámeť zde ještě popsaní slavnosti této, jak nám ho zůstavil misionář z řádu sv. Františka, P. Antonio de Melicocca:

„O 6. hodině ranní, dne 22. apríle 1848, bylo slyšeti v chrámě Božského hrobu křik, který se vždy více a více rozmáhal, podobaje se přibližující se bouři mořské. My (katolíci) právě jsme konali svaté obřady téhož dne. Všichni, jenž ponejprv se našli na tomto posvátném místě, kde se vyplnila nejsvětější tajemství našeho vykoupení, byli křikem tím nemálo poděšeni; nic nového to však nebylo těm, jenž byli již po mnohá léta podobným vytržlám navykli. Byl to totižto začátek slavnosti sv. ohně šefův. Vždy více a více množil se křik rozličných hlasův a vytrhowal z nábožných zpěvů služebních svatyně (františkány), tak že jeden druhého již ani neslyšel; zmatený křik tento zdál

se srovnávati s oním všeobecného soudu (sembrava proprio il di del l'universale giudizio). Lidé rozličných věcí, rozličné tvárnosti, rozličného obleku, rozličného náboženského vyuání a rozdílného smýšlení, lidé ze všech orientálních národů byli zde přítomni. Slla přítomného vojska nedostačovala k udržení pořádku u lidu tohoto; proto muselo ještě jiné vojsko na pomoc zavoláno býti. A jak mělo vojsko udržeti dav lidu hrnoucího se ku kaple Božího hrobu? Šel a hřmot podobal se šopce Besunomě, když tento se boukiti a oheň vyhazovati začíná. S pomocí Boží skončily se obřady nasse; tu se ale františkánům ledva postěstilo, proléztí skrze lid a dostatí se do kaply jejich. Nyní však započalo přehrozné divadlo. Hrnoucí se lid podobal se velké řece, která protřhnuvši hrázu všecko vodou zaplavuje; podobal se divokým bůčím (come tori indomiti). U velkému počtu hrnuli se k Božímu hrobu zptávající s náramným křikem následující špatné verše:

Questo è il Sepolcro del nostro Signore!
 Esca la luce e allor noi compiremo la festa
 E crederemo nel nostro Signore.
 Noi in questo di siamo giulivi,
 Ma i Giudei sono grami ed affliti.
 Iddio prosperi il monistero dei Greci,
 Iddio protegga per sempre il Sultano
 Iddio protegga il nostro Bascià.

Tentoš jest hrob našeho Spasitele!
 Ať přijde světlo a my skončíme slavnost
 A uvěříme ve Spasitele svého;

My se veselíme dnešního dne,
 Židé ale jsou smutní a zformouceni.
 Ať Bůh popřeje zbaru službě Řekům,
 Ať Bůh chrání na vždy Sultana,
 Ať Bůh chrání našeho pašu.

„Zint zase tančili, křičíce při tom jako by
 zlým duchem posedlí byli; jini se pozdravovali
 a vítali dávající si při tom pěstmi rány, a
 pronášejíce rouhamá a zlosajicná slova (*bestem-
 mie e d' imprecazioni*); jini se spojili po
 dvou, držíce se za ruce a majíce na plecích tře-
 tího seděti, kterýť osfelijaké umělé koufky vyváděl;
 při tom vsaš ztratil častočráte rovnováhu a
 padl na zem. Opět jini, chtěce v posměch uvést
 obřady, jaké frantiskáni každoročně konávají, po-
 padli muže a obvinuvše ho jakýmsi starým pro-
 šteradlem (*un vecchio lenzuolo*), nesi jej ku
 launetu pomazání; tam jej položili a jako mrtvé
 tělo mazali. Tak tedy i v posměch uvedli to,
 co kdysi Josef z Arimathie a Nilotém tělu
 mrtvého Spasitele učinili. Na to křičeli, jako by
 rozumu zbaveni byli. Mnozí z řeckých popá-
 věhajíce semotam, napomínali lid, aby ještě více
 křičel a tím veselost slavnosti zvrššil (*per
 rendere la festa piu allegra*). Takovým tedy
 přehrozným způsobem svěť Řekové svatou so-
 botu v chrámě svatého hrobu Spasitele našeho,
 a sice od 6. hodiny ranní až přes třetí hodinu
 popolední.“

„Mezi tím přišel paša se svými úředníky
 a s předními tureckými měšťany; tito hosti posa-
 dili se na místě, kteréž pro ně v jednom loubení

již připraveno bylo, a koutili ze dlouhých dýmeč tabák a pili lámu. Tu vystoupil podvodník (l'impostore t. j. řecký biskup) z řecké kaple, veden jsa ode dvou popův. Kráčel zcela omdleně, aby zevně ukázal, jak velmi se snažil, aby postem, modlitbami, trýzněním těla a wšelikými skutky kajcnosti hodným se stal, by Bůh na první wolání jeho swatě oheň s nebe poslal. Sotwa byl biskup wššel, již se walili lidé k němu, a wzhlednuwše ho nesli jej na rautenách ku kaple hrobu Páně a tam jej u dveří složili. Pořádali se za šťastný, že jim popřáno bylo, dotknouti se tak welkého divotvorce (stimandosi beati di aver potuto toccare così gran taumaturgo). Sotwa byl biskup do swatyně tak přehrozně zneuctěné wšročil, a sice w společnosti jenom několika popův, hned se dveře kaple za nimi zatvčely; neboť žádnému z celého swěta není dovoleno, býti svědkem tohoto tajemství (giacchè non è dato ad altra persona del mondo di essere a parte del mistero). Mezi tím byli poutníci již připraveni, držíce w rukou swazky swíce spojených dohromady po 10, 20 ano i třiceti, dle zámožnosti aneb dle počtu oněch osob, kterým swíce z ponti své přinéstí mtnili; stojíce tu, čekali na zážračný oheň. Stane-li se, že divotvorný biskup nějakou uáhodou zážraku dlouho nečiní, tu křičí ať wolá lid o sw. oheň nejinač, než řkyni kněz Balowi. Kdož by mohl, byl i sebe wšmutownější byl, živě popsat, čeho sobě nijádný představit nemůže? — Kapla která w sobě chová hrob Páně, skládá se ze dvou oddělení. Oddělení první nazývá se

wšebec „kapla angelická“ a slouží takřka za předstř
oddělení druhému, které, poněvadž se w něm hrob
Spasitelův nachází, zajisté „sanctus sanctus“
(sancta sanctorum) nazývati se musí. W
předstři jsou na stěnách kulaté otvory, které tam
Řekové zvláště udělali, když byli po požáru r.
1810 kypulu stavěli. W otvorů těchto stojí
mladí mužové*), kteří již napřed jistou welskou
summu peněz za to dali, aby sw. oheň první
dostali (che anticipamente pagarono qualche
considerabile somma per averne le primizie).
Obdrževše mužové tito buď jedním aneb
druhým otvorem z kaply oheň, běží jako o závod,
poražejíce i zemi každého, kdožli jim w
cestě stojí. Každý z těch tisíců lidí hledí sobě
swíce své od těchto běžících mužův rozstříti. Z
toho powstane přehrozný křik a hřmot; oheň, dým
a horlo zmaňají se wždy wle a wice a při tom
widěti lze podivné věci. Staří a mladí mužové
a ženy, mladíci a děti, jimž se posstěšilo swíce
své rozžehnouti, páli sobě z velké uctivosti i
tomuto sw. ohni ruce; stojící ženy odhalují si
prsa, nasazují na ně hořící swíce a páli je,
chtíce tím mléko takřka poněkud posvětit . . .
Ale nebylo by tomu konce, kdybych obšírně udati
měl wšechny ty přehrozné věci a skutky, kterých-
miž první chrám celého swěta tak se zneuctívá.“

W potud wypravuje P. Antonio da Melicocca. Wšak ale čtenářům svým ještě něco
powíme, co nám o tomto ohni z wyprawování
hodnowěrných swědků známo. Dne 3. kwětna 1834
bylo na bílou sobotu we chrámě Božího hrobu

*) Jsou to oni mladíci, o kterých jsme se šwachu zmínili.

při slavnosti sw. ohně dojista 18,000 poutníků a málem by byli snad ruffični zahynuli. Nesmírný dav, přelivý púst, jaký poutníci ti den před tím drželi, nepořádek při slavnosti samé, směsice rozličných řečí, tlačénice, černý kouř a pach hořelých swat, welká nedočkavost, za kterou po skončené slavnosti ruffični na jednou z chrámu vyjítí chtěli — tyto a mnohé jiné věci, jichž sobě, kdo tohoto přehrozného divadla newiděl, ani předstawiiti nemůže, uvedly mezi lid tak hrozný zmatek, že mnozí we mdlobách na zem padali a ob jiných usflapání byli. Během několika minut udušilo se w tlačénici 117 osob. Pravé štěstí bylo, že se nacházel we chrámě také Ibrahim-passa. Tento turecký místopřítel seděl aneb procházel se na vrchu we sloupové stěni w jednom loubení, kouřil tabák, pil kávu a posmíval se poměře Šteřm, dohládaje, „že prý duch swatý Šteřm jeho poslouchati musí, a žeby tento duch nebyl poslal ohně s nebe, kdyby on (passa) toho nebyl dovolil.“ W skutku prý dal passa tento řeckému biskupowi znamení a poručil mu, we kterou chvíli oheň s nebe swolati má. Po skončené slavnosti přišel passa právě ku bráně chrámu, když tam největší tlačénice byla a když tam již mnoho mrtvých leželo. Z příkázal četnému vojsku swému, aby lid utišilo a w pořádek uvedlo, což se také konečně vojsku tom posstěšilo; jinak by bylo zahynulo ještě mnoho jiných lidí; neboť mnozí, newědouce, co se děje, s jedné strany na druhou se valili, čímž tlačénice čím dál více zrůstala. W noci wšak na to zemřelo ještě 12 osob, které na polomrtvé z místa odneseny byly; 40

jiných zemělo dva—tři dni po slavnosti té následem pohromy, již byli v přehrozně tlačnici vzali. Během tímto stála tedy řecká pověrečná slavnost tak zvaného svatého ohně v r. 1834—169 životů lidských.

Po skončené slavnosti sv. ohně, jak jsem ji sám v Jerusalemě viděl, konaly Arménové a Kopti společně slavný průvod okolo kaply Božího hrobu. Biskup arménský měl bílý pluvial a mitru, jeho jáhuové měli na hlavě koruny a mniši velmi vysoké špičaté čepice. Obleč koptického duchovenstva byl velmi bídný. Tak měl koptický biskup na místo mitry velikou kapuci na hlavě a bílý pluvial; jeho asistenti a sbor zpívajících pacholků měli červený velmi úzký, nočnímu obleku podobný oděv a na hlavě malé bílé čepičky. Mezi tím, co průvod tento se konal, křičeli Řekové ještě ustavičně jako smyslu zbavení jsouce po sv. ohni. Byla to v pravdě podivná směsice. Nábožné zpěvy Arménův a Koptův, a křik Řekův! Nejvíce jsem se ale zlobil nad řeckými ženami; neboť tyto se chovaly jako pravé furie. Křik jejich nebyl vlastně křikem, nýbrž jakýmsi pronikavým pískáním, od kterého mne až uši bolely. Mužové se byli již dávno po skončené slavnosti sv. ohně utišili, ale staré babky řecké ještě pořád křičely. Divoký křik jejich srovnával se pramálo s nábožným zpěvem Arménův a Koptův.

Kapitola jedenadvacátá.

Neděle z mrtvých vstání Páně. Kvačka mezi Řeky
a Armény.

V Jerusalemě nekonají katolíci, jak to u
nás v bílou sobotu na večer bývá, zvláštní
slavnost z mrtvých vstání Páně, a musíť říci,
že se mi bez slavnosti této stýskalo. Zpovídal
jsem si vsať na onu krásnou radostnou píseň,
kterou jsem i já v mladosti své při slavnosti
vzkříšení Páně zpíval:

Vstal jest této chvíle
Stný Vykupitel,
Vstal jest v nové síle
Co vítězitel;
Smazav světa vinu
Na kříži,
Odpočinul v země klínu
Po své oběži.

Řekové slavili z mrtvých vstání Páně o
půl noci slavnými službami Božími. Slavná
mše a zpěvy jejích trvaly přes dvě hodiny. O
3. hodině ranní začali Arménové konati boho-
služebné obřady své, kteréžto až do rána trvaly.
O 7. hodině začaly se katolické služby Boží. Po
skončení hodinách sloužil nejd. patriarcha Ba-

terga s četnou asistencí u oltáře před hrobem Páně postaveného zptívanou mši sv., po kteréž se lonal slavný průvod Škráte okolo hrobu Páně a pak ke kamenu pomazání. Sbor zpěvákův zptíval při tom známou již hymnu: *Lustris sex qui jam peractis atb.**). Průvod se zastavil čtyřikráte a sice: na pravé a na levé straně kaply Božího hrobu, pak u kamene pomazání, a konečně před samým hrobem Páně. Při prvním zastavení četlo se v latinské řeči toto svaté ewangelium:

„Na skonání pak soboty, když již stálo na první den po sobotě, přišla Maria Magdaléna a druhá Maria, aby pohleděly na hrob. A aj zemětřesení stalo se veliké, nebo anděl Páně sestoupil s nebe a přistoupiv odvalil kámen a posadil se na něm. Byl pak obličej jeho jako blesk a roucho jeho jako sníh. A pro strach jeho zděšili se strážní a učiněni jsou jako mrtví. S promluwím anděl, řekl ženám: Nebojte se wy! neboť wím, že Sežísse, kteráž byl uctižowán, hledáte. Weníť ho tuto; wstal jest zajiště, jakož byl řekl, pojďte a wizte místo, kdež byl položen Pán. A jdouce rychle, povězte učenníkům jeho, že wstal z mrtwých: a aj předchází wás do Galilee, tamť jej uzkíte; aj předpověděl jsem wám. S wyššly rychle z hrobu s bázní a s radostí velikou běžíce, aby to učenníkům jeho zvěstowaly. A hle Sežís potkal se s nimi, řka: Zdráwy buďte. A ony přistoupivše chopily se noh jeho a klaněly se jemu. Tedy dí jim Sežís: Nebojtež se! jděte, zvěstujte bratřím mým, ať jdou do Galilee, tamť mne uzkí“ (Mat. 28, 1—10).

*) Viz. kapitolu 16.

Při druhém zastavení četlo se toto smaté ewangelium dle sw. Marka (k. 16, 1—13):

„A když pominula sobota, Maria Magdaléna a Maria Jakubowa a Salome nakoupily vonných masť, aby příjdouce pomazaly. Zežťše. A velmi ráno první den po sobotě přišly k hrobu, an již slunce wzešlo. I prawily wespolek: kdo nám odwalí kámen ode dwěti hrobůch? A pohledšše užitely kámen odwalený; byl zajiště veliký velmi. A wšedšše do hrobu užitely mládence, an sedí na prawici, oděného rouchem bílým, i ulekly se. Kterýžto řekl jim: Nebojte se! Zežťše hledáte Nazaretského, ukřižovaného: wstale jest, není ho tuto; aj místo, kdež jej byli položili. Ale jděte, povězte učenníkům jeho, i Petrowi, že wás předejde do Galilee, tam jej užitě, jakž powěděl wám. A ony wšedšše utekly od hrobu; neboť přišel na ně strach a hrůza: a žádnému ničehož neprawily; nebo se bály. Wstaw pak (Zežťš) z mrtvých ráno, první den po sobotě, ukázal se nejprw Marii Magdaléně, z něžto byl wyhnal sedm zlých duchů. Ona šla a zvěstowala to těm, kteříž s ním býwali, jenžto lkali a plakali. A oni slyšewšše, žeby žiw a od ni widěn byl, nevěřili. Potom pak se ukázal w jiné způsobe dwěma z nich cestujícím, když šli do wsi (Emas), a ti šedšše powěděli ostatním.“

Při třetím zastavení četlo se následující ewangelium sw. Luk. (k. 24, 1—31):

„První pak den po sobotě velmi ráno přišly k hrobu nesouce vonné věci, kteréž byly připrawily, a našly kámen od hrobu odwalený.

A poslédse (do hrobu) nenalezly těla Pána Ježíše. A stalo se, když byly proto na mysl zformouceny, aj dva muži stáli vedlé nich v rouffe stěnoucím. Když pak se bály a tváři i zemi schýlily, řekl k nim: Co hledáte živého mezi mrtvými? Necht ho tu, ale vstál jest: rozpomeňte se, kterak mluvil vám, když byl ještě v Galilei, řka: Syn člověka musí býti vydan v ruce hříšných lidí a býti ukřižován a třetího dne vstáti z mrtvých. A rozpomenuly se na slova jeho. A natrátivše se od hrobu zvěstovaly to všicko těm jedenácti, i jiným všechněm. Byla pak to Maria Magdaléna a Joanna a Maria Jakobova a jiné, jenž s nimi byly, kteréž to apostolům vypravovaly. A zdála se býti slova ta před nimi jako bláznovství a nerověřili jim. Když Petr vstato běžel k hrobu a schýliv se, užíel prostěradla, ona sama ležt, i odesel, divě se sám u sebe, co se to stalo. A aj, dva z nich šli toho dne do městečka, kteréž bylo vzdáleno od Jerusalema honů sedesáte, jmenem Emaus. A ti rozmlouvali wespoleť o těch všech věcech, kteréž se byly udály. A stalo se, když rozmlouvali a sebe se dotazovali: že i Ježíš přiblíživ se, šel s nimi; ale oči jejich byly držány, aby ho nepoznali. A řekl k nim: které jsou to věci, jež rozmlouváte wespoleť jdouce a jste smutni? A odpowěděl jeden, kterémuž jméno Kleopáš, řekl jemu: Ty sám jsi přichozl do Jerusalema a nepoznal jsi, které věci staly se v něm těchto dnů? Simžto on řekl: Které? A řekli: O Ježíšovi Nazaretském, jenž byl muž prorok, mocný v skutku i v řeči před Bohem i přede vším lidem, a kterak jej vydali nejvyšší kněží a

knížata naše na odsouzení i smrti a uktížovali jej. My pak jsme se nadáli, žeby on měl vysloupiti lid israelský: ale nyní tomu všemu třetí den jest dnes, jakž se to stalo. Ale i ženy některé z našich zastrasily nás, které přede dnem byly u hrobu a nenalezše těla jeho, přišly pravice, že také živení andělské viděly, kterážto praví, že jest živo. I odešli některé z našich i hrobu a našli tak, jak ženy pravily, ale jeho nenalezli. A on řekl i nim: S blázní a zpozdilí srdcem i mětení všemu, co mluvili proroci! Zdalž nemusel Kristus těch věcí trpěti a tak vstíti do slávy své? A počav od Mojžíše a všech proroků, vykládal jim všechna písmá, kteráž o něm byla. I přiblížili se i městečku, do kterého šli a on dělal se, jakoby chtěl dále jíti. I přimnili ho, klouce: Zastaň s námi, neb se připozdívá a den se již nachýlil. I vyšel s nimi. A stalo se, když seděl s nimi za stolem, že vzal chléb a dobrořečil a lámal a podával jim. I otevřeny jsou oči jejich a poznali ho a on zmizel od očí jejich.“

Při čtvrtém a posledním zástavení čteno bylo ewangelium dle sw. Jana (L. 20, 1—20):

„První pak den po sobotě přišla ráno Maria Magdaléna ke hrobu, když ještě tma bylo, a uzkela kámen od hrobu odvalený. I běžela a přišla i Simonovi Petrovi a i jinému učenníku, jehož miloval Ježíš, i dí jim: Vzáli Pána z hrobu a nevíme, kde ho položili. Tedy vyšel Petr a ten druhý učenník a šli ke hrobu. I běželi obadma spolu, a ten druhý učenník předběhl spíše Petra a přišel první i hrobu. A na-

chýlivo se užel prostěradla položená, ale newessel. Tedy přissel Simon Petr jda za ním a wessel do hrobu, i užel prostěradla položená a rouchu, kteráž byla na hlavě jeho, ne s prostěradly položenou, ale obzvláštně na jednom místě swinutou. Potom tedy wessel tam i ten učenník, kterýž byl první přissel ke hrobu, a užel a uměřil; nebo ještě neznali písmá, že měl z mrtvých wstáti. S odešli učenníci zase, kdež prvé byli. Maria pať stála wenku u hrobu plače. A když plakala, naklonila se a nahlédla do hrobu. S užela dwa anděly w bílém rouffe, sedící, jednoho u hlavy a druhého u nohou, kdež bylo položeno tělo Ježíšowo. Ti jí řekli: Ženo, co pláčeš? Dí jim: Wzali Pána mého, a newím, kde ho položili. To když řekla, obrátila se zpátkem a užela Ježíše, an stojí, ale newěděla, žeby to byl Ježíš. Dí jí Ježíš: Ženo, co pláčeš? Koho hledáš? Ona domníwajíc se, žeby to byl zahradník, řekla jemu: Pane, wzal-liš ty jej, powěz mi, kde ho položil, a já jej wezmu. Dí jí Ježíš: Maria! Obrátivši se ona, řekla jemu: Rabboni (jenž se wykládá mistr). Dí jí Ježíš: Nedochokej se mne, neb jsem ještě newstoupil k Otci swému; ale jdi k bratřím mým a powěz jim: Wstupuji k Otci swému a k Otci wasšemu, k Bohu swému a k Bohu wasšemu. Přissla Maria Magdaléna zvěstujíc učenníkům: Widěla jsem Pána, a toto mi powěděl. Když pať byl večer toho dne, kterýž jest první po sobotě a dvěče byly zamčeny, kdež byli učenníci shromážděni pro strach před Židy, přissel Ježíš a stál w prostřed, a řekl jim: Pořoj mám! A to

powěděno ukázal jim ruce i boř. Z zradovali se učeníci tudounce Pána.“

Žeela přěslušně čtou se při tomto průvodu tato čtyry ewangelia, aby wěřci na témž místě, kde Pán Ježíš z mrtwých wstal, swědectwí wšech 4 sw. ewangelistůw o tomto jeho z mrtwých wstání slyšeli a we wěře w Christa Ježíše tím více upewnění byli. Wně alespoň přišla přitom na mysl slowa sw. apostola Pawla k Kouctího: „Boněwadž pať se řáže o Christu, že z mrtwých wstal, kterakž někteří mezi wámi prawí, že není wzkrísšeni z mrtwých? Nebo není-li wzkrísšeni z mrtwých, ani Christus newstal z mrtwých. A newstal-li Christus z mrtwých, tedyl jest marné řázaní naše a marná jest i wěra naše, a bylibyřom šhledáni i křtíwí swědkowé Boží; nebo swědectwí jřane powěděli proti Bohu, že wzkrísil Christa z mrtwých, kteréhož newzkrísil, jestliže mrtwí z mrtwých newstávají. Nebo jestliže mrtwí z mrtwých newstávají, ani Christus newstal. A newstal-li Christus z mrtwých, marná jest wěra naše Ale nyní Christus wstal z mrtwých . . . a jakož w Adamowi wšicni umírají, tak i řezě Christa wšicni obžiweni budou“ (1. Cor. 15, 12—22). — Slyšše tato čtyry ewangelická swědectwí o zmrtwých wstání Páně u jeho řlawného hrobu, připomenul jsem si také krásná slowa sw. Ambrože, jenž dí: „Ne proto se chwálí wěra křesťamřw, že wěří w Christa, který řmřel, nřbrž proto, že wěří, že Christus z mrtwých wstal. Neboť, že on umřel, toť wěří také pohan a wřhřká ti to, že wěříš w toho, který umřel. W čem tedyl zařluhuje wěra

vojákům za příklad sloužiti. Nesluffné chování Řeků a Arménů v chrámě musí býti i pro turecké vojáky velmi pohoršlivé; mají-li důvělské slavnosti „sv. ohně“ přítomni býti, přicházejí na ně bázeň a křesení. Snyffel jsem v Jerusalemě, že tureckí důstojníci říkávají: „Při slavnostech Latinsků (katolíků) jsme rádi přítomni; neboť Latintci konají roffedny obřady své tisse a pořádně; ale pro Řeky a Armény nám nestačí hosti. Na důkaz, jak nesluffně se často chovají řecké a arménové při obřadech svých, můžeme čtenářům vypravovati, co se stalo na den slavný z mrtvých vstání Páně odpoledne ve chrámě Božího hrobu.

Řekové slavili totižto po nespórách jasloufi slavnost, která v tom pozůstávala, že biskup sedě na trůně držel v rukou sochu z mrtvých vzčísseuého Spasitele, již poutníkům k posíbení podával, načež každého požehnal. Povídkalo se, že i jeden arménský poutník k líbání této sochy přistoupil; jiní zase vypravovali, že jeden z Arménů svíce svou u lampy Řekům náležející rozsvěcoval. Buď si tomu tak aneb jinak, zkrátka — mezi Řeky a Armény povstala z toho krvavá bitka. Hřmot byl při tom nesmírný, a poutníci obojího vyzvání byli tak rozjitřeni, že na sebe noži doráželi. Dříve než přišlo turecké vojsko, leželo již dwacet Řeků a Arménů těžce raněných na zemi, tak že odneseni býti museli, a neroi se, jak mnoho se čítalo těch, jenž méně raněni byli. Aby krvavé této bitce konec se učinil, muselo turecké vojsko bodáky na lid dorážeti. Řekové a Arménové skončili tedy vel-

konocní slavnost svoji s prolitím krve. Komu by zde nenapadla slova Davidova: „Bože! přisli pohané do dědictví tvého, poskvrnili chrám svatý tvůj . . . vyšli krev jako vodu kolem Jerusaléma“ (žalm 78). Buďtež Bohu díky, že katoličtí pouťníci v této rvačce účastenství nebrali a tohoto hrozného poskvrnění chrámu Páně spolu vinnými se nestali! Ještě katoličtí velkonoční bohoslužba již ráno přimodem se skončila, nebyl z katoličtích pouťníků odpoledne skoro žádný přítomen. Bozoruhodno jest, že rozkolní Řekové a Arménové bývají vždy dobrými přáteli, kdykoliv se jedná o to, aby se s katolíky nějaká pátka svedla. Katolíci jsou jim znamením, kterému bude odpíráno (*signum, cui contradicetur*); protož proti nim bojují sjednocenou silou (*viribus unitis*). Kterak ale mezi sebou zachováávají lásku křesťanskou, to jsme právě slyšeli a příležitostně se o tom ještě lépe přesvědčíme. A není divu, že mezi katolíky, Řeky a Armény porostávají často kráte sváry a hádky; neboť mají rozličné kaply a sv. místa chrámu Božího hrobu dospělá; nadto jsou jim také vykázaný hodiny, ve kterýchžto jedno neb druhé vyznání bohoslužebné obřady své konati smí; ba na jednotlivých těch sv. místech, kteráž všem třem vyznáním společná jsou, jest ustanoveno, kolik obrazů a lamp katolíci, kolik Řekové a kolik Arménové míti smíjí. Běda katolíkům, kdyby se l. p. se míjí sv. u hrobu Páně poněkud opozdili, tak žeby Řekové přes čas čekati museli; aneb kdyby tam o jednu lampu více pověsili. Zdáje se to býti malicherností; avšak jedná se

zde o práva pro budoucnost. Má-li se tedy zde zachovati sm. pořádek a staré právo, třeba se také spravovati dle známého přísloví:

Starého nepopouštěj
A nového nezačnej!

Kapitola dwadwadcatá.

Židé a Turci w Jerusalemě.

Pověděno již dosti o křesťanech Jerusalemských, nyní čtenáře své nyní ještě poněkud s tamějšími Židy a Turky seznámiti. Bydlivší Židů (el Jahud) nalezá se na stráni Sionské při hoře Morii. Počet jejich obnáší přes 7000; počet to omšsem nepatrný pro město toto, které kdysi tak lidnaté bylo a za času dobytí a zboření svého pod Titem mnoho set tisíců Židů počítalo. Nynější Židé Jerusalemsští podobají se stran obleku we mnohém židům polským; jsou též tak špinaví a zabývají se obchodem a měněním peněz. Když jsem dal francouzské peníze Napoleond'or w turecké piastry proměnit, musel jsem poslati k židovi, kterýž mi z toho pořádku nejméně jeden piast utáhl. Víme také z hodnověrného pramene, že Židé Jerusalemsští peníze na velice úroky půjčují, w čemž zcela evropským spolubratřím svým se podobají. Památka věc jest, že mnoho Židů zvláště letitých z Evropy do Palestiny a především do

Jerusaléma se táhne. Vypravoval mi jeden kapitán, že již častokráte mezl na lodi Židy, kteří pocházejíce z Polska, do Jerusaléma cestovali, aby tam na vždy zůstali. S já sám jsem v Palestíně mluvil se Židy, kteří z Polska přišedše ve sw. zemi na vždy se usadili. A což pak táhne tyto syny Abrahamovy do vzdáleného Jerusaléma? Nic jiného, než toužebnost po otčině praotců jejich, toužebnost po sw. městě Jerusalémě, po hoře Sionské. Zdá se, že Židé po celém světě rozptýlení mají po Jerusalémě tutéž toužebnost, jakon měli kdysi jejich praotcové, kteří v zajetí swém volali: „Nad řekami Babylonskými seděli jsme a plakali jsme zpomínajíce na tebe ó Sione“ (žalm 136). V Jerusalémě umřítí a tam to úbočí Josafatským u praotců swých pohřbeni býti — toť jest toužebnost a žádost každého pravého žida.

Nemohu zapřítí, že jsem byl pohnut k útrpnosti, když jsem se procházel po bydlísti Židů; probuzovaly se v duchu mém rozličné vážné zpomínky. Tento veliký, od Boha zvláštními milostmi obdařený národ židovský — ó jak náramně sčlešť! Jerusalém — kdysi město dokonalé krásy a radosti vsí země — čítá nyní jenom asi 7000 židů; a tito „synové Sionští, slavní a odění zlatem prvním: jak jsou poctěni za nádoby hliněné a dílo rukou hrnčíře“! (Pláč Jerem. 4, 2). Světoznámý chrám Salomounův zbořen jest; odstoupila od Jerusaléma vsedla okraja jeho. Neul ditou, že Židé nemajíce ani chrámu, ani oltáře, ani krále, ani vlasti, až podnes oplakávají zřázu Jerusaléma. A jak pohnutelným

způsobem ji oplakávají, budu i hned čtenářům vypravovati.

Ve pátek dne 20. listopadu 1861 i večeru odebral jsem se sřrže židovské město i oné části zdi městských, jichžto kameny pocházejí prý ještě z doby Salomounovy. Že tato jest prý pozůstatek onoho obloukového mostu, který horu Sionskou s horou Moris spojoval. Ona dělí město židovské od onoho velkého prostřanství, na němž stojí nyní mešita Omarova a kde stával kdysi chrám Salomounův; že prastará jest — lze hned při prvním pohlednutí na ni viděti. Délka její obnáší 158 šķemců, šířka 60 šķemců. Skládá se ze 23 kamenných vrstev; kameny vrstev dolních jsou podle měření mého přes sáhu dlouhé a půl sáhy široké. Těsně tyto prastaré na sebe položené kameny ukazují spáry (Fugen), tak že zeď má podobu stěny tabullovité*). Mezi tím co jsem zeď tu obzřel, došla jedna židovka, učinila před zdi hlubokou poklonu a políbila ji; na to postoupila něco nazpět, zase vyšla napřed poklonu učinivši a opětně zeď políbivši. Poté položila obě ruce ke zdi a jala se v rozsedliny kamenův něco šķeptati, brumlati — vzlykati, plakat, usedavě nařkati! Když to byla po

*) Z ve zdích a hranách městských, obzřeláštve na straně jižní a východní zasaženo jest mnoho neobhřejně dlouhých a vysokých kamenů. Těsně tyto kameny jsou bez pochyby pozůstatky oněch velkých staveb, které králové David, Salomoun a jiní vystavěli, a mýdávají dle známého „saxa loquuntur“ až podnes svědectví o bývalé kráse a nádhernosti starého Jerusáléma. Kdyžkoliv jsem se okolo zdi městských procházel a těsně těmito kameny se obdivoval, připadala mi na mysl proročí slova Tobiasova: „Brány Jerusálémské rozdělaný budou ze sáfru a jantaradu, a všedny zdi jeho z kamení šķvoštného“ (Tobiáš 13, 21).

delší dobu tak činila, vzala konečně knihu, a přičinivši ji ke zdi počala se modliti. Tak sobě počínali i jiní židé a židovky, jenž sem po ní přicházeli. Co to má znamenati? Co jest to za zvláštní místo? Že tato jest místo nářků, kde židé každého pátku se shromažďují, želce a oplakávajíce zboření chrámu a zničení Jerusalema. Jako předkové jejich sedávali a plakávali při tklách babylonských, když se rozpomínali na milý Sion, tak sedávají a naktkají i nynější židé každé pátek ubolévající nad ztrátou Sionu svého. Sejde-li se jich více u této zdi, tu se rozdělí ve dva sbory a pod správou jednoho liturga zpívají na způsob našich litavit následující velmi dojemné zpěvy:

První sbor: Liturg dí: Pro chrám, jenž jest
zbořen —
Pro zdi, ježto jsou zrušeny,
Pro naši slávu, jenžto
minula —
Pro naše veliké muže,
jenžto leží pohromeni —
Pro drahé kameny, jenžto
jsou spáleny —
Pro naše kněží, jenž se
odřinuli ze pravé dráhy,
Pro naše krále, jenž se
Bohu rouhali —

a lid odpovídá polahdě, jako u nás při litaniích:
Zde sedíme a plačeme! —

Druhý sbor: Lit. Prosíme tě, smiluj se nad Sionem!
Lid. Shromažďuj děti israelské!

Viturg. Bospěš, pospěš spasiteli Sionu!

Vid. Mluvo ke srdci Jerusáléma!

Viturg. Krása a velebnost ať se zaství
nad Sionem!

Vid. Ach, obrať se milostivě k Jerusálému!

Viturg. Ať se uhostí pokoj a radost
na Sioně!

Vid. A ratolest ať vypučí v Jerusálémě!

Co prodáváš, Bože! jak dlouho, ó jak
dlouho ještě?!

Takovým a podobným způsobem oplakávají
tu Židé každého pátku ztrátu Jerusáléma a zřázu
velikolepého chrámu Salomounova. Musím do-
vědět, že jsem byl hluboce dojat, vida líb ten
a slyše nářek jeho. Jerusálém, hlavní město
země židšské, panovnice národův (*domina genti-
um*), onen Jerusálém, po kterém Tobáš tak
toužil, že pravil: „Blažoslavený budu, budou-li
ostatkové semene mého, aby viděli jasnost Jeru-
sáléma“ (Tob. 13, 20); — tento Jerusálém jest
nyní Turkům pod plat uveden a ze světoznámého
chrámu neobstávají Židé nic leč několik kamenův,
jež sbírají plačce a nářekajíce; a i za to, že jim
dovoleno u těchto kamenů plakat a nářekati, i
za to, pravím, musejí Turkům — platiti. Když
jsem tam staré a mladé židy a židovky tak pla-
kati a nářekati slyšel, přicházívala mi na paměť
třlivá slova proroka Jeremiáše:

„Kterak přišel mráкотou v prchlivosti své
Bán dcera Sionskou (Jerusálém): shodil s nebe
na zem slavnou Izraelskou a nerozpomenul se
na podnož nohou svých v den prchlivosti své.
Svrhl Bán, aniž ssanoval, vsedky krásné věci

Jakobovy, zbořil w přehliivosti své ohrady paniny
 jůdské (Jerusaléma) a shodil je na zem; po-
 sřkornil království i knězat jejich. Polámal w
 hněvě přehliivosti své wšeděn roh israelský . . .
 a zapálil w Jakobowi jako oheň planene zžtra-
 ťetcho mŕkol. Nátáhl lučistě své jako nepřítel,
 utvrdil pravici svou jako protivník a zbil wšedčo,
 což pěkného bylo k pohledění w stánku dcery
 Sionské (Jerusaléma), wylil jako oheň rozhně-
 wání své. Učiněn jest Pán jako nepřítel: sřorhl
 Israele, sřorhl wšedch zdi jeho, rozmetal ohrady
 jeho a naplnil deč jůdskou (Jerusalém) použehým
 a použehou. A rozmetal jako zahradu stán swůj,
 zřazil stánek swůj (chrám Jerusalémský), w zapo-
 menutí dal Hospodin na Sionu slawnost a so-
 botu, a w pohanění i w rozhněwání přehliivosti
 své dal krále i kněze. Zapudil Pán oltár swůj,
 zložecil iwatyni své, wřdal w ruku nepříttele
 zdi wěži jeho . . . Mysřil Hospodin zřaziti zeď
 dcery Sionské . . . a neodwratil ruky své od
 zřouby . . . a zeď spolu rozmetána jest . . .
 Sedl na zemi, unikli starci dcery Sionské, po-
 sypali popelem hlavy své, pteřásání jřou řněni,
 powřli na zem hlavy své paniny Jerusalémské*).
 Hynou od řlž oči mé, zřormoutila se řřewa má,
 wřřila se na zem játra má nad potřením dcery
 lidu mého . . . komu přirovnám tebe? aneb
 komu připodobním tebe, dcero Jerusalémská?
 komu tě rovnou učipim a potěřim tě, panno
 dcero Sionská? Nebo weliké jest jako moře po-

*) Zřál se w pravdě, ře řidě ředice lažběho pátřu u oně řdi,
 a plačice nad zřátou a zřazou Jerusaléma, následují přě-
 řadu plačičho proroka řeremiáše.

tčení tvé, kdož tě zhojí? Zleskají nad
tebou rukama roššicni, kteříž jdou cestou, špějí
a hšbají hlavou svou nad dcerou Jerusalémskou:
Do-li jest, řkouce, to město dočonale krásy a ra-
dost rošš země? Učinil Hospodin co myšlil,
splnil řeč svou zkažil a nešťanował
Wolá srdce jejich (židů) ku Pánu na zděch
dcery Sionské: Wyweš jako potok slzy, duem i
nocí Leželi na zemi tuře pachole i starý:
panny mé i mládenci moji padli ob meče: zbil
jst je w den přehliwosti své: zbil, aniž jst se
šlitował“ (Pláč Jerem. l. 2).

Tento pláč proroka Jeremiáše připomínají
si židé a obnovují jej každého pátku a nadččené
zdi se scházejíce a tam setkajíce. Jest jim
zajisté, když rozjímají ty soudy, jaké na ně a na
Jerusalém Báh během času dopustil, smontiti se
a bédowati. Rozjímajíť zajisté slova Tobiašowa:
„Jerusaléme, město Boží, trestal tebe Pánu pro
škutky rukou твоých. Wyznáweť se Pánu . . .
aby zase wydělal w tobě stánek swůj a powołal
zase k tobě roššecy zajaté, a abyš se radował po
roššecy měky měš.“ (Tobiaš 13, 11—12). Něnt
zajisté na zemi tak památného města, které by
bylo tak často od nepřitele obleženo a wybojo-
wáno bylo, jako Jerusalém. A neberouc ani
ohledu na četná jiná obléhání a na wyvrácení Jeru-
saléma, dostala se zvláště Řimskému vůdci,
Titowi dobrotivému, trpká úloha, vypluiti ko-
nečnou zkázu města, jak ji slzci Spasitel pro-
ročy wštil slovem. Stáwál w Jerusalémě
ústutcho podání, podle něhož prý Titus při
šlékání Jerusaléma stál na témž místě, na

kteřemž na hoře Olivetské Spasitel soustrastně nad nešťastným městem slzý proléval. S jím přehrozně se tehdy pod Titem, roku 71 po Christu vedlo městu! Ob 14. apr. až k 1. julu téhož roku bylo jen jedinou branou 115,880 mrtvol z města vynešeno. V cestu zahynulo v Jerusalemě 1,100,000 lidí, na venkově pak 2,384,460 mužů po strastlivou tu dobu; 99,200 židů bylo zajato a 30 se jich prodávalo po jednom denáru (Jos. Flav. de bello Jud. VI, VII, 17). Pohlédají-li nynější židé Jerusalemské k těmto počutím, tu jest jim jistě křiveti a se slzami volati: Tu sedíme v jamotě a plačeme!

A tato hrstka Židův, kteří v bývalém hlavním městě praotců svých přebývali, tvrdí až podnes, že Bůh sw. zemi a první město Jerusalema národu židovskému na vždy udělil. Ubozí Židé! Ležce v prachu ničemnosti své domnívají se, že oni jsou a zůstanou páni a majitelové Jerusalema. Chtíce toto právo své poměry zachovati, lonali, kdykoliv nový sultan (turecký císař) vládu nastoupil, svoláštní obědny, kterých však při dosednutí na stolec nynějšího sultana Abdul Afis-a opakovati nesměli.

Stdyž totižto Sultan zemřel, odebrali se Samřam, Baschi a ostatní představení obce židovské k místodržiteli aneb pašowí Jerusalemskému, proste ho, aby jim odevzdal klíče města. Obdrževše klíče tyto, nesli je slavně do první synagogy, kdežto je následujícího dne olivovým olejem mazali a rozličné modlitby nad nimi lonali. Nato se opět navrátili do paláce k pašowí, a odevzdamše mu klíče, odevzdali aneb

svěřili mu takřka investituru nad městem a právo, nad Jerusalemem a okolím jeho moc svou provoditi, vyjmouc při tom jenom tři stavby aneb budovy: Harem el šerif, (před-
městí chrámu Salomounova), chrám hrobu Božího
a starý hrad Davidův. Passa a turečtí úřed-
níci nebývali proti tomuto židovskému obvyčeji,
poněvadž při té příležitosti velké peněžité dary
od židův dostávali. Nynějšího času ale, kdežto
již v obvyčeji není, alespoň ne veřejně, dary dá-
vati aneb přijímati, přestalo toto právo židovské.

Nicméně domolávali se židé práva svého,
když nynější sultan vládu nastoupil. Surreja-
Passa, civilní místodržitel Palestiny, nechtěl jim
však klíčů dáti a odpověděl, že je má vojenský
passa (t. j. nejvyšší general vojska v Jerusa-
lémě ležícího). Tento ale se vymlouval, že mu
dovoleno není, svěřiti klíče města, buď to
komukoli, lečby se mu zvláštní příkaz z Cari-
hradu od Sultana ukázal; boložil však, aby se
židům sprostil, že se chce poptati, zdaliž a jaké
právo oni na tyto klíče mají. Zkrátka — židé
klíčů nedostali. A co neudělal Kamkam - Vasihi?
Aby měl alespoň obraz aneb podobensství pravých
klíčů města, zavolal zámečníka a dal podobné
aneb nápodobné klíče udělati. Tyto klíče mazal
v následující na to noci olivovým olejem a
konal nad nimi všedních ony modlitby a obřady,
jak je židovský rituál k tomu předpisuje. Jsou-li
klíče obraz aneb podobensství vlády a plnomo-
cenství nad městem, pozbyli židé i tohoto posled-
ního práva, které jim bývalo aspoň spomínkou,
že Jerusalema a sv. země byli jim patřily.

Nyní mohou ubozí židé Jerusalemsští ovšem
nakláti:

Žij nebudou více ty časy,
Které někdy bývaly; —
Můj se nebudem tak mluvit,
Tak se naši mluvili. —

We předešlých kapitolách popsal jsem slavné
průvody Katolíků, Řeků a Arménů, nyní
dci také ještě popsat průvod turecký. Dne 11.
apríle 1862 konali Turci pouť ku hrobu Moj-
žíšovu. Mají Turci za to, že před několik
stoletími jeden Santon vynalezl blíže Jericha
nedaleko Jordanu hrob Mojžíšův, ku kterému
tedy každoročně putují a říce — třikrát*). Re-
fsmírský zástup libu shromáždil se již okolo 12.
hodiny v poledne u brány Štěpánské, kteroužto
měl průvod vyjíti. Z na zdích městských stálo
mnoho diváků, mezi nimiž i Surreya - Bassa
se synem svým se nacházel. Okolo druhé hodiny
vyšel průvod tento turecký z mečity Omarovy, a
ubíral se pať branou Štěpánskou a říce v tomto
pořádku:

Napřed jela na koutch bílouhá řada, tať

*) Písmo svaté (3. Moj. 1. 34) vypravuje o smrti Mojži-
šově: „Vstoupil tedy Mojšiš s polk Moabitským na horu
Nebo na vrch Fajga proti Jerichu . . . i umřel tu
Mojšiš, služebník Hospodínův, v zemi Moabské i rozklázaní
Hospodínem. I pochovával jej v údolí země moabské proti
Fagor: a nepoznal člověk hrobu jeho až do dnešního dne.“
A tento slavným dokládá sv. otcové Theodor, Chryso-
stomus a jiní „že Bůh přyl. hrob Mojšišův, aby snad
Izraelitě nepokoušeli se prolazovati tělu jeho službu modláč-
skou.“ Nevíme, proč Bůh několik tisíc let později právě onomu
tureckému Santonovi zvláštní milosti té byl udělil, aby
hrob Mojžíšův naléztí mohl.

zvaných Bassi-Bossula, nepravidelného to jezdecktva tureckého, (irreguläre Reiterer), jakéhož má passa asi šest tisíců mužů. Každý šejk aneb představený obce má dle velikosti obce své 200—300 takových Bassi-Bossulů, které passowi, když jich tento buď v čas války aneb při jiné příležitosti potřebuje, poslati musí. Obleč vojáků těchto jest v pravdě círánský. Mají na hlavě různobarevný šátek, obvázaný provazem, a na těle jakýsi druh kaleny; zbraní jejich jest dlouhý kopí, ručnice aneb také někdy pistole. Počkal by ses, milý čtenáči, kdybys takového Bassi-Bossula potkal. Několik ale sami jako círáni vypadají, mají předce velmi krásné koně, na kterých výborně jezdití umějí.

Za nimi ubírala se dlouhá řada vojenských trubcůů a bubeníkůů, a pak jel na koni vojenský passa (generál), jež mnoho vojákůů pěších následovalo. Vojáci tito měli obleč téměř zcela evropský; temnozelené kalhoty a kabáty s úzkým červeným vyložením, a tarbusse; zbraní jejich byly ručnice a šavle. V důstojníci, ano i sám generál, měli na hlavě tarbusse. Obleč tureckého vojska jest vešměš bídný; jeden voják má punčochy a štervice, druhý štervice bez punčoch; jeden má nohavice zřádu vyhrnuty, druhý dolů — jak se mu to právě líbí; někteří mají bílé štrchné kabáty, jiní nemají žádných, a k tomu všemu jest viděti, že čistoty v obleku příliš nemilují. V důstojníci nemypadají o mnoho lépe, a roznačují se od sprostého vojáka jenom tím, že kabáty jejich zhotoveny jsou z lepšího suťna

a že mají křivou šavlu s pozlaceným důstojnickým štápcem.

Za pěšim vojškem následovalo několik jezdců, z nichžto první držel velký prapor zelené barvy; za ním bylo zase jedno oddělení Bassi-Bossuků. Za těmito kráčelo sedm pěšáků, z nichžto nesl každý veliký prapor; prapory byly zelené, červené a bílé barvy a byly mnohými z koranu vzatými výrostky popsané. Za nimi brala se dlouhá řada Derwissů (tureckých duchovních) s Muštim (jejich představeným), v čele. Duchovní ti měli na hlavě jakési žluté čepice, které se podobaly obráceným květinovým hrncům, a zpívali jaksi nosem, což se mi tím více protivilo, poněvadž zpěv ten doprovázen byl 6 hrozně velikými bubny a též tolika cinkadly (Zimbeln). Strašné toto bubnování a cinkání podobalo se uřadovnému hromobití, a bál jsem se, abych při tom nepřijel o sluch. Dvossiem — pravil jsem u sebe — že napomíná David: Chwalte Hospodina na buben a ve společném zpívání . . . chwalte jej na cymbály dobře znějící (Laudate Dominum in tympano et choro . . . laudate eum in cymbalis bene sonantibus) (Žalm 150); — ale tento společný nosový zpěv derwissů, toto hřmotné bubnování a šfarebě znějící cinkání nezbužovalo k pobýrnosti a ku chválení Boha. Pozoroval jsem, že mezi těmi, jenž tuto nešlibou chválu na cymbály Pánu Bohu vzdávali, i ženy se nacházely.

Za těmito cinkajícími ženami, které vypadaly jako pravé čarodějnice aneb furie, kráčelo osm nosičů velikých praporů a za nimi zase

veliký počet bubnůw a cymbálůw. Za nimi jelo opět jedno oddělení cikánských Bassi-Bossuků, pak následovalo šest bubeníkůw na koních; každý z bubeníkůw těchto držel uzdu koně svého w zubech, maje před sedlem dwa malíčké bubny, které nebyly větší talířů, a na které bez přestání bubnoval. Ole hřmotu podobaly se bubny tyto oněm malým bubnům, kterými se děti u nás hrají. Za bubeníky těmito šel jeden voják, kterýž nesl veliký, zcela červený prapor, náležející pašowi; za ním kráčelo vojsko (pěšáci), majíc w čele veliký počet bubeníkůw, kteří uši mé skoro donučili. Za vojáky nesl jeden muž veliký, zcela zelený prapor — prvnto prapor mečity Omarow. Pak šlo opět oddělení tureckých duchowníků; za nimi na koních turečtí šlechticové (Eskiendi) a přední měšťané a konečně lid. Mimo štaredý nosowý zpěw derwischůw neslyšel jsem, žeby lid byl něco zpíwal aneb hlasitě se modlil. Viděl jsem, že turečtí tito poutníci nesli swazky nerozřehnutých swící. Mezi tím co průwod swrchu popsaný z města vycházel a do údolí Josafatského štlupowal, stálo na pravé i na levé straně brány Štěpánské velké množství diváků — mužůw a žen. Tyto ženy, jewice zalíbení nad průwodem, doprovázely ho křikem — a sice tak protivným křikem, jakého jsem ještě nikdy neslyšel. Křičíce totižto velmi vysokým hlasem, hýbaly při tom ustawičně jazykem w ústech, tak že se křik jejich poněkud podobal křiku cworčkůw aneb wodních žab. Krásný to zpěw! — myslil jsem u sebe, a nemohl jsem pochopiti, kterať ženy tyto jazykem svým co pravým motowidlem (per-

petuum mobile) tak čerstvě hýbatí mohou. R oslawent průvodu dal passa i z děl stříletí*). Wojáci doprovázeli průvod až do údolí Bosafatského, pak se navrátili ke hraně Stěpánské, kdežto se postavivše volali před generálem třikráte: „Al žije sultán! Sláva mu!“ Tak volávají turečtí wojáci 3krát za den, a sice ráno, v poledne a na večer — po jídle, slibující zároveň, že sultanovi vždy věrnost zachovají. Mezda se vsaz, žeby tuto věrnost pilně zachovávali. Viděls jsem každodenně v ulicích okolo kasárny několik mužů na stráž státi, a na otázkou mou, pročby tam stáli, dostal jsem za odpověď, že se to stává za tou příčinou, aby wojáci — neutíkali.

Při průvodu, jak jsme ho nyní popsal, tropili ještě r. 1858 Bassi-Bossukové mnohé i nebezpečné rozpustilosti a žerty. Tak se stávalo t. p. že jedouce rychle na koních stíleli aneb jiné koušky rohváděli, čímž se koně nezřídka zpláskli a mnohého poutníka poranili. Tyto nebezpečné rozpustilosti, které Turci „dobré nápady“ (fantasie) nazývali, zakázal Surreya-Passa a místo toho

*) U Turků není jiné vojenské hudby a jiných hudebních nástrojů než — bubny a cymbály. Přímot velikého počtu neobhýejně velikých a také malých bubnů a ustativěné cínové cymbály, nemají křít jen, též takové troubení vojácké a hřimání děl — to vše bylo v pravdě nesnesitelné. Mase hřmotná, ale předece libě znějící vojenská hudba, při které se také ale mírně bubnů a cymbálů užívá, přijala, bohužel, název od Turků: Turckische Musik, turecká musika (hudba). Turci se nenáčí ani hudbě, ani malířství, sochařství aneb jiným vědám, protož jsou také národ neumělý, na polo divotý. Zdá se, že sám falešný prorok jejich Mahamed jim v koránu zakázal, aby se nějakým vědám a uměním neučili.

domolil, aby i oslavení pouťnického průvodu z děl se střílelo*). —

Ostatně se zdá, že Turci víru svou dosti svědomitě zachovávají. Tak slavili za času mého v Jerusalemě pobytu svatý měsíc svůj Ramazan aneb Ramadan. Jest to devátý měsíc roku měsíčního, dle jakéhož Turci léta čítají. V tomto měsíci se jim předpisuje nej přísnější půst, tak že jim od východu slunce až do západu není dovoleno něco jísti aneb píti, ba ani kouřiti**). Na pevnosti Jerusalemské, „hrad Davidův“ zvané daly se každodenně dvě rány z děl, a sice ráno a na večer, což moslemínům bylo znamením, že půst se začíná aneb skončuje. Čekávají prý Turci s velkou toužebností na večerní ránu, a již prý mají jídlo přichystané a dýmkou nacpané, jež prý dříve zapálají, než se i jídlu posadí. Povídká se také, že Turci, kteří by postu rádi vyhnušli, ve dne spávají, obracejíce během tím den v noc — a noc v den. Po skončeném Rama-

*) Tak vznesené bývají slavné průvody a pouťi, které katolíci křesťané i sv. místům konávají a při kterých společnými písněmi a modlitbami jeden pouťník druhého i pobožnosti pobuzňuje! Velebné divadlo poskytuje taková řada zbožných křesťanských pouťníků, jenžto jedním a tímž sv. úmyslem na pouťnická ta místa vedeni bývají. Dnů se může zajisté říci: *Ecco quam bonum et jucundum habitare fratres in unum!* (Ale jak dobré, a jak utěšené jest to, když přebývají bratři v jednotě!) Psalm 132.

**) Z toho lze jistavěm čtenářům souditi, že Turci mají přísnější půst než křesťané, a zdá se, že jej také zachovávají. Vypravovali mi cestující, že se dali v Cařihradě skoro po celý den od Turků v focáky mořiti. Bylo to v měsíci Ramadanu a Turci tito byli hladem tak žemleni, že ani veštorati nemohli. Jeden Turěk přestoupil půst a jedl cibuli; ale — udávil se. S hned pravili jím Turci, že ho parádně procoř Muhamed trestal, za to, že poslu nezachoval.

řanu konávají ihned veselou slavnost. Beiram, na památku oběti Abrahamovy a z radosti, že púst přestál. Při této slavnosti dávají si vespolet rozličné dary; tak dávají k. p. Turci v Satihradě sultanovi mladou, krásnou — ženu. Každého pátku, kteréhžto den Turci svátek svůj světi, zavírají se v době, co bohoslužba jejich v mečitách se koná, vřechu brány Jerusalema, tak že žádnému domoseno není, z města vyjítí aneb do něho vřočiti. Mečity aneb modlitebnice jejich jsou — vyjma mečitu Omarovu a mečitu el Aksa — zcela prázdny; žádného oltáře, obrazu, sochy aneb něčeho podobného není tam viděti; jenom kulatý vřklenek (Mihrab zvaný) ve zdi se straně východní ukazuje modlícím se Turkům, kde Mekká leží a kam obličeji svůj obrátiti mají. Neměl jsem příležitosti, viděti jejich bohoslužbu, aniž bych radil křesťanovi vřočiti do mečity, když tam konají Turci modlitby svoje; neboť by ho jistě uřamenovali. Řamenování jest u Turkův něco obyčejného anu obřbeného. Procházel jsem se jednou nedaleko jisté mečity, nemaje ani úmyslu do ní vřočiti aneb se k ní přiblížiti. Gle! tu křičeli turečtí chlapi, abych se ihned vzdálil, a házeli po mně kámen. V ulici, jenž vede k mečitě Omarově, visí na řňňře kámen, u něhož bývá v noci i hořící lampa, — hrozící to znamení pro křesťana, a připomínající mu, řehoby měl očekávati, řdyby k mečitě té přiblížiti se opovážil. Viděl jsem ženu, která s jedním mladíkem jakási řvár měla. Pronásledovala jej co pravá řurie a házela po něm velikými kámeny, tak že mladík, řtřeje život svůj zachrániti,

do jednoho domu utéci musel. Již ve starém zákoně bylo kamenování u obyvatelů Jerusalemských věcí oblibenou; i nový zákon nám vypravuje, že židé sv. Štěpána kamenovali (Skutk. apost. 7, 58) a že i Pána Ježíše samého kamenovati chtěli; neboť jak vypravuje sv. evang., „chápali kamení, aby házeli na něho: Ježíš pak se skryl a vyšel z chrámu“ (Jan 8, 59). S nynější Jerusalemem rád kamenuje, a onen turecký kluk, který kamenem po mně házel, uvedl mi na paměť slova Ježíše Christa říkajícího: „Jerusaleme, Jerusaleme, kterýž zabíjíš proroky a kamenuješ ty, jenž k tobě posláni jsou.“ (Mat. 23, 37). Majíť ovšem Turci v Jerusalemě a v celé Palestíně k tomu způsobu usurcování materiálu dosti, neboť o kamení tam není potřeby.

Turci nosívali jistě druh rážence, kterýž nazývají kompology. Jsou to na šířce wisící kuličky z jantaru, slonových kostí, mánidruu (Ambra), nejvíce ale z černých aneb červených škořápek koloformných ořechů. Byl bys, milý čtenáři, na omylu, kdybys sobě myslil, že Turek se tento ráženec modlí. Nikoliv; onť jest mu jenom hračkou. Kdykoliv jde aneb stojí aneb s kýmkoliv rozpráví, vytahuje aneb spouští po každé kompology své na šířce vzhůru a dolů a tak se hra. Mluvil jsem s jedním vznešeným a vzdělaným Turkem, vysokým to úředníkem v Cařihradě, jenž francouzskou, italskou a jiné řeči mluvil. Rozmlouvaje se mnou hrál se ustavičně se svými kuličkami. Jest to duchaprázdňé zaměstňání, které podobného sobě nemá. Něco docela jiného jest ráženec v rukou nábožného katolického.

křesťana; neboť tento ho užívá co prostředku při rozjímání nejsvětějších tajemství svaté víry svojí.

Mnohý čtenář bude se suad tázati, jak se chovají Turci ve sw. zemi ku křesťanům, a jak smýšlejí o náboženství křesťanském. Chováním Turkům ku křesťanům, jimž dávají potupné jméno *Giaur* (newěřící pes), není všude stejné. V Jerusalemě t. p. kde mnoho křesťanů přebývá, a kamž ročně mnoho křesťanských poutníkův přichází, srovnávají se Turci s křesťany tak dalece dobře. Vídí Turci Jerusalemsští, žeby pozbyli mnoho kupců a prodáváčů, kdyby tam křesťané nepřicházeli. Jerusalemy, město samo v sobě mrtvé a sešlé, bez křesťanů by suad zcela vymřelo. Co jest v něm ještě živého, pochází od křesťanů*). Velké zásluhy o zachování pokoje a svornosti mezi Turky a křesťany má jistotně *Surreya-passa*, muž to rozumný a všobec milovaný. Co se týká chování Turkům ku křesťanům v dědinách, nebývá to všude stejné. Jsou dědiny, ve kterých — jak příležitostně vypravovali dci — Turci křesťanům velmi nařloněni jsou, a je rádi mezi sebou mají; ale jsou opět jiné dědiny, do kterých jsou ani vkročiti nesměli, jestli by nás Turci byli ušamenovali.

*) Pravíme „od křesťanů“ — a to bohužel! Za času mého pobytu v Jerusalemě chodily tam v masopustě po ulicích i masy a držel se i bál, což dříve nikdy nebývalo. Dřito daremnosti zavedli — křesťané řečtí. Vzhledem na tyto pohanské veselosti pravil Moud. Biquet, kancléř francouzského konsulu: *On voit pourtant que la civilisation avance à Jerusalem (jij prý přece viděti, že civilizace v Jerusalemě pokračuje)*. Odpověděl jsem: kdyby civilizace v takových rozpustilestech pokračovala, jaké jsou masy a bál — tu ovšem. Máme za to, žeby žádný pravý křesťan neměl chuti v Jerusalemě — tančovat.

A jak smýšlejí Turci o náboženství křesťanském? Turci neměří, že Bůh trojjediný jest, že jsou tři Božské osoby. Oni neměří, že Ježíš Kristus jest synem Božím, ačkoliv připoisťují, že se počal z Ducha svatého; neměří, že Kristus Ježíš jest Bohem, praví ale, že byl prorokem dobrým, pravdomilným, beze všit lži a beze všeho hříchů, že byl synem Marie, zplozen z ní bez otce, a že nikdy neumřel. Dle toho Turkům chtěli prý ho Židé usmrtiti, on ale ušel rukou jejich a odebral se do nebe. Tam žije u Boha stvořitele s tělem svým až do onoho času, kde přijde Antichrist. Tohoto Antichrista zabije Ježíš mečem své moci a obrátí k vůli své pozůstatky Židům.

Co se křesťanů týče, domnívají se Turci, že prý již dávno zákon svůj a evangelium své ztratili a říce proto, že je Kristus, odebral se do nebe, opustil a jeho apoštolové a učenníci usmrceni byli; když ale Kristus opět přijde, tu prý křesťany zákonu svému dokonalejším způsobem vyučí, a tímto zákonem prý všichni křesťané i prvotní učenníci tu spasení přivedeni budou. Pať ale, když zazní trouba Archangela Serafina, zemrou všichni křesťané a všichni tvorové ano i Kristus sám; tento ale zemře, aby se všemi zase z mrtvých vstal a aby je vedl a zastával u posledního soudu, ne ale aby sám je soudil; neboť jedině Bůh v onen den souditi bude; prorokové a vyslancové Boží a jejich učenníci budou prý v onen den jenom zastavatelí a orodovníky jiných.

Tyto pomatené věci věsti Turci o náboženství křesťanském; který bludný prorok je tomu učil, dovíme se ihned.

Kapitola třicetá.

Kalešný prorok Muḥamed. Mečita Omarova. Mečita el Aksu. Brána Krájuá.

Muḥamed (Mahomed aneb také Mohamed), přijímám Abul-Kasem, narodil se okolo r. 550, za času císaře Heraclia v městě Mekce v Arabii, a pocházel z pokolení Korejšův a z rodiny Sasse-mow. Jeho otec jmenoval se Abdallah, což v řeči našli významová: sluha Boží; jeho matka šlula Aminá. Abdallah nebyl bohat; neboť kdýž umřel, zanechal synu svému jeden dům, jedny otroky, 5 velbloudů a několik ovec. Kdýž byl Muḥamed dosáhl státi šesti let, ztratil i matku svou a byl napotom od děda svého se strany otce, Abdul-Motallib-a, a později od bratra otce svého, Aba Taleb-a, vychován*). Žij v mládosti své konal s příbuznými svými rozličné obchodnické cesty do Syrie a jižní Arabie, a tehdáž se seznámil s odpadlým mnichem Sergius-em, který měl na něho a na bludné učení jeho velký

*) Mnohý čtenář bude je těmto podivným arabským jmenům diviti; což ale teprv řekne, kdýž mu zdělné, že nejtypičtější Buddhijům modloslužebných na ostrově Seylonu se jmenuje: Nanalangara Serisumana Mahadamaradjiguru Ganatschari Naikunanzi. Krátké to a kbezňe znějící jméno! (Viz: Reise der österreichischen Fregatte Novara um die Erde Bd: 1. S. 287).

mluv. Slyšelo Muhamed, že proroci Boží byli velicí mužové, vydával se také za proroka, a chtěl Arabů od modloslužby, ale ne, aby je přivedl ku ctění pravého Boha, nýbrž aby mezi nimi zvláštní náboženství zavedl. Bůh ale, jehožto soudy jsou nemyslitelné a hrozné, dopustil, že podvodné a falešné učení Muhamedovo, které jinač ovšem i mnohé dobré věci obsahovalo, v krátkce se ujalo. Dábel sám je rozšířil a šice oním mnichem Sergius-em, který z církve katolické vyhloučen byl, ku kacířství Nestorionu se přihlásil a pak s Muhamedem se spojil. Tak uvedli tedy tyto dva mužové, kacířský mnich a falešný prorok, nové náboženství do světa. Co neučenému Muhamedovi scházelo, doplnil mnich Sergius; tento mu rozkládal písmo sv. starého i nového zákona, dle svého vlastního smyslu, dle smyslu kacíře Nestoria, který neměřil v Božství Ježíše Christa. Způsobem tím udělal Sergius z Muhameda, podvodníka arabského — křesťana Nestorianského. A aby k této bezbožnosti a ku zláze Muhameda a souvěrcův jeho docela ničeho nescházelo, přidali se ku kacířství a bludnému učení tomuto i — Židé. Aby Muhamed pravým křesťanem se nestal a písmo sv. v celé čistotě jeho nepřijal, namítli mu Židé, aby do nového náboženství svého i jejich báječné zapleteniny přijal. Byl Muhamed od kacíře a od učitelův židovských pomaten, sepsal knihu, koran nazvanou, ve které se podivná směsice křesťanského kacířství a židovských bájí nalezá*). Ačkoliv

*) Na Koran v arabštině řeči jeptianů Erci jsou tak mnoho žaloby, jako my na písmo svaté, a jsou toho důvodu, že

Muhamed židovskou a křesťanskou víru za Božskou uznával, tvrdil předce, že obě spojeny býti musí, že zapotřebí jest nového Božského zjevení a že on jest onen veliký prorok, kterého sobě Bůh pro rozšíření zjevení tohoto vyvolil. Uznával, že Mojžiš a Ježíš byli proroci, tvrdil ale, že on sám jest předním a největším prorokem Božím. Proto volají turečtí Santonové až podnes s minaretům t. j. se štítých věží chrámů svých: Nemí Boha mimo jediného Boha, a vyslanec Boží jest Muhamed. Tento falešný prorok učil, že knihu svou, Koran, obdržel od archanděla Gabriele, jehož jméno z písmu sw. znáti se naučil. Podvodník tento přednášel pravou mícháninu židovského a křesťanského náboženství. Bělo popsal, jak si je sám představoval a jak se mu to líbilo; nebe nebylo mu oním blaženým místem, kde vyvolení ve společnosti angelů patří na Boha tváří v tvář, a kde požívají radosti, kterých oko nevidělo, ucho neslyšelo a žádné srdce-lidské nepocítilo. Popisoval nebe co místo, kde člověk všechňů žádosti a chůtce tělesné upokojiti může.

Křesťan není s to, aby Koran rozuměl aueb jej do jiné řeči přeložil. P. Jezualdo di Genova, vyněšší Kwardian frantiskánského kláštera v Nazaretě, dobrý to znalec řeči arabické, vypravoval mi, že měl po mnohá léta známost s jedním Turkem, který ho každodenně navštěvoval a s ním důvěrně obcoval. S příchla jednouráte mezi nimi řeč na Koran. Turek pravil, že Koran obsahuje pravé slovo Boží a že mu proto také žádný newěřící (tedy také křesťan) nerozumí. Přinešle Koran — odvětil p. Jezualdo — a vyhleďte mi kteroukoliv kapitolu. Přesvědčím je Turek, že p. Jezualdo Koran dobře rozumí, rozhněval se naň a pravil hrozí mu přitom pěstí: Basse šlešti, že náš Passa není nepřitelem křesťanů, byloť by po Wás weta! — Možná, jeby ho byl Turek u Passy obžaloval, že zná tajemství Koranu. Od toho času prý se již Turek onen u otce Jezualda widěti nedal.

Také rozložse a radosti w nebi stoupencům swým přislíboval z toho souditi lze, že sám 13 žen a sice 11 jich současně měl. Božství Ježíše Christa zapíral s Nestorínsem, smrt jeho s Manicheem, při tom ale věřil, že Pán Ježíš vstoupil na nebesa. Podržel obězant, jak je Židé mají, a aby bludnou wtru svou co nejvíce rozšířil, dovolil stoupencům swým mnohoženství. Každý Turc může sobě několik tádných žen držeti, a souložníci jak mnoho se mu libí^{*)}. A aby nově náboženství jeho také něco dobrého a chwalitebného mělo, schwaloval a předpisoval Muhamed věřícím swým almužnu, lásku k blízkému a modlitbu. Tak utvořil jakousi nestworu w náboženství: dals — jak pravil jeden básník — k tělu lidskému hlavu koně a peti ptáka.

Weden radou odpadlého mnicha Sergia a židovských učitelůw, opustil Muhamed modloslužbu a totéž přikázal všem, jež byl ku straně své přivedl. Říkal jediného Boha, a tak se zdálo nerozdělanému lidu arabskému, že nový prorok něco zcela nového učí. A poněvadž učení jeho se slabým rozumem Arabůw a s náruživostmi jejich se srovnávalo, utvětili mu, ano později wmyšlili Muhameda za vůdce a krále

*) Zestil již chwalitebno, že Surreha-passa dle křesťanského způsobu jenom jednu manželku má. Bohužel, že tento křesťanským následk proniknutý úředník do Aleppa přejazem byl. Zda-li náslupce jeho křesťanům také tak nakloněn bude, kdož to ví? — Předchůdce jeho w passaliku Jerusalemském byl také příživcem křesťanůw. Vypravowal mi jeden Arab, že ho widiwal w oltaru Božího těla skoro každodenně při službách Božích w chrámě sw. Salvátora, kdež prý slušně a pobožně se choval. Arossal passa, kterých křesťanům přeje, býti obhájce od sultana na jiné místo přejzen. Promoveatur, ut amoveatur.

svého, čímž dávnému přání jeho se vyhovělo. Ze hrozných a dlouho trvajících krwarých vál-
kách rozšířoval on a nástupcové jeho nové toto
bludné učení nejenom v Asii, nýbrž také v
Africe a v Evropě, obzvláště ve Španělsku.
Palestinský prorok Múhamed zemřel r. 632 a po-
chován jest v arabském městě Medině.

První svatyně newětcích moslemánův aneb
Turkův jest Mekka, kde se Múhamed narodil,
druhá Medina, kde pochován jest, a třetí — jest
mečita Omarova v Jerusalemě. K těmto třem
místům konávají Turci pouti své; a Turci,
který třikráte pout do Mekky vykonal, jest San-
tonem aneb „swathm“ a má právo, nositi turban
(čepici) zelené barvy. Takoví poutníci nazý-
vají se také „Hattsi.“

Na památné hoře Morii, kdežto kdysi stál
světoznámý chrám Salomounův, vystavěl v
sedmém století (636) Chalíf Omar, druhý to
nástupce Múhamedův, jenž Syrie, Palestinu a
Jerusaléma dobyl, slavnou mečitu Omarovu.
Ona se nazývá také: mečita el Sachara, a sice
od oné veliké skály, která se v ní, jak později
ušíšstme, nachází. Mečita tato, velikolepá a
krásná to stavění arabské, jest — jak s vrchu
řečeno — třetí svatyní Turkův. Již Múhamed
sám měl při Jerusalém v tak velké úctě, že
pravil: Největější město na světě jest Jerusa-
lém, a skála el Sachara jest jedna ze skal po-
zemského ráje“ (Mejr ed Din. Hist. Jerus.
Fundgr. des Orient). Mečita tato byla Tur-
kům povždy velikou svatyní, za kteroužto pří-
činou také křesťanům přístup do ní pod trestem

smrti je zařazoval. Zastupili jsme se svrchu, že to ulicích k ní vedoucích víst na provázku lámen, všítráha to pro každého křesťana: „Noli me tangere“ (nedotýkej se mne)! Povíká se to Jeruzalémě, že jednomu Angličanovi se poštěstilo, v tureckém oděvu do mečity té se dostat; byl však pozdán a málo prý chybito, žeby ho Turci byli ušamenovali. Jenom velikou sumou peněz a mocným prostřednictvím zastávajícího jej konsula byl vysvobozen. Manželce jeho byvší s ním neudělali prý Turci nic, křouce, že prý ona „nemajíc žádné duše, ani mezi věřící ani mezi nevěřící nepatří“ a protož prý také mečity zneuctiti nemůže. Rakouský kníže L . . . jenž před mnohými lety v Jeruzalémě byl, žádal passu o dovolení, by do mečity Omarovy jíti mohl, dohládaje, že za to zaplatí, co se žádati bude. Passa toho nechtěl dovoliti a odpověděl knížeti, „chce-li prý do mečity jíti, že do ní přijde i bez dovolení; zdaliž prý ale (živý) z ní vyjde, za to že mu neručí.“ Zestil to důkazem, že sobě Turci na svatyni svou mnoho zacládají a že se domnívají, jakoby přítomnosti křesťana zneuctěna byla.

Uváž: Tempora mutantur et — Turci mutantur in illis. — Časové se mění a — i Turci s nimi. Stynější Turci nejsou tak přístní, jak bývali praotcové jejich. Surreya-passa dovolil na prosbu francouzského konsula Mons. Edmunda Barère-a i nám navštívit mečitu Omarovu; ale stálo to — dle rakouských peněz — sto zlatých stříbra (asi 1000 tureckých piastrů).

Byl to dne 26. febr. 1862 časně ráno, když jsme ve společnosti téhož francouzského konsula, jeho kancléře, rakouského konsula p. Benla z Wolfsbergu a několika jiných osob mečitu Omarowu navštívili. Byl nám k tomu vyhlášena hodina ranní, aby prý nás Turci, jenž v onen čas ještě spávají, neviděli. Myslel jsem u sebe: mezi tím, co oni spí, přichází nepřítel a seje jim koukol do pšenice. Dal nám také passa wojsko — asi dwacet mužův — aby nás chránili, kdybychom snad přišli do nebezpečství, umřítí smrti sw. Štěpána. Bloudili jsme se jakýmsi domem na prostřanství, které jest tak veliké, žeby se na něm několik plukův wojska semotam pohybowati mohlo; obnášíť jistě šestý díl celého Jerusaléma. Obehnuáno jest se třech stran vysokými tureckými domy, ke straně východní widěti zeď městskou. Na prostřanství tomto, které Turci el Haram (swatyně) nazývají a kamž žádný křesťan bez dovolení passy vkročiti nesmí, roste několik cypresových stromů a mnoho trávy. Zde tedy, na tomto velikém prostřanství stál kdysi světoznámý chrám Salomounův, k jehožto stavbě se poskladowé po moři a po zemi z daleka přiváželi, — onen chrám, který od krále Nabuchodonosora (asi 600 let před Christem) wyvrácen a pak od Zorobabele opět wystawen a konečně od Herodesa Askalonského okrášlen byl. Titus rozbil při obležení Jerusaléma i tento chrám, tak že z něho kamen na kamenu nezůstal. Dívaje se na toto velikánské prostřanství, a připomínaje si veliký chrám, který zde stával, porozuměl jsem teprw náležitě rozmluvě, kterou měl jeden učenník

s Ježíšem Christem, třeba k němu: „Mistře! pohleď, jaké to kamení a jaké statuení!“ A Ježíš odpovídaje řekl jemu: „Vidíš vseděta ta veliká statuení? Nebudeš ostaven kamen na kamenu, kterýž by nebyl zbořen“ (Mark. 13, 1, 2). Připadla mi také na mysl jiná slova, jež byl Spasitel pronesl k Židům, třeba: „Uj, zanechá se vám dům váš pustý“ (Mat. 23, 38).

Uprostřed velikého tohoto prostranství stojí mečita Omarowa. Čtyry brány — od každého úhlu světa jedna — vedou k mramorové podlaze, která několik set kroků dlouhá a poměrně široká jest. Na hornu vedou s každé strany mramorové, asi 20 stupňů čítající a pětiřmi sloupovými ozdobené schody. Od této podlahy oddělena jest ještě jiná podlaha, asi o sedm aneb osm stupňů vyšší, a na této stojí osmihranný chrám turecký — mečita to Omarowa. Přifedšim k jedné bráně, od které jsme po schodech zhluru vstupovali, kázal nám Imam (turecký to duchovní), abychom zezulí obuv z noh, poněvadž prý místo, na kterém stojíme, svaté jest. Turečtí vojáci a kawasowé, jenž s námi byli, zezulí ihned obuv svou; konsulové a mnohé jiné osoby, jenž s námi šly, oblekli přes obuv svou bílé plstěné střevíce; a já, newidě před sebou hořícího kete, jako bysi Mojžiš, když pásl ovce Bethrotu (2. Mojž. k. 3), oblekl jsem přes střevíce své — černé punčochy. V této neobyčejné obuvi, která mně samému se sniču byla, přiblížili jsme se ke swatyni turecké. Především jsme se dívali překrásné kupule, jenž na osmihranné lucerně založena

a zlatým půlměsícem korunována jest^{*)}. Při pohledu na ni pravil rakouský konsul: „Sať krásná jest kupula tato, a jať bídná jest kupula při chrámi Božího hrobu! To dělá sjednocenost — odpověděl na to francouzský konsul; — „Turci jsou sjednoceni a my katolíci ne (*c'est l'unité; les Turcs sont unis et nous catholiques ne le sommes pas*). A v pravdě! Kdyby katoličtí mocnářové byli sjednoceni, nacházela by se kupula nad hrobem Páně zcela v jiném statvu. Bohužel! nesvornosti i nejvěšší věci se rozpadávají. (*Discordia res maximae dilabuntur*).

Imam, který nás do vnitřku mečity vedl, byl starý a podivný muž, aneb divous, jemuž jsem se nemálo smáti musel. Mluvil velmi rád francouzsky a uměl jenom několik francouzských slov, které pořád opákoval. Ukazoval-li nám něco pěkného, říkal vždy: „très joli, très joli (velmi pěkné, velmi pěkné)!“ „Antil-li nás, abychom při divání se na jednotlivé věci dlouho se nezdřžovali, nábrž rychle za ním šli, tu zase volal: „venez! venez!“ (poďte, poďte!); nejlépe již uměl: „oui, non“ (ano, ne). Stihodný tento Imam vedl nás obvykle cizince do mečity, ukazuje a vykládá jim znamenitosti její, a během tím přinucuje se cizím řečem jako papoušek.

Jest-li mečita Omarova již zevně velmi krásně stavěná, jest tni krásnější uvnitř. Bozoruhodna jsou již jména čtyř dveří, které do mečity vedou. Dvěte severné, kterými jsme my do ní vstoupili, slují: Babul-Džinna t. j. dvěte

*) Půlměsíc jest znamením muhamedánského náboženství, nápodobně jako jest kříž znamením náboženství křesťanského; znamení půlměsíce viděti lze nejenom na mečitách, nýbrž i na korunách a praporech vojáckých tureckých.

ráje. Dveře jižní nazývají Turci Babul-kiblja, (dveře modlitby); východní pak Babul-Daud (dveře Davidovy) a západní Babul-Šuch (dveře vojny). Siž jména tato sama v sobě mají pro Turky něco tajemného — svatého. Ve vnitru mečity viděti jest dvě do kola stojící řady sloupů z různobarevného drahého mramoru. Sloupy tyto, mající pozlacené nádhlašky, nejsou stropní loubentí. Drahý mramor, z něhož zhotoveny jsou, jest pro krásu barev v pravdě pozoruhoden. Jeden sloup jest f. př. z temno-červeného kamene (porfyr), jiný ze zeleného (verde antico), třetí z modravého atd. Pozoruhodno jest také, že každý sloup z jednoho kusu mramoru vytesán jest. O této mečitě může se v pravdě říci „že drahé jsou kameny její“ (lapides ejus pretiosi). Právilo se mi, že tento krásný mramor pochází z Evropy a že ho za drahé peníze již dostati nelze. První řada, skládající se ze 16 sloupů a 8 pilířů, jde kolem podle stěn osmihranné mečity, a druhá řada, sestávající z 15 sloupů a 4 pilířů nese takřka kupulu. Průměr celého chrámu obnáší asi 100 kroků. Uprostřed mečity, právě pod kupulou, nachází se bílá skála el Sachara, asi 24 kroků dlouhá a též tolik široká a kolem pozlacenou mříží obehnaná; výška její není všude stejná, ale nedosahuje velikosti vyrostlého muže. Skála tato jest velká svatyně Turků. Na ní prý měl Abraham syna svého Isáka Bohu obětovati (1. Mojš. 1. 22).

Podivné bájky vypravují sobě Turci o této skále. Bylť prý sem přenesena z Bethelu*);

*) Bethel, asi 5—6 hodin od Jerusalema ku straně severné vzdálený popíšeme později.

na ní prý odpočíval Izak, když ve snách nebeských tebehl viděl a andělů Boží vstupující a sestupující po něm (1. Mojž. 1. 28); ano mnozí Turci twrdí, že archa sama uzatvřena byla do též swaté skály od krále Sfraelského Boziásse, přebtwbajících blížků pád města Jerusalema (2. Baralip. 35, 3). Widěti jest na té stále pět wtlačentých prstůw. Turci se domníwají, že prý prorok Muhamed, doprovázen jsa anjelem Gabrielem, na své klišně el Borak za jednu noc dalekou cestu z Mekky do Jerusalema vykonal, a wtoupiv pať na skálu el Sachara odtud na — nebesa se odebral. Chtěl prý tehdaž skálu s sebou wzíti, čehož mu ale Gabriel nedowolil; zadržel prý archangel rukou skálu tu, čímž na ní pět prstůw swých wtlačil. Ukázal nám Smam w mečitě také wsselijaté pozůstatky aneb relikwie po Muhamedu 1. př. jeho wlasň, šitě, půwodní rukopis koranu, sedlo, na kterém Muhamed na klišně el Borak sedáwal, korouhwe khalifa Omara a jiné wice. Na tyto pozůstatky sobě Turci mnoho zakládají*).

Bozornohodna jsou také otna mečity Omarowy a šice pro welmi krásnou praštarou malbu we skle. Malba ta, pocházející (jak se praví) ze sedmého století, neukazuje žádných obrazů, jest

*) W jaké uctivosti měli by křesťané míti pozůstatky swatých a swetic Božích, jenž w našich chrámech wstaveny bývají! Je-li Turcům sedlo klišny el Borak swaté, jak welkou úctu máme my tělu aneb kostem nějakého swatého wzdáwati! Mojžiš wzal kosti Josefa Egyptského s sebou (2. Mojž. 13, —19); Elišeus měl w úctě plášt Eliásse proroka a činil prostředkem něho zážrahy (4. král. 2, 13—14). A šleje sw. Barla činil Bůh takové zážrahy, že i šákty a pášty s jeho těla na nemocné nosili a odstupowaly od nich nemoci (Skutk. apost. 19, 12).

ale podírouhodna pro velmi umělé sestavení rozličných barevných skel, které obzvláštně řehy slunce do nich svítí, veliký dojem na pozorovatele činí. Temné světlo padající skrze skla tato a skrze sedm oken v kupuli — též různobarevných — rozlévá na všechny předměty v mečité se nacházející cos neobvykle tajuplného. Stěny a strop mečity jsou ve zlatě (Goldgrund) malovány. Ostatně se nenachází v tomto moslemském chrámě žádný oltář aneb cos podobného, cožby na křesťanskou bohoslužbu upamatovati mohlo. Nachází se v této krásné mečité jakási prázdnota, která srdce křesťanského navštířovatele nespokojené nechává, ano je truchlivostí naplňuje. Já alespoň upamatovával jsem se na slova, jimiž vyhrožoval Bůh skrze proroka Jeremiáše: „Dopustím dům svůj, zanechám dědictví svého: a dám milou duši mou v ruce nepřátel“ — (k. 12, v. 7).

Zabývaje se v duchu s předesslými čas, řehy na tomto místě ještě stával světoznámý chrám Salomonův, v němž se vzdávala úcta pravému Bohu, stál jsem zcela zamyšlen; — hle! tu na mne volá Znam: „Venez! Venez“ (poďte, poďte)! a vedl nás několik stupňů dolů pod stánu el Sachara do jeskyně asi 10 kroků dlouhé a též tolik široké. Tato jeskyně, kterou Muhamedáni nazývají „sestupem v podzemní říši duši,“ jest po stěnách hrubě osťukována; její strop jest Sachara. Slála tato spočívá zde na obou koncích jeskyně na malých sloupech z bílého mramoru, a protož se o ní Turci domnívají, že prý visí v povětrí a že by každého křesťana rozdr-

řila, který by se opovážil mezi tyto sloupy wstoupiti. Já jsem mezi ně wstoupil a škála nerozdrtila mne. V této jeskyni ukazoval nám Imám wšestijaké Turcům památné věci k. př. místa, kde přý Abraham, Dawid, Šalomoun a archangel Gabriel odpočívají, že stály wpietanou leností Arona, bratra Mojžíšova, a pak jakousi dutinu ve stropě, která přý pochází od hlavy Aronovy, jenž přý pro velikost osoby své w jeskyni státi nemohl.

Na wolání Imama: „Venez, venez!“ wššli jsme z mečity dveřmi jižními, které Turci nazývají Babul-Kiblja; tu jsem si zpomněl na památné věci, které se zde na hoře Morit, na místě nynější mečity Omarovy přihodily. Zde tedy měl Abraham syna svého Izáka Bohu obětovati. Sem sestoupil s nebe angel, aby zadržel ruku Abrahamovu, kteroužto byl již meč uchopil. Zde bylo humno aneb mlát Omara Sebusijského, kde napotom wystawěl král Šalomoun chrám nejstřostnější w světě, w němž se chovála archa umlavy. Sem přineseno bylo dítě Ježíš, zde je wzal na lokty své stařeček Simeon a zbožná Anna, dcera Januelowa. Sem se odebral Pán Ježíš, když se svými rodiči pouť do Jerusalema konal, a zde jej našli rodičové mezi zákonníky a učiteli sedícího. Kolikrát a jak krásné naučení dával Pán Ježíš na tomto místě! Zde stál onen chrám, jež Spasitel nazýwal „domem otce svého, domem modlitby“ a že kterého wyhnal prodáváče a kupující, poněwadž jej zneuctívají. Zde stál onen památný chrám,

jehož opona se roztrhla od vrchu až dolů, když byl Spasitel na kříži umřel.

Důvěm že i Turci mnoho sobě na sv. horu Morii a na mečitu el Sachara tam wyřtawěnou zakládají, a snadno lze pochopiti, proč do ní křesťana nerádi pouštějí. Všouf toho důmnění, že Bůh každou modlitbu konanou na onom místě, kde stál kdysi chrám Salomounův, jistě wyslyší, a žeby tam křesťan také za zničení muhamedánské wíry se modliti a od Boha wyslyšen býti mohl. Toto důmnění jejich zakládá se na słowech 2. knihy Paralipomenon:

„Ukázal se Hospodin Salomounowi w noci a řekl: Usslyšels jsem modlitbu twou a wywolil jsem sobě místo toto za dům oběti . . . Oči také mé budou otevřené a ussi mé pozorující na modlitbu toho, kdožby se modlil na tomto místě. Nebo jsem wywolil a posvětil místa tohoto, aby bylo jméno mé tam na věky, a aby tu byly oči mé i srdce mé po wšedny den“ (č. 7, w 12—15, 16).

Naproti dvětem wýchodním mečity Omarowy stojí krásný mramorowy wodojem, který se podobá malé osmihranné kaple. Z ou má kupulu spočívající na dvou do kola běžících řadách štíhlých korintských sloupů. Toto místo nazývají Turci „tránem aneb soudní stolicí Dawidowou.“

Nedaleko (jen co bys kamenem dohodil) od mečity Omarowy stojí słowutná mečita el Aksa, tak nazwaná, poněwadž od ostatních moslemánských chrámův „nejwzdálenější“ (el Aksa) jest; neboť stojí téměř u jižné zdi městské. Bylť půwodně chrámem křesťanským, jenž od císaře Su-

stiniana se cti blahoslavené Panny Marie vy-
staven byl pod názvem „představení Panny
Marie“ (Præsentatio B. Mariæ V.) Wypra-
mují otcové církevní, že dle obvyčeje tehdejšího
i svatá Bohorodička ve mládí svém do chrámu
uvedena a tam představena čili Bohu obětována
byla. Ve chrámu tom zůstala pak až do
zasnoubení svého se sv. Josefem trvající ráda
na modlitbách, jak totéž čteme i o prorokyni Anně,
„kterážto nerouházela z chrámu, postem a modlit-
bou sloužíc Bohu dnem i nocí“ (Luk. 2, 37)*. Na místě mečity el Aksa bývala dle důmnění
mnohých spisovatelů předstř chrámu Salomou-
nova; za křesťanských časův náležel chrám tento
rytířům templářským a nyní se nad ním bohužel
stěží — půlměsíc turecký!

Štěbetavý Smam zavedl nás i do této
mečity. Vstoupiv do ní, byl jsem velikosti a
krásou její až ohouzen. Představ sobě, milý
čtenáři, basiliku bo křesťe stavěnou, asi 100 krokův
dlouhou a v šíři 75 krokův širokou, která má
pět lodí, čtyřmi řadami sloupů barevných nramo-

*) Církev sv. světí slavnost „představení Panny Marie“
(Præsentatio B. M. V.) dne 21. Nov. Krásně píše sv.
Jan Damascenský o tomto představení: „In locum autem
editur (Maria) in domo probaticæ Joachim atque ad
templum adducitur: ac deinde in domo Dei plantata
atque per Spiritum saginata, iustar olivæ frugiferæ,
virtutum omnium domicilium efficitur.“ To jest: „Rodi-
te se (Panna Maria) v milosrdném domu Joachimově a
muváší se do chrámu; a pak v domě Božím vysápená a
Duchem svatým kmená, co úrodný strom olivový, stává
se přibýtkem všech křesťanů.“ Do křesť. orthodoxa Lib.
4. c. 15.) Ze slavnost „Præsentatio B. M. V.“ již hned
v prvních časích církve se konala, o tom svědčí sv. biskup
Erodius (Nicephori Hist. Eccl. Lib. II. c. 3.), sv.
Rehoř z Nyssy, Epiphanius, Rehoř z Kísomédie a jiní.
3 řeká církev koná slavnost tuto nejméně již po 11 století.

rowých sloupů od sebe oddělených. Jeden sloup jest zelený, druhý červený, třetí modrý, čtvrtý žlutý — slovem: každý sloup má jinou barvu; a těchto drahých, překrásných sloupů jest — asi 50. Tam, kde se loď slučují s částí presbyterium zvanou, vypíná se vysoká kupula. Jest to zajisté mešebný překrásný chrám, který se jenom tu slovutnému chrámu sv. Pavla v Římě (Basilica s. Pauli extra muros) přirovnati dá*). Jenom oltář do mečity el Aksa postaviti a ji osvětliti — a mohli by se v ní ihned křesťanské služby Boží konati. Ale bohužel! tam, kde hlavní oltář stával, mají Turci jakýsi pulpit z řezaných prken, u kterého jim Mufti aneb Imám aneb Muezzim z popleteného koránu něco čítává. Za pulpitem viděti jest v zadní stěně dva výklenky. V pravém výklenku spatřuje se v kamenu vytláčená stopa pravé nohy. Imám pravil, že jest to stopa proroka Moje (tak nazývají Turci Spasitele našeho Ježíše), a že tato stopa s kamenem s hory Olivetské sem přinesena byla. (Příležitostně čtenářům zdělíme, že se na hoře Olivetské a sice na onom místě, odkud Pán Ježíš na nebesa vstoupil, skutečně druhá polovice kamene se stopou levé nohy Spasitelovy nalezá). Na kamenu v druhém výklenku jest viděti sled dvou noh, a to mají býti slépěje přesvaté Panny Marie, kteroužto Turci „Mirjam“ nazývají a kterouž co nejroznesšenější mezi všemi ženami celého světa, a co svatou pannu v uctivosti mají. V

*) R. 1865 viděl jsem chrám tento v Římě. Jest asi 180 kroků dlouhý, v šíři asi 100 kroků široký a má tak mnoho mramorových sloupů, že jsou ze sloupů se podobá.

kamení vytlačené stopy Paní Marie a Pána Ježíše, předrahé tyto památky pozemského jejich putování, neměticí Turci nepravým způsobem sobě přivlastnili.

Když jsme vyšli z mečity el Aksa, zavedl nás Imam na levo přes schody do jakéhosi podzemního velkolepého stavení, v němžto viděti ješť celé řady překromných sloupů. Kapočítal jsem jich v každém pořadí patnácte. Od jednoho pořadí sloupů ke druhému prou se obloukové a loubentí, a praví se, že prý tyto sloupy byly určeny k tomu, aby nesly celou tu prostru, na kteréž stával chrám Salomounův. Pozoruhodno ješť, že se do tohoto podzemního stavení jde dolů jako s kopce; neboť podlaha náhle sstupuje dolů, za kterou příčinou také naděčené sloupy stejně vysoké nejsou. Sloupy při straně jižní mohou míti výšši přes 30, a ony ku straně severné asi 10 šķewců. Vini se domnívají, že toto podzemní stavení, které přes 100 kroků dlouhé ješť, bylo končinou krále Salomouna. Že král tento mnoho na koně držel, došvědčuje písmo sw., když praví: „A měl Salomoun čtyřiceti tisíc ješť konů vozných a dvanácte tisíc jízdných“ (3. král. 4, 26.) Ať si bylo toto stavení čimkoliv, dořazuje na každý způsob, že králové israelskí stavěli velké a šķvostné budovy. Proslul v tom jmenovitě král Salomoun. (Wiz kapit. 6. a 7. 3 knihy královské).

Wyšedše z onoho podzemního stavení, vyšli jsme po schodech i na východní zeď městskou. Tu jsem měl teprv pohodlnou příležitost, viděti z blízka ty ohromné veliké a krásné tesané ka-

meny, které pocházejíce bez pochyby z budov Šalomounových nyní semotam ve zdi městské zazděny jsou. Co písmo sv. vypravuje o velikých a skvostných stavbách Šalomounových, může se všem i o této zdi říci: „Všedlo z kamení skvostného, kteréž podle pravidla a míry takovitě jako zemitě pilou řezáno bylo, od základu až do vrchu zdi . . . Základové pak byli z kamení skvostného, z kamení velikého desíti neb osmi loket. U svrchu bylo kamení skvostné, dle stejné míry řezané.“ (3. králov. 7, 9—11). Ve zdi té zazděn jest také jeden veliký sloup, který jako nějaké koryto vodní ven ze zdi vystupuje. Dle důmnění Turkův bude prý na něm seděti prorok Muhamed, až v den soudní zesnulé své souvěrce ze hrobů i životu povolá. (Připomínáme, že u zdi této nachází se turecký hřbitov).

U též zdi — mečité Omarově skoro naproti — stojí jakýsi malý domeček, v němž nějaký Imám přebývá. Dívají jsme se ohenem do jedné světnice, která dle důmnění Turkův na témž místě se nachází, kde král Šalomoun zemřel. Dejme tomu, žeby to pravda bylo; zdaliž to není jako na posměch! Tam tedy, kde umřel král Šalomoun, který „panoval nade vším Izraelem a který měl všedla království od řeky (Eufrat) země filistinské, až ke končinám egyptským, a který měl množství knížat poddaných, a kterému dávali dary a sloužili mu po všedny dni života jeho; onen král Šalomoun, kterému dávali každý den třiceti tisíců bělí a sedesáte tisíců mouky, deset volů tučných a dvacetí volů pastevních, a sto skopců, kromě lorou jelenů, srn a buvolů a

ptactwa wykrmeného a který panoval nade vši krajinou, kteráž byla za řekou od Thassy až do Gazy i nade všemi králi těch krajin; onen Salomoun, kterému dal Bůh moudrost a opatrnost velikou náramně a jehož moudrost přemýšľovala moudrost všech lidí, tať že přicházeli ze všech národů poslouchati moudrost jeho (3. králov. 1. 4. — 2. Paralip. 1. 9); tam tedy, kde tento mocný a moudrý král Salomoun zemřel, přebývá nyní — chudý turecký Smam, za jehož moudrost bys — ani grosse nedal. — Může-li se každé poňtí křísťlo honositi, že ani král Salomoun ve vši slávě své nebyl tať krásně oděn jako on; může se to pravdě i onen turecký Smam tím honositi, že žádný pozemský král nepřebývá na tať památném místě — jako on. —

Od tohoto domečku odebrali jsme se ku bráně, kteráž sluje brána Krásná, brána zlatá (*porta speciosa, porta aurea*). Brána tato, nyní zarděná a ovšem nejkrásnější ze všech bran Jerusalemských, nachází se ve zdi východní skoro naproti mečiti Omarově. Quasi vedla z údolí Josafatského přímo do chrámu. Zdá se, že Pán Ježíš, drže krátce před umučením svým slavný svůj vchod do Jerusalema, doprovázen množstvím plešajícího lidu, touto branou do města vstupoval; neboť městečko Bethsage leželo na hoře Olivetské, tedy východně od Jerusalema, a Pan Ježíš, vsed do města, odebral se ihned do chrámu Božího (Mat. 1. 21). Co u této krásné brány mimo to pamětihodného se přihodilo, vypravují skutečné apostoľští taťto:

„Petr pať a Jan vstupovali do chrámu, v

hodinu modlitby devátou*). A muž nějaký, jenž byl chromý ze života matky své, byl nesen, kteréhož kladli na každý den u dveří chrámových, kteráž slouhou Krásné, aby prošel za almužnu těch, kteříž vycházeli do chrámu. Ten uzkem Petra a Jana, ani vycházeli do chrámu, prošel aby dostal almužnu. I pohledem naň Petr s Janem, řekl: Hleď na nás. A on pilně hleděl na ně, naděje se, že něco od nich dostane. Tedy řekl Petr: Zlata a stříbra nemám, ale co mám, to tobě dám: Ve jmenu Ježíše Krista Nazaretského vstaň, a chod! A vzal jej za ruku jeho pravou, pozdvihl ho a hned utvrzení jsou kloubové jeho i nohy. A vyskočiv stál, a chodil; i wesšel s nimi do chrámu, chodě a poskakuje a chvále Boha. I viděl jej osedřen lid, an chodí a chválí Boha. Poznali pak ho, že jest to ten, kterých na almužně sedával u dveří Krásných chrámových, i naplnění jsou úžasem a divením nad tím, což se s ním stalo“ (kap. 3, 1—10).

Brána Krásná, u které sv. Petr tento zá-
zrak učinil, slouží nyní Turkům za mešitu.
Vestib aš 40 krokův dlouhá a třemi sloupy ve
dvě lodi rozdělena. Každá loď jest aš 15 kroků
široká, tak žeby v ní několik vozů pohodlně
vedle sebe jeti mohlo. Každý sloup jest z jednoho

*) Židé scházívají se třikráte za den k modlitbě; o hodině 3.
6. a 9. to jest podle našeho časopočtu o hodině ranní 9.
12. a o 3. odpoledne. Když sv. evangelista Mareš (L. 16,
34) vypravuje, že Pán Ježíš umřel v hodinu devátou,
rozumí se tu dle našeho časopočtu hodina třetí odpolední.
Odtud pochází, že v některých zemích, t. p. ve Švýcku,
na památku smrti Páně v pátek zvoní se o 9. hodině ranní,
v jiných, t. p. na Moravě, o 3. hodině poopolední. I v Je-
rusalémě zvoní se u sv. Salvátora o 3. hod. poopolední.

kusu mramoru utesán a má dole takovou šířku, že jsem udělal osm kroků, než jsem jej oběhl. Nad branou vypíná se obloukové klenutí a několik malých kypců. Ale bohužel, nachází se tato památná brána (aneb nyníjší mečita) ve stavu nad míru bídém. Klenutí se boří a místem již tak se prolomilo, že škrže ně nebe viděti jeví. Turci umějí bořiti, ne ale stavěti; a proto také o zachování této památné brány nedbají. Nedo-
stává se jim — možná to hlavě*). Dstatně jeví brána tato — jak již řečeno bylo — s jedné strany (se strany údolí Josafatského) za-
zděna, a sice proto, poněvadž prý Turci mají v koranu proroctví, že touž branou křesťané v jeden pátek do města se dostanou.

*) Letopisové vypravují, že Turci o město Skandia na ostrově Kréte (nyní Skandia zvaném) po 24 let (od 1646 až 1669) válku vedli, než ho dobyli. Král francouzský chtěl město toto opět podmaniti; i poslal tam vojenského vůdce vévodu z Beaufortu, kterýž ale v bitvě zahynul. Když jeho tělo na bojisti se hledalo, pravil turecký pasha: Možnáže jen hlavy, a ve které není možná, ta patří vévodovi z Beaufortu. A ptáme-li se, kdo ty nesčíslné, veslé a krásné chrámy a jiné křesťanské památky v Palesině zbořil, obdr-
žíme za odpověď: Turci, neboť — je jim nedostává možná.

Kapitola čtyřadvacátá.

Rybník Bethesda. Chrám jw. Anny. Dům Simona
Farisea. Sciplov ošel. Nemravné turecké děvče. Klá-
sťter dect Sionských. Alfons Ratisbonnc. Dům boháčůw.

Wyšedšše z onoho welikánského prostranství,
na kterém stával kdysi chrám Salomounůw a
kde nyní mečita Omarowa stojí, přišli jsme
jdouce k straně sewerné ke hlubokému čtverhran-
nému wodojemu, jehož boky jsou z tesaného ka-
mene. Wodojem tento nachází se též na hoře
Morii blíže brány Štěpánské a jest na dně po-
rostlý křovím a několika stromy. Délka tohoto
odděleného wodojemu obnáší asi 150 krokůw a
šířka 40 kroků; hloubky jeho udati nelze, poně-
wadž z většiny části kamením a hlinou zasypán
jest. Na západní a sewerné straně téhož wodo-
jemu spatřují se pozůstatky kamenných podloubí,
které jsou též velmi vysokého státi. Turci na-
zývají wodojem tento Birket Israil (rybník
Israelský); za starých časůw ale slul Bethesda
aneb také Bethsaida, což wyznamenalá tolik co:
dům milosti, dům milosrdenství, léčiště, poněwadž
se tam scházivali neduživí, slepí a nemocní wše-
líkého druhu, aby we wodě rybníka tohoto uzdra-
wení hledali. O rybníku tomto číní se také

zmínka v evangelii sv. Jana (k. 5. 1—9),
kdežto se vypravuje:

„Potom byl svátek židovský: i vstoupil
Ježíš do Jerusalema. Jest pak v Jerusalemě
rybník brávný, kterýž slove židovský Bethesda,
patero podloubí máje*). V těch leželo velké
množství neduživých, slepých, očekávajících hnutí
vody. Nebo angel Páně sstupoval jistým časem
do rybníka a hýbala se voda. A kdo první po
hnutí vody do rybníka vstoupil, uzdraven býval,
od kterékoli nemoci trápen byl. I byl tu
jeden člověk, máje osm a třicet let nemoci své.
Toho uzkem Ježíš ležeti a poznat, žeby již čas
mnohý měl, dí jemu: Chceš-li býti zdrav? Od-
pověděl jemu nemocný: Pane, nemám člověka,
aby řkňž se formouti voda, vypustil mne do
rybníka, neb řkňž já jdu, sstupuje jiný přede
mnou. Dí jemu Ježíš: Vstaň, vezmi lože své
a chod. A hned učiněn jest zdrav člověk ten,
a vzal lože své i chodil.“

Rybník Bethesda, který nyní ani kapky vody
nemá a z většší části zasypán jest, byl za starých
časů veřejnou lázní a měl léčivé zřídlo aneb
pramen. Zdá se že již proroci starého zákona o

*) Brána Štěpánická jma za starých časův „brána brávná,
brána ovčí aneb brána jíada“ (2. Esdráš: 3, 1), poněvadž
se branou touto ovce k oběti užívanou do chrámu vodi-
valy. Mnozí popisovatelé Jerusalema se domnívají, že
je v rybníku Bethesda také tato obětní ovce břeve uná-
valy, než do chrámu odvezeny byly. Neždá se to i ssať i
už podobno býti; neboť máme za to, žeby se nemocní
lidi a ovce v též vodě nebyli koupali. Jest ještě jiný
rybník 38 krokův dlouhý a též rolik široký, hned u brány
Štěpánické (a jice vně města), který jmaje: rybník ovčí
(Schafteich); Bethesda jest také hned u též brány, ale v
vnitř města.

léčivé a divotvorné vodě jeho mluvíli. Tak praví prorok Ezechiel (47, 1—2): „S obrátil mne k bráně domu, a aj vody vycházely pod prahem domu na východ . . . vody pak štu-
povaly v pravou stranu chrámu na poledne
oltáře.“ Prorok Joel (3, 18) praví . . . „po
rozech potocích jüdských půjdou vody, a studnice
z domu Hospodinova vyjde a smlažovati bude
proud.“ Zachariáš (14, 8) praví, že „vychá-
zeti budou vody živé z Jerusalema.“ S sv. Jan
vypravuje ve zjevení svém (22, 1): „S uká-
zal mi potok vody života, světlý jako křišťál,
tekoucí z trůnu Božského a Beránkova.*“

Francouzský konsul zavedl nás do chrámu
sv. Anny. Chrám tento stojí u východní zdi
města, několik kroků severně od brány Štěpánské,
a sluje chrám sv. Anny, poněvadž vystaven jest
na onom místě, kde stával rodiňný dům matky
Boží a kde prý svatí její rodičové Joachim a
Anna život svůj skončili. Kostel tento, wysta-
vený ve slohu byzantském, pochází původně bez
pochyby z časů sv. císařovny Heleny. Za času
křížáků založen byl při něm klášter jeptišek
řeholý sv. Benedikta; zříceniny kláštera tohoto

*) Mni má země Jüdská veliký nedostatek vody; neboť vy-
jma Jordan skoro žádná řeka, žádný potok vody nemá.
Živého pramene tu tak snadno nenalezeme. Nápodobně
je i o dříví veliká potř, poněvadž tu není lesů. Mni
řesť dle jáhu dříví zeleného a ne o mnoho hlubšího nežli
— palec, stojí v Jerusalemě asi 3 zl. šķšbra. Palivo oby-
čejné u obyvatelů Palestiny jest suchý hnůj koní a vel-
bloudův. Mohouť tedy i nyníjší obyvatelé Jüdska na-
řítati, jako kdysi oni za časů Serenádských: „Vodu svou
za peníze pijeme, dříví naše za cenu kupujeme“ (Oratio
Jerem. c. 5).

až podnes se spatkuji.*) Po dobytí Jerusalema udělali Turci z kláštera školu a z chrámu mečitu, kterou nazývali messitu el Salaie (messitu modlitby). M. Dvorow vypravuje, že žádná mosleminka (turecká žena) nemůže dlouho pobýti na tomto místě; a když tuto bývala messita, chodili do ní toliko moslemánové mužského pohlaví. Zdá se, že turecké ženy měly toto místo, kde rodičové nejsvětější Panny Marie přebývali, v takové uctivosti, že se tam ani vstoupiti neopovážily. Několik Turci do svých messit nerádi křesťany pouštějí, dostal se do mečity této předce již v šestnáctém století Kristof Garant z Polžic. Vypravuje sám o tom v tato slova: „Proti obyčeji jiných svých mešchitů předce někdy (Turci), když se jich křesťané dosti naprosí a jim to dobře zaplatí, teprve je do něho pouštějí; jako tehdejšího času při našem namošťetvování míst svatých dovolil sangiač (santon) guardiánovi s námi do něho jíti, proto že byl toho dne svátek a památka narození Panny Marie, v němž jsme služby, misse a zpěvy konali.“ (Díl 1. str. 155).

Nám nebylo potřeba tureckého Zujama aneb Santona o dovolení prositi; neboť chrám sv. Anny náležel nyní císaři francouzskému. R. 1856 daroval jej totiž Sultán Napoleonovi. Vstoupiv do chrámu sv. Anny zpozmenul jsem si na jednoho Angličana, který se tážal, dívaje se na jistý

*) Zdá se, že jeptišky tyto závisely ob francouzského slavného kláštera kluniackého, je kterého v 12. století pod opatem Petrem Stihodným (Petrus Venerabilis) nejenom v Jerusaleme, nýbrž i ve sv. zemi vůbec několik klášterů původem bylo. Tak byl t. p. i v údolí Josafatském klášter benediktinský, jehož opatem byl Gelsuinus, mnich kláštera kluniackého; jiný klášter měli benediktini na hoře Zabor atd. (Viz. Histoire de l'abbaye de Cluny par M. P. Lorain pag. 93.)

velmi krásně stavěný ale také velmi zanedbaný a zpuštělý kostel (a to bohužel — na Moravě): „Kdo stavěl tento kostel?“ Na udání jména stavitele řekl Angličan: „Velká čest! velká čest!“ Když pak na otázku, komu by kostel ten nyní náležel, jméno majitele slyšel, tu zvolal: „Velká hanba! velká hanba!“ I já jsem zvolal, slyše že chrám sv. Anny patří císaři Napoleonovi: Velká hanba! velká hanba! Chrám tento není veliký; má tři lodí pilíři od sebe rozdělené, a nachází se v tak bledném stavu, že se klenutí na mnohých místech již zcela zbořilo. Bylo by zapotřebí, aby onen, jenž do chrámu toho vkročiti mohl, díky křesťanství a ztroupenosti nad hříchy svými vzbudil a se smrti se připravil; neboť každou chvíli padají veliké kameny s klenutí dolů. Slyšel jsem, že ještě před několika lety chrám tento našel se v dosti zachovalém stavu, tak že tam aspoň na oltáři nosectm mše sv. sloužena býti mohla. Nепatrných jenom výloh by bylo třeba k obnově tohoto krásného chrámu a k odemzdání ho bohoslužbě katolické, a tou měrou měli by v Jerusalemě katolíci o jedné svatyni více. A co učinila dosud Francie, ochranná to mocnost sv. země, co učinila pro toto místo, kdež se narodila Panna Maria, matka Božského Spasitele? Kdyby byli Řekové tu svatyni od Sultana darem dostali, byli by ji jistě jinak upravili, než jak ji nyní vidíme. Žestil toho nad mrtu želeť, že katolíci vlastně nedbanlivostí v Jerusalemě trati svatyni za svatyní! Proč ještě jednou: Velká hanba pro Francii!

Pod presbiterium téhož v křídle stavěného

chrámu nachází se ve skále jestyně, která se dosti daleko a nerovně táhne. Tamt nám ulázel p. konsul, Edmund Barère, místo asi 10 krokův dlouhé a šest šíroké, ve kterém prý byl vlastně přibytel rodičův blahoslavené Pauny Marie. Konsul ulomil několik kousků z té bílé skály a dal nám je na památku, dohládaje však, že si chce od nejvyšší patriarchy zvláštního záklazu vyprositi, dle kterého by pod trestem církevním žádnému dovoleno nebylo, z památné té skály něco ulomiti. —

V onom dílu města, který sluje Bezetha (město nové), a kde za času křižákův křesťané se usadili, nalézají se na pahrbku zřícenin velkého křesťanského chrámu, který 57 krokův dlouhý a 23 krokův široký byl a tři lodě měl. Zenom jedna loď téhož chrámu jest ještě z části loubeninu přikryta; má v ní turecký hrnčít, Derviš Glasali, svůj sklad hlíny, a utvorní bývalého chrámu, jehož zdi všem ještě stojí, dělá hrnce. Majitel těchto chrámovních zřícenin jest tentž hrnčít, kterýž také na blízku dům svůj má. Bylo to dne 22. apríle 1862 o třetí hodině popolední, když jsem se ve společnosti otce franciškánů, Václava Netherdy a Rudolfa a mladého pracovníka v tiskárně klášterní, jmenem Karla, ve zříceninách téhož chrámu procházel. Hrnčít Glasali a tovaryš jeho pracovali s velikou pilností; ahle, tu přišla hodina jejich k modlitbě. Neohlížejíce se na nás, poslekli oba uprostřed těch rozvalin, a zdvihajíce rukou svých k nebi a líbajíce zem — modlili se dosti dlouho. Jest to jistě chvalitebná vlastnost pravého moslemína, že

se nestydí, když hodina jeho přijde, na kterémkoliv místě modlitbu svou vykonati; v tom zajisté zahánbuje mnohého lenivého křesťana*). S my jsme poslešli a modlíli se; neboť jsme se nacházeli na onom místě, které až podnes sluje: „dům Simona farisea.“ To se zde za času Ježíše Christa pamětihodného přihodilo, vypravuje nám sv. evangelista Lukáš (7, 36—50). těmito slovy:

„Prošel pak ho (Ježíše) jeden z fariseů, aby jedl s ním. A vyšel do domu Farisea, posadil se za stůl. A aj žena (Magdalena), kteráž byla v městě hříšnice, jakž zvěděla, žeby seděl za stolem v domě Farisea, přinesla alabastroum nádobu masti, a stojíc z zadu u nohou jeho počala jeho nohy slzami smáčeti a utírala je vlastní hlavou svou a líbala nohy jeho a mastí mazala**). Uzkem pak to fariseus, kterýž ho byl pozval,

*) S od neměřících ba i od pohanů může se křesťan mnoho dobrého naučiti. Pravý modloslužebník Hindu potřebuje denně čtyř hodin času, chce-li vyředit své povinnosti náboženské svědomitě vykonati. Musí se strážiti za den, ráno, v poledne a na večer před božnicí vrybníku (Zant) kompati a při tom dlouhé modlitby říkati (Wijs: *Weise der österreichischen Fregatte Novarra um die Erde*. Bd. 1. S. 338). Zdáliž takový pohan nezahánbuje mnohých křesťanů, jenž často lehkovážně modlitby své zanedbávají, zapomínajíce na výrok Spasitele, jenž bí: „Potřebí jest, vzdych se modlíti a neuspávati.“ (Luk. 18, 1.) a nepřipravuje se dle slova sv. apoštola národů, jenž napomíná: „Modlete se bez přestání“ (1. Thess. 5, 17); „Buďte že jste, nebo pijete, neb cožkoliv jiného činíte, vsjekto k slávě Boží činite.“ (1. Kor. 10, 31). —

**) Až podnes jest — jak později vypravovati budu — u Arabův obvyklé, že při jídle u stolu ulehčí jako my; něbrž sedávají buďto na zemi, majíce při tom nohy přes kříž, aneb leží podepření hlavy na levý loket a stola na lehátelích nohama k zadu.

pravil sám u sebe tak: Kdyby tento byl prorok, věděl by ovšem, co a jaká jest ta žena, která se ho dotýká, že jest hříšnice. I odpovídaje Ježíš řekl k němu: Simone! mám tobě něco povědět. A on řekl: Mistrče pověz. Dva služníky měl jeden učitel: jeden byl dlužen pět set peněz a druhý padesát. Když neměli, odtudby zaplatili, odpustil to oběma. Který ho tedy více miluje? Odpověděv Šimon řekl: Mám za to, že ten, kterému více odpustil. A on řekl jemu: Právě jsi rozsoudil. A obrátiv se k ženě řekl k Šimonovi: Vidíš tuto ženu. Všel jsem do domu tvého a nepodal jsi vody na nohy mé: ale tato smáčela nohy mé slzami a vlasy svými vytírala. Nepolíbil jsi mne: ale tato jakž mýla, nepřestala líbat nohy mé. Nepomazala olejem hlavy mé: ale tato mazala mastí nohy mé. Protož pravím tobě: Odpuštějí se jí hříchové mnozí, neboť milovala mnoho; komu pak se méně odpuštějí, méně miluje. I řekl k ní: Odpuštějí se ti hříchové. Tedy počali, kteří tu spolu za stolem seděli, sami mezi sebou říkati: Kdo jest tento, že i hříchů odpuštějí? I řekl k ženě. Víra tvá tebe spasenu učinila; jdiž v pokoji*).

*) Podle důmruení sv. Řehoře (hom. 25. in evang.) byla tato Maria Magdalena, o níž tuto řeč ješt a jejíž svátek je 22. julia starší, sestra Lazara a Marthy. Onaž jedla i v Bethanii u nohou Spasitele, poslouchajíc učení jeho, co zatím sestra ješt domácími záležitostmi zaneprázdněna byla. Me svědeckmi slovy sv. evangelistů zaujímala Maria Magdalena první místo mezi nábožnými ženami, které Pán Ježíš na Jeho cestách následovaly a Jemu posluhovaly. Onaž to též byla, jenž šla na hoře Salmarii u říše Spasitelova, a jenž pláče hledala těla Jeho v hrobě, ječnaje tak v lásce k Ježíšovi až do posledního okamžení; proto je jí také dostalo radosti, že se jí Pán Ježíš

Odcházejte od tohoto pamatného místa, kde
plačtci Magdalena nohy Páně líbala, a kde prý
on stopu nohy své na památku v kameni vy-
tlačenou zanechal (ta se nám tam ukazovala),
upamatoval jsem se na slova krásného hymnu:
Pone luctum Magdalena:

Odlož smutek Magdalena,
Prešla smutku příčina,
Není to již, svatá ženo,
Simonova hostina.
Tisťe příčin k radování,
Tisťe příčin k plesání.
(Haleluja hlasně zvuč!*)).

Zdouce dále nemohli jsme ve zbožných myš-
lenkách dlouho setrвати; bylť jsme z nich vy-
trženi předmětem velmi osklivým. Na ulici
ležel zciplý, od psův již na polo sežraný — ošel.
Ubohé zvíře! Tvé pokolení bylo posvěceno tím,
že sám Spasitel, odcházejce slavně do Jerusalema,
na oslátku seděl, jať to již i skrze proroka před-
zvěstováno bylo: „Povězte dceři Sionské: Mj
král tvůj béře se k tobě tiichý, sedě na oslici a
na oslátku jhu podrobené“ (Mat. 21, 5). A to-
bě se ani nezdořtalo obvyčejného pokolení tvému
pohřebu! Jest velmi želeť, že v Jerusalemě,

po svém z mrtvých vstání zpláště žilvil. Krásně se o touto
vyjádřil sv. Řehoř (loco supra citato), an takto dí:
„Unde contigit, ut cum sola tunc videret, quae reman-
serat ut quereret: quia nimirum virtus boni operis
perseverantia est.“ (Odtud se řálo, že Řej sama viděla,
anaž tu byla ostala, by dohledala: jesto působivost dobrého
skutku záležl v setrvanivosti).

*) Viz: Hymny církevní od Krant. Sussila, druhé vydání
str. 101.

deeti Sionské, a ve všech asiatských městách
wůbec velká nečistota se nachází. Wšelijaťe žcípli-
ny házeny bývají na ulici, kdež zůstanou ležeti, po-
tud jich hladomí psi nesežerou*). Není tedy divu, že při
velkém tam panujícím parnu i moř často vy-
pušne. Vypravoval mi jeden frantiskán, že před
několika lety w jedné ulici Jerusalema ležel po
dlouhý čas žcíplý — welblond, až ho psi sežrali.
Shodictmu po ulicích nynějšího Jerusalema a
widicmu w nich takových osítkových neřád, není za-
jistě s Tobiašem wolati: „Ulice jeho (Jerusalema)
podláženy budou kamením bílým a čistým: a po
ulicích jeho Aleluja zpíwati budou.“ (Tob. 13,
22). Mně alespoň procházejícímu se po ulicích
nynějšího smutného a zpuštěného Jerusalema
nebylo Aleluja zpíwati; neboť mně napadla wždy
také slova Jeremiášova: „A učiním, aby pře-
štal w městách jidských a w ulicích Jerusale-
mských hlas radosti a hlas weselí, hlas ženicha a
hlas newěsty: nebo w zpuštění bude země“
(Jerem. 7, 34). Zdravotnou policií (Sanitäts-
polizei) w Jerusalemě a w asiatských městách
wůbec jsou — psorvé.

Zdouce tontěž ulici dále, potkali jsme dvě

*) Ei, jenž se zúčastnili cesty na lodi Nlowaře, vypravují,
že na jednom asiatském ostrově, jehož obýmatele z části na
polo divoce jsou, ani mrtví lidé se nepohřbívají. Vh-
nesou totižto mrtvého do lesa aueb na pole, kdež divoké
zvěti, wlkám, ptákům atd. za potravu vydán býwá. Tak
wznesený a tklivý jest naproti tomu obyčej u křesťanů,
mrtvého spolubratra aueb spolusestru pohřbívati a jim
ještě následat skutek milosrdenství proukázati! „Když jsi se
modlíwal s pláčem a pohřbýwal mrtvé a nesháwal oběd
svého a mrtvé ulehřwal jsi přes den w domě svém a w
noci pohřbýwal je — jáť jsem obětowal modlitby své
Pánu“ — tak pravil angel Rafael k Tobiašovi (Tob. 12, 12).

turecké dívky asi 10—11 leté. František D. Rudwilt, bývalý provinciál lábu svého v Neapoli, etihodný to stařeček, měl již bílou bradu. Jako kdyby mali pacholci vyssedše z města Bethelu posmívali se prorokovi Elišce, proto že byl lysý, volajíce: „Vstupuj lysý! vstupuj lysý!“ (4. král. 2, 23); nápodobně posmívali se tyto dvě turecké dívky D. Rudwiltovi, že měl bílou bradu. Když je DD. Wáclaw a Karlo z toho kárali, odmlouvala jim jedna z nich klouc: „A co se ho ujímate? Co je vám do toho? Což pak nevíte, že my jsme Turkyňe?! Zbál se, že turecké děti od rodičů svých poučovány bývají, že Turci jsou páni v Jerusalemě a že jim tudy dovoleno jest, křesťanům ubližovati. Já však myslím jsem u sebe: Škoda, že zde nejsou dva medvědi, kteří by tyto dvě nezhedné dívky aspoň postráslí. —

Na vršku Akra, nedaleko paláce Pilátova, na téměř místě, kde se až podnes vypíná památný oblouk Ecce — homo (Ejhle člověk), stojí klášter dcer Zionských. Klášter tento byl za času mého pobývání v Jerusalemě (dne 19. ledna 1862) dle obřadů sv. církve svěcen; i já jsem byl přítomen této slavnosti. B. p. Bonaventura, farář při františkánském kostele sv. Salvatora, světil s asistencí šesti kněží klášter i kapli jeho. Přeshl všechny místnosti kláštera: cely (pokojů), refektář (jidelnu), školní světnice atd., pokropil je svěcenou vodou a modlil se při tom předepsané žalmy. Když nápodobným způsobem i kapla posvěcena byla, činil tentýž p. Bonaventura kázání v arabštině řeči. Klášter jest malé stavení; dosti pěkná kapla má jenom dvě

olna. Septistky, kteréž mají krásný název „dcery Sionské“ (filiae Sion, francouzsky: Dames de Sion), jsou z největší části z Francouška a mají krásné povolání, dívaty, — především ony, které ze židovských rodin pocházejí, vychovávat a o obracení jich ku křesťanské víře pečovat. Řád tento, jakož i klášter jeho v Jerusalemě, založen jest od slavného Alfonsa M. Ratisbona, jež jsem při příležitosti toho svěcení osobně znáti se naučil*). Mám za to, že se snad zaveděním čtenářům svým, podám-li krátký životopis znamenitého muže tohoto.

Alfons Ratisbonne narodil se 1. Máje r. 1814 a pochází z bohaté židovské rodiny ze Strassburku v Elzasu. Bratr jeho, Theodor, rostoupil r. 1825 do katolické církve a stal se knězem, kdežto ostatní bratři a sestry při židovském náboženství zůstali. Alfons, jenž tehdyž, když bratr jeho Theodor křesťanem se stal, v Strassburku studoval, byl hrozným odpůrcem vší křesťanské, obzvláštně ale pronásledoval slovem i písmem duchovenstvo katolické. Stal se v Paříži advokátem, zasnoubil se r. 1841 se židovskou pannou, kteráž byla z příbuzenství jeho. Panna tato působila naň všemi možnými vlastnostmi svými tak blahodutně, že ho aspoň k Bohu obrátila, žehož on dříve takřka neznal a ku kterému se nikdy nemohl. Poněvadž ale panna ta ještě příliš mladá byla a on s ní tedy posud nechtěl manželství rostoupiti nemohl, odebral se

*) Druhý klášter téhož řádu stavi A. Ratisbonne nedaleko Jerusalema u sv. Zana v horách (ad S. Joannem in montana).

na cesty do Neapoli a do Říma. V posledním městě se shledal s přítelem svým, svobodným pánem Theodorem z Bussières, myslivým to katolíkem, který se snažil, aby srdce Ratisbonnovo k Bohu a k náboženství obrátil. K tomu konci jej přemluvil, aby nosil na prsou pentz Panny Marie, a aby říkal každodenně známou onu modlitbu sv. Bernarda: Pomni, ó nejdobrotivější Pauno atd.

Dne 20. ledna 1842 nacházel se Ratisbonne v Římě ve chrámě sv. Ondřeje (s. Andrea dei Frati), kdež sobě kaplu chrámu toho prohlédal; a hle! tu se mu zjevila blahoslavená Panna Maria. Zároveň tímto, který po přímé zkoušce od papeže Řehoře XVI. co takový uznán byl, stal se Ratisbonne křesťanem, ano i knězem a nacházel se nyní co spiritual aneb duchovní mnišek od něho založeného kláštera „dcer Sionských“ v Jerusalemě*).

Ratisbonne jest muž malé postavy, velmi přítvrditý a v každém ohledu rozumný. Jako bysi Samuel církev Boží pronásledoval a pak co Pavel pro rozšíření její mnoho působil, nápodobně i Ratisbonne, byv dříve židem a protivníkem církve, pracuje nyní o rozšíření a zvelebení jí s velikou horlivostí. Důkazem toho jsou kláštery, které pro vychování zvláště „židovských dětí“ založil, jakož i daleké a nebezpečné cesty, které konává do Francie, aby si tam po-

*) Podobné obrácení událo se r. 1844. při Marianské pobožnosti se židem Němcem Kohen-em ve chrámě sv. Václava v Paříži. Němec Kohen stal se křesťanem, ano i řeholníkem, a jest nyní Superiorem bosonohých Karmelitův v Londýně.

třebných k tomu peněz od dobrodincům vyprosil. Někdo mluví o záračném zjevení Banny Marie, jehožto následkem obrácen byl; a dobře čini, že o tom nemluví; tanouť mu zajisté na myšl slova sw. apoštola nároba: „Znám člověka w Christu, že . . . (zdali w těle, newtm, čili from těla, newtm, Bůh wt) wtržen byl takowý až do třetího nebe. A znám takowého člověka . . . že wtržen byl do ráje a slyšel tajná slova, kterýchž nelze člověku mluwiti.“ (2. Kor. 12, 2—4). —

W údolí Tyropaeon, které od brány Damascké středem města — od severu k jihu — se táhne, stojí, jenom několik kroků od onoho památného místa křížové cesty, kde Simon Cyrénstý kříž zemdleného Ježíše na ramena swá wzal, dům různobarevně pomalovaný. Dům tento sluje „dům boháčůw“ a stojí prý na témž místě, kde stával dům onoho boháče, o kterém Pán Ježíš dle slow sw. Lukáše (16, 19—31) wyprawowal takto:

„Byl jeden bohatý člověk, který se oblécel w šarlat a w kment, a hodoval na každý den skwostně. A byl jeden žebrák, jmenem Lazar, který ležel u vrat jeho, pln wředů. S žádal nasycenu bñti z drobtů, jenž padaly se stolu boháčowa, wšak žádný mu jich nedáwal; ale psowé přicházeli a lžali wředy jeho. Stalo se pať, že umřel žebrák a nesen jest od angelů do lůna Abrahamowa. Umřel pať i boháč a pohřben jest w pekle. Pozdwiš pať oči swých, jsa w mrtách, uzkřel Abrahamá z daleka a Lazara w lůnu jeho, a zwolaw řekl: Abrahamo! smiluj se

nade mnou a posli Lazara, ať omnoží konec prstu svého ve vodě a ochladí jazyk můj, než se mučím v tomto plameni. A řekl mu Abraham: Synu, rozpomeň se, že jsi přijal dobré věci v životě svém a Lazar též zlé; nyní pať tento se těší, ale ty se mučíš. A nad to nade vsedlo jest mezi námi a vámi veliká propast utvořena, aby ti, kteříž chystá, obsud k vám jíti nemohli: ani od onud sem přejíti. A řekl: Tedy prosím tebe otče, abys ho poslal do domu otce mého; neboť mám pět bratrů, ať jim svědčí, aby také oni do tohoto místa umět nepřišli. A řekl jemu Abraham: Majte Mojžíše a Proroky, těch ať poslouchají. A on řekl: Ne otče Abrahame; ale kdyby kdo z mrtvých k nim přišel, budou posláni činiti. A řekl mu: Zestliže Mojžíše a proroků neposlouchají, ani, byť kdo z mrtvých vstal, utvrdí.“

Než se ovšem s jistotou udati, zdaliž skutečně nějaký nemilosrdný boháč Pánu Ježíšovi k tomuto poučení příležitost podal; jisté však jest, že onen dům „dům boháčů“ (Haus des reichen Bräuers) sluje, a že pravda, kterou poučení Ježíšovo v sobě obsahuje, vždy pravdou zůstane. Což pomůže člověku, žije-li na tomto světě v hojnosti a v rozkoších zemských, dostane-li se mu za hříchů jeho nešťastná věčnost za podíl? Lépe bude tedy bohabojnému žebráku — v nebi, nežli bezbožnému boháči — v pekle.

Kapitola pětadvacátá.

Klášterové w Jerusalemě. Smrt sw. apostola Jakoba.
Dům Annášův. Dům Marie, matky Jana Marka.
Zalát a řetězy sw. Petra.

Mimo katolické kláštery sw. Salvatora, dcer Sionských a sester sw. Josefa, jenž se též vyučováním děvočat zabývají, nacházejí se w Jerusalemě i kláštery mnohých jiných křesťanských vyznání. Především mají tam Řekové mnoho klášterův mužských i ženských. První místo mezi nimi zaujímá velký klášter řecký, který za přetčinou, že w něm patriarcha přebývá, Patriarcheion sluje. Jeho velké a prostranné staroby nacházejí se na pravo i na levo jedné ulice a jsou mezi sebou obloukovou chodbou spojeny. Zeden dle jeho přiléhá na chrám Božího hrobu a věži jeho*). Klášter tento má mimo světnice a pokoje patriarchovy ještě jiných 60 světnic

*) Povídká je, že prý by kupula chrámu Božího hrobu ještě w tak bídném stavu nebyla, kdyby Řekové, jejichžto klášter na blízku jest, jami lush omítky s ní nestráželi. A. Morow praví, že r. 1810 Řekové po požáru „jedině na vlastní útraty své“ chrám Hospodinův vystavěli. Z nyní by jediné na vlastní útraty své kupulu rádi stavěli, aby sobě tím snadněji jediné právo na ten chrám přitolaštili. P. Morow praví w Jerusalemě, že prý chrám Božího hrobu Řekům náleží. — Sdvož pak jim dal právo, aby na věži téhož chrámu žívat mlti mohli?

pro duchovenstvo, mnichy, knihomnu atd. Mimo patriarchu přebývá v tomto klášteře více nežli 30 řeckých duchovních (archimandritů, kallogerů, jáhuů), mezi nimiž jest 5 arcibiskupů. Duchovní správu vede šest ženatých duchovních řeckých, kteříž většic lid zpovídají a jemu v arabské řeči kázávají. Kostel téhož kláštera má název: „U sv. Matky Magdaleny.“ Knihomna jest prý dosti bohatá na díla bohoslovná a na řecké klasiky. Povídá se, že prý se mezi jejími rukopisy nachází také evangelium, které prý náleželo prvotnímu biskupovi Jerusalemskému, sv. Zachejovi. Jeden z duchovních vede správu a dohlídku nad touto knihomnou. S klášterem spojen jest a sice svrchu zmíněným obloukem přes ulici dům poutních, kterýchto svěcen jest dohlídce jednoho mnicha. V domě tomto uhoštění prý bývají jenom vznešení a bohatí poutníci řeckí, kdežto chudobní s přibytkem v jiných domech poutních za vděl vzíti musí. Slyšel jsem v Jerusalemě, že řeckí poutníci v těchto domech jenom prázdnou světničku a postel dostávají, kdežto za jídlo a za vše ostatní, čehož jim potřeby jest, platiti musí. Zať prý jest to vůbec ve všech pohostinných domech řeckých v celé sv. zemi*). Řeckí popové prý již doma na to dohlížeti musí, aby žádnému pouťi do sv. země konati nedovo-

*) Zať o mnoho lépe postaráno jest o poutníky katolíky! Uvedl jsem v kapitole 11. pravidla domu pohostinného pro katolíky (casa nuova), z nichžto vyhovává, že každý poutník v tomto domě 4 neděle zdržovati se může, a že po celý ten čas ničeho platiti nemusí. Co zámožní poutníci dobrovolně chudobním františkánům dáti chtějí, bývá co almužna s účinněním přijato.

liti, kdo se nemýlí, že k tomu má dostatek peněžních prostředků.

Hned u kláštera sw. Salvatora stojí ředý klášter sw. Mikuláše. Klášter tento jest welký a má při sobě pohostinný dům pro 500 poutníků, nad kterýmiž ženatý ředý pop dohládku vede. Dvě kaple téhož kláštera zasvěceny jsou sw. Antonínovi a sw. Barboře.

U téhož kláštera sw. Salvatora a fice na východní straně jeho stojí ředý klášter sw. Žití. Půda, na které klášter ten stojí, náležela kdysi františkánskému klášteru sw. Salvatora, což prý se dlouho trvající rozepři mezi oběma kláštery přičinu dalo*). S w tomto klášteře může 150 až 200 poutníků pohostinu býti.

Žitý ředý klášter sw. Žití nachází se blíže židovského města, nedaleko domu Annášsowa. Stenit welký a vypadá zernitě žpuště; i tu mohou poutníci přebýwati.

Ředý klášter sw. mučeníka Demetria stojí

*) W Palestině, která pod bezprávnou vládou Turků úpi, může i pomělo zavdati přičinu ke trvavým rozepřím. Stalo se r. 1860 w Bezlémě, že bratři katolové františkáni zametali před tamnějším chrámem kamenou blázu, o které Řekové bezprávně tvrdili, že jim náleží a že i w poměti latinská nemají žádného práwa. Z toho povstala nemalá rvačka, tať že až úředě wajslo muselo rozhoditi, jak daleko se má latinským, a jak daleko ředým pomětem zametati. — Zdajíť se to býti malichernosti; pomážíme-li ale, jak welmi se Řekové wznahajují, aby swou moc w sw. zemi více a více rozšířili, pochopíme snadno, proč Latinci ani od nejmenšího práwa swého odstupiti nemohou. R. 1863 postavili Řekové w Bezlémě na ono místo, kde Pan Ježíš co dítě w jesličkách ležel a které jenom katolíkům patří, několik stěn, k čemuž neměli žádného práwa. Kdyby to byli katolíci jednou domovní, jistě by byli Řekové přístěho roku tvrdili, že mají práwo, dáwati na ono sw. místo stěny svoje.

u oné ulici, která vede od brány Zaffské k latinskému klášteru sw. Salvatora. Má dva kostely, sw. Demetria totiž a sw. Žití, jest dobře statven a může i 500 poutníků pohostinu přijmouti.

Opět jiný řecký klášter sluje „Swatoarchangelský“ aneb také „klášter sw. Michala.“ Nachází se západně od chrámu Božího hrobu, má asi 20 mnichů a může 150 poutníků u pohostinství vzíti. Kostel u kláštera toho jest velký a má dvě kaple, kapli totiž sw. Jana Zlatoustého (Chrysostoma) a sw. Mikuláše.

3 řeckí Rusové mají u Jerusalému zvláštní klášter, sw. Theodora, na západní straně kláštera sw. Salvatora. Klášter sw. Theodora jest pěkně vystaven, může 250 i 300 poutníků uhostiti, a má kapli sw. biskupu Spiridionovi zasvěcenou. Při příležitosti můžeme vypravovati, jak veliké budovy (chrám, klášter, domy poutnické atd. státi Rusové u ně města nedaleko brány Zaffské, a jak sobě u Jerusalému nadvoládu přivlastňují.

Ještě jiný klášter řecký sluje: „u sw. Jana Křestitele“. Stojí nedaleko onoho místa, na němž stával hospital rytířů Johaniitských, má newelký kostel s vysokou kupolí a místnosti pro 180 poutníků. Povídá se, že pod tímto klášterem vede podzemní chodba až do zahrady Zetsemanské.

U všech těchto klášterů přebývají u čas velikonoční poutníci a jest viděti, že o řecké poutníky, co se bytů týče, u Jerusalému dobře postaráno jest. Jestli toho ovšem zapotřebí, jestto tam každý rok veliký počet řeckých — zvláště ale ruských poutníků přichází. Imeno

„Moskowité“ významněná w Jerusalémě tolik co „poutníci“ vůbec*).

Mimo tyto četné kláštery mužské mají Řekové w Jerusalémě také ženské kláštery, jejichžto jména zde podáváme: klášter sw. Basília, sw. Kateřiny a sw. Euthymia. W každém z těchto klášterů žije asi 15—30 jeptišek; nosí černý oblek a jsou z větších částky již letité. Klausura ve klášterech těchto příliš přísná není; neboť mnohé z jeptišek těchto chodívají i na trh, aby pro klášter potřebných věcí nakoupily. Klášter sw. Kateřiny přijímá pohostinnu putující jeptišky ruské, jichž asi 30—50 w pohostinství vzíti může; ostatní ženské kláštery nepřijímají žádných poutníků. —

Na hoře Sionské (w jižní části města) stojí arménský klášter sw. Sáfuba. Klášter tento jest, jak se praví, nejbohatší a největší w celé sw. zemi. Ze veliký jest, mohu dovědčiti; neb jsem se často ve dvorech jeho procházel; podobál se s poutnickými domy, které k němu přistaveny jsou, malému městu. Mimo arménskému patriarchu**), pěti biskupů a asi 100 mnichů, jenž w tomto klášteře přebývají, nachází se w něm také seminář pro mladé duchovenstvo, archivo a

*) Želeti jest, že katolických poutníků do Jerusaléma o mnoho méně přichází. Z Francie dostavuje se karavána zhruba za rok, a jara o na podzim, čítají obvyklejši okolo 30 mužů. Rakouská karavána, kterou tam r. 1863 spolek sw. Severina („Sewerinus-Berein“) ze všech rakouských zemí a z celého Německa vypravil, čítala — 7 mužů. Což jest to na tak mnohé — země?! —

**) Za času mého w Jerusalémě pobytu byla stolice patriarchátu Arménů uprázdňena. O nenadálé, náhle smrti posledního patriarchy seméle se uslechlo.

veliká nemocnice. Refektář téhož kláštera jest dlouhý sál, mající stoly z mramoru. Nápodobně jako klášter sw. Salvatora má i arménský klášter svou vlastní ženu (ruční mlýn), pečárství a veliké cisterny*). Do domu pohostinských přicházejí prý se poutalci nejenom arménské, nýbrž i jiných křesťanských vyznání. Slyšel jsem, že arménským poutníkům pod flatbou církevní přikázáno jest, aby navrátiloše se domů nemypravovali o nesnázích cesty do Jerusalema, by tím jiných od nastoupení pouti té neodstránil. Dostí veliký chrám jmenovaného kláštera zasvěcen jest sw. apostolu Salobowi, má vysohou a velikou kupulu a k jižní straně několik oken, jimižto mnoho denního světla do něho padá. Zestřel to zajiště jeden z nejkrásnějších chrámů celé Palestiny. Všechny jeho stěny pokryty jsou čtverhranými různobarevnými cihlami (azulejos) a na podlaže prostřeny jsou drahé koberce. Viděti tam také množství zlatých a stříbrných lamp, svícel, kandelabrů a drahých obrazů. Před tím téhož chrámu ohráblena jest rohobornou malbou na obmítce (Freskomalerei). K polední straně jest zvláštní krásná kaple pro pohlaví ženské.

Dne 27. listopadu 1861 vedl nás v tomto krásném chrámě jeden arménský mnich a ukazoval nám všechny znamenitosti jeho. Ukázal nám i nejznamenitější místo t. j. malou kapličku svatě chrámu na levo, jejíž dveře perleti (Perl-

*) Poněmáh krajina okolo Jerusalema skalnatá a zcela neúrodná jest, domáhá se roštek obilí buď z rovin Saronské (od Saffy, Ramlehu) aneb z rovin Galilejské, Esdrelon zvaně.

mutter) potaženy jsou. U prostřed této kapličky, jejížto stěny z krásného bílého mramoru stavěny jsou, nachází se v podlaze malý kulatý otvor, nad kterým ve čtyřech zlatých lampách dnem i nocí světlo hoří. Co jest to za památné místo? Co se na něm památného přihodilo? Na tomto místě byl sv. Jakob*), bratr Jana Evangelisty na rozkaz Herodesa Agrippy stat, a sice za času onoho pronásledování církve, o kterém nám Skutky apoštolské (t. 8, w. 1) vypravují, že „stalo se v ten čas veliké protivenství v církvi, kteráž byla v Jerusalemě a všichni se rozprchli po krajinách židských a samaritských, kromě apoštolů.“

Toto pronásledování křesťanů vypuklo v Jerusalemě roku 44. po nanebevstoupení Pánu a brzo po ukamenování sv. Štěpána. Herodes Agrippa, bratrowec Herodesa Velkého, chtěl sobě Židy, obzvláště ale zákonníky, farisey a kněží, největší to protivníky Ježíše Christa, apoštolů a křesťanské víry nakloněny učiniti; proto nařídil, aby sv. apoštol Jakob, který byl v Jerusalemě zůstal, jali, bo žaláře uvržen a stat byl. Clement Alexandrinský, jenžto žil tu konci druhého století, vypravuje, že jeden z těch, kteří sv. Jakoba jali a k soudci přivedli, neohroženou zmučiloostí, s jakouž tentýž sv. apoštol víru Ježíše Christa zastával, tak pohnut byl, že sám křesťanem se stal a tudíž mučeničou smrt pod-

*) Tento sv. Jakob, jehož svátek se slaví dne 25. julia, sluje „Jakob Menší“ i rozeznání od „Jakoba Velkého“, který byl synem Marie, sestry — aneb jali jiní tvrdí — teti blahoslavené Panny Marie a Alfea. Tento sv. Jakob Menší byl napotom biskupem v Jerusalemě a zemřel tam smrtí mučeničou r. 62. Slavnost jeho koná kat. církev zároveň se slavností sv. apoštola Filipa dne 1. Máje.

stoupil. Když oba na popravistiště vedeni byli, prošel prý muž ten sw. apoštola za odpuštění. Apostol ho políbil co bratra svého a pravil k němu: Pokoj tobě! Nato byli oba sťati. To se stalo před slavností velikonoční r. 44. Povídá se, že za času křížákůw tělo sw. Jakoba Apostola do Španěl a sice do města Compostelly přivezeno bylo, kdež prý ve stoličném chrámě odpočívá^{*)}.

Ná slavnost tohoto sw. apoštola (dne 25. julia) jest františkánům domoleno, konati služby Boží v arménském chrámě. Ku klášteru arménskému náleží velká zahrada, ve které se spatkuje ohromný cedrový strom^{**}). Zdá se, že klášter tento byl původně od katolíků založen a vystaven; neboť praví Kristof Harant (Díl I. str. 178), že tu býval před lety špitál od Španělůw vystavený a nabaný, jehož důchody Turci k sobě obrátili.

*) San Jago di Compostella, město asi 20,000 obyvateľů čítající, nachází se v severním Španělsku, ve krajině Galicii. Za starých časův slulo toto místo „u sw. Jakoba apoštola“ (ad a. Jacobum apostolum), v řeči španělské „Giacomo postolo“, z čehož povstalo strácené jméno Compostolo aneb Compostella. Mezi čtyřmi hlavními poutnickými místy zaujímá Compostella třetí místo. Ostatní tři jsou: Jeruzalém, Řím a Lourš. V tomto se chovají ošarby sw. biskupa Martina.

**) Strom cedrový (Pinus cedrus), o kterém v písni sw. častokráte (Judic. 9, 15—1. Reg. 4, 33. Ps. 104 16 atd.) zmínka se činí, jest velmi vysoký, podobá se jedle, má tenkou a hladkou kůru, vyjma její spodní část, kdež jest o něco drsnatější; bodláky jeho, i v zímě zelené a čerstvé, podobají se ověm, jenž na borovicích rostou. Dřevo jeho jest velmi tvrdé, barvy poněkud červené, a tvrdé je o něm, že nikdy nehnije. Dřevo z něho imola jako z nassích borovic. Strom tento málo kdy se v nassích krajinách vyskytl; viděl jsem rostat i v Evropě velké stromy cedrové t. p. v městě Tourju před palácem arcibiskupským a v botanické zahradě v Paříži.

Trochu vhodně od nyní popsaného kláštera stojí ženský klášter arménský, kterýž s prvnějším téměř spojen jest. Jeho stavení, ve kterýchž prch se nachází mnoho jeptišek a jeden duchovní, jsou též obšírné. Chrám, jehož stěny malovanými cihlami potaženy jsou, není veliký, jest ale dosti pěkný. Stojí na velmi památném místě. Zde totižto stával dům Ananášův, kamž byl Kristus Pán přiveden ze zahrady Getsemanské. Co se tu s Christem Ježíšem dalo, vypravuje nám sv. evangelista Jan (t. 18, 12—24) těmito slovy :

„Tedy stráž a tišeni a služebníci židovští jali (v zahradě Getsemanské) Ježíše a svázali jej. I přivedli ho nejprvé k Ananášovi; nebo byl test Kaifáše, jenž byl toho léta nejvyšším knězem. Kaifáš pak byl ten, kterýž dal radu Židům: že užitečné jest, aby člověk jeden umřel za lid. Šel pak za Ježíšem Simon Petr a jiní učenní. Ten pak učenník byl znám nejvyššímu knězi a vyšel s Ježíšem do síně nejvyššího kněze. Ale Petr stál u dveří venku. I vyšel druhý učenník, kterýž byl znám nejvyššímu knězi a řekl vrátne, aby uvedla tam Petra. Tedy řekla Petrovi děvčečka vrátná: Nejsi-liž i ty z učenníků tohoto člověka? On řekl: Nejsm! Stáli pak tu pacholci a služebníci u ohně a zhřívali se, nebo bylo zima, a byl s nimi i Petr stoje a zhřívaje se. Tedy otázal se nejvyšší kněz Ježíše o jeho učennících a o jeho učení. Odpověděl jemu Ježíš: Já zjevně mluvím jsem světu; já vždycky učínal ve škole a v chrámě, kdežto se vsickni Židé scházejí a tajně jsem nic

nemluvil; co se mne ptáš? Stej se těch, kteří slychali, co jsem jim mluvil, ať ti vědí, co jsem já mluvil. A když to pověděl, stojí tu jeden ze služebníků, dal Ježíšovi políček říká: Tak-liž odpovídáš nejvyššímu knězi? Odpověděl jemu Ježíš: Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém; pať-li dobře, proč mne tepeš? A poslal jej Annáš svázaného ke Kaifášovi, nejvyššímu knězi.“

Na severní straně téhož arménské klášterního chrámu, před kterým stál před čas olivový strom, k němuž prý Pána Ježíše přivázali*), ukázovala se nám malá, mnohými lampami osvětlená kapla. Kaplička tato nachází se na onom památném místě, kde byl Pán Ježíš od ukrutného služebníka políček obdržel. Pošeďmu jsme na toto posvátné místo, modlitce se rozjímali jsme u sebe, jak i křesťan dle příkladu Spasitele svého každou sobě učiněnou křivdu trpělivě snášeti má. Nevinný Kristus trpěl zde políček, a tak nám olázał příkladem, čemu nás slovem učil: „Abť-li tě kdo v pravé lce své, nastav mu i druhé“ (Mat. 5, 39). Zde se na Ježíši vyplnilo proročí slovo Isaiášovo (50, 6—7): „Tělo své dal jsem bijícím a lce své rvoucím, twaři své neodvrátil jsem od lajstčích a pljstčích na mne.“ —

A Abysesinští mají v Jerusalemě klášter pod jménem sv. Marka; nachází se východně blíž chrámu Božího hrobu. Bylo to dne 18. apríle 1862 (na velký pátek), když jsem, vykonav ve

*) Kristof Harant strom tento ještě viděl. Viz jeho popsání sv. země. Díl. I. str. 182.

společnosti několika františkánův křížovou cestu, do abysynského kostela přišel. Kostel tento jest maličká a velmi bídná, a podobá se velikému kurníku. Špinavý oltář a několik špinavých obrazů jsou celá ošraba jeho. Právě měli Abysynští bohoslužbu. U pulpitu stál kněz, oblečen ša v dlouhou bílou koflík a máje na hlavě jakousi čepici, která se tureckému turbanu podobala. Modlil se co si hlasitě z knihy, načež mu všichni na způsob litanií odpovídali a při tom jako židé ustavičně hlavou skláněli. Někteří zpívající k tomu podobně vysokým hlasem trýlovali. Mezi tím stál jeden pacholík před oltářem a držel v ruce kříž, ježž ustavičně skláněl. Ženy byly dteměnými mřížemi od mužův odděleny; všichni měli obno s nohou sežutu. Abysynští jsou — jak jsem viděl — z větší části Mlouženinové. Černá barva obličejů jejich padá tím více do oka, poněvadž nosi obvykle dlouhé, jako sněh bílé koflíky, do kterých i hlavou zaobalují. Vypadají jako praví strážáci; nemálo jsem se polekal, když jsem prvního z nich viděl. Povídá se, že Abysynští přijímají židovské obřezání a že sobě na těle žhavým železem kříže vypalují**).

Koptický klášter sw. Ziti nachází se nedaleko řeckého kláštera sw. Demetria. Jeho největší a tmavý kostel jest čtyřmi pilíři na tři lodi rozdělen a člová prý kost z ramena sw. Zitého. V při tomto klášteře nachází se malý pohostinský dům pro poutníky. Koptové, jinak

***) Zotěž činí také mnozí katolíci Arabové, jenom s tím rozdílem, že kříže na ruce nevypalují, nýbrž jehlou vyppichují a jej pak jakousi modrou barvou napouštějí. Barva ta již se neztratí, lečby se po dlouhý čas sočtím mřížem drhnula.

také Saťobité (od Saťoba, učenníka to Ariowa a prvního sektáře) zvaní, mají bludné učení o osobě Ježíše Krista; i oni prý si při křestu vypalují na těle kříže, odvolávajíce se na slova Jana Křtitele: „Tenť (Ježíš) vás bude křtiti duchem svatým a ohněm“ (Mat. 3, 11)*).

Meďaleťo arménskéhó ženskéhó kláštera stojí klášter Syrůw. Máť prý mnoho starých a drahocenných rukopisů, mezi nimiž se nachází i starý syřský rukopis nového zákona. V jeho malém a tmavém kostele widěti jeť několik nezdatilých obrazů a mnoho arabských nápisů. V poutnickém domě jeho může se ubytowati asi 100—150 poutníků. Tento klášter stojí na onom památném místě, kde stával dům Marie, matky Jana Marka, jednoho ze 70 učenníkůw Páně. V domě tomto shromažďowali se často apostołowé a učenníci Páně; sem přišel w noci i sw. Petr, byw od angela z vězení wyswobozen. Skutkové apostoľští (č. 12, 1—17.) nám to wyprawují následujícími slovy:

„Těhož pať času wztáhl Herodes král ruce, aby lužował některé z církwe. I zabil Saťoba, bratra Janowa, mečem**). Wiba pať, že se (to) líbilo Židům, umluil jíti i Petra. A byli duowé

*) Toto slowa potahují se wšak na darů Duha swatého. Křesť Janůw osvědčował pohřžením we wodě a wyznáním hříchů toliko pokání a byl připrawou ku přísti Kristoru; ale křesť Kristůw uděluje i posvěcující milosti Duha swatého. Škdo pšimů sw. nerozumí, může z něho i nejwětšší nejistoty dokázati. Tak se stalo w jednom blázinci, že duchowní pronesl w lázani slowa: „Bzuň obuw z noh swých“ (2. Mojž. 3, 5) a hle! — wšickni blázni počali zhouwat boty a šněwky. —

**) Sw. Saťoba Běřského, o kterém byla řeč při popisowání kláštera arménskéhó.

Přesnic. Kteréhož jaro, vsadil do žaláře, vydati jej čtýtem čtverníkům vojáků k ostřihání, chtěje po Belikonoci vyvésti jej lidu (veřejně na smrt). A Petr zajisté ostřihán byl v žaláři. Modlitba pak dala se bez přestání od církve k Bohu za něj. A když ho měl Herodes vyvésti, té noci spal Petr mezi dvěma vojáky, svázan jsa dvěma řetězy, a strážní přede dveřmi ostřihali žaláře*). A aj angel Páně postavil se a světlo se zafleklo v příbytku: a udeřiv Petra v bok, zbudil ho, řka: Vstaň rychle! A spabli řetězové z rukou jeho. I řekl k němu angel: Opaš se a podvož obuv svou. A on učinil tak. I řekl jemu: Oděj se pláštěm svým a pojď za mnou. I vyšed šel za ním a newěděl, že pravda jest, co se dalo slyšeti anděla, ale domníval se, žeby viděti viděl. A prošedše stráž první i druhou stráž, přišli k bráně železné, kteráž vede do města, a ta se jim sama otevřela. A vyšedše přešli ulici jednu a hned odšel od něho anděl. A Petr přišed sám k sobě řekl: Nyní vím to pravdě, že poslal Pán anděla svého a vytrhl mne z ruky Herodesovy a že všeho očekávání lidu židovského. A rozvažuje to přišel k domu

*) Žalář sv. Petra nacházel prý se nedaleko chrámu Božího hrobu; nyní stojí na jeho místě turecký dům. Křístof Harant (Díl. 1. Str. 183) viděl tam ještě starou bránu, kteráž po kůstky a z části stála a „branou železnou“ byla. Ta pak brána „železná“ byla prý v paláci krále Herodesa, nedaleko hory Kalvarie. Ještě v 16. století býval na tom místě žalář, do něhož Židy zavírali. Jerusalemi byl, jak známo, tak často od nepřátel obležen a vyvrácen, že mnoho památných míst s úplnou jistotou uváděti nelze. Při udání oněch památných míst, kterých písmo sv. obšírněji nepopisuje, musí se jistě ohled bráti na ústní podání, které se až podnes v Jerusalemi zachovalo.

Marie, matky Jana, kterýž měl přijmít Mareš, kdež se byli mnozí shromáždili a modlili se. A když on tloukl na dveře, vyšla děvečka jménem Rode, aby poslechla. A jakž poznala hlas Petru, pro radost neotvřela dveří, ale všechně zvěstovala, že Petr stojí u dveří. Ale oni jí řekli: Blázně. Ona pak tvrdila, že tak jest. Tedy oni jí řekli: Jeho anděl jest to. Ale Petr trval kluka. Když pak otevřeli, užteli jej a užasli se. A pochytnu jim rukou, aby mlčeli, wypravoval, kterak jej Pán wyvedl z žaláře, a řekl: Pomězte to Jakobowi i bratřím*). A vyšed odesel na jiné místo."

W klášteře Syráw ořazuje se posud ono okno, jkž které děvečka Rode se dívala, když sw. Petr přišel, a ony dveře, na které tento sw. apoštol tloukl. Když jsem se na tomto památném místě nacházel a ony dva řetězy, kterými sw. Petr w žaláři swázán byl, sobě w duchu představil, přišla mi na paměť slova hymnu církevního:

Miris modis repente liber, ferrea

Christo jubente vincla Petrus exuit:

Ovilis ille pastor et rector gregis

Vitae recludit pascua et fontes sacros

Ovesque servat creditas, arcet lupos**).

(Hymnus ad Vesp. in festo S. Petri ad Vincula).

*) Sw. Petr byl již před jistým sw. Jakoba na rozřaz Perodesům do žaláře uvoržen.

**) Thto dva památné řetězy nacházejí se w Římě w chrámě „sw. Petra w okovách“ (S. Petri ad vincula) zvaném. R. 1855 jsem je tam viděl, a obdržel jsem jimi sw. požehnání. Když mně přiložil tyto řetězy ke krku a žehnaje mně pravil: Na orobování sw. Petra apostola wyvobod tě Bůh ode všeho zlého + Amen. (Per intercessionem s. Petri apostoli liberet te Deus ab omni malo Amen). Slatnost řetězů sw. Petra, čili sw. Petra w okovách, koná sw. církev dne 1. augustu. —

Kapitola šestadvacátá.

Hrad Dawidůw. Místo domu Uriášfowa. Kostel protestantský. Biskup Gobat a misionářství protestantské. Domové malomocných a malomocenství. Rybník Ezechiášfůw. Způsob pohostinství u Arabůw. Dům Zebedeůw a hospic sw. Heleny.

Hned u brány Saffské stojí pevnost, která sluje: hrad aneb zámek Dawidůw. Němci w Jerusalémě bydlící nazývají pevnost tu „Kastell Dawids,“ Italiáni: castello di Davide a Turci el Kalah. Pevnost tato podobá se starému, dosti zachovalému hradu, jehož pevné, z velikých kamenů stavěné zdi bastami a věžmi opatřeny jsou. S jedné strany má dosti hluboký příkop, kterýby wodou (kdyby jí w Jerusalémě bylo), naplněn býti mohl. Několik zazerzavělých děl hlídá se zdi dolů, jak se zdá více na ukázkou, že Turci také děla mají a že z nich umějí střeliti. A však musím pravdu wyznati a vzdáti čest, komu čest přísluší. Za času mého pobytu w Jerusalémě, když totižto Turci slavili swůj Namasan, obzvláštně ale když nastal radostný Weiram, nechtělo střelení s hradu konce wzíti. Každodenně daly se dvě rány z děl — ráno a na večer — což jest Turkům znamením, že přísný půst začal aneb se skončil. Když pak nastal

Beiram, tu stříleli Turci takřka bez přestání. Byloť patrně, viděti, že jim Beiram milejší jest nežli Ramasan. V každém páteř věje s tohoto hradu velký červeno-bílý turecký prapor s půlměsícem.

Povídá se, že na místě tohoto hradu stával dům aneb zámek krále Dawida. „Bydlil pak Dawid na tom hradě a nazval jej městem Dawidovým a vystavěl je vůkol od Mello i wonitě . . . Poslal také Siram král Tyrský posly k Dawidovi a dával cedrové i tesáky a zedníky, i vystavěli dům Dawidovi“ (2. král. 5, 9—11). V tomto hradě panoval Dawid nad Izraelem a Súdou třiceti a tři leta. Nynější hrad Dawidův není tak pevný jako býval hrad Sion za času Sebusejských. Neboť tehdáž vytáhl Dawid s 340,822 bojovníky (1. Chron. 12, 23) před město Jerusaleém a žádal, aby mu hrad Sion vydán byl. Ale obyvatelé dali mu potupnou odpověď: Máš hrad je tak pevný, žeby ho také slepi a kulhaví ochránili. Nemejdes sem! Pochybují, žeby nynější turečtí dělostřelci, ačkoliv ani slepi ani kulhaví nejsou, hrad Dawidův dlouho brániti mohli.

Na pravo od hradu Dawidova stával dům Uriášse Gethějského, s jehož manželkou, jmenem Bethsabé, Dawid hřích cizoložství spáchal (2. král. 1. 11), za kteréhožto hříchu od Boha přísně trestán byl. Dawid vstal tehdáž z lože svého popolední a procházel se po nástřešst domu královského, odkud naproti užíel Bethsabén, která se právě

myla^{*)}). Toto procházení se na střechách domů tarasům podobných jest až podnes u obyvatelů Jerusalemských a bylo také za časů Ježíše Christa v obvyčeji. I sám Spasitel činil o tom zmínku, když o zléze Jerusalema mluvil, ká: „A kdo na střesse jest, ať nestupuje, aby něco vzal z domu svého.“ (Mat. 24, 17).

Kdykoliv jsem šel okolo hradu Davidova, připomínal jsem sobě veliký hřích, jehož král tento se dopustil; tu mi vyšel také zároveň na mysl tanul velebný žalm (50.), v kterém tentýž král vinu svou vyznává a Boha o milosrdenství prosí, volaje:

„Smiluj se nade mnou Bože, podle velikého milosrdenství svého, a podle množství slitování svých sňal nepravost mou. Více obmej mne od nepravosti mé a od hříchů mého očisť mne. Nebo nepravost svou já poznávám a hřích můj proti mně jest vždycky. Tobě samému jsem zhřešil a zlé před tebou učinil: abyš spravedliv

*) Obyvatelé krajů východních za poledne pospávají, odpoledne pak, když horlo přestalo, procházejí se na ploštích střechách domů svých. Nápodobně musel také obyvatel v Itálii a jmenovitě v Římě letního času popoledni spát, chtějí-li sobě zdraví zachovati. Zdraví toho tak nepochybně jádá, že i. p. v římských lázních tehle předepsáno jest, aby čehoňci odpoledne po 2 hodinách spali. Obzvláště stojí Řím pro nezdravých mužů, kteří se zde poměsí; kdo tam zdraví své chce zachovati, musí se řídit dle těchto pravidel:

Enecat insolitos residentes possimus aer

Romanus, solitos non bene gratus habet.

Sospes ut hic vivas, lux septima det medicinam,

Absit odor foedus; sit modicusque labor.

Pelle famem et frigus, fructus, tremorque relinque,

Nec placeat gelido fonte levare sitim.

Žij jen studenou vodou uhášení a odpoledne nespáti, jest i pro obyvatele Paletiny při velkém parnu, jakž tam letního času bývá, velmi škodlivé.

shlédán byl w kečech svých a stotěžil, když posuzován býval. Nebo hle! w nepravostech počat jsem a w hříších počala mne matka má. Nebo hle pravdu zamiloval jsi, neznámé a skryté věci moudrosti své oznámil jsi mi. Pokropíš mne yšopem a očistěn budu: obmyješ mne, a nad sněh zblílen budu. Sluchu mému dáš radost a veselí, a zplesají kosti ponížené. Odvrát tvář svou od hříchů mých a vymaž vsěch nepravostí mé. Srdce čisté stvoř ve mně Bože: a ducha přímého obnov w utrobách mých. Nezamítej mne od tváři své a ducha svatého svého neodjmej ode mne. Namrať mi radost spasení svého a duchem statečným utvoř mne. Vyucowati budu nepravé cestám твоým a bezbožní obrátí se k tobě. Vyswoboď mne z krvi. Bože, Bože spasení mého: a s veselím prospěwovati bude jazyk můj o spravedlnosti tvé. Pane, rty mé otevřeš a ústa má zvěstowati budou chválu твоou. Nebo kdyžs byl chtěl obět, dalbych ji byl owšem: ale zápalů nelíbujš sobě. Obět Bohu (přijemná) duch zformoucený, srdcem skrousseným a pokorným Bože nepohrdneš. Dobrotiwě učin Hospodine w dobré vůli své Sionu, aby rozdělány byly zdi Jerusalemské. Tehdáž přijmeš obět spravedlnosti, dary a zápalý: tehdáž klásti budou na oltář twůj telata“.

Tak wolal o milosrdenství k Bohu s hradu svého kající král Dawid, když ho ze hříchů káral prorok Nathan (2. král. k. 12). Radili bychom, aby jedenkaždý poutník, jda okolo hrobu Dawidova branou Zassskou do Jerusalema, w duchu kajienosti tento překrásný žalm modlíti se neopomenu! —

*) Zepít oběci, že poutníci do Jerusalema putující jak mše

Trochu jiho-východně od hradu Dawidowa stojí na hoře Sionské protestantský kostel svatého Jakoba. Protestanté nazývají jej také „kostelem Christovým“ a „kostelem Sionským.“ Kostel tento byl r. 1842 na útraty anglické vlády a pruského krále Bedřicha Viléma IV. vystaven a stál prý 240,000 zl., ku kterému sumě věnovala anglická protestantská paní, jmenem Grof, 33,000 zl. Chrám tento měl býti původně jenom konsulární kaplou; neboť neměli Protestanté dovolení stavěti velký kostel, nýbrž jenom kaplu; svěcen byl v lednu roku 1849. Zestil staven ve kříž a počítá se mezi nejkrásnější stavby v Jerusalémě. Barbary do něho darovala též jedna anglická dáma. Důležitější (tak zvaný) protestantský biskup v Jerusalémě jmenuje se Samuel Gobat. Zestil to druhý biskup protestantský v Jerusalémě. Prvním biskupem tam byl Alexander, který položil základní kámen k protestantskému chrámu, načež brzo zemřel. Pán Gobat má četnou rodinu, syny a dcery, což katolickým obyvatelům Jerusalémským, jenž nejsou zvyklí viděti oženého biskupa, přičinou jest, že jemu a rodině jeho podivné tituly dávají. Jeho nazývají biskupem (vescovo), jeho paní a dcery „biskupiněmi

sv. město spatři, s koňi slezou a modlíce se, pěšky do něho vcházejí. Stejně o jednom zbožném věvodovi Francouzském, že spatřiv sv. město, s koňi slezl, kající žalmy se modlil a při tom na celé cestě své až k Božímu hrobu od služebnictva svého — mstati se dal. A v pravdě, který pravý křesťan, jenž v duchu kajivosti do Jerusaléma putuje, nebyl by až k slzám pohnut, když spatří toto město, jež byl Spasitel životem a smrtí svou zvláštně zasvětil? Cítilový křesťan křivá i po odchodu z tohoto města často bojat, když jobě Jerusalém připomíná; a kdyby nebyl zvláštním citem proniknut, mohl říci se sv. apoloem Janem: „A já . . . viděl jsem město svaté Jerusalém“ . . (Zjevení 21, 2.)? —

(vescove), jeho syny „mladými biskupy“ (vescovini); a kardinál Pán Bůh rodinu p. Gobata opět synem obdařil, říká, že se mu narodil: malý biskoupek (un piccolo vescovino)*). Mimo biskupa, p. Gobata, jsou v Jerusalemě jak jsem slyšel — dva prusští a dva angličtí pastoremé, kteří, ačkoliv obec protestantská jenom asi 200 duší počítá, jmeno farářů sobě přivlastňují. Mají protestanty na hoře Sionské (vně města) i zvláštní misionářní dům, v němž se asi 30 mladších arabských nachází, a užívají při i nechráněných prostředků k rozšíření fackství svého. Přislíbují totižto a vyplácejí jistou sumu peněz těm, jenž by k vyznání jejich přestoupili. Mimo Jerusalema a Nazareth nevím o jiném městě v Palestíně, kde by se ještě protestantský pastor nacházel. Dstatně se nám udá ještě příležitost, při kteréž budeme o misionářství protestantském v Palestíně obšírněji mluvit.

Na pravo od brány Sionské (vnitř města) stojí asi 10 malých, nízkých domečků, které z větších částí jenom z bláta stavěny jsou, pecem se podobajíce! Neradil bych ti, milý čtenáři, abys k domům těmto se přiblížil. Přehýrají v nich bledě offacent žebráci, mužského i ženského pohlaví, kteříž prosívali o almužnu voláním: charabšša!

*) Připomínáme zde, že v Jerusalemě mimo arabskou a tureckou řeč hlavně řeč italská panuje, což odtud pochází, že frantiskáni jsou z větších částí Italští. Každý jenom poněkud vzdělaný Arab aneb Turc mluví — italsky. Strápná řeč italská má v pravdě takélibezně znějící výrazy, jakých snad v žádné jiné řeči nenalezneš. Tak mi vypravoval jeden italský námořník, že padl do moře a málo při chvilu, že by se byl utopil; pak doložil lhostejně: Byla to malá nehoda (una piccola disgrazietta)!

chawadssa! (Bane! Bane!) Glas jejich jest šípaný, jedma jich slyšeti, jako u člověka, jenž u veliké mize chraptí; tvář jejich jest tak zpotvořena, že nelze ani oči rozeznati; na jejich rukou a jiná na těle pozorovati jest bílé vyražení. Takás úzkostlivosť se tě zmocňuje při pohledu na ně a neradilbych, abyš blíž k nim přistoupil. Obzvláštně u brány Saffské, kteroužto nejvíce pouťníků do města přichází, uvidíš těchto nešťastných 10 i 20 seděti a žebrati. A kdož jsou bídníci ti? Co mají za nemoc? Majíť tutěž nemoc, z níž pozdravil Ježíš nešťastníka, o němž vypravuje sw. evangelista Matouš (8, 2): „A aj malomocný přišed, klauěl se jemu křa: Bane! dýceš-li, můžeš mne očistiti. I wztáhl Ježíš ruku, a dotekl se ho křa: Chci, buď čist! a hned očistěno bylo malomocenství jeho.“ Tak stává tedy až podnes w Jerusalemě — ano w celé sw. zemi — malomocných, a jelikož nešťastníkům těmto povoleno jest wstupowati mezi sebou w manželství, stává se nemoc ta u nich dědičnou*).

Zde bude snad na místě, promluwiti poněkud obšírněji o strašné nemoci této, o které se w písmě sw. starého i nowého zákona často zmínka činí. Že nemoc tato prastará jest, wswěta z toho, že již w. 3. knize Mojžíšowě kap. 13. sedmero rozdělá malomocenství a znamení jeho na člověku a na rouchu jeho se wypišuje.

*) Žal velmi nátažlivá jest nemoc tato, souditi lze z následující události. R. 1862 posílala francouzská vláda zvláštního lékaře do Jerusalema, aby tam nemoc malomocenství zkoumal, by pak proti ní léčivých prostředků wzhledati mohl. Větať tento byl ale od malomocných napájen a zemřel w Saffě, tamž jej byli odnésti.

3 písmo sv. nového zákona (Mat. 8, 2 — Luk. 17, 12. 19) nám mnoho o malomocných vypravuje. Tak již jednoho času Pán Ježíš — deset na jednou očistil. Malomocenství (v latinské řeči: lepra, v německé: *Aussatz*) nalezá se až podnes ve východních krajinách. Tak vypravují cestující, že se nemoc tato i v Číně nachází, kdežto ji „Lač“ nazývají*). Čínské lékařové udávají 36 rozdělení malomocenství a mají za to, že krev těchto nemocných jakýmsi jedovatým tokem (*effluvium*) zkažena jest. Zdá se však, že nemoc tato života neutrácuje; neboť jsem viděl mnoho malomocných, kteří se již ve vysokém stáří nacházeli. Povídá se, že by nemoc tato v třetím aneb čtvrtém pokolení se zmírnila neb i zcela zmizela, kdyby malomocným dovoleno nebýlo, vstupovati mezi sebou ve svazek manželský. Stejnědla se stává, že malomocný buď se oběsí, utopí, aneb jiným způsobem života zbaví. Překajíc nešťastníci tito, že umřítí a očistěni býti — jest jedno. Menší divu, že mnohý malomocný, poněvadž proti jeho osflivě, od obcování s druhými lidmi jej odlučující nemoci prostředků není, do zoufalivosti padá a životu svému násilí čini. Povídalo se mně, že mnohému malomocnému, když nemoc jeho nejvyššího stupně dosáhne, jeden úd těla po druhém uhnuje a odpadá. Lékařové mají za to, že nemoc tato má příčinu svou v ojedovatělé krvi, a proto také dle známého přísloví: *similia similibus*, jedovatých a osflivých prostředků proti ní užívají, t. př. sliv, žab, chroustů, hadů, červů, štírů,

*) Viz: *Reise der österreichischen Fregatte Novara*. Ab. 2. S. 325.

tiflconoh atd. Dosáhla-li však nemoc tato
vyššího stupně — bývá nezhojitelná.

Nedaleko chrámu Božího hrobu, asi ve středu
města, severo-východně od brány Saffské leží ve-
líká nádrž vody, kteráž za starých časův slula
„rybní Ezechiasův,“ později: „rybní sv. hrobu“
(piscina s. sepulchri). Arabové nazývají ry-
bní tento: Birket el Hammam (rybní lázně),
poněvadž lázeň na blízku se nacházející odtud
potřebnou vodu bře. Zdá se, že rybní ten
přijímal kdysi vodu svou z hořejšího rybníka
Gihonu, který asi čtvrt hodiny cesty severo-západně
od brány Saffské leží a který později popíšeme.
Čteme totižto v 2. knize Paralipomenon (32, 30):
„Toť jest ten (král) Ezechias, kterýž zacpal ho-
řejší studnici vod Gihon a obrátil je dolů k
západní straně města Dawidova.“ Už podnes
viděti jest kamenný vodovod, kterým voda z
rybníka Gihonu do města tekla, který ale bohu-
žel nedbanlivostí Turků z větší části nyní za-
sypán jest. Rybní Ezechiasův, jenž na severním
konci svém asi 144 stěniců široký jest, kdežto
jeho délka na straně východní asi 240 stěniců
zaujímá, jest se všech stran vysokými domy
obklopen a naplňuje se nyní nutně vodou dešťo-
vou. Obzírati jsem starý rybní tento z bytu
pána Douta (Dawida) Sourdyho, úředníka
(dragomana) u. fr. pruského konsulatu.

Při této příležitosti chci něco podotknouti
o způsobu, jakým se ve křesťanských arabských
domech pohostinství vykonává. — V neděli —
dne 29. prosince 1861 — navštívil jsem s p.
Heribertem Witschem dotčeného p. Sourdyho. On

i celá rodina jeho jsou hodní katoličtí křesťané, jimž jsme k novému roku učiniti chtěli svá blahopřání. Vzájemně se pozdravivše a přání svá projevivše byli jsme uvedeni do velké světnice, v nížto obvykle hosté uvítáni bývají. Ve světnici této nenachází se žádného stolu, žádné židlice aneb čehokoliv jiného z evropského nábytku; jsou tu toliko vřstube okolo zdi uzké divany, jenž k sedění i k ležení upraveny jsou. Stamenová po-
blaha pokrýta jest čalouny. Světnice taková jmenuje se prostě „divan,“ a slouží nejenom ku přijímání hostů, alebrž i ku společným rodinným pohovorům údu domácích; odtud přisloví na východě obvyklé: „jít do divanu,“ což tolik znamená jako: odebrati se k nějakému společnému hovoru. Zestil to vyznačení pro cizí hosty, že nepotřebují při vstoupení do divanu vyžourvati se ze střevců, což tuzemským hostům učiniti býváno; nad to tito nesedají na divan, alebrž na prostřený čaloun. Mezi tím, co jsme se u p. Rouudyho bavili, přišlo několik hostů, jenž hned u dveří ze střevců se vyžuli a pak okolo zdi na čalouny se posadili. Rdyž nám byla od našeho hostitele vykázána místa a my po krátkou chvíli s ním byli pohovořili, došla dcera jeho Roza, děvče to třináctileté, donesší nám Argileh. Jsouť to vodou naplněné skleněné láhve, při jejichžto ústí nalézá se malá, dýmce podobná pánev, jenž se naplňuje tabákem; po straně uvnitř v láhvici dlouhý měšec hadovitě se vinoucí, jímž co trubici kouř se vytahuje. Dceruška ta nacpala nám dýmky tohoto zvláštního způsobu, dala uhlí na tabák, a nakouřivši sama

tabák ten, podala nám dýmky. Kouření Argilehu jest sice příjemné, proto že kouř vychází do úst chladný; nemilé však při tom jest neustálé klopotání vody; poněvadž kouř procházející musí skrze vodu, jest tato stále ve větším pohybování. S paní domácí, sedící w koutě a mající dítě při prsou, kouřila svou dýmku, což mně Evropanovi neobvyklou bylo zvláštností. Arabové kouří z Argilehu a také z dýmel, které mají velmi dlouhé trysky a Cibuk slují! Mají také zvláštní jména pro rozličné druhy tabáku. Tak nazývají tabák, který se z Argilehu kouří — Tombak; tabák z Cibuku — Tuton, a šňupavý tabák — Zaud*). Sliněné červené dýmky bez pokrývadla nacpávají se tak, že tabák sahá přes kraj; Arab netoučí celou dýmku, nýbrž jenom onen díl tabáku, který přes kraj dýmky sahá. — Když jsme byli dokoučili, přinesla nám Stoba w malých sklenkách jakýsi druh kořalky a rozličné k tomu patříšy cukrové; ku konci nám podala černou, velmi mřelou kávu.

Učinili jsme téhož dne návštěvu ještě u jiných křesťanských w Jerusalemě bydlících Arabůw, a sice jmenovitě u jednoho úředníka tamějšího passy a u p. Simona, dohlizitele w tiskárně frantiskánské. Všudy jsme byli velmi přívětivě přijati. Pán Simon a jeho paní přijavše nás přívětivě políbili nám ruce, a pak se dotkli vlastní rukou

*) Arabové, muži a ženy, rádi sobě zašňupnou, a kdykoliv potkají frantiskána, prosívají ho o tabák, volajíce „Tabake! Tabake!“ někdy šňupavý tabák — jak s turčín řečeno bylo — u nich Zaud sluje. Ostatně mají katolíci Arabové tuze ve veliké uctivosti; každému knězi políbou napřed ruku a pak se dotknou vlastní rukou čela svého.

čela svého. Sta to šel náš hostitel štekvice své a směl svůj tarbůš. Oblek jeho skládal se z dlouhého temnozeleného kabátu se stojícím límcem, z velmi širokých ne vyšší až došů sahajících kalhot, z bílých punčoch a ze štekviců. Pant jeho měla dlouhé hedbávné šaty červenavé barvy, zlatem hojně vyšitý kabátek aneb žimůtek a štekvice; měla také ve vlasech šperk, jenž se skládal ze samých zlatých a stříbrných peněz. Nápodobný šperk nosí skoro všechny žensstiny arabské (obzvláštně okolo Nazareta), a fice nejenom wdané pant, nýbrž i newdané dívky; nosí peníze tyto buď v kovové obruči okolo čela aneb na klavici okolo krku. Nosí tedy arabské osoby ženské podobu své veřejně (thesaurum publice portant), aniž se obávají, žeby jim je kdo vzal. Když jsem ponejprv tento druh šperku viděl, napadla mi na mysl slova žertovné písně:

Která panna nemá dušátu,
Zůstane u táty,
Která panna nemá dušátu,
Ta se newdá*).

Ve světnici p. Simona nebylo též ani stolu, ani stolice aneb čehos jiného z evropského nářadí. Olo stěny byly dřevany, na kterých nám p. hostitel místa uhlázel; on sám se posadil na čalouny, při čemž dal nohy přes kříž;

*) Panny arabské wdávají se velmi brzo. Vypravováš jeden Arab, že se oženil a že sobě vzal již dosti letitou osobu za manželku. Druhý se ho na to tágal: Kol pak jest stará? Dvacet let — odpověděl. — Viděl jsem wdané ženy arabské, které sotva 14 — 15 let měly; žena 30 — aneb 40letá jest již stará babička.

jeho paní seděla w koutku na velmi nízké, našim podnožím podobné stoličce. Když jsme byli s p. Simonem, kterého jsem již dříve znal, pohovořili, přinesla nám jeho paní swrchu popsaných Argileh, kterých sama nacpala, uhlím nakouřila a nám podala. Za chvíli nám přinesla w malých sklenkách jakýsi druh kofálek a též rozličné cukrové pamísky a konečně červou velmi horkou lávou, která se w Orientě w velmi malých čískách podává. Nápodobným způsobem byli jsme i u pána Habib-a, úředníka passowa uhoštění, jenom s tím rozdílem, že tento nám sám posluhoval, poněvadž jeho paní, Filomena, nemocna byla. Ostatně jsem newiděl we swětnicích „diwan“ zmaných leč několik křesťanských obrazů a u p. Simona i malou sochu Panny Marie, přeb kterou hořelo w lampě swětlo*).

Mnohých čtenář se snad podiví způsobu, jakým Arabové wykonávají pohostinství. Jsou při tom ovšem mnohé zvláštnosti, od mravů evropského se lišící. Každá země a krajina má zvláštní obyčeje, jichž příčinou namnoze bývají zvláštní poměry toho neb onoho podnebí. První věc, kterou ti podává obywatel wýchodu, jest bůmka a černá láva, a byloby to hrubou urážkou, kdybys toho nepřijal. Si fueris Romæ, Romano vivito more. Láva a to velmi horká se ti přebíládá, ať si přijdeš w kteroukoliv hodinu; ulekl bys se snad, kdybys zvláště při wedru w letě panujícím tať horkou lávou píti musil; a

*) W klášterním diwaně nejduše: sváze jm. země viděti jest i velmi podobných elšate francouzského Napoleona, elšate rakouského Františka Josefa a jiných osob z královských rodů evropských.

hle! jestli to vyborný prostředek k ochlazení*). Stebež i odtud pohorššent, že na východě dcera hospodářova, aneb, kde ji není, sama domácí paní hosti obsluhuje. Jest to zvláštním vyznačením hostů, jestli že hospodář povoluje choti neb dceři své, aby hostě jeho obsluhovala; neboť na východě bývají jinač osoby ženské na harem (obydli to žen) obmezeny.**)

Nemělo jsem příležitosti, přijíti do domů sprosťch Arabů a pozorovati domácí mravy a obyčeje jejich; co mně ale v tomto ohledu od hodnověrných mužů zděleno bylo, oznámím i následujícím čtenářům, domnívaje se, že jim tím nepřijdu newhod.

3 sprosť Arab vykonává svědomitě povinnost — pohostinství. Přijdeš-li k němu návštěvou, podá ti především koupel na nohy. Tento obyčej počítí hosta podáním vody na nohy, jest na východě prastarý; již Pán Ježíš pravil k Simonovi Fariseovi: „Všel jsem do domu tvého a nepodal jsi vody na nohy mé“ (Luk. 7, 44). Jestli na své vůli,

*) Obyvatele Asie mají mimo horkou lámu, ještě jiné prostředky pro ochlazení. Tak namočí n. p. Čínané bílý šátek do horké vody, vytlačí z něho vodu a pak si jím utírají čelo. V Madrasu a jiných asijských městech mají obyvatelé u prostřed iwětnice velké iwětky (Pankha) zvané, kterými je na způsob wětrového mlýna ustawičně točí a tak pro ochlazení witr dělá.

**) Harem bývá od obydli mužův oddělen. V Daremu tureckého Sultana (císaře) w Carigradě přebývá kromě řádných žen (Sultanin) ještě mnoho jet mimozen (Kebseweiber), které jidlem, pitím, procházkami, koupáním a jinými ničemnostmi čas tráví. Dohledu nad haremem vede stará žena, na jejížto wěrnost ubezpečiti se lze a která Kahaia khadiuma sluje. Pod třeštem jmrti není žádnému muži dovoleno do haremu wskočiti.

lázeň tuto přijmouti čili nic. Podává ti lázeň, pozdraví tě slovem „Salami aneb Salamath (polož tobě!) a pak se wyptává, zdaliž jsi zdrav, jak se vede manželce tvé, rodičům твоým, bratrům, sestřím a dítkám твоým; jak se vynahází lůn tvojí, kráva tvá; jak se daří obchod tvojí. Zkrátka — wyptává se při příležitosti pozdravení na sta rozličných věcí, aby ti došázel, že ve všech záležitostech твоých účast bere. Tento způsob arabského pozdravení stojí tedy mnoho zbytečných slov a trvá dlouho; jesti tudíž pravým mařením času*).

Potrava Arabům jest prý sprostá a sestává z větších částí z rejže, mléka, šhry, stopového masa, šlepic, vajec, pomorančů, stků a jiného druhu vhodného ovoce. Při obědě sedí otec jakožto hlava celé rodiny u stola nízkého, který se postaví do prostřed světnice. Na stole jsou dvě mísy; v jedné jest vařená rejže, v druhé mléko. Tento sprostí Arabové lžíc a jiných podobných nářadí jídelních nemají, sahne otec prsty do rejže, smačká z ní malou kouli, namočí ji do mléka, a pak ji takle do úst hodí a pohltne. Na to přistoupí nejstarší syn aneb dcera a učiní totéž. Tak to jde dle státi dítek, až se všichni nasytili. Po nejmladším začne zase nejstarší. Otec ale sahá častěji do mísy a napomíná dítky,

*) Tato dlouhá trvající pozdravování bývalo i u Židů v obvyceji. Židé netoliko po všem vespolet se wyptávali, nýbrž také se líbali (Genes: 31, 40), požehnání a přátelskost sobě přáli a mnoho zbytečných věcí při vespolném pozdravování činili. Proto pravil Pán Bůh německým „abŕ na cestě žádného nepozdravovali,“ (in via neminem salutaveritis) t. j. aby tak dlouhým způsobem a zbytečnými slovy při pozdravování se ne bavili.

aby dle příkladu jeho jedly, až se nasytí. Tento způsob domácího života jest v pravdě patriarchální.

Slyšel jsem dále, že Arab jest člověk velmi opatrný, chytřý a úskočný. Když něco slibuje aneb něčeho odpírá, neřekne zcela „ano“ aneb „ne,“ nýbrž, aby se k něčemu nezavázal, mluví v takovém smyslu, že sobě nechá (jak říkáme) zadní dvířka otevřená. V chytrosti Araba svědčí nejlépe známé v Palestíně přísloví: „Deset Židů nedostačí, aby — jednoho Araba offidili.“ —

I Surreya-passa, bývalý místodržitel Jeruzalémský, vykonával často pohostinství. Jak jsem slyšel, byla kuchyně jeho zcela dle evropského způsobu spořádána; i víno se pilo u jeho stola, ačkoliv Turům dle Koranu vína pítí dovoleno není. U tabule jeho bylo prý každodenně pro 12 osob prostřeno. Obvyčení hosti jeho byli: Mufti (nejvyšší turecký duchovní), několik úředníků (jichž měl asi 30 a mezi nimiž byli také křesťané katolického, řeckého a arménského vyznání) a pak několik Šeiků (náčelníků beduinských). Nědy s ním jídával i jeho učitel ve francouzské řeči, frantiskán, laický bratr Giuseppe, kterž mně tyto věci o domácím životě passovu láskavě zvěděl. Passa, Mufti, Šeikové a mezi nimi — Frantiskán, jaká to podivná směsice! Vypravoval mi tentž Fr. Giuseppe, že mu jeho spoluhosté, nemědouce, jak by ho měli titulovati, říkali: Effendi!*) Remálo prý se usmíval Sur-

*) Slovo Effendi znamená totiž coslechtic aneb německé: Herr von —, a hoch se pro chudobného bratra frantiskána tak, jako kdyby se říklo jeptišce: slečno, slečinko (Mein Fräulein)!

reya-passa, když měl mezi hosty swými u stola také nějakého Seika. Náčelníci beduinů jsou povinni, odváděti passowi, w jehož oštesu aneb passalifu se zdržují, ročně jistou daň (tribut) buď w penězích, aneb nemají-li peněz, jistý počet welbloubůw, koňů, oslů aneb skopců. Když takový náčelník tribut přinesl, pozval ho passa obvyčejně ke stolu. Seik ale nemvěděl, jak se má lžice, nože atd. užíwati. Když se přinesla na stůl poliwka, vypil ji hned z talíře swého a při tom se nezřídka značně polil; maso skopové aneb slepičí nožem nekřájel, nýbrž wzato je do prstů, trhal a kouřal je; wíno nepil ze sklenice, nýbrž hned z láhwe*). Surreya-passa říkával již napřed Fr. Giuseppowi: Dnes budeme zase mti wyraženi u stola, neboť jest u mne ten aneb onen Seik, kterž nepví, jak lžice wyvádá a jak se jidáwa poliwka. Ze Surreya-passa wedl stůl zcela ewropský, wystať z toho, že i wznesené hosti ewropské při stole mřwal t. p. anglického trůnního knížete z Wallisu, kterž za času mého w Jerusalemě pobytu u passy obědwal. Cis. král. rakouský arciwémoda, Ferdinand Maximilian, darowal tomuto passowi mimo jiné věci stříbrné stolní nářadí w ceně několik tisíců frankůw. Možná také, že Surreya-passa pro tyto dary křesťanům nakloněn byl, dle wbroku básníkowa:

*) Při této příležitosti dlužno čtenářům oznámiti, že w Jerusalemě a w Palestíně wůbec jenom skopové a slepičí maso t. dořábí jest. Horvážského a wepřowého dobytka jest tam welmi málo. A poněwadž pouťníci z Francie přicházející nerádi skopové maso jedí, nýbrž wždy toliko slepičí mti chtějí, bořala tam francouzská karawana jmeno: Karawana slepičí (la caravana delle galline).

Munera, crede mihi, placant homines-
que deosque,

Placatur donis Jupiter ipse datis.

(Ovid: A. A. 3,613). t. j. Řek mi, že darové
udobrují lidi i bohy; Somíš sám poskytnutými
dary smířen bůhů.

Nedaleko chrámu Božího hrobu stával kdysi
„dům Zebedeův,“ kdežto prý přebývali sv. Jan
evangelista, miláček Páně a sv. apoštol Jakob*).
Esfakornna sv. Helena vystavěla na jeho místě
chrám „u sv. Jana“ zvaný, z něhož se již
toliko zřícenin spatřují. V 16. století stál na
tom místě — jak vypravuje Kristof Harant (díl
I. str. 184) — kostelík a při něm věže dosti
vyšoká a prostranná, na které přeb časy mnoho
zvonů bítí musilo. Při pohledu na zříceniny
téhož chrámu zpomněl jsem si na rozmluvu,
jakouž měl kdysi Spasitel s matkou těchto synů
Zebedeových, a kterou nám sv. evangelista
Matouš (t. 20, 17—23) vypravuje:

„A když vstupoval Ježíš do Jerusalema
. . . přistoupila k němu matka (Salome) synů
Zebedeových se syny svými klaněje se a prosíc
něco od něho. Kterýžto řekl jí: Co chceš?
Řekla jemu: Aci, aby tito dva synové moji
seděli jeden na pravici tvé a druhý na levici
v království tvém. Odpovídaje pak Ježíš řekl:
Nemíte, oč prosíte. Můžete-li píti kalich, kterýž
já píti budu? Řekli jemu: Můžeme. Df jim:
Kalich zajisté můj píti budete: ale seděti na

*) Tito dva bratři a synové Zebedea a Salomy pocházeli z
města galilejského Bethsaida, které později popíšeme.

pravici mé aneb na levici, není mé, dáti vám, ale kterýmž připraveno jest od otce mého.“

Zříceniny dotčeného chrámu svatého Jana, chrám Božího hrobu, kostel sv. Anny, ba křesťanů každých kámen v Jerusalemě a v Palestíně vůbec, hlásá svatost císařovny Heleny. Zestřil v pravdě tu pobítku, jak mnohé a veliké křesťanské budovy tato sv. císařovna v Palestíně vystavěla. Dnat založila v Jerusalemě i bůmahy hospinec čili hospic pro křesťany, kterýchto leží ke straně východní u chrámu Božího hrobu a kterých posud ještě o někdějsí nádhěře a slávě své svědčí. Prostornosti veliké budovy této jsou nyní prázdna, pustá a úplnému jesutí blízka, což jest zřejmým znamením, že hospic tento Turcům náleží; neboť tito znají se dobře v bouření, nikoliv ale ve stavění. Ve přízemí téhož hospice spatřiti jest osm velmi velikých mosažných koutů, jenžto z doby též nábožné panovnice pocházejí, dávající až do nynějšího času světlé svědectví o její lásce k chudým a lačnícím a hlásající, jak znala obětovným činem plniti zákon Páně. V nyní dostávají tam chudobní Turci v jistých dnech almužnu v počtech pozůstávající. S hospitalem tímto spojen byl i velikolepý dům poutnický, v němžto nábožní poutníci křesťanští ižaskavého útulku a pohostinné opěky dosahovali.

Kapitola sedmadvacátá.

Jestyně Seremiásse proroka. Hrobh královské. Dům
Kaisássiw. Coenaculum čili večeradlo. Hrob Dawidůw.
Domček p. Marie a sw. Jana. Jestyně Petrowa.
Přítomny křesťanské. Nadvláda Rusůw.

Seznámim čtenáče se wnitřním městem Jerusalemem, počnu s nimi procházku okolo města, kdež se nám tolikéž četné naskytanou památkosti. Vyjděmež tak zwanou branou Damáskou na straně sewerné. Nedaleko též brány na pravo nalezá se we skále jestyně, která asi 5 sáhů wysoká ješ, majte od wchodu k naprotější sewerné stěně asi 30 a od západní až k wýchodní stěně 60 kroků délky. Stálež Turkům a ješ jim messitou; před ní má derwiš zahrádku a byt svůj. Byl to w neděli dne 2. března 1862 odpoledne, když jsme se we společnosti D. frantissánůw, Deogratias-a, Seriberta, Eustachia a mladého Araba Karla do té jestyně odebrali. Dwa asi 12lett pachoiici — bez pochyby synové onoho derwisse a dle barwy obličeje svého moukentinové — nechtěli nás dveřmi domu derwissowa do jestyně pustiti, pokud bychom jim welikou sumu piastrůw nezaplatili. Dlouho — dlouho se hábali pachoi-

lci tito s námi, až jsme jim konečně za každou osobu jeden piastr přislíbili. Vstoupivše do jestyně této, která „jestyní Jeremiášovou“ sluje, nacházeli jsme se na onom památném místě, kde tentýž prorok nad zkázou Jerusáléma plakal (Viz Pláč Jeremiášův). Strop veliké jestyně této podepten jest dvěma velikánskými pilíři; nenalezá se w ní ostatně nic leč turecký pulpit, z něhož se bez pochyby koran čítává.

O jak památná jest jestyně tato! Zde sedával prorok Jeremiáš, syn židovského kněze Helfiáše, a plakával nad zpuštěným Jerusálemem, nad bídami lidu židovského a nad hříchy jeho; zde se modlival k Bohu o pomoc a o vysvobození*); zde oplakával zkázu města a chrámu Jerusálémského; zde konal následující tklivou modlitbu:

„Rozpomeň se Hospodine, co se nám přihodilo: popať a viz pohanění naše. Dědictví naše obráceno jest k cizím, domové naši k cizozemcům. Sirotci učiněni jsme bez otce, matky naše jsou jako wdovy. Wodu svou za peníze pijeme: dítvo naše za cenu kupujeme. Za štíje naše jsme vedeni, ustálým není dáno odpočinutí. Egyptu dali jsme ruku i Asýrským, abychom nasyceni byli chlebem. Otcové naši zhrěšili a není jich: a my nepravosti jejich neseme. Služebníci panují nad námi: není kdoby vytrhl z ruky jejich. S nebezpečnostmi duší našich přinášíme sobě chléb od tváři meče na poušti.

*) To se stalo, když Nabuchodonozor, král Babylonský, Jerusáléma dobyl a krále židovského Sedeciáše a jeho lid do zajetí odvedl.

Káže naše jako pec vypálena jest od tváři bouřek hlavy. Zlehčují ženy na Sionu a patiny v městech jübských. Knižata rukou (jejich) zvedlá jsou: tváři starců neostýchají se. Mládenci nestydatě užítvají a pacholata pod dřívím klesají. Starci vyhnuli z bran: mládenci z láru zphvajících. Zhybnula radost srdce našeho: obrátil se v kvílení kár náš. Spadla koruna s hlavy naší: běda nám že jsme zhřešili! Proto truchlivě učiněno jest srdce naše, proto zatměny jsou oči naše: Pro horn Sion, že zkažena jest, lišty chodí v ní. Ale ty Hospodine na věky zůstaň a trůn tvůj do národu a národu. Proč se zapomínáš nad námi na věky? opouštíš nás na dlouhost dnů? Obrát nás Hospodine k sobě a obrácení budeme: obnovu dny naše, jakž byli od počátku. Ale zamítaje zahnal jsi nás, rozhněval jsi se proti nám náramně.“

(Modlitba Jeremiášova).

K východní straně téže jeskyně nalezá se krypta, do kteréž vedou schody a která vodou naplněna jest; neboť sloužil derwišsowi za cisternu. Povídá se, že prý krypta tato byla oním žalářem, do kterého král Sedeciaš proroka Jeremiáše uzavřeti dal. Poněvadž totiž Jeremiáš zkažku Jerusáléma předpověděl, rozhněvali se nad ním knížata a prosili krále, aby zabít byl člověk tento (Jeremiáš). I řekl král Sedeciaš: Ať on v rukou vašich jest. . . „Tehdy vzali Jeremiáše a utrhli jej do jámy Melchiasse, syna Amelchowa, kteráž byla v sni žaláře: a spustili Jeremiáše po protovazích do jámy, v níž nebylo vody ale bláto.“ (Jerem. 38, 6). Vytrhl tehdáž

Jeremiášse Abdemelech, muž komorník krále a mouřenín. Povídá se, že sw. císařovna Selena vystavěla w jeskyni této veliké a skvostné budovy na památku a počtu žaláze Jeremiášsova (atque in fovea Jeremiae mirifica construxit opera. Niceforus 8. hist.) Zdá se, že tomu w pravdě tak jest, jestto jak w jeskyni tak i w oné hluboké kryptě veliké pilíře posud se nalézají.

Opuštili jsme tuto památnou jeskyni urazili jsme ze stálý malé kousky kamene, které jsme na památku s sebou vzali. Na neštěstí nás rošťak při tom jeden z oněch černých pacholkůw spatřil, a tu byla mela hotová. Žádal od nás více piastrůw a chtěl, abychom i tyto kaménky zaplatili, dohládaje, že při smlouvě s námi učiněné o těchto kaménkách žádná řeč nebylo. Když jsme z jeskyně této opět vycházeti chtěli domem derwišowým, jestto jiného wýchodu z nt není; zpěčowal se rozjitřený pacholík mouřeninský wydati kšice, dohládaje, že nám neotewře, posud nezaplatíme do posledního halíky. Postawil se na jakousi stoličku a počal křičeti a nám dohazowati, že musíme kameny zaplatiti. Tak žito jsem newiděl chlapce tak rozžlobeného, jak byl tento mladý mouřenín! Černé jeho tváře zčermenalý — zlostí. Když pat ho P. Eustachius napomínal, aby kšicem dvéře otewřel hroziv mu při tom holt — tu bylo teprw zle! Mladý mouřenín popadl jinou hůl a chtěl již na nás osm osob — mezi nimiž šest mužůw bylo — dorážeti. Tu rošťak přišla jakás turecká žena (bez pochyby jeho matka) a napomínala jej, aby nám dvéře otewřel, což se konečně také stalo.

J myšlel jsem u sebe: Starý moukentin Abde-
melech vysvobodil z ješterné této proroka Jere-
miáše a nás to ní držel zajaté. — mladý mou-
kentin*). —

Aři čtvrt hodiny cesty od ješterné Jeremi-
ášovy ku straně severné nalezají se v řídkém
olivovém, zahradě se podobajícím lese hroby
královské. Bylo to dne 26. listopadu 1861
odpoledne, když jsme se ve společnosti p. Heri-
berta Witscha k těmto hrobům odebrali. Při-
šedše k nim stáli jsme u jakési hluboké čtver-
hrané jámy, která se vodojemu podobá a jejíž
stěny kamenné jsou. Ve stěně západní viděti
ještě z větší části již zastupanou bránu, která v
kamenné vytesaným listem, kroužky, věnci atd.
okrášlena jest. Brána tato vedla před časem do
krypty, v nížto se nalezaly hroby; nyní ale do
ní vjíti nemožno. Prolezli jsme pracně jakýmsi
otvorem majíce s sebou hokej svíce, a tu jsme
stáli ve čtverhrané komnatě, v jejížto stěnách
spatkuji se ohlasy, jenž sloužily za hroby.
Těchto komnat jest do hromady sedm. Hroby
jsou v kamenné stěně velmi uměle vytesány.
Každý hrob měl — jak se zdá — zvláštní
dvéře, též z jednoho kusu kamena vytesané a
věnci okrášlené. Viděl jsem tam několik těch
kamenných dveří ještě ležeti. Prošli jsme ně-
kolik těch komnat a musím říci, že mně v nich

*) Derviš a synové jeho vědouce, že křesťanští poutníci do
ješterné Jeremiášovy rádi chodívali, žádají po nich za to velké
sumy peněz. R. 1859 chtěl do ní P. Deogratias Bed s 30
poutníky jíti, derviš žádal za každého poutníka více než
3 piastry, což dělalo úhrnem podle rakouských peněz asi
10 z. s. fr. Drahé to podléhá na ješterni! —

bylo velmi úzko. Člověka předce podejme hrůza,
problédá-li dlouho pod zemí u starých hrobů. Šal
smutné myšlenky přicházejí mu na mysl!

Bůkol klid a ticho vládne,
Vše mlčí, jen já vzdychám:
Neslyším zde mluvy žádné,
Jsem živý tu já jen sám.

Sídlo mrtvých — místo děsné!
Prachnivostí sil a mdlob;
Láčka jsou zde — rakve těsné,
Ložnice stovou tu — hrob!

Všichni, již byli před námi,
V láně tom spočívají;
Hrobové jejich neznámí —
Či popel ukrývají? (Samemich).

A či popel ukrývají hroby tyto? — Toť
ještě právě hlavní otázkou. Hrobové tito nazý-
vají se „hroby královské“ a povídá se, že
průj v nich králové jüdsíci pohřbeni byli. Ale
kteří králové? O prvních králích jüdských (Da-
vidovi, Salomounovi, Zeroboamovi a jiných)
čteme, že pochováni byli „v městě Davidově“
(3. král. 2, 10—11, 43 atd.) O králích Ma-
našesovi a Amonovi čteme (4. král. 21), že
byli pochováni v zahradě Džy; král Joziáš byl
pochován do hrobu vlastního (4. král. 23, 30).
Možná, že staré město Jerusálém tu straně se-
verné až sem se rozprostíralo a že zde hroby
královské byly. Čtemeť o králi Džizášsi: „V usnul
Džizáš s otci svým a pochováli ho na poli
královských hrobů, proto že byl malomocný (2.

Baral. 26, 23). Z toho jde, že králové židovští skutečně zvláštní hroby měli, ačkoliv z větší části buď na hoře Sionské aneb jinde v městě Davidově pochováni byli.

Jiní mají za to, že právě tyto „hroby královské“ král Herodes pro sebe a pro svou rodinu dal vystavěti, jak o tom zmiňuje číní židovský spisovatel Josef Flavius. Opět jiní povídají, že tyto hroby náležely královně Udiabenské, Heleně, a její rodině, o jejímž obrácení na víru židovskou tentýž Josef Flavius (Antiq. XX. 2, 3, 4) vypravuje. Královna Helena přišla za času římského císaře Klaudia Drusa (asi v r. 50 po Christu) do Jerusalema, kdež sobě palác vystavěla a národu židovskému mnoho dobrého prokazovala. Wyšvitál to z jednoho psaní sw. Jeronyma (Hieronym. in epist. 108 ad Eustochium virgin:), ve kterémžto tento Svatoš popisav cestu r. 404 od sw. Pauly do Jerusalema konanou, praví: . . . na levo ponechala (sw. Paula) mohyly Heleny, královny Udiabenské, která v čas hladu byla národ židovský obilně zaopatřila, a vkročila do Jerusalema, města trojího jména: Jebus, Salem, Jerusaleum.“ —

Zemou několik troků od brány Sionské na jižní straně města stojí ženský klášter arménský, který sluje „dām Šaišášan.“ Za starých časů býval památný dům tento uvnitř města, a nyníjšího času nespokojuje se na něm zevně nic pozoruhodného; neboť nemaje zwenku žádných oken, podobá se vysoké hromadě kamenů. Vypadá jako malý, starý hrad. Velmi nízkými, železem pobítnými dveřmi, na které jsme dlouho tlouci mu-

sili, než se nám otepytelo, wlezli jsme na dvůr klášterní. Prolezání toto se sfloněnou hlavou upamatovalo mne na známé napomenutí: Humiliate capita vestra (Sklňte hlavy své)! Největší dvůr klášterní jest hrobistěm patriarchů arménských; widěti jest w něm mnoho náhrobných kamenů. Zde tedy stál druhý dům Raifassů, kamž Kristus Pán weden byl k wýslechu. Zde se sešli knížata kněžská a starší lidu a radili se, jakby Ježíše lstivě jali (Mat. 26, 3, 4). Zde tedy přebýwal onen Raifáš, který dal Židům radu: že užitečné jest, aby člověk jeden umřel za lid (Jan. 18, 14); odtud vedli Ježíše do radního domu (Jan. 18, 28).

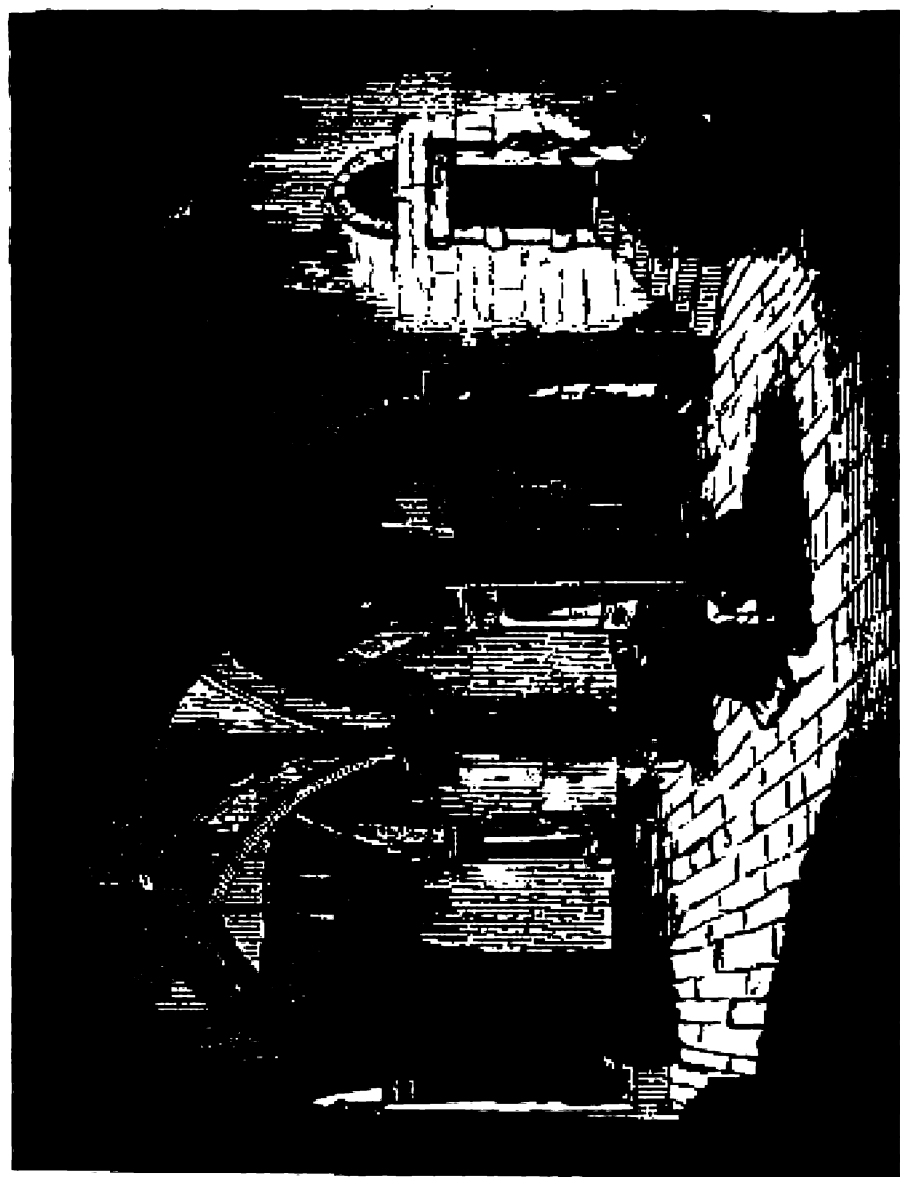
Na levo od klášterního dvoru stojí chrám 12 kroků dlouhý a osm široký, jehož stěny pokryty jsou malovanými cihlami (azulejos); nachází se w něm také mnoho starých obrazů, lamp a kandelabrů. Arménové jmenují tento klášterní chrám jménem Hhobs el Mesihh t. j. wězení Mesiášovo, a sice proto, že na epistolné straně hlavního oltáře nalezá se úzká komora, do níž jediné se schýlenou hlavou wstoupiti lze, a kde jedwa dvě osoby vedle sebe státi mohou. To jest ono místo, kde Spasitel uwězněn byl, než od Raifáše wyslýchán býti mohl. Už dosud widěti jest dík sloupu, k němuž nebeského Strážcele přivázali. Ve hlavním oltáři ukazují Arménové bílý kámen, kterým prý hrob Páně překryt byl.

Na dvoře klášterním ukazuje se místo, kde stál Petr, když zapřel Pána a Mistra svého (Mat. 26.) Rychtím jsem toto, památkou na

Christa i na Petra zasvěcené místo navštívil, vyplnila se i na mně obtud vyšedšího slova písma sv. „A vyšed wen, plakal hoce“ (Mat. 26, 75.) Nevinný laškový Spasitel a tající učenník jeho Petr objevili se živě před duchovním zrakem mojm. Tu porozuměl jsem vyhroceným slovům posvátné hymny:

Wstaňme tedy s hrudi statnou,
Kohout buď mysl matnou,
Dpalce on hodry čím,
Bahatele ze zla wint.
S kohoutem se wrací čáka,
Meduž mizne u bídača.

Na volání kohoutovo vyšed Petr plakal hoce. A kam odesel? Dříve než navštívíme místo, kde se byl ukrýl Petr, prohlédněmež sobě veliké stavení, stojící jenom 30 krokův ku straně jižné od domu Kaifášova. Stavení toto náleží nyní Turkům, kteří je En nebi Daut (hrob Davida proroka) nazývají; jestli v něm nyní škola a špitál. Ve vnitru téhož stavení jest mešita 20 krokův dlouhá a 12 široká, v nížto jeden malý a tři veliké mramorové sloupy se spatřují. V kameně vyřezé obrazy beránka, holubice, hroznů a pelikána dočazují, že mešita ta byla kdysi chrámem křesťanským. A v pravdě jest to místo velmi památné, od křesťanův coenaculum čili mečetaďlo zvané. Zde stál Ježíš Kristus dle ústního podání poslední mečeři s apostoły swými; zde jim myl nohy (Jan 13, 20); zde předpověděl Zidášowí, že ho zradí; zde ustanovil co důkaz neskončené lásky své k apo-
stolům a k nám nejsvětější Svátost oltářní; neb

Děčislav (coenaculum).

U svatého s bratry stolu
 Posléze tdyž stoloval,
 Po starém tdyž s nimi spolu
 Po řádu byl hodoval,
 Dvanácteri apostoľů
 V stranu sám se věnoval*).

Zde se zjevil Ježíš apostoľům po svém z
 mrtvých vstání, tdyž i Tomáš přítomen byl; zde

*) Viz: hymny církevní (Pange lingua gloriosi corporis
 mysterium) od Fr. Šuffla.

později zvolen byl sw. Matěj na místo Sidáše za apoštola; zde estoupil Duch sw. na apoštoly Páně; zde byli zvoleni jáhnomé slavně uvedeni w úřad swůj, pečovati o chudé w církwi: zde byl prý slaven také prvý sněm apoštolůw. (St. apost. 1, 2, 6, 15).

Druhdy uleželo stavení i se chrámem, jehož pozůstatky we zmiňené messitě widěti jest, řádu frantisskánskému. Byl to prvotí a původní klášter frantisskánůw w Jerusalémě. Chrám byl zasvěcen k počtě sw. apoštolůw a jmenoval se Coenaculum (večeřadlo), poněwadž na jeho místě Pán Ježíš poslední večeři slawil; jmenoval se také: chrám na Sioně. Turci obejmuvše katolickým swatyni tuto zaměnili ji w mečitu, školu a špitál. Poswátne roeci téhož chrámu přeneseny byly w nynější kostel klášterní sw. Salvatora tou měrou, že hlavní oltář swatému Duchu, po-
bočný oltář na pravé straně sw. apoštolowi Tomáši a onen na lewé poswátne večeři Páně zasvěcen jest*). Až dosud we dwardian kláštera sw. Salvatora, jakožto ochrance sw. země (custos terræ sanctæ) i názew: „dwardian kláštera na hoře Sionské“ (guardianus monasterii in monte Sion). Muzulmanové nazývají — jať storchu zaminěno, odňaté toto stavení, — En nebi Daut (hrob Dawidůw), podle důmnění, že prý tu královský prorok pochován byl. Mlázují skutečně w jedné komnatě, přistawené k messitě se strany wýchodní jaťší hrob, který za hrob Dawidůw wydávají. Písmo sw. prawí jenom o smrti Dawidově: „Usnul tedy Dawid s otci swými a

*) Viz popisání kláštera sw. Salvatora kapit: 15.

pochován jest w městě Dawidově" (3. král. 2, 10). —

Na straně západní téhož stavení ulazovali nám místo, na němž stával domeček, ve kterém dle úsměhu podání po na nebe vstoupení Páně blahoslavená Panna Maria se sw. Janem přebývala a kde i svůj sw. život skončila. Zdá se pravdě podobno, že sw. Jan po smrti Páně Marii neopustil; neboť pravil na křtíži umírající Pán Ježíš, pohledaje při tom na Jana: Ženo! hle syn tvůj! a pak k Janovi: Hle matka tvá! A tentýž sw. Jan sám praví: „A od té hodiny, přijal ji učenník (Jan) k sobě.“ (Jan 19, 26—27).

Opustivše mešitu, ubírali jsme se dolů s hory Sionské, doprovázeni jsouce záštipem otrhaných tureckých dětí, kteréžto volaly: Bakšiš! Bakšiš (almužnu! dar!) Přesvědšše ve směru jižníhochodním přes pole hromadami kamení ohražené, stáli jsme asi po 8 minutách před jestyní 7 kroků blouhou a 6 kroků šířkou. Jestyně tato jest tak úzká, že w ní mužský nemáže rovnou se postavit. Její kalné koutem, osmáhle zdi a neřád všude se nachytující dosvědčují, že jestyně tato w deštném počasí pastýřům a jich stádcům za přístřeší slouží. O kdyby mluviti mohli stály tyto, co by nám vypravovaly?! Onyť viděly Petra hoře tu plačícího; neboť sem se odebral z domu Kaifáffowa kajicný učenník, aby šel tu nad hříchem svým; dům Kaifáffůw stál zajisté na blízku místa tohoto*). —

*) Povídá se, že sw. Petr po celý čas života svého hřích svůj oplácel a že polajdč, když káhouba zpívatí šel, plakati pečal. Sw. Petr jest nám příkladem pravé kajicnosti; hledmež toliko, aby se neuztažovala i na nás slova

Sned u domu Raifáffowa na západní straně jeho jsou hřbitovy křesťanské, a sice katolické, řecké a arménské*). Nejsou zde obehnané; neboť přes ně vede veřejná cesta; jenom hrobovní nápisy v rozličných řeckých ukazují, jak daleko hřbitov toho aneb onoho významu sahá. Na hřbitově katolickém odpočívá také r. 1860 zemřelý c. k. rakouský generální konsul hrabě z Bizzamana, muž to, jehož jméno jest v blažené památce u všech obyvatelův Jerusalemských (*cujus memoria in benedictione est*).

Muž tento byl nejenom co katolík, nýbrž i co člověk vůbec pro všoborné vlastnosti své ode všech milován. Katolíci obzvláštně vychvalovali jeho velkou pobožnost, kterou při každé příležitosti na jemu dával. Každou neděli býval s celou rodinou svou přítomen službám Božím ve chrámě sv. Salvatora, a františkáni jej viděli několikráte za týden choditi s průvodem v chrámě Božího hrobu, při čemž obyčejně svou dcerušku za ruku vodil. Bizzamano byl muž nad míru dobročinný a ku každému, bez rozdílu vlivu a národnosti velmi přívětivý. Žal velmi muž tento v Jerusalemě ctěn a milován byl, oázalo se při pohřebu jeho, ve kterém nejenom ruskí evropské konsuly a ruskí katolíci Jerusalemské, nýbrž i Židé a Turci účastenství brali. I Surreyapassa poslal přední úředníky své i

sv. Augustina: Petr zhléšil jenom jednou a plákal vždydy; my zhléšime vždydy a neplačeme nikdy.

*) Hřbitovy turecké nacházejí se vedle východní zdi města na pravo a na levo od brány Slepánské a brány Krásné. Židovské hroby jsou na stránkách západních hor Olivetských v údolí Jozaťském.

pohřebu, a biskupové řecký a arménský poctili jej tím, že řehy mrtvolu okolo přibytku jejích neffena byla, se vším duchovenstvem svým v úplném ornatě venku stáli. Den smrti Bizzamanovy byl prý dnem všeobecného zármutku, a pohřeb jeho podobal se vítěznému tažení*). —

Medaile brány Baffské na severo-západním konci města vystavili sobě Rusové na pahrbku melikánské stavění, které se podobá nějakému malému městu (mikropolis). Za velké jest stavění toto, můžeš, milý čtenáči, z toho souditi, že by ti bylo vykonati cestu dobré čtvrt hodiny, nežli bys rychlým krokem ze jeho oběšel. Majl v něm Rusové nejenom velký chrám, nhrž i poutnické domy pro císařskou rodinu, pro vznesené i sprosté poutníky, přibytel pro biskupa a četné duchovenstvo, klášter, školy atd. Ve stavění

*) V době mého prohlédání v Jerusaleme zemřel tam (dne 23. dec. 1861) p. Antonio Albina, katolík a došilatel (spediteur) kláštera sv. Salvatora. Byl prý to muž svatý a vůbec tak milovaný, že i Turci sobě vyprosili, aby mrtvolu jeho k hrobu něsi směli. Viděl jsem pohřeb tento. Napřed šla pět tureckých kavasův ozbrojených kosoňmi holemi, šavlemi a pistolemi; za nimi šli zpěváci, pak 4 pacholci v červeném křmím oděvu, nesouce kadibelnici, šošku s kadiblen a dvě vysoké lucerny; mezi nimi šel nosič kříže, pak šest františkánů vždy dva a dva a šarát P. Bonaventura v pluvialu a jenm po-botu františkán v rochetě. Mrtvý ležel v otevřené rakvi přikryt jsa černým salnem. Za mrtvolou se ubírala dlouhá řada mužův a pak žen; ženy byly docela vše obléčený, jenom jedna šla mezi nimi zcela na černo obléčená; býla to nejstarší dcera zemřelého. Mužové a ženy modlili se v arabšské řeči různec. V Jerusaleme a ve sv. zemi vůbec pochovává se mrtvý hned v den smrti své; zemřel-li vsal na večer bývá pohřb teprv druhého dne ráno. Stává se to pro malý pámo; a pouívabž se tam neobstává děmí, bývá mrtvola obvyčejně do pytle zajiita a tak pochována.

tomto může zajistě mnoho set lidí přebývati. Město, na kterém tato ruská metropolis stojí, jest též pozoruhodno; lze odtud přehlédnouti velikou část celého Jerusalema, a střelba z děl dala by se z místnosti té velmi pohodlně na město pustiti. Jest velmi želeti, že mezi náboženskými rozhodnutími Rusové jsou v Jerusalemě — nej-
mocnější. Skupují všedny tamější statky*). Menší loď, jenžby v Jaffě přistála, nemezouc s sebou několik set ruských poutníků. Každoročně dochází do Jerusalema nejméně 20—30,000 ruských poutníků, kdežto počet poutníků z jiných částí Evropy sotva 5—8000 obnáší. Menší těžko uhadnouti, kam vlastně Rusko měti. Vše, co koná tu prospěchu sv. země, neděje se výhradně z účty k místům těmto posvátným, alebrž z příčin nejvíce politických. Už se přiblíží poslední hodina „nemocného muže“ (Turecka), a mocnosti katolické budou jinak zaprázdňeny, oboří se Rusko na Cařihrad, dobude Turecka, Syrie a Palestiny a — Jerusalemi stane se, čehož Bůh odvrátiti račiž — ruským Římem. „Mějtež pozor — pravil ke mně nejdůst. strážce sv. země P. Bonaventura a Solero — tomu náležeti bude Jerusalemi v 15—20 letech!!“ — A co při tom nejsmutnějšího, že katolíci, jmenovitě františkáni co strážcové sv. země, proti mocným přechvatům ruským žádné protivahy položiti nemohou. Před několika lety zamýšlela jistá nábožná part z Rakouska založiti a vystavěti na

*) Zdělil mi jistý hodnověrný muž, že v celém Rusku konala se sbírka, při kteréž se složilo několik milionů rublův k tomu účelu, aby za tyto peníze sv. místa a statky v Palestině poznamená se skupovaly.

utěšené hoře Taborské klášter františkánský se chrámem, — nedáno i tomu však potřebného svolení. Jiná pobožná paní z Francie koupila za 30,000 franků w Emausích bývalý dům Kleofášův, kde poznali učedníci mistra při lámaní chleba (Luk. 24); avšak — nesvoleno i tomu*). Františkáni zamýšleli ve svém vlastním klášteře sv. Salvátora rozšířiti nemocnici a w klášteře Kamleh'ském školu, avšak — nesvoleno i tomu. — Zajisté by jinak stály záležitosti katolické církve na východě a inzerowitě w Jerusalemě, kdyby — jak jsme již pravili — nesvornosti i velice věci se nerozpádaly. —

*) Ově tyto paní zadaly w záležitostech svých prosbu ke sv. Otci, u něhož r. 1862 osobně byly.

Kapitola osmadvacátá.

Horní a dolní rybník Gihon. Cisterny. Špitál židovský. Údolí Gehenna. Gabelbama. Bezussí uffáci. Studně Nehemiášfowa. Hora zlé rady. Údolí Bozafat. Zahrady královské. Rybník Elloe. Keřt Selwan. Tanec žen arabských. Hora pohoršení.

Na západní straně města, asi čtvrt hodiny cesty od brány Baffské, nalezá se dosti velký mo-
dojem, se všech stran čtverhraným kamentem wy-
ložený, který sluje horní rybník Gihon; Turci
jej nazývají Birket el Mamilla (rybník Ma-
milla). O tomto prastarém rybníku činí zmiňku
již písmo sw. starého zákona, když vypravuje:
„Poslal král assyrský (Senacherib) Tharthana
a Rabšara a Rabšace z Lachis ku králi Ezechiašfo-
wi s vojskem velikým k Jerusalemu, kteříž
vystáliše přísti k Jerusalemu a stáli podle strouhy
rybníka hořejšího“ (4. králov: 18, 17). Když
za času krále Achaza Jerusalema od Asina, krále
Syrského, obležen byl, řekl Hospodin k prorokowi
Išaiášfowi: „Vychdi mstít Achazowi ty, a kterýž
ostaven jest Šalub syn twój, až na konec vedent
mody rybníka hořejšího na cestě pole walchá-
fowa“ (Išaiáš7, 3). Zdá se, že před časem wal-

města Dawidowa užijte, neboť se rozmnožil: a shromáždíte vody rybníka dolejšího“ (22, 9). S tento rybník jest se všech stran velkým kamením vydlážděn a nemá též ani kapky vody. Onť jest 240 krokův dlouhý, 105 široký a nejméně ještě jednou tak velký jak hotejší.

Žij svědchu bylo zmíněno, že w Jerusalemě a okolí jeho nedostává se pramenův a studní. Slovo proroka Ezechiele: „Vodu na míru a w úzkosti píti budou“ (4, 16) vyplňuje se až podnes. Vyjma několik studánek, o nichž později promluvíme, vidíme tu jen studnice aneb cisterny, vydlabané ve skalách aneb vyžděné a 10 — 12 sahů hluboké. Žij za starých časův bylo w obyčeji takové studnice kopati; neb čteme o Isákovi, když bydlel w Gerarách, že mu Palestínští všední studnice, kteréž byli vykopali služebníci jeho otce Abrahama, toho času zatitili, naplnivše je zemí (1. Mojž: 26, 15), a že studnice tyto byly příčinou swáru pastýřů Gerarských proti pastýřům Isákovým. Na kopání takových studnic naráží prorok Jeremiáš, an praví: „Kopali sobě cisterny, cisterny rozpuťané, kteréž nemohou držeti vody“ (Jerem: 2, 13). Takové cisterny viděti lze w Jerusalemě a w okolí jeho, ano w celé Palestině u velikém množství. Na polích, w zahradách olivových, ba i na kopcích nacházejí se tam takové cisterny. Každý dům má dvě i tři. Vy se naplňují zimního času, když dlouho prší, vodou; jsou-li však tu konci podzimku prázdný, tu se musí voda drazě kupovati, tak že kbelík či skopek 5 — 6 piastřů stojí. Tehdáž spouští obyvatelé Jerusalemský na slova proroka

Jeremiáš: „Vodu svou za peníze pijeme.“ (Pláč Jerem: 5, 4). Mnohé z těch cisteren, obzvláště ony, které se na polích nacházejí, jsou vyškřelé a natvrchu otevřené, takže při špatné, neprožtetelné chůzi snadno lze do nich upadnouti. O takovýchto nebezpečných cisternách mluvil Spasitel v podoběnství, v němž dí Fariseům: „Či z vás osel aneb vůl upadne do studnice a neroztáhne ho ihned v den sobotní?“ (Luk. 14, 5).

Nedaleko dolního rybníka Gihonského stojí u cesty, která do Betléma vede, špitál židovský. Krásné a veliké toto stavení, při kterém se nachází zahrada, bylo r. 1859 na útraty bohatého anglického žida, Montefioriho, zbudováno. Ještě to zajisté nejkrásnější stavení, které Židé v Jerusalemě mají a o kterém v pravdě říci se může:

Stavení ta pětná řada,
Sličná z kladiu tlukotu,
Mistroma jak to chce rada,
Spojuje se v jednotu*).

Ubozí Židé! Za veliký a krásný Jerusaleme, který jim kdysi celý náležel, vystavěl jim co náhradu bohatý souvěrec jejich Montefiori tento krásný — špitál. Nemám, zdaliž jim tím zmenšil onu bolest, kterou projevují, když každého pátku sedíce u oné staré, Mokem kodeš (místo svaté) zvané ždi, volají: Tu sedíme o samotě a pláčeme?! —

Odouce podle dolního rybníka Gihonského dojdeme v úval mnohem hlubší, jenž tu straně

*) Viz: Hymny církevní (Coelestis urbs Jerusalem) od Fr. Saffila.

jižné skaliskami obmezen jest. A severu pozvedá se příkře hora Sionská, na níž leží Jerusaleým. Údolí toto nazývá se Gehenna; za starých časův slulo: Ge - Hiunom - Benennom aneb Geennom, podle jména syna Ennomova, jak čteme v knize Jozue (15, 8): „A vstupuje (Záda a pokolení jeho) přes údolí syna Ennom po straně Jebusea ku poledni, jenž jest Jerusaleým a odtud se pozdvihuje k vrchu horn, kteráž jest proti Geennom“ . . *). Přehrozné věci děly se druhdy v údolí tomto. Zde vystavěl král Salomoun, když se byl od Boha odvrátil, ve stinném háji Zofeth chrám modle Molochovi (3. král: 11, 7). Moloch, ohavná to modla, měl podobu krále, a byl ulit z kovu a uvnitř dutý. V jisté časův rozdělal se uvnitř bůžka tohoto oheň, načež mnozí rodičové ve žhavé náruči jeho vlastní děti své vkládali. Žhavá rautena bůžkova vinula se pak zláštěním přístrojem ošolo podávavých obětí, tak že tyto v nejohrožnějších umutách ducha vypouštěly. Aby ale úpění pálených netvůratek nebylo slyšeti, tlouklo se při tom na bubny. Takové ohavné a ukrutné oběti přinášel Molochovi také bezbožný král Achaz, o němž písmo sv. (2. Paral: 28, 3) praví, že kladlval v údolí Benennom. S modloslužebný král Manasses dal prováděti syny své strže oheň v údolí Benennom (2. Paral: 33, 6.). Prorok Jeremiáš popisuje nám ukrutné tyto oběti takto: „A rozdělali (synové israelští) výšosti Zofeth, kteráž jest v údolí synů Ennom,

*) Při rozdělení země zaslíbené mezi 12 pokolení dostal se Jerusaleým a okolí jeho pokolení Zádobovu za podíl. — Turci nazývají údolí, o kterém mluvíme, Wady Jeennam.

aby tam zapalovali syny a dcery své ohněm, čehož jsem nepřikázal ani myslil v srdci mém. Protož ať dnové přijdou, ať Hospodin, a nebude se více křkati Toſeth a údolí synů Eunuom, ale údolí zabíjení: a pochovávatí budou v Toſeth, proto že nebude místa. S bude umučení lidu tohoto za počem ptactvu nebeskému a zvošťatům zemským, a nebude, kdo by je odehnal" (1. 7— 33 a 19, 5 — 32, 35). Tuto ohavnou a ukrutnou modloslužbu v údolí Gehenně Molochovi prokazovanou předhazoval Židům i sv. Štěpán, když k nim pravil: „A přijali jste stánek Molochův a hvězdu boha svého Kemſam, podobensství, kteráž ještě zdělali, abyste se jim klaněli" (Skutk. ap: 7, 43). Údolí toto bylo pro ohavné a ukrutné oběti, které se v něm dělly, každému příčinou osflivosti, hrůzy a strachu. Ptehrozné bolesti a mučy, které tam ubohé děti trpěvaly, přirovnává Spasitel k mučám pekelným, řka: „Každý, kdož se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu; a kdož řečí bratru svému rácha, hoden bude rady. A kdož by mu řečí blázne, hoden bude pekelného ohně" (reus erit gehennae ignis). Mat 5, 22. „Nebojte se" — praví Spasitel na jiném místě „nebojte se těch, kteříž zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabiti: než bojte se raději toho, kterýž může i duši i tělo zatratiti do pekelného ohně" (in gehennam. Mat. 10, 28. Luk. 12, 5. — Epist: sv. Jak. 3, 6.). V písmě sv. znamená tedy jméno údolí „Gehenna," tolik co — pešlo.

Škalista údolí Gehennu utrhuje mnoho větších a menších jestynů, z nichžto mnohé od

přírodný, jiné z namáhání a přičinění lidského
přívodu svých herou; ba že mnohým z nich vedou
i stupně z kamenům vytesané; jiné jsou tak
prostranné, žeby v nich několik rodin snadno pře-
býwati mohlo. A v skutku přebývajt v některých
chudé rodiny. Co jsou to za jeskyně? Jsou to
staré hroby židovské, o kterých prorok Jeremiáš
předpověděl, že v nich pochováwati budou. „A
pochováwati budou v Toseth“ (Jerem: 7, 32.).
Byl to u Židů obyčej, že měli hroby ve skálách
vytesané; a až podnes lze ocolo Jerusaléma a
ve vůlkot jeho množství takových hrobů viděti.
Podobný hrob ve skále vytesaný měl i Jozef z
Arimathie, do něhož vložil tělo Ježíše Christa. „A
vzav tělo Jozef obwinul je v plátno čisté a
vložil do hrobu svého nového, kteráž byl vy-
tesal ve skále (Mat. 27, 59 — 60). —

Na konci úvalu Gehenny, olemovaného
dole několika stromy olivovými, rozprostírá se
na plochem skalisku bílouhé avssal úzké pole, jehož
ovšem co pole nyní se neužívá, kterč avssal
koupeno bylo v jisté době za cenu velikou velmi.
Pole to nechtá ani dvě měřice měřenky, a přece
stálo kupce sumu tak vysokou, že jí celým světem
zvážiti nelze. Co to za pole? Jest to totéž
pole, jež koupili zákonníci za 30 šekelů, od
Židůse zoufalce ve chrámě jim pohozených. „A
poradivše se“ — vypravuje sv. evangelista
Matouš — „koupili za ně pole hručkové, ku
pohřbu poutníků. Protož nazváno jest pole
to Hakeldama, to jest, pole krve, až do dnešního
dne. Tehdy naplnilo se, což povědno jest skrze
Jeremiášse proroka klouciho: A vzali třiceti.

stříbrných mzdu ceněného, kterýž ceněn byl od synů israelitských a dali je za pole hrnčířovo“ (27, 7—10).

Právem nazývá se až podnes totéž pole Sakeldama aneb pole krve a hodí se do údolí, které prorok Jeremiáš nazval „údolím zabíjení;“ neboť koupeno bylo za krvavou cenu, za kterouž nevěrný Židáš zradil Pána a Mistra svého. Sloužilo později za hřbitov pro židy cizince, jenž došli se do Jerusalema a tam zemřeli, vlastního hrobu neměli. Říká se, že císařová sv. Helena dala totéž pole obehnati ždi, z níž vyšel nyní ani stopy již neužitě; dala nad to také vy-
stavěti podzemní, domu podobnou budovu, která podle mého měření 30 kroků dlouhá a několik sáhů hluboká jest; užíváno jí později za pohřebiště křesťanských poutníků. Do podzemní této stavby lze se dvou stran nahlédnouti; viděti tam kosti lidské a střepy potlučených hliněných nádob. Zdá se, že ještě v 16tém století se tam pochovávalo; neboť praví Křistoř Sarant, že tam viděl některé osoby plátnem obvinuté a obalené, ale že tam také mnoho myši semotam běhalo (Viz jeho popisání DII 1. str. 203).

Mezi tím co jsme došli pozírali; měli jsme naproti pozorovatele zvláštního druhu; — dva uffáci (osli) hleděli totiž ke druhé straně pole Sakeldama. Krásné to vis-à-vis byl by zvolal Francouz. Až dožvi, jaké rozjímání uffáci tito činili o arcíseřmowi Židášowi, jak jej nazval proslulý humoristický kazatel, P. Abraham a Seta Clara*). Jestto právě o zvířatech těch we východních krajinách welepotřebných

*) P. Abraham a St. Clara, byl provinciálem řádu augustiniánu bořáků. Zmenoval se vlastně Oldřich Megerle a proslul co kazatel we Římu (nar. 1642 † 1709).

se zmiňují, chci ještě doložit, že někteří z tamějších oslův zlástnými zvaň jsou opatření! Viděti jest totiž osly, jímž buď jedno buď obě ušši utiznuty byly. A proč to? Osel, jemuž uťzli jedno ucho, byl jedenkrát, onen pař, jenž potratil obě ušši, byl dwakrátě lapen při krádeži na poli. Vlastník pole, na němž škoda učiněna, koná tudý spravedlnost hned na místě, netázaje se, aniž vysvětňujíc, komu by osel ten náležel. Byloby snad méně krádeže ve světě, kdyby i dvounozí zlodějové nějakým způsobem se znamenali.

Sestoupivše z pole krve w úval Gehennu, dojdeme na konci jeho k místu, kamž údolť Josafatské od severu se otvrající wtěká. Řečeno bylo, že Jerusálém stojí na hoře, jsa se třech stran (západní, jižné a východní) obklopen úvaly Gihonem, Gehennou a Josafatem. Jedno údolť wtěká do druhého, tak že jimi — vyjma jenom severnou stranu, kde žádného údolť není — město obejiti se může. Tam tedy, kde se schází údolť Gehenna s údolťm Josafatským, stojí vedle sebe dvě studně, zběhmi naplno zbořenými obehnané. Jedna z těch studní nazývá se studně Nehemiášfowa, jelikož w ní Nehemiáš opět našel posvátný oheň, který tu byli ukrýli na rozkaz proroka Jeremiáše knězi židovští nedlouho před zajetím Babelským. O tom vypravuje druhá kniha Machabejská (1, 18—22) těmito slovy:

„Majíce tedy činiti očistění chrámu pět-mecitného dne měsíce Kaslew, za potřebné jsme soudili, oznámiti vám, abyste i wy slawili den stávků a den ohně, kterýž dán jest, když Nehemiáš wystawil chrám i oltář obětował oběti. Nebo

Když do perské země vedeni byli otcomé naši, kněží, kteří tehdy ctitele Boží byli, wzamŕŕe oheň s oltáře tajně skryli jej w údol, kdež byla studnice hluboká a suchá, a w ní schránili jej, tať že to místo wŕŕem neznámé bylo. Když pať mnoho let minulo, a líbilo se Bohu, aby poslán byl Nehemiáš od krále perského; poslal wmuŕŕy těch kněží, kteří byli jej skryli, aby pohledali toho ohně: a jať wyprawowali nám, nenalezli ohně, než wodu ŕŕhustlou. S lázal jim jť nawážiti a jemu přiněsti: a oběti, kteréž byly položeny, rozkázal kněz Nehemiáš pokropiti tou wodou, i dříví i což bylo na ně wloženo. A když se to stalo a čas přišel, w němž zase slunce zasmítlo, kteréž prvé bylo w mrákové, zapálil se oheň veliký, tať že se divili wŕŕŕicni*)."

Ženkráte byla podle ŕlow písma ŕw. studně Nehemiášŕŕowa bez vody; nyní tomu tať uent. W měŕŕicích deŕŕŕiwých přetělá woda přes studni a teče co doŕŕi walný potok do údolí, což býwá obywatelům Žerusalémŕŕŕým wždy milou předzvěŕŕŕi požehnaného roku. Když jŕŕem dne 16. jan. 1862 doŕŕel se studni této, hemžili se tam Turci, Židé i křesťané; wŕŕŕe se walilo z města; každý chtěl spatřiti velikolepé divadlo — tečoucí vody. Stať, žeŕŕedivěŕŕŕi turci a muzulmanŕŕy, jimž jeŕŕt toliko jedenkráte w roce popřáno divadlo toto widěti, seděli tu w úžasu celé hodiny u potoka. Studně tato Nehemiášŕŕowa malým olivowým háječkem owinutá, jeŕŕt obywatelům Žerusalémŕŕŕým totě, co prater Wdeňanům aneb písárka Brňanům. Tu

*) Kdož wŕŕ, nebyla-li řečá slavnost ŕw. ohně (fuoco santo) půwodně památkou této záračné události.

se obyčejně scháztvají, károu, argilehem, cukrovím a jinými podobnými pamísky se občerstvující a libující sobě v pohledu vody tekoucí a v onom sladkém lenoscent, kteréž oni „Reff“ nazývají a kteréž u Italánů „dolce far niente“ sluje.

Druhá studně, jejížto voda s vodou prvé studně bez podchyby se spojení jest, nalezá se, tak se aspoň podobá, na témž místě, kde král perský Artaxerxes dal vystavěti chrám, jak psáno jest ve 2. kniz: Máchab (1, 33—36): „A jakž zjevna učiněna jest ta věc, oznámeno jest králi perskému, že na místě, kdež oheň schováli kněží ti, kteříž přeneseni byli, voda se ukázala, z níž Nehemiasš, a kteříž s ním byli, očistili oběti. Král pak máže tu věc a pilně zkoušeje, udělal jemu chrám, aby schválil, což se bylo stalo Nazval pak Nehemiasš to místo Nesthar, jenž se vykládá očistění. Nazývá se pak od mnohých Nesi“.

Nad údolím Gehennou a sice poněkud k jiho-západu vypíná se hora, která sluje „hora zlé rady“ (mons mali consilii). Na ní prý se sešli knížata kněžská a zákonci, aby mezi sebou se radili, která by Zežíse lapili a zabili (Luk. 22, 2). Může ovšem s jistotou udati, zdaliž zde Židásse Iskariotského pro vyvedení zléch úmyslů svých získali příslibivše mu 30 stříbrných, když jim tajně zradil Zežíse; jistou věcí však jest, že ústní podání toto v Jerusalemě se zachovalo, a že hora ta až podnes „hora zlé rady“ se nazývá. Takových míst „zlé rady“ jest ve světě velmi mnoho. Řekfolim se dva aneb tři sejdou a radu vespolek dají, jak by bližnímu buď na těle aneb na duši

uffkobili aneb něco zlého vůbec vyvedli, jest jim místo, na kterém se shromáždili, místem „zlé rady“.

Projděte údolí Gihon (od severu k jihu) a pak údolí Gehennu (od západu k východu), vstoupíme nyní od studnice Nehemiášovy zhrnu (k severu) do údolí Josafatského. Vyšlo před námi vyhláda se Jerusálém, vidíme roh jiho-východní zdi jeho a kupulu mešity el Aksa; údolí Josafatské, které u studně Nehemiášovy s údolím Gehennou se spojuje, táhne se tedy po východní straně města téměř ve způsobě latinského S. Není dole na všech stranách stejně široké; největší šířka jeho může zaujmáti 100—200 kroků; na nejčtetnějších místech jest tak úzké, že tu jen průchod nalézá potok Kidron (také Cedron aneb Cedron), jenž ani kápěje vody nemá.

Jméno údolí tohoto pochází prý od krále Josafata, syna a nástupce Ašy, krále Jiřského (1. král: 15, 24). Josafat zvítězil zázračným způsobem nad Moabitskými, Ammonitskými a Edomitskými (2. Paral. 20, 1—28) a vzdával prý v tomto údolí Bohu chválu za vítězství. Poněvadž ale jméno „Josafat“ tolik vyznámává co „Bůh soudí,“ powstało z toho důmnění, že v tomto údolí bude se i poslední soud držeti. Důmnění to zakládá se na následujících výrocích proroka Joela:

„Nechť powstanou a wystoupí národové do údolí Josafat, neboť tu seděti budu, abych soudil všechny národy vůkol. Vpusťte srpy; neboť dozrála žej, pojďte a sťupte; nebo plný jest přes, přelévají se čerpy: nebo rozmnožila se zlost

jejich. Vidě nad líbí v údolí rozdělení, nebo blížší
ještě den Hospodinův v údolí rozdělení. Slunce
a měsíce zatmí se, a hvězdy ztratí blask svůj, a
Hospodin ze Siona hřimati bude a z Jerusa-
léma vyjde hlas svůj a pohnou se nebesa i země“
(Joel 3, 12—16).

Řdožby při strážlivě velebujících těchto slovech
nepřipomenul sobě hlas trouby angelův, jižto
volati budou mrtvé z hrobův? A což divno?
Údolí Josafatské má na pravo i na levo hřbi-
tovní! na pravo židovské, na levo turecké. Řdy-
koliv mne jíti bylo okolo těchto hřbitovů, po-
roždy procítaly v nitru mém myšlenky trudobolné,
ba naplnily mne žalem a hrůzou. Zpomněl jsem
si po každé na úsečný sice ale tím důraznější
nápis, jaký jsem viděl na hřbitově Trapist-
ském v klášteře La Trappe ve Francii; nápis
to, jenž by státi měl na každém poli Božím: „Tuham
expectant“ (čekají na hlas trouby). Než abych
laskavého čtenáře příliš neformoutil, přikročím
raději k dalšímu popisování údolí Josafatského.
Nedaleko onoho místa, kde s údolím Gehennou se
spojuje, stály druhdy královské zahrady; a bujné
rostlinstvo, svěží, šťavnatá zeleň, s jakou se tu
oči mile potkává, stojí skutečně v nápadném od-
poru s pustými, skalnatými horami, jenž údolí
toto se všech stran lemuje. Zdá se, že zahradu
tuto opěvovat král Salomoun, když pravil:
„Zdvihni se větřičku půlnocní, a přijď větřičku
polední, prověj zahradu mou, ať tebou vůně její
. . . . Můj muž vstoupil do zahrady své k zá-
honku vonného koření, aby pásal v zahradách a
aby sbíral lilie.“ (Píseň Salom. 4, 16—6, 1).

Dráčejiše dále w severném směru, dojdeme ku praštaré morussi, jenž značí místo, kde prorok Isaiáš za rozkazem krutého krále Manassesa pílou rozřiznut byl. Zdá se pravdě podobno, že Isaiáš touto mučeníčnou smrtí na rozkaz krále zemřel; neboť praví písmo smaté: „Nadto i krve neminné wylil Manasses welmi mnoho, tať že jí naplnil Jerusaleém až do úst“ (4. král. 21, 16).

U téhož stromu, jehož seštarlé haluze podpírati se musí, ualezá se 40 trošiw blouhá nádržka; jest wšak nyní wyschlá a užiwá se jí co zahrady. Rybník tento dostáwal wodu ze studnice několiť jen trošiw wšše položené. Imeno rybník tohoto udává nám sw. ewangelista Jan, wypravujíc o zázraku, jež byl Christus Pán učinil na slepém člověku. Píseť pať w tato slowa: „A poměje Ježíš užel člověka slepého od narození. I otázali se ho učennici jeho: Místě! kdo jest zžtešil, tento-li, čili jeho rodičomé, že se slepý narodil? Odpowěděl Ježíš: Ani tento nezžtešil, ani jeho rodičomé; ale aby zjemeni byli skutkové Boží na něm. Jáť musím dělati dílo toho, kterhž mne poslal, doťudž jest den; přichází noc, tdežto žádný nemůže dělati. Doťudž jsem na světě, jsem světlo světa. To powěděw plinuť na zem a udělal ze sliny bláto a pomazal tím blátem jeho oči, a řekl mu: Sdi, umej se w rybníku Siloe, což se wykládá Poslaný. I odesel a umyl se a přišel wida. Tedy souředé a kteří jej prwé widali, že byl žebrák, řekli: Něm-liž to ten, kterhž ředáwal a žebřal? Někteř prawiť: Ten jest to; jinť pať: Nětoli, ale jest mu podobn. On wšak prawiť: Já jsem ten.

Tedy řekl jsem: Kterak jsou otevřeny oči tvé? Odpověděl: Ten člověk, kterých slovo Ježíš, udělal bláto a pomazal oči mých a řekl mi: Jdi k rybníku Siloe a umej se. I šel jsem a umyl jsem se a vidím." (Jan, 9, 1—11).

O rybníku Siloe (aneb také Siloam) již za času Nehemiáše zmínka se čítá; neboť v 2. knize Esdrášově, kdežto o vystavění Jerusalema řeč jest, čteme takto: „A bránu studnice stavěl Sellum, syn Cholhozím . . . on vystavěl ji a přikryl ji a postavil vrata její, i závory její, i veteře její a zeď rybníka Siloamského i zahrady královské i až k stupňům sestupujícím od města Dawidova." (2. Esdráš. 3, 15).

Čistá studnice, z níž rybník Siloe vodu dostával, přchší se od jihozápadní paty hory Morie; lze k ní sestoupiti po stupních skrze skalnatou prohlubň. Jestli věc politování hodná, že lenošní Turci ničeho před zřázu nechrání; za několik let sesune se klenutý vchod této nepřemátané studnice. Jen násilně proniká čistá tato voda, skrze lamení a rany, teče pak slabem podle stěny vysekáním a naplňuje vodou někdejší zahrady královské. Jest se diviti, že Turci ani k tomu neprohledají, by studnici tuto před zřázu zachránili; jest se tomu tím více diviti, poněvadž jest známo, že vodou její velmi rádi se umývají, majíce za to, že voda tato zapuzuje nečistý onen zápach, jakž Turci od přirozenosti od sebe vydávají (*aqua fontis ipsis etiam Saracenis in pretio est adeo, ut, cum naturaliter foeteant instar hircorum, hujus fontis lotionem foetorem mitigant ceu depellunt. Sa-*

lignac 1522 n. Ch. tom. X. ep. 1). Na straně hory, z níž voda studnice Siloe se přelévá, stávala druhdy ona věž, o které se zmiňuje Pán Ježíš, když mluvil o pokání pravil: „Nebudete-li pokání činiti, mŕšiční podobně zahynete. Založ i oněch osmnácte, na něž pabla věže Siloe a zabila je; zdali se domníváte, že také oni winějši byli nade všechy lidi, přebývajcí v Jerusalemě?“ (Luk. 13, 3—4). Z památné této věže není za našich časů ani zřícenín viděti.

Na proti studnici Siloe leží na úbočí východního kopce ves Siloe (Keir Selvan), ježto domy nejvíce řádným ješkyním přístaveny jsou a pravým pelessím lotromským se podobají. Obyvatelé její, Arabové v počtu asi 2000, jsou chudobní a vyhlízejí jako praví cífaní. Zsouce náboženství muhamedánského smýšlejí prý o křesťanech nepřátelsky, pročť také žádný křesťan se neopováhá do vsi té vkročiti. Iba jedenkrátě údolím v dosti velké vzdálenosti okolo této vesnice, viděl jsem tam asi 20 ženských tancovati. Každá držela ruku na ramenou své předchůdkyně a tak co pravé furie ve kruhu se točily; divil jsem se, že nedostaly závratí. Myslil jsem počátečně, že ženské ty slavní nějakou swadbu; ale pravil mi později jeden Turek, že to byl tanec pohřební. Kdykoliv někdo umře, shromažďují prý se truchlící ženy a provozují podobné tance. Ostatně jsou všechny arabské ženy tetované t. j. mají na čele neb na bradě vyryté rozdílné znaky modré barvy, jimiž se naznačuje kmen, ku kterému náležejí. Znamení toto vypichne se nej-

prvé jehlou, pak se napuští modrou barvou, již pak nelze tak snadno vyhladiti.

Nad vesnicí Kefr Selwan vypíná se hora, která sluje „hora pohoršent“ (mons offensionis, mons scandali); ležící od Jerusalema k jiho-
východu, blízko hory Olivetské. Imeno své ob-
držela od krále Salomouna, jenž odpadnúcí me-
stáři svém od Boha dal na též hoře ženám svým
vystavěti chrám, ve kterémž i sami modlám se
klaněli. O tomto pohoršent, které dal Salomoun
lidu israelskému, čteme v písmě sv. takto:
„Král pak Salomoun zamiloval ženy cizozemské
mnohé . . . a měl žen jako královen sedm
set a ženin tři sta: a odvrátily ženy srdce jeho.
A když byl stár, naloženo jest srdce jeho sřrže
ženy, že jest následoval Bohů cizích . . . Z čínil
Salomoun, což se nelíbilo Hospodinu, a nenaplnil,
by následoval Hospodina, jako David otec jeho.
Tedy vystavěl Salomoun chrám Chamofowi,
modle moabské, na hoře, kteráž jest proti
Jerusalemu . . . a tak to vzdělal všem ženám
svojím cizozemkám, kteréž kladly a obětovaly bo-
hům svým. Protož rozhněval se Hospodin na
Salomouna, že mysl jeho odvrátila se od Ho-
spodina Boha israelského“ . . . (3. král. i. 11).

Kapitola dewětadwadcátá.

Studnice Panny Marie. Způsob, jakým se u Arabůw
woda noší a prádlo pere. Potok Cedron. Slápeje
Ježíše Christa. Hrob Zachariášůw, Absolonůw a Jo-
safatůw. Hrobůw Židůw. Zahradá Getsemaniá. Kapla
smrtebné úzkosti. Hrob Panny Marie, sw. Josefa,
Joachima a Anny.

Na dalši pouti své širze údol Josafatské
dojdeme na lewo ke studni, která sluje „studnice
Mariina“ (Marienbrun). Imeno své obdržela od
blahoslavené Panny Marie, která prý co dew-
čátko dle ústního podání sem pro wodu chodíwala.
Arabové ji nazývají Ain sitti Mirjam (studnice
Panny Marie). Studánka tato nachází se na
stráni horů Morie, na kteréž druhdy stáwalo
předměstí Ofel. Předměstí toto, jenž na východní
stráni horů Morie leží a až k Sionu se táhne,
odděleno bylo od přibytkůw kněžských chrámu Sa-
lomounowa wysokou zdí a věží, jakž čteme w
druhé knize Esdrášowě, kdežto jest řeč o wysta-
vení města za času Nehemiášowu: „Nathinejsstí
pak, jenž bydlili w Ofel, stawěli až proti bráně
wodní k východu a proti věži, kteráž tu wy-
stála. Za ní stawěli Ekefuitstí nitru druhou
naproti, od věže tu wynikající až ke zdi chrámorevé.“
(2. Esdr. 3, 26—27). Zato u podnoží wch-

chodního tohoto dílu hory Morie, na kterém druhdy stávalo předměstí Ofel, nachází se tedy studánka Panny Marie. Povíká se, že studnice Panny Marie se studnicí Siloe, u které se svrchu popsaný rybník nachází, spojena jest tak, že obě studně nalézají se u podnoží též hory a jsou blízko sebe. Častočráte jsem byl u studnice Panny Marie a po každé jsem tam viděl ženy z blízké arabské dědiny Siloe vodu nabírat. Asi 30 mramorových stupňův vede dolů k vodě, která zde tmavým průchodem pod skálou vychází. Voda tato vřít dobrá není, majíce do sebe coť slaného.

Podivný jest způsob, jakým Arabové nabírají a nosí vodu. Nabírají ji malým hrnkem ne do škopla aneb jiného dřevěného nádoby, jakého pro nedostatek dřeva nemají, nýbrž do pytlíků, které z kůže škopcův sešitý jsou. Jest to podivné na arabského muže aneb ženu, když takový černý a kulatý vodou naplněný pytel na zádech nese. S vínem v takových kožených měchách (Boßschläuche) chovají, kteréž ovšem nelibou koženou vůni na se berte. Na obvyčej tento potahují se slova Ježíše Krista kloucího: „A jáduj newlévá wina nového do nádob starých, jinač roztrhne wíno nádoby a wíno se wylíje a nádoby se pořazí: ale wíno nové má lito býti do nádob nových“ (Mark. 2, 22). Jiného nádoby na wíno mimo tyto kožené měchy Arabové nemají. Protož vyjadřuje také latinský text uvedená slova písní swatého, „staré nádoby“ utres veteres, a německy: alte Schläuche.

Z prádlo se pere u Arabů zvláštním způsobem. Viděl jsem u studně Siloe a i u studně P. Marie ženy arabské práti. Namočily prádlo do vody a položivše je na kámen, tloukly do něho buďto plešatým kamenem aneb kulatým dřevem. Že se tímto způsobem prádlo potrhá, jest ovšem pravda, ale pravda také jest, že prádla cíkáňů a cíkánek z dědiny Siloe velká škoda není. Nášši cíkáni mají zajisté lepší oblek na sobě, nežli obyvatelé dědiny Siloe. Obzvláštně tamější ženy jsou velmi nehezké. Stež abych žen z dědiny Siloe nepomloupal, poměru raději čtenáři dále sřeze údolí Josafatské podél potoka Cedronu aneb Kidronu čili také Kedronu. Imeno potoka tohoto znamená totiž co: tmavý, černý; a může se potahovati buď na záhumčivé údolí, kterým teče, aneb na vodu z Jerusalema tekoucí, rozličnými výkaly pomíšenou a tudíž kalnou a tmavou. Za našich časů nemá potok Cedron ani kapky vody, a vypravoval mi jeden z otců frantiskánů, který již mnohá léta v Jerusalemě žije, že jenom jednou, a to po velikém příchodu vody v potok ten viděl. Za dnů Davidových měl snad potok tento něco vody; neboť písmo sv. vypravuje, že David při svém útěku před Absolonem šel přes potok Kedron (2. král. 15, 23). Tenthž potok byl i hranicí, jakovou vyměřil král Salomoun zlopověstnému Semejimu, jenž ji přetročiti nesměl: „Ne kterýkoli den vyjdeš přes potok Kedron, věz, že budeš zabit; krev tvá bude na hlavu tvou“ (3. král. 1, 37). Přes tñž potok šel i Pán Ježíš, ubíraje se s učenníky svými do zahrady Getsemanské, jak

wyprawuje sw. ewangelium slowy: „To když potměl Ježíš, vyšel s učenníky svými přes potok Cedron, kdež byla zahrada“ (Jan 18, 1). Přes tento potok, o kterém se w písni sw. starého a nového zákona často zmiňuje čini,*) vedou dva mosty. Horní most nalézá se téměř naproti bráně Štěpánské a dolní při jihovýchodní zdi městské. Zdá se, že Pán Ježíš šel s učenníky svými do zahrady Getsemanijské přes most horní; (Jan, 18, 1), neboť jmenovaná zahrada jest jenom několik kroků od téhož mostu vzdálena. Při dolním mostě pozorovati jest kámen, na němž lze viděti šlepičku mušskou, jakož tu wržta byla. Ústní podání wyprawuje, že Kristus Pán byto tuto od surowých katanů weden a s mostu srožen, šlepičku svou w kámen dotčený wtiskl. Církev sw. uděluje plnomocné odpustky všem, kdož na místě tomto zkroušeně se pomodlí „Otče náš“ a „Zdrávas Maria.“ Indulgentiae plenariae — dí se doslovně w papežských nařízeních o odpustcích pro sw. zemi ustanowených — ad torrentem Cedron ad vestigia Christi ibi rupi impressa (plnomocné odpustky se udělují při potoku Cedronu u šlepičky Christových w kámen wržitých).

Při této příležitosti chci čtenářům zdělití, že jsem podobných šlepiček Christových twice widěl, nejenom w městě el Aksa, w domě Simona Farisea a na hoře Olivetské (o čemž později promluvíme), nýbrž také w Římě w chrámě sw. Sebestiána a we Francii w městě Poitiers-u

*) Viz kromě již uvedených míst: Job. 6, 16. — 1. král. 16, 13; — 2. král. 23, 4. 6. 12; — 1. Máchab: 12, 37 a jiná.

to chrámě sv. Radegundy*). O původu pr-
vonějších slápejí vypravuje se toto:

Když bylo to čas apostoľování sv. Petra
to Římu vypuřlo pronásledování křesťanů, radili
někteří sv. apostoľovi, obávající se o život jeho,
aby z města utekl. Dlouho se zpěčoval svatý
apostoľ svoliti k radě této, konečně se ale přece
odhodlal a odesel branou městskou. Tu se mu
zjevil Kristus Pán ubírající se s těžkým bře-
menem kříže do města. Petr užasnul nad zjeven-
ím to oslovil Pána a mistra svého: Pane! kam
jdeš? I odpověděl Ježíš: „Petře! jdu do Říma,
abych se dal podobně ukřižovati místo tebe“. Petr
porozuměm výzvu této slovo navrátil se
zpátky do Říma, kdež mučnickou smrt kříže pod-
stoupil. Na místě, kde se Kristus zjevil knížeti
apostoľům, stojí nyní chrám nazvaný: „Domine
quo vadis“ (Pane! kam jdeš), a kámen, do
něhož vryl Spasitel slápejí nohy své, nachází
se to chrámě sv. Sebestiána.

Onen kámen, jenž se ukazuje ve Francii
to chrámě sv. Radegundy to měřě Poitiers-u,
to němž slápeje Ježíše Christa vryta jest, viděl
jsem dne 24. jun. 1861. Kámen ten položen
jest ve výklenku zamřížovém, na němž spatřiti
lze Christa stojícího a před ním klečící králov-
nu Radegundu. Podávám tu doslovně nápis,
jenž se čte na kameni tom: Monument du
pas de Dieu. Adorabimus in loco, ubi
steterunt pedes ejus (ps. 131). Le 3 août

*) Mápodobně jsem viděl několik slápejí blahoslavené Panny
Marie a sice to měřě el Alja-a to katedrální chrámě
spanělského města Tolosa, kdež se Panna Maria sv.
Isidorovi zjevila.

587 Notre Seigneur apparut à S. Rade-
gunde pour lui annoncer sa mort prochaine
et la gloire, qui lui était destinée dans le
ciel. Vous êtes — lui dit - il — une
perle precieuse de ma couronne. En dis-
paraissant il laissa imprimée la forme de
son pied droit sur la pierre; où il s'était
appuyé (Вамѣтъ слѣпѣје Боѣ. Сланѣти се
будеме на мѣстѣ, гдѣ стѣлъ ногъ jeho. Dne
3. srpna 587 zjevili se Christus Pán sv. Ra-
degundě, aby jí zvěstoval blížlou smrt její a
slávu, jakou jí připravil v nebesích. Ty jsi
— pravil k ní — drahocennou perlou v koruně
mé. Sdělil byl zmeškal, zůstavil podobu své pravé
nohy v kameni, o němž se podpíral).

Nechť navrástne se po tomto krátkém odchy-
lení opět do údolí Josafatského. Blíže dol-
ního mostu vedoucího přes potok Cedron vidíme
hrob Zachariášův, Absolonův a Josafatův; všichni
tři stojí podle sebe. Groby Zachariáše a Abso-
lona jsou ze skály uměle vytesány, kdežto po-
hrobivště Josafatovo jest skalní jestyně s portálem.

Pomník Zachariášův, 30 stěrců vysoký
a z masivního skaliska vytesaný vztahuje se k
onomu Zachariášovi knězi, jenž zabit byl v
chrámě od krále Joasa (2. Paral. 24, 21):
„Ale oni sebravše se proti němu (knězi Zacha-
riášovi) ukamenovali ho z rozkazu krále Joasa v
síni domu Hospodinova.“ O témž ukamenova-
ném knězi Zachariášovi i Spasitel zmínku činí.
Počítáť totiž farisej dokládá: „aby přišla na
vás osvědka křesťanů spravedlivá, vylitá na zemi
od krve Abela spravedlivého až do krve Zaha-

riáše, syna Barachiáššowa, kteréhož ište zabili mezi chrámem a oltářem" (Mat. 23, 35). Hrob Zachariáššův, jenž ve svém nitru sestává z několika umrlčích komor a výklenkův, stal se útočištěm apoštola Jakobovi po uctívání Pána Ježíše. Štemel totižto, že apoštolové z větší části Pána Ježíše, když jat byl, opustili a se rozprchli.

Hrob Absolonův číní čtverec 20 stěnicův a jest vystaven z perového skáliska, máje na všech čtyřech stranách sloupové pilíře a zabíhaje ve výšce v podobu kupuly. Byl to původně památný vítězný sloup, jež si tento nemodestný syn Davidův za živa postavit dal, jak vypravuje písmo sv. (2. král. 18, 18): „Absolon pak byl sobě wyzdvihl ještě za života svého pomník, kterž jest v údolí královském (krále Josafata); nebo byl řekl: Memátiť syna, a tato bude památka jména mého. S nazval tento pomník jménem svým a slove Stuka (dslo) Absolonowo až do dnešního dne." Kdyby byl Absolon, obraz to všech nezdárných synův, předzobdal zneuctění, s jakýmž se druhdy potká tento pomník u souvěrcův jeho, zajisté by jej nebyl vydělal; neboť památka jeho jest u Židův Jerusalemských proklata. Každý žid jdoucí okolo hrobu Absolonova hodí naň kámen munilaje při tom slova kletby. Kdykoliv jsem šel okolo hrobu toho a viděl ony hromady naházeného tam kaméní, napadla mi po každé slova písma sv. (2. král. 18, 17): „S vzali Absolona a urrhli ho v lese do jámy veliké a snesli na něj hromadu kaméní velmi velikou." Tou měrou

stal se památkou, jež sobě Absolon vystavěl ku zvěčnění jména svého — památkou kletby jeho.

Hrob Josafatův jest ještě skalní mající portál ze čtyř krásně vytesaných sloupů. Chtěl jsem do jeskyně té vlézt, nepřišel jsem však daleko a to pro samý neřád, jenž se mne nachází, neboť v čas desíti slouží ještě ta stáda ovčím za útočiště. Viděl jsem tam sám mladé beránky, kteří skákající veselí s jedné skály na druhou, ze živobytí svého se radovali; uvedl mi na mysl slova žalmistova: „Přineste Hospodinu mladé beránky“ (t obětování) *afferte Domino filios arietum* (žalm 28). Tak se mění všecko na světě; tam kde králové odpočívali, veselí se nyní — beránkové. —

Východní strán údolí Josafatského naplněna jest výhradně židovskými hroby. Hrobů těchto židovských jest tam nespočítelný počet. Již jsem se zmínil, že stačí Židé nejenom z Palestiny, nýbrž i z Evropy (obzvláště ale z Polska) dávají se doměsti do Jerusalema, aby v údolí Josafatském pochováni býti mohli vedle hrobů otců svých. Kdykoliv jsem se v tomto údolí okolo hrobů procházel, byl jsem vždy velmi dojat, když jsem si zpomenul na tklivá slova básníka:

O jak spějí všichni hladce
V tomto tichém údolí;
Zbavent každé starosti,
Zde nic žádají nežel.

V u horního mostu vedoucího přes potok Cedron ualezáme mnoho velepamátných stenů, jež čtenářům tuto popsatí mímám. Obráťmež

je především na pravo (tu straně východní) i zahradě asi 51 krokův dlouhé, 48 široké a kolem vysokou zdi ohražené; stojí tam 8 stromův olivových vysokého státi. Mnohý z nich jest dole tak široký, že jsem 15 krokův udělati musil, než jsem ho oběšel. Na vnitrní zdi viděti jest krásnou křivou cestu ze zvláštního druhu pálených cihel, azulejos zvaných; byla obstarána r. 1851 ve Španělsku ve Valencii na útraty hraběny Františky z Calderonu, jakž svědčí následující španělský nápis:

„Este via crucis se hizo a expensas de la Exma S^a D^{na} Maria Fran^{ca} de la Gandara Condesa viuda de Calderon Vecina de Valencia del Cid, el Anno 1851. (Fabrica de azulejos de Rafael Gonzalez Valls en Valencia del Cid).“

Zahrada tato, v níž se nalézá mnoho krásného květí, jest vlastnictvím františkánův, jenžto na ni mnoho vynaládají. Mají tam zvláštního dohlázele, bratra laika^{*)}. A jakby neměli františkáni na zahradu tuto mnoho vynaládati? vždyť jest to nej památnější zahrada na světě! Byla druhdy mnohem větší; neboť tam býval dvůr; avšak i část dosud pozůstala jest nejen majetníkům, alebrž i každému křesťanu památná a svatá. A jak se jmenuje tato památná zahrada? Getsemane, čili zahrada Getsemanská. Leží v údolí Josafatském, několik krokův od horního mostu potoka Cedronu na západní straně hory Olivetské.

^{*)} Za času, kdy jsem se v Jerusalemě zdržoval, byl dohlázelem zahrady této Fr. Karlo, muž to rozumný, kterýž mi mnohou ltyci z květů zahrady této rosteckého daroval. Šel přehroznou smrti tento Fr. Karlo ženitel, bylo již svrchu vypravováno.

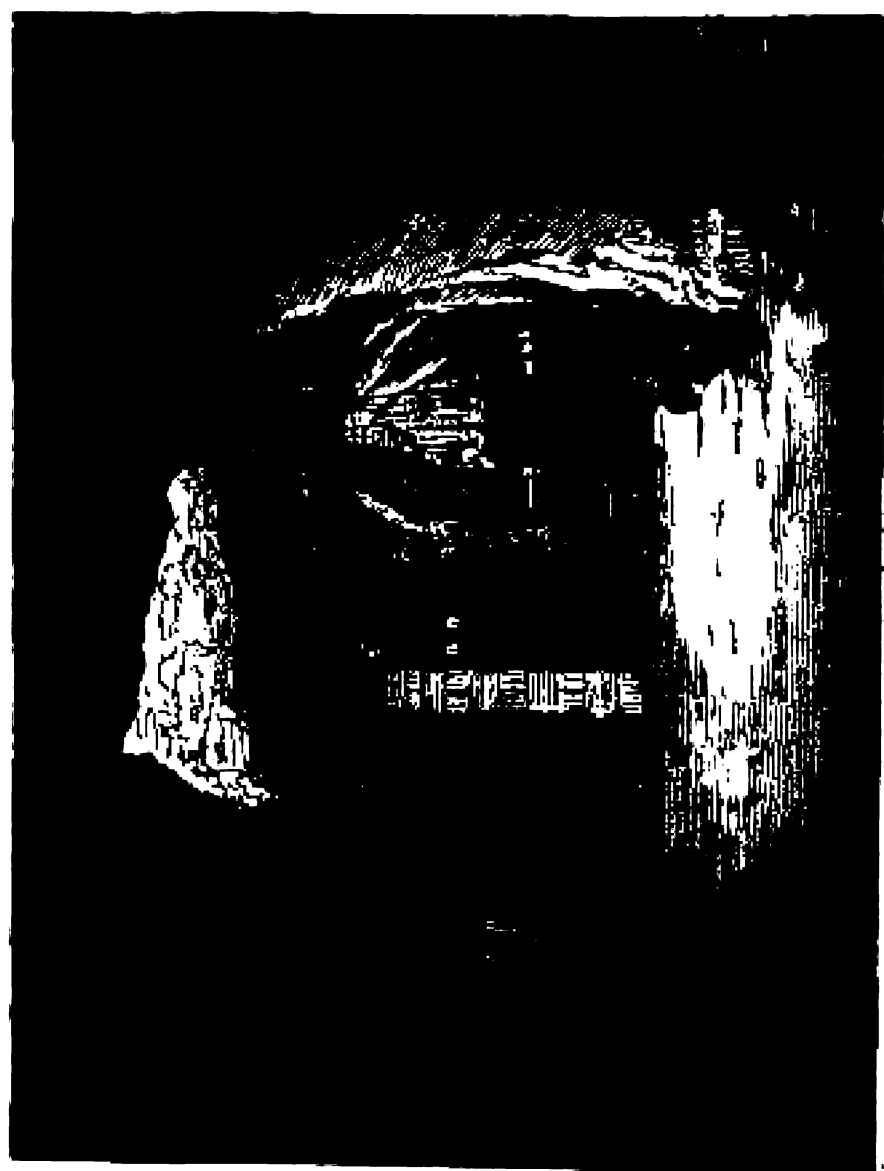
Zmeno Getsemane (arabské: Dšesmanije) významává tolik co: „olivové údolí“ aneb „lis,“ snad proto, že tu býval lis, v němž olej z oliv lisovali a tlačili. V zahradě Getsemanské Pán Ježíš velmi rád se zdržoval. Byť to dne v chrámě a poučiv tam, odebral se obyčejně v noci sem, jak o tom svědčí sv. evangelista Lukáš, když vypravuje: „I býval (Ježíš) ve dne v chrámě, uče, ale v noci vycházeje, přebýval na hoře, kteráž slove Olivetská“ (Luk. 21, 37). — Sem do zahrady Getsemanské odebral se Pán Ježíš i v noci před utrpením svým, jak o tom svědectví vydávají všichni sv. evangelisté (Matouš 26, 36; — Mark. 14, 32; — Luk. 22, 40; — Jan 18, 1—2.) Zidáštvi byla tato zahrada Getsemanská dobře známa; onť také věděl, že Pán Ježíš s učenými svými rád do ní chodí. Sv. evangelista Jan vzhledem toho píše: „To když pověděl Ježíš, vyšel s učenými svými přes potok Cedron, kdež byla zahrada, do kteréžto vyšel on i učennici jeho. Věděl pak i Zidáš, který ho zrazoval, o tom místě; neb se tam Ježíš často scházel s učenými svými“ (Jan 18, 1—2). Ó přemáté, přepamatné to místo! Který křesťan, stojí na tomto místě a přemýšleje, co se zde s Ježíšem dalo, neplakalby hořkých slz? Zde počalo utrpení Ježíše Krista; zde postbil zrádce Zidáš Pána a mistra svého a vydal ho do ruk vojáckých, kteří jej svázali a dolů údolím Josafatským přes dolní most potoka Cedronu a pak hůru pobíl jižně zdi města hnojní branou (porta sterquilinaria) k Andášovi vedli. Sem — do

zahrady Getsemanské—poodešel Ježíš se svými nej-
důvěrnějšími učenníky Petrem, Šabodem a Janem,
aby se stali svědky nevyhlovných útrap jeho, jakož
byli i svědky oslavení jeho na hoře Tabor.
Evangelista Páně o tom vypravuje: „Tedy přišel
s nimi Ježíš na místo, kteréž slulo Getsemane;
i bl učenníkům: *Posedtež tuto, až odejdu, po-
modlím se tamto.*“ A kam odesel Ježíš, aby
se pomodlil?

Pojď se mnou, milý čtenáři, asi 30 krokům
k severu od zahrady Getsemanské; tu nám se-
stoupiti jest přes osm stupňů do jeskyně skalnaté,
20 krokům dlouhé a 13 široké. Jeskyně tato
jest nyní proměněna v kapli, avšak strop, stěny
a několik pilířků kaply této jsou holé skály.
Místy jest jeskyně ta tak nízká, že tu člověk
rovnou státi nemůže; denní světlo vchází do ní
kulatým na vrchu prolomeným otvorem. S
tudyby mluvití mohly skály tyto, jenž naslouchaly
povzdechům Christovým a viděly, jak se tor-
moutila a trápila duše jeho až ku smrti! Dny
patřily na to, jak Spasitel tam, kdež jest nyní
hlavní oltář,*) padl na tvář svoji; ony ho
slyšely kloucího: „Smutnát jest duše má až ke
smrti“ (Mat. 26, 38); viděly ho několikráte
odcházejícího a opět přicházejícího a na tvář pa-
dajícího; slyšely ho opět a opět volati: „Otče

*) Kapla „smrtné úzkosti“ má tři oltáře a stojí pod správou
glássiho kaplana, který tam každého pátku z kláštera Sv.
Salvatora za účelem konání služeb Božích dochází. Za svého
pobytu ve sv. zemi byl kaplanem svatého místa tohoto P.
Bernard z Orleans-u. Sakristánem ještim jest bratr fran-
ciskán laik, dohlizitel v blízké zahradě Getsemanské. Kapla
tato náleží výhradně katolíkům, tak že ani Řekové ani Ar-
ménové nemají práva konati v ní bohoslužbu svoji.

můj! jest-li možné, nechť odejde kalich tento, avšak ne já dci, ale jakž ty!" Stály tyto dosvědčilyby pravdivost slov, napsaných pod

Obličej kapky krvavé úžlosti.

hlavním oltářem: Ille sudor ejus factus est sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram (zde učiněn jest pot jeho jako krůpěje krve tekoucí na zem (Lut. 22, 44). Nad těmito slovy plně světlo ve čtveru la mp. Oltář ten vyslaven byl od františkánů na útraty několika zbožných Neapolitánů, jakž dosvědčje nad ním umístěný

nápis: Da devoti di Napoli per cura di quei frati minori 1858.

Bylof to dne 27. nov. 1861, když jsem ponej-
 prv v této památné jestyni mši sv. u téhož
 hlavního oltáře sloužil. Zpomínal jsem při ní
 na mšechny, jenž stísnění jsou strastmi a útra-
 pami tohoto světa, chudobou, nouzí, nemocí, pro-
 následováním — a jinými trampotami; neboť
 kdož jich může mšechny vypočísti? a kde jest
 člověk na pozemsku, jemužby nebylo trádati větší
 či menší měrou, dočub putuje ve slzavém údolí
 tomto? Každý zajisté má svůj kalich utrpení; a
 blahoslavený, kdož utrpení své podle příkladu
 Christova snáší s trpělivou hrudí, odemždanou
 v nevyměrné věroty Hospodínovy! — Dne 18.
 febr. 1862 odebrali se františkáni a mnoho
 světských kněží již časné ráno do skalní kaple, neb
 se v ní konala slavnost „modlitby Pána Je-
 žíše Christa na hoře Olivetské“ (festum ora-
 tionis D. N. Jesu Christi in monte Oliveti).
 Ve přítomnosti mnoha nábožných křesťanův při-
 sedělých se mšech světa končin sloužili kněží ti u
 mšech tří oltářův mše sv.; i já jsem tam mši
 sv. sloužil a sice u malého oltáře na levé straně.
 Za papežským dovolením může se v této kapli
 každodenně čísti mše sv. buď: „O modlitbě Pána
 Ježíše na hoře Olivetské“ a neb „o předrahé
 krvi Páně“ (Missa de Oratione D. N.
 Jesu Christi in monte Oliveti vel de pre-
 tiosissimo Sanguine.) O 8. hodině zpívaly se
 hodinky (ad Primam et ad Tertiam) a pak
 sloužil p. Václav Netherba s asistencí D. Václava
 a Antonia slavnou mši sv. a po té se zpíval
 s průvodem Polyharmoniky, na kterou jsem já

hrál, krásný hymnus: Stabat Mater. — Ve středu velikého týhodně (ser. 4. majoris hebdomadae) jbon DD: Frantissáni již o 2. hodině ranní do též ještně, kdežto se mrskaj (disciplina), modltce se při tom žalm 50. „Smiluj se nademnou Bože“! Na to se modlí hodině a konaj storchu popsané služby Boží.

Afi 10 kročím od ještně, we které Christus Zežíš křowým potem se potil, we 47 stupňám šírokých a z bílého mramoru tesaných do podzemního chrámu, který sluje „hrob Panny Marie“ (sepulchrum Mariæ). Chrám tento jest dosti velký, wysoko klenutý, a poněwadž se pod zemí nachází, jako sklep tmavý. Dnť má tu straně východní oltár a za ním velmi nízkou kapličku, do které jen se schýlenou hlavou vkročiti lze. Dwoje dwířka wedou do kaply této, která má sotwa 3 — 4 lokty délky, šířky a zvěššty. V této malické kaple nalezá se sarkofag čili rakev z bílého mramoru tabulí též mramorowou přikrytá, uad už plane 25 drahých lamp dnem i noci. Zde pochována byla od apostoľám podle starého podání nejswětější Panna Maria. Bůh wšak nepřipustil, aby tento přibytel smrti uchováwal w láně swém tělo, jež se stalo přibytkem života; Těla nedotknutého stwornou prmpočáteční, nemělo se ani porušent we hrobě dotknouti. Tělo blahoslawené Panny Marie bylo na nebe wzato, a stw. církew koná každoročně slawnost „na nebe wzetí Panny Marie“ dne 15. augustu.*)

*) Krápně píše o na nebe wzetí Panny Marie sw. San Damascený: „Ex qua (Maria) enigi omnibus vera vita manavit, quomodo illam mortem gustaret? Sed cedit legittas ab eo, quem genuit: et ut Filia veteris Adam veterem sententiam sublit: (nam et ejus Filius, qui est

Uši v prostředku dotčených 47 stupňův, které do chrámu „hrobu Panny Marie“ dolů vedou, nalezájí se naproti sobě dva výklenky, v nichžto jsou hroby; na levé hrob sv. Josefa a na pravé sv. Zachima a sv. Anny. U každého z těchto hrobů jest malý oltářík.

Vycházejí z jeshyně, kdež Spasitel náš křemný pot cedil, byl jsem náramně roznícen; neméně jsem se také ctil. dojata stojí při hrobě sv. Josefa — patrona svého. Přítanula mi tu na mysl slova sv. Bernarda (hom. 2. super Missus): Non est dubium, quin bonus et fidelis homo fuerit iste Joseph (neutř pochyby, že onen Josef byl muž dobrý a věrný); při čemž modlil jsem se k Bohu o milost, abych i já co dobrý a věrný služebník Pána svého krácel na pouti života svého. V tomto sv. chrámě, kde hrobové blahoslavené Panny Marie a sv. Josefa sobě tak na blízku jsou, byl bych s radostí zanotil velebný hymnus:

vita ipsa, eam non recusavit) ut autem Dei viventis mater ad illum ipsum digne assumitur . . . quomodo corruptio invaderet corpus illud, in quo vita suscepta est? . . . Si enim: Ubi ego sum, illic et minister meus erit, inquit vita et veritas Christus; quomodo non potius mater cum ipso erit? (S. Joan: Damasc: Orat: 2. de Dormit: Beatae Mariae post initium). Kterak by byla mohla Maria, z nížto všem životů je dostalo, ožusiti smrti? Ale podrobujíc se zákonu vzhájenímu od toho, jež byla porodila; a jakožto dcera starého Abama podstoupila starý odsud (neboť i Syn jest, Kterž jest život sám v sobě, neodporoval smrti se podrobiti); ale jakožto Matka Boha živého, záslužně k němu vzata jest . . . Kterak by gláva mohla se dotknouti těla onoho, v němžto život se počal? . . . Neboť pravě-li život a pravda Christus: Kde já jsem, budeť služebník můj; kterak by mnohem více Matka s ním neměla býti?

Te, Joseph, celebrent agmina Coelitus,
 Te cuncti resonent Christiadum chori,
 Qui clarus meritis junctus es inclytæ
 Casto foedere Virgini.

Stožléhej se nebem Joſefe chwála twá,
 Šteſtaniſſi ſboromé chwálte tě weſſleťi,
 Au cnoſti ſlaweně Páuně požeňnané
 Ěiſtým byl jſi ſnubem ſpojen.*)

Chráni tento, poſwěceně hrobě nejſwětějſſi Matky Boží, robíčům tětěž Panny přeſwaté a ſw. Joſefa, patři nynt ſpolečně Ěetům a Arménům; žádnému katoličkému knězi není dovoleno, na jeho oltářích ſloužit iſſi ſw. Chráni ten od ciſakowů ſw. Heleny wyſlaweně náležel w 16. ſtoletí Turčům; jať ſwědčí Kriſtoſ Harant (díl 1. ſtr. 157.): „Turci a jini Saracenové tu kaplu a hrob (Panny Marie) u weliké wážnoſti mají; i tať jeden kſtě od ní w ſwé moci drží a tam jiné křeſtany (from latinſkých) z úplatku pouſtějí.“ Zeſt přě tomu aſi 50 let, co Ěetové a Arménové latinſkým křeſtanům (Katoličkům) nepravým způſobem tuto ſwatyni wzali.

*) Wj: Synny cirkewi od Fr. Suſſila.

Kapitola třidecátá.

Hlubokost údolí skolo Jerusaléma. Kámen umučení sw. Stěpána. Salé požehnání mi dal turecký swath. Hora Olivetská. Místo, odkud Pán Ježíš na nebe wstoupil. Turecké minarety. Batšiš. Rozhled z minaretu. Zestyně a život sw. Pelagie. Místa mužůw Galilejských, apostolského jusseni wíry a Otčenáše. Bethsage. Hroby prorokůw.

Dlouho tě již wodím, milý čtenáři, po údolí Josafatském; i tážeš se snad, jak hluboké toto údolí jest. Od brány Stěpánské, kteréž skoro naproti stojme, jest tak hluboké, cobys dwafráte kamenem dohodil; o mnoho hlubší jest u dolního mostu potoku Cedronu, a velmi hluboké jest tam, kde se nachází „studnice Panny Marie.“ Druhdy bylo i u brány Stěpánské o mnoho hlubší; poněwadž tam ale wšelijaký netád z města wy-
mázejt, jest již místy značně vyplněno. Velmi hluboké jest údolí Gehenna obzvláště u studnice Nehemiášsovy, kde se s údolím Josafatským spo-
juje. Kdo tam stojí a na wysokou horu Sion-
skou s rozprostřajctm se na ní Jerusalémem po-
hlédá, zwolá s podivením se Zalmistou Páně:
„Kdo wstoupí na horu Hospodinowu aneb kdo
bude státi na místě swatém Jeho“ (quis ascen-
det in montem Domini, aut quis stabit in
loco sancto ejus (23, 3)! Údolí Gihonské ob-

zláště u brány Zaffské není velmi hluboké. *)
 Woffať natracmež se opět do údolí Zofasatského.

Několiť jen krokův od horního mostu Cedronu, tam kde cesta žhůru k městu, k bráně Štěpánské vstupovati počíná, nalezá se plocha kamenná, pozvedající se ve způsobě terasu po stráni; přes plochu tuto vede cesta k městu. Na sta lidí chodí tu denně; woffať málo kdo z nich připomene sobě, co se tu památového událo. Dle ústního podání stál bruhdy na téměž kameni mládenec a mluvil s taťowým dŕazem k zákonníkům a fariseům, že „slyšce to rozžlobili se w srdcích svých a škřepili zuby na něho“ (Skut. apost. 7). Nechtíce wyslechnouti rázuou a roznicenou řeč bohonadšjeného jinocha, žkřikli hlasem velikým, zacpali ussi své a obořili se jednomyšlně na něj. A wywrhše Štěpána z města, kamenowali ho. Podle podání jestiž to dotčený kámen, na němž Swětec Boží kleče modlí se řka: „Bane, nepožídej jim toho za hřích“ **). Na blízku téhož kamene stál i mladistvý Sawel, jenž byl swolil w usurcent Štěpánowo; ba u jeho noh složili swědkowé roucha, by jich ostřihal. Medomníwal se tehdy mládenec tento, že ze Sawla stane se Pawlem a že sám hlásati bude jméno Christowo mezi národy. Medomníwal se tehdy Sawel, že později co Pawel w téměž Jerusalemě trpěti bude pro Christa mnohá protivenství, kterých se woffať nehrozil, jať wyswltá

*) Údolí Gihon a Gehenna slouž za starých časův také Naphaim; tam zvíťežil Dawid nad Filistinskými a zmocnil se Sionu (2. Král. 5, 18).

**) Ostatky sw. Štěpána nalezají se wedle ostatků sw. Wawřince we chrámu sw. Wawřince wně zdi městských (s. Lorenzo fuori le mure) w Římě.

z řeči činěné později v Miletu k nejstarším církvi Efezské, v ulži mezi jiným praví: „A aj! nyní já vázán jsa duchem, jdu do Jerusalema, newěda co se mi v něm má přihoditi, ač že mi Duch svatý po všech městech osvědčuje, řka: že otoky a foužent očekávají mne v Jerusalemě. Ale nic se toho nestítím, aniž činím život svůj dražší než sebe Já netoliko svázán býti, ale i umřítí hotov jsem v Jerusalemě pro jméno Pána Ježíše“ (Skut. apost. 20, 22 — 23 a 21, 13)*).

Kamen tento jest tedh v skutku weselemáten. Všichni sw. mučenci — a počet jejich jest nescísluh — (quorum infinitus est numerus), jenž během století pro wiru Christa Ježíše wsehljakým způsobem mučení byli, všichni mají zde u tohoto kamene, kde prwmučení sw. Štěpán kamenován byl, kolébku svoji. Rouu by zde uenapadla slova církewního hymnu:

Deus tuorum militum
Sors et corona, præmium,
Laudes canentes Martyris
Absolve nexu criminis.

*) Co sw. Pawel pro Christa trpěl, wyprawuji Skutky, apostolské (kap. 20, 21, 23, 24 atd); konečně byl blíže Říma, tam, kde stojí starý kostel sw. Wincencia a Anaslasia stat. Zmlučený kostel, jejíž jsem r. 1855 widěl, má tři kapky, z nichžto jedna se jmenuje „u třech studánek“ (alle tre fontane). Zkon tam skutečně 3 studánky asi 2 jáhy od sebe vzdálené a mramorem ozdobené. U každé z nich jest z mramoru wydlabaná hlawa sw. apostola Pawla, kterážto na tom místě stat byl. Powídá se, že oběť hlawa třikráte od země odskočila a tři přemeny tyto wywedila. Woda těchto studánek jest k pití dobrá, awiřal podle chuti sobě nespějuá. Do těchto třech studánek wzal celý kostel názew: „alle tre fontane“. —

Bože branců svých a svědků
 Koruno, mzdo, částko, středku,
 Sprosti nás hříchů našich tísně,
 O mučnicku an přejem písně.

U památného kamene tohoto jsem se často kráté modlil. Když jsem tam jednou právě klečel, šel turecký swať (Santon) okolo mne. Měhcif mu uprati swatosti; neboť uwm, tolikráté hrob Muhamedůw w Medině aneb místo narození jeho w Mekce nawštwil; ale to wím, že dle obleku wypadal jako šilený, který právě z blázně prchl. Byl téměř nahý; toliko bedra swá měl jakýmsi různobarevným starým hadrem přepásaná, a na hlavě se mu leskl jakýsi šperk, sestávající ze třpytic se peněz, kaménků a lastur. Když mi může míti za zlé, že já, bídný hříšník, jsem se dal do smíchu, když jsem muhamedánského tohoto Santona aneb Hatšfisa spatřil. On však spozorowaw usmívání mé, začal mi dáwati w arabské řeči požehnání, kteréby mne bylo, kdybych je byl obdržel od Swatého katolické Církwe, welikou bolestí naplnilo. Proklínal totižto mne, proklínal otce mého a matku mou, proklínal děda mého, bábu mou, praděda mého a prabábu mou; proklínal bratry a sestry mé a děti a potomky jejich. Rozdával — jak mi pravil jeden mladý Arab, jenž tam byl se mnou — požehnání rodu mému až do třetího a čtvrtého pokolení zhůru a dolů. Slowem — turecký světec tento žehnal mi tímž způsobem, jako druhdy Noe, kterýž, zvěděw co mu učinil syn jeho mensš, Chám, řekl: Błřečený Chanaan (syn Chamůw)! (I. Mojž. 9, 25). Podivný to swať, který takowé požehnání

rozdává! — myslil jsem u sebe a hleděl jsem, abych se dostal o několik kroků dále, poněmáh se bylo obáhati, že mne ubohého ukamenuje. Bylo by to ovšem bývalo památné, na témž místě ukamenování býti, kde sv. Štěpán mučnickou smrtí zemřel. Učinil jsem tentráte peroué předsemyzeti, že se nikdy více nebudu usmívati nad obletem tureckého swatého čili santona, byl i nerotm jak byl vyšperkován a přistrojen. Zpomněl jsem sobě, ovšem již poněkud pozdě, na slova básníka:

Swatým věcem nikdy nerouhej se, synu,
 Bomstli ruka Páně jistě takou winu,
 Stihne rouhamého, rozdrť ho v prach,
 Ukáže své rány lidem na postrach.
 (Slovenski Glasnik).

Budeš se snad, rozmlíš čtenáři, diviti, že povodiv tě již téměř po celém Jerusalemě a okolí jeho, ještě jsem ti obšírněji nepopsal hory, ježto jméno jí již co dítě často slýchával, hory totiž Olivetské. Zať znám, jmenuje se hora tato olivetskou za příčinou stromů olivových, jichž tu zláště na západní straně v dávnověkosti v dosti velkém počtu zasázeno bylo, jichž ale poměrně tu prostřanství celé hory ptebce velmi málo jesti. Arabové nazývají tuto horu Dšebel et Tur, kteréžto jméno pochází od slov: Dšebel — hora a Tur — jméno dědiny*). Italíani

*) Hora olivetská má v arabšé řeči (jak mi mladý Arab Karlo pravil) vlastně slovi: Dšebel el Setun. Slovo Dšebel vyjmenává (jak svrchu řečeno) horu; set = olej, jetun = strom olejový. Arabové však dali této hoře jméno Dšebel et Tur podle jména malé dědiny, která se na východní horu té nachází a et Tur sluje.

ji jmenují: Monte Oliveto, Němci: Delberg, a v latinské řeči sluje: mons Oliveti aneb olivarum. Tato velepamátná hora olivetská leží východně od Jerusalema, a šestává z kamene vápenitého;

Hora Olivetská.

nalezát se to ni i mnoho ještynt. Od hořejšího mořtu přes Cedron až k výchů horn Olivetské dojti lze, aniž třeba rychlé chůze, za čtvrt hodiny. Máť hora tato dvě proluť a tudyž tré kup čili vrcholů, z nichž nejvyšší na 2556' se udává. Zde můšť připomenouti sluffi, že Jerusalemu sám již přes 2000 stěvicův nad hladinou mořskou to horách leží.

O hoře Olivetské již psáno sm. starého zákona často zmínku čini. Tak praví prorok Zachariáš popisujíc obležení a dobytí města Jerusalema (14, 4): „Z stauou nohy jeho to ten den na hoře Olivetské, jenž jest naproti Jerusalemu k východu: a rozdělena bude hora Olivetská z polovice své k východu a k západu rozsedlinou velikou velmi: i rozdělt se polovice horn na půlnoci a polovice jejt na poledne.“ Již za starých časů byla hora Olivetská považována za místo modlitby. Ma ni se odebral i král Dawid, když utíkal před nezdárným synem svým Absolonem. „Dawid pak vstupoval k vrchu horn Olivetské, vstupuje a pláče, jda bosýma nohama a máje přikrytou hlavu; též i messeren lid, kterýž byl s ním, přikryvše hlavy (na znamení smutku) vstupovali pláčice“ (2. král: 15, 30).

Wellé znamenitosti dosáhla hora Olivetská Pánem Ježíšem; na ni se Spasitel s učenniky svými velmi rád zdržoval a často se tam s nimi scházival (Jan 18, 2). Vstupmež můšť na horn tu a uveďmež sobě na pamět, co se zde událo za času Spasitelova.

Přes horn Olivetskou, na jejíž východní stráni městečko Bethsage leželo, držel Pán Ježíš

slavný výhod svůj do Jerusalema; při této příležitosti plakal nad městem a předpovídal zlázu jeho, což sv. Lukáš (19, 37—44) takto vypravuje:

„A když se již přibližoval k důlu hor Olivetské, počali všichni zástupové učenníků, radujíce se, chváliti Boha hlasem velikým ze všech divů, kteréž byli viděli, říkouce: Požehnaný král, jenž se běže ve jmenu Páně; pokoj na nebi a sláva na výšostech! Ale někteří Farisejové v zástupu řekli k němu: Mistrče, potřešci učenníků svých. Simž on řekl: Pravím vám, že budou-li tito mlčeti, kamení bude volati. A když se přiblížil, vida město (Jerusalém) plakal nad ním řka: Ó kdybys bylo i ty poznało, a to (aspoň) v tento den tvůj, co tobě jest k pokoji: ale nyní jest to skryté před očima tvými. Neboť přijdou na tebe dnové a obkličí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tě a soužít tě ze všech stran a porazí tě na zem i syny tvé, kteříž v tobě jsou, a neostaví v tobě kamene na kameni, proto že jsi nepoznało času návštívení svého.“ Tutéž předpověď o zláze Jerusalema a krásného chrámu jeho vypravují i sv. evangelistové Matouš (t. 24) a Mareš (t. 13.).

A v skutku mohl Spasitel právě s hor Olivetské toto tehdyž velmi nádherné město nejlépe přehlédnouti. Až dosud okazuje se Jerusalém s hor Olivetské s kupulami, věžmi a vysokými zděmi svými co vládnoucí město královské. Připojené vyobrazení představuje nám pohled na Jerusalém s onoho památného místa, s hor Olivetské. V popředí, blíže zdi městských, podél kterýchžto údolí Bosfatské se rozprostírá, vypíná

se w prawo messita Omarowa a w lewo messita el Aksa s ostatními wedyjssimi budowami. Budowy tyto naznačujíc zároveň ono rozsáhlé prostřanství, jež druhdy zaujímal od tráse Salomouna wysta-
wený chrám Jerusalemský. Zatmě w prostředku mezi těmito dvěma messitami spatřiti lze weblé-
kusé věže dvě kupuly, z nichžto jedna se klene nad kaplou Božtého hrobu a druhá nad chrámem
nesjednocených Židů, wystaweném we chrámě
Božtého Hrobu. Na pravé straně spatřuje se
wrch Akra s palácem Herodesowým, a konečně
w pozadí na levé straně wyptná se nějaké twrze
podobná budowa s praporem; jestiž to hrad Da-
widův. Kdykoliv jsem s horu Olivetské na město po-
zřel, tanula mi na mysl slova žalmisty Páně (121):
„Jerusalem, quæ edificatur ut civitas: cuius
participatio ejus in idipsum“ (Jerusaleum wy-
staven jest jako město, jehož účastenství jest wespolečné
t. j. které, nejsouc rozptýleno, celeť čint. Za doby Pána
Ježíše musel pohled ten býti mnohem půwab-
nějši a welebnějši; neboť chrám, kteržž později
zbořen byl Římanem Titem, stál tehdaž ještě w
celé nádheře svojí. O tehdejšímu krásném Je-
rusalemě mohlo se w pravém slova smyslu říci:

Coelestis urbs Jerusalem,
Beata pacis visio,
Quæ celsa de viventibus
Saxis ad astra tolleris,
Sponsæque ritu cingeris
Mille Angelorum millibus.

Přeblažená Jerusaleme,
Benž wíď mŕu znamena,

Wzešla w nebi neškonalém
 Ze žiwého kamena,
 Auděla jest zdobna walem
 Sať choť družstwem wěncena.

Zde na hoře Olivetské zvěstoval Spasitel i znamení, jakáž měla předcházeti konečný pád Jerusalema a den soudný (Mat. 24, 3); zde počalo utrpení Jeho; avšak odtud wznesl se také po wylonaném díle swém do nebeské slávy (Luk. k. 24 — Skutk. apost. k. 1). Prawil jsem swrchu, že hora Olivetská má tři vrcholy; nejvyšší z nich, ke straně jižné ležící, jest i nejpamátelnější; s něho zajisté wstoupil Pán Ježíš na nebesa. Sem tedy se odebral Spasitel s učenníky swými „a pojed s nimi přikázal jim, aby neodcházei z Jerusalema, ale očekávali aslibení Dtcowa . . . I řekl jim: . . . přijmete moc Ducha swatého přicházejícího na wás, a budete mi swědkové w Jerusalemě, a we wšsein Žúdsku a Samarřku a až do posledních končin země. A to powěděw, ani na to hledí, wyzdwižen jest a oblať wzal jej z očí jejich“ (Skutk. apost. 1, 4. 8. 9).

Ná téměř místě byla císařowna Helena wystawěti nádherný chrám, jehož pozůstatky zřítí jest až dosud w osminúhelné meštitě, která w průměru asi 8 krokůw čítá; w ní nalezá se na podlaže kámen tmawo-červené barwy, w němž pozorowati lze sslepěji hloubky tři prstů. Podle církewného podání zůstawił Spasitel sslepěji tu, když odsud wstupowal na nebesa; jestiž to sslepěje lewé nohy; část kamene, w nějž wryta byla sslepěje prawé nohy, chowají Turci (jak řečeno bylo) we swé

messité el Aksa. „Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus“ (klaněti se budeme na místě, kde stály nohy Jeho žalm. 131). Na tomto kameni stály tedy nohy Spasitelových! Od kolika milionům poutníků byla již zhlbána drahá šlepeje tato! Kolik slzi tu vyceděno v posvátné touze po nebesém Spasiteli, Jenž byl zůstavil věčným svým přeutešněné příslibení: „Jdu k tomu, kteráž mne poslal; v domě otce mého jsou přibytkové mnozí; jdu, abych vám připravil místo“ (Jan k. 14). A jak by mohl poutník jinak smýšleti, pohlížeje s horů olivetské do údolí Zozafatského, kde má konán býti poslední soud, po němž sobě každý přeje účasti v oslavení Christovu? Může-li Jerusalemi považován býti za obraz církve a všech v ní žijících lidí, může nám s druhé strany údolí Zozafatské býti obrazem všech hřbitovů na světě. S horů olivetské přehlédl Pán Ježíš nejen město, alebrž i údolí toto, kamž opět dojde s nebes, soudit živé i mrtvé, jak bi znám sv. Athanasia: „k Jehož přísti povstati mají všichni lidé se svým těly a klásti účet ze vlastních činů (ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis et reddituri sunt de factis propriis rationem).“

V malé messité s dotčeným kamenem šlepeje Christových směř i katoličtí kněží sloužiti mši svatou, zaplativše Turkům jistou sumu peněz; poněvadž se v ní ale nenalezá žádného oltáře (neboť jest zcela prázdná), přinášejí se po každé z kláštera sv. Salvatora malý oltář (altare portatile), na němž jsem i já tu častofráte mši

sv. sloužil. Krantišťtáni mají právo, konati zde všedny služby Boží od prvních nespornů na nebe vstoupení Páně až ku konci druhých nespornů, a konávají je zde také skutečně.^{*)} V messitě samé není ani Řekům ani Arménům dovoleno bohoslužbu konati. Okolo messity rozprostírá se okrouhlé, vysočnými zděmi se všech stran obehnané prostranství, jehož průměr obnáší 40 kroků; zde vztyčili oltáře své Řekové, Arméni i Koptové. Ve slavný den na nebe vstoupení Páně hemží se tu četní zástupové; neboť všedna čtrty vyznání konají tu (na tomto jenom 40 kroků v průměru čtajiším prostranství) služby Boží dle rozdílných obřadů svých současně. Sať nemilé zmatky musí povstati při tom, když služby Boží konají se touž dobou podle rozličného obřadu a v různých řečech — dás se snadno pomysleti. Musil to býti pravá směsice Bábelská. Řeky Hospodin v neskonale lásce své a v milosrdenství svém různicem těmto náboženským koncem učiniti a všedny ty rozkolnky v láno jedné samospasné církve katolické přivésti ráčil! Jerusaleme! Jerusaleme! obrať se k Pánu Bohu svému! (Jerusalem! Jerusalem! convertere ad Dominum Deum tuum!)

*) Sul Monte Oliveto, donde il Signore salissene al cielo, vi possono celebrare e vi celebrano tutti i divini uffici da' primi Vesperti dell' Ascensione sino a' secondi. Anche in altri giorni dell' anno celebrasi nel medesimo Santuario la S. Messa. (Viz: Prospetto generale della custodia di terra santa.) — Stenáčovi, kterýž by se tomu divil, že katolíci tuž v turecké messitě msi sv. slouží, odpovídáme, že se zde a na všech těch sv. místech, které sobě Turci neprávě přivlastnili, jedná o právo probudoucnost. Stratiloby Krantišťtáni právo to na vždy, kdyby ho jednou užili opominuli.

A nyní tě, milý čtenáři, vyvedu na šti-
hlou věž mečity čili na minaret. Snad bys rád
věděl, jak takový minaret vypadá. — Má podobu
pepřovky (schránky na pepř); ješ velmi
vyšoký, štíhlý, a na vrchu má chodbu, po které
se kolem do kola choditi může. Kussak zadarmo
nelze nám tam vstoupiti; neboť Turci tam co
strážce ustanovený, požaduje svůj Baššiš (dar
peněžitý aneb almužnu). Kamkoliv v Jerusalemě
aneb ve sw. zemi vůbec se obrátíš, všude uslyšíš
slovo: Baššiš! Baššiš! Zdá se to býti prvé slovo,
jenž máky arabské vyvolávají dtky své, a tyto šfají je
v sebe hned s mlékem mateřským, jak bí přislóví:
„S čím kdo vyrostl, to mu i přirostlo.“ Seráš-li
se s nějakým hloučkem starých neb mladých mu-
zulanů, ihned uslyšíš hlasité pokřikování:
Baššiš! Baššiš! S jeden velebný pán Sman
prosil mne jedenkrát o peněžitý dar, volaje:
Baššiš! Baššiš! Dawše tedy strážci ten milý
Baššiš, vstupmež na minaret.

Přímabný rozhled naskytuje se tu zrakům
našim. Ku kterémukoliv světa úhlu oči obra-
time, všudy máme dalekou, ale i smutnou vý-
hledu. K severu vidíme dosti malnou část cesty
vedoucí do Sidemu (Naples); toliko v dáli pro-
zirájí hory Efrainské, a na jedné velmi vysokém
vrchole spatřiti lze hrob Samuelův; k západu naskytá
se nám přes údolí Josafatské k pohledu celý Jeru-
salém, ruskou novou mitropolí jako nějakou
tvorzi střechou. Ku straně východní vidíme kra-
jinu u Jericha, údolí, v němž teče řeka Jordan,
mrtvé moře, a za ními vysoké, kamenité hory
Bhasga s nejvyšším vrcholem jejich — horou

Nebo, se které Mojžíš pohlédal do země Chananejské (5. Mojš. 34, 1); k jihu nám zhlásíť do očí padají hory vypínající se okolo Betléma, mezi nimiž nejvyšší jest hora „Frankenberg“ (hora Frankův), tať zvaná, poněvadž se na ní křižáci z Francie po ztracení Jerusaléma nejdéle drželi a bránili. Ptáš-li se, milý čtenáři, jak celá ta krajina okolo Jerusaléma vypadá a jakou podobu ty hory mají; nemům ti lépe odpovědět, nežli, že svět okolo Jerusaléma jest hrbatý (*mundus gibbosus*). Připomeň sobě výraz žalmisty: *montes coagulati* (hory sředlé) Žalm 67, 16. Všoutě to jako by se sebou spojené hory, z nichžto jedna ční vedle druhé; hory ty stojí vedle sebe jako ohromné kupuly. Arabové nazývají takovou hor-natou, banitou krajinu: „Balad el Kubeibeh“ (Kubeibeh významává bání, kupulu); a to se překládá s latinským výrazem: *montes coagulati*. Ostatně jsou hory ty bez stromů, vy-práhlé, skalnaté; celá krajina ta má barvu šedou jako popel a za tou přičinou poskytuje velmi smu-tný pohled. Zlopravětná skalnatá krajina u Terstu, Kraš (Karst) zvaná, podobá se ve mnohém krajině Jerusalemské. V celé krajině okolo Jerusaléma leží coť velmi těžkomyslného, melancholického. Kdo pře-smutnou tu krajinu jenom jednou viděl, nikdy zajisté na ni nezapomene. Viděti jest patrně, že země tato, druhdy tať požehnaná, nyní proklata jest (*terra maledicta*). Kdykoliv jsem se s hory Olivetské na přesmuthnou krajinu tuto díval, přicházela mi na paměť slova proroka Ezechiele: „Hory isra-elské, slyšte slovo Pána Boha! Toto praví Pán Bůh horám a pahrbkům, skalám a údolím:

„A já uvedu na vás meč a pohubím všsosti wasse . . . a učiním zemi tuto zpuštělou a opuštěnou nad poušť Deblatha: i zvědí, že já jsem Hospodin“ (6,3. 15).

Při též mečité, z jejíhož minaretu se nám ona smutná rozhledka na Jerusalém a okolí jeho otevírá, stojí na jižní straně jakési stavení, v němž bez pochyby nějaký turecký duchovní přebývá, a tu straně severně jest malá bídná arabská dčdina, Et Tur, od kteréž celý kopec tento jméno své wzal. Snad na pravo od onoho stavení nalézá se malá, sklepu podobná jeskyně, která sluje: jeskyně sv. Pelagie, poněvadž v ní Světice tato po delší čas velmi tajicně živa byla a také zemřela. Jestli snad životopis této sv. tajicnice všem čtenářům znám není, nemůžeme opominouti, abychom ho zde v krátkosti nepodaši.

Za času císaře Marciana, asi v polowici čtvrtého století, žil na východě sv. biskup Nonnus, který jsa nadchnut duchem Božím, kázáním svým mnoho hřisníků na cestu poání přivedl. Téhož času žila v městě Antiochii slavná herečka*) jménem Pelagia. Lid ji nazýval „perlou,“ buď pro velikou krásu její aneb proto, že vždy perlami a drahokamy vyssperkována chodila. Jednoho času svolal Maximian, patriarcha téhož města, biskupy provincie té k sněmu církevnímu. Když jednoho dne v předstání chrámu sv. mučeníka Juliana rokováli, jela tu ošolo Pelagia, vyssperkována a nestydatě oblečená, na mezlu, doprovázena jsouc jako při nějakém vítězném tažení množ-

*) Herci a herečky jsou ti, jenž veřejně na divadlech za plat hrávali; prostý lid je nazývá komedianty.

stovku mladého lidu obojího pohlaví. Shromáždění biskupové rozhorlivše se nad tím, odvrátili od ní oči; jenom biskup Nonnus dlouho a upřeně na ni hleděm, začal plakat a pravil k ostatním biskupům; Bratři moji! bojím se, že žena tatooudí kdysi sama sebe a mnoho křesťanů; usilujet zajisté více zabití se lidem, než se vynasnažujít mnozí křesťané, aby se zabili Bohu.

Druhého dne na to — bylo to v neděli — přišla i Pelagia do kostela, kdež sw. Nonnus kázal o posledním soudu. Slova kazatelova hnula ji tak, že učinila ihned předsevzetí, obrátiti se k Bohu. Téhož dne ještě dala prositi biskupa Nonna za dovolení, by k němu přijíti směla. Přisedši k němu, wyznala se z hříchů svých a žádala, aby ji pokřtěl a do lůna církve katolické přijal, což sw. biskup po nějakém čase, až veřejná tato hříšnice dostatečné důkazy pravé kajicnosti dala, milerád učinil.

Wyšši křestem sw. znovuzrozena a přisedši domů, rozdala Pelagia všechny statky své chudým a otroky své propustila na svobodu. Osmého dne na to složivši onen bílý oděv, jakž tehdaž křesťanci nosovali, oblekla oděv kajicnice a vzala na se plášť, kteráž jí byl sw. Nonnus daroval. Pak se odebrala potajmo z Antiochie, kdežto byla hříšným životem svým křesťanům pohoršent dávvala — a odjela do Jerusálema. Tu přebývala na hoře Olivetské, v oné svrchu zmíněné jeskyni, v nížto také kající život svůj skončila. (Život Světice této popisuje obšírněji sw. Jeronym (*in vitis Patrum folio 41.*)*). —

*) Palestina zaslouhuje také proto jméno „sw. země“, poněvadž

Na severním vrcholu hory Olivetské jest místo, na němž druhdy stál chrám, a na blízku památný sloup, označující ono místo, kdež stáli angelé, jenž při na nebe vstoupení Páně pravili k apostolům: „Muži Galilejské! co stojíte hledíce do nebe? Tentž Ježíš, kterž vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jak jste spatřili ho jdoucího do nebe“ (Skutk. 1. 11). Toto památné místo sluje „Viri Galilaei“ (muži Galilejské) a jest od dotčené mečity několik set kroků vzdáleno. —

Na jihozápadní straně hory Olivetské dojdeme ke prohlubni asi 30 krokův dlouhé a 13 široké, kde se nachází studnice či cisterna. Nad ní byl vystaven od císařovny Heleny chrám, jehož stopy ještě před několika lety jeden z kněží františkánů viděl. Co to za památné místo? Zde prý byli shromážděni apoštolové, a zde se stali vyznání víry, známé pode jménem: „snesení apostolské“. Svatí otcové vypravují totiž, že apoštolové, dříve než se rozestli, sestavili sobě pravidlo víry, dle kteréhož by se při hlášení slova Božího spravovati mohli. Byloť by to tedy ono místo, kdež církev sw. obdržela vlastnost, býti „jednou a všeobecnou“ (*una et catholica*). Sedýkoliv jsem přišel ku památnému místu tomuto, tanula mi vešdy na mysl slova písma svatého: „Po vši zemi rozestl se zvuk jejich a do konců světa slova jejich“ (*in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum*) (Žalm 18, 5). Po celém

we státních jestních země této žilo nesčíslné množství svatých poustevníků a lojiců křesťanů. Připomínáme zde jenom sw. Bazila, Sabu, Jeronyma, Eusebia, Marii egyptskou, Paula, Eustochium a jiné.

světě hlásali sv. apoštolové vyznání, kteréž na tomto místě byli složili; a tuto shromažďují se opět poutníci ze všech končin světa. Tak byli jenom v době mého pobytu v Jerusalemě poutníci ze Španělska, z Portugalska, z Francie, Itálie, Anglie, z Ameriky, z Indie, ze Slavonška, z Itálie, z Polska, z Ruska atd., sloven, lidé všech zemí, všech řečí, všech národností; a všichni se modlí jakožto katoličtí křesťané, ačkoliv v rozličných řečech, jedno a totéž vyznání mají. Co sv. papež Leo pravil o Římě, že se tam totižto scházejí lidé všech národností, vědouce, že tam církvi od sv. Petra založená má sídlo své. — toť zajisté i o Jerusalemě říci se může.* —

U prostřed pole olivami obklopeného a od místa, kde vyznání apoštolské původ svůj vzíti mělo, velmi vzdáleného, ukazuje se ještě jiné, též velmi památné místo. Co se zde dalo, vypravuje písmo sv. takto: „Stalo se, když byl (Ježíš) na jednom místě modle se, že jakž přestal, řekl k němu jeden z učenníků Jeho: Pane! nauč nás modliti se, jakž i Jan naučil učenníky své. Řekl jim: Když se modlíte, říkejte: Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé. Přijď království tvé. Buď vůle tvá, jako v nebi tak i na zemi. Chléb náš vezdejší, dej nám dnes. A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům. A neuvod nás v pokušení. Ale zbav nás od zlého“ (Luk. 11, 1 — Mat. 6, 9—13).

*) Cujus autem nationis homines in hac tunc urbe non essent? aut quae usquam gentes ignorarent, quod Roma didicisset? (S. Leo Serm. I. de ss. apostolis Petro et Paulo ante medium).

Na východní straně hor Olivetských, tam kde vede stezka od památného místa naueberstoupení Páně dolů do Bethanie,*) ulazuje se místo, kdež druhdy stávala ves Bethsage. Imeno toto významnáwa totiž co: dům síkovej aneb místo síkové; neboť pochází od hebrejských slov: Beth = dům a Sgage = sík. Stávalo tam bez pochyby před časem mnoho síkových stromů. Nynějšího času nestojí z této vsi ani kámen na kamennu, ba není ani viděti, že by tam byla nějaká dědina stávala. Bethsage zmizela zcela s povrchu země, a přebce jest to místo velepamátné. Co se tam událo, vypravuje sm. evangelista Lukáš takto:

„Stalo se, když se přiblížil (Ježíš) k Bethsagi a k Bethanii**), k hoře, kteráž slouze Olivetská, poslal dva učenníky své řka: Jděte do městečka, kteréž naproti jest, do kteréhož vejdouce, naleznete oslátko přivázané, na němžto ještě žádný z lidí neseděl; odvažte je a přiveďte. A otáže-li se vás kdo: Proč je odvažujete? takto jenmu díte: Pán ho potřebuje. Tedy odešli, kteří byli posláni, a našli, jakož jim byl řekl, oslátko, ano tu stojí. A když oni odvažovali oslátko, řekli páni jeho k nim: Proč odvažujete oslátko? A oni řekli: Pán ho potřebuje. I vedli je k Ježíšovi: a vhodivše roucha swá na oslátko, vsadili na ně Ježíše. Když pak on jel, stásl roucha swá na cestu. A když se již přibližoval k důlu hor Olivetských, počali totižní zástupové učenníků, radující se, chváliti Boha

*) Na horu Olivetskou vedou z údolí Josafatského tři stezky.

**) Městečko Bethania, jihojihodně u paty hor Olivetských ležící, bylo od malého městečka Betjage čtvrt hodiny vzdáleno.

hlasem velikým ze všech dítí, kteréž byli m-
děti, klouce: Požehnaný král, jenž se béře ve
jmenu Páně; pokoj na nebi a sláva na výsostech.“
(Luk: 19, 29 — 37. řow. Mat. 21, 1 —
Mark. 11, 1 — Jan 21, 1).

3. Betfagi držel tedy Pán Ježíš na oslátku
slavný svůj vchod do Jerusalema. Památku
toho obnovuje církev kat. každoročně na neděli
květnou (Dominica Palmarum). Řekykoliv jsem
konal cestu z Betžanie okolo bývalé Betfagi
přes horu Olivetskou do Jerusalema, připomínal
jsem si slavný ten vchod Pána Ježíše Christa,
při němž mi poťáždě na mysl přicházela slova
velebného hymnu (Gloria laus et honor):

Národ hebrejský s ratolestmi Tě vítěze vítal,
My v prosbách, hle, slibech a v zpěvu ctíme Tebe.

Ti před Tvoou straščí čest vzdávali Tobě powinou;
My zpěvy Tobě nyní kralujectvu hudem.

Užil jich se Ti zpěm, nassi též oblib si pobožnost,
Králí milý, dobrý, jenž vše co dobro lochá.* —

Na jihozápadní straně hory Olivetské na-
cházejí se „hroby proroků.“ Vchod do nich jest
uprostřed pole pod jedním stromem. Bylo to
dne 16. apríle 1862, když jsem v nich byl ve
společnosti B. Heriberta Witscha a bratra laika,
Serafina. Slezli jsme přes stálu do jáseři
předsině, která má v průměru asi 10 kroků, a
do níž světlo denní kulatým, ve stále prolomeným
otvorem padá. Z této předsině vlezli jsme, ma-

*) Wi: Spiny církevní od Fr. Suffila.

jtce s sebou hořící svíce, do tmavé chodby, která to přikrhu bulelo se táhne, jsou s kroky široká a asi 7 — 8 stěniců vysoká. Ve stěnách této chodby viděti jest výklenky tak velké, že se v nich umívala směstnati může; některé z nich jsou i větší. Chodba a výklenky jsou ze skály uměle vytesány. Stěti prorokové zde pochováni byli, s jistotou udati nelze. —

Kapitola jedenatřicátá.

Kláštery, hospice a kaply DD. Františkánů ve sw. zemi*).

O svatá místa, kteráž jsme posud popsali aneb která teprv v druhém díle cestopisu tohoto popisovati budeme, jakož i o poutníky svatá místa tato navštěvující a o katolickou věru na východě vůbec, získal sobě obzvlášť rád sw. František Serafského nemalé zásluhy. O klášterech řádu tohoto v Alexandrii, v Saffě, v Kamlehu a v Jerusalemě jsme již ve spisu tomto jednali; nyníť rošť loskové čtenáře seznámiti ještě s několika jinými kláštery, hospici a svatyněmi, jež DD. františkáni v tamějších krajinách mají.

Mimo kláštery v Betlémě, u sw. Zana, v Nazaretě a v Tiberiadě, o kterých až v druhém díle řeč bude, mají františkáni v uadymněných krajinách ještě následující kláštery, hospice a kaply:

*) „Svatá země“ (Terras sancta) slove františkánům několik Palestina, níbrž i jiné sousedné krajiny a některé ostrovy na východě.

W Akce (St. Jean d' Acre, starobylé Ptolomais, w bibl. Akko) klášter se „sw. Janu křesťiteli“. Akka bylo první město na východě, w němžto DD. frantiskáni s počátku se usadili; neboť sem přišel sám sw. Frantisek Asiscký; a proto také tento klášter vždy za první a také za matku všech ostatních klášterů w tamějších krajinách považován byl. Sdruž. r. 1291 město Akka w moc Sultána Melech-Usceraf-a padlo a vyplněno bylo, zabili Turci 25,000 křesťanů, mezi nimiž bylo také 40 bratří frantiskánů. Teprve r. 1620 směli frantiskáni za dobrovolného Emira Facardina opět zde se usaditi, však ale jenom co kaplani konsulární. R. 1729 založil zde wp. Diego de S. Severino klášter i kostel, který r. 1852 zvěštěn a ohrášen byl*).

W Saidě, za starodávna Sidon, mají frantiskáni klášter se cti zvěšтовání Panny Marie (SS. Annunziata). Klášter tento založen byl r. 1620. Před tím sem posílával strážce sw. země časem několik frantiskánů misionářů k duchovní službě křesťanských kupců, kteří zde usazeni byli. Ku konci předešlého století vyhnali divocí Arabové frantiskány z tohoto kláštera, který na to až do roku 1827 prázdnen byl. W tomto roku dal wp. L'ommaso da Montasola klášter opravit i kostel vystavěti; r. 1854 byl pak opět obnoven.

Klášter w Bejrutě zasvěcen jest sw. Jeseftu. Mocná Venetská republika obdržela od Sultánů

*) Zde a následující jižé zprávy vyňal a přeložil jsem z italského spisu „Prospetto generale della custodia di terra n.“ který mně frantiskán misionář wp. Veribert Sicily listem zapsal.

Egyptských, s nimiž v přátelství byla, domolent, že ku potřebám duchovním kupců Benátských směli se v tomto městě opět františkáni usaditi. Během tím obdrželi řeholníci tito r. 1421 svůj starý klášter Sv. Salvatora, kterýž byli r. 1291 ztratili. R. 1571 odebrali se tito Benátské kupcové do Aleppa čili Halebu, a františkáni uznali za dobré (stimaron bene), následovati jich a klášter tamější opustiti. Nejnovější klášter v Bejrutě založen byl r. 1843 a řice za tím účelem, aby v něm mohli ubožtění býti řeholníci, kteří z Evropy přicházejí aneb se tam nazpět odebrají. Ku klášteru přislaven byl irotejský kostel, který r. 1854 zvěššen a ohrášen byl — což prý toliko s náramnými přelázkami vykonáno býti mohlo (in mezzo alle più forti opposizioni).

Klášter Arisťh, sv. apostolům Petru a Pavlu zasvěcený, byl r. 1681 od voj. Piera-Mariana Gormanni-ho založen. Při tomto klášteře mají františkáni školu, v níž se mladí misionáři z Evropy přicházející arabské řeči přiučují.

Klášter františkánský v Damasku zasvěcen jest památce „obránci sv. Pavla“*) a byl okolo r. 1620 založen. Dříve nesměli františkáni za

*) Známo jest, že sv. Pavel, an dříve šel Šawe, bývá město Damasku záračným působem obrácení byl (Skut. apostol. I. 9.) Klášter tento má tudíž zcela příslušný název: „obrácení sv. Pavla.“ Dne 25. ledna slaví sv. církve posvátnou slavnost „obrácení sv. Pavla“ (conversio s. Pauli). Město Damaskus (Damascus), o kterém jž. 1. kniha Mojžíšova I. 14 v. 15 jmenuje čini, šlo u Bibl. Damasci, u Chřístův Darnesuf, a bylo hlavním městem Chříst. Nejnovější Arabové nazývají je El Sebam.

příčinou tureckého fanatismu míti v tomto městě veřejný kostel. R. 1664 obdrželi tam vřať na prosbu op. Francesca da Polizio kostel od Maronitů, ve kterém až do r. 1718 služby Boží konávali. Téhož roku vyslavěli sobě zvláštní kostel, kterýž vřať i s klášterem r. 1860 od Turků, bohužel, zbořen byl. Tehdáž byli přehrozným způsobem usmrceni i vřichni tohočulci františkáni, jichž bylo osm a mezi nimiž se nacházel i Engelbert Rolland, Tyrolák, o jehož smrti jsme v první kapitole této knihy vypravovali. S při tomto klášteře byly školy pro ukladé misionáře. Nyní přebývají DD. františkáni v Damassku v domě soukromném, kterýž jim na tak dlouho postoupen jest, ažby klášter tamější vyřtaven byl.

V Tripoli (turecký Tarables) mají františkáni dva kláštery, a sice jeden v městě, zasvěcený sv. Josef. Klášter tento založen byl r. 1583; ale r. 1619 museli jej františkáni opustiti, pronásledováni byvši od Turků; po několika letech se vřať opět natrátili a vedou posud duchovní správu tamější obce katolické.

Blíže Tripoli jest malá bédina, ve kteréž se několik katolických, z větši části maronitských rodin nachází. Aby rodiny tyto nebyly bez duchovního správce, poslal tam nejvyš. generál řádu františkánského P. Bernardino da Montefranco na přímluvu p. Musfabiniho r. 1852 jednoho kněze misionáře. R. 1855 obdržel tam kněz tento místo pro vyřtavení kostela a malého kláštera. Šlo na to započala se skutečně stavba pod ředitelstvím bratra laika, Fr. Nicola da Malta, a byla r. 1858 dořoučena.

Klášter w Rattacchii má názew „tu sw. kříži“ (s. croce). R. 1719 založila sw. kongregace pro rozšířování wtrh (S. C. di Propaganda) w tomto městě místo misijnářské a swětila je frantiskánům, kteří se tam dne 11. aug. usadili. Nemajíce wšak vlastního kláštera, přebývali w soukromém, od jednoho Turka pronajmutém domě; ale za příčinou mnohých swarů a velkých platů koupili sobě r. 1829 vlastní dům, jež w klášter proměnili. Kostel při něm byl opraven r. 1856.

W Meppu mají frantiskáni klášter, nazvaný „klášter u Panny Marie Sešiforovy“ (S. Maria di Gesù). W městě tomto usadili se frantiskáni r. 1571; r. 1632 wystavěl tu při klášteře wp. Diego di S. Severino mezejný kostel (chiesa publica) a odemždal jej pod ochranu sw. Antonína Paduanského; Turci wšak kostel tento r. 1645 zhořili. Nový kostel, ve kterém se posud konají služby Boží, wystaven byl r. 1681. —

Na ostrově Cypru mají DD. Frantiskáni 3 kláštery, a sice:

a) klášter w Larnace, zasvěcený Panně Marii, Matce milosti (la Madonna della Grazia). W tomto městě usadili se frantiskáni r. 1571 a konali s počátku služby Boží w malé kapli sw. Wawřince při kostele nejjednocenějších Řekůw. R. 1593 založil zde wp. Francesco da Spello klášter a chrám. Nynější kostel, nejkrásnější to chrám we sw. zemi (che è la più bella in Terra santa), započal se stavěti r. 1842 pod dohledkou stavitelského mistra, bratra

laika Serafina da Roccascalegna, a byl dostaven r. 1848. R. 1852 položil se základní kámen ku stavění nového kláštera, který však pro rozličné přeláčky dostaven býti nemohl. (ma per le opposizioni incontrate, non fu dato di poterlo condurre a perfezionamento*).

b) Klášter v Rifosii, zasvěcený sv. kříži. V tomto městě měli františkáni hned za času křížáckých tažení klášter, jenž však r. 1570 vyrotácen byl; nynější klášter vystaven byl r. 1593. Klášterní kostel jež zároveň i farním kostelem. Při klášteře tomto jsou školy, v nichžto se mladí misionáři tamějšímu t. j. řeckému jazyku přiučují.

c) Klášter v Vimafole, zasvěcený sv. pamě a mučedníci Kateřině. V tomto městě býval již v předešlých stoletích klášter, který ale roku 1368 s celým městem popelen lehl; i františkáni, kteří v něm tehdyž přebývali, přišli o život. R. 1850 prosily tamější rodiny katolické nejduší strážce sv. země, P. Bernardina da Montefranco, o jednoho kněze, kterýby u nich duchovní správu převzal; současně koupili dům, v kterém se nyní klášter i s kaplou nachází.

V Egyptě mají františkáni mimo klášter

*) Tehdyž byl kwardianem téhož kláštera op. Eduard Vanderstrassen, nynější spiritual školských sester (Schulschwestern) v Algersdorfe blízko Stříteho — Bratce, jež jakož i bratra Serafina da Roccascalegna osobně znám. P. Eduard navštívil klášter tento z peněžitých sbírek, které mu dobrodincové z Evropy posílali; onť by nejlépe mohl vypravovati, jak veselé a s které strany mu přeláčky při této starobě činěny byly. Nebál se bohužel vsedlo u veřejnosti báti, co by u veřejnost báno býti mělo.

Alexandriinský, který jsme již svrchu popsali, ještě následující:

a) Ve Velkém Kairu (Gran Cairo), ke cti na nebeszeti Panny Marie (L' Assunta). Klášter tento i s chrámem založil r. 1632 mp. Paolo da Lodi. R. 1851 položil se základní kámen k novému kostelu, protože starý byl neúhledný a nadto již i sesutím hrozil. Stavění téhož chrámu započalo se dne 6. máje téhož roku, za ředitelství stavitelských mistrů bratra laika Serafina a Baceno a bratra Nicola da Malta, a bylo dokončeno r. 1854. —

b) Ve starém Kairu (Cairo vecchio) mají františkáni klášter zasvěcený sv. Františkovi. V tomto městě, které asi hodinu cesty od Velkého Kairu vzdáleno jest, a které za starých časů Babylonia slulo, ulazuje se ještěně, v které přebývala 7 let sv. rodina za času pobytu svého v Egyptě*). Nad jestyní touto založili františkáni r. 1698 klášter s kostelem, dletem aby swatyni tuto uctili, dletem aby duchovní správu tamějších katolických rodin vedli. Od r. 1765 až 1860 byl klášter tento prázdň; v tomto čase sobě tuto památku ještěni i s kostelem přivlastnili Koptové; nyní přebývá ve starém

*) „Kuděl Páně ulázel se Josefovi ve snách řka: „Vstaň a vezmi dítě i matku jeho, a utec do Egypta a buď tam, dočasně nepovím tobě: neboť bude Herodes hledati dítěte, aby zahubil je. Kteržto vsjal a vzal matku jeho v noci a odešel do Egypta a byl tam až do smrti Herodesovy, aby se naplnilo, což povědno jest od Pána skrze proroka (Mše 11, 1) říkajícího: Z Egypta povolal jsem syna svého“. (Mat. 2, 13 — 15).

Kaſke jenom jeden miſionář k duchovní pomoci katolíků*).—

c) Klášter w Bolaffu, zasvěcený Panně Marii Karmelské. R. 1852 byla zde vystavena kapla, ve které jeden frantiskán miſionář z kláštera Welko-Kairského každou neděli a každý svátek mši sv. sloužil, kázal a katechismus pro katolíky rodiny vykládal. Poněwadž se ale w posledních letech počet katolíků zde rozmnožil, bylo zapotřebí, koupiti zvláštní dům, w němž nyní několik křesťanů přebývá.

d) Klášter w Mesettě, zasvěcený sv. rodině (la s. famiglia). Klášter tento byl skoro současně s oněmi w Alexandrii a w Kairu založen. Zdá se, že w následujících na to letech klášter tento zanikl; neboť w archivu sv. země mluví se o druhém založení téhož kláštera a ſice r. 1675. Frantiskáni přebývali w tomto klášteře až do r. 1858. W témž roce poštěstilo se mp. Or-tensio-wi di Livorno, miſionáři apostolskému, že mohl koupiti místo, na němž nový klášter i s kostelem vystaven byl. Frantiskáni opustili tedy starý svůj bnt, kterýž byl majetkem jakéhos Turka a který každou chvíli sefutím hrozil.

e) Klášter w Damiatě, zasvěcený sv. Frantiskovi. Mád od Světce tohoto založený považoval vždy město Damiatu co první východní město, kdežto ſerafičů patriarcha sv. Frantisek

*) K podnes ulazuje se nebaleto Kaira prastarý a velmi sluhý ſtrom, který sluje „ſtrom Mariánský“ (Marienbann). Ve ſtínu ſtromu tohoto odpočívala dle ústního podání Panna Maria s Ježíšem a s Josefem na cestě své do Egypta. We čivotku nedělit welikonoční koná se ve sv. zemi zvláštní slavnost „úteků Panny Marie do Egypta.“ (Officium Fugae B M V in Aegyptum).

miše Palestinské takřka zasvětil. Ačkoliv čas založení kláštera v městě tomto nejistý jest, může se předce dle písemných svědectví dokázati, že Františkáni již v prvních dobách po založení řádu svého měli v tomto městě klášter, zasvěcený sv. králi Rudolfovi. R. 1702 byli františkáni obtud vypuzeni, a mohli se tam teprve r. 1856 opět usabiti. V témž roce koupil zde nejduš. P. Bernardino da Montefranco od jednoho Řeka dům, ze kterého klášter a kostel upravit dal. Františkáni zde bydlící vedou duchovní správu i oněch evropských rodin, které pracují při stavění kanálu Suezského.

f) Klášter v Mansuře, zasvěcený neposkvrněnému početi Panny Marie (l' immacolata Concezione). Podle historického podání, jakž se u zdejších křesťanských obywatelů zachovalo, byl zde sv. Rudolf, král francouzský, mučen. Nejduš. P. Bernardino da Montefranco založil r. 1855 v tomto městě malý klášter, kostel a školu pro mládež obojího pohlaví. Sleděl také zakoupiti bývalý žalář sv. Rudolfa, což se mu však nepodařilo, ačkoliv místo toto památné nyní skoro zcela vyvráceno jest a za záchod flouží (tuttochè il locale sia pressochè del tutto diroccato e ridotto a luogo d' immondezza*).

*) Známo jest, že sv. Rudolf, král francouzský, pro dobývání Jeruzaléma a sv. země z rukou Turků podniknul dvě křížácká tažení, jež všeobecný dějepis Smetanův líčí v tato slova: „Na osmnácti stích největších lodí Benátských, Pisánských a Genuenských vyplouli křížáci (se sv. Rudolfovi) dne 15. května 1249 z Chypru a v pěti dnech přišli bez odporu blíže Damiaty na břehu egyptském. Zrádně a bojácně vůdcové Saracenů přeperoně a zásebními bobře opatřené město opustili, tak že se zdálo jako zázrakem do rukou dáno býti

g). Klášter ve Fajumu, zasvěcený sv. Antoninovi Paduanšému. Založen byl r. 1686. při-

křesťanům. Rudolf wessel bošuma nohama sprowázen wphlancem papežským, králem Syperckým a westerým utowenskem w čele wojska křesťowského, předewšim kcož swé zaměřim se hlawní messiti, kteráž rychle wyčistěna, zasvěcena Marii Pauně a ke slawným službám Božím spořádána. Eghub, sultán aegyptský, podobával za Damiatu nawrácení Palestiny a zajatých křesťanů; křizáci pak opomrhše mlrem, wytáhli proti káiru, lákání jsouce od wládaře hlawního stěla tohoto, obporného sultána, bratra zrádce Damiatského potrestaného smrtí. Kř. plesali nad brzkým dobýtím celého Egypta; tu zapudiwše několik saracenských oddělení, dostali zprávou o smrti sultána; s neskrutitelnou swapností přebředl ohnivý hrabě z Atois, bratr Rudolfa krále, wěšší pramen Nilu až k Mansure, sthaje wstupisel Aegyptan. Tu wšak jej hrozná udhwátila záhuba a strašlivý ožud celé wojsko potkal. Najednou zde wywinul celou sílu swou syn a nástupce Eghuba, sultán Moatam; oddělení hraběte porazil a wpadl wojsku hlawnímu wzad, spustil stawidla, porazil hráze Nilu a obkličiw se wšedy stran hladem a nemocí zmožené křizáci. Jedl hroznou ke wzbání přinutil. Ze 2300 rytířů a 15,000 poutníků jen jednotlivým zbařilo se prchnouti do Damiaty; nejwěšší díl zruhan, ostatní, s nimiž také král Rudolf a druzí diwa bratři jeho, hrabě Alfons z Poitou a Karel z Anjou, odwedeni do zajetí. Horliví Moslemínové žádali smrt jejich; sultán wšak jsa mkrněšší pomohl propuštění jich na ten spůsob: aby král wybal Damiatu, aby zaplatil 800,000 byzantinů, zajaté Saracenů wyprosil a přiměří na 10 let uzamčel. Uražení wšak takou mkrností a jinými nowotami sultána Mamelusowé proti němu zbouřili se a jej zabili, z čehož nowé křesťanům wzejšlo protiventství. Jen neswornost odbojníků ochránila jim životy; po mnohých nesnázích přiwedeni konečně do Damiaty, a wyplatiwše se odplouli do Alkonu. Rudolf rádky edud byl aspoň putowal do Jerusalema; nemoha wšak ani toho wylonati, putowal aspoň do Nazaretu, hledě zatím křesťanům wphodním přispěti uperwěním Caesarey, Joppe a Sidonu. Rozbroje wšak mezi těmito nensalé a nepřátelské chowání se Pisánských a Genuenských, kteří we přistawcích syrských Francouzů žinali a loupili, nedaly žádného prospěchu, tak že Rudolf . . . beze wšeho účinku musil se nawrátiti domů (1254). Ještě wšak horliwost jeho nenshla; nastoupil druhé tažení a sice tenkrát do Tunisu w severné Africe, chtěje wládcе této země obrátiti na wtru křesťanskou. Zaděje jej klamala, mor wppul we wojské před městem Tunisem, na nějž i Rudolf zemřel (1270).

činěním mp. Angelika da Milano, a kostel při něm vystavěl r. 1699 mp. Francesco da S. Floro. Následkem pronásledování od Turků byli řeholníci r. 1750 přinuceni klášter tento opustiti. Nový klášter stavěn byl r. 1829; avšak sotva že stavění dokončeno bylo, již je Turci zbořili, popuzeni k tomu byroffe ob rozkolných Šoptů; nicméně se započal r. 1841 opět klášter stavěti a byl také z milosti místo krále Egypťského (col favore del Vice-Re di Egitto) tu lonci přiveden*). —

h) Klášter v Cašar-Bajatu, zasvěcený nepořizitelnému počtu blahoslavené Panny Marie. Cašar-Bajat jest jméno dědiny, která mezi Alexandrií a velkým Kairem leží a u kteréž se nachází hlavní štace železné dráhy. Řeholníci sv. země založili zde misijnářské místo k duchovním potřebám zdejších katolických rodin. K tomu obdrželi od vlády potřebné prostřanství a velkou část staviva. R. 1856 započalo se se stavěním ko-

*) Upomínáme zde laickými čtenáři zvláště velmi památkou událost, která se na počátku předešlého století v tomto klášteře zběhla. V městě Kajumu vypukl mor, na který nejenom mnoho obywatelů, nýbrž i vyšších františkánů zemřeli, tak že v klášteře naživě zůstal toliko jediný sloužící, a ten byl ne mých své muhamedán. Co nečinil muž tento! Šel do kostela, vzal z tabernakulu nejsvět. Svátost oltářní, zabalil ji do čisté bílé šatky a nesl ji 3 — 4 dní cestu přes pječné pouště, ve kterých zasypávají aneb horkem i oživením přijíti mohl, až do města Kalva, kdež v klášteře františkánském znám byl. Zde vypravoval P. kwardianovi o smrti všech františkánů ve Kajumu a doložil: „A zde vám nesu Pána Boha křesťanů; neboť jsem myslil, žeby se nestuselo, aby zůstal osamělý v kostele, kdeby vselfiálním způsobem zneuctěn býti mohl.“ Tento chvalitebný skutek neměřitelno Muzirlmana, zaznamenaný na věčnou památku v archivu kláštera Kairského, vypravoval mi přítel můj mp. Deogratiss Bed, Františkán a misijnář v též městě.

stěla a kláštera; tento mšaf, nejša dosti pemný, brzo se zbořil (ma questo per mancanza di solidità ruinò ben presto). R. 1858 byl opět stavěn a 1860 lu konci přiveden.

I w Cařihradě mají františkáni klášter, zasvěcený „zformoucené Panně Marii“ (di Marie V. Addolorata). Klášter tento založil r. 1584 mp. Paolino da Pisa a sice proto, aby w něm sw. země u mládky ottomanské měla zvláštního komisaře, kterých záležitosti jejt zastával. R. 1660 byl klášter ten požárem w popel obrácen, deset let později ale přičiněním mp. Teofila da Nola opět vystavěn*).

Mimo uvedené kláštery mají františkáni ve sw. zemi a w okolních krajinách také několik hospiců a domů, ve kterých obvyčejně nepřebývají, tamž ale za příčinou konání služeb Božích z blízkých klášterů docházejí. Takový hospic jest t. p. w Jerusalemě při kaple bičování Pána Ježíše (chiesa della Flagellazione**). Tato swatyně, která až do r. 1619 Turkům za končinu sloužila, byla přičiněním františkánů katoličtí bohoslužbě uatvárcena r. 1836. R. 1838 vystavěla se tu opět kapla, která pro velikost svou malým kostelem (chiesa) slouiti může; r. 1850 byl při ní vystavěn malý klášter (ospizio) pro několik rehočníků, kteří w ní služby Boží konati a zároveň duchovní správou katoličtých w okolí přebývajících rodin věšti měli. Už posud ale nebylo možno, uatvř

*) W Cařihradě (Konstantinopoli), kde domy z většší části jenom z dřeva stavěny jsou, hořívá takřka každý den.

**) Viz kapitolu 13. při popisování křižové cesty; tamž se ualezá i popisání této „kaply bičování.“

tento we skutek uvéstí, a sice za příčinami, které se zde we známost uvéstí nemohou (per ragioni che non giova qui accennare). Při svatyni této přebývá co strážce jenom jeden františkán, bratr laický (za času mého w Jerusalemě pobytu Fr. Lorenzo), a každý den sem přichází jeden aneb více kněží z kláštera sw. Salvatora, dleem aby zde mši sw. sloužili, a dleem aby poutníky zpovídali*).

Hospic w Carnace má názew: k Panně Marii Carmelské (Madonna del Carmine). Boněwadž wětšší část katolického obywatelstwa w Carnace blíže moře (alla marina) přebývá, koupili zde františkáni r. 1844 dům, w němž kaplu a školu zřídili. Každý den přicházejí sem z kláštera z Carnaty dva kněží mši sw. sloužiti a chlapce vyučowati.

Hospic w Katabu, předměstí to (sobborgo) Alepskému, zasvěcený sw. Antoniuwi Paduanstému. Tento kostel může se právě nazýwati „pomocným aneb siliálním kostelem (la soccorsale) fary Alepské, jessťo tam mnoho katolických rodin přebývá. Nejduš: strážce sw. země P. Bernardino da Montefranco,**) postaral se za příležitosti wšitace, kterou zde r. 1849 držel, o to, aby na místo dřewěného kostela, který již sesutím hrozil (minacciava di cadere), nový a pevný kostel wystawen byl. Se strany Turkůw činily se mu při tom mnohé překážky, jež ale wšechny šťastně přemohl.

*) Tento úřad zastával wp. Geribert Witsch, jenž tam každodenně chodíwal.

**) Tento wšetečný muž byl napotom za generala celého řádu františkánského wywołen a jest nyní biskupem w Terracíně. Za času mého w Jerusalemě pobytu byl strážcem sw. země P. Bonaventura a Solero; jeho nástupcem jest P. Milani da Carrara.

Následujícího na to roků byl kostel vyňstaven. V sem dochází z kláštera Alepského jeden kněz a webe duchovní správu zdejších katolíků.

DD. františkáni mají také ještě we sw. zemi několik kapel, we kterých časem služby Boží konávají. Tak mají t. p. w Alexandrii kaplu na hřbitově (la capella del cimitero), kdežto mši sw. nejenom na den všech věrných zemřelých sloužíwají, nýbrž i tenkrát, když toho pobožnost tamějších katolíků wphledává.

W Ramle, asi dvě hodiny cesty od Alexandrie vzdáleném městě, mají kaplu, zasvěcenou sw. Wiktorii, we které každý nedělní a swáteční den mši sw. sloužíwají pro katolíky, kteří času letního w Alexandrii přebývají.

V we Bellém Kairu mají františkáni kaplu na hřbitově. W Damassku mají kaplu zasvěcenou sw. Ananiášowi. Kapla tato jest na témž místě, kde ondy stával dům učenníka Ananiáše, kterému se zjewil Pán a jemuž přikázal, aby šel do ulice, kteráž slowe Pštimá, a hledal w domě Súdowě (muže), jmenem Sawla Tarsenského (Skut. apost. 9, 10 a násled). Za starodávna již býwal na tomto welepamátném místě kostel, který wšak Turci w mešitu proměnili a později zcela wyvrátili. Františkáni koupili r. 1820 toto místo a wystawili tam kaplu, w nížto každodenně misse sw. sloužena býwá.

Kapitola dwaatřicátá.

Popisání některých nástrojů umučení Páně a jiných památek po Pánu Ježíši.

O oněch sw. místech, kde Pán Ježíš, Spasitel světa, se narodil, kde žil, lid mlynčoval, zá-
 zračn činil a předrahou svou smrtí na kříži po-
 kolení lidské mlynčoupiti ráčil — máme popisání
 dosti. Nápodobně známe i ona památná místa
 sw. země, která buď žiwobytím aneb smrtí blaho-
 slavené Panny Marie, sw. apostolů a jiných sw.
 osob zasvěcena byla. Zaťož ale místa tato pa-
 mátná jsou pro ony velké události, které se na
 nich zběhly, nápodobně musí jednokaždý prawý křesťan
 také wssechny ony věci w uctiwosti míti, které se na
 P. Ježíše a Jeho swaté buď více aneb méně
 potahují, aneb s jejich žiwotem a smrtí nějaké
 spojené mají. Mlynčune zde přede wsším nástroje
 umučení Páně. W tomto ohledu prawí krásně
 papež Innocenc VI.: „Nejsvětějším utrpením
 Pána a Spasitele našeho máme se tak honositi,
 abychom, wypočítawajíce wssechna tajemství a zá-
 sluhy umučení jeho, i jednotlivými spasitelnými
 nástroji utrpení jeho se honosili . . . Tyto spasné
 nástroje mají se tedy obe wssech věřících wsšudy
 ctíti . . . obzlasťně ale na oněch místech, kde se,

jak se za to má, nalezají^{*)}. O těchto nástrojích umučení Páně máme málo popisů, a přece sobě mnohý nábožný křesťan žádá věděti, zdaliž aneb kde se posud nalezají. V Jerusalemě samém, kde P. Ježíš trpěl a umřel, není (vynjma část sloupu bičování a potupy) jiných po Něm ostatků neb nástrojů umučení Jeho; zdá se, že křesťané, zláště za času tažení křížáčích, všechny ostatky a nástroje ty do Evropy přenesli, aby je před zneuctěním ze strany netvěřících muslimanů zachránili. Dá se snadno myslet, že každé křesťanské město, ano že každý pouťník sobě žádal, míti nějakou část z jednoho neb druhého nástroje umučení Páně, neb nějaké jiné ostatky ze sv. země; a toytoli se takové nástroje a ostatky někam přinesly, bývally s velikou úctou přijaty. Starověky se chrámy, kostely a kaply, do nichž se tyto nástroje neb sv. ostatky ukládaly a na oltářích ve schránkách k veřejnému uctění vystavovally; tu se napotom každoročně konávala slavnost přenesení jejich (*festum translationis*). Na mnohých cestách, které jsem po Itálii, Francii, Španělsku a Německu konal, měl jsem příležitost, spatřiti mnohé z těchto nástrojů a ostatků. O některých z nich míním tuto promluvití obšírněji, nežli se to posud ve spisu tomto státi mohlo. — Připomínám však,

*) In Redemptoris nostri Domini Jesu Christi sacratissima passione sic nos gloriari oportet, ut ipsius passionis cuncta mysteria dinumerantes et merita, singulis etiam ejus salutaribus instrumentis gloriemur . . . Ipsius igitur passionis salutaria instrumenta a cunctis fidelibus Christi ubilibet sunt veneranda . . . praesertim in partibus, in quibus instrumenta ipsa dicuntur haberi (Innocentius VI. Papa in decreto de festo Lanceae et Clavorum Domini).

že o některých z nich, t. p. o jeslích, v něžto novorozený Spasitel v Betlémském chlévě položen, o plénkách, jimiž tamtéž obtočen byl atd. teprve v druhém díle mluviti budu. Tuto bude řeč toliko o oněch památkách, kterážto se potahují na umučení Páně a smrt Jeho, na Pannu Marii, sw. apoštolů a jiné svaté osoby, jenž v Palestině živy byly.

Swaté schody. — Jedním z nejsvětějších pomníků umučení Pána a Spasitele našeho Ježíše Christa jsou tak zvané „svaté schody“ (scala sancta) aneb také „schody Pilatovy“ kterážto se v paláci tohoto římského vladaře v Jerusalemě nalézaly, a které Pán Ježíš, byv po nich k soudu veden, předbrahou krmí svou posvětil. Sw. císařovna Helena dala tyto 28 mramorových stupňů počítající schody r. 326 z Jerusalema do Říma převésti, a papež Sergius II. (panoval od r. 844 až 847) dal je před průčelní branou patriarchálního chrámu Lateranského postavit. Papež Sixtus V. dal blíže téhož chrámu vystavěti zlatou kapli, kteroužto pro množství v ní uložených sw. ostatků „kaplou nejsvětější“ aneb „svatyní“ (sancta sanctorum) nazval. Do této kaple byly pak za nařizením jeho i zmíněné sw. schody přeneseny.

Za času mého pobytu v Římě r. 1855 navštívil jsem i tuto památnou kapli, a chci ji tu čtenářům svým obšírněji popsat. Trochu stranou od zmíněného chrámu Lateranského stojí zlatá stavěti; jest to dotčená kaple „sancta sanctorum“, která ze tří vedle sebe se nalézajících kapel se skládá. Pět schodů vede zhuřu k

těmto třem kaplám, z nichžto prostřední onou svatyní (sancta sanctorum) jest, tu kterážto troje zadržím od sebe oddělené schody patří. Prostřední z těchto schodů jsou ony, jenžto za času umučení Páně w paláci Pilátovu se našly a po kterých P. Ježíš vícekrát kráčel. Schody tyto pokryty jsou deskami z tvrdého dřeva, aby vstupováním a sestupováním nábožných věřících během času škody neměly. Na obou stranách těchto památných schodů spatřují se krásné malby na obmítce (Fresco gemälde), které předobrazení sw. kříže (t. p. na pouští vystaveného hada) a některé přiběhy umučení Páně představují. Nejenom Římané, nýbrž také mnoho tisíců zbožných, z dalekých krajů sem docházejících poutníkůw navštěvují tyto sw. schody, obzvláště w čas sw. týdne. Každý poutník klesne na prvním stupni, vytknou modlitbu, a pak postupuje na kolenu od stupně ke stupni, konaje na každém krátkou modlitbu; přised až na horu, sestupuje druhými schody dolů. Papežové Leo IV. okolo r. 850, Paschál II. r. 1100 a Pius VII. r. 1817 udělili hojných odpustkůw všem věřícím, jenž po těchto schodech skrousseným srdcem na horu vstupují a při tom umučení Páně rozjímají.

Sloup bičování. — Věstí známo, že Pilát vzal Ježíše a bičoval ho (Jan 19, 1). Byltě to obvyčej u Římanů, že se smrti kříže odsouzeného dřívě bičovali. Přivázali jej obnaženého ke sloupu a mrškali mešami, které buď z kmenů aneb z provázků spleteny a na koncích drátem aneb ostrými železnými bodáky opatřeny byly. Napřed bičovali záda, pak boky a konečně i přední část těla. Takovým způsobem býval od-

sloupen až do krmě zmrslán. Onen památný sloup, u kterého newinný Pán Ježíš pro nás bičován byl, nalezal se w prwních časech křesťanstwí w Jerusalemě na hoře Sionské, jak wypravují sw. Řehoř Nazianstský (orat. 1. in Julian.) sw. Paulín (ep. 34), sw. Řehoř Tourský (lib. 1. de glor. martyr. c. 7) a jiní. Sw. Jeronym praví, že za jeho času tento sw. sloup nacházel se na hoře Sionské, w kostele, wystaweném na onom místě, kde P. Ježíš s učenníky swými poslední večeri držel. Poněwadž ale později Turci tento kostel, jakož i při něm stojící klášter křesťanům wzali a jej w messitu obrátili, do které žádnému křesťanu wstoupiti dowoleno nebylo, newí se s jistotou, co se sloupem tímto se stalo; toť ale zdá se býti podle ústního podání jisto, že ho newěkdy Turci na twice části rozdělili. Uklazují se tři části tohoto sw. sloupu: Jedna z nich nalezá se w kaple P. Marie w chrámě Božího hrobu^{*)}. Míst, za kterou se nachází, otvírá se toliko jednou za roč — na welký pátek — a tehdaž sloup tento po celou hodinu nábožnému lidu k uctění se uklazuje. Tato část sloupu jest asi 2 šterowce wysoká. — Druhá část téhož sloupu nachází se již přes 600 let w Římě w chrámě sw. Braxedy, mučednice, a sice w jedné malé kaple. Dle nápisu w kaple této se nacházejícího byla tato část sloupu r. 1223 kardinalem Janem Kolonnou, za času papeže Honoría III. do Říma přivežena. Tento papež poslal jmenovaného kardinála co apostolského legáta s wojskem proti Turkům do země východních. Po wydobytí města Damietty putował kardinál ten do Jerusa-

*) Viz popisání chrámu Božího hrobu kap. 14.

léma. Tu mu darovali Turci tuto část sloupu, ješto ho netoliko co udatného vojenského vůdce, nýbrž i co horlivého kněze znali a ctíli. Tuto část sloupu přivezl pak kardinál vítězoslavně do Říma a postavil ji do chrámu sv. Braxedy, od něhož titul svou měl. Tato část jest asi půl druhého stěrice zvonší; viděti jest na ní také železný kroužek, na který P. Ježíš přivázan byl. Do této kaple, která sluje „kaple sloupu“ (della colonna), směřt ženská osoba jenom v jisté dni vkročiti; mimo tyto dny se jim to zapovídá pod trestem vyloučení z církve (sotto pena dell' escomunicazione), jak již svrchu podotknuto bylo.

Třetí část téhož sloupu chová se též v Římě, ve svrchu popsané kapli „sancta sanctorum“, kdež se ještě i mnoho jiných sv. ostatků uřazuje. —

Trnová koruna. — „A vojáci spletše korunu z trutí, postavili ji na hlavu jeho a dali třtinu v pravou ruku jeho.“ — Tak vypravují evangelistové sv. Matouš (27, 29) a sv. Jan (19, 2). Zdá se k vůle podobno, že trnová koruna od císarovny Heleny spolu s křížem nalezena nebyla, ješto žádný spisovatel o tom zmínky nečiní. Možná, že ti, jenž tělo Ježíše Christa s kříže sňali a pochováli, sv. trnovou korunu co drahocenný poklad podrželi a ji ctitelům Božského Spasitele odemzdali. Křesťané sobě jistotně mnoho vážili této sv. koruny, a církev sv. ustanovila k jejímu uctění zvláštní slavnost (v pátek po popelci), na kterouž v hymnu svém: „Exite Sion filiae“ tak krásně pje:

Ó Sionské dcery trudné,
Poďte děmy krále cudné,
Korunu ať vezte Christa,
Jak ji spletla máti z čista.

Štice hrozně roztrhána,
Glava trním probodána,
A ty líce bezbarevné
Prohlídají k smrti zjevné.

Šakowáto země pustá,
Bodláčím a štěpy hustá
To zlé měno osnowala,
Šaká zlá je ruža žala?

Zarudají krví Boží,
Mění bodce v růže hloží,
Nad palmu plod dražší plodí,
A vítězství se nad ní hodí!

Winou lidskou rozstvaní
Trnové Tě, Christe, raní
Ó rač hlohy nasse wyntí*),
Do srdce nám Tvoje učiní!

Budiž chvála, sláva s mocí
Bohu Synu, Bohu Otci;
Svatému též Těšiteli
Wzdávej věčně čest svět celý.

Tato sw. trnowa koruna dostala se, jakož i mnohé jiné sw. ostatky, do císařské pokladnice do Cařihradu. Sw. biskup Paulinus z Řolny mluvil

*) Nasse hlohy, t. j. hříchů; hlohy Christa, t. j. pokuta za hřích, jež Christus na se vzal. (Wiz: „Hymny církevní“ od Fr. Sussila, druhé opravené a rozumně upravené vydání str. 69.)

r. 409 o trnové koruně B. Ježíše, jakožto o velmi drahocenném ostatku, jehož se křesťanům dostalo; a po něm vypravují všichni církevní spisovatelé, že tato sv. koruna v pořadí byzantských císařů se chovala. Od onoho času, co císař Konstantin Veliký víru křesťanskou přijal, až do r. 1204, když latinskí křižáci Konstantinopoli (Byzanc aneb Císařhrad) vybojovali a tam latinské císařství založili, považovalo se toto město za druhý Řím, a tam se také velká část sv. ostatků z Jerusalema převešla a uschovala. Po 57 let drželi Latintci Císařhrad v moci své, a šest císařů (od Balduina I. až do Balduina II.) stálo to mnoho práce, aby na tomto trůně se udrželi*). Vidě císař Balduin r. 1237, že se nachází v nebezpečnosti, v němžto snad bude donucen k odemzdání města Císařhradu buď Saracenům aneb Řekům, daroval trnovou korunu přibuznému svému Rudolfovi, králi Francouzskému. Tímto drahocenným darem chtěl se tomuto králi odměnit za všechno, co tento pro vydobytí sv. země a pro ochranu kříže Byzantské byl učinil. Sv. Rudolf měl velikou radost z toho vzácného daru a odměnil se Balduinovi zase tím, že zaplatil ze svého jmění velikou sumu peněz, kterouž kříže Byzantská blížila republice Benátské. Na to pro korunu tu poslal ihned dva kněží z řádu sv. Dominika, z nichžto jeden druhdy v Císařhradě převorem býval a tam korunu tu častěji vidal. Stdyž poslanecké tyto v četném

*) Tito císařové panovali v Císařhradě: Balduin I. od r. 1204 až 1206; Sindřich I. 1206 — 1216; Petr z Courtenai 1216 — 1219; Robert z Courtenai 1219 — 1228; Jan z Brienne 1228 — 1237; Balduin II. od 1237 — 1261, kdež od Řekův zahnán byl.

průvodu s předbráhým ostatkem tím do Francie se dostali, vyšel jim král Ludvík s matkou a s bratřími svými všick, doprovázen jsa arcibiskupem Senským a biskupem Buišským, jakož i mnohými jinými vzácnými osobami. Otevřouce zevnější dřevěnou skříni, našli v ní jinou, stříbrnou, kteráž pečeti říšského zastupitelstva opatřena byla. Shledavše, že pečeti tknuto nebylo, otevřeli skřini tu a spatřili v ní schránku z ryžého zlata, v nížto sv. trnová koruna uložena byla. Při spatření drahé této památky umučení Páně byli všichni přítomní nad míru pohnuti; neboť se jim zdálo, jakoby trním korunovaného Spasitele samého před sebou viděli. Na to se schránka ta opět zavřela a pečeti královskou opatřila. Když pak se s ní přiblížili ve slavnostním průvodu ku zdím hlavního města Paříže, připravil se u chrámu sv. Antonína myslý pavelan, s něhož se sv. koruna shromážděnému lidu ukazovala. Odtud pak nešena byla králem a bratrem jeho, jenž oba boží byli, do města ve průvodu nečíslného množství radosti plesajícího lidu a při slavném hláholu všech zvonů. Řečnicko a rytčísko kráčelo před drahým tímto pokladem podobně božíma nohama. Napřed se odebral průvod do chrámu matky Boží (Notre Dame), kdež Bohu a Panně Marii za obdržení tak skvělého daru vroucí díky vzdávány byly; odtud pak se drahý ten klenot přenesl na hrad královský, kdež v kapli sv. Mikuláše uložen byl. Později dal zbožný král pro sv. korunu vystavěti blíže paláci svého zvláštní chrám, jenž podnes pod názvem „sv. kaple“ (la sainte chapelle) znám jest. V kapli té prý král tento

napotom mnohé hodiny na modlitbách a u prolévání zbožných slz ztrávil.

V této sw. kaple chovála se drahá koruna tato až do roku 1791. V tomto roce zapečetila revoluční rada města Paříže následkem usnesení konstitutivního sněmu zlatou schránku, v níž sw. koruna uschována byla. Rudolf XVI., obávaje se, aby drahý tento poklad zneuctěn nebyl, dal jej dne 12. marce zanést do opatství Svato-Divíšského (St. Denis), kdež chován byl až do 11. nov. 1793. Pod záminkou, že se takovými věcmi jen pověra udržuje a nové slzy nabývá, byla tu konci téhož roku posvátná koruna odemzdána národnímu kontentu, kterýchž ihned zlatou schránku do mince poslal. Dne 10. aug. r. 1806 byla trnová koruna kardinálovi arcibiskupu Pařížskému na výslovnou žádost jeho opět vydána. Když pak totožnost její od mnohých kněží, jenž ji byli před obnovením do St. Denis-u viděli, ztvořena byla, uzavřela se do nádoby z krystalu, opatřila pečeti a odnesla s velikou slávností do chrámu „Matky Boží“, v němž až do obnovení sw. kaple chována býti měla.

Že tato koruna trnová za našeho věku žádných bodců nemá, dá se odtud vysvětliti, že z ní jednotlivé trny čili bodce odňaty a jinam darovány byly. Takový bodec daroval již sw. Rudolf stolickému chrámu do Buz, hlavního to města krajiny Belayské ve Francii. S následujícími místa honosí se, že mají trny z koruny Christa Ježíše: Chrám sw. paní a mučednice Prágedy v Římě; stolický chrám Tridentský v Tyrolsku; metropolitní chrám sw. Jakuba ve San Jago di

Compostella ve Španělsku. Ve španělském městě Valencii a fice w kostele, jemuž název jest „chrám královské koleje těla Christova“ (iglesia del real colegio de Corpus Christi), ukazovalo se mi množství sw. ostatků a mezi nimi také jedna část koruny Ježíše Christa, Spasitele našeho, s pěti trny (un ramal dela Corona de Jesu-cristo Señor nuestro con cinco espinas)*).

Z jakého trnového kroví tato posvátná koruna spletena byla, s jistotou udati nelze. Podlé ústního podání, které se mezi křesťany Jerusalemskými zachovalo, spletli vojáci korunu pro Ježíše Christa z onoho trní, které rostlináči (znalcomé bylin) „*Lycium spinosum*“ (Burdorn) nazývají. Sini mají za to, že koruna spletena byla z trní, které u Arabův pod jménem „*Nabka*“ aneb „*Náč*“ známo jest. Tato rostlina má bodáky, ohnutečné rotolesti a temnozelenou barvou jako břečtan (*hedera helix*, Ephēu). Mnohá, že vojáci proto tuto rostlinu vyvolili, že se trochu podobá břečtanu, kterým císařové a vojensští vůdcové korunováni bývali; chtěli tím snad Ježíše Christa co krále korunovati a zároveň také potupiti.

Sw. křtř. — První císař, který církvi křesťanské svobodu udělil a během tím celý okres země proměnil, byl Konstantin Veliký. Matka jeho, sw. Helena, putovala r. 326, ačkoliv tehdaž již skoro 50 let počítala, do Jerusalema, a tam našla, jak již wyprawováno bylo, pod horou Kalvarii křtř, na němž byl Pán Ježíš umřel. Zbožná císařovna dala sw. křtř tento rozdělití na

*) Zdá se tedy, že trnová koruna, jenž se nalézá ve svatě kaple w Paříži, již celá není.

tři části; jednu část obdržel císař Konstantin, syn jejt, kterž ji s velikou uctivostí do hlavního města křise své, do Byzance čili Catihradu aneb také Konstantinopoli, přewéztí dal. Druhou, asi lofet blouhou část, darowala sw. Helena chrámu, jejtž byla w Stíně pod názvem „u sw. křise z Jerusalema“ (santa croce di Gerusalemme) wystawěti dala*). Třetí a to největší část sw. křise zůstawila sw. Helena w Jerusalemě a odezdala ji biskupowi sw. Makariowi, kterž ji we chrámě Božího hrobu ku veřejnému uctění wystawil. Když w roku 614 Kosroes II., král Persk, Jerusalema wydobyl, dal tuto část sw. křise přenéstí do Ktesifonu, hlavního to města křise Perské. Tehdáž pobíł Kosroes nejenom mnoho křesťanů w Jerusalemě, ale wzał také s sebou do zajetí biskupa Jerusalemského, sw. Zachariáše. W r. 628 zwítězil císař Heraclius nad Persany a přinutil krále jejich Siroes-a, syna a nástupce Kosroes-owa, aby mu kříž sw. zafe wydal. Tak byla tedy tato část sw. křise opět chrámu Božího hrobu nawracena a fice dne 14. sept. 629. Na památku události této ustanowila církev sw. na tž den každoročtí slawnost „Pomáhšeni sw. křise“. Když pať později město Jerusalem w moc Saracenů přišlo, obávali se křesťané, že by neměliet mohli sw. kříž zneuctiti; proto dali tuto w Jerusalemě se nacházející část sw. křise na více částek rozdělití a tyto na rozličná místa

*) Tento chrám, jeden w z nejstarších a nejznamenitějších chrámů w Stíně, náleží řádu Cisterciáků. Byl jím w r. 1855. W jedné kapli za hlavním oltářem jeho chová se nejenom ona část sw. křise, ujbřž i onen kříž, na kterém umřel oběcený lofr, sw. Pijmas.

rozestati. V Jerusalemě pozůstaly čtyry části, které tam ještě byly, když r. 1099 křižáci k městu sv. přišli. Křesťanští králové, knížata, biskupové, vůbec všichni, jenž ve křižáckých taženích se zúčastnili do Jerusalema přišli, byli by rádi alespoň nějakou částčku ze sv. kříže obdrželi. Během tím se stalo, že mnohé buď větší, aneb menší částky sv. kříže do Evropy se dostaly. Tak přinesl i. p. jeden francouzský kanovník, jmenem Anseau, byvší při prvním křižáckém tažení co kaplan při vojsku, dosti velkou část sv. kříže, která se až podnes ve hlavním chrámě Matky Boží (Notre dame) v Paříži nalézá. Jinou, též dosti velkou část sv. kříže obdržel sv. Rudolf, král Francouzský, od přibuzného svého císaře Balduina II. z Cařihradu a dal ji v Paříži ve sv. kaple uschovati*). A kdož jest s to, aby udal, jak přemnoho malých částek ze sv. kříže se udělalo, a kam tyto po světě rozneseny byly! Sv. Cyrill, biskup Jerusalemský, vypravuje, že 25 let po nalezení sv. kříže jedna část jeho rozdělena byla v nescíslný počet malých částek, které se pak po celém světě rozšířily; a poněvadž se při tom nepozorovalo žádného ubhování, přirovnává sv. Cyrill zárač tento k onomu, kterýmž byl učinil Pán Ježíš, když na poušti 5000 lidí pěti chleby nasýtil.

Nápis sv. kříže. — U Římanů byl obyčej, že před každým se smrti odsouzeným, když na popravní místo veden byl, dali nésti nápis,

*) Tato malá iřtvořiná kapla, o nížto již řeč byla, stojí podnes v tak zvaném „soudním domě“ (palais de la justice). Za času mého pobytu v Paříži r. 1861 právě ji opravovali.

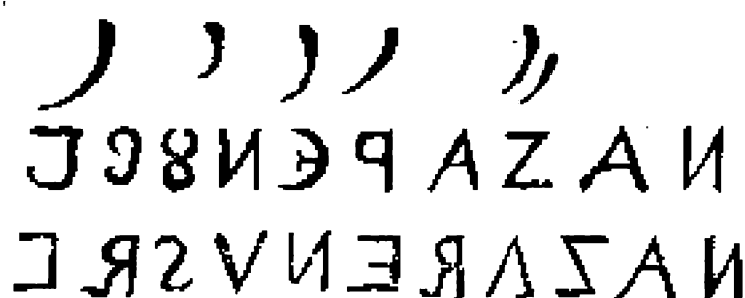
na němž byla udána příčina smrti jeho. — Římský spisovatel Suetonius píše u příležitosti, kde o jednom z smrti odsouzeném zločinci mluví, takto: „A nesli před ním nápis, na kterém lid příčinu smrti jeho čísti mohl.“ (Sueton: in Caligula c. 38). Totéž vypravuje křesťanský spisovatel Eusebius (hist. eccles. lib. 5. c. 1), mluvě o smrti sv. mučeníka Attala v Lyoně; psíel pak takto: „Vedli ho do okrouhlice (amphitheatru) a nesli před ním tabuli s nápisem: „Attalus, křesťan“^{*)}. Podle tohoto u Římanů uvedeného obvyčeje dal římský vládač, Pontský Pilát, i před Pánem Ježíšem, když na horu Kalvarii ke smrti veden byl, podobnou tabuli nésti. Na tabuli této byla udána příčina smrti jeho těmito slovy: „Ježíš Nazaretský, král židovský“ (Jan 19, 19; Mat. 27, 27). Když pak Pán Ježíš na kříž přibit byl, upewnili tabuli tuto nad hlavou jeho. Pilát chtěl nápisem tímto říci, že Ježíše Christa z smrti odsoudil, ne jakožby skutečně králem židovským byl, ale že o dosažení nejvyšší moci usiloval. To vše

*) V Římě býval podnes zločinec z smrti aneb z jinému těžkému trestu odsouzený po ulicích veden. Na prsou a na zádech má tabule, na nichž psáno jest, co zlého učinil a z jakému trestu odsouzen byl. Tak vodili za času, když jsem r. 1865 v Římě nespíchal, jednoho zločince, kterýmž byl při veřejné tombola zvané hře loterii, v už mnoho tisíc lidí účastníkův bralo, volal: „Ladri! Ladri“ (zloději, zloději zde!). Čímž vssledkem v tašových přehrozných zmatek uvedl, že následkem toho mnozí ze přítomných na zbraní sjedou utrpěli a někteří i dokonce utlačeni byli. Učinil to bezpochyby proto, aby v nastalém zmatku a davu sám krásti mohl. Já jsem byl při této tlačenici na náměstí „piazza del popolo“ přítomen a usel jsem smrti snad jenom tím, že se mně podařilo, dostat se z jednému domu. Zločinec byl na několik let na galeje (Galeoron), t. j. z téžé lodní služby na moři odsouzen.

ale stalo se tak podle neomyšlených soudů Božích. Ježíš Kristus byl skutečně králem, pravým králem Židů, Řeků a Římanů; za kteroužto příčinou byl také onen nápis psán v řeči židovské (tehdy syro-čaldejské), řecké a latinské, aby jej všichni národové čísti mohli a aby Ježíše za krále svého uznali (Prudentius apoth. advers. gentes v. 381). Po smrti Páně zalopali židé všechny mučnické nástroje, jichž byli při křížování. Oni použili, do jámy uďaleko pohřebního místa. Tak to činili židé po odpravění každého zločince. Když císařovna sv. Helena r. 326 kříž sv. našla, byl při něm i nápis, ale od kříže oddělený. Tento nápis darovala zbožná císařovna s částkou sv. kříže storchu zmíněnému chrámu sv. kříže do Říma. Zde uschovávali desku s nápisem do olověné skříně, již pak nad jedním obloukem chrámovním upevnili. Tam se nacházela ještě r. 1492; papež Innocenc VIII. ji tam ještě viděl. Deska byla bílá a trojt nápis byl psán ve třech řádcích červenými literami. Barvy se však časem ztratily a během tím stal se nápis nepoznatelným. Pozoruhodno jest, že nejenom nápis hebrejský, nýbrž i ony v řeči latinské a řecké psány byly od pravé strany k levé, což bezpochyby proto se stalo, aby každé slovo řeckého a latinského nápisu s hebrejským nápisem se srovnávalo^{*)}. Když r. 1492 ona olověná skříně ponejprv se otevřela, hledalof se, že dřevěná deska aneb tabule během času takovou škodu vzala, že dvě litery ze slova „Judaeorum“ (židovský) čísti se ne-

*) Židé psali, jak to až podnes činí, od pravé strany k levé.

mohly; r. 1648: bylo již také slovo „Jesus“ ztraceno. R. 1855 jsem sám památný tento nápis viděl; a protož jsem s to, abych ho popsal, jak nyní vypadá. Z hebrejského nápisu (Johosua Naziri, Melek Hajudin) zbylo jenom několik nečitelných čar; z řeckého, který hned po těchto čarami stojí, zbylo slovo „Nazarenos“ (Nazaretský); na nejspodnějšímu řádku spatňuje se latinské slovo „Nazarenus“ a první dvě litery slova „Rex“ (král). Vzhlednější pozůstatky nápisu s kříže Christova vypadají takto:*)

Kopt čili hrále a hřeby Páně. — „Jeden z vojáků otevřel bok jeho (Pána Ježíše) kopím, a hned vyšla krev a voda“ (Jan 19, 34). Kopt, kterým římský voják probodl sv. bož. Ježíše Christa, bylo podle svědectví Ondřeje z Krety (de exalt. crucis) i s křížem zašopáno a od císařovny Heleny zároveň s tímto nalezeno. Sv. Řehoř Tourský († 595) a ctihodný Beda († 735) vypravují, že za

*) Měl jsem s sebou z Říma vyobrazení tohoto nápisu s následující autentikou: Imago Triumphalis Tituli vivificae Crucis D. N. Jesu Christi, qualis hodie Romae apud Cistercienses intra Basilicam S. Crucis in Jerusalem seu intra Capellam Set. Reliquiarum conspicitur, cujus Tituli veritatem atque inventionem Bulla Alex. VI. data Romae die 29. Julii 1496 plene testatur. Characteres autem fabre tunc temporis sculptos ut vides vetustas paulatim laesit sed Hebraicae magia.

jejich času toto sw. kopt w Jerusalemě se nalezalo. Bázeň před Saraceny byla příčinou, že křesťané později sw. kopt do města Antiochie odnesli a tam w jednom kostele na tajném místě zakopali. R. 1098 byloť tam opět nalezeno a tehdaž se při tom stalo mnoho zázraků — jak jistý mnich jmenem Robert svědčí (Histor. Hieros. lib. VII.) R. 1098 dobyli křižáci města Antiochie; když ale brzy na to, četným wojskem saracenským obšoupeni a hladem umorění jsouce, již již vyšelité náběže vzdávati se počali; zjewil se francouzskému knězi, Petru Barthelemi-mu, jenž co kaplan při křižáckém wojsku se nacházel, po třikráte sw. apostol Ondřej a oznámil mu, že před hlatným oltářem chrámu sw. Petra w Antiochii zakopáno jest ono kopt, kterým byl římský woják otevítel bož Christa Sežítše. I hledalo se, a skutečně se tam w hloubce 12 stěn. kopt nalezlo. Radost křesťanů byla veliká, a křižáci připisovali tomuto sw. kopt ono velké vítězství, kteréhož dne 28. junia 1098 nad Saraceny dosáhli. Sw. kopt přineslo se potom do Jerusalema. W 12. století tam ještě bylo; neboť prý se opatovi Reimskému, jehož jméno bylo Pontius, dostalo cti, že je směl uprostřed křižáckého wojska ve sw. městě nésti*). Později se dostalo do Caithradu.

*) Là (à Jerusalem) on lui fit l'insigne honneur de lui donner à porter, au milieu de l'armée des croisés, la lance qui perça les flancs de Jésus-Christ. (Bis: Histoire de l'Abbaye de Cluay par M. P. Lorain.) Podivno jest, že jméno „Pontius“ za starých časův neztřeba w klášterích se nalezalo. Tak se i. p. nazýval jeden převor w cisterciáckém klášteře Clairvauxském „Pilate“; i přidali mu klášterné jméno „Pontius“, aby se úplna jmenoval: Pontius Pilatus.

Ešfař Balduin II. daroval okolo r. 1238 špicí
 aneb bodák tohoto kopti republice Benátské, ja-
 kožto zástaru za jistou sumu peněz, které mu
 Benátčané byli půjčili. Sv. Ludvík, král Fran-
 coustů, zaplatil Benátčanům tuto sumu, a vy-
 koupil od nich tento drahocenný ostatek, dal jej
 do Paříže přinést, kdež se ve zmíněné již „sv.
 kaple“ chová. Ostatní část sv. kopti zůstala v
 Cařihradě, ačkoliv toto město r. 1453 pod Mu-
 hamedem II. od Turkům vybojováno bylo. R.
 1492 poslal sultan Bajazet vyslanství k papeži
 Sixtencovi VIII., daroval mu toto sv. kopti
 a zároveň mu také oznámil, že bodák téhož kopti
 má král Francouzů. Od toho času chová se
 tento posvátný nástroj umučení Páně v Římě
 v chrámě sv. Petra. Možná, že se později roz-
 dělil na dvě části; neboť se ukazuje jedna část
 také v kapli „sancta sanctorum“ blíže chrámu
 Lateranského. — Kopti toto, jímž boř Pána Je-
 žíše na kříži prohnán byl, stalo se, ač v ruce
 nepřítelů, nástrojem spásy naší; otevřením nej-
 světějšího srdce Christova otevřel se vešterému
 pokolení lidskému hojný zdroj milosti; proto se
 pozdravuje kopti toto ve starém latinském
 hymnu slovy: „Dulcis hasta“! (Sladké
 kopti.) Dle legendy prohnal boř Christa Pána
 koptim tímto křivským setník Longinus, kterýž se
 pak pod křížem Páně obrátil a později mučeni-
 dou smrt podstoupil. Památka jeho koná se v
 církvi dne 15. marce. Od dlouhého tohoto kopti
 dostal snad světec ten i jméno svoje.

Zároveň se sv. křížem a koptim našla ci-
 satorna sv. Helena i hřeby, jimiž Pán Ježíš

na kříž přibit byl. Nemož se dojísta, zdaliž tři aneb čtyry byly. Zdá se však pravdě podobno, že byly čtyry; neboť — dle Plinia — byl u Římanů obyčej, že se připravenil na kříž kus dřeva, na němž by se smrti kříže odsouzení nohama podepřiti se mohli (viz: Justus Lipsius de cruce). Zdá se tedy, že i nohy Spasitelovy ne přes sebe, nýbrž vedle sebe na kříž přibity byly, a tak by tedy bylo pro ruce a pro nohy čtyř hřebů potřebí bývalo. Dva z těchto sw. hřebů darovala sw. Helena synu svému, císaři Konstantinovi Velikému, z nichž on jeden do své císařské koruny a druhý do uzdu svého koně zasaditi dal. Upravují totižto sw. Ambrož (de obitu Theodos. c. 6), sw. Řehoř Tourský (lib. 1. de glor. mart. c. 6.) a jiní církevní spisovatelé, že císař Konstantin jeden sw. hřeb zasadil do uzdu svého koně, a že si ho co zvláštní ochrany v bitvách vážil. Z druhého si dal upravití korunový vinet (diadem), ježž toliko v nejvyšší slavnosti brával. Tento ze sw. hřebu zhotovený kroužek, ježž císař Konstantin pod zlatou korunou svou nosil, nalezá se nyní v královské koruně Lombardské, v tak zvané „železné koruně“. Královna Theodolinda zůstala „železnou korunou“ s jinými poklady svými prastarému chrámu Páně v Monze (město nedaleko Milánu). Ona sama byla drahý klenot tento darem obdržela od papeže Řehoře. Až po Karla V. bylo 34 králů a císařů dletem v Monze, dletem v Miláně, Pavii a Bologni korunováno. Železná koruna tato ježž za přičinou sw. hřebu, jenž uvnitř ve zlatém, dvadvacíti drahokamy ozdobeném kroužku se nachází, ctihodným

ostatkem, a proto se také užívá při ulazování
 foruny této jistých posvátných obřadů, zejména
 rozžhání světel a podfukování kadidlem. Eteti
 hřeb hodila prý sw. Helena do jaderského moře,
 aby jím upokojila velikou a nebezpečnou bouři;
 a moře prý se také skutečně utišilo.

Tak vypravuje sw. Jeronym a dle něho
 sw. Řehoř Tourský*). Mězdá se však, že by
 sw. císařovna byla w skutek tento drahocenný poklad
 do moře vhodila; jestli více k věci podobno, že
 tento sw. hřeb w čas bouře toliko do moře po-
 hříviti a opět vytáhnouti dala. Štvrtý hřeb da-
 rowala sw. Helena chrámu „sw. kříže Jerusalems-
 kého“ (santa croce di Jerusaléme), jejíž byla
 w Římě vystaviti dala.

Jsou ještě mnohá jiná místa, jenž se honosí,
 že mají sw. hřeby; tak t. p. poslední komora
 katedrální kapitoly w Paříži, kapitola w Trewiru
 atd. Zdá se však, že hřeby tyto jsou toliko na
 způsob pravého hřebu dělány a že také pravého
 sw. hřebu w Římě se dotkli. Podobný sw. hřeb
 obdržel jsem i já wé svrchu zmíněném chrámě
 w Římě s tímto dosvědčením aneb autentikou:
 Universis et singulis presentes literas in-
 specturis fidem facimus atque testamur,
 Clavum ferreum serica vitta rubri coloris
 cum nostro sigillo colligatum, appositum
 fuisse supra unum ex sacris clavis, quibus
 D. N. J. Ch. crucifixus fuit, et asservatur
 in nostro sacrarum reliquiarum sacello in
 monasterio sanctæ crucis in Jerusalem de

*) Gregorius Turonens. Lib. I. de gloriis martyrum. c. 6.

Urbe, tamque affabre elaboratum esse, ut
simillimus videatur.

Datum Romæ in nostro monasterio s.
Crucis in Jerusalem die 28. mensis aprilis
anno 1855.

Pro Reverend. P. Abbate Cæsari
(L. S.) P. Alanus Bernardini.

A uctění sw. kříže a sw. hřebů Pána Ježíše Krista slaví sw. církev každoročně slavnost „kříž a hřebů Páně“ (officium lanceæ et clavorum Domini). Symnů, které sw. církev o těchto nástrojích umučení Páně v hodinách zpívá, jsou nad míru dojemné, a proto z nich aspoň jeden zde uvádíme:

Chvalte ústa rozvroucená
Slavnou hráli Christovu,
Tenžto světu otevřela
Věčné spásy osnomu,
Na třízi řady Lásky pušla
Pro člověctva obnovu.

Hrále tato drahocenná
 Výplatu nám otevírá,
 Doktem jedce připravená
 Mocnost střelů nabírá,
 Střelů zbraň jsou přebílena,
 Jenž moc dábla potírá.

Grále slabša, z Páně bohu
Drahou krev jsi zloupila,

Sladké hřeby, z wassich toků
 Wsse se wina obmyla,
 Kána toto ze swých moků
 Spoustu swěta zhejila.

Ropt sít pocestníka,
 Občerstvuje strassliwé,
 Umazuje bojowuska
 Proudem krwe sšliwé;
 Z hřebů swatá rosa stíká,
 Jenžto tuží tefšliwé.

Bane, jenž jsi moci hrále
 Slávu přijal wítěznou,
 Jenž sřz hřeby swětu w mále
 Obnotou dal líbeznuu,
 Dej ať w této zbroji stále
 Wššični úkryt naleznou*).

H o u b a. — Dle obvyčeje u Římanůw zamedeného podávali katové zločincow, kdž na křž přibit byl, houbu w octě omočenou, dšlem aby jeho žížen uhasili, dšlem také, aby krew z ran jeho tekoucí zadrželi. Má totižto ocet tu wlastnost do sebe, že ránu stahuje a krew zastavuje, čimž utržowanému nešťastníkowi bolestné jeho žiwobytí prodlonženo býwalo. Tak se to i při utržowání P. Ježíše dělo, jak wypravuje očitý swědek sw. ewangelista Jan: „Potom wida Ježíš, že wššech wěci dokonány jsou, aby se naplnilo písmo, řekl: Žižním! Byla pať tu postawená nádoba plná octa.

*) Wiz: Pymny církevní od Frant. Sussila. Druhé wydání w Brně 1859.

Dni pak položivše houbu plnou octa na yšop*), podali ústium jeho. A když přijal Ježíš ocet, řekl: Dokonáno je! a nakloniv hlavu, vypustil duši" (Jan 19, 28 — 30). Houba, v které Pánu Ježíši ocet podán byl, chovála a etila se co sw. ostatěk v Jerusalemě až do času císaře Heraclia. Když král Perský Kosroes II. r. 614 Syrii, Palestinu a Jerusalemě vybojoval, a s křížem sw. i mnohé jiné sw. ostatky pobral, posílalo prý se jednomu vznešenému křesťanskému muži, jmenem Nicetas, uchrániti onu památnou houbu, kteráž se později do Svatého Římu dostala. Zdá se, že byla napotom na více částí rozdělena; neboť známe více míst, kde se částky z ní chovají a etl. Jedna částka jest t. p. v kaple sancta sanctorum v Římě, a jest červenavé barvy. Jiná částka se nalézá v Paříži ve svaté kaple, kamž sw. Ludvíkem se dostala. Opět jiná část se ukazuje v Sádách (Aachen) v katedrálním chrámě, a ještě jiná v hlavním chrámě města Valencie ve Španělsku.

Obličej Páně. — Ve chrámě sw. Petra v Římě chová se plátno, do něhož vtisknut jest obličej Páně a jenž vůbec „Veronika“ sluje. Někteří mají za to, že toto plátno jest ona roucha, kterou měl Pán Ježíš na obličejí svém, když v

*) Yšop, jehož se užívalo i prokřovování malomocných a nečistých (3. Mojš. 14, 6; — 4. Mojš. 19, 6. 18; — žalm 50. 9), jest nízká, chumáčovitě rostoucí bylina, která se proto také nejlépe tu tropení hodí. Listy její jsou malé a ne zcela kulaté. Yšop roste na vysokých horách a na skalách (3. král. 4, 33); viděl jsem ho na oné hoře, s které Nazaretští Pána Ježíše svrhnouti chtěli (Mat. 4, 29). Poltopení yšopem bylo obrazem našeho očistění křesť. křem Christa (Hebr. 9, 10 — 12).

hrobě pohřben ležel; jiní ale, a mezi nimi také papež Benedikt XIV. (de festis) tvrdí, že jest ta ona rousska, kterouž jediná nábožná žena utřela obličej Pána Ježíše, když zcela omámený na horu Kalvarii ke smrti veden byl. Chtěje se Pán Ježíš této nábožné ženě wděčným prokázati, zůstavil jí na roussce té vytisknutý obraz obličeje svého. Odtud prý pochází, že se této sw. ženě dalo jméno Veronika (vera icon), což wyznámenává tolik co: pravý obraz aneb podobizna; neboť zbožná žena tato jmenovala se vlastně Berenice. Již ve spisech 12. a 13. století čítá se zmiňka, že tato sw. rousska s tváří trpícího Ježíše Christa nalézá se w chrámě sw. Petra w Římě. Za jedno breme papeže Sergia IV. svědčí, byl dne 23. novemb. 1011 w chrámě sw. Petra posvěcen zvláštní oltář ke cti „potního roucha Páně“. Tehdáž se tato sw. roucha nosila w slavném průvodě a sloužila se u ní mše swatá (missa votiva de sanctissimo sudario D. N. J. Ch.). Tato sw. rousska jest z bílého plátna, do něhož obličej Ježíše Christa — bez křtu a vřsát i s wlasý wytisknutý se spatňuje. Na weliký páteř dává se s pawlače, nesoucího jméno „Veronika“ rouchou touto shromážděnému lidu požehnání. R. 1858 obdržel jsem z Říma podobiznu sw. roussky této na žlutém hedbávi s následující autentikou:

Sacrosanctæ Basilicæ
Principis Apostolorum de Urbe
Canonicus.

Universis præsentēs litteras inspecturis fidem facio ac testor, me imaginem Vultus Domini Nostri Jesu Christi ad instar sanctissimi sudarii Veronicæ in tela serica flavi coloris impressam altitudinis uno, latitudinis uno, reverenter applicasse eidem sudario, necnon ligno vivificæ crucis et lanceæ Dominicæ cuspidi, quæ in prædicta nostra Basilica religiosissime asservantur, ac pluribus Summorum Pontificum Diplomātibus, maximaque populorum veneratīōne celebrantur. In quorum fidem prædictam imaginem et has præsentēs litteras meo sigillo obsignavi et subscripsi. Dabam ex ædibus meis die 24. Maji Anno Domini MDCCCLVIII.

	Indictione Pontificatus Ss. D. N.
L. Diatti	Domini Pii IX.
Canonic.	Pontif. Max. anno XII.

Dážeš-li se, lašťamý čtenáti, jať na pobo-
bizni této obličej trpěčho Spasitele se předsta-
vuje, newtne, lteraf bychom mohli lépe odpo-
vědět, než slovy velebného hymnu:

Pleť sedraná a šinalá
Jať zemšťad krmí kapala!

Trn ostrý (jaťá nehoda!)
Mu čelo sličné probodá*).

*) Hymnus: Salvete Christi vulnera (in festo pretiosis-
simi Sanguinis D. N. J. Ch. ad Laudes) Bř: Hymny
circulant od Fr. Šuffla.

Kouča Páně. „Když byl večer (po skonání Ježíše Christa na kříži), přišel jeden člověk bohatý z Arimathie, jmenem Josef, kterýž byl také učenník Ježíšův. Ten přistoupil k Pilátovi, a prosil o tělo Ježíšovo. Tedy Pilát rozkázal dáti (mu) tělo. A vzav Josef tělo, obvinul je v plátno čisté, a vložil je do hrobu svého, kterýž byl vytesal ve skále.“ (Mat. 27. 57—60). Josef z Arimathie měl již dříve pro sebe vytesaný hrob ve skále. Bytě obvyčej u Židů, obzvláště u vznešených a bohatých, že sobě dávali zvláštní hroby vyžítovati aneb ve skále uměle vytesati. V takovém hrobě bylo dosti místa pro více mrtvol; neboť hroby tyto bývaly rodinnými hroby čili kryptami (Familien-gruft). Mrtvolky vznešených Židů pomazaly se před pochováním vonnými mastmi, a na twář se jim dala rouška čili závoj, načež se obvinuly v čisté plátno a položily do hrobu. Josef z Arimathie měl pro rodinu svoji zvláštní nový hrob, do něhož ještě tehdáž nikdo položen nebyl; do tohoto hrobu pochoval tedy tělo Páně. Ono plátno, ve kteréž tělo Božského Spasitele obvinuto po tři dni v hrobě tom leželo, podrželi jistě věkci a ctíli je co drahý ostatek po Božském Vykupiteli.

Město Besançon ve Francii honosí se, že již po několika století posvátné plátno to v jednom ze svých chrámů chová. Velzeť udati, kdy a jakým způsobem drahý ostatek ten do města toho se dostal; jistou věcí jest, že tam každoročně 11. července k uctění jeho zvláštní slavnost konána bývá. Zestil také i více podobno,

že posvátné plátno to během času na více částí rozděláno bylo, jesto se i w Turině, w Lisaboně a w jiných městech ostatky z něho okazují. W Turině okazuje se také část oné roušky čili šatky (Schweilstuch, sudarium), kterou obličej Páně ve hrobě přikryt byl; jiná část roušky této ukazuje se w Kornelismünsteru blíže Säch (Vlachen). W posledně jmenovaném městě okazovala se mi také část onoho čistého plátna, w němž Josef z Arimathie, obvinul tělo Ježíše Christa. Cirkew sw. Ioná každoročně w pátek po druhé neděli posvátné zvláštní památku ku cti roucha Páně (festum ss. Sindonis D. N. J. Ch), při nížto pje následující hymnu:

Radostí teč Bohem wzňatou
 Oslavujeme rouchu swatou,
 Památka to spásy jistá,
 W ní nám blůžno ctiti Christa.

Ona chotwá známky w sobě
 Utisklé do ní w bohué bobě,
 Vrtwola tdyž Páně skleslá
 W její kln se s kříže snesla.

Roucha ta nám na zrak stěhá,
 Jež Pán snáffel, muka litá,
 By smrt žlázil w divném řádu,
 Unto želel lidstva pádu.

Stěhá bož, w zlé protkly muce,
 Prošlé hřebím nohy, ruce,
 Tělo biči rozedrané,
 Těmž trním sprobodané.

Kdož můž ostat prostým bolu,
 Kdo to pláč nemá dáť se spolu
 Podobizny smrti divé
 Na obraze vida živé?

Sřichové to naši částí
 Přčinou jsou takých strastí;
 Tož náš život patkí Tobě,
 Přijmi to oběť ho to té době.

Buď Ti, Christe, věčná chvála
 Kýmž se světu spása dala,
 Jenžto to moci vělečádné
 S Otcem, s Duchem věčně vládně.

Kapitola třiatřidcátá.

Krew Páně. Čistivo Jeho. Někeré jiné jm. ostatky
 po Pánu Ježíši, Panně Marii, jm. apostolích a jiných
 jm. osobách, kterých v Palestíně žil. Zevnějšší postava
 a osobnosť Pána Ježíše.

Krew Páně. Ostatky předrahé krve Je-
 žíše Christa ukazují se na mnohých místech, jako:
 v Mantově v Itálii, ve Weingarten-u ve Wür-
 temberku, v Rychnově blíže Kostnice (Konstanz),
 v Bruggách ve Flanderku, ve Stamsu v Ty-
 rolsku atd.

Dle ústního podání pocházel onen římský
 setník Longinus, který u kříže Christa stál a svě-

dectmí vybral: „Zjistě člověk tento byl spravedlivý“ (Luk. 23, 47), z města Mantovy; onť prý sebral část krve z ran Christa Ježíše tekoucí a přinesl ji co předrahy poklad do otčiny svojí. Aby vyšel drahý ostatěk ten za času pronásledování křesťanů pod císařem Neronem před ztrátou neb zneuctěním uchránit, zakopal jej ve skřínice do země, přidav k němu nápis. R. 804 stalo prý se na tom místě tak mnoho zázraků, že sám papež Leo III. na žádost císaře Karla Velikého do Mantovy přijel, kdežto v jeho přítomnosti drahocenný poklad nalezen a po přísné zkoušce ve chrámě sv. Ondřeje k uctění věřících vystaven byl. Za příčinou nepokojujících a bouřlivých časů byl onen drahý poklad od reholníků, jenž tehdaž při chrámu tom bydleli, opět na jisté tajné místo uchován. R. 1049 bylo slepému bohabojnému mnichovi Adalberonu zjaveno ono místo, kde se poklad ten nalezal, načež biskup Martialis pozval papeže, císaře, kardinálů, biskupů, knížat a jiných hodnostářů, by slavnému vyždvižení a přenášení drahé krve Páně do chrámu přítomni byli. Dle domluvy papeže Leona IX. a císaře Jindřicha III. rozdělila se předrahá krev tato na tři části, z nichžto jednu část obdržel císař, druhou papež a třetí město Mantova. Ve chrámě sv. Ondřeje v Mantově, a sice v třetí kaple na pravo od portálu, viděti jest vedle oltáře sarkofag s tímto jednoduchým nápisem: Longini ejus, qui latus Christi percussit, ossa (kostí onoho Longina, kterhž boť Christům otěvřel). Před hlavním oltářem téhož chrámu nalézá se krypta s tímto nápisem: Proenube

viator et hic pretium tuae redemptionis adora (Padni na tolena swá pouťníče a klaněj se zde ceně vykoupení svého). V této kryptě nacházela se část předrahé kůže Ježíše Christa, jakož i mnohé jiné drahocenné ostatky. - Mosaic we válce vedené r. 1849 vrazili právě mezi raním tážaním uherskí vojáci do chrámu a do krypty, a zničili a zpusťosili vše, co zde drahocenného a svatého našli. Sw. vojín Longinus přinesl předrahou kůži Spasitelovu z Jerusalema do Mantovy a hle! nesvatí vojáci ji zde tak zneuctili. —

Časť Sindrich odemždal krátký čas před smrtí svou (1056) onu částku sw. kůže, kterou byl w Mantově obdržel a které sobě, jak sám říkával, více vážil, nežli celé kůže své, příteklí swému Balduinowi, hraběti Flanderskému, a tento ji opět před smrtí svou swětlil dceři své Judithě. Juditha přinesla předrahou část sw. kůže do Altdorfu, městečka we Württembergu, a darovala ji napotom blízkému klášteru we Weingartenu. List darovací wyštemen jest r. 1090*). Až podnes ulazuje se w tamějším kostele tato část sw. kůže, k jejímužto uctění se tam mnoho pouťníků schází. Klášter Weingartenský byl r. 1803 wyzdvižen, a tehdaž musela bohužel protivníkům klášterů odemždána býti i ona krásná a drahocenná schránka, již byl opat Alfons II. r. 1736 k uschování předrahé kůže Páně za 18,000 zl. dal zhotoviti.

*) Obšírné zprávy o těchto částkách sw. kůže Pána Ježíše podali nám Barouius, Rhabanus Maurus, Hermannus Contractus a jiní spisovatelé církevní.

Schránka, w ulžto se posvátný ostatek ten nyní chová, nemá do sebe veliké ceny.

Ž w klášteře na ostrově Rychňowě blíže Kostiwnice ukazuje se část sw. krmě Pána Ježíše. Starý rukopis z 10. století wypravuje, že tuto sw. relikvii obdržel císař Karel Veliký od jednoho knížete, jmenem Azana, který r. 799 w Jerusaleme žil a téhož světoznámého císaře we veliké vážnosti choval. Tento sw. ostatek nachází se w malém zlatém kříži s řeckým nápisem.

O částce sw. krmě Pána Ježíše, která se w městě Bruggách chová, podává nám učení Jezuíta, P. Jakob Walla (+ 1660), kterýž w městě tom žil, tuto zprávu: Theodorich, hrabě z Alfacie a z Flanderska, který s křížáckým wojskem čtyřkráte we sw. zemi byl, obdržel od svého tchána Balduina, krále Jerusalemského, mimo jiné drahé dary i část sw. krmě Ježíše Christa, která s jeho sw. těla, dříve než pohřbeno bylo, vzata a do nádoby hlatní uschována byla. Tentž hrabě daroval později tento sw. ostatek městu Bruggám, kdež i velký a krásný chrám wystavěl, w kterém sw. krmě uschována byla. Ježíš podivně hodno — wypravuje tentž Jezuíta — že od r. 1148 až 1309 tato sw. krmě, jsouc jindy tvrdá a sedlá w každé páteř od rána až do 3. hodiny popolední (w kteroužto Pán Ježíš zemřel) ztělutěla a rožela a napotom opět se sředla. O tomto zážraku, praví Walla, činí i papež Klement V. zmínku we svém odpustkovém listu*).

*) Tentž zážrak děje se s krmí sw. biskupa a mučeníka Januaria každoročně na jeho slavnost 19. Sept. we hlavním chrámě w Neapoli, což se w Brewiáři Římském takto wy-

3 cisterciacký klášter Stamský v Tyrolsku
 dromá částku sv. krve, kterou př. čtvrtý opat,
 Konrad Walder (okolo 1300), obdržel a v klá-
 šterním kostele uschoval. Tato sv. krev byla
 př. na hoře Kalvarii u kříže Spasitelova od
 Marie Magdaleny sebrána. Nebyloby zde na
 místě, abych vypočítal všechny důvody, které pro
 opravdivost tohoto sv. ostatku P. Roger Schranz-
 hofer v kronice kláštera Stamského sepsal; povím
 tedy toliko, že šlechticové, páni Mišerové ze Schlos-
 berku, vystavěli ke cti této sv. krve při klášterním
 chrámu ve Stamsku zvláštní kapli, která r. 1306 Bar-
 tolomějem, biskupem Tridentským ke cti nejsw: těla
 a krve Pána Ježíše zasvěcena byla. R. 1552
 upadl vůdoda Mauric ze Saska s vojskem svým
 do Tyrol a vydrancoval i klášter Stamský; ale
 svatá krev Páně nebyla při té příležitosti zne-
 uctěna, ješto ji byli řeholníci kláštera toho dříve
 na tajné místo uschovali. B úkrytu tom zůstala
 tato krev Páně až do r. 1619, ve kterémžto roku za
 opata Tomáše Rugga do svrchu zmíněné kaply
 nazpět přenesena byla.

Tehdáž udělil papež Urban VIII. všem
 věkům, jenž tuto kapli sv. krve navštíví a
 nábožně v ní se pomodlí, plnomocné odpustky.—

Jsou ještě mnohá jiná místa, kde sv. krev
 Ježíše Christa se chová. Podle důvěrné učen-
 ců a skoumatelů stojí to se sv. ostatkem tímto

pravajc: *Præclarum illud quoque, quod ejus sanguis,*
qui in ampulla vitrea concretus asservatur, cum in
conspectu capitis ejusdem martyris ponitur, admirandum
in modum colliquescere et ebullire, perinde atque recens
effusus, ad hæc usque tempora cernitur (Vide in Brev:
Perit. s. Mart. Januarii R. et Soc. 19. Sept.)

tať, že posvátná krev tato častěji z křížů aneb křížů od židů aneb pohanů zlomyslně poraněných zázračně tekla, aneb že při mši sv. víno viditelným způsobem v červenou krev se proměnilo. Že takové zázračí skutečně se stalo, o tom svědčí i sv. Tomáš Akvinský (L. 3. p. 54. ad 2. ect.): Takovou sv. krev viděl jsem t. p. v městě Heiligen-Blut (u sv. Arve) v Rorutanech, v jednom kostele Ferrarském, v katedrálním chrámě v Orvietu, v chrámě sv. Teresie v Sýchách (Aachen) a jinde. —

S a t s t v o P á n a J e ž í š e. Částky oděvu, jež po Božském Spasiteli svém máme, patří zajisté také mezi nejdražší ostatky; neboť mimo nejsvětějšího těla svého (ve Svátosti oltářní) nemohl nám Spasitel cos drahocennějšího zanechat, nežli onen oděv, ve kterém na tomto světě obcoval. Dle důmnění sloumatelů starožitnosti nosil Pán Ježíš, jak to u židů občeji býval, dvojitý oděv; totiž spodní roucho s dlouhými a širokými rukávy, které od krku až k patě sahajíc občejně bílé barvy bylo; a svrchní roucho, které se pláští podobalo. Zim, jako t. p. Euthymius a Maldonald, mají za to, že Pán Ježíš trojitý oblek nosil, plášť totiž dlouhý spodní roucho a tuniku čili onen krátký oděv, který hned k tělu přiléhá.

Dvě města jsou, jenž se hovoří, že mají v chrámě svém sukní Pána Ježíše; a sice Argentuill ve Francii a Trier v Německu.

Podle svědectví sv. Řehoře Tourského nacházela se tunika aneb krátký oděv Spasitelův v 6. století v jednom městě v Gallicii (v malé

Asii), odkud, když Persané města toho dobyli, do Palestiny a sice do Saffy přenesena byla. Někteří spisovatelé vypravují dále, že zde u jednoho žida nalezena a slavně do Jerusalema, později pak do Cařihradu přenesena byla, kdež až tu konci osmého století zůstala. Řecká císařovna Irene darovala tento oděv Páně císaři Karlovi Velikému na důkaz zlášťní uctivosti, kterou k němu měla. Císař dal drahý ostatěk ten r. 800 s velkou slavností uschovati v kláštere Benediktinek v Argenteuilu, město to asi dvě hodiny cesty od Paříže vzdáleném, kdež tehdyž dcera jeho Theodradis abatyší byla. Je toto sw. roucho sem přeneseno bylo — zdá se býti věc jistou; neboť jest známo, že při zmíněném klášteře až do francouzské revoluce na památku této události každodenně o jedné hodině poposední se zvonilo. Jednu část tohož sw. oděvu vyprosil sobě od krále Francého, Karla IXého, Alfred Veliký, král anglický. R. 845 zpuštěli pohanskí Normanové město Paříž a také klášter Argenteuilský; ale drahý ostatěk v klášteře tom chovaný nezal zlázy, ješto jej byly zbožné teholnice ještě v pravý čas uschovaly na jistém tajném místě, kdež později zázračným způsobem opět nalezen byl. Nyní ukazuje se roucho toto ve farním kostele v Argenteuilu, kamž za příčinou uctění jeho mnoho poutníkův se scházívá. *)

Druhá posvátná sukně Pána Ježíše ukazuje se ve stoličném chrámě Trevírském, kde jsem byl dne 25. Julia 1860. Dle ústního podání odevdala sw. Selena oděv ten, ježž byla v Jerusalemě

*) Zprávou o ostatcích těchto vyřkal jsem ze záměrného spisu: „Heiligstes Reliquienbüchlein“ Würzburg 1856.

obdržela, tehdejšímu biskupovi Trevirskému, sw. Algrpesius-ovi. Biskup uschoval tento draho-
cenný ostatek, ale tak, že později ono místo, kamž
ho byl uložil, w zapomnutí přišlo, ačkoliv se
wždy ústní podání mezi obyvateli zachovalo, že
sw. roucho toto w městě jejich uschováno jest.
Když r. 1196 Jan, arcibiskup Trieršký, katedrální
chrám zvěštil, staré zdi rozbourati a mnohé schránky
se sw. ostatky na jiná místa přenéstí dal; našel
w oltáři sw. Mikuláše i toto sw. roucho Pána
Ježíše, které dne 1. Máje ku veřejnému uctění
vystaveno a pak we hlavním, sw. Petrovi za-
svěceném oltáři téhož katedrálního chrámu uloženo
bylo. R. 1512 byla tato sukně Páně na žádost
císaře Maximiliána k veřejnému uctění vystavena.
Papež Leo X. přikázal r. 1514, aby toto sw.
roucho Páně budoucně každých sedmých roků k
uctění se vystavovalo, a udělil věřícím, jenž by
w ten čas chrám tento navštívili, mnohých
odpuštěnů. Při příležitosti takového vystavení
sešlo se obzvláštně r. 1655, 1810 a 1844 veliké
množství nábožného lidu a stalo se také mnoho
zázraků. Tak byla k. p. r. 1585 jedna paní od
krvotočny uzdravena. Nápodobně byla r. 1844
na nohy ochromená slečna Johana z Droste zá-
račně uzdravena.*)

*) Ku hlavnímu oltáři katedrálního chrámu w Treviru vedou
dvaše úramkové schody, po nichž při slavném vystavení
sw. sukně Páně pouťáci s jedné strany žhárů vstupují a druhé
sestupují. Když jsem u téhož oltáře se strážcem chrámu
(custos) stal a s ním o záračném uzdravení zmíněné slečny
mluvil, pravil mi tento se mně: Pane! viděl jsem jak
ochromená slečna Johana z Droste přes tyto schody žhárů
neshena byla a kterať později zcela uzdravená přes ony
schody jako došlá sestupovala. Tak se to stalo, neboť; že
je to ale skutečně stalo, tak jsem viděl. —

Přirovnají-li se tato dvě sw. roucha k sobě, zdá se, že roucho, které se v Treviru choval, jest ono dlouhé spodní roucho Páně, které od krku až k patám sahalo a jehožto barva bývala u Židů obvykle bílá, hnědá aneb nahnědlá; sw. roucho v Argenteuil-u jest vsať snad onen krátký oděv (tunica), který, jak jsme podobili, k tělu přiléhá. O které vsať z těchto dvou sw. rouch bylo losováno? Neboť evangelista Jan vypravuje: „Vojáci pak dobyli jej (Ježíše Christa) ukřižovali, vzali roucho jeho (a učinili čtyry díly, každému vojáku díl) a sukni. Byla pak sukně nesešitovaná od vrchu vsedka vestřez setkaná. Protož řešli mezi sebou: Neroztrháme ji, ale losujeme o ni, či bude; aby se naplnilo pšmo, kteréž dí: Rozdělili sobě roucho mé a o můj oděv metali los (žalm 21, 19). A vojáci to zajisté učinili.“ (Jan 19, 23—24).*)

Zině sw. ostatků. Mnoho sw. ostatků chová se v katedrálním chrámě v Sáhách, kamž se dostaly císařem Karlem Velikým, kterýž v tomto městě obvykle sádlil a kterýž tam také pochován jest. Z těchto sw. ostatků učiníme tu alespoň některé uvést: Plénky, jimiž novorozený Spasitel obwinut byl; plátno, kterým byl Pán Ježíš přepásán ošolo beder, když pušl na kříži; část onoho asi na prst tlustého prouazu, kterým šatané Ježíše Christa svázali; několik částek sw. kříže a sw. houby; temnobílý šat Panny Marie a její pásek; plátno, ve které tělo sw. Jana kři-

*) Podobu sobě obšírnějších zpráv o sw. oděvu Páně přál, tomu odporoučíme tato díla: *Recherches religieuses et historiques sur la sainte Tunique et sur le pelerinage d'Argenteuil*. Paris 1844, a „*Geschichte des h. Rockes in der Domkirche zu Trier* 1851.

tele od učeníků jeho obvinuto bylo, když Světec tento na rozkaz Herodesův šat byl; kosti sv. Zachariáše, otce sv. Jana Křtitele; část třetiny, kterou katané Spasitelovi do rukou podali, když se mu posmívali; kost ze žebra sv. Štěpána prvomučedníka a jiné.

Ve chrámě sv. Therese v Gáchách ulazuje se částka plátna, kterým byl přikryt obličej Pána Ježíše, když mu v domě Kaifášovu dávali políčky; potní rouška (sudarium) Panny Marie, částka sv. Kříže a jiné.

Ve Korneliimünsteru blíže Gách chová se mimo jiné sv. ostatky také onen šat, kterým Pán Ježíš při poslední večeři přepásán byl a kterým apo-
stolům svým nohy utíral. (Jan 13, 4—5).

Nápodobně má hlavní, metropolitní chrám ve Valencii ve Španělsku mnoho vzácných ostatků, jako n. p.: Část závoje (parte del velo) blahosl. Panny Marie; část lebky (craneo) sv. Zachariáše, otce sv. Jana Křtitele (padre del Baudista); pravou ruku sv. Lukáše, kterou Světec tento psal sv. evangelium a maloval obraz Panny Marie (mano derecha con que escribio los santos evangelios y pinto imagen de nuestra Señora); částku pláště (capa) sv. Josefa; čelíšť (quijadas) sv. Štěpána prvomučedníka; malý šat (camisita), který Panna Maria vlastním rukama pro dítě Ježíše zhotovila; částku myrhy (mirra), kterou tři králové novorozenému Spasiteli obětovali; šest bodců (seis espinas) z trnové koruny Ježíše Krista; opět jiné dva bodce z též trnové koruny, které tomtu sv. chrámu poslal sv. Ludvík, král

francoušký (enviada por San Luis Rey de Francia á esta santa iglesia); ještě jeden kruh z též sw. koruny, ob křve ještě červení (rubricada en sangre); jeden sw. kalich, v němž Spasitel při poslední večeři víno v křev svou proměnil. Kalich tento jest z kamene bezdrátu čili agatu (achat); až podnes se do něho dává v každé zelené čtvrtel (jueves santo) nej-
 světější křev Páně. Stůl aneb tabule, na němž Pán Ježíš s učennými při poslední večeři slávil, ukazuje se v chrámě sw. Jana Lateranského v Římě.

V témž městě Valencii a sice v královské kapli Corpus Christi zvané ukazují se: kost z těla apoštola Petra; prst (dedo) sw. Jakoba Menšího; ramię (braso) sw. Ondřeje apoštola a jiné z těla sw. Barnabáše; prst sw. apoštola Pavla; kost z těla sw. Matě Magdaleny; částka pláště (manto) sw. Josefa, v němž obvinuto bylo dítě Ježíš na místě, kde se narodilo (en el cual fue envuelto el Niño Jesus luego que nació); kost z těla sw. patriarchy Joachima, otce blahoslavené Panny Marie a kost z těla sw. Bartoloměje apoštola.

Ve stoličném chrámě sw. Jakoba v San Jago di Compostella ve Španělsku ukazují se mezi jinými následující sw. ostatky: Dostí wellá část dřeva z kříže Christova; bodec z trnové koruny; lebka sw. Jakoba apoštola, patrona téhož chrámu a mnohé jiné.

V Římě ve chrámu sw. Pubentiany chová se oltář, na němž sw. Petr mši sw. sloužil; v chrámě sw. apoštolem (degli apostoli) ukazuje se takutá křev

řw. apostolů Filipa a Šakoba ; noha řw. apost. Filipa a hřeb, jímž řw. Petr na kříž přibit byl. Ve chrámě Panny Marie (santa Maria in via lata) w Římě ukazuje se žalář, w němž řw. Petr, Pawel a Lukáš po dvě leta uwěznění byli, a kamenný sloup, k němuž řw. Pawel přivázan byl. W podnes čtou se na něm wyrytá slowa apostolowa: „Verbum Dei non est alligatum“ (slovo Boží není přivázáno II. k Timot. 2, 9). Štetěž, jimiž řw. Pawel w žaláři swázán byl, ukazují se w chrámě téhož apostola (San Paolo extra muros). W Římě se ukazuje místo, kde řw. Petr ukřižován (S. Pietro in montorio), řw. Pawel škat (ale tre fontane) a řw. ewangelista San do wroucího oleje toržen byl (s. Joannes ante portam latinam). Ale kdož jest s to, aby wypočítal wšechna swatá místa, která buď žiwotem, buď smrtí aneb ostatky Pána Ježíše, Panny Marie, řw. apostolůw a jiných swětců a swětic Božích zasvěcena jsou!

Zewnější postawa a osobnost Pána Ježíše. Seznámím lastawého čtenáře w hlavě této s pomyšly utrpení Páně a s některými dra-
hými ostatky, jaž se nám po Něm dochowaly; mluwím ještě ku konci prvního tohoto dílu cestu své do řw. země promluwiti o zewnější postavě a o osobnosti Pána Ježíše. Uweďme tu napřed dwa starobylé spisy, kteréž nám zewnější postavu a osobnost Pána Ježíše popisují. První ze spisů těchto pochází od jistého Gentila, který byw prý přitelem Pilátowým psal z Jerusáléma senátu do Říma a we psaní tom kčil osobnost Pána Ježíše. Popis tento, byl i nebyl zcela prawdivý, jest aspoň welmi k prawdě podobný a zní takto:

„Vystoupil v tomto čase muž velikých ctností, kterých až podnes žije; má velikou moc a sluje Ježíš Kristus. Obvyčejný lid ho nazývá mocným pro- rokem, jeho následovníci jmenují jej ale „Synem Božím.“ Onť povolává mrtvé k životu, uzdra- vouje nemocné všelikého druhu a jest muž vy- šolý a rovnoměrně postavy. Vážený obličej jeho dojmá všechen hluboce, tak že jej milují, ale že se ho také bojí. Zlatavé vlasy jeho zakrývají jednoduše čelo jeho až za uši, odtud pak, dle způ- sobu Nazarejského na svrchtu hlavy rozděleny jsou, přes ramena dolů se řadí. Čelo jeho jest čisté, obličej červenavý, celá jeho tvářnost má do sebe což velmi příjemného a sstěhetného; nos a ústa jsou bez vad. Silné vousy jeho mají s vlasy stejnou barvu a jsou též tak rozděleny. Oči jsou modravé a velmi se blyští. Rtyž haní aneb předhřívá činí — tehdáž jest hrozný; když ale vyučuje aneb napouští — tenkrát jest řeč jeho líbá a příjemná. Celá osobnost jeho má do sebe což velmi příjemného a důstojného. Žeby se smál — neviděl ještě nikdo; ovšem ale že plakal. Postava jeho jest rovná, ruce má obvyčejně rozpiaté a trochu vyždvižené. Ramena jeho jsou rovná. Mluvil velmi důkladně a smyslně; žádné slovo není nazbyt. Dle obličej je jestiž dojísta nej- krásnější mezi syny lidskými.“*) —

Druhý popis osobnosti Pána Ježíše¹ podává nám žid Josef Glawius. Píšel v archeologii své (popis starožitností) takto: „Za času tohoto

*) Toto písmí Gentilovo nalezá se ve spisech sv. Muselma, arcibiskupa Kanterburjského (v 11. století), jolož i v jednom starém rukopisu města Doucy ve Francii.

(vladaře Pontia Pilata od 26 až 38 po Chr.) byl Ješus, muž moudrý, ještlíže se smí mužem neb člověkem nazývati; neboť konal činy neobyčejné; vynucoval lidy, kteří chtěli pravdu přijmouti a mnoho židů i nežidů obrátil ke straně svojí. Byltě to Kristus. Když pak jej Pilát na žalobu nejřednějších z lidy našeho odsoudil ku kříži, neodpadli od něho předce ti, kteří bývali dříve přáteli jeho. S zjevil se jim třetí den zase živo, jak o něm proroci toto a tisícero jiných zážraků předpověděli. Po něm tak nazvaní křesťané nepominuli po tu dobu.“*).

Mossal mimo tato dvě svědectví máme i některé rozroky písmá sw., ze kterých souditi můžeme, jak obcování s Pánem Ježíšem velmi příjemné býti muselo. Jediné slovo jeho dostačilo, že Petr, Ondřej a jiní apostołowé všedce opustivše jej následovali. Jediný pohled jeho způsobil, že Petr přišel k poznání hříchu svého a plakal; že Magdalena zanechavši hříšného života svého jej následovala. Učenníci milovali Pána Ježíše tak vroucně, že Simon Petr k němu pravil: Pane ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného (Jan 6. 69)! A nejenom učenníci jeho, ale — všedce svět postoupil po něm (Jan 12, 19). Množství lidu chodilo za ním na hory, na pouště, na břehy mořské; mnozí opustili lodě, domy, práce; zapomenuli na jídlo a na pítí a setrvali mnoho dní u něho (Jan, 6). Ano

*) Svědectví toto, pocházející od žida Jos. Flavia, který nedlouho po Pánu Ježíši žil byl a zřázu Jerusáléma popsal, má do sebe dojísta velkou cenu.

i pohané a newěřící přicházeli, chtěje Ježíše widěti (Jan 12, 21). Sw. Brigitta wyprawuje we zje-
weních swých, že obličej, slova a celá osobnost
Pána Ježíše měly do sebe cos tak příjemného,
že srdce wšech k sobě táhly. A sw. Augustin
zwoľal: „Tři věci byl bych sobě žádal widěti: wi-
tězné tažení křinského wojenského vůdce; sw. Pawla,
když kázal, a Ježíše, když na zemi putoval.“ —

A b s a h.

	Strana
Kapitola první. Terst. Křišť Napoli. Mladý brátař. Kob Pluto. Spolucestovatel. Popsání moře a plavba na něm. Západ slunce. Večer . . .	1
Kapitola druhá. Další plavba na moři. Pěnkav- ka a jiní ptáci. Ostrov a město Korfu. An- gličtí vojáci. Tělo sw. Spiridiona. Ruský světec. Pliskawice a rakové. Ostrov Leokadia, Ithaka a Cefalonia. Města Rodon a Sapienza. Ostrov Kréta. Mořská nemoc. Připlutí do Alexandrie . . .	19
Kapitola třetí. Staré a nyníjší město Alexandria řivky, osli a welbloudové. Čeští muzikanti. Turecké ženy. Romárowé. Klášter a kostel Kry- stifánův. Bratr Serafin. Zvíře chulam. Řecký a katolický kostel. Sloup Pompejův. Zehla Kle- opatřina. Katakomby. Nil. Palác mládkůle egyptského	39
Kapitola čtvrtá. Odjezd z Alexandrie. Parolob Afrika. Dva penězochytiví Turci. Spolucestující. Powěra marinařův. První pohled na sw. zemi. Město Saffa a přístav jeho	65
Kapitola pátá. Popsání sw. země a obyvatelův jejích	79
Kapitola šestá. Staré město Saffa a jeho přístav. Prorok Jonáš. Utopení Židův. Panna Andro- meda. Slechetná žena Tabitha a sw. apoštol Petr. Vidění sw. Petra w domě Simona ko- želuha. Setník Kornelius. Klášter a kostel fran- ciskánských. Mladý Arab Michael Sami. Způsob, jakým je w Saffě sw. požehnání slavo. Dítě	

- náš a Zdrávas Maria w řeči arabské. Obrácení
Turků na křesťanskou víru. Emir don Giovanni.
Pobožnost Turků a jejich duchovenstvo. My-
šlenky, jakýmiž jsem se obíral procházeje se na břehu
mořském. Nádherné zahrady u Jaffy 93
- Kapitola jedná. Objezd z Jaffy. Rovina Saronská
a úrodnost její. Filistinskí. Samson. Salomů.
Turecké vědiny. Města Lydda a Ramleh. Klášter
františkánský w Ramlehu. Grubost a nerozdělnost
jakéhos protestanta. Zříceniny velikého kostela a
kláštera 112
- Kapitola osmá. Objezd z Ramlehu. Turecký hřbitov.
Jak Turci mrtvé pochovávají. Nešťastí konsula
španělského. Ves Buen-Radrun. Údolí Ajalon a
hory Judské. Patriarcha Cyrillus. Ves Abugoš.
Potok, z něhož Dawid vybral pět hladkých
kamenů, z nichžto jedním Goliáše zabil. Pří-
chod do Jerusalema 124
- Kapitola devátá. Dům poutnický čili hostinský.
Pravidla, dle nichž poutníci w něm chovati se
mají. O některých poutnících, jenž za času pobytu
mého w sw. zemi w Jerusalemě byli. Nový
dům poutnický. Poutníci ruskí 141
- Kapitola desátá. Rozličná jména města Jerusa-
léma. Králové w Jerusalemě a osudy města tohoto 155
- Kapitola jedenáctá. Obšerobecné popsání nyněj-
šího Jerusalema 186
- Kapitola dvanáctá. Ponebí w Jerusalemě a w
okolí jeho. Nemoci, potrava, zvíř, rostlinstvo,
oděv, obchod, poštý, peníze, hudba, zpěv a oby-
čeje w krajínách tamějších 203
- Kapitola třináctá. Popsání králové cesty a kapky
bíčované 220
- Kapitola čtrnáctá. Chrám Božího hrobu . . . 236
- Kapitola patnáctá. Chrám a klášter sw. Salvatora 273
- Kapitola šestnáctá. Razbodenní průvod w chrámě
Božího hrobu 301

- Kapitola sedmnáctá.** Slavnost neposkvrněného po-
četí Panny Marie. Kostelul hubba we slohu
italském. Slavnost hromnic 345
- Kapitola osmnáctá.** Slavnost sedmibolestné Matky
Boží a neděle květná w Jerusalemě 369
- Kapitola dewat enáctá.** Slavnost sw. Ighodne w
Jerusalemě 385
- Kapitola dwacátá.** Swatý oheň (fuoco santo)
Řekůw 415
- Kapitola jedenadwacátá.** Neděle zmrtwýchwstání
Páně. Dwačka mezi Řeky a Armeny 432
- Kapitola dwaadwacátá.** Židé a Turci w Jerusalemě 442
- Kapitola třiadwacátá** Zalešný prorok Muhamed.
Mečita Omarowa. Mečita el Aksa. Brána Krájná 461
- Kapitola čtyřadwacátá.** Rybní Bětšesda. Chrám
sw. Anný. Dům Simona Farisea. Školy osel.
Nemravné turecké děvče. Klášter deer Sionský.
Alfons Ratisbonne. Dům boháčůw 482
- Kapitola pětadwacátá.** Klášterové w Jerusa-
lemě. Smrt sw. apostola Jakoba. Dům Annáššůw.
Dům Marie, matky Jana Marka. Zaldě a četěz
sw. Petra 497
- Kapitola šestadwacátá.** Hrad Dawidůw. Mlýsto
domu Uriáššowa. Kostel protestantský. Biskup
Gobat a misionářstwi protestantské. Domové ma-
lomocných a malomocenstwi. Rybní Ezechiasůw.
Způsob pohostinstwi u Arabůw a hospic sw.
Heleny 511
- Kapitola sedmadwacátá.** Zestyně Jeremiášše pro-
roka. Groby trálowské. Dům Kaifáššůw. Coona-
culum čili wečeřadlo. Grob Dawidůw. Domeček
p. Marie a sw. Jana. Zestyně Petrowa. Hřbitowy
křesťanské. Nadwláda Rusůw 530
- Kapitola osmadwacátá.** Horní a dolní rybní
Sihon. Cisterny. Špitál židowský. Úbolk Ge-
henna. Hateldama. Bezussi usšáci. Studně Nehemi-

áßowa. Hora zlé rady. Údolí Sojasat. Zahrady
královské. Rybník Siloe. Keřt Selwan. Tanec
arabských žen. Hora pohoršení 546

Kapitola dwěťadwacátá. Studnice Panny Marie.
Způsob, jakým se u Arabůw voda nosí a
prádlo pere. Potok Cedron. Slápeje Ježíše
Christa. Hrob Zachariášůw, Abfolonůw a So-
jasatůw. Hrobh Židůw. Zahrada Getsemani-
ská. Kapla smrtedlné úzkosti. Hrob Panny Marie,
sw. Josefa, Joachim a Annu. 563

Kapitola třidecátá. Slubokost údolí okolo Jerusa-
léma. Kámen umučení sw. Stěpána. Zále po-
žehnání mi dal turecký swatý. Hora Olivetská.
Místo, odkud Pán Ježíš na nebe wstoupil. Tu-
recké minarety. Watfiš. Rozhled z minaretu.
Zestýně a život sw. Pelagie. Místa mužůw
Galilejských, apostolského sněšení wity a Dice-
náse. Bethsage. Hrobh prorokůw. 579

Kapitola jedenatřidecátá. Kláštery, hospice a kaply
DD. Františkánů we sw. zemi. 601

Kapitola dwaatřidecátá. Popisání některých nástrojů
umučení Páně a jiných památek po Pánu Ježíši. 615

Kapitola třiatřidecátá. Krev Páně. Sotstvo Jeho.
Některé jiné sw. ostatky po Pánu Ježíši, Panně
Marii, sw. apostolích a jiných sw. osobách, kte-
réž w Palestině žily. Zevnějšší postawa a o-
sobnost Pána Ježíše 642

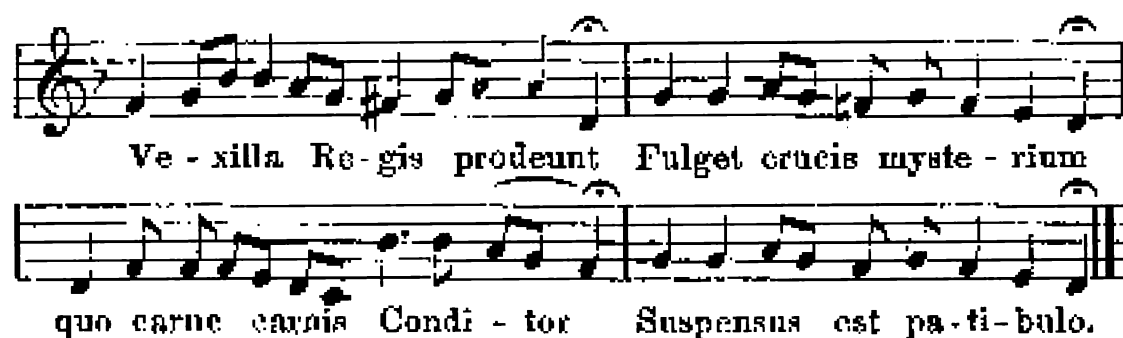

Ná p ě v y

k několika*) hymnům,

které se při každodenním průvodě v chrámě Božího hrobu zpívají. (Viz kapitolu 16.)

Hymnus Nr. 7. Ascendendo montem Calvariae ad locum crucifixionis.

Ve - xilla Re - gis prodeunt Fulget crucis myste - rium
quo carne carnis Condi - tor Suspensus est pa - ti - bulo.

Nr. 8. Ad locum, ubi Crux cum Christo fuit erecta atque collocata.

Lustris sex qui jam per - se - tis Tem - pus implens cor - poris
Se vo - lente na - tus ad hoc Pas - si - o - ni de - ditus.
Agnus in cru - cis le - vatur Immo - landus sti - pi - te.

*) Poněvadě se prvních šest hymnův obyčejně nezpívá, nýbrž jenom recituje, neměl jsem, bohužel, příležitosti, nápěvy jejich slyšet, a za tou příčinou jsem jich také v noty uvésti nemohl.

II

Nr. 9. Descendendo ad lapidem, ubi Christus fuit innotus.

Pange lingua glori - o - si Pretium cer - ta mi - nis
Et su - per crucis trophaeum Dic triumphum no - bi - lem
Quali - ter re - demptor or - bis Immo - la - tus vice - rit.

Nr. 10. Ad gloriosissimum Christi Domini sepulchrum.

Au - rora lu - cis ru - tilat Coelum laudibus into - nat
Mundus exul - tans ju - bilat Gens in - fernus ulu - lat.

Nr. 11. Ubi Christus apparuit Mariae Magdalenae in hortulani habitu.

Christus triumphum glo - ri - ae Mon - strare cunctis voluit
Sed prima ferunt gaudia Qui plus ardebant caete - ria.

Nr. 12. Eundo ad capellam B. Mariae Virg.

Je - sum Christum crucifixum Ob pecca - torum crimina
Hunc vidisti et fle - visti o glori - osa Domina.

Po skončených litaniích zpívají zpěváci (cantores):

Gaude virgo mater Christi Condemnatum quem vidisti

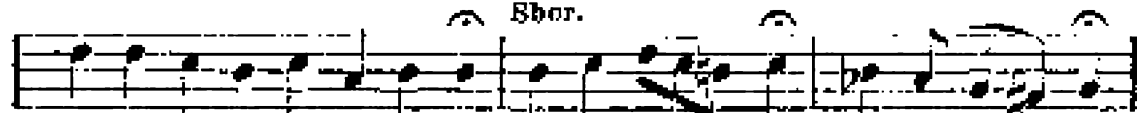
Sbor (Chorus).

Zpěváci.

Resur - re - xit sicut di - xit Gaude lumen clari - tatam

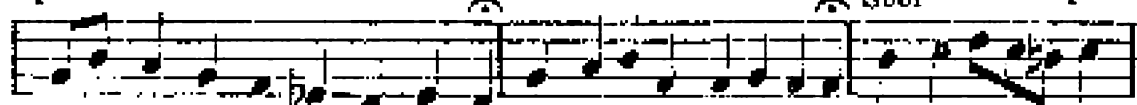
Sbor.

Quem vidisti conclavatum Resurre - xit sicut di - xit

Zpěváci.

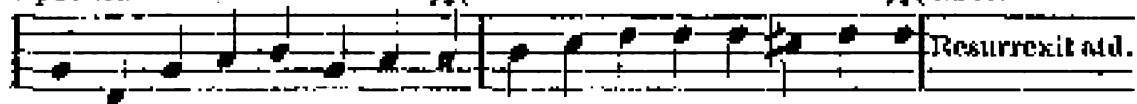
Sbor ut supra.

Gaude magnum fletus mare quem vidisti expirare Resurre - xit &c.

Zpěváci.

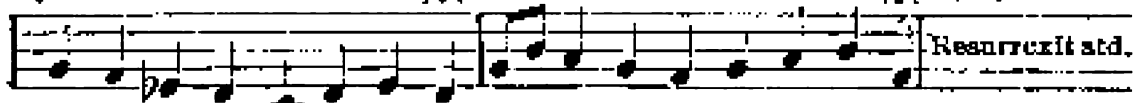
Sbor.

Gaude flos odoris miri quem vidisti sepe - li - ri

Zpěváci.

Sbor.

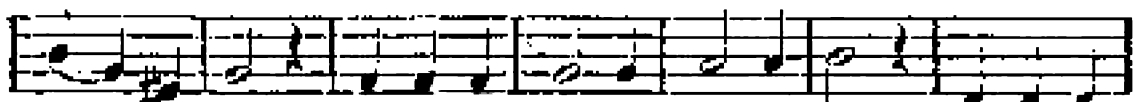

Gaude mater alma Christi glo - riosam quem vidisti.

Hymnus ad B. M. Virg.

O glori - osa Virgi - num sublimis in - ter

si - de - ra qui - te ere - avit, parvu - lum Lactente

mu - tris ube - re.

Nápřev k hymnu: Tota pulchra es Maria

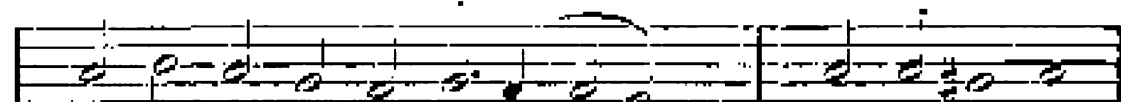
(viz kap. 17) in cantu Gregoriano.

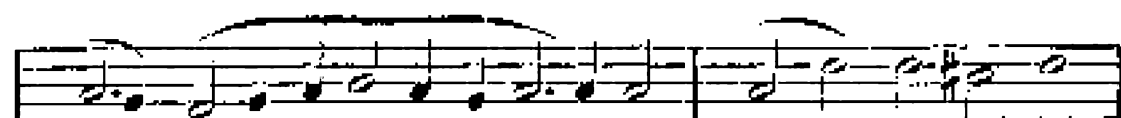
Tota pulchra es Maria - a Tota pulchra es Ma - ri - a

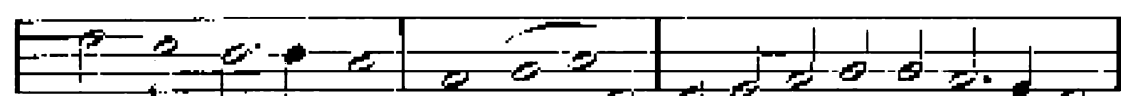
Et ma - cu - la o - ri - gi - na - lis non est in te

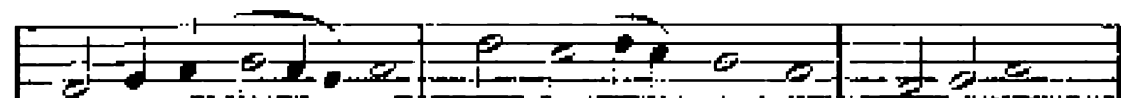
Et ma - cu - la o - ri - gi - na - lis non est in te

Tu glo - ria Je - ru - sa - lem

Tu laeti - ti - a Is - ra - el Tu hono - ris cen - tia

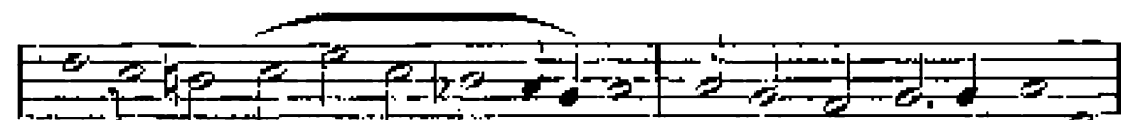
po - pu - li no - stri Tu ad - vo - ca - ta pecca - torum

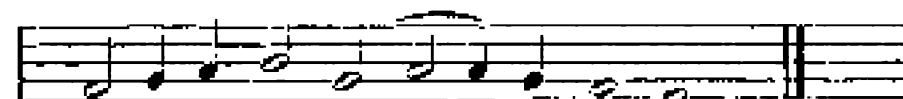
O Ma - ri - a O Ma - ri - a

Vir - go pruden - tis - si - ma Mater clemen - tissi - ma

Ora pro no - bis Inter - cede pro nobis

ad Dominum Je - sum Christum.

Nápěv k litaním,

jak se zpívají v chrámě sv. Salvatora.

Zpěváci.

Kyri - e e - ley - son Christe e - ley - son

Lid.

Kyri - e e - ley - son Christe e - ley - son

Zpěváci.

San - cta Ma - ri - a san - cta De - i

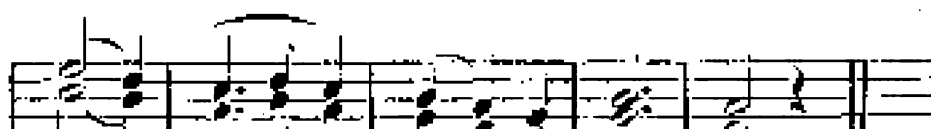
geni - trix Sancta virgo virgi - num o -

ra pro no - bis Sancta Ma - ri - a

San - cta Dei geni - trix San - cta virgo virgi -

num o - ra pro no - bis.

Hymnus: Stabat Mater dolorosa

(viz kapit. 18.)

Stabat Mater dolo - rosa juxta cru - cem

lacry mosa dum pen - debat fi - li - us.

Cujus a - ni - mam ge - men - tem Contri -

sta - tam et do - len - tem Pertran - sivit

pertran - sivit pertran - sivit gladi - us.

Nápěvy rozkolných Arménův.

Nro. 1.

Nro. 2.

Nápěvy rozkolných Řekův.

A - gi - os - A - thanatos Ky - rie e - ley -

